

**СПОРОТ ЗА ИМЕТО
МЕЃУ ГРЦИЈА И МАКЕДОНИЈА**

СТУДЕНТСКИ ПРОЕКТ

Редактори
Светомир Шкарик
Димитар Апасиев
Владимир Патчев

ЈП Службен весник на РМ

Скопје
2008

Издавач
ЈП Службен весник на Република Македонија - Скопје
www.slvesnik.com.mk / contact@slvesnik.com.mk

За издавачот
Тони Трајанов - директор

Раководители на Проектот
проф. д-р **Светомир Шкарик**
проф. д-р **Татјана Петрушевска**

Редактори
Светомир Шкарик
Димитар Апасиев
Владимир Патчев

Лектор
Ружа Димишкова

Печат
Печатница „ЕВРОПА 92“, Кочани

Тираж
1 000 примероци

Студентскиот проект „Спорот за името меѓу Грција и Македонија“ е одобрен од Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје со Одлука бр. 02 – 300/6 од 5 мај 2008 година.

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски“, Скопје

323.1(=163.3):327(495)“1990/2008”(093.2)
327(497.7:495)“1990/2008”(093.2)
327(495:497.7)“1990/2008”(093.2)

СПОРОТ за името меѓу Грција и Македонија : студентски проект /
редактори Светомир Шкарик, Димитар Апасиев, Владимир Патчев. - Скопје
: Службен весник на Република Македонија, 2008. - 642 стр. ; 24 см

Публикацијата е во рамките на: Студентскиот проект “Спорот за името
меѓу Грција и Македонија” / раководители на проектот Светомир Шкарик,
Татјана Петрушевска. - Фусноти кон текстот. - Регистар

ISBN 978-9989-617-78-2

1. Шкарик, Светомир [уредник] 2. Апасиев, Димитар [уредник] 3.
Патчев, Владимир [уредник]

а) Македонско прашање - Грција - Надворешна политика - 1990 - 2008
- Документи б) Македонија - Надворешна политика - Грција - 1990 -
2008 - Документи в) Грција - Надворешна политика - Македонија - 1990
- 2008 - Документи
COBISS.MK-ID 72425738

*Треба да се продолжи да се гради просперитетна држава,
да се работи на реформите – првенствено
заради македонското општество,
а не заради НАТО.*

*Павле Филипов Воскопулос,
април 2008*

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР	IX
УЧЕСНИЦИ	XIII
КРАТЕНКИ	XXIII

ВОВЕД ПРИВЛЕЧНОСТА НА МАКЕДОНИЈА ЗА СТУДЕНТСКИОТ ДУХ

МАКЕДОНИЈА	2
------------------	---

ПРВ ДЕЛ СПОРОТ СО ГРЦИЈА ЗА ИМЕТО МАКЕДОНИЈА

ИСТОРИСКАТА ДИМЕНЗИЈА НА СПОРОТ <i>ИДЕНТИТЕТОТ НА МАКЕДОНЦИТЕ</i> <i>ПОДЕЛБАТА НА МАКЕДОНИЈА (1913) .....</i>	<i>7</i>
ТЕКСТОВИ	8
ЕТНИЧКИОТ ИДЕНТИТЕТ НА МАКЕДОНЦИТЕ	9
МАКЕДОНЦИТЕ ВО БИБЛИЈАТА	15
ПОДЕЛБАТА НА МАКЕДОНИЈА ВО БУКУРЕШТ	43
Т.Н. „МАКЕДОНСКО ПРАШАЊЕ“ Е НЕПОСТОЕЧКО: ГРЧКИ ПОГЛЕД	73
ЕСЕИ	91
ВО СЕНКАТА НА ОЛИМП – ПОЈАВАТА НА МАКЕДОН	92
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗОЛ	103
ЧОВЕЧКИ ПОРЕДОК – ОПАЃАЊЕ И ПОВТОРНО РАЃАЊЕ: МАКЕДОНИЈА И ИМЕТО	113
РАЗГОВОРИ	121
ЕТНОГЕНЕЗАТА НА АНТИЧКИТЕ МАКЕДОНЦИ И ПОТЕКЛОТО НА ИМЕТО МАКЕДОНИЈА	122

КУЛТУРНАТА И ПОЛИТИЧКАТА ДИМЕНЗИЈА НА СПОРОТ <i>МАЛЦИНСКИТЕ ПРАВА ВО ГРЦИЈА И МАКЕДОНСКИОТ</i> <i>БУКВАР</i>	131
ТЕКСТОВИ	132
МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА И ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА	133
АБЕЦЕДАР: МАКЕДОНСКИОТ БУКВАР ЗА ЕГЕЈЦИТЕ	148
ГРЧКАТА ЦРКВА ВО СПОРОТ СО ИМЕТО МАКЕДОНИЈА	153
„ХЕКСАГОНОТ ЗА РЕШАВАЊЕ НА КОНФЛИКТИ“ И ГРЧКО-МАКЕДОНСКИОТ СПОР ОКОЛУ ИМЕТО	159
РАЗГОВОРИ	169
НОВИОТ ПРИСТАП КОН НАЦИОНАЛНОТО ПРАШАЊЕ НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА	170
СПОРОТ ЗА ИМЕТО И МАКЕДОНСКОТО МАЛЦИНСТВО ВО ГРЦИЈА	177
 ЕКОНОМСКАТА ДИМЕНЗИЈА НА СПОРОТ <i>ГРЧКОТО ЕМБАРГО</i> <i>КОМЕРЦИЈАЛНАТА ВРЕДНОСТ НА ИМЕТО</i>	179
ТЕКСТОВИ	180
ГРЧКОТО ЕМБАРГО ВРЗ МАКЕДОНИЈА	181
РАЗГОВОРИ	221
КОМЕРЦИЈАЛНИОТ АСПЕКТ НА „СПОРОТ“	222
 ПРАВНАТА ДИМЕНЗИЈА НА СПОРОТ <i>ПРИЕМОТ НА МАКЕДОНИЈА ВО ООН</i> <i>РЕШАВАЊЕ НА СПОРОТ ПРЕД МСП</i>	227
ТЕКСТОВИ	228

ООН И ГРЧКО-МАКЕДОНСКИОТ СПОР ОКОЛУ ИМЕТО	229
ООН НЕ МОЖЕ ДА НАМЕТНУВА НОВИ УСЛОВИ ЗА ПРИЕМ НА ДРЖАВИ	239
ГРЧКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ МЕМОРАНДУМ ПРИ ПРИЕМОТ НА МАКЕДОНИЈА ВО ОН	243
НЕПРИРОДЕН МЕЃУДРЖАВЕН СПОР	254
ГЛИГОРОВ, ПРИВРЕМЕНАТА СПОГОДБА И ОБИДОТ ЗА ДОГОВОР	264
ЕСЕИ	268
ПРЕСЕДАН ВО ИСТОРИЈАТА НА ООН	269
РАЗГОВОРИ	286
ПРАВНИОТ СУБЈЕКТИВИТЕТ И ПРИЕМОТ ВО ООН	287
КАРАКТЕРОТ И ЕФЕКТИТЕ НА ПРИВРЕМЕНАТА СПОГОДБА ..	291

ВТОР ДЕЛ ПРЕДЛОЗИТЕ ЗА РЕШАВАЊЕ НА СПОРОТ

ПРЕДЛОГОТ НА МКГ (10. XII. 2001)	295
ТЕКСТОВИ	296
КАРАКТЕРОТ И СОСТАВОТ НА МКГ	297
ИМЕТО ПРЕД МЕЃУНАРОДНИОТ СУД ЗА ПРАВДА	303
ДИСКРИМИНАЦИЈА И ПРОТЕКТОРАТ	325
РАЗГОВОРИ	329
БЕЗ ДВОЈНА ФОРМУЛА НЕМА ИЗЛЕЗ	330
ДОМИНАЦИЈА НА ПОЛИТИКАТА ВРЗ ПРАВОТО	334
„ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА“ ВО ГРЦИЈА Е САМО ГЕОГРАФСКИ ПОИМ	338

АМЕРИКАНСКО-БРИТАНСКИ НАПАД ВРЗ МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА (1948)	342
МОДЕЛ НА „ДВОЈНО ИМЕ“	350
ОТСТАПКИТЕ НЕ СЕ РЕШЕНИЕ	355
ПРЕДЛОГОТ НА МКГ Е ПРИФАТЛИВ ЗА НАС	357
НЕМА ПОТРЕБА ОД РЕФЕРЕНДУМ ЗА „ДВОЈНОТО ИМЕ“	360
БАРАЊЕТО НА ГЛИГОРОВ ЗА ПРИЕМ НА МАКЕДОНИЈА ВО ООН ПОД УСТАВНОТО ИМЕ	362
КОМУ ЌЕ МУ БИДЕ ГАЈЛЕ КАКО ЌЕ СЕ ВИКАМЕ КОГА ЌЕ БИДЕМЕ ВО ЕУ!?	370
МАКЕДОНИЈА НЕ ТРЕБА ДА ПОПУШТИ	378
ИМЕТО „ГОРНА МАКЕДОНИЈА“ Е НЕПРИФАТЛИВО!	381
МАКЕДОНИЈА ТРЕБА ДА НАПРАВИ ОТСТАПКИ ЗА ИМЕТО	383
ИМЕТО НЕ Е ПРОБЛЕМ НА НАТО	384
ДЕБАТАТА НА СТУДЕНТИТЕ СО ЕДВАРД ЏОЗЕФ	386
ПРОЦЕСОТ Е ПОВАЖЕН ОД РЕШЕНИЕТО	394
КОНТАКТИ СО ДРУГИ ЧЛЕНОВИ НА МКГ И СТРАНСКИ ПРОФЕСОРИ	397
КОНТАКТИ СО АМБАСАДИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА	399
НЕУСПЕШНИ ОБИДИ ЗА СРЕДБА	403
КРУПНА ИСТОРИСКА ГРЕШКА НА ГЛИГОРОВ	404
ПРЕДЛОГ НА МЕТЈУ НИМИЦ (9.XI.2005)	409
ТЕКСТОВИ	410
КОЈ Е МЕТЈУ НИМИЦ!?	411

КАКО НИМИЦ ЌЕ ЈА ПРЕИМЕНУВА „ТАА ЗЕМЈА“ МАКЕДОНИЈА, ВО БИБЛИЈАТА!?	420
ЕСЕИ	422
КРИТИКА НА „ПРЕДЛОГОТ НА НИМИЦ“	423
СОСТОЈБИ, РЕШЕНИЈА И МИСЛЕЊА ЗА ПРЕДЛОГОТ НА НИМИЦ	428
УШТЕ ЕДНА ЕПИЗОДА ОД СЕРИЈАТА ПРЕДЛОЗИ НА Т.Н. „МЕЃУНАРОДНА ЗАЕДНИЦА“	441
РАЗГОВОРИ	446
ДИПЛОМАТОТ СО ИСКУСТВО ЗА ПРЕГОВОРИ	447
НЕУСПЕШЕН ОБИД ЗАРАЗГОВОР СО ИЛИНКА МИТРЕВА И РАДМИЛА ШЕЌЕРИНСКА	450
СРЕДБА СО НИКОЛА ДИМИТРОВ	454
ПРЕДЛОГОТ НА МЕТЈУ НИМИЦ (19.И.2008)	457
ТЕКСТОВИ	458
ПИСМО НА „ВИНОЖИТО“ ДО НИМИЦ	459
НОВИТЕ ИДЕИ НА НИМИЦ И ДИРЕКТНОТО ИНВОЛВИРАЊЕ НА САД	463
СПОРОТ СО МАКЕДОНИЈА НЕ Е ЗА ИМЕТО	466
ЗБОРОТ „МАКЕДОНИЈА“ И СИТЕ ИЗВЕДЕНКИ И АСОЦИРАНИ ПОИМИ	468
ПРЕДЛОЗИТЕ НА НИМИЦ И УСТАВОТ НА РМ	470
ЕСЕЈ	475
МОРФОЛОШКО ТОТЕМИЗИРАН ГНЕВ	476

ПРЕДЛОГОТ НА МЕТЈУ НИМИЦ (26. III. 2008)	483
ТЕКСТОВИ	484
НАЈНОВАТА ГРЧКА ИЗМАМА	485
ИМЕТО И ЕКСПЕРТИТЕ	488
ПРЕДЛОГОТ НА НИМИЦ Е ПОВЕЌЕ И ОД ДОБАР ЗА НАС!	490
ЕСЕИ	493
УШТЕ ЕДЕН „ПОСЛЕДЕН“ ПРЕДЛОГ	494
КРУГ КОЈ ПОТТИКНУВА ГНЕВ КАЈ ОБЕТЕ СТРАНИ	496
 ГРЧКОТО ВЕТО НА САМИТОТ НА НАТО ВО БУКУРЕШТ (2–4. IV. 2008)	501
ТЕКСТОВИ	502
ШТО ПО БУКУРЕШТ?!	503
ДВЕТЕ СТРАНИ НА МЕДАЛЈОНОТ	505
ВО ПРАШАЊЕ Е ИМЕТО НА НАРОДОТ, А НЕ НА ДРЖАВАТА ...	508
РАЗГОВОР	513
ВЕТОТО НЕМА ДА ИМ НАШТЕТИ НА ПРЕГОВОРИТЕ	514
 ТРЕТ ДЕЛ ДОКУМЕНТИ	
БУКУРЕШКИОТ МИРОВЕН ДОГОВОР (<i>Букурешт, 28.VII – 10.VIII.1913</i>)	518
ДЕКЛАРАЦИЈА НА СОВЕТОТ НА ЕЗ ЗА ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛАВИЈА (<i>Лисабон, 27.VI.1992</i>)	524

РЕЗОЛУЦИИ НА ООН (<i>Њујорк, 1993</i>)	526
ПРИВРЕМЕНА СПОГОДБА МЕЃУ МАКЕДОНИЈА И ГРЦИЈА (<i>Њујорк, 13.IX.1995</i>)	529
ИЗВЕШТАЈ ЗА БАЛКАНОТ НА МКГ, БР. 122 (<i>Скопје, Брисел; 10.XII.2001</i>)	537
ОФИЦИЈАЛЕН ПРЕДЛОГ НА ПОСРЕДНИКОТ МЕЃУ НИМИЦ (<i>Њујорк, 9.XI.2005</i>)	574
ОФИЦИЈАЛЕН ПРЕДЛОГ НА ПОСРЕДНИКОТ МЕЃУ НИМИЦ (<i>Атина, 19.II.2008</i>)	579
<i>АНЕКС I</i>	581
ОФИЦИЈАЛЕН [ПОСЛЕДЕН] ПРЕДЛОГ НА ПОСРЕДНИКОТ НИМИЦ (<i>Њујорк, 26.III.2008</i>)	582
ДЕКЛАРАЦИЈА ОД БУКУРЕШКИОТ САМИТ НА НАТО (<i>Букурешт, 3.IV.2008</i>)	584

ПРЕДГОВОР

Проектот што е пред вас настана на предлог на студентите од втора година на правните студии на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје. Тие ја дадоа идејата за време на предавањата по предметот *Политички систем* во март 2002 година. Веднаш потоа, спонтано и со голем ентузијазам, идејата беше прифатена и од страна на студентите од четврта година кои слушаа предавања по предметите *Уставно право - применета програма* и *Споредбено уставно право*.

На предавањата студентите го поставија следново барање: *„Професоре, сакаме да знаеме нешто повеќе за суштината на спорот меѓу Грција и Македонија во врска со името на нашата држава. Како студенти не можеме да бидеме индиферентни кон ниту едно суштествено прашање, а особено не за овој спор кој повеќе од едена деценија ја обременува јавноста и нашата совест. Сакаме да знаеме повеќе за причините на спорот и како тој да се надмине, без да се навреди Република Грција и понижи Република Македонија?“*.

Барањето се прифати со конкретен договор за методологијата која треба да овозможи потемелно осветлување на спорот и на студентите да им создаде услови да изградат свој поглед за ова прашање. Во тој момент, предавалната се исполни со немир и желба веднаш да се пристапи кон реализацијата на доброволно прифатената задача.

Студентите се почувствуваа како актери на нешто многу значајно и како субјекти кои носат одговорност за иднината на земјата. Веднаш сфатија дека им требаат повеќе автономни извори за да дојдат до вистината. Љубовта кон вистината ги привлече посилно отколку лажниот патриотизам (*Amicus patriae, sed magis amica veritas*).

Прв за анализа дојде *„Извештајот за Балканот број 122 на Меѓународната кризна група“* од 10 декември 2001 година, особено насловот *„Името на Македонија: зошто е важен спорот и како тој да се реши?“*. За тој документ се отвори расправа во Република Македонија во почетокот на март 2002 година, во организација на Демократскиот сојуз, кој и прв организираше јавна дебата, во септември 2001, година за Рамковниот договор. Во тој контекст, студентите побараа простор за изразување и на нивните погледи за поголем број историски и актуелни прашања содржани во обемиот документ на МКГ.¹

По запознавањето со Извештајот на МКГ, студентите одлучија да разговараат и со Едвард Џозеф, претставник на МКГ за Македонија. Тие имаа многу прашања да му постават и да му го изложат своето мислење за предлозите во Извештајот, како и да дознаат повеќе за авторите на документот. Едвард Џозеф беше интересен за студентите и поради неговата изјава во јавноста: *„Јас сум МКГ за Македонија!“*.²

---

¹ *Извештај за Балканот број 122 на Меѓународната кризна група*; 10 декември 2001.

² Едвард Џозеф, *„Јас сум МКГ за Македонија“*; ЗУМ, 8 март 2002, стр. 13.

Студентите ги интересираше прашањето: *Дали предлозите содржани во Извештајот се предлози на МКГ или се предлози на поединци кои не се членови на таа група?* Тоа беше првото прашање што пред себе си го поставија самите студенти. Затоа беше разбирлива нивната желба да се сретнат со главниот репрезент на Извештајот во Македонија. Во тоа време македонската јавност не знаеше дека Џозеф бил раководител на бегалскиот камп „Стенковец – 1“ (во близината на Скопје) за време на бомбардирањето на СР Југославија во 1999 година и дека пред тоа бил во Босна, како американски војник во составот на трупите на НАТО.³

Средбата со г. Џозеф се одржа на 21 март 2002 година, на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, во академска атмосфера, исполнета со љубопитност и толерантност за спротивставените гледишта. По воведното излагање на Џозеф, студентите ги изложија нивните забелешки за Извештајот, а потоа побараа и негово мислење за поголем број прашања, непосредно поврзани со документот. Така започна Проектот, со договор да се опфатат повеќе соговорници, да се прочитаат повеќе извори и да се вклучаат грчките погледи, како и погледите на други странски автори кои ја проучуваат Македонија, од историски и современ аспект.

Три години подоцна, со појавата на првиот предлог на посредникот Метју Нимиц од ноември 2005 година, во дебатата се вклучи и вториот бран на студенти кои во студиската 2005/2006 година ги слушаа предавањата по предметите *Политички систем*, *Уставно право – применета програма* и *Споредбено уставно право*. Овие студенти веќе беа пошироко запознаени со карактерот на спорот и, заради тоа, можеа да дадат и критички забелешки на првите предлози на медијаторот Нимиц.⁴

Дел од оваа група студенти се вклучи и во анализата на вториот предлог на Нимиц од 19 февруари 2008 година. Овој предлог многу пошироко го проблематизира идентитетот на македонскиот народ и иднината на македонската држава од предлогот од 2005 година. Згора на тоа, овој предлог бара и донесување на посебна резолуција од страна на Советот на безбедност на ООН за промена на *Уставот на Република Македонија*, слично на *Рамковниот договор* од 2001 година.⁵

Истата група студенти се вклучи и во анализата на третиот предлог на Нимиц од 26 март 2008 година. Овој предлог беше подржан од пошироката јавност и од државниот врв на Република Македонија, пред да замине македонската делегација на Самитот на НАТО во Букурешт.⁶

Со голем интерес, истата група на студенти се вклучи и во селекцијата на текстовите посветени на грчкото вето за прием на Република Македонија во НАТО, поради нерешениот спор за името. Во функција на подобро разбирање на спорот за името, во оваа книга ја објавуваме и *Декларацијата на НАТО* од Самитот во Букурешт од 3 април 2008 година.⁷

³ „Време лечи ране“; *Политика*, 5 мај 2007, стр. 11.

⁴ „Официјалниот предлог за името“ на посредникот Метју Нимиц, 9 ноември 2005.

⁵ „Документот со предлозите на Нимиц“; *Дневник*, 22 февруари 2008, стр. 3.

⁶ „Предлогот на Нимиц“ од 26 март 2008 година; *Утрински весник*, 29 март 2008.

⁷ *Bucharest Summit Declaration*; <http://www.nato.int/docu/pr/2008/p08-049e.html>.

Пред нас е обемен текст, составен од предговор, вовед, три дела и регистар на лични имиња. Во *Предговорот* се објаснува настанувањето на студентскиот проект, условите под кои тој е правен и целите што треба да се постигнат со него. Пред воведот се дава *Листа на учесниците* во проектот, содржината на книгата, како и *кратенките* содржани во текстот. Од *Воведот* извира привлечноста на името „Македонија“ за студентскиот ум и нивната желба да ѝ помогнат на својата земја. *Првиот дел* ги опфаќа историските, културолошко-политичките, комерцијалните и правните аспекти на предметот на спорот. *Вториот дел* ја опфаќа анализата на предлозите за името и прашањата поврзани со војната во Македонија во 2001 година. *Третиот дел* ги содржи документите релевантни за спорот со името и грчкото вето на Самитот на НАТО во Букурешт од април 2008 година. *Регистарот* содржи околу 560 личности инволвирани во текстот на книгата.

Првиот и вториот дел се поделени на повеќе оддели. Секој оддел содржи изворни текстови, студентски есеи и разговори (интервјуа). Текстовите ги осветлуваат аспектите на спорот, есеите ги содржат студентските погледи, а интервјуата ги продлабочуваат сознанијата за одделни прашања, преку жив разговор и опис на соговорникот и неговиот однос кон темата и студентите. Документите во третиот дел се подредени хронолошки, во временска серија од 1913 до 2008 година (од Букурешт до Букурешт!?).

Насловите и поднасловите се формулирани колективно, од страна на редакторите на ова дело - од аспект на тематската целост и содржината на проектот. Авторството на текстовите е целосно заштитено, со наведување на името и презимето на авторите, како и со наведување на изворот и времето на нивното настанување.

Проектот е осмислуван за време на предавањата, преку семинарски работи (есеи) и живата дебата во која беа вклучени над 60-на студенти. Во слободно време, студентите се запознаваа со изворната литература, посетуваа голем број институции и други места заради разговори со голем број лица и вршеа преводи на текстови и документи од англиски и грчки на македонски јазик. Со свои средства студентите плаќаа заверка на преводи кај нотар заради точноста на преводот. Преку свои канали студентите ангажираа и стручно лице за лекторирање на текстот - со желба текстот да биде разбирлив, достапен на македонската јавност, како и во него да се вклучат и други студенти од Р. Македонија, сега и во иднина.

Од првата група студенти, поголемиот дел од работите поврзани со Проектот ги вршеа студентките од втора година, Елизабета Спировска и Билјана Секуловска - сега дипломирани правници и идни адвокати. Од втората група, поактивни беа студентите од четврта година Димче Апасиев и Владимир Патчев. Последниве двајца се и членови на редакцијата на овој проект. За одбележување е и придонесот на Зорица Велковска и Ана Шајноска, бриљантни студенти на четврта година, како и ангажманот и упорноста на Борче Размоски, сега веќе дипломиран правник од Вевчани.

Предизвикот е голем кога се истражува ваква тема. Овој вид истражување бара голема посветеност и морална сила, многу време и голема упорност да се влезе и на затворени места. Некои членови на МКГ, јавни личности и универзитетски професори одбија да разговараат со студентите, а некои прифатија дури по повеќекратно инсистирање. Во одбивањето предничеа јавните личности и универзитетските професори, непосредно инволвирани во спорот за името со Грција!?

Учесниците во овој проект ќе бидат среќни доколку читателот во оваа книга пронајде поттик за натамошно истражувања на овој проблем и негово надминување во полза на обете страни. Република Македонија и Република Грција треба да смогнат сили да ги надминат своите недоразбирања, да се свртат кон заедничката иднина и заедно да градат уште пославна историја од онаа античката.

Истражувањето на спорот ниту започнува, ниту завршува со овој проект. Добро е што и студентите се вклучуваат во барање излез од постојната состојба, бидејќи тие имаат предност во однос на другите – младоста и времето. Тие имаат и подлабоко чувство за моралот и правдата, бидејќи дејствуваат слободно и отворено, без лажен патриотизам и надворешен притисок.

Со објавувањето на оваа книга на грчки и на англиски јазик, дебатата за Македонија може да се пренесе и во други средини, особено на универзитетите во Грција и во Европа. Книгата е во функција на академско разбирање на младите луѓе кои сакаат да живеат и да се развиваат како граѓани на Обединета Европа. Поради тоа, на 23 април 2008 година, Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје го одобри печатењето на оваа книга.

Најсрдечно им се заблагодаруваме на сите соговорници, како и на оние автори чии текстови, по избор на студентите, се објавуваат во оваа книга. Голема благодарност и на ЈП „Службен весник на Република Македонија“ - Скопје кое, без двоумење, покажа доблест да ја издаде оваа книга во право време.

Македонија треба да продолжи да се гради како просперитетна и демократска држава, со свој идентитет во Европската унија. *Европската унија е заедница на идентитети, а не на држави!* Ова е основната порака на студентите до сите фактори инволвирани во решавањето на спорот за името на нашата држава.

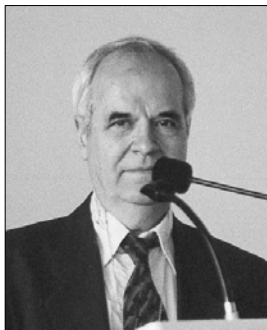
Скопје, мај 2008

Проф. Светомир Шкарик

УЧЕСНИЦИ

1. Раководители на проектот:

СВЕТОМИР ШКАРИЌ

Д-р Шкариќ е роден покрај Дојранското Езеро, во с. Сретеново на македонско-грчката граница (1941). Дипломирал на Правниот факултет во Скопје (1965), а магистрирал (1972) и докторирал (1978) на Правниот факултет во Белград. Предава *Уставно право*, *Споредбено уставно право*, *Политички систем*, *Политички теории* и *Теории на мирот и конфликтите*. Постојано соработува со студентите и настојува со нив да изгради цврста академска заедница. Објавил десетина монографски дела и четири колективни труда, со проф. Тадеказу Фукасе (Сапоро), акад. Елена Гускова (Москва), д-р Ѓорге Иванов (Скопје) и д-р Гордана Силјановска Давкова (Скопје). Објавил две книги на англиски јазик: *Law, Force and Peace - Macedonia and Kosovo* (Скопје, 2002) и *Democratic Elections in Macedonia 1990-2002* (Берлин, 2005). Пошироко влијание врз студентскиов проект имаат неговите книги: *Македонија на сите континенти*; *Правото, силата и мирот – Македонија и Косово*; *Споредбено и македонско уставно право*. Овој студентски проект го чувствува за многу драг научен потфат во неговата долгогодишна универзитетска кариера. Проектот го раководи од 2002 до 2008 година. Бил визитинг професор на Правниот факултет во Бордо (2002). Редактор е на тематската област *Право, политологија, социологија и воени науки* при МАНУ. Тесно соработува со грчките професори по уставно право Димитрис Цаџос, Евангелос Венизелос, Никос Мавриас и Антонис Пантелис. Објавил поголем број научни трудови во Грција од областа на уставното право, во редакција на проф. Спиридон Флогаитис – директор на Европски центар за јавно право (EPLC) во Атина. Особено го привлекува етиката на Ганди и моралниот лик на грчкиот антифашист Јоргос Јанулис – легендарен командант на Грамос (1947-1949).

ТАТЈАНА ПЕТРУШЕВСКА

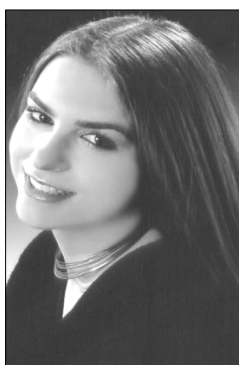

Д-р Петрушевска е вонреден професор на Правниот факултет „Јустинијан Први“, при УКИМ – Скопје. Предава *Меѓународно јавно право*, *Меѓународни организации* и *Право на ЕУ*. Дипломирала на Правниот факултет во Скопје за три и пол години со просечна оцена 10.00, а магистрирала и докторирала на Правниот факултет во Белград. Била и визитинг професор на ФОН - Скопје; на Правниот факултет - Трст и на Институт за социологија - Горица, Италија. Членува во национални и меѓународни струч-

ни здруженија: Форум за евроинтеграција, Форум за Македонија (Македонија); International Studies Association, University of Tucson (USA); International Political Science Association, University College (Ireland); Белградски центар за човекови права (Југославија). Има бројни стручни усовршувања во странство: Србија, Хрватска, Грција, Унгарија, Холандија, Швајцарија, Финска, Велика Британија, САД, и др. Автор е на околу 150 изворни, научни, стручни и популарни трудови објавени во домашни и меѓународни публикации, презентирани на домашни и меѓународни конференции. Нејзините трудови во овој студентски проект се пошироко фундирани, како во теориска така и во емпирииска смисла. Член е на редакцијата за тематската област *Право, политологија, социологија и воени науки* (МЕ – МАНУ).

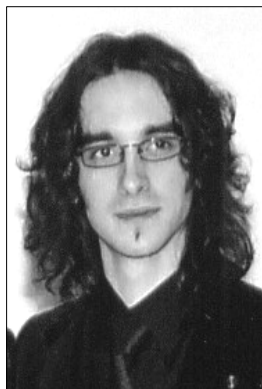
2. Членови на истажувачкиот тим:⁸

ИВАНА АНГЕЛОВСКА

Ангеловска е родена на 23 јануари 1986 година во Скопје. Студент е во четврта година на Правниот факултет „Јустинијан Први“. Зела активно учество во Мобилниот културен контејнер „Во одбрана на нашата иднина“, како и на Десеттата ораторска вечер „Иво Пухан“. Активен член е во *Клубот на оратори* и во студентската организација *AIESEC*. Солидно го познава и користи англискиот јазик и има основни познавања од германскиот и албанскиот.

ДИМИТАР АПАСИЕВ

Апасиев е апсолвент на Правниот факултет „Јустинијан Први“ - Скопје. Учествовал на над 30-на семинари и школи од различни области - во Македонија и странство (Србија, Хрватска и Грција). Бил на студиски престој на угледниот МГУ „Ломоносов“ – Русија. Тој е основач на *Институтот за мир и геополитика*, во рамки на Асоцијацијата „Magna Carta“ и е главен и одговорен уредник на првото младинско електронско списание за антиглобализам и геополитика – „Mahatma“. Особени сфери на негов интерес се: *јуриспруденција* (приврзаник на јуснатурализмот); *филозофија* (приврзаник на школата на ки-

---

⁸ Сите учесници во овој студентски проект се наведени по азбучен ред на презимето, без оглед на нивниот ангажман и функција. Со некои од учесниците, особено од првата генерација, и покрај нашите неколкумесечни напори не бевме во можност да стапиме во контакт (поради објективни причини), па се дадени само нивните имиња. Некои, пак, од учесниците заедно со нивните CV не ни приложија и фотографија, па нивните кратки биографии се дадени без слики.

ниците); *политологија* (приврзаник на анархо-антиавторитарната идеологија и концептот на Гандиевата сатјаграха); *историја* (антика и средновековие), *теологија*, *езотерија* и *етимологија*. Согласно неговите етички принципи не ги споменува освоените награди и дипломи - оти смета дека луѓето се далеку посposобни од тоа што општеството, преку сертификати, може да им признае! Има преведено 10-на есеи од познати светски теоретичари, а е автор на над 20-на стручни статии и говори. Негови ставови, под различни псевдоними, се објавени во повеќе македонски медиуми. Досегашниот просечен успех на студирање (еден испит пред дипломирање) му е 10,00. Ангажиран е како демонстратор по предметот *Римско право*. Од текстовите објавени во овој студентски проект се гледа дека трага по изворни податоци и интересни личности, чувствува потреба од директна акција, негува одбојност кон конформизмот, непотизмот и полтронството, бара промена на зачмаеноста и побрз развој на науката. Показува знаци на надежен истражувач и научник во областа на општествено-хуманитарните науки. Најмаркантен студент од поновата историја на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје.

ФАТОН БЕЈТА

Бејта е роден на 31 јули 1980 година во Гостивар, Република Македонија. Средното образование го завршува во Гостивар (1994-1998). На Правен факултет „Јустинијан Први“ - Скопје се запишал во учебната 1998-99 година, кадешто и дипломирал во 2003 година. По завршувањето на студиите се запишал на последипломски студии на Правниот факултет, смер: *Меѓународна политика и меѓународно право* (2004-05). Со работно искуство се стекнал во Владата на РМ, *Генерален секретаријат* (2005), а од 2005 година е вработен во Министерството за надворешни работи на РМ - *Сектор за конзуларни работи и меѓународно право*.

ЗОРИЦА ВЕЛКОВСКА

Велковска е родена на 16 август 1985 година во Скопје, каде завршува основно и средно образование како првенец на генерацијата. Моментално е студент на четврта година на Правниот факултет „Јустинијан Први“ – Скопје. Покрај студиите, вклучена е во работата на неколку студентски невладини организации. Од 2005 година е активен член на ЕЛСА и AEGEE. Учествовала во реализација на повеќе проекти, конференции, како и на летни и зимски универзитети во Италија. При престојот во Мелбурн, Австралија била дел од *Open Week* на *Monash University* за интернационални студенти. Работи како тренер по пливање во неколку пливачки клубови, а од 2006 е основач и тренер на ПВК „Орион“. Бара темелност во работата, прецизност во изразувањето и не се согласува со дезориентацијата во времето.

МИТРЕ ГЕОРГИЕВ

Георгиев е роден 1981 година во Битола каде завршил основно и средно образование - во Гимназијата „Јосип Броз Тито“ (2000). Дипломирал на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во 2005 година. Работел и соработувал со повеќе меѓународни и невладини организации. Учествовал на повеќе семинари и конференции на различни теми, од право и владеење, симулации на ЕУ и ОН до театар, филм и неформално образование. Од март 2005 година живее и извршува волонтерска работа во Франција, на проектот *Мобилен центар*, работејќи на организација, логистика, промоција и креирање на програмата за мобилен центар, кој ја изведува својата програма на подрачјето на четири рурални населби во Франција и четири во Луксембург, како и во организацијата на повеќе настани и во дневната работа.

ЈУГОСЛАВ ГЕОРГИЕВСКИ

Георгиевски е роден на 9 декември 1981 година во Кратово, кадешто завршува основно и средно образование. Потоа се запишува на Правниот факултет „Јустинијан I“ - Скопје, кадешто и дипломирал. Моментално е на последипломски студии на Правниот факултет - група за *Казнено право и криминологија*.

ЕМИЛИЈА ДИМИЌ

Димик е родена на 26 јуни 1985 година во Скопје. Завршува основно и средно образование со одличен успех. Се запишува на Правниот факултет „Јустинијан Први“ - Скопје, при државниот Универзитет „Св. Кирил и Методиј“. Има учествувано на стручната расправа по нацрт амандманите на Уставот на Република Македонија. Два пати земала учество во претставување на Правниот факултет на регионално ниво од областа на меѓународното јавно и меѓународното приватно право. Еден е од основачите на НВО „Млади за млади“. Член е на

Младинскиот балкански фонд, Младинскиот образовен форум и на ELSA. Студира и живее во Скопје. Покрај мајчиниот јазик, зборува и српски, англиски и малку француски.

МАТЕ ЃОРЃИЕВСКИ

Ѓорѓиевски е роден на 20 мај 1980 година. Во мај 2003 година дипломирал на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, со просечен успех 9,51. Во декември 2005 година успешно ги завршува магистерските студии на Универзитетот во Болоња, Италија на тема *Европски институции и политики*. Магистрирал со тезата: „*Претпристапните фондови на ЕУ - колку се ефикасни?*“.

За време на студиите е активен член на студентските здруженија AEGEE - Скопје и ELSA, а како тренер е вклучен во проектот „Школа за демократија“ на ФИОМ. Во периодот 2003-2004 е ангажиран како правен советник во граѓанската асоцијација ОХО. Моментално е вработен во Секретаријатот за европски прашања при Владата на Р. Македонија како раководител на одделение во Секторот за интеграција во економско-социјалната област.

ФЛОРИМ ИСМАИЛОВСКИ

Исмаиловски е еден од групата студенти кои активно учествува во студентскиот проект. Тој е студент на Правниот факултет „Јустинијан Први“, но истовремено е активен во работата на невладиниот сектор во Македонија. Има работено за: ЦИР - за Проект на ОБСЕ за вклучување на млади, НДЦ, ПРОНИ/Форум Сид и др. Исто така, Флорим е сертифициран обучувач за млади од Универзитетот во Јанкопинг (Шведска) и има големо искуство во работа со млади. Зборува македонски, албански, англиски, француски, српски и италијански јазик и работи како преведувач за различни меѓународни организации и проекти. Моментално е студент во четврта година на Универзитетот на ЈИЕ во Тетово.

ДРАГАНА КИПРИЈАНОВСКА

Кипријановска е родена на 10 септември 1985 година во Скопје. Во текот на основното и средното правно училиште пишува и објавува повеќе статии во неколку списанија, учествува во изведба на Ораторските вечери итн. Во 2004 година се запишува на Правниот факултет „Јустинијан I“ во Скопје, отсек – правни студии, каде студира и денес. Земала учество на повеќе работилници, семинари и конференции од научната област на домашно и регионално рамниште, а била и активно вклучена во НВО-секторот. Во 2007 година учествуваше во претставувањето на Правниот факултет на регионалниот натпревар во Белград. За време на студиите е избрана за демонстратор на Правниот факултет на *Институтот за казнено право*, по предметот Казнено (материјално) право.

МОНИКА КОСТИЌ

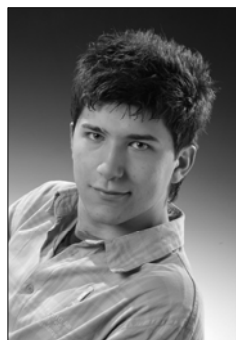
Костиќ е родена на 22 септември 1985 година во Скопје. Во текот на четиригодишното средно образование учествува на семинар на тема: „Јакнење на свеста за родови односи во средните училишта“, во организација на ЕСЕ. Во 2004, како претставник на ДСЕПУ „Васил Антевски - Дрен“ учествува на *Европскиот саем за виртуелни компании* во Темишвар, Романија. Денес е студент на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, отсек – правни студии.

БЕРА КОСТОВСКА

Костовска е родена во Скопје, на 18 јануари 1986 година. Сега е студент на четврта година на Правниот факултет „Јустинијан Први“. Активно учествува во проектот Мобилен културен контејнер и пишува во весникот *Федер* и во Градскиот информатор *Скопје 365*. Учесник е на 9-та и 10-та ораторска вечер „Иво Пухан“. Член е на Комисијата за оценување на натпреварот за јавно говорење во рамките на „Образовно рандеву - 2006“; посетува обука за предавач во организација на МОФ (2006), а во тие рамки предава во програмата „Учиме право“. Членува во Клубот УНЕСКО, во Француската секција, потоа Клубот на оратори „Forum oratores“ и во ЕЛСА. Течно говори англиски, а добро го познава францускиот и се служи со италијанскиот јазик. Негува страствен однос кон нештата, демонстрира решителност и пред себе расчистува движејќи се кон целта.

ВЛАДИМИР НАУМОСКИ

Наумоски е роден на 23 ноември 1985 година во Белград, Република Србија. Завршува основно образование во ОУ „Љубен Лапе“ - Скопје, со одличен успех (првенец на генерација). Своето средно образование го завршил во ДСЕПУ „Васил Антевски - Дрен“, стекнувајќи се со назив правен асистент. Во 2002 година го завршува осмиот степен по англиски јазик (FCE). Има познавања од француски јазик. Денес тој живее и студира во Скопје при УКИМ на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, отсек - правни студии.

ВЛАДИМИР ПАТЧЕВ

Патчев е роден во Скопје и е студент на трета година правни студии. Неговиот пристап кон бранувањето на монотоната средина е преку музиката, сликарството и литературата, кои трагаат по општата вистина. Не се согласува со сите оние бесмислени ограничувања на слободата, преку кои денешницата суптилно се затскрива. Трајна инспирација му се неконвенционалните музички творби. Верува дека вистинска музичка творба е онаа која во себе го содржи коренот на чистата и невинна мисла, вклопена преку текстуалните и звучните екстензии од психата. До сега објавил четири есеи: *Пасивна јавност* и *Културен натпревар* во средношколското списание *Федер* и *Мистериозните черепи од Чихуахуа* и

Краток поглед во SF историјата на човештвото во списанието *Шесто септило*. Активен член е на ЕЛСА од ноември 2006. Неговите трудови објавени во овој проект избобилуваат со теориска суптилноста, духовна вредност и љубов кон мислата, инспирирани од хиндуизмот и делата на современиот индиски мислител Капур.

БОРЧЕ РАЗМОСКИ

Размоски е роден на 22 август 1983 година во Вевчани. Во 2008 дипломирал на Правниот факултет „Јустинијан Први“ (уставно-правна група). Надвор од своите факултетски обврски, тој е активен и на неколку други полиња: член е на асоцијацијата *Магна Карта*; член на редакцијата на *Махатма*, кадешто континуирано објавува свои авторски стручни текстови. Бил практикант во Собранието на Р. Македонија. Има широки познавања од компјутерска технологија. Автор е на повеќе есеи, меѓу кои посебно ги истакнува: *Смртна казна: Да или Не?* (2002); *Политичкиот систем во земјите од Латинска Америка* (2006); *Тајните на исчезнатите цивилизации - Маи и Ацтеки* (2007). Ужива во малите работи, а сака да спортува, чита, истражува... Чувствителен на одговорност, сталожен во размислувањето и подготвен за акција со ненасилни средства (ахимса).

МИРЈАНА РИСТОВСКА

Ристовска е родена на 5 ноември 1981 година во Битола. Дипломирала на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје на правни студии. Во моментот е запишана на последипломски студии по *Меѓународно право и политика* на Правниот факултет. Досега има работено на повеќе проекти во земјата и во странство. Активно се служи со англиски јазик, а моментално работи како адвокатски приправник.

БИЛЈАНА СЕКУЛОВСКА

Секуловска е родена на 7 септември 1981 година во Битола, кадешто завршува основно и средно гимназиско образование. Во 2005 дипломирала на Правниот факултет „Јустинијан Први“ при УКИМ - Скопје и се стекнува со звањето дипломиран правник. За време на студиите била член на PR тимот за организација на конференции и семинари на AEGEE, а исто така и дел од НВО „Коалиција – сите за правично судење“ како набљудувач на корупцијата во судските процеси. Говори англиски и француски јазик.

Симоновска е родена на 29 ноември 1985 година во Скопје. Во моментот е студент на четврта година на Правниот факултет „Јустинијан Први“ - Скопје. Активен член е на ЕЛСА. Зела учество на повеќе семинари, академски активности и работилници, посетува тренинзи Moot court, Летен универзитет во Австрија (Веина, Грац) и др. Има земено учество на неколку работилници: *Меѓународно хуманитарно право* - организирано од Црвен крст (2006) и *Транзициона правда* (2006). Активно го користи англискиот, посетува курс по италијански, а се служи и со шпанскиот јазик. Од проектот се гледа нејзината способност за совладување на бирократските пречки во МНР и Владата на РМ (2005).

ЕЛИЗАБЕТА СПИРОСКА

Спироска е родена 1979 година во Охрид. Дипломирала на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, каде и ја подготвува својата магистратура од областа на *Меѓународното право*. Учествовала и е наградувана на повеќе натпревари од регионален и меѓународен карактер во различни области. Активно учествува во голем број проекти, пред сè од областа на правото. Автор е на збирката поезија „*Незаборав*“ (1993). Во периодот 1999-2002 подготвува и одржува вежби по предметот *Уставно право* на Правниот факултет во Скопје – под менторство на проф. д-р Светомир Шкарик. Денес работи како адвокат во Скопје. Од разговорот со Едвард Џозеф се гледа нејзината умешност да прави синтези и да формулира суштински прашања.

ВЛАДИМИР СТОЈАНОВСКИ

Стојановски е роден во Скопје на 26 јануари 1982 година. Основно и средно образование завршил во Скопје. Дипломирал на Правниот факултет „Јустинијан Први“ - УКИМ, Скопје во 2005 година, на кој продолжил и со последипломски студии по *Граѓанско право*. После дипломирањето една година работел односно волонтирал во Основниот суд *Скопје 1* - Скопје, а сега работи како адвокатски приправник во Адвокатска канцеларија „Доневски“.

СЛОБОДАН ХРИСТОВСКИ

Христовски е роден на 26 октомври 1979 година во Скопје. Средно образование завршил во Гимназијата „Јосип Броз Тито“. Во 1998 се запишал на Правниот факултет „Јустинијан Први“ - Скопје, каде што дипломирал во 2004 година (со просечна оцена од 8,6 на уставно-правната група). По завршувањето на правните студии, во 2004 година, започнал да стажира како *адвокатски приправник* во Адвокатската канцеларија „Поленак“ во Скопје. Правосудниот испит го положил во октомври 2006 година. Во меѓувреме, во 2005, се запишал на последипломските студии по *Кривично право* на Правниот факултет. Од јануари 2007 година работи како адвокат во Адвокатското друштво „Поленак“ - Скопје. Покрај македонскиот, го познава и владее англискиот јазик.

Шајновска е родена на 23 август 1985 година во Скопје. Моментално е студент во четврта година (правни студии) на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје. Била потпретседател за академски активности во ЕЛСА; предавач во програмата „Учиме право“ при МОФ; активен член на ММОН - кадешто работеше како дел од извршната структура на организацијата. Денес работи како правен и даночен советник во PricewaterhouseCoopers Македонија. Во текот на своето образование зела учество на повеќе од 20 интернационални научни семинари, тренинзи, обуки и научни престои, организирани од Фондот за американски студии од Вашингтон; Нансен дијалог мрежата; Меѓународната организација за миграција; Универзитетот „Константин Бранкуши“ - Романија; Светскиот универзитетски сервис од Австрија; EPLC во Грција; Центарот за европски студии (Жан Моне летна школа) во Турција; Фондацијата „Конрад Аденауер“; ЕЛСА; AEGEE - Скопје итн. Нејзиното творештво е во процут, со можност да се развива откривајќи нови личности и предизвици.

3. Студенти-учесници во проектот:

МАГДАЛЕНА АРСОВА
ЕРКАН БАЛАШИ
АЛБЕР БАЛИУ
АРТА БИЉАЛИ
МАРИЈА БЛАЖЕВСКА
ЈАНЕ ГЕОРГИЕВ
МАЈА ГРОЗДАНОВСКА
ЃУЛТЕН ДАЛИПОВСКА
СУХАЛА ЃЕРИШИ
БЕКИМ ЕМИНИ
ЕМИЛИЈА ЕФИМОВА
АЛЕКСАНДАР ИВАНОВСКИ
НЕДИМ ИСМАИЛОВСКИ
ЈАСМИНА ЈОВЧЕВСКА
ЈУСУФ ЈУСЕИНИ
МИХАИЛ КАРАЈКОВ

ДАНИЕЛА КОЈЧЕСКА
БОЖАНА ЛАЗАРЕСКА
МАРИЈАН МАКСИМОСКИ
МИРЈАНА МАЧУКОВСКА
ИДАВЕР МЕМЕДОВ
ЃОРЃИ НАЦИ
ПАЈАЗИТ ПАЈАЗИТИ
ЃОРЃИ ПОПКОЧЕВ
БЕКИМ РЕЏЕПИ
ХЕЛГА СПАСОВА
МАРИЈА СТОИЧЕВА
ИЛИР СУЛЕЈМАН
ИГОР ТАШТАЧОСКИ
СОФКА ТРАЈЧЕВСКА
ЕРОЛ ШЕРИФОВСКИ

КРАТЕНКИ⁹

АБЕЦЕДАР / ABECEDAR – Македонски буквар за Егејците, отпечатен во Грција (1925);
АБЦ – Австралиска телевизиска корпорација;
AEGEE – Association des États Généraux des Étudiants de l'Europe;
AIESEC – Association Internationale des Étudiants en Sciences Économiques et Commerciales;
ал. – алинеја;
АНА – Атинска новинска агенција;
АНА – Албанска национална армија (парамилитарна терористичка организација);
Амф. – амфитеатар;
Англ. – англиски јазик;
Акад. – академик;
АСНОМ – Антифашистичко собрание на народното ослободување на Македонија;
Асс. м-р – асистент магистер;
АУ – Африканска унија;
Авг. – август;
БиХ – Босна и Херцеговина;
БЈРМ / ПЈРМ – Бивша (Поранешна) Југословенска Република Македонија;
БКФ – Балканска комунистичка федерација;
Бр. – број;
БЦМ – Балкански центар за мир;
ВВС – Британски радиодифузен сервис (Би-Би-Си);
В. – види;
в.п.н.е. – век пред нашата ера;
ВМРО – Внатрешна македонска револуционерна организација;
ВМРО-ДПМНЕ – Внатрешна македонска револуционерна организација - Демократска партија за македонско национално единство;
ВМРО - НП – Внатрешна македонска револуционерна организација - Народна партија;
ВМРО (Об.) – Внатрешна македонска револуционерна организација - Обединета;
v. – лат. versus (мак. против);
Vol. – volume (том);
г. – господин;
г.н.е. – година од нашата ера (по Христа);

---

⁹ Изборот и приказот на употребените, и почесто користени, кратенки го направи Д. Апасиев.

г.п.н.е. – година пред нашата ера (пред Христа);
 г-ѓа – госпоѓа;
 г-ца – госпоѓица;
 год. – година;
 ГПЦ – Грчка православна црква;
 грч. – грчки јазик;
 ГХМ – Грчки хелсиншки монитор;
 ГШ – Генерал штаб;
 G-7 – седумте најразвиени држави во светот;
 G-8 – седумте најразвиени држави во светот + Русија;
 ДА – Демократска алтернатива;
 ДЕМ. – германски (дојч) марки;
 Ден. – македонски денари;
 ДП – Демократска партија;
 ДПА – Демократска партија на Албанците;
 Дел. бр. – Деловен/деловоден број;
 Дела – книгата *Дела на светите апостоли* која е составен дел на Новиот Завет на *Библијата* (Свето Писмо);
 Дос. – Документи;
 ДОМ – Демократска обнова на Македонија;
 др. – Друго;
 Д-р – Доктор (како научна титула т.е. академско звање);
 ДС – Демократски сојуз;
 ДСЕПУ – Државно средно економско-правно училиште „Васил Антевски - Дрен“ - Скопје;
 ДУИ – Демократска унија за интеграција;
 ДФЈ – Демократска Федеративна Југославија;
 Дес. – декември;
 ЕАМ – Централниот комитет на Грчкиот антифашистички фронт;
 ЕАРС – Евро-атлантскиот совет за партнерство;
 ЕБПУЈ – Европското биро за помалку употребувани јазици;
 Ed. – едиција;
 ЕССУ – Конференција за Југославија;
 ЕЕЗ – Европска економска заедница;
 ЕЗ – Европска заедница;
 ЕК – Европска комисија;
 ЕКПЧ – Европска конвенција за правата на човекот;
 ЕЛАС – Главниот штаб на Грката народно-ослободителна војска;
 ЕЛСА – Европско здружение на студенти по право (исто што и ELSA);
 ELSA – The European Law Students Association (исто што и ЕЛСА);
 EPLC – European Public Law Center „RES PUBLICA“ со седиште во Атина;
 ЕП – Европски парламент;
 ЕПП – Европска политичка партија (исто што и EPP);

ЕРР – European Politic Party чијшто член е „Виножито“ (Rainbow) – партијата на македонското малцинство во Грција;
 ЕС – Европски суд за човекови права, со седиште во Стразбур (Франција);
 ЕС – Европски совет;
 ЕСЕ – Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените на Р. Македонија;
 ЕСА – Европската слободна алијанса, чијшто член е „Виножито“ (исто што и ЕФА);
 ЕФА – European Free Alliance;
 ЕСЧП – Европски суд за човекови права, со седиште во Стразбур (Франција);
 ЕУ – Европска унија;
 EUFOR – мисија на ЕУ во Чад / Централно Африканска Република;
 Заб. – Забелешка;
 Заб. прев. – Забелешка на преведувачот;
 ИДСЦО – Институтот за демократија, солидарност и цивилно општество;
 Ibid. (Ибид.) – Исто;
 Idem. (Идем.) – Исто;
 ICG – International Crisis Group (исто што и МКГ);
 Итн. – и така натаму (англ. ect.);
 IAEA – Меѓународна агенција за атомска енергија;
 ICI – Истамбулската иницијатива за соработка;
 ICP – Индивидуални програми за соработка на НАТО;
 IPAP – Individual Partnership Action Plan т.е. Индивидуален акционен план за партнерство;
 ISAF – International Security Assistance Force (Меѓународна безбедносна помошна сила);
 ЈИЕ – Југоисточна Европа;
 ЈНА – Југословенска народна армија;
 ЈП – Јавно претпријатие;
 Јан. – јануари;
 КЕБС – Конференција за европска безбедност и соработка (сега ОБСЕ)
 ККЕ – Комунистичка партија на Грција (исто што и КПГ);
 КО – Клуб на оратори „Forum Oratores“ при Правниот факултет „Јустинијан Први“ - Скопје;
 КП – Комунистичка партија;
 КПБ – Комунистичка партија на Бугарија;
 КПГ – Комунистичка партија на Грција (исто што и ККЕ);
 КПЈ – Комунистичка партија на Југославија;
 КФОР – Меѓународни сили за безбедност во Косово (Kosovo Forces);
 км. – километри;
 km² – километри квадратни;

лат. – латински јазик;
 ЛД – Лига за демократија;
 ЛДП – Либерално-демократска партија на Македонија;
 ЛН – Лига на народите;
 ЛОИ – Летни олимписки игри;
 ЛП – Либерална партија;
 МА.КИ.ВЕ. – Македонско движење за балкански просперитет;
 МААК КП – „Македонска армија со армиски комитет“ - Конзерватив-
 на партија;
 Мак. – македонски јазик;
 МКД – меѓународна ознака за Македонија;
 МАНУ – Македонска академија на науките и уметностите;
 МАО – Македонска антифашистичка организација;
 МАР – Membership Action Plan (т.е. Акциониот план за членство во
 НАТО);
 МАТ – Македонски авио-транспорт;
 МВР – Министерство за внатрешни работи;
 МГУ – Московски државни (државен) универзитет „Ломоносов“
 - Руска Федерација;
 МЕ – Македонска енциклопедија (проект на МАНУ);
 МИА – Македонска информативна агенција;
 MILS – Macedonian Information Liaison Service;
 МЈП – Меѓународно јавно право;
 МКГ – Меѓународна кризна група;
 ММОН – Македонски модел на Обединети нации;
 ММФ – Меѓународен монетарен фонд (исто што и IMF);
 МНР – Министерство за надворешни работи;
 МО – Министерство за одбрана;
 МОФ – Младински образовен форум;
 МПП – Меѓународно приватно право;
 МПЦ – Македонска православна црква;
 МРО – Македонска револуционерна организација;
 МРГИ – Меѓународна група за малцинства;
 М-р – магистер;
 МСП - Меѓународниот суд на правдата;
 МРТВ – Македонска радио-телевизија (исто што и МТВ);
 МТВ – Македонска телевизија (исто што и МРТВ);
 НАТО – Северно-атлантски сојуз (кратенка од англ. NATO – North
 Atlantic Treaty Organization);
 НВО – Невладина/и организација/и (англ. NGO);
 НДЦ – Нансен дијалог центар (NDC);
 НДП – Национално-демократска партија;
 н.е. – наша ера;
 н.з. – наша забелешка;

НИП – Новинско издавачко претпријатие;
 НОБ – Народно-ослободителна борба;
 НОВ – Народно-ослободителна војна;
 НОД – Народно-ослободително движење;
 НОФ – Национален ослободителен фронт;
 НРМ – Народна Република Македонија;
 НСДП – Нова социјал-демократска партија;
 No. – нумеро (број);
 Nov. – ноември;
 NTM1 – тренинг мисиите на НАТО во Ирак;
 NY – Њујорк;
 ОБСЕ – Организација за безбедност и соработка во Европа (OSCE);
 ОМД – Обединета македонска дијаспора;
 ОМПЕМ – Организација на Македонците потомци од Егејскиот дел на Македонија, со седиште во Битола;
 ОМУ – оружје за масовно уништување;
 ОН – Обединети нации (исто што и ООН);
 ООН – Организација на Обединети нации, со седиште во Њујорк (англ. - UN);
 ООМ – Организација „Обединети Македонци“ (Канада);
 ОНА – Ослободителна национална армија (терористичко-екстремистичка албанска организација, продолжеток на парамилитарната УЧК);
 Откровение – книга *Откровение на светиот апостол Јован Богослов* која е составен дел на Новиот Завет на *Библијата*, со којашто и завршува Светото Писмо;
 ОУ – основно училиште;
 Oct. – октомври;
 п.н.е. – пред нашата ера;
 ПАСОК / PASOK – Panhellenic Socialist Movement (грч. **Panellenio Sosialistiko Kinima**) т.е. левоориентирана политичка партија во Грција;
 ПВК – Пливачки ватерполо клуб;
 ПДП – Партија за демократски просперитет;
 П.Е.Н. – Меѓународна асоцијација на писатели (исто што и P.E.N. Centre);
 ПОА – Православна охридска архиепископија;
 ПОМНИ – Преродба и обединување на македонските национални идеали;
 пр. – пример;
 Проф. – професор;
 Проф. д-р – професор доктор;
 р. – англ. page (мак. страница);
 pp. – страници;
 PfP – програма „Партнерство за мир“;
 PR – public relations (тим за односи со јавност);

Р. – Република;
 РГ – Република Грција;
 РМ – Република Македонија;
 РФ – Руска Федерација;
 Рим. – книга *Послание на апостол Павле до Римјаните* која е составен дел на Новиот Завет на *Библијата* (Свето Писмо);
 Рер. – извештај (рапорт);
 с. – село;
 САД – Соединети Американски Држави (исто што и US или USA);
 СБ – Совет за безбедност на ОН;
 СВ – Службен весник (исто што и СВРМ);
 Св. – Свети (т.е. светител, светец; светци);
 СВРМ – Службен весник на Република Македонија (исто што и СВ);
 СДСМ – Социјал-демократски сојуз на Македонија;
 СДИ – странски директни инвестиции;
 СЕ – Совет на Европа;
 СЕИ – Секретаријат за евро-интеграција при Владата на Р. Македонија;
 СЕФ – Светски економски форум, којшто се одржува во Давос (Швајцарија);
 сл. – слично;
 СМК – Светски македонски конгрес;
 Солуњаните - книга *Прво послание на светиот апостол Павле до Солуња-ните (Солунците)* која е составен дел на Новиот Завет на *Библијата* (Свето Писмо);
 СОФА – Договор за статусот на НАТО силите во Македонија (скратеница од англ. Status of Forces Agreement);
 Сп. – спореди;
 СПМ – Социјалистичка партија на Македонија;
 СПЦ – Српска православна црква;
 СР – Сојузна република;
 С.р. – своерачно;
 СРЈ – Сојузна Република Југославија (подоцна „Србија и Црна Гора“);
 СС – Свет (архиепископски) синод;
 СССР – Сојуз на Советските социјалистички републики (Советски Сојуз);
 СТО – Светска трговска организација;
 ст. – став;
 ст.е. – стара ера;
 стр. – страна;
 СФРЈ – Социјалистичка Федеративна Република Југославија;
 СХС – Кралство на Србите, Хрватите и Словенците;
 СЦГ – Србија и Црна Гора;
 Sept. – септември;

т. – точка;
 т.е. – то ест (односно);
 т.н. – таканаречен;
 ТВ / TV – телевизија;
 ТМОРО – Тајна македонско-одринска револуционерна организација;
 ТМРО – Тајна македонска револуционерна организација;
 ТНИД – Трговско-новинско издавачко друштво;
 ТОМО – Тајна ослободителна македонска организација, во регионот на Воденско, во текот и по Втората светска војна (1939-1945);
 ТРУ – Трансцеденд мировен универзитет;
 УДФ – Унија за француска демократија;
 УИЕ – Универзитет на Југоисточна Европа („Ван дер Штул“) - Тетово;
 УКИМ – Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје;
 Ул. – улица;
 УНЕСКО / UNESCO – кратенка од англ. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization;
 УНПРЕДЕП – кратенка од англ. United Nations Protective Forces;
 УНХЦР – Високиот комесар на Обединетите нации за бегалци;
 УРМ – Устав на Република Македонија (1991);
 UNAMA – Мисијата на Обединетите нации за помош во Авганистан;
 UNSCR – ознака за донесена резолуција на Советот за безбедност на Обединетите нации;
 FCE – First Cambridge Certificate in English;
 Фил. – Послание на апостол Павле до Филипјаните;
 ФИОМ – Фондација „Институт отворено општество - Македонија“ (попозната како Фондација „Сорос“);
 ФИФА / FIFA – Federation Internationale de Football Association т.е. Меѓународна фудбалска асоцијација;
 ФНРЈ – Федеративна Народна Република Југославија;
 ФОН – Факултет за општествени науки (прв приватен универзитет - Скопје);
 ФУЕМ – Федералната унија на европските малцинства (исто што и FUEN);
 Feb. – февруари;
 FUEN – Federal Union of European Nationality (Сојузна унија на европски националности);
 FYROM – The Former Yugoslav Republic of Macedonia;
 ХКЧП – Хелсиншкиот комитет за човекови права;
 ЦИА – разузнавачка агенција на САД (скратеница од англ. CIA – Central Intelligence Agency);
 ЦИР – Центар за институционален развој;
 Цит. – цитат;
 ЦК – Централен комитет;

CFE – Конвенционални вооружени сили во Европа;
CIP – Каталогизација во публикација;
CV – Curriculum vitae (професионална биографија);
Чл. – член;
www – world wide web (<http://> - internet site);
I, V, X, L, C, D, M – римски броеви (1, 5, 10, 50, 100, 500 и 1 000);
€ – евра;
£ – британски фунти;
\$ – американски долари;
% – проценти;
& – и;
(. . .) – ознака за скратен преземен текст, по интервенција на
редакторите.

В О В Е Д

**ПРИВЛЕЧНОСТА НА МАКЕДОНИЈА
ЗА СТУДЕНТСКИОТ ДУХ**

МАКЕДОНИЈА¹

За името

Древните мудреци верувале дека името го одредува и докажува постоенето. Не постои нешто што нема име и обратно, не постои име кое не означува нешто. Ако е така, тогаш Македонија, носејќи го до денес ова име непрекинато 2 500 години, исто толку години и постои:

- наспроти вековите и епохите што одминале;
- наспроти бројните народи што протекле или се сталожиле во неа;
- наспроти разните јазици низ кои, со напор, морало да се изговара нејзиното име;
- наспроти моќните империи што се простиреле врз неа, делејќи ја, црпејќи ја но и облагородувајќи ја при тоа со своето присуство.

Денешните Македонци сè уште веруваат, можеби повеќе од другите, во моќта на името.

За земјата

Ако е Балканот крстопат на Светот, тогаш Македонија е крстопат на Балканот - место на кое поминало и се сретнало и Лошо и Добро - моќни војски, мудри мислители и просветлени апостоли.

На ова место не треба да останеш ако сакаш да живееш сталожено и богато, во трајна благосостојба, проткаена со однапред ветен ред и зададени закони. Тоа е Земја за оние кои знаат да сакаат без разлика дали се при тоа уплашени, гладни или обесправени. Тоа е Земја за оние кои ќе го жртвуваат лебот и богатството за Вистина, за искрена Благодарност, за добар Збор или Песна, изустени од бистар ум или мила уста.

Земјата Македонска не го сака самобендисаниот човек кој се восхитува на она што како поединец или род го создал - на велелепни палати, на моќни бедеми и кули или пак трезори полни со злато. Циклично, од век во век, таа иронично, со подземен татнеж или преку бессмислени војни ги потсетува на минливоста и залудноста на наследените богатства, подарената моќ и на

---

¹ Текстот е преземен од *Предговорот* на мултимедијалниот компакт диск CD „Македонски древности“, Скопје, 1999 година, чиј автор е д-р Никос Чаусидис. Тој е професор на Институтот за историја на уметност и археологија на Филозофскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Предава *Музеологија и конзервација, Археологија и Историја на културата на Македонија*. Роден е во Ташкент, поранешен СССР. Автор е на неколку дела: „Митски слики на Јужните Словени“ (1994), „Македонија – културно наследство“ (1995), „Дуалистички слики – Богомилството во медиумот на сликата“.

убавината. Безмилосно го урива и ништи сето она што на нејзините жители по себе им се дало, терајќи ги секогаш кон нов почеток: - кон почеток низ кој ќе станат вистински луѓе, творци и кралеви; почеток кој ќе ги спречи, омаени од сјајот, богатството и моќта, да помислат дека се богови и херои, а не обични луѓе и нејзини деца.

Вековите покажуваат дека Македонија е премногу значајна и драгоценa за да му припаѓа некому или да биде дел од нешто. Врз ова, всушност, се темели и сета најзина историска судбина - постојано да биде цел во очите на бројни народи и завојувачи, при што, сепак, никој од нив да не е во состојба да ја задржи. Затоа и денес, како впрочем и низ сите изминати векови, таа е вклучена во повеќе држави. Но им припаѓа само на оние што ја сакаат, што се чувствуваат како дел од неа, и се именуваат по неа.

За жртвата

Македонија е едно од оние места во Светот кои поседуваат идентитет самите по себе. Бидејќи постои како таква, речиси вечно, односно потрајно од се што е човечко, никому не му е дадено суштински и трајно да ја поседува. Може да ја има само оној што ќе се поистовети со неа, што ќе стане дел од неа. Така, во текот на изминатите векови, низ Македонија поминале или во неа се вгензиле бројни народи, моќни племиња и родови, непобедиви кралства и царства, чии имиња и денес ечат низ страниците на светската историја:

- Персија, Рим, Византија, Турција ...
- Келти, Сармати, Хуни, Готи, Словени ...
- Авари, Бугари, Срби, Нормани ...

Пред сите нив, без разлика на моќта и традицијата, стоеле две можности:

- да останат она што се, но да се откажат од Македонија, или, пак,
- да ја имаат, така што ќе станат дел од неа, ставајќи го во залог пред нејзините порти своето име. Повеќето од нив се решиле да го задржат своето име. Затоа им било судено само да поминат или некое време да владеат со неа како тугинци. Оние, пак, што се решиле да ја присвојат, во име на тоа, на нејзиниот олтар го положиле своето име како жртва. Едноставо се втопиле во освоеното.

За народот

Која е основната нишка на идентитетот на еден народ. Името, Јазикот, Крвта, Гените, Верата, Земјата? Се разбира збирот на сите!

Македонскиот народ, живеејќи на крстопатот на историјата и светот се вообличил како некаков живописен мозаик, составен од бројни коцкички, разни по материјал, потекло и боја. Поради тоа и својот идентитет морал да го распне низ времето и просторот.

- По име се потомци на великите претци - античките Македонци, на Балканот за прв пат спомнати пред 2700 години.

- По јазик се потомци на Словените, дојдени на Балканот од пределите на Средна и Источна Европа пред 1500 години.

- По Вера се претежно христијани – православни, едни од првите во Европа, со поглед кон Цариград и светата земја Израелска, покрстени во два наврати - прв пат како Балкански староседелци и втор пат како Словенски дојденци.

За симболот

Многумина се обидуваа Македонија да ја овековечат со трајни симболи но при тоа се судрувале со отпор. Причината за тоа е едноставна - во подсвеста на оние што се дел од неа, таа самата по себе, е пред се симбол и потоа се друго. А симболот, како што знаеме, се опира на двојно симболизирање. Македонецот, како впрочем и многу други народи, својата земја си ја вика **Мајка Македонија**, но во овој случај симболичката врска зрачи и со некаква дополнителна сила - можеби поради звукот на првите два слога, а можеби поради нејзините широки преградки и питоми скутови во кои низ изминатите векови породила, прифатила, згрижила и воспитала неброени народи.

За историјата

Не е можно да си Македонец или да живееш во Македонија, а да не бидеш проткаен со историјата. Не станува збор за проткаеност во научна смисла или материјално присуство на музеи и туристички презентирани древни споменици. Се работи за жива историја, непосредно - органски вткаена во македонскиот човек. На пример, селанецот во Македонија, на меѓите од својата нива создава „музеј“ од антички камени споменици што ги пронаоѓа додека ја работи земјата. Ликовите на нив тој спонтано ги идентификува со светители и ги вклучува во своите календарски обреди. „Видовитите луѓе“ во оваа земја и денес ископуваат стари храмови на места што ги виделе на сон. Потоа, во откопаните урнатини, како во цркви се молат и палат свеќи. Суеверните жени во Македонија често принесувасат дарови (за здравје, за плодност) во дивата природа. Најчесто тоа се извори или пештери на чие дно, покрај нивните подароци можете да ги видите и даровите на нивните земјачки од пред илјада или две илјади години. Во македонските села е речиси вообичаено, житото во визбите да се чува во огромни римски врчви откопани „од дедо и прадедо“ крај селото.

За Македонецот - обичниот човек па и истражувачот, минатото, историјата, древните градби и предмети не се само експонат и наука туку секојдневие, жива вистина и дел од сопственото постоење.

П Р В   Д Е Л

**СПОРОТ СО ГРЦИЈА
ЗА ИМЕТО МАКЕДОНИЈА**

1

ИСТОРИСКАТА ДИМЕНЗИЈА НА СПОРОТ

ИДЕНТИТЕТОТ НА МАКЕДОНЦИТЕ ПОДЕЛБАТА НА МАКЕДОНИЈА (1913)

*Јас сум Македонец и 2,5 милиони Грци се чувствуваат како Македонци
и поради тоа прашањето не може да се гледа на унилатерален начин.
Костас Караманлис, јануари 2007*

ИДЕНТИТЕТОТ НА МАКЕДОНЦИТЕ ИЗВОРНИ ТЕКСТОВИ

Со осамостојувањето на Република Македонија се создаваат подобри услови за потемелно и пообјективно проучување на античката Македонија и на етничкиот идентитет на античките Македонци.

Светомир Шкарик и Ѓорге Иванов

•

Македонците биле територијално одделени од Елините и имале различно државно-политичко уредување.

Денис Тенев

•

Елефтерос Венизелос без многу мислење го задоволил барањето на Србија да им ја отстапи Гевгелија со околните села. Три години подоцна бил согласен и да ја размени Македонија за Кипар.

Дарко Јаневски

•

Може да се смета дека Грција има сомнителни „права“ врз името Македонија. Сетете се само дека името Македонија не било употребувано во Грција сè до 1988 година.

Џон Шеј

•

Грција никогаш не го призна постоењето на словенското малцинство на најзина територија.

Е.А. Папагеоргиу

ЕТНИЧКИОТ ИДЕНТИТЕТ НА МАКЕДОНЦИТЕ²

Античка Македонија – подрачје на археолошки истражувања

Последните декади од XX-от век претставуваат нова ера во проучувањето на Античка Македонија. Пред тоа, доминирале археолошките истражувања на Кносос, Микена, Атина, Коринт и Делфи.

До средината на XX-от век, античка Македонија се третираше како додаток на грчката историја, заземајќи периферно место во научната мисла. Интересот на науката се концентрирал, главно, на нејзините војсководители Филип II и Александар III Македонски, како и на нивната улога во ширењето на хеленизмот во нивната интерконтинентална империја. Станува збор за цивилизаторска мисија на македонските војсководители која пошироко е проучувана од германската наука во XIX-от век. *„Мисијата беше концептот доминантен во германската наука дека судбината на Филип и Александар била да го пропагираат хеленското единство и да ја шират повисоката култура на Грците меѓу позаостанатите народи во светот. Таа била цивилизаторска мисија. Таа имала многу малку заедничко со Македон или со македонската историја, освен дека ете таа северна раса дала двајца мажи чие историско значење не може да се негира“.*³

Пресвртот во проучувањето на археолошкото богатство на античка Македонија започнува со откривањето на кралската гробница во Ајга (Вергина/Кутлеш) во 1977-78 година, од страна на грчкиот археолог Манолис Андроникос, како и со археолошките наоди пронајдени во Дион, Пела, Науса и Синд во последните две декади од XX-от век: *„Непознаноста на Македонија заврши. Таму е откриена култура посоефицицирана во подоцнежните периоди одошто претпоставувавме досега“.*⁴

Интересот за проучувањето на Античка Македонија особено се зголеми по избивањето на спорот меѓу Грција и Република Македонија во врска со името на македонската држава, по распаѓањето на Југословенската федерација, во 1991 година. Современата или модерната политика го зголеми интересот за античка Македонија посилно отколку археологијата и историјата: *„За едно подлабоко разбирање на Македон и неговите кралеви беа потребни се-*

² Текстот е преземен од книгата *Политички теории – Антика*, учебник за политички науки на Правниот факултет „Јустинијан Први“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје, од авторите проф. д-р Светомир Шкарик и проф. д-р Ѓорге Иванов.

³ Јуџин Н. Борза, *Во сенката на Олимп – појавата на Македон*; Патрија, Скопје, 2004; стр. 7.

⁴ Исто, стр. 20.

риозни проучувања на изворите и на археологијата, но археолошкиот интерес беше замрен со децении бидејќи интересот за Македонија во дваесеттиот век брзгана повеќе од модерната политика одошто од проучувањето на антиката“.⁵

Врз интересот за пошироко проучување на античка Македонија има и осамостојувањето на Република Македонија. Со осамостојувањето се создаваат подобри услови за потемелно и пообјективно проучување на античката Македонија и на етничкиот идентитет на античките Македонци. Оттука произлегува и грубото оспорување на името на македонската држава од страна на Грците.

Слична паралела постоела помеѓу Германците и Славјаните во почетокот на Средниот век. Германците не им дозволувале подолго време на Славјаните да ја пишуваат сопствената историја, стравувајќи да не излезе вистината на виделина - историјата како наука: „Само целосна национална и политичка самостојност на славјанските народи можат да ја создадат славјанската историја како наука и да ја создадат свеста за нивната етничка посебност“.⁶

Етничкиот идентитет на античките Македонци

Етничкиот идентитет на античките Македонци е спорно прашање во науката. При тоа, постојат две спротивставени гледишта: едното гледиште смета дека античките Македонци се Грци по потекло, а второто дека Македонците се посебен народ - различен од Старите Грци и од другите народи што живееле на Балканот.

Претставниците на гледиштето дека Македонците се Грци, главно, доаѓаат од редовите на грчките историчари од поново време. Грчката позиција е дека археолошките докази укажуваат на употребата на грчкиот јазик од страна на Македонците. Македонските кралеви се сметале себеси за потомци од грчкиот Арг (од Пелопонес), учествувале на панхеленските настани, дворот бил во голема мера хеленизиран, постоело значително грчко влијание во уметноста и обичаите, а и имиња на места и лични имиња покажуваат висок степен на грчко влијание.⁷

Слично гледиште има и грчкиот археолог Манолис Андроникос. Врз основа на толкувањето на епиграфските докази пронајдени во Ајга, Андроникос тврди дека Македонците се грчко племе: „На најнедвосмислен начин овие докази го потврдуваат мислењето на оние историчари кои држат до тоа дека Македонците биле грчко племе, како сите други кои живееле на грчка

---

⁵ Исто, стр. 9.

⁶ Николај Алексеевич Осокин, *История средних веков*; Аст, Москва, Харвест, Минск – 2005; стр. 298.

⁷ Јуцин Н. Борза, *Во сенката на Олимп – појавата на Македон*; Патрија, Скопје, 2004; стр. 101.

територија, и покажуваат дека теоријата дека тие биле од илирско или тракиско потекло, а биле хеленизирани од Филип и Александар, не се заснова врз објективни критериуми“.⁸

Современата грчка политика целосно се согласува со тврдењето на Андроникос. Според оваа политика, античка Македонија е составен дел на Грција и античките Македонци се Грци, бидејќи носеле грчки имиња. Тоа е и пораката на Андроникос упатена до посетителите на Музејот во Ајга (Вергина).

Претставници на гледиштето дека античките Македонци се посебен народ се Херодот и Тукидит, како и поголема група современи историчари од поголем број земји. Најцврст застапник на гледиштето дека Македонците имаат свој белег и дека не биле Грци е современиот американски историчар Јуџин Борза: „Тие го оставија својот белег не како племе на Грци или на некои други балкански народи, туку како Македонци. Ова им било јасно на туѓинските протагонисти од времето на Дариј и Ксеркс до ерата на римските генерали“.⁹

Етничкиот идентитет на античките Македонци се препознава од јазикот и од обичаите на овој народ. Доказите за јазикот на Македонците како посебен јазик доаѓаат од времето на Александар III Македонски, при што македонскиот јазик посебно се спомнува. Доказите, пак, за посебноста на обичаите се потврдени со повеќе археолошки истражувања во Ајга, Пела и Синд. Доказите потврдуваат дека македонскиот јазик бил различен од античкиот грчки јазик што се користел како јазик на македонскиот двор и во дипломатијата. Доказ за тоа е збирот од 100 до 200 преживевани македонски изворни зборови кои не се среќаваат во грчкиот јазик: „Во овој, однос македонскиот изгледа поблизок до илирските и тракиските отколку до грчките дијалекти“.¹⁰

Херодот тврди дека јазикот на Крестонците - македонско племе, се разликува од јазикот на сите други племиња кои живееле околу нив. За него овој јазик бил неразбирлив и затоа го означил како туѓински или барбарски јазик.¹¹

Примерите од подоцнежното време се многу побројни: „Дека македонскиот јазик се разликувал од хеленскиот покажува, на пример, епизодата од судењето на Филота во 330 г.п.н.е., кога тој решил да зборува на хеленски, за да го разберат и оние што не се Македонци; На гозбата во Марканда во 328 година ст.е., при кавгата со Кејтос, Александар III ја повикува својата телесна стража на македонски јазик; Понатаму, Псевдо-Калистен запишал дека македонските војници се збогувале со Александар III на македонски јазик, а Плутарх - дека војниците го поздравувале на македонски и војсководе-

⁸ Manolis Andronikos, *Vergina*; Athens, 1984; p. 73.

⁹ Јуџин Н. Борза, *Во сенката на Олимп – појавата на Македон*; Патрија, Скопје, 2004; стр. 107, 108.

¹⁰ Исто, стр. 103.

¹¹ Херодот; *Херодотова историја*; ЗУМ, Скопје, 1998; стр. 57.

цот Евмен, кој по потекло бил Хелен. Истиот Евмен, кога требало да испрати пратеник кај Македонецот Неоптолем во 321 година ст.е., задачата му ја доверил на некојси Ксенија, чиј мајчин јазик бил македонскиот“.¹²

Во МАНУ во тек е дешифрирањето на текстот напишан на карпа од црн гранит („Каменот од Розета“), пронајден во Египет во 1799 година, за време на Наполеоновите освојувања. Овој артефакт денес се чува во Британскиот музеј, како еден од најдрагоцените изворници за карактерот на писмото на античките Македонци и посебноста на нивниот јазик. *Каменот од Розета* потекнува од 196 г.п.н.е., од времето кога со Египет владеела македонската династија на Птоломеите. Династијата на Птоломееите потекнува од Птоломеј Сотер, генерал на Александар III Македонски. Текстот на *Каменот од Розета* е напишан на три писма: со хиероглифско, демотско и античко грчко писмо. Хиероглифското писмо е веќе дешифрирано, од страна на францускиот научник Шамполион во 1822 година. Постои претпоставка дека демотското писмо е писмо на античките Македонци: „Наша претпоставка е дека писмото што тие го користеле е писмото употребено во средниот текст на каменот од Розета, што денес, во научните кругови, е познато под терминот демотско писмо“.¹³ Текстот е пишуван оддесно на лево, без растојание меѓу зборовите и без одвојување на речениците во непрекината низа. Користено е слоговно писмо, од типот согласка - самогласка. Идентификувани се симболи за 25 согласки и 8 самогласки. Исто така, идентификувани се повеќе од 160 зборови кои го задржале значењето на некои дијалекти од современиот македонски јазик.¹⁴

Археологијата нуди повеќе докази за обичаите отколку за јазикот. Највидливиот израз на материјалната култура откриен досега се 70-на гробници од IV и III век п.н.е. Она што постои како доказ укажува дека македонските обичаи се сосема различни од оние на грчките градови-држави (полиси): „Архитектонската форма, декорацијата и погребните предмети од овие гробници, кои сега се помеѓу шеесет и седумдесет на број, се поинакви од она што е пронајдено на грчкиот југ, па дури и во соседните независни грчки градови на северното егејско приморје (освен Амфипол). Македонските погребни обичаи укажуваат на различно гледање на задгробниот живот од грчките, макар што биле обожувани многу исти богови“.¹⁵

Македонските погребни обичаи се посебно видливи од експонатите изложени во Музејот во Виргина. Спалување на умрените, прочистување на нивните коски со вода од сребрените садови, обвиткување на коските во убаво платно и нивно ставање во златна кутија, положена во мермерен саркофаг.

¹² Наде Проева; *Историја на Аргеадите*; Графотисок, Скопје, 2004; стр. 54.

¹³ Томе Башевски и Аристотел Тентов - *По трагите на писмото на јазикот на античките Македонци* (Прилози), XXVI 2; МАНУ, Скопје, 2005; стр. 54.

¹⁴ Исто, стр. 51.

¹⁵ Јудин Н. Борза, *Во сенката на Олимп – појавата на Македон*; Патрија, Скопје, 2004; стр. 105, 106.

Прочистувањето на умрените се гледа и од присуството на златните венци изработени во облик на дабови лисја, како знак за долговечен живот на погребаните. Тука се и убавите жолти цветови и ѕвезди, со осум, дванаесет или шеснаесет краци.

Цела редица на македонски обичаи имаат староседелско и нехеленско потекло. Некои од нив можеби потекнуват од азиски или балкански влијанија врз македонскиот живот, а другите од степенот на монархискиот развој што ги карактеризирал Македонците, облик на општествена и политичка организација што речиси сите Грци го напуштиле многу порано: „Накратко, мора да заклучиме дека сличноста меѓу некои македонски и грчки обичаи и предмети не е сама по себе доказ дека Македонците биле грчко племе, дури макар што е неспорно дека на одредени рамништа грчките културни влијанија имале крајно проникнато“.¹⁶

Нетрпеливоста меѓу Македонците и Грците

И покрај напорите на Филип II Македонецот и Александар III Македонски да го премостат јазот меѓу двете култури, Грците и Македонците останале истрајно антипатични едни кон други сè до доцна во хеленистичкиот период (па и до ден-денес). Помеѓу нив постоел поинаков вид на нетрпеливост од нетрпеливоста што постоела меѓу некои грчки градови-држави.¹⁷ Нетрпеливоста меѓу Македонците и Грците произлегувала од нивните различни култури и интереси. Во однос на едни кон други, тие биле туѓинци, со свои граници и спротиставени стратегии: „И Херодот и Тукидид ги опишуваат Македонците како туѓинци, различен народ што живее надвор од границите на грчките градови-држави“.¹⁸

Во антиката, Грците гледале на Македонците како на не-Грци. Тоа е неспорно! Неспорно е, исто така, дека Грците гледале на Македонците со презир, како на народ со пониска вредност. Оттука, Македонците за нив биле барбари или туѓинци: „Тука треба да се укаже на добро познатиот, но често намерно занемаруван факт дека Хелените ги нарекувале варвари, пред сè, оние што не зборувале хеленски. Впрочем, и зборот *barbaros* има онома-топејско потекло: тоа е оној што брбори, односно што зборува неразбирливо, на чуден, за Хелените неразбирлив јазик“.¹⁹

Македонците не се сметале за Грци, ниту пак Грците ги сметале за свои! Оттука, потешко е да се докаже хеленскиот ентитет на Македонците, отколку нивниот посебен идентитет.²⁰

¹⁶ Исто, стр. 106.

¹⁷ Исто, стр. 107.

¹⁸ Исто, стр. 106.

¹⁹ Наде Проева; *Историја на Аргеадите*; Графотисок, Скопје, 2004; стр. 69.

²⁰ Hammond, N.G.L.; *A History of Greece*, Oxford, 1986; p. 534, 535.

Сепак, покрај разликите, меѓу Македонците и Грците постоеле и одредени сличности. Тие сличности се резултат на меѓусебната соработка на овие два народа.

Отвореноста на Македонците кон другите народи и култури не претставува недостаток или ретроградна состојба. Напротив, таквата отвореност е предност за Македонците, ако се има предвид големината на античка Македонија и разноликоста на нејзиното население. Станува збор за интерконтинентална и мултиетничка империја.

*Пела (Постол) – престолнина на античка Македонија
и родно место на **Крсте Петков Мисирков** (1874-1926)*

МАКЕДОНЦИТЕ ВО БИБЛИЈАТА²¹

*„Преку нокта имаше Павле видение:
стоеше пред него еден човек, Македонец, кој го
молеше и му велеше: ‘Премини во Македонија и
помогни ни!’“*

Делата на апостолите 16, 9

Да се вратиме на корените

Кога пред многу години, како дете, чепкајќи по фиоките на мојот татко, пронајдов една мала Библија, македонски превод на Новиот Завет, детски заинтересирано ја отворив и меѓу првите текстови кои ги забележав беа зборовите на Македонецот упатени кон апостол Павле: „Премини во Македонија и помогни ни!“²¹. Во тој миг, бидејќи моето познавање за Библијата беше мало, но сепак доволно да сфатам дека ова е стара книга, се прашав: *Кој е овој Македонец?* Немајќи на ум ниту еден мој постар предок, си го замислив дедо ми. Подоцна, кога моите сознанија за Библијата пораснаа, открив дека сум имал многу „дедовци“ во Библијата и како што неодамна некој ми рече - Македонците после Евреите се еден од најспомнуваните народи во Библијата! Затоа овој текст е посветен на тие храбри и одважни луѓе кои со својата чесност и верност не задовжиле многу, не само нас Македонците, туку и сиот свет, учејќи не како да го сочуваме и кај себе и кај другите моралот, карактерот, и пред сè достоинството.

За Македонија и прашањето за Македонците се пишувало многу. Ние овој пат нема да навлегуваме длабоко во корените на историјата, туку само ќе ја консултираме во моменти кога тоа е потребно. Овој текст ќе ни открие што Библијата кажува за ова прашање и со тоа ќе го дополниме мозаикот кој полека се создава.

Библијата како извор

Најнапред, бидејќи Библијата ќе ни биде основа за нашето истражување, мораме да одвоиме неколку реда за самата Библија.²² Како граѓани на

---

²¹ Автор на овој текст е г. Денис Тенев - академски сликар и постипловец по античка археологија. Контактот со него, поканувајќи го да земе свое учество во овој студентски проект, го оствари Д. Апасиев.

²² Библија или Свето Писмо (создавана 1600 години, од 1500 г.п.н.е. до 100 г.н.е.) духовно и историско наследство на Евреите и Христијаните. „Цело Писмо е од Бога дадено“ - вели апостолот Павле (Второ послание до Тимотеј: 3 глава, 16 стих). Идејата дека Библијата е од

посткомунистичкото општество, сфаќањата за Библијата кај многумина се погрешни, искривени, сметајќи дека е книга полна со митови. Ова влече корен уште од крајот на XVIII-от и почетокот на XIX-от век, кога во научниот свет во Европа се појавила таканаречената „висока критика“. Со појавата на новите научни достигнувања и сознанија се отвориле нови можности за истражување и испитување. Сите дотогашни класици (како Херодот, Јосиф Флавие, Ксенофон и други) биле ставени под лупа на новите научни методи. Секако, Библијата, како извор на поголемиот број сознанија за христијанска Европа, не била заобиколена.²³ Биле испитувани личностите, обичаите, народите и настаните кои се спомнуваат во неа, па така многу историчари ја оспориле историската веродостојност на Библијата, сметајќи дека нема доволно историско-археолошка потврда за нејзините тврдења. Тие сметале дека сето тоа што е содржано во неа е само мит и дека обичаите кои се спомнуваат во неа се надвор од рамките на времето во кое е опишан настанот. Така на пример, силно било оспорувано постоењето на Аврам, почитуван од повеќе од половина на човештвото,²⁴ биле оспорувани Хетитите како народ кои дотогаш биле спомнати само во Библијата итн... Авторитетот на Библијата бил сериозно разнишан.

Природно, Евреите и Христијаните ова го доживеале како директен напад на нивната вера. Но, какви и да биле побудите и целите на литературните критичари, тие на почитувачите на Библијата им направиле услуга. По дефиниција: „*книжевниот историчар мора да биде и критичар, токму за да биде историчар*“ зашто „*критичарот кој би се помирил со потполно непознавање на историските односи постојано би застранувал во своите проценки*“.²⁵ Со други зборови, вистината не се плаши од критика, а тоа набргу и се докажало.

После прашина што ја подигнала високата критика, на сцена настапила археологијата, посебно т.н. „библиска археологија“²⁶ која со своите научни методи и откриија на научниците им дала одговор на нивните прашања и критики. Откопувањата и пронајдоците во библиските земји се

Бога дадена не значи дека *Светото Писмо* стигнало до човекот како готов производ. Теолозите се сложуваат дека таа има божествено-човечки карактер, односно „...*светите Божји луѓе зборувале просветувани од Светиот Дух*“ (II Петрово послание 1, 21).

²³ Библиската критика имала за цел да го истражува библискиот текст според рационални научни критериуми. Посебно се издвојуваат мислителите и научни работници како P. Holbach, E. Renan, D. F. Strauss, B. Bauer, K. Kautski и, секако, Карл Маркс и Фридрих Енгелс. *Opća Enciklopedija*, Zagreb, knjiga 1; стр. 519.

²⁴ Повеќе од три милијарди луѓе. Две милијарди се христијани, милијарда и двеста се муслимани, а околу петнаесет милиони се Евреи. Tad Szulc, *Abraham – journey of faith*, *National Geographic*, December 2001; стр. 96.

²⁵ Рене Велек и Остин Ворен, *Теорија на книжевност*; стр. 68.

²⁶ За татко на Библиската археологија се смета William F. Albright, на почетокот без позитивни намери кон Библијата, за подоцна, одушевен од археолошките откриија, станал бранител на Библијата како веродостојна книга; Željko Gregor, *Prapovjest i Biblijska arheologija*; стр. 18.

ределе едни по други, а бројните експедиции се враќале со нови сознанија за древното минато.

Вредно е, накратко, да споменеме некои од нив. Во 1799 година војниците на Наполеон во Египет сосема случајно го откриваат каменот од Розета (наречен така по местото каде е пронајден). На овој камен кој датира од 196 г.п.н.е. бил испишан текст на три различни писма од страна на египетскиот фараон Птоломеј V од Македонската династија, за кого ќе стане збор во ова истражување. Едно од писмата било напишано (издлабено) на египетското хиероглифско писмо, другото на египетско демотско, а третото на Александровото „коине“ писмо кое во подоцнежните векови неправедно е неарекувано грчко. За ова писмо исто така ќе стане збор малку подоцна.

Ова бил клучен пронајдок за археологијата затоа што сега лесно можело да се спореди веќе познатото „коине“ писмо со дотогаш непознатите хиероглифи и на тој начин по макотрпен и долг научен труд на генијалецот Шамполион, хиероглифите конечно биле дешифрирани. Исто така, клучен момент е откривањето на тројјазичниот натпис на персискиот цар Дарие I, издлабен на една висока карпа во близина на Багдад. Од овој натпис, благодарение на другите две веќе познати писма, по 22 години е дешифрирано асирското клинесто писмо. Сега, бројните записи кои до тогаш стоеле како неми сведоци пред научниот свет, одеднаш блеснале со полнина на своето сведоштво, откривајќи го древниот свет како никогаш порано. Бројните хиероглифски записи, а исто така и бројните плочки испишани со клинесто писмо, меѓу другото ги откриле и бројните настани, личности па дури и самите обичаи кои биле спомнати дотогаш само во Библијата.

Понатаму, личноста на Аврам, за кого веќе споменавме погоре, била потполно расветлена од археологот L. Woolles. Тој во периодот од 1922 до 1932 целосно го откопува градот Ур, кој Библијата го споменува како градот на Аврам од каде Бог го повикал да излезе и да ја насели Хананската замја - подоцна Израел (Прва книга Мојсеева - 11, 31).²⁷ Овој град до тогаш не постоел во ни една историографија или било кој археолошки пишан документ, па затоа и било пребрзо заклучено дека тој не постоел, а со тоа и дека Аврам бил измислен. Откритијата на Woolles покажале дека уште во 2000 г. п.н.е. градот бил напредна метропола,²⁸ токму во времето на Аврам.²⁹

Интересен е и податокот дека е пронајдена табличка со испишано име Аврам.³⁰ Исто така, спомнатите долгооспоровани Хетити, набргу биле посве-

²⁷ Цитатите од Библијата се користени од *Свето Писмо (Библија)* во издание на Македонската православна црква (МПЦ).

²⁸ Градот имал правилно поставени булевари со луксузно изградени куќи најчесто на два ката, а во нивната внатрешност пронајдени се бањи со извонреден систем за канализација. Биле ископани и училници со сочувани лекции од аритметика и граматика. Градот имал пишани закони и добро организиран судски систем и бил богат со архитектура, уметност и разновидни занаети; Verner Keler, *Biblija je u pravo*; стр. 30-31.

²⁹ Според Библиската хронологија, раѓањето на Аврам би било 2170 г.п.н.е.; Gregor, стр. 67-68.

дочени во близината на Богазкој - денешна Турција, со откривањето на нивната цивилизација.

И така се ределе бројните археолошки артефакти како глинените плочки во Нузи, Амарна и Хамурабиевиот законик каде се запишани обичаи кои се поистоветени со оние кои се запишани во Библијата, потоа споменикот на фараонот Мернаптаха на кој се спомнува името „Израел“. Вредни се исто така и споменикот на Моавскиот крал Меша, како и валјакот на кралот Кир кои спомнуваат исти настани кои ги спомнува и Библијата. Тука е, секако, и епохалното откритие - *Кумранските ракописи*, кои на Библијата целосно ѝ го вратиле авторитетот, давајќи и епитет на книга со најстари преписи, кои споредени со нашите преводи денес, немаат изгубено ништо од своето значење.

Да не заборавиме дека до денес откритијата не престанале, како на пример посмртниот ковчег на Јаков - Христовиот брат, неодамна пронајден во Ерусалим или пронајдените остатоци од египетските кочии во длабочините на Црвеното Море кои сè уште се предмет на испитување. Затоа, можеме слободно да заклучиме дека за нашето истражување користиме книга со потврдена историска вредност. Секој од нас има морална слобода ако сака да ги отфрли Библиските духовни вредности и поуки, но не може да ја оспорува историската веродостојност и вредноста на Библијата. А, згора на сето тоа, ако ја прифатиме и нејзината духовна вредност односно Божественото потекло, сметам дека сознанијата кои ќе ги исцрпиме со ова истражување ќе имаат целосна и сериозна важност.

Македонија и Библијата

Историјата на Еврејскиот (Израелскиот) народ, запишан во Библијата, не била изолирана од историјата на другите народи. Така, неминовно било, бележејќи ја еврејската историја, да бидат спомнувани народи кои директно или индиректно биле поврзани со историските прилики на Евреите. На познавачите на Библијата им е познато дека поради непослушност на Божјите уредби и закони, Евреите (во тој миг останати без Божја заштита) биле поразени во 606 г.п.н.е. од Вавилонската империја, а потоа одведени во ропство. Откако Вавилон бил покорен од Персијците, за еврејскиот народ дошле поубави времиња. Имено, 457 г.п.н.е. персискиот цар Кир дал заповед со која на сите претходно поробени народи им било дозволено да се вратат во своите матични земји (Книгата на Ездра, 1 глава). Голем бил бројот на еврејските повратници кои го обновиле градот Ерусалим (Книгата на Неемија, 1-6 глава), храмот и Богослужбата во него (Ездра, 3-5 глава). Сепак, одреден број Евреи останале насекаде по Персиската империја.

---

³⁰ Со ова не се тврди дека оваа таблица му припаѓала на Аврам, бидејќи потекнува од подоцна, но сепак, сведочат дека името било користено како вообичено во тоа време.

Во времето на владеењето на персискиот цар Артаксеркс (486-465 г.п.н.е.) настанала книгата на Естира. Естира била млада Еврејка која според Божјото провидение и промисла, станала царица во Персија (Естира - 2,17). Оваа книга го опишува необичниот пресврт на настаните кога Евреите неправедно биле обвинети дека прават заговор против царот. Обвинението се претворило во царска уредба со која требало сите Евреи во Империјата да се погубат. Главната личност во книгата, Мардохеј, чичкото на Естира, успеал преку царицата да издејствува да се поништи указот и со тоа го спасил својот народ од неправедно погубување.

Постојат, за нашето проучување, неколку интересни моменти од книгата на Естира. Аман, човекот кој го иницирал обвинението против Евреите, во нашиот превод се нарекува **Вугеецот** Аман Амадатов (Естира 3,1). Според Поп-Атанасов,³¹ станува збор за погрешена транскрипција на еврејскиот етноним **אַגַּגִּי** (Агаги). Овој израз, според познавачите на еврејскиот јазик, би требало да значи **жител на Еге**, па оттаму поблиску до оригиналот би звучел преводот **Егеецот** Аман Амадатов. Еге бил град во Македонија основан околу 700 г.п.н.е. од македонскиот крал Пердика I и долго време бил престолнина на македонската царска династија. Дека Аман бил од градот Еге, нè наведува и преводот во Септуагинтата, каде еврејскиот **אַגַּגִּי** (Агаги) е преведен со **μακεδών** (Македон)!

Како и да е, постои една интересна индиректна поврзаност на Македонија со настаните во Естира 1 глава, каде читаме дека царот Артаксеркс приредил раскошна гозба за сите кнезови, управители и војводи од неговата империја. Но, во 9-11 стих читаме дека: „...царицата Астин исто така приреди гозба за жените во царскиот дом на царот Артаксеркс“.

После повеќедневно јадење и пиење царот побарал да ја доведат царицата Астин на неговата гозба: „...за да им ја покаже нејзината убавина на народите и на кнезовите, зашто таа беше многу убава. Но царицата Астин **не сакаше да дојде според царевата наредба**...“. Сметам дека нема потреба да коментираме што би се случило со достоинството на царицата Астин доколку би се појавила пред оваа насобрана толпа на мажи, очигледно под влијание на алкохол. Ова предизвикало голем гнев кај царот и на совет на мудреците кои „...ги познаваа **поранешните** времиња...“ (13 стих) одлучил да ја разреши Астин од нејзиното царско достоинство (на нејзино место подоцна дошла Естира).

Постои еден настан запишан од Херодот³² врзан за македонските кралеви Аминта I (495-452 г.п.н.е.) и неговиот син Александар I (495-452 г.п.н.е.). Во тоа време Персија сè уште војувала со Атина, а македонската дипломатија одиграла многу важна улога за зачувување на македонските ин-

³¹ Поп-Атанасов, *Библијата за Македонија и Македонците*; стр. 52-53.

³² Цитирано во А. Шкоклџев - С. Катин; *Придонесот на Македонија во светската цивилизација*, стр. 72-74.

тереси, вешто балансирајќи помеѓу Персија и Атина. Во една прилика Персискиот двор испратил седуммина свои најугледни великодостојници на Македонскиот двор. Во тоа време со Македонија владееел Аминта I. Тој им приредил гозба на Персијците, но откако се опиле, сведочи Херодот, тие му се обратиле на царот со следниве зборови: „*Пријателу Македонче, ние Персијците **имаме обичај** на свечен ручек да ги донесеме со себе своите жени и љубовници да седат со нас*“. Аминта одговорил: „*Персијци, **ние таков обичај немаме**, кај нас се **одвоени** мажите од жените, а бидејќи вие сте господари и ги барате, ќе ги добиете*“. Набргу, персиските гости добиле женско друштво, кон кои, очекувано, почнале да се однесуваат непристојно. Со ова не се сложил синот на Аминта, Александар I, кој откако го убедил татка си да замине од гозбата, им се обратил на Персијците: „*Почитувани гости, овие жени ви стојат на располагање... но пуштете ги да се измијат, па ќе ви се вратат по миењето*“. Персијците се сложиле, Александар I ги испратил жените надвор, а во исто време облекол во женска облека ист број голобради момчиња, кои во своите пазуви сокриле по еден нож. Кога ги вовел внатре преправените момчиња, им се обратил на Персијците: „...*мислам дека сте кралски угостени, па ви ги нудиме уште и своите **мајки и сестри**, да се уверите дека ви покажуваме онакво почитување какво што ви прилега*“. Кога Персијците почнале да ги милуваат преправените момчиња, тие од своите пазуви ги извадиле ножевите и ги убиле сите до еден. Ова убиство предизвикало истражна постапка од Персискиот двор, но Александар успеал да ја прикрие целата работа со тоа што на шефот на персиската истражна комисија Бубар, му дал голема сума пари, но и **неговата сестра Гигеја за жена**.

Овој настан временски се поклопува со настаните опишани во *Книгата за Естира*, па оттаму се наметнува прашањето: ако Херодот ни открива дека Персијците имале обичај на своите гозби да ги земаат со себе и своите жени и љубовници, додека пак кај Македонците да бидат одвоени мажите од жените, од каде тогаш идејата царицата Астина да прави посебно од царот гозба со останатите жени, кога тоа не бил персиски обичај? Од каде кај Астина желбата за противење на вулгарниот предлог да се покажува пред пијаните гости, кога тоа било вообичаено кај Персијците? Зарем одговорот не се крие во младата Гигеја, сестрата на Александар I, која доаѓајќи на Персискиот двор како жена на Персиецот Бубар извршила влијание врз другите жени, па и на самата царица, која, согледувајќи го, за жените, понижувачкиот обичај, решила да направи промени на тие обичаи. Можеби царот во почетокот не се противел на овие реформи, но со време новиот обичај сè повеќе доаѓал во судир со стариот обичај, а како кулминација се настаните опишани во Естира (1 глава). Токму затоа биле повикани мудреците кои ги познавале **поранешните** времиња, да го расчистат настанатиот проблем, повикувајќи се на персиските закони. Голема била храброста на оваа млада Македонка Гигеја, далеку од својот дом, да го подигне гласот против тој срамен и понижувачки обичај.

Пророштвата за Александар III Македонски

Најпопуларната македонска личност за кого зборува Библијата е Александар III Македонски за кого е пишувано многу, како од антички, така и од современи автори. Околу него се испреплетени многу легенди, изнесувани се многу ставови по прашање на природата на неговите походи и, како што вели У. Вилхем во своето дело „*Александар Македонски*“, неговата појава и име сè уште побудуваат различни реакции. Како и да е, сите ќе се сложиме дека неговата маркантна личност го потресе светот, спојувајќи го Истокот и Западот, а неговиот сон од светот да создаде една држава со еден цар, се чини била идеолошка визија на еднаквост и рамноправност, со максимална толеранција на туѓата култура и религија.

Александар во Библијата е споменат во некои од пророштвата запишани во *Книгата на пророкот Даниил* (или Данило). Даниил бил Евреин, кој по разорувањето на Ерусалим во 538 г.п.н.е.,³³ бил однесен заедно со мнозина како роб во Вавилон. Набргу неговата духовна надареност била забележана од царот. Во една прилика,³⁴ Данило бил повикан да протолкува еден сон, кој го

сонил царот Навуходоносор. Имено, царот во сонот видел еден голем лик, чија глава е од злато, рацете и градите од сребро, бедрата од бакар, нозете од железо, а стапалата биле помешани од глина и железо. Додека царот го гледал овој необичен лик, еден камен се откачил од планината и удрил во стапалата на ликот сосема распарчувајќи го, за истиот камен да прерасне во една голема планина. Царот Навуходоносор видно возбуден побарал да му биде протолкуван сонот. Даниил му одговорил дека Небесниот Бог преку овој сон сака да му ја открие на царот иднината на светот, а ликот кој го видел ги претставува царствата кои ќе владеат после него сè до крајот на светот. Златната глава ја претставувала Вавилонската империја, рацете и градите од сребро – Медо-Персија, бедрата од бакар - Македонија, а нозете од железо - Римската империја. Интересно е дека токму во времето на стапалата³⁵ се случил одронот на оној камен кој го срушил ликот.

³³ Ерусалим бил разорен од страна на Навуходоносор, вавилонскиот цар.

³⁴ Настанот е опишан во *Книгата на пророк Даниил*, 2 глава.

³⁵ Според некои толкувања на Библијата стапалата од глина и железо ја претставуваат современа Европа со остатоци (железото) од Римската империја и останатите европски народи (глината) и нивното обединување.

Теолозите се сложуваат дека овој камен го претставува Второто Пришествие, односно, второто Христово доаѓање, за што ќе зборуваме малку повеќе кога ќе дојдеме до Македонците во Новиот Завет.

Во една друга прилика (7 глава), пророкот Данило имал видение за четири необични свера: „...и четири големи свера излегоа од морето, секој поинаков од другиот...“. Првиот свер кој го забележал бил како лав со орлови крилја, вториот како мечка, а третиот како леопард (како **рис** - во некои други преводи) со **четири крилја**. Потоа следувал еден страшен и необичен свер со десет рогови. И после овие сверови следи визија за Христовото второ доаѓање.

После ова видение Даниил добива од Бога толкување, и повторно се редат светските царства идентично како кај сонот на Навуходоносор, само што во оваа прилика повеќе е ставен нагласок на последниот свер (Римското царство) и настаните кои следат по него, сè до крајот на светот.

Да напоменеме дека овде Македонското царство на Александар е претставено како леопард, односно **рис**, со четири крилја. Да споменеме уште едно видение на пророкот Данило (8 глава).

Данило повторно во видение гледа еден овен со два високи рога, кога од запад ненадејно се појавува **козел**, „...кој ја изоди целата земја, не допирајќи се до неа; и тој козел имаше знаменит рог меѓу своите очи“. Овој козел, вели понатаму пророштвото, „...се впушти врз оној овен...со силна јарост“. Понатаму читаме дека „...на овенот не му стигаа силите да устои против него...“. Но, на крајот од пророштвото читаме: „Тогаш козелот многу се возгордеа; но кога се засили, големиот рог му се скриши и на тоа место му изникнаа четири, свртени спрема четирите ветра небесни“.

Данило набргу добил и толкување на пророштвото кое исто така во продолжение го запишал: „Овенот со двата рога што ги виде е мидскиот цар и персискиот.³⁶ А косестиот козел е **царот на Грција**, додека големиот рог што се наоѓа меѓу неговите очи, тој е нејзиниот прв цар: тој е здробен и место него излегоа други четири: тоа се четирите царства што ќе се издигнат од тој народ, но не со негова сила“.

Горенаведените цитати се наведени онака како што е преведено во македонскиот превод на Библијата. Сигурно дека ваквиот текст мнозина ќе ги остави збунети, бидејќи читаат „царот на Грција“. За да ја појасниме целата работа мораме да ги консултираме оние кои го познаваат еврејскиот јазик, на кој бил пишуван Стариот Завет.³⁷ Имено, во оригиналот³⁸ читаме: מלך יָוֹן (мелех Јаван)³⁹, што значи „царот Јаван“.

³⁶ Во историјата е познато дека царството што ја покорило Вавилонската империја, всушност било составено од две царства на народи - Мидјаните и Персијанците, често нарекувано Медо-Персиско царство.

³⁷ Кај Евреите нарекуван Закон и Пророци. Во Стариот Завет на Светото Писмо се содржани книги пишувани во период од 1500 г.п.н.е. па сè до 400 г.п.н.е. Во Стариот Завет се содржат книги кои ја опишуваат светата историја за постанокот на светот и Израелскиот на-

Познавачите на Библијата веднаш ќе се сетат за кого станува збор. Но, за да објасниме мора да се вратиме назад во Библиската историја сè до времето на потопот запишан во *Прва книга Мојсеева* (од 6 до 9 глава). Тука се среќаваме со праведниот Ное кој добил повик и задача од Бога да создаде кораб, во кој ќе можат сите кои сакаат да се заштитат од престојниот потоп. За жал, на Божествената порака одговорило само Ное и неговото семејство, меѓу кои и неговите три сина, Сим, Хам и Јафет, секој со својата жена. Во Ноевиот кораб нашле место и животните (од секое животно по еден пар).⁴⁰

После слегнувањето на водата,⁴¹ коработ застанал на планината Арарат. И сега читаме во Десеттата глава: „*А ова е родословот на синовите Ноеви: Сим, Хам и Јафет на кои по потопот им се изродија синови.*“⁴²

*Синовите на Јафета*⁴³ се: Гомер, Магог, Мадај, **Јаван**, Елиса, Тувал, Месех и Тирас“.

Македонците и Елините

Оваа родословна таблица на народите ни открива кој бил Јаван, спомнат во Даниловото пророштво. Но, сега си го поставуваме прашањето: Зошто тогаш во нашиот превод, а и во многу други преводи стои царот на Грција?

род, потоа *свети химни (Псалми)*, мудри изреки, поезија и пророштва запишани од пророците кои делувале во разни периоди од историјата на Израел. Некои делови на *Библијата* биле пишувани и на арамејски, јазик сроден на Еврејскиот.

³⁸ *Стариот Завет* на еврејски јазик може да се набави во просториите на Библиското друштво во Скопје.

³⁹ Еврејското писмо се чита од десно кон лево!

⁴⁰ Дека Библискиот извештај за потопот не е осамен, сведочат бројните записи и усни преданија насекаде низ светот, како, на пример, староасирскиот *Еп за Гилгамеш* и др.

⁴¹ Најновите геолошки истражувања ни покажуваат дека навистина некогаш се случил потоп со светски размери. На пример, за тоа сведочат разните фосили на морски животни пронајдени во кањони и слични предели каде ни одблизу нема водени површини.

⁴² Според библиските научници, родословната таблица од Десеттата глава на *Прва книга Мојсеева* ни ги дава имињата на народите кои во тоа време постоеле и му биле познати на Мојсеј. На **Сим** му припаѓаат Асирците, Арамејците, Фениќаните и некои арапски племиња, на **Хам** му припаѓаат Етиопјаните, Египќаните и други, додека на **Јафет** му припаѓаат разните северноафрикански, индоевропски народи. Ѓорѓи Поп-Атанасов, *Библијата за Македонија и Македонците*, 25; *The Times, Biblijski atlas*; стр. 92-93.

⁴³ Јафет значи *бел* (сјаен, убав)!

Одговорот е многу едноставен, но сепак ќе мора работите да ги поставиме по ред заради постоечкиот (на сите познат) антагонизам меѓу Р. Македонија и Р. Грција.

Најнапред мора да се повикаме на сознанието дека поимот Грци е релативно соврмен и нов поим. Во антиката тие се нарекувале **Елини** (Ахајци) и живееле на територијата наречена Ахаја (јужниот дел на денешна Р. Грција). А тоа дека Македонците биле одделен народ од Елините не треба да се спори. Релевантни историчари ја елаборирале како потврда оваа мисла,⁴⁴ но сепак заради континуитет на ова истражување би навеле неколку факти:

1. Македонците почитувале поинаков пантеон на божества од Елините;⁴⁵
2. Македонија имала единствен, самостоен митолошки систем;⁴⁶
3. Македонците имале поинаков јазик од Елините.

Интересен е податокот на Квинт Курциј Руф⁴⁷ кој во периодот на императорот Клаудије го создал делото за Александар Македонски. Тој спомнува еден настан од животот на Александар, во кој се опишува судскиот процес против еден Македонец по име Филот, обвинет за заговор. Кога Александар го поканил да зборува на својот мајчин јазик, Филот одговорил дека подобро ќе биде ако зборува на елински за сите да го разберат, бидејќи меѓу присутните имало и Елини. Исто така Демостен, познатиот атински говорник, во една од своите филипики (говори против Филип II Македонецот) Македонците ги нарекува „Варвари“⁴⁸ кои зборуваат јазик неразбирлив за Елините. Од ова се гледа дека античкиот македонски јазик Елините не го разбирале.⁴⁹

1. Македонците биле територијално одвоени од Елините и имале различно државно и политичко уредување.⁵⁰ Елините имале градови-држави, додека Македонија, обединета од Филип II, била унитарна држава на сродни племиња со свој монетарен систем. Елините, откако во VIII в.п.н.е. го напуштиле кралското уредување, воспоставиле демократско или олигархиско уредување. За македонската држава и територија (освен делумно за крајбрежјето) Елините како колонизатори, не пројавувале особен интерес.

2. После битката кај Херонеја (338 г.п.н.е.) Филип II ги покорил Елините,⁵¹ а како резултат на тоа во Атина се појавиле две странки: анти-македонска

⁴⁴ За подлабоко проучување на оваа тема види: Наде Проева: *Студии за античките Македонци, Историја на Аргеадите* и А. Шкокљев - Дончо и С. Николовски - Катин: *Придонесот на Македонија во светската цивилизација*.

⁴⁵ Наде Проева, *Историја на Аргеадите*; стр. 98-138.

⁴⁶ Шкокљев - Катин, стр. 15.

⁴⁷ Цитирано дело, Поп-Атанасов, *Библијата за Македонија и Македонците*; стр. 48-49.

⁴⁸ Д-р Проева укажува на „познатиот, но често намерно занемаруван факт, дека Хелените ги нарекувале барбари (*barbaros*) оние кои не зборувале Хеленски. *Barbaros* има ономотопејско потекло: брбори, односно - зборува неразбирливо“. Н. Проева, *Историја на Аргеадите*, стр. 69.

⁴⁹ Бројни слични примери види Н. Проева, *Историја на Аргеадите*, стр. 76-78.

⁵⁰ Н. Проева, *Студии за Античките Македонци*, стр. 28.

⁵¹ Зачудува тоа што во ниеден друг случај, победникот (Македонија) се проучува во состав на победените (Елините)...; Н. Проева, *Студии за античките Македонци*; стр. 18.

(чиј гласноговорник бил Демостен) и промакедонска. Демостен, Елините кои соработувале со Македонците ги нарекувал предавници.⁵²

Сепак, треба да бидеме објективни и непристрасни. Имено:

1. Елините кои биле промакедонски настроени, Филип II го доживувале и прифатиле исто така како свој владетел (хегемон)⁵³, а исто и Александар III Македонски кој во своите походи повел и војска од редовите на Елините.

2. Промакедонските Елини, откако биле покорени, веројатно Македонија ја доживувале како своја држава и при тоа Елините и Македонците се среќавале во исти кругови,⁵⁴ а походите на Александар како дел од една заедничка стратегија на Македонците и Елините.⁵⁵

Можно е таквото мислење да преовладало и кај околните народи, особено кај Евреите, чии 70-мина преведувачи на *Септуагинтата*⁵⁶ ја превеле именката *Ἰν* (Јаван) со зборот *ἑλλήνων* (еленон). Тоа можеме да го разбереме ако го земеме предвид фактот дека Евреите ги нарекувале Елини сите кои не биле од еврејска националност и култура. Тоа отишло дотаму што дури и своите сонародници од дијаспората ги нарекувале Елини заради попримената елинска култура, што не е чудно бидејќи и самите Елини овој израз го користеле како предзнак на културолошка, а не на етничка припадност. Затоа во умот на еврејските преведувачи на септуагинтата преовладало мислењето и ставот на тогашната еврејска мисла. Во суштина и самиот превод бил наменет за Евреите во дијаспората кои не го разбирале мајчиниот еврејски јазик. Ако се земе предвид и сознанието за тогашниот отпор на ортодоксните Евреи (на пр. Макабејците) кон се што било со нееврејска култура, особено елинската, тогаш ќе ни биде сосема јасно зошто во преводот бил употребен зборот еленон, наместо оригиналниот Јаван. Оттаму и во науката неоправдано се намет-

⁵² Исто, стр. 31

⁵³ Коринтска лига 338 г.п.н.е. Елините ја признале својата зависност од Македонците; Н. Проєва, *Историја на Аргеадите*; стр. 240-245.

⁵⁴ Сепак, со тоа не била разнебитена македонската национална свест, имено Плутарх пишува за еден настан во кој ја опишува реакцијата на Александар Македонски предизвикана од елинската надменост со зборовите: „Зарем не ви се чини дека Елините се движат меѓу нас како полубогови меѓу животни“. Цитирано во: Поп-Атанасов, *Библијата за Македонија и Македонците*, стр. 50.

⁵⁵ Иако, познато е дека Александар немал многу доверба во нив, што се покажало како оправдано, бидејќи по неговата смрт 323 п.н.е. веднаш во Атина било пројавено антимакедонско расположение, а непосредно потоа и бунт; А. Шкоклџев - С. Катин, *Придонесот на Македонија во светската цивилизација*, стр. 183. Исто така, Плутарх тврди дека Елините до крај ја чувствувале власта на Македонците како нешто туѓо и надворешно; Н. Проєва, *Историја на Аргеадите*, стр. 67.

⁵⁶ Птоломеј II Филадельф го наредува преводот на *Библијата* (Стариот Завет) од еврејски на „коине“ јазик, наменет за потребите на Евреите во дијаспората кои не го знаеле еврејскиот мајчин јазик. Преводот бил направен од 70 Евреи, и затоа бил наречен „Септуагинта“.

нала мислата дека Македонците се Елини⁵⁷, што не доведува до нашиот македонски превод на Библијата, кој по грешка⁵⁸ синтагмата מֶלֶךְ יָוָן („мелех Јаван“) ја превела со „царот Грчки“.

Но, ќе си го поставиме и прашањето, зошто Александар е поистоветен со Јаван. Сигурно не се мисли на самиот Јаван, потомотот на Јафет. На Евреите од времето кога е пишуваната *Книгата на пророкот Данило* (околу 540 г. п.н.е.) веројатно не им биле познати сите царства кои произлегле од Јаван (меѓу кои и Македонското царство), па затоа Данило ја воопштува работата сакајќи да ни каже дека тој цар ќе биде од поколението на Јаван.

Китим - коренот на Македонците

После сето ова што го предпочивме, можеме да се вратиме на *Книгата на пророкот Даниил* и на родословната таблица од *Прва книга Мојсеева* (10, 1-5). Дека веќе цитираното пророштво на Данило (8 глава) се однесува на Александар Македонски, односно цар од династијата на Аргеадите⁵⁹ ни сведочи и визијата за козелот кој со огромна сила го соборува овенот кој во случајот го претставува Медо-Персиското царство. Познато ни е од историјата за битката кај Граник и големата победа на војската на Александар врз побројаната персиска војска, со што дословно се исполнило пророштвото. А за козелот исто така познато е дека белата коза била симбол на Аргеадската династија.⁶⁰

Интересен е податокот на Јосиф Флавиј кој ни открива дека еврејските свештеници, кога Александар во своите освојувања се приближил до Ерусалим, му излегле во пресрет со овие пророштва, поради што градот уживал посебен статус во Македонската империја.

Освојувањата и територијалните достигнувања на македонската војска на чело со Александар и неговите генерали, бил неповторлив настан кој историјата сериозно го забележала, потврдувајќи го пророштвото: „...ја изоде целата (до тогаш позната, н.з.) земја, не допирајќи се до неа...“, со што на симболичен начин е претставена брзината на далекусежните освојувања на македонската војска.

А што се однесува до родословната таблица, ние понатаму за името Јаван читаме: „Синовите, пак, Јаванови се: Елиса, Тарсис, **Китим** и Доданим“ а потоа продолжува ... „Од нив се разгранат острови на народи во земјите нивни, секој според јазикот свој, според родот свој и народот свој“.

⁵⁷ Поимот *Елинизам* за прв пат е воведен од германскиот историчар Droysen (Драјзен), 1877-78. А. Шкоклџев - С. Катин; *Придонесот на Македонија во светската цивилизација*, стр. 81.

⁵⁸ Веројатно несвесно под влијание на тогашната политика која сосема го отфрли (иако неаргументирано и сосема недокажано) континуитетот на античките Македонци до денес.

⁵⁹ Едно од македонските племиња од каде и потекнува Александар Македонски (Велики).

⁶⁰ А. Шкоклџев - С. Катин; *Придонесот на Македонија во светската цивилизација*, стр. 71.

Во една од апокрифните книги,⁶¹ *Прва книга Макавејска* (1, 1) читаме: „Александар Македонски, синот на Филипа, излезе од земјата **Хетејска** и го победи Дарија...“ Повторно се соочуваме со погрешен превод на зборот Хетејска, каде според познавачите на еврејскиот јазик треба да стои **Китимска**!⁶² Иако непознат, авторот на *Прва Макавејска* ни открива дека Александар треба да го поистоветиме со Китим, еден од синовите на Јаван. Тука е вредно да се напомене дека името Китим некои погрешно го поистоветуваат со Крит, заради сличното име на градот Килтион кој се наоѓал на Крит. Град со име **Kition** (Китим) се наоѓал во Македонија во близина на градот Еге,⁶³ што не ја отфрла можноста некои доселеници од Македонија да го основале градот Килтион на Крит.

Според ова, Македонија е земјата на предокот Китим кој се населил на тие простори, од кого подоцна се разграниле сродните македонски племиња, меѓу кои и Аргеадите и нивната царска династија.

Интересни се сугестиите на Поп-Атанасов дека Китим би требало да се чита *Скитим*, и со тоа името да се доведе во однос со Скитите, кои пак подоцна, според некои автори,⁶⁴ се поистоветуваат со Словените.

Пророштва за победата над градот Тир

Интересно е да забележиме уште некои пророштва во Библијата, индиректно поврзани со Александар. Во Книгата на пророкот Језекиил 26, 12-14 се наоѓа еден текст кој го прорекува разорувањето на Фениќанскиот град Тир. Меѓу другото се вели: „...*ќе го разграбаат твоето богатство...ќе ги разрушат твоите сидови, ќе ги урнат твоите убави домови, твоите камења и твоите дрвја и земјата твоја ќе ја фрлат во вода*“. Иако на почетокот ова пророштво требало да го исполни вавилонскиот цар Навуходоносор⁶⁵ (Језекиил 26, 7), свое конечно исполнување нашло во опсадата и освојувањето на македонската војска.

Се чинело дека Тир е неосвоив град. Имено, еден дел од градот бил поставен на Фениќиското крајбрежје, а другиот дел на многу блискиот остров. Кога доаѓале освојувачки војски, граѓаните на Тир се повлекувале на островот, оставајќи ги освојувачите беспомошно да стојат околу неосвоивите тврдини на островот. А тоа било така затоа што, војниците за да дојдат до островот морале да користат бродови кои или ги немале или биле лесна мета на Тирската одбрана. Со истата ситуација се соочила и македонската војска. Но, Александар со своите генерали дошол до генијална идеја: камените оста-

⁶¹ *Apokrif* – „таен“, книги кои имале сомнително, нејасно потекло. Евреите не ги вклучиле во останатите книги од Библијата, но се користеле како историска литература.

⁶² Поп-Атанасов; *Библијата за Македонија и Македонците*, стр. 31-45.

⁶³ Алфред Делакулонш; *Лулката на Македонската државност*, стр. 60.

⁶⁴ А. Шкоклџев - С. Катин; *Придонесот на Македонија во светската цивилизација*.

⁶⁵ Тој 13 години го држел под опсада градот Тир, но не успеал да го освои.

тоци од приобалниот дел на градот ги фрлал во водата со цел да создаде природен земјен премин до островот. Во еден момент тој им наредил на своите војници да ја земаат **земјата и правот од градот и да ја фрлаат во морето**. На тој начин, островот бил споен со обалата, по што војската на Александар за кратко време го освоила градот. Во истата глава од книгата на пророкот Језекиил, во четвртиот и петтиот стих читаме: „...*ќе ги разбијат сидовите на Тир... и ќе го изметам правот негов и ќе го направам гол камен. Ќе биде место за простирање мрежи во морето; зашто Јас го реков тоа, вели Господ Бог...*“.

Ако денеска појдете до местото каде се наоѓал некогаш градот Тир, ќе сретнете мала рибарска населба на чии обали се простираат мрежи, иако постојат идеални услови за голем град. А ако се загледате во морето, јасно ќе ги забележите камените остатоци од стариот град Тир кои македонската војска ги фрлила во морето за да создаде премин до островскиот дел на градот. А во близината ќе го забележите некогашниот остров, сега полуостров, кој бил освоен од Александар Македонски.

Гордоста на Козелот

Се враќаме на пророштвото за козелот во Даниил (8 глава). По претскажаната победа и брзиот успех, следува: „*Тогаш козелот многу се возгордеа; но кога се засили, големиот рог му се скрши и на тоа место му изникнаа четири, свртени спрема четирите ветра небесни*“. Библијата секогаш ги прикажува личностите такви какви што се без да ги идеализира, па дури и за клучни личности како што е Давид, најславниот израелски цар. Иако тој е претставен како силен во Бога, верен и храбар цар, сепак неговите грешки не се сокриени,⁶⁶ и како што вели апостолот Павле: „...*сето тоа е за наша поука...*“.⁶⁷

Слично е со Александар Македонски - Библијата ни открива дека тој се возгордеал. Каде и во што била неговата гордост?

Можни се неколку одговори базирани на историографијата.⁶⁸ Познато е дека кога била освоена Персија, Александар се облекувал како персиските цареви со цел да им се приближи на Персијците.⁶⁹ Но исто така тој дозволил, според персиските обичаи и да го почитуваат како божествен цар, што предизвикало огорченост кај македонските војници и службеници кои биле со него. На крајот бил најден компромис со кој Македонците биле ослободени од таквото чествување на царот.

Исто така, познато е дека Александар кога пристигнал во Вавилон, воодушевен од градот, посакал да го претвори во своја престолнина. За Вавилон

---

⁶⁶ Види 2 Царства 11-12 глава и Псалм 50.

⁶⁷ Второ Послание до Тимотеј, 3, 16.

⁶⁸ Квинт Курциј Руф и Теофрат пишувале дека власта го расипала, та станал тиранин, односно сосема му се сменил карактерот. Н. Проева, *Историја на Аргеадите*, стр. 37 и 41.

⁶⁹ Фанула Папазоглу, *Историја на Хеленистичкиот период*, стр. 163.

читаме едно пророштво во *Книгата на пророкот Јеремија* (51, 37-39): „И Вавилон ќе стане купишта на урнатини...без жители...“, а понатаму за нив вели „...ќе заспијат со вечен сон и **нема** да се разбудат.“ Во едно друго пророштво запишано во *Книгата на пророкот Исаија* (13, 19-21) се вели: „И Вавилон, украсот на царставата, гордост на Халдејците, ќе биде соборен од Бога...“ и понатаму продолжува: „...**нема да се насели никогаш**, во него нема да има жители од род во род... но, во него ќе живеат сверови; бувови ќе се населат во нивните домови... шакали ќе вијат во дворците нивни... А ќе дојде неговото време, близу е, деновите негови нема да задоцнат.“

Ова пророштво сè уште не било исполнето во времето кога Александар дошол до Вавилон. Дали тој знаел за овие пророштва, можеме само да шпекулираме. Сепак, постои голема веројатност тој да ги познавал, бидејќи, како што веќе спомнавме, бил во контакт со Евреите. Но како и да е, идејата Вавилон да стане престолнина на целото новосоздадено царство се противела на изнесените пророштва, кои подоцна навистина се исполниле, па така денеска на местото на стариот Вавилон можеме да ги видиме неговите урнатини, а во нив бувови во своите завиени гнезда.

Македонија после Александар

Набргу потоа, како што кажало пророштвото: „големиот рог му се скриши и на тоа место му изникнаа четири, свртени спрема четирите ветра небесни“.⁷⁰ Александар од недоволно разјаснети причини, на 33 години старост, умира во Вавилон. Неговото царство е разделено на неговите четворица генерали (дијадосите), кои ги делат освоените територии на четири дела. Така, Касандар владеел со Македонија и Ахаја (Елада), која патем речено, се ослободила од македонската доминација дури по Македонско-римските војни, кога после победата, Римјаните ги условиле Македонците да не се мешаат во внатрешните работи на Ахајците. Понатаму, Лизимах владеел со териториите на Мала Азија, Селеук со Сирија основајќи ја Сирско-македонската династија, а Птоломеј, основајќи ја династијата на Птоломејадите (или Птолемеиди), завладеал со Египет.

Ова било дословно исполнување на веќе цитираното пророштво: „Тој е здробен и место него излегоа други четири: тоа се четирите царства што ќе се издигнат од тој народ, **но не со негова сила**“. Овде ни е опишана разликата во начинот на владеење меѓу Александар и неговите наследници. Спротивно на идејата на Александар да го обедини светот во една култура, сакајќи на сите народи да им обезбеди поубав живот, неговите наследници го поделиле, војувајќи меѓусебно. Некои од тие владетели покажале тирански дух, безмилосно наметнувајќи им ја на другите народи својата култура и религија. Типичен пример за тоа е Антиох Епифан, од династијата на Селеуки-

⁷⁰ Данило 8, 8.

дите, кој со сила ја наметнувал својата култура на териториите на кои владеел, меѓу кои и Израел. Во една прилика насилно влегол во ерусалимскиот храм, убивајќи ги сите свештеници и жртвувајќи свиња. Ваквиот однос на Антиох предизвикал огорченост и постојани бунтови кај Евреите, кои под водство на Макабејците (или Макавеите) конечно и успеале да се ослободат, но подоцна со доаѓањето на Римјаните, повторно ја загубиле својата слобода.

Интересна е појавата на Птоломеј и неговата династија. Тој владеел со Египет во градот Александрија.⁷¹ Птоломеј овој град го претворил во светски интелектуален и културен центар. Позната е Александриската библиотека (за жал подоцна уништена во пожар), каде се собирани и складирани книги од целиот свет. Ваквата тенденција и намера морала да остави трага на светската мисла.

Јазикот на Македонците

Пред да истражуваме за Македонците во Христијанската ера, важно е да го забележиме јазикот и писмото кои биле во употреба за време на Александровото владеење, а и потоа. Тоа е јазикот „коине“, и благодарейќи на неговата широка распространетост, христијанството брзо и лесно се раширило по целиот цивилизиран свет. Околу овој јазик и писмо се искажани различни мислења, но преовладува мислењето дека тоа е елински (грчки).⁷² Ова се зема како аргумент за да се докаже Елинската припадност на Македонците и тоа дека Александар го користел „коине“ јазикот. Ќе се потсетиме на гореспоменатите историски факти од кои се гледа дека Елините не го разбирале старомакедонскиот јазик. А прашањето на јазикот и писмото „коине“ со значење *општ, заеднички* - аргументирано е елаборирано во делото на А. Шкокљев и С. Катин, *Придонесот на Македонија во светската цивилизација* (2004) од каде јасно се наметнува мислата дека јазикот и писмото се „експортирани“ од Македонија кон Ахаја и пошироко,⁷³ а не обратно - како што се тврди!

Сепак, јас би сакал, да ја провериме уште еднаш тезата за наводната елинска припадност на Македонците преку призмата на користењето на „елинскиот“ јазик и писмо. За одговор си ги поставуваме следниве прашања: *Дали користењето на одреден јазик и писмо секогаш е знак на етничка припадност?* Секако дека не, затоа што тогаш сите народи кои го користат латинското писмо би требало да ги нарекуваме Римјани; *Дали ако присвоиме нечија култура значи и дека сме ја присвоиле и етничката припадност на таа*

---

⁷¹ Александар основал 32 градови со име Александрија. А. Шкокљев - С. Катин, стр. 146.

⁷² Како и да е, овој јазик и писмо веќе биле во широка употреба и кај другите народи и пред освојувањата на Александар. Н. Проева; *Историја на Аргеадите*, стр. 78.

⁷³ Истата теза ја спомнува и Željko Stanojević; *O jeziku Srba i Jevreja*, стр. 32.

култура?⁷⁴ Секако дека не, инаку половина од светот би требало да се нарекуваат Американци затоа што носат фармерки.

Почетоците на писмото не ни се откриени во Библијата, но јазикот и неговата употреба се спомнати во *Прва книга Мојсеева* (11, 1-9). Текстот вели: „По целата земја имаше еден јазик и еден говор...“. После потопот, луѓето имале еден ист јазик и говор.⁷⁵ Но, нивната намера да создадат град и кула која ќе биде „висока до небото“ имала длабока рефлексива до денес. Имено, Библијата го нарекува вавилонско⁷⁶ учењето кое претполага сами, на свој начин, да го достигнеме „небото“ (спасението, духовниот живот), наспроти Божјото ветување кое вели дека „небото“ (духовните достигнувања) ќе го добиеме како дар од Бога⁷⁷.

Заради таквите побуди на луѓето, Бог ја осуетил нивната намера со тоа што им го „збркал“ јазикот, па оттогаш дошло до појава на разни јазици. Ако се вратиме за миг на веќе цитираната родословна таблица од *Прва книга Мојсеева*, 10 глава, ќе се сретнеме со следново: „Од нив се разгранаа острови на народи во земјите нивни, секој според јазикот свој, според родот свој, и на родот свој.“

Ова логично нè наведува на заклучок дека народите во меѓусебното комуницирање во текот на историјата што следела потоа, морале да пронајдат заедничко средство за комуникација, бидејќи јазично не можеле лесно да се разберат. Така дошло до појавата на пишана форма на комуницирање. Исто така и кај еден ист народ се појавила потреба од пишана форма на евидентирање и документирање на нештата. Нема сигурни докази за тоа кој го измислил писмото, но општо е прифатено дека до ширење на пишаната форма на комуницирање се заслужни Фениќаните.⁷⁸

𐤀	𐤁	𐤂	𐤃	𐤄	𐤅	𐤆	𐤇	𐤈	𐤉	𐤊
kaf	yod	tet	het	zayin	waw	he	dalet	gimel	beyt	'alef
k	y	t	h	z	w	h	d	g	b	'
𐤌	𐤍	𐤎	𐤏	𐤐	𐤑	𐤒	𐤓	𐤔	𐤕	𐤖
taw	šin	reš	qop	šade	pe	'ayin	samek	nun	mem	lamed
t	š	r	q	š	p	'	s	n	m	l

Фениќаните биле поморски трговски народ и биле во постојани врски со исто така околните поморски народи, но и со

своите соседи на копното, како на пример Евреите. Се смета дека имале комуникации со Африка, каде го основале градот Картагина, потоа со денешна Шпанија, а секако и со Елините кои исто така имале свои колонии и тргувале

⁷⁴ Од историјата ни се познати примери кога еден народ презема култура од друг, на пример Персијците кога ја покорице Вавилонската империја, не го наметнале своето писмо и култура туку ги задржале вавилонските.

⁷⁵ Најновите научни истражувања (Savalli – Sforza, 1991) покажуваат дека сите јазици во светот потекнуваат од единствен предок и единствен говор...; А. Шокљев - С. Катин, стр. 110.

⁷⁶ Името може да има значење „збрка, мешање“ (babal, babilu), но може исто така да означува и „Божја врата“ (Babel); П. Златески и С. Катин, *Библиски речник*, стр. 28.

⁷⁷ Види: *Послание до Римјаните*.

⁷⁸ The Times, *Biblijski atlas*, стр. 94-95.

со околните народи па и со самите Фениќани, посебно со градот Biblos, од каде набавувале папирус, па затоа е од таму зборот *biblion* со значење книга. Фениќаните, писмото го рашириле на сите народи со кои доаѓале во контакт. Веројатно е дека на тој начин била олеснета комуникацијата и евидентирањето на трговските трансакции кои ги вршеле. Дека е тоа така ни сведочат еврејското⁷⁹ писмо и „коине“ писмото, па затоа ќе споредиме некои букви на фениќиско/еврејското со „коине“ (т.н. грчко) писмо:

Alef – *alfa*

Bet – *beta*

Gimel – *gama*

Dalet – *delta*

Zajin – *zeta*

Het – *eta*

Tet – *teta*

Tav – *tau*

Jod – *jota*

Kaf – *kapa*

Lamed – *lambda*

Mem – *mi*

Nun – *ni*

Pe – *pi*

Reš – *ro*.

Од ова се гледа дека народите си влијаеле еден на друг.⁸⁰ А тоа ни сведочи и нè води на заклучок дека без оглед на тоа кој на кого му го „позајмил“ писмото, Александар користел **цивилизациско достигнување** за своите походи, а не нечиј **национален производ**. Со оглед на сознанијата дека намерата била да се создаде една држава на сите народи, совршено се вклопила идејата за еден јазик кој би се користел во неа. Па така, ако денес користам *Sons-notebook* компјутер не значи дека сум Јапонец, исто така ако возам *Peugeot* автомобил, секако дека со тоа не сум станал Французин!?

Со ова никако не сакам да го зголемам недоразбирањето меѓу Р. Грција и Р. Македонија. Напротив, сакам да укажам на една небулоза, бидејќи смешно е што и двете страни се повикуваат на иста личност, Александар Македонски - најголемиот **космополит** на светот. А згора на сè, делиме иста христијанска вера, која има за цел да ги обедини луѓето во Христа,⁸¹ а не да ги разедини.

Македонците и Христијанството

По владеењето на Дијадосите со македонската империја, според проштвото, настапила Римската империја која го исполнила наведеното проштво (царство претставено со железни нозе) во книгата на пророкот Даниил, како што читавме: „*А четвртото царство ќе биде како железо; оти како што железото троши и дроби сè, така и тоа железо ќе дроби и ќе уништува.*“ Од историјата ни е позната „железната“ дисциплина и суровост на Рим-

⁷⁹ Еврејскиот алфабет е сличен со фениќискиот.

⁸⁰ И елинското писмо во почетокот ги користело само консонантите и се пишувало од лево кон десно како кај еврејското писмо; Ž. Stanojević, *O jeziku Srba i Jevreja*; стр. 32.

⁸¹ „Нема разлика меѓу Јудеец и Елин, зашто еден и ист е Господ на сите...“ - Послание на апостол Павле до Римјаните (10, 12).

ската империја, која после трите Македонско-римски војни ја покорува Македонија и за да ја ослаби ја дели на четири провинции. Рим ги покорил и сите претходно од Македонија освоени територии. Тука спаѓа и Израел каде на почетокот на I век н.е. се раѓа Христијанството.

Македонија во тој период останала без владетел, односно била сосема незащитена од Римската тиранија, посебно кога биле во прашање римските порези. Во тоа време, Римјаните биле ослободени да плаќаат данок, бидејќи државата сосема доволно собирала од другите покорени народи. Како растеле апетитите на Рим, така се зголемувале и порезите, кои го исцрпувале локалното население, не само во Македонија, туку насекаде по Римската империја. Како резултат на тоа се зголемил сиромашниот слој на населението, исто така не бил мал бројот на луѓето кои поради големата беда биле принудени да се продаваат себеси или своите деца како робови.

Во такви услови се раѓа новото учење на Христијанството кое проповедало еднаквост и рамноправност на сите пред Бога, бидејќи „Христос пострада за сите“. Учењето за отелотворениот Бог (Христос) кој од љубов кон своите созданија ги зема нивните гревови на Себе страдајќи на крстот⁸² и ветувајќи им го конечно Царството небесно, предизвикало голем одзив кај сиромашниот и обесправен слој на населението. Секако дека и богатите и учените, а и многу свештеници се обраќале во новата вера. Почнувајќи од Јудеја (Израел), па преку Мала Азија, Македонија била меѓу првите земји каде било проповедано и прифатено Христијанството.

Во *Делата на Апостолите* (16 глава) читаме: „Преку ноќта имаше Павле⁸³ видение: стоеше пред него еден човек, Македонец, кој го молеше и му велеше: Премини во Македонија и помогни ни!“. Апостолот Павле во тој момент се наоѓал во Троада, и веднаш го послушал повикот во видението, па така читаме: „И така, откако отпловивме од Троада, стигнавме право во Самотраки, а во вториот

ден во Неапол, а оттаму во Филипи, кој во тој дел на Македонија е прв град,

⁸² Крстот бил римска смртна казна. Се смета дека распнувањето на крст (лат. crucificatio) била една од најболните и најпонижувачките казни во тоа време.

⁸³ Апостол Павле (првично Савле) бил ортодоксен многу учен Евреин кој на почетокот енергично се спротиставувал на новото учење на Христијанската „секта“, како што била нарекувана од свештениците. При едно прогонство на Христијаните во Дамаск (Сирија), Павле доживува необична среба со распнатиот Христос, кој му се обраќа со зборовите: „Савле, зошто ме гониш?“. Оттогаш, Евреинот Савле (а сега апостол Павле) станал најревносниот проповедник на Христијанското учење и автор е на поголем број посланија во *Новиот Завет* од Библијата (Свето Писмо); *Дела на светите апостоли* 9, 1-22.

римска колонија“. Градот Филипи во постарите времиња се нарекувал Криниди (што значи „мал извор“, или „град на изворите“) заради бројните извори во околината. Подоцна Филип II, во 358 г.п.н.е., го избира и го утврдува за своја престолнина по кого и го добива името. По поразот на Македонската војска 168 г.п.н.е. од Римјаните, Филипи имал посебен статус „*Колонија на Август Јулиј*“ (Kolonia Augusta Julia Fillipensis).⁸⁴ Филипи е првиот град во Европа што го примил Христијанството (околу 50 година од н.е.) преку апостолот Павле, кој откако пристигнал во градот, по неколку дена „...во саботата излеговме надвор од градот при една река, каде што имаа обичај да се молат, и кога седнавме, им зборувавме на собраните жени“.

Се поставува прашањето: Кои биле овие жени? Некои сметаат, бидејќи биле собрани во саботен ден, дека станува збор за Македонки прозелити.⁸⁵ Обичај на апостол Павле бил во секој град каде што ќе дојде, најнапред да проповеда во саботните денови во еврејските синагоги. Бидејќи во Филипи немало изградено синагога, мала е можноста собраните жени навистина да биле прозелити кои немајќи каде се собирале покрај реката. Од друга страна, познато е дека Македонците ги обожувале реките,⁸⁶ што бил исклучиво македонски обичај, па оттаму сигурно е дека се работи за Македонки кои си ги обавувале своите древни ритуали и молитви покрај реката во Филипи. А и самиот текст: „каде што имаа обичај да се молат“ нè наведува да заклучиме дека тоа бил **обичај** на жителите да се молат надвор од градот, при реката.

Читаме понатаму: „И една богобојазлива жена од градот Тијатир, по име Лидија, која продаваше црвени ткаенини, слушаше; и Господ ѝ го отвори срцето да внимава на она што зборувааше Павле“. Интересно е тоа што сите слушале, но само таа внимавала на зборовите на апостолот, што сигурно оставиле силен впечаток и осведочување во нејзиниот ум, па затоа: „...кога се покрсти⁸⁷ таа и нејзините домашни, не замоли и рече: Ако сте ме признале за верна на Господа, тогаш влезете и живејте во мојата кука. И не **принуди**“. Лидија била жена-трговец. Нејзиното потекло како Македонка никој не го спори затоа што била од Тијатир, бидејќи познато е дека Тијатир, кој се наоѓал во Мала Азија, бил населен претежно со Македонци.⁸⁸ Познатото македонско гостопримство постоело и тогаш, а посебно се гледа во изразот „не **принуди**“. Изразениот менталитет на „принудување“ на гости-

⁸⁴ Pavle Borović, *Biblijski priručnik* II, стр. 371.

⁸⁵ Прозелитите биле не-Евреи кои ја примале Јудејската вера.

⁸⁶ Н. Проева; *Историја на Аргеадите*, стр. 127-128.

⁸⁷ Дека христијанскиот обичај да се крштеваат возрасни се задржал долго време во Македонија ни сведочат крстилниците, како на пример во Стоби, Хераклеа, Плаошник и др.

⁸⁸ Градот бил основан од Селеук I Никатор, од династијата на Селеукидите, и бил населен со Македонци и служел како утврдување на македонската војска. Познато е дека Тијатир имал посебен процес на производство на пурпурни ткаенини кој го чувал како економска тајна. Археологот Хејзеј пронашол парче од бел мермер на кој двојазично било запишано постоењето на колонија од Тијатир во Филипи. Р. Borović; *Biblijski priručnik* II, стр. 215 и 374.

нот да јаде и да пие кога ќе дојде некому на гости е познат и присутен и денес кај Македонците!

Апостолите продолжиле со проповедање, па настаните кои понатаму следеле ги довеле Павле и неговите помошници до немила ситуација на прогонување и лажно осудување. Читаеме: „...го *фатија* Павла и Сила и ги довлекоа на плоштадот кај началниците.“ Обвинението било: „овие луѓе што се Јудејци, го бунат нашиот град и проповедаат обичаи што нам, како **Римјани**, не ни пристои да ги примаме, ниту да ги извршуваме...“. Ваквото обвинение предизвикало револт⁸⁹ кај присутниот народ кој „...иштом им ги расцепалаа алишката, повелаа да ги бијат со стапови...“ за на крајот да ги стават во затвор. За жал, секаде, во секој народ ги има таквите кои се спремни лажно и пристрасно да судат пред да сослушаат, предводени од личните предрасуди.

Но, за нас е интересен изразот **Римјани**, кој го прочитавме. Ова е разбирливо ако се земе во предвид дека Македонија била под римска управа, а луѓето кои ги обвиниле апостолите своето обвинение го изнеле пред римски управители кои заради статусот кој го имал градот биле одговорни директно пред цезарот, па затоа соодветен израз бил „ние Римјаните“. Ова покажува дека разните окупации на различни територии по светот доведувале до појави на (покрај вообичаеното име на територијата или на населението) да се додаваат и други политички или административни имиња кои создале забуна кај историчарите подоцна, за некои потоа тоа погрешно да го применат за свои лични, пред сè политички цели.

Апостолите, во затворот во Филипи се однесувале токму онака како што проповедале. Тие не возвратиле со зло или гнев за сторената неправда, туку „...на полноќ, Павле и Сила се молеа и Го славеа Бога, а затворениците ги слушаа...“. А тогаш „...настана потрес голем, така што и темелите на затворот се поместија, и веднаш се отворија сите врати и оковите на сите отпаднаа“. Стражарот кој го чувал затворот, кога видел што се случило „...извади меч и сакаше да се убие, оти помисли дека затворениците избегаа...“. Но, апостол Павле го сопред, уверувајќи го дека сите се тука.

Интересна е реакцијата на чуварот. Иако самиот тој на почетокот ги „...фрли во внатрешниот затвор и нозете им ги стегна со клади...“ сега, после ова необично искуство, „...растреперен падна пред Павла и Сила; па откако ги изведе надвор рече: Господари, што треба да направам, па да се спасам?“. Прашањето соодветствувало со ставовите и религиозните сфаќања на тогашниот свет, поведени од мислата дека треба нешто да се стори и да се заслужи Божјото спасение. Веројатно овој човек бил изненаден кога чул: „Поверувај во Господа Исуса Христа, и ќе се спасиш ти и целиот твој дом!“. Само толку?! - можеби се прашувал, не знаејќи дека допрва го очекуваат изненадувања. „И му го проповедаа Словото Господово нему и на сите

⁸⁹ Овој револт може да се разбере ако се земе предвид сознанието дека, само една година пред тоа, Клаудиј ги протерал, поради некој бунт, сите Евреи од Рим. Затоа било доволно да се каже „луѓе Јудејци“, па да се предизвика гнев кај присутните; *Дела* (18, 2).

што беа со него...“. Еднаш примено во срцето, Словото Господово носи промена во душата и карактерот на човекот, носејќи му, пред сè **радост** и мир, а потоа и сите духовни родови.

Овој човек, Македонец, ги доживеал првите искуства на радоста во Христијанството „...откако им ги изми раните и веднаш се покрсти тој самиот и сите негови домашни, и откако ги вовеле во својата кука, постави трпеза и се **зарадуваа** со целиот свој дом, оти поверуваа во Бога.“ Тоа биле првите дарови од Бога како награда за неговата вера.

Следниот ден апостолите биле ослободени, па веднаш отишле во домот⁹⁰ на Лидија, за да ги утешат верните, а потоа заминале за Солун. Но, пред да продолжиме со патувањата на Павле, да споменеме дека апостолот имал длабока љубов кон верните во Филипи. Тој повеќе пати ја посетувал црквата во Филипи, а по десет години им се обраќа во Посланието со зборовите „Бог ми е сведок колку многу ве сакам сите вас со љубовта на Исуса Христа“ (Филипјаните 1, 8). Св. Јован Златоуст (IV век н.е.) во своето толкување на Павловиот однос кон Филипјаните вели: „О, каква нежна љубов имал тој кон Македонија“.⁹¹

Но, исто така, позната е и љубовта на самите Филипјани кон апостолот. Тие останале вековно запаметени во Библијата по својата несебичност и дарежливост: „А знаете и вие, Филипјани, дека во почетокот на Благовеститето, кога излегов од Македонија, немаше ниту една црква нешто да ми даде или нешто да примам освен преку вас, зашто и во Солун, еднаш, и по втор пат, ми пративте нужни работи“ (Фил. 4 – 15, 16). Филипјаните помошта за апостолот ја испратиле по Епафродит, за кого Павле вели: „Епафродит, мој сотрудник и другар во војувањето, а ваш пратеник и помагач во потребите мои“ (Фил. 2, 25). Според традицијата, Епафродит подоцна бил поставен за епископ на црквата во Филипи.

Кога апостол Павле им се обраќа на Филипјаните во посланието, тој вели: „...до сите светии во Христа Исуса, што се во Филипи, со епископите и ѓаконите“. Ова Послание е пишувано околу десет години после првата посета на Павле во Филипи. Евидентно е дека за толку кратко време, црквата толку се зголемила што имала потреби од повеќе епископи (надгледници, старешини). Сигурно за тоа се заслужни самите Филипјани, како на пример Лидија, првата Христијанка во Европа, која благодарение на своите трговски познанства и врски, ја ширела радосната вест на останатите свои сограѓани. Денес, кога се гордееме со Христијанска Европа, да не заборавиме на овие

⁹⁰ Во почетокот христијаните за своите богослужби ги користеле големите одаи во своите приватни домови (domus ecclesiae). МАНУ, *Старохристијанската археологија во Македонија*, 5.

⁹¹ Исто и Св. Поликарп Смирненски (II век н.е.) сведочи дека „...Филипи и Солун се градови на иста земја и ист народ“. Ова зборува дека и до IV-от век н.е. Македонија била позната како етничка територија. Поп-Атанасов; *Библијата за Македонија и Македонците*, стр. 113.

пожртвувани луѓе, Македонци од Филипи кои дале значителен придонес за зачетоците на христијанството.

Кога Павле стигнал во Солун,⁹² се сретнал со значаен трговски, културен и административен центар. Во овој град имало Јудејска синагога, па затоа „Павле, по својот обичај влезе при Јудејците и три саботи по ред им зборувааше од Писмото...“ откривајќи им на слушателите во синагогата дека Исус од Назарет е ветениот Месија. Павловите проповеди и беседи предизвикале различни реакции. Од една страна „...некои од нив поверуваа...“ меѓу кои и „...големо мнозинство богобојазливи **Елини**, а исто така и немалку видни жени.“ Од друга страна „...некои од Јудејците што не поверуваа, завидоа и зедоа со себе некои лоши луѓе...“ па, откако го вознемириле и разбунтувале народот, предизвикале прогонување на апостолите.

Овде ќе се потсетиме на погоре кажаното во врска со изразот Елини, дека самиот израз ја покажува верската и културолошката разлика меѓу Евреинот и неевреинот (Елин). Нешто слично е кога Муслиманите оние кои не беа муслимани ги нарекуваа „Каури“!

Пример за ова е настанот опишан во *Делата на Апостолите* (6, 1): „Кога учениците се намножија, **еленистите** се побунија против Евреите дека при секојдневното делење храна не биле пригледувани нивните вдовици“. Познавачите на Библијата знаат дека овој настан се случил во Ерусалим непосредно по Христовото вознесение, што значи дека Христијанството сè уште не било проповедано на другите народи, туку само на Евреите. Од каде тогаш овие Елини?

Ќе се вратиме во *Делата на апостолите* (2 глава), кога апостолите добиле од Светиот Дух посебен дар на говорење други јазици. Тоа било потребно заради тоа што „во Ерусалим имаше Јудејци, луѓе побожни, од секаков јазик под небото...“. Би посочил на Хрватскиот превод⁹³ на овој стих кој вели: „*Tada su boravili u Jerusalimu pobožni Židovi koji su došli od svih naroda pod nebom*“ од каде појасно се гледа дека во Ерусалим дошле Евреи од целата дијаспора заедно да го прослават празникот Пасха. Во моментот кога биле собрани во храмот почнале да слушаат како апостолите им проповедаат на нивните јазици.⁹⁴ Тоа ги зачудило, па читаме: „*Ние - Партјаните и Мидјанците, Еламитите и жителите од Месопотамија, Јудеа и Кападокија, од Понт и од Азија, од Фригија и Памфилија, од Египет и од краиштата на Ливија, соседите на Киринија, ...Критјаните и Арабјаните, еве слушаеме како тие зборуваат за големите дела Божји на нашите јазици...*“. Апостолот Петар земал завршен збор во проповедањето, а потоа „кога го чуја тоа, во срцата им стана мило и му рекоа на Петра и на другите апостоли: Луѓе браќа, што да

⁹² Тесалоники (што значи „победа над Тесалија“), во минатото се нарекувал Терме („топли извори“); П. Боровиќ, *Библиски прирачник II*, стр. 380.

⁹³ Хрватски превод на Библијата, во издание на „Стварност“.

⁹⁴ Познато е дека Евреите од дијаспората не го познавале својот мајчин јазик, туку говореле на јазикот од каде доаѓале.

правиме?“ Апостолот недвосмислено ги повикал на покајание, па Библијата понатаму ни вели дека „се присоединија во тој ден околу три илјади души“. Меѓу овие луѓе, соединети со апостолите, имало и Евреи од Ерусалим и Јудеја, но и Евреи од народите кои пред малку ги спомнавме. Елините кои се побуниле се Евреите од другите земји, а нивното незадоволство значело дека на Црквата која растела ѝ е потребна подобра организација, што веднаш било преземено од апостолите поставувајќи закони.⁹⁵

Сево ова ни сведочи дека изразот Елин, во Библијата, воопшто нема етничка конотација туку, како што посочивме, означува припадник на една култура различна од еврејската! Па така, жените Елинки во Солун, и подоцна во Берија, се не-Евреите кои ја примиле јудејската а со проповедањето на апостол Павле и христијанската вера.⁹⁶ Со ова не сакаме да тврдиме дека во Солун немало етнички Елини, туку сакаме да посочиме дека со овој термин често се манипулира за различни цели, што само по себе е туѓо на христијанскиот дух!

Иако повторно било покренато прогонство против апостолите во Солун, сепак тука се родил и заживеал еден од најзначајните христијански центри на Балканот каде се одржувале црковни собори на кои се донесувале важни одлуки. Солунскиот епископ бил и духовен поглавар на целата Македонска црква. На Првиот вселенски собор, 325 година, зел учество и солунскиот епископ Александар, кој бил обврзан да им ги пренесе на македонските христијани сите соборски одлуки.⁹⁷ Но, уште во времето на Павле верните во Солун ја докажале својата вера, па така некои останале забележани во Библијата: „...Гај и Аристарх, Македонци, Павлови придружници...“ (Дела 19, 29). Аристарх и Гај уште еднаш се посведочени како Павлови придружници, со уште некои македонски и други верници: „...Сосипатр Пиров, беранец, а од Солуњаните, Аристарх и Секунд, Гај од Дервија и Тимотеј, и азијците Тихик и Трофим“ (Дела 20, 4). Солуњанецот Аристарх останал до крајот со Апостолот Павле во неговите најтешки моменти на страдање: „Со нас беше Аристарх, Македонец од Солун“ (Дела 27, 2). Вредно за напомена е дека археологијата ги посведочила овие имиња како вообичаени имиња за градот Солун и Македонија.⁹⁸

Откако биле прогонети од Солун, Павле со Сила отишле во Берија (Вереа). Таму повторно се упатиле во еврејската синагога каде доживеале подобар прием. Во *Делата на Апостолите* (17, 11) читаме за граѓаните на Берија: „Овие беа поблагодородни од солуњаните: тие го примија словото со голема усрдност и секој ден го испитуваа Писмото, дали е тоа така“. Христијанското учење не се засновало на авторитетите на апостолите, уште помалку

⁹⁵ Служители.

⁹⁶ Сличен пример види *Дела* (19,10) каде жителите на Азија, исто така, се делат на Јудејци и Елини.

⁹⁷ Поп-Атанасов; *Библијата за Македонија и Македонците*, стр. 121.

⁹⁸ Исто, стр. 120.

на нивните вешти и добро смислени говори, туку на Писмото кое „е од Бога дадено“. Самиот Павле подоцна на Римјаните ќе им напише: „И така, верата доаѓа од слушање, а слушањето од Словото Божјо“ (Римјаните 10, 17). Веќе спомнатиот придружник на Павле, Македонецот Сосипатр Пиров, бил од Берија.

Јудејците од Солун не мирувале, и кога дознале дека Павле е во Берија, организирале и таму прогонство. Набргу приликите го приморале апостолот да замине за Атина. Тука Павле доживеал сосема поинаков прием отколку во Македонија. Кога дошол во Атина по извесно време, „...беседеше во синagogата со Јудејците и побожните, и секој ден на плоштадот...“. Реакцијата била „...епикурејски и стоички филозофи почнаа да се препираат со него, велејќи, што сака да каже овој празнословец?“ (Дела 17, 18).

Апостолот не се предавал, па застанал на аеропагот Атински и почнал да сведочи за Исуса Христа, а слушателите „...кога чуја за воскресението од мртвите, едни се насмеаја, а други рекоа: Другпат сакаме да слушаме за тоа“ (Дела 17, 32). Другпат?! Некој рекол: патот „другпат“ води во градот „никогаш“! Каква разлика помеѓу луѓето во Филипи, Солун и Вереа и „...сите Атињани, како и туѓинците, кои живеат при нив, кој во ништо друго не сакаа да го поминуваат времето освен во тоа - да зборуваат или слушаат за нешто ново“ (Дела 17, 21).

Затоа Павле, имајќи го ова предвид, им пишува на верниците во Солун: „И вие се угледајте на нас и на Господа, кога во големи маки со радост го примивте словото од Светиот Дух, така што станавте образец за сите верници во Македонија и Ахаја. Оти од вас одекна словото Господово не само во Македонија и Ахаја, туку и во секое место се пронесе славата за верата ваша во Бога...“ (I Солуѓаните 1, 6-8).

Долго време Македонија била христијански центар за сите овие простори, како што Антиохија била центар за Мала Азија, со што уште еднаш се потврдува придонесот на тие верни луѓе од Македонија во развојот и ширењето на Христијанството на Балканот, а и пошироко.

Павле последен пат ја посетил Македонија на своето последно мисионерско патување. Кога бил во Ефес се простил со учениците и „излезе за да тргне кон Македонија. А кога ги мина сите оние места и им даде многу упатства на верните, тој пристигна во Елада (заб. Ахаја)“. Со ова се потврдува територијалната особеност на Македонија, која како што е опишана во Библијата, идентично одговара со описите на античките автори како Херодот, Скимнос, Страбон, Лукијан Самосатски и други.⁹⁹

Македонците од почетокот на својата етногенза¹⁰⁰ и во целиот период на македонските кралеви, сè до Римското време, ја сочувале својата особена нацио-

⁹⁹ Поп-Атанасов; Библијата за Македонија и Македонците, стр. 122-123.

¹⁰⁰ Кон крајот на VIII-от в.п.н.е.; Н. Проева, Студии за античките Македонци; стр. 39.

нална свест. Познати ни се од историографијата¹⁰¹ и епиграфиката дека зборот Македонец бил честа придавка на имињата, како на кралевите кои „љубеле да се нарекуваат Македонци“¹⁰² така и на други угледни луѓе од Македонија. Апостол Павле им пишува на верните во Солун: „За братољубието, пак, нема потреба да ви пишувам оти вие **сами сте научени од Бога** да се сакате еден со друг, бидејќи така постапувате со сите браќа по цела Македонија. И ве молиме, браќа, уште повеќе да преуспевате“ (1. Солунјаните 4, 9-10).

Македонците (поради заедничките маки) се научиле на братољубие. *Родољубието* и *братољубието* се две исти работи, односно влечат ист корен. Апостол Јован вели: „Кој го сака братот си, тој е во светлината...“ (1 Послание на апостол Јован 2, 10), но понатаму, во 4-та глава, додава: „Ако некој рече: Го сакам Бога - а го мрази братот свој, лажец е; оти, кој не го сака својот брат, ко-го го видел, како може да Го сака Бога, Кого не Го видел?“. Или со други зборови, по примерот на Македонците во Солун, како ќе го сакаш братот по вера, ако не го сакаш братот по род? Ако не ја сакаш својата татковина, како ќе ја сакаш небесната татковина? Ако не го сакаш вредното што го имаш, како ќе го сакаш уште повредното што треба да го добиеш? Ако лесно, од интерес, го продадеш својот род, нема ли утре и највозвишените христијански идеали да ги продадеш исто така од интерес? (види Откровение 13, 16-18).

Но, ваквиот христијански став аргументира ја отфрла квази-љубовта: да ги „сакаме“ само оние од нашиот „табор“, бидејќи тоа е побудено само од интерес, а на таквата „љубов“ и квази-патриотизам доволно им се изнагледавме, па затоа нема потреба да ги коментираме.

Македонските христијани подоцна

На сите кои ја исповедаат христијанската вера познато им е дека не се станува преку ноќ зрел Христијанин. Тоа многу добро го знаел и Павле па затоа, не само на црквите во Македонија, туку и на многу други цркви како во Коринт, Рим, Ефес, Галатија итн. им се обраќал со пишани посланија во кои ги храбрел, ги тешел и ги поучувал. Такви се и двете посланија упатени до Солунјаните, во кои апостолот става акцент на две фундаментални учења на христијанството: Воскресението и Христовото Пришествие (Второто Христово доаѓање). Тој им пишува: „...Оти ако веруваме дека Исус умре и воскресна, тоа и упокоените во Исуса Бог ќе ги приведе со Него; ...а) ние, живите, што ќе останеме до доаѓањето на Господа, нема да ги испревариме умрените, бидејќи Сам Господ со заповед, при глас на архангел и при труба Божја, ќе слегне од небото и најнапред ќе воскреснат мртвите; а потоа, ние, што сме останале живи, заедно со нив ќе бидеме грабнати на облаците, за да се сретнеме со Господа во воздухот, и така секогаш ќе бидеме со Господа...“ (1 Послание до Солунјаните 4, 13-17).

¹⁰¹ А. Шкокљев - С. Катин; *Придонесот на Македонија во светската цивилизација*, стр. 177-186.

¹⁰² Пausанија, цитирано во Н.Проева; *Студии за античките Македонци*, стр. 29.

Во Хераклеја, крај денешна Битола, се пронајдени два епиграфски (надгробни) споменика¹⁰³ (V - VI в.н.е.) каде се посведочува истата вера на македонските христијани до VI-от век. На едната плоча која се наоѓа во Музејот во Битола стои запишано:

*Истоимен на Богојавлението Христово
(Епифаниј или Теофан),
Презвитерот - -
прими уште на земја почесен венец,
па се пресели од овој живот со сите (заедно)
да го очекува **Воскресението**.*

На друга плоча, која се чувала во гимназијата во Битола сега, за жал изгубена, стои запишано:

*+ Овде лежи милостивиот спомен на Василиј
Беше чтец и архивар.
Се упокои во Господовиот месец август 11
Индиктион 9,
За да го чека со цел свет
(Второто) Пришествие. Амин*

Македонските христијани во минатото оставиле неизбришлива трага до денес. Не треба да не бунува доаѓањето на Словените на балканските простори (за кои, патем речено, историчарите сè уште не се договориле за точниот период на нивното доаѓање), бидејќи непобитен е фактот дека сите балкански народи со нивното доаѓање ја поделиле истата судбина (познато е дека Словените стигнале до Пелопонез, за што сведочат околу 300 зборови со словенско потекло сè уште присутни во денешниот грчки јазик!).¹⁰⁴

Секако, ни децата нема да поверуваат дека Словените наводно ги „испотепале“ сите Македонци, а потоа им го земале името и националната свест. Ако е тоа така, тогаш сите други народи на Балканот мора да го доживеале истото, па така „Славо-Албанците“, „Славо-Грците“, „Славо-Бугарите“ и „Славо-Србите“ не треба да ни се лутат што се чувствуваме Македонци. Но, дека генетскиот материјал на Елините (Грците), Илирите (Албанците), Тракијците (Бугарите), сè уште е тука, на Балканот, не е воопшто спорно. Се прашуваме, зошто неаргументирано и неосновано се спори **само** македонскиот генетски материјал како континуитет до денес!?

И сега, кога Македонија се стреми кон Европа, би сакал да се вратиме за кратко на пророштвото на Даниил (2 глава), и да се потсетиме на визијата за светските царства до крајот на светот (Второто Пришествие), каде стои толкување за царството кое следи после Македонската империја: „А тоа што си ги видел нозете и прстите на нозете направени дел од грнчарска глина и

¹⁰³ Весна Калпаковска, Аница Ѓеорѓиевска - *Животот во Heraclea Lyncestis преку епиграфските споменици*, стр. 89-93.

¹⁰⁴ А. Шокљев - С. Катин, *Придонесот на Македонија во светската цивилизација*, стр. 225.

дел од железо, тоа царство ќе биде разделено...“ и понатаму за глината и железото се вели: „тоа значи дека тие преку човечко семе ќе се измешаат, но нема да се слеат едно со друго, како што железото не е слеано со глината“.

Очигледно, станува збор за Римската империја, која подоцна, со поделбата на Источно и Западно Римско Царство (двете нозе на ликот), дословно го исполни пророштвото на Даниил. А за стапалата измешани со глина и железо (нека ми биде простено ако грешам) не можам да видам никој друг освен „Обединета Европа“, која, според последниве настани, и не е баш обединета. Дека е така сведочи и фактот дека Европа е единствен културен и територијален наследник на Римската империја. Признавам, ни јас не сум имун на стандардите кои Европа ни ги нуди, ниту сум против Македонија да се избори за влез во Европската унија, но само скромно се прашувам, да се бориме за нешто што е однапред осудено на неуспех?

И додека Американците патриотски ја пеат својата химна: „Бог да ја благослови Америка“ се прашувам: дали ние во Македонија треба да пееме слична песна? Сметам дека нема потреба, бидејќи **Бог веќе ја благословил Македонија**, само треба да го искористиме тоа! Ќе умееме ли?

ПОДЕЛБАТА НА МАКЕДОНИЈА ВО БУКУРЕШТ (1913)¹⁰⁵

Втората балканска војна започнала со судирите меѓу Бугарија, Грција и Србија во јуни 1913 година, во врска со различните сфаќања за тоа на која држава колкав дел од Македонија треба да ѝ припадне. Подоцнежните анализи покажале дека е многу веројатно оти Бугарија ќе успеела да извојува победа и на два-та фронта, доколку таквата ситуација не ја искористела Романија, која поттикната од Франција и Велика Британија, ѝ објавила војна на Софија. Со оглед на тоа што северниот дел на Бугарија бил речиси без војска, романските одреди на почетокот на јули едноставно се прошетале низ бугарската земја и стигнале пред капијата на бугарскиот главен град. Истото го искористила и Турција, која отворила четврти фронт против бугарската војска. По ова поразот на Бугарија бил неминовен, па таа побарала прекин на непријателствата и преговори.

На 14 јули 1913 година, недела, со српски брод на кој се вееле спрското, црногорското, грчкото и романското знаме, во Турну Северин заедно пристигнале српската, грчката и црногорската делегација. Биле пречекани од Треанеа Гречеано, шеф на романскиот дворски протокол. Оттука, со воз, заминале за Букурешт. Во разговорот со еден дописник на романскиот весник, претседателот на српската влада и шеф на српската делегација - Никола Пашиќ, веднаш по пристигнувањето изјавил: „По прашањето за Гевгелија, меѓу нас и Грците нема никакво несогласување. Ако и Бугарите ја покажат истата добра волја, преговорите бргу ќе завршат“. На тоа се надоврзал и грчкиот делегат Димитар Панас: „Меѓу нас и Србите нема несогласувања, Гевгелија нема да ни прави проблем“.

Во меѓувреме, на пат кон Букурешт била бугарската делегација, предводена од министерот за финансии и претседател на либералната партија Димитар Тончев.

17 јули 1913

Преговарачите започнале на 17 јули 1913 година, во 16 часот, со седница на делегатите на завојуваните земји во романското Министерство за надворешни работи. Први пристигнале Србите и Црногорците, потоа Бугарите, Грците и на крај романските делегати. За претседавач на седницата бил избран претседателот на романската влада, Титу Мајореску. Тоа бил прв ден кога делегатите се запознавале меѓу себе, но и со содржината на нивните полномоштва. Било констатирано дека сите, освен претставниците на Црна Гора, имаат неограничени овластувања за водење преговори и за склучување мир.

¹⁰⁵ Текстот е преземен од неделникот *Фокус* бр. 666, од 4 април 2008 година. Автор е г. Дарко Јаневски. Целиот текст на *Букурешкиот договор* видете го во Третиот дел на оваа книга.

Првите сигнали биле дека меѓу Романија и Бугарија и Србија и Бугарија бргу ќе биде постигнат договор. Се навестувало дека сериозен проблем може да има во преговорите меѓу Бугарија и Грција поради пристаништето Кавала.

Но, и покрај најавите дека работите можеби ќе одат лесно, уште пред да започнат преговорните односи меѓу Србија и Бугарија дополнително се заостриле поради тоа што Бугарите побарале од Романците да го заштитат населението во градот Видин, тврдејќи дека ако во него влезе српска војска, која се наоѓала на три километри од градот, ќе се случи масакр. Во Србија тоа е протолкувано како дипломатски обид на бугарската делегација да внесе раздор во добрите односи меѓу Романија и Србија и како интрига на Бугарите. Подоцна се дознало дека на ваков чекор Бугарија била советувана од Италија, која поради своите интереси во Албанија и егејските острови, не била наклонета кон Грција и Србија.

На истиот состанок, по предлог на грчкиот премиер Елефтерос Венизелос, кој ја предводел грчката делегација, било договорено од 18 јули, во 17 часот, да започне примирје на боиштата. Целосното примирје требало да се воспостави во рок од пет дена, односно до 23 јули. Доколку до тој датум не се постигнал договор или доколку не биле дадени гаранции дека ќе биде постигнат договор под услови прифатливи за сите страни, непријателствата ќе продолжеле.

18 јули 1913

Втор ден од разговорите кои, повторно, почнале во 16 часот. Состанокот траел половина час, при што било договорено дека спротиставените страни треба меѓусебно, на посебни и одвоени средби да ги решат спорните прашања, а на конференцијата да ги изнесуваат само тие во врска со кои не била постигната согласност. Потоа, во вечерните часови се воделе посебни разговори меѓу српскиот премиер Пашиќ и бугарскиот шеф на делегацијата Тончев, по што следела средба меѓу Тончев и Венизелос. Претходниот ден Венизелос изјавил дека Кавала мора да остане грчка и уште еднаш потврдил дека проблемот со Гевгелија нема да се појави и дека градот најверојатно ќе ѝ припадне на Србија.

Истовремено, внимателно се слушале пораките што доаѓале од големите сили, пред сè Велика Британија, Франција, Русија и Австро-Унгарија. Дента владеело уверување дека ниту една од нив нема ништо против Србија да ја добие Македонија од десната и од левата страна на Вардар, сè до Гевгелија. Известен немир внеле написите во некои австриски весници дека сепак, заради рамнотежа на Балканот, на Србија треба да ѝ припадне само територијата од десната страна на Вардар, а на Бугарија левата страна и пристаништето Кавала.

На 18 јули се појавила и веста дека Бугарите можат да го истакнат прашањето за автономија на Македонија, како последна шанса да ги спречат аспирациите на Србија и на Грција. Веднаш стигнала и реакцијата на дописни-

ците на некои балкански весници од Париз кои известиле дека Франција смета оти тоа прашање е решено и потсетиле дека на преговорите во Лондон по завршувањето на Првата балканска војна, истиот предлог го понудила и Турција. Тогаш токму од Бугарија било одговорено дека Турција заборавила на резултатите од војната и дека предлогот за автономна Македонија не може да се прифати. Пораката била јасна: ако сега Бугарија го постави истото прашање, таа фактички се однесува како и Турција, зашто не зема предвид дека е поразена во војната, но ќе го добие истиот одговор што и самата му го дала на турскиот претставник на преговорите во Лондон. Тоа се денови кога Србија и Грција уживале огромна поддршка од Франција и Велика Британија кои во двете земји гледале брана против ширењето на австриското и руското влијание на Балканот.

19 јули 1913

Од 10 часот се воделе разговори меѓу српската, грчката и црногорската делегација од една страна и бугарската од друга. Во текот на разговорите на Бугарија ѝ биле испорачани барањата на сојузниците. Претходно, бугарската и романската делегација постигнале договор со кој Бугарија ѝ ја отстапила Добруџа на Романија. Бугарите експресно се договориле со Романците, надевајќи се дека на тој начин ќе успеат во натамошниот тек од разговорите Романија да се однесува како неутрална страна, бидејќи интересот веќе ѝ е задоволен.

Официјалната конференција под претседателство на Мајореску започнала во 16 часот, но била прекината откако било констатирано дека сојузниците и Бугарите сè уште не постигнале договор.

Дента била видлива нервозата поради турското освојување на Едрене и извештаите дека населението излегло да прославува упатувајќи му благодарност на Султанот. Поради тоа, рускиот амбасадор во Букурешт им советува на Грција и Србија што поскоро да постигнат договор со Бугарија за да се избегнат кавгите и за да може Русија да ѝ го гарантира Едрене на Софија. Два дена подоцна станала јасна нервозата на Русија: токму на 19 јули турската власт на неколку часа го затворила преминот преку Босфор за трговски бродови. Подоцна, преминот бил отворен, но пораката била доволно силна за да се крене паника во Русија, односно во Санкт Петербург. Кога ќе посака, Турција може да ја блокира Русија и ако таа, преку Бугарија, не најде друг излез на море, се наоѓа во прилично незгодна положба. Токму затоа, Русија од позадина ќе ја поддржува Бугарија во нејзиното барање да го добие пристаништето Кавала и тоа било едно од клучните прашања околу кое се „кршеле“ преговорите.

20 јули 1913

Денот започнал со изјавата на бугарскиот премиер Радосавов за весникот *Цајт* дека „*веќе сега може да се смета оти мирот е постигнат*“ и дека „*што се однесува до поделбата на Македонија, нема да има несовладливи пречки затоа што големите сили го задржаа правото да го имаат последниот збор*“. Изјавата покажува дека Бугарите се обидуваат со помош на дипломатски средства да издејствуваат што поголем дел од Македонија за себе, но дури и во случај на неповолен развој на настаните, се надевале на помош од Русија и Австро-Унгарија по завршувањето на преговорите. Прашањето за автономија на Македонија, по францускиот неофицијален сигнал, веќе не било споменувано.

Во текот на денот Србија и Грција повеќе биле ангажирани на дипломатски план во врска со проблемот на влегувањето на Турција во Едрене, истакнувајќи дека тоа прашање, кое се обидува да го наметне Русија, нема врска со преговорите во Букурешт. Ако Бугарија има проблем со Турција, нека се обрати кај големите сили за тоа, бил заедничкиот став на српската и на грчката делегација.

На 20 јули обелоденети се барањата на сојузниците поставени два дена пред тоа. Од Бугарија било побарано границата да се повлече по реката Струма и линијата да оди сè до Егејското Море, потоа Бугарија да се откаже од сите предлози поврзани со островите во Егејското Море, да прифати плаќање на оштета и да даде гаранции за населението во Тракија - за слобода, училишта, и црква во општините означени како грчки. Сè повеќе се кристализирал ставот на големите сили за Кавала. Весниците пренесуваат дека зад идејата пристаништето да ѝ припадне на Бугарија застанале не само Русија, туку и Австрија и Италија, додека Франција, Велика Британија и Германија инсистирале тоа да ѝ припадне на Грција. Дента се чекал сигнал од Бугарија за тоа дали може да се продолжи примирјето кое завршувало на 23 јули.

Пропагандата била активна и за време на преговорите. Така, на 21 јули српските и грчките весници биле преполни за масакрите што бугарската војска ги извршила во Серес. Во белградска *Политика* било објавено и некое писмо од здружение на грчки жени, кои навеле дека во едно село во близина на Серес, Бугарите им закачиле свончиња на жените и ги терале голи да играат околу огнот во кој живи ги фрлале нивните деца. Подоцна, *Карнегиевата комисија* ги истражувала сите наводи за злосторствата во Серес (и не само таму) и утврдила дека во најголем број случаи всушност станувало збор за лаги на Грците и на Србите. Било утврдено дека по нападот на грчката војска на Серес, бугарските единици почнале да се повлекуваат во безредие, по што биле убиени некои затвореници во затворот, но како што смета Комисијата, тоа било сторено самоволно од чуварите. Еден од грчките затвореници кој немал пари да го поткупи чуварот, бил буквално закован за подот со бајонет. Но, покрај овој пример, Комисијата утврдила дека повеќето наоди за бугарските злодела се измислени и дека нивната цел е пропагандна. Така, на пример, во

еден грчки извештај се наведувало дека е убиен директорот на Отоман банка-та во Серес, но членови на Комисијата имале можност да се видат и да поразговараат со него. Не му фалело ни влакно од главата.

Наспроти тоа, истата Комисија утврдила дека грчката војска систематски вршела злосторства врз негрчкото население во Серес. Голем дел од убиствата биле извршени на 1 јули, кога една бугарска регуларна единица успеала да ја порази грчката милиција надвор од Серес и напладне почнала да влегува во градот. Најмалку 60 или 70 затвореници, наведува Комисијата, сè уште биле живи, а нивните чувари - Грци решиле брзо да ја завршат својата работа. Двајца затвореници (Ангелов и Лимонов) успеале да избегаат, а другите, премногу ослабени за да се спасат, биле врзани. Ги носеле на колење по четворица или петмина, но убивањето било неефикасно, па десетина успеале да преживеат, како што запишал еден член на Комисијата, „со рани што биле такви какви што нанесува месар кога се обидува да коле луѓе, како што би заклал овца“.

Сепак, извештајот на Карнегиевата комисија е правен подоцна, а во тие денови на преговори во Букурешт, пропагандата на победниците во војната работите ги прикажувала многу поинаку.

21 јули 1913

Денот поминал во дипломатски обиди на бугарската делегација да добие уште малку време, надевајќи се дека големите сили ќе ѝ го остават делот од Македонија на левата страна на Вардар до Гевгелија. Србија останала непопустлива барајќи ги Крива Паланка, Кратово, Штип, Радовиш, Кочани, Струмица и Гевгелија. Сите делегации, освен романската, имале меѓусебни средби и во врска со Кавала, но договор не бил постигнат поради тоа што Бугарија сè уште се надевала дека може да го добие пристаништето. Наспроти тоа, францускиот, британскиот и германскиот став бил дека на Бугарија ѝ е доволен излезот на Егејско Море, источно од Кавала. Последен предлог на Бугарите бил дека за Кавала е потребно уште да се преговара, а дека се откажуваат од сите преговори во врска со српските предлози за територијата од левата страна на Вардар, но бараат да им останат Штип и Кочани. Доколку ја добијат Кавала, Бугарите истакнале дека се подготвени да се откажат од двата града. Српската делегација го завршила денот со убедување дека ситуацијата е таква што Бугарија ќе мора да попусти и по однос на ова барање.

Притисокот на времето бил сè поочигледен, а Грција и Србија, уверени во својата воена надмоќ, почнале да шират гласини дека е можно сите делегации да ги напуштат преговорите, што би значело обнова на војната со оглед на тоа што примирјето истекувало на 23 јули, во 17 часот. Романскиот весник *Виторил* веќе најавил дека грчката и српската војска имаат нова заедничка акција против Бугарија. Спротивно на таа дипломатска порака, а во рамките на војната што се водела преку весниците, австрискиот *Винер Алгемајне Цајтунг*, повикувајќи се

на дипломатски извори, тврдел дека грчките и српските барања се претерани и дека не била земена предвид волјата на големите сили.

22 јули 1913

Во врска со преговорите меѓу делегациите бил даден ден за пауза, а била свикана пленарна седница со цел да се продолжи примирјето. Тоа и било сторено, а молкот на оружјето бил продолжен за три дена. И покрај денот за одмор, делегациите сепак разговарале, па Бугарите истапиле со нов предлог: се откажувале од Штип и Кочани, но сега го поставиле барањето за Радовиш и Струмица како градови од кои по ниту една цена не можат да се откажат. Во неформалниот дел од разговорите било забележано дека Бугарите сè уште полагаат многу надеж во Австрија, Русија и Италија и дека се надеваат оти каква и да биде содржината на потпишаниот договор, тој ќе биде ревидиран од големите сили во нејзина полза. Грците уште еднаш истакнале дека немаат намера да ја отстапат Кавала! Романските претставници ја искористиле приликата да кажат дека преговорите меѓу нив и Бугарија се завршени, но дека романско-бугарската граница ќе ја сметаат за конечна дури откатко ќе биде постигната целосна согласност меѓу сите делегации за сите прашања. Тоа делувало како еден вид шок за делегацијата на чело на Тончев, која сметала дека маневарот за одвојување на Романија од Србија и Грција во првите два дена успеал. Наспроти тоа, зборовите на Мајореску биле сфатени како директна воена закана од Романија кон Бугарија во случај таа да продолжи да ги отфрла барањата на Грција и на Србија.

23 јули 1913

Конференцијата започнала во 16 часот. Откако бил усвоен записникот од претходниот ден, збор побарал грчкиот премиер Венизелос кој истакнал дека добил писмо од кралот Константин со кое тој го известил дека на бугарско-грчката линија на разграничување на фронтот, воен бугарски претставник им рекол на предните грчки одделенија дека непријателствата ќе продолжат уште истиот ден. На тоа реагирале бугарскиот шеф на делегацијата Тончев, како и присутниот член Иван Фичев (началник на ГШ), кои рекле дека ништо не знаат за тоа и дека кралската депеша можеби е резултат на некаква заблуда. Потоа, по започнувањето на разговорите, Бугарите истакнале намера да се откажат од барањата поврзани со Вардарска Македонија, но дека инсистираат на Кавала и Орфанскиот Залив. Одговорот на Венизелос бил дека во Грција ќе избие револуција ако пристаништето биде отстапено на Бугарија!

Денот минал и во знак на вестите за дипломатскиот притисок на Русија и Италија врз Грција во врска со Кавала. Целата игра околу ова пристаниште ја воделе на една страна Велика Британија и Франција, а на друга Австрија и Русија. Кон овие последните се придружила и Италија. На 22 јули

Франкфуртер Цајтунг напишал, дека, без оглед на тоа што ќе потпише Бугарија, не само во врска со Кавала, туку и воопшто, целиот договор ќе добие на значење дури откако ќе биде ревидиран од големите сили. Истиот ден *Ројтерс* јавил дека Бугарија сепак ќе попусти и ќе ги прифати сите барања на Грција и на Србија, како и дека Турција се согласила да се повлече од Едрене, но за возврат бара финансиски концесии од Европа, истовремено инсистирајќи повлекувањето од градот да биде изведено на начин кој ќе го зачува достоинството на војската и на државата.

Дента, романскиот министер за финансии Марголоман започнал со организирање ручеци во чест на делегациите, а првиот ручек бил во чест на српскиот премиер Никола Пашиќ.

24 јули 1913

Ова е денот кога е постигнат договор меѓу сите страни. Србија ги добила Штип, Кочани Радовиш и Гевгелија, а Грција - Кавала. Бугарија, а со тоа Русија и Австро-Унгарија, ја загубиле битката. Но, затоа Струмица и Ксанти биле оставени под власт на Софија (сепак, подоцна, првиот град ќе ѝ биде даден на Србија, а вториот на Грција). Седницата траела од 16 до 20 часот, а било договорено наредниот ден да се започне со составување на финалниот договор за мир кој официјално би бил потпишан. Тоа е ден кога Србите се потсетиле на Букурешкиот договор од 1812 година, кога поради потребата да се спротистави на Наполеон, Русија ги повлекла своите војски од Балканот и ја оставила Србија на цедило, по што Османлиите повторно ја воспоставиле власта над Белград. Овој пат ликувале Србите велејќи дека неправдата стара 100 години е исправена.

25 јули 1913

Состанокот започнал во 17 часот и 15 минути. Бил потпишан протоколот од претходниот ден кога е постигната согласност меѓу преговарачките страни. Била формирана комисија што ќе го состави мировниот договор. Примирјето било продолжено на неодредено време, а биле започнати разговори за демобилизација на војските. Романската влада, независно од тоа, веќе започнала со демобилизација. Голем немир кај сојузниците внела веста дека Австрија и Русија ќе бараат ревизија на постигнатиот договор.

Грчкиот премиер Венизелос прочитал писмо со кое се изразува жалење поради забуната која настанала во врска со информацијата од 23 јули дека бугарските претставници на фронтот искажале оти непријателствата ќе продолжат. Потоа, истапил претставникот на Црна Гора, Матановиќ, кој прочитал мемоар со барањата на оваа држава. Во *Мемоарот* истакнал дека кога Црна Гора стапила во војна не знаела дека постои договор за поделба на територии меѓу Србија и

Бугарија (од февруари 1912 година). Бидејќи во војната таа изгубила 17 000 луѓе, што за земја која во тоа време имала само 300 000 жители е екстремно многу, Матановиќ најавил дека и Црна Гора бара да добие територии кои би ѝ овозможиле натамошен посигурен и побезбеден развој.

Потоа романскиот претседавач Мајореску ја прочитал официјалната нота од Австро - Унгарија и Русија со која и двете сили најавиле дека ќе го ревидираат договорот. Веднаш следела и реакцијата на Франција која изјавила дека Париз не добил никакво барање за ревизија на договорот и дека во секој случај ќе биде против такво нешто.

26 јули 1913

Изготвен е текстот на мировниот договор и најавено е негово потпишување за 28 јули, понеделник. Во Договорот не биле внесени бугарската желба за негова ревизија. Со него се одредени границите меѓу Романија, Србија, Грција и Бугарија. Прашањето за Едрене е оставено за решавање од страна на големите сили, што од Бугарија било прифатено зашто се надевала дека со тоа всушност се отвора можност дополнително вмешување на Австрија и Русија во целиот процес и за ревизија на целиот договор. Било утврдено и дека финалниот договор нема да има никакви дополнителни клаузули и протоколи.

Во меѓувреме, поранешниот бугарски премиер Гешов веќе заминал за Санкт Петербург со идеја да издејствува од Русија ревизија на договорот. Рускиот став за Кавала бил објавен преку романските весници, а се сведува на тоа дека излезот што Бугарија го добива на Егејското Море е без добри пристаништа, а дека единствено пристаниште кое ги задоволува потребите на Русија е токму Кавала. Наспроти ова, британскиот став бил дека договорот од Букурешт треба да се смета за конечен.

Во Грција веќе започнало славење. Кралот Константин наредил на сите тврдини, од Дарданелите до Јанина, од топовите да бидат испукани 101 плотун. Весниците наведуваат дека грчките градови биле украсени и осветлени до доцна во ноќта, посебно во Атина каде секој дом имал закачено нешто во знак на општата радост.

27 јули 1913

Недела. Делегациите биле во исчекување на наредниот ден кога требало да се стават потписите на Договорот.

28 јули 1913

Потпишан е Букурешкиот договор. Пред потпишувањето, грчкиот претставник Никола Политис, професор по меѓународно право на Парискиот универ-

зитет, имал предлог членот 1 да гласи: „*За да се воспостави мир и хармонија меѓу договорните страни...*“, итн. Бугарскиот претставник Симеон Радев не се согласил со зборот хармонија, по што тој бил избришан, па се пристапило кон потпишување. Во круговите на делегациите ова живо се коментирало, а имало и такви кои во неодобрувањето на зборот „хармонија“ гледале лош знак.

Како и да било, следеле потписите со кои е завршена Втората балканска војна и е поделена македонската територија. Подоцна се вршени одредени измени, па на пример, Струмица е припоена кон Србија, а Бугарија изгубила секаков излез кон Егејското Море, но во основа се запазил договорот што бил постигнат во романскиот главен град. Така завршило 12 - дневното преговарање во Букурешт и потпишувањето на договорот кој денес кај Македонците се смета за еден од клучните моменти во поновата историја.

Елефтерос Венизелос (1864-1936) – шеф на грчката делегација во Букурешт 1913

ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА¹⁰⁶

Балканските војни и поделбата на Македонија

На почетокот на XX-от век, Македонија била провинција на Отоманската Империја, во која живееле претежно Македонци, иако имало и Албанци (Арнаути), Турци, Роми (Цигани), Власи, Евреи и Грци. Сè до Балканските војни, Македонија била компактна и кохерентна географска, економска и историска целина, но по нив, Македонија била поделена.

Грција, Србија и Бугарија се свртеле кон минатото, кога нивните народи, или оние со кои тие гледале некаква историска асоцијација, имале големи царства, а тие се надевале да ја воскреснат поранешната слава. Големите европски сили го спречувале ослободувањето на Македонија дотогаш, понекогаш одејќи до таму што им испраќале војска на помош на Турците против Македонците. Многу често големите сили, како што тоа биле Русија, Австрија, Британија и Франција ги влечеле конците зад кулисите, работејќи во сопствен интерес, и најчесто, со неколку исклучоци, заземајќи став против Македонците. Со тоа, Македонија била беспомошна, била честопати опустошувана од Турците, а станала и лесен залак за другите балкански држави.

Пред почетокот на војните, Македонија била под притисок на Грција, Бугарија и Србија, кои пак се подготвувале за територијална експанзија. Сите тврделе дека окупираат земји населени со нивните народи - со што, според македонските националисти, биле создадени Грци, Бугари и Срби на места на кои претходно тие не постоеле. Во последните две децении на XIX век, вооружени банди, работејќи по налог на грчката и бугарската црква (заб. наречени *фанариоти* и *егзархисти*), воделе меѓусебни борби и ги заплашувале Македонците, трудејќи се да воспостават целосна контрола. Со градењето на цркви и училишта и поставувањето на свештеници и наставници, секоја држава водела сопствена пропаганда во Македонија, со цел да се оформи националната свест на православните Македонци во нивна корист.¹⁰⁷

---

¹⁰⁶ Овој текст е извадок од книгата „МАКЕДОНИЈА И ГРЦИЈА - БИТКАТА ЗА ДЕФИНИРАЊЕ НОВА БАЛКАНСКА НАЦИЈА“ (Глава V) од Џон Шеј, во македонско издание на издавачката куќа „Макавеј“ (2002), Скопје; по преводот од англиски на Бојан Антиќ. Насловот на оригиналот е: „Macedonia and Greece – The Struggle to Define a New Balkan Nation“; John Shea - McFarland & Company, Inc., Publishers, Jefferson, North Carolina and London – 1997. Изборот и разработката на темите од ова дело, кои се презентирани во склоп на овој студентски проект, го направи Д. Анасиев.

¹⁰⁷ Loring M. Danforth, „Competing Claims to Macedonian Identity: The Macedonian Question and the Breakup of Yugoslavia“, *Anthropology Today* 9, No. 4 (August 1993); pp. 3-10.

Харилаос Трикупис, грчкиот премиер од 1882 до 1895 рекол: „Кога ќе почне големата војна, Македонија ќе стане или бугарска или грчка, според тоа кој ќе победи. Ако ја заземат Бугарите, населението ќе биде словенско. Доколку ние го сториме тоа, сите ќе ги претвориме во Грци“.¹⁰⁸

Во 1897, со поддршката на руската дипломатија, Србија се стекнала со правото да има сопствена црква во Македонија, а подоцна и сопствени училишта. Од тогаш започнала тристрана војна за срцата, умовите и телата на Македонците, а сето тоа вклопено во натамошната турска окупација. Турците успеале да ја искористат оваа поделена битка, водејќи се според принципот „Подели па владеј“. Тие од сè срце соработувале во „културното и духовното поделување на овој народ на три дела, со што, според нив, нивната држава би останала мирна и моќна“.¹⁰⁹ Во меѓувреме, грчки, српски и бугарски агенти ковале заговори, како против македонските националисти, така и против Турците, при што ги кодошеле националистите пред турските власти. „Најкарактеристичната особина на историјата на културниот живот во Македонија е околноста во која најголемиот непријател за нејзината автономија не бил турскиот окупатор, туку нејзините браќа од ист ков и иста вера, кои се труделе да ја лишат и асимилираат со помошта на културата што самите Македонци ја создале“.¹¹⁰

Македонската борба го достигнала својот климакс во Балканските војни (1912-1913). Србија, Грција и Бугарија создале неколку сојузи со цел да ја „ослободат“ Македонија од Турците!? Оваа цел била постигната со помошта од нивните способни армии во Првата балканска војна, една кратка борба од октомври до декември 1912. Во Втората балканска војна од 1913 година, која инаку била наречена и „Меѓусојузничка војна“, другите сојузници се бореле против Бугарија за пленот - меѓу јуни и јули, 1913.

Македонците учествувале со ентузијазам во Балканските војни, надевајќи се дека борбата против Турците може да им ја обезбеди независноста која очајно ја посакуваа во Илинденското востание (1903). Значајно е да се напомене дека нивните „браќа по религија“ од соседните држави не им обезбедиле директна помош на македонските револуционери. Независна Македонија не била на нивниот дневен ред. Во 1912-1913, групи македонски емигранти и други групи што се организирале во земјата, формирале вооружени единици што учествувале во Балканските војни, понекогаш како конвенционална војска, понекогаш како герилци, а понекогаш како „терористички групи“, како што на пример била групата на Сандански. Македонците тогаш тврделе дека „во војната учествувале повеќе од 100 000 Македонци, не сметајќи ја помошта што целото население им ја нудело на сојузниците поради понудата за независност...со слоганот 'Македонија на Македонците'“.¹¹¹

¹⁰⁸ Harilaos Trikoupi, „History of the Greek People“, vol. 14 (Athens Publishing); p. 18.

¹⁰⁹ Dimitrija Chupovski, „Macedonia and the Macedonian“, *Makedonskij Golos*, 1913.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Ibid.

Пред крајот на 1912, Турција склучила примирје со сите балкански сојузници, освен со Грција, но конечно бил потпишан и мировен договор меѓу завојуваните страни - во мај 1913. Србите претходно ја окупирале Северна Македонија (Вардарскиот басен, со Скопје како нејзин центар) и Монастир. Бугарите ја зазеле Тракија сè до Константинопол. Грците го зазеле Солун и Превеза на запад, а во февруари 1913 и Јанина, со што го комплетираше преземањето контрола врз Епир. Меѓутоа, големите сили ја воспоставиле и независна Албанија.¹¹²

Се појавило несогласување помеѓу Бугарија и нејзините сојузници околу Македонија и избувнала уште една војна. Бугарија се обидела да ги преземе српскиот и грчкиот дел од Македонија. Србите и Грците се обединиле против Бугарите, поразувајќи ги во војната што тие ја почнале. Романците ги искористиле потешкотиите на Бугарите, им објавиле војна и ја презеле северната територија, додека Турците ја повратиле Источна Тракија. *Мировниот договор во Букурешт* (10 август 1913), ја поделил Македонија меѓу Грција, Србија и Бугарија. Во 1919, еден мал дел од Македонија ѝ бил доделен и на Албанија со *Договорот од Лондон*. Со помали прилагодувања, овие граници останале на сила.

Дека грчкото присуство во Македонија се сметало за окупација, потврдува и *Декретот за окупација* на грчкиот крал Георгиос I, од октомври 1912. Во Декретот не пишува за територии што грчките армии ги ослободиле или повторно ги преземале од Турците - што би значело дека Грција ја сметала таа територија за грчка - туку јасно говори за „македонски територии освоени од грчката армија“.¹¹³

Интересно е да се види како релативно новите публикации во Грција говорат за поделбата на Македонија. „*Македонија: Историја и политика*“ вели дека: „*Македонија била поделена според следните пропорции: грчка Македонија - 34 603 км² или 51,57%; Југословенска Македонија - 25 714 км² или 38,32%; бугарска Македонија - 6 789 км² или 10,11%*“ (стр. 17). Два мали дела од Западна Македонија, околу Охридското и Преспанското Езеро јужно од Дебар и биле доделени на Албанија неколку години подоцна!

Последиците од поделбата довеле до очајување кај македонските националисти: „*Илјада грчки и српски публицисти почнаа да го полнат светот со нивните лаги за грчкиот или српскиот карактер на населението. Србите им дадоа на незадоволните Македонци дваесет и четири часа да се откажат од сопствената националност и да се прогласат за Срби, а и Грците го сторија истото. Одбивањето да се стори тоа значело смрт или прогонство! Грчки и српски колонисти пристигале во земјата... Грчките весници почнале да пишуваат за тоа како Македонија била потполно грчка, а фактот дека никој не разбира грчки тие го објасниле со тоа што ги нарекле луѓето „бугарофонски“ Грци... Грчката армија навлегла во селата каде никој*

¹¹² A. W. Gomme, *Greece* (London: Oxford University Press, 1945); p. 43.

¹¹³ Interview with Kole Mangov, *Fokus* - Skopje (Sept. 22, 1995).

не го користел нивниот јазик. 'Како тоа смееш да зборуваши на бугарски?' извikuвале офицерите. 'Ова е Грција и мораи да зборуваши на грчки.'¹¹⁴

Извештајот на Фондацијата „Карнеги“ за меѓународен мир во врска со Балканските војни, започнат по „неверојатните обвинувања на Бугарите припишани на кралот на Грција“, кои пишуваат дека 161 македонско село и преку 16 000 куќи биле запалени во Егејскиот дел на Македонија!¹¹⁵

Грчкиот автор на „Македонија: Историја и политика“ вели дека делот од Македонија што ѝ бил доделен на Грција бил скоро еднаков со „историската“ Македонија од класичниот период, со што тој дал оправдување за грчката окупација. Постојат добри причини да се сомневаме во ова тврдење. Разгледувањето на описите за Македонија во делата на античките писатели и современите историчари покажуваат дека скоро сè она што денес е Република Македонија, исто така било вклучено во царството на Филип II Македонецот.

Се чини дека некои грчки политичари би сакале да се вратат старите добри времиња. „Еминентни членови на грчкиот парламент пројавија носталгија за времето кога Е. Венизелос (поранешниот премиер) и Н. Пашиќ од Србија, по Балканските војни во 1913, се согласиле за грчко-српската граница, така што северно од неа да има само Срби, а јужно само Грци, а 'Македонци' на ниту една страна“.¹¹⁶

Повторното населување на Егејска Македонија

Грците тврдат оти Северна Грција, или Егејска Македонија, е „повеќе од 98,5% етнички чиста“ а, чистотата е наводно грчка. Меѓутоа, оваа изјава не е прифатена надвор од Грција. На пример, во изданието на *Encyclopedia Britanica* (1987), пишува дека сè уште има 180 000 Македонци во Егејска Македонија, со што се гледа дека бројката од 1,5% е нереална! Ако македонските активисти од овој регион се во право, можно е да има и 1.000.000 (еден милион) Македонци во Егејска Македонија. Нема сомнение дека сега има голем процент на Грци, но многу, можеби дури и повеќето од нив, имаат предци кои биле новодојденци во оваа област!

Џон Гајпел смета дека по распадот на Отоманската Империја, каде што Грција припаѓала сè до 1832, „илјадници Грци од Мала Азија биле преселени во Елада... Во Грција бил донесен свеж генетски материјал и во 1920-тите, кога скоро еден милион Грци се преселиле од Мала Азија во Грција“.¹¹⁷

¹¹⁴ John Reed, *The War in Eastern Europe*, 1916.

¹¹⁵ *The other Balkans Wars* (The Carnegie Endowment for International Peace; reprinted by the Brookings Institute, Washington, 1994).

¹¹⁶ Stoyan Pribichevich, „*Macedonia, Its People and History*“ (University Park: Pennsylvania State University Press, 1982).

¹¹⁷ John Geipel, *The Europeans: An Ethno-Historical Survey* (London and Harlow: Longmans, Green, 1969), p. 218.

Од 1920-1922 Грција војувала со Турција, обидувајќи се да преземе некои територии во Мала Азија каде што постоело големо малцинство со грчко потекло. Но, Грција ја изгубила војната и била принудена да изврши размена на население, при што 1,3 милиони Грци се преселиле од Мала Азија. Околу половина од овие бегалци се населиле во Егејска Македонија!

Најголемиот број грчки бегалци дошле во Егејска Македонија по падот на градот Смирна, во август 1922. Поголемиот дел од нив биле жени, деца и старци, бидејќи мажите што биле доволно стари за служење во војска биле затворени или убиени.¹¹⁸

Во 1923 бил потпишан договор со Турција (познат како *Договорот од Лозана*) за размена на население. Околу 350 000 муслимани и „Бугари“ ја напуштиле Грција¹¹⁹, а во Македонија дошле повеќе од 550 000 бегалци од Мала Азија, меѓу 1920 и пописот во 1928. Вкупниот број на населението пораснал за 33% и се искачил на 1.400.000 жители.

А. В. Гом вели дека населението во Егејска Македонија во 1920 броело 1.070.000 жители. Ако биле иселени 350.000 луѓе, ни остануваат 720.000 од кои еден мал дел биле со грчко потекло. Јасно е дека биле донесени многу повеќе Грци од Турција отколку што веќе имало таму. Во Егејска Македонија дошле и други бегалци од Југославија, Романија и Русија.¹²⁰ Така, населението во Егејска Македонија се сменило со увезувањето на Грци од други земји, луѓе кои немале никаква историска врска со македонската територија!

Иако најголемиот прилив на грчко население се случил поради грчко-турските војни, поради подоцнежните борби меѓу Бугарија и Грција дошло до масовен егзодус на населението со словенско потекло! Бугарија се обидела да го земе поголемиот дел од пленот од Србија и Грција, но тие ја спречиле во намерите. Меѓу 1913 и 1920, врз база на доброволна и присилна размена на население меѓу Бугарија и Грција и Грција и Турција, 130.000 „Словени“ (т.е. етнички Македонци) биле иселени од Егејска Македонија,¹²¹ околу 86.000 биле со сила протерани во Бугарија, а меѓу муслиманите што биле испратени во Турција имало и околу 40.000 македонски муслимани.

Дури и грчките извори се сложуваат дека во периодот од 1913 до 1926, големите раздвижувања на населението во „грчка“ Македонија влијаеле на етнолошкиот состав на земјата.¹²² „Македонија: Историја и политика“ вели дека најверојатно, околу 100.000 Словени ја „напуштиле“ земјата (т.е. биле присилени да си одат), од кои 77.000 само во 1926. Овие бројки можеби се ло-

¹¹⁸ A. W. Gomme, *Greece* (London: Oxford University Press, 1945); p. 30.

¹¹⁹ Gomme, *Greece*; p. 82-86.

¹²⁰ *Macedonia: History and Politics* (Athens: George Christopoulos, John Bastias, printed by Ekdotike Athenon S.A. for the Center for Macedonians Abroad and the Society for Macedonian studies, 1991); p. 42.

¹²¹ Macedonian P.E.N. Centre, *The Status of the Macedonian Language in the Aegean Part of Macedonia in Greece* (1986); cited in Slave Nikolovski „A Document on the Macedonian Language“, *Macedonia*, No. 402 (1986).

¹²² *Macedonia: History and Politics*, p. 19.

ша проценка (на пример, во споредба со оние на Гом), но сепак даваат јасна слика за тоа колку Македонци излегле, а колку Грци влегле во денешна Грција. Движењето на населението надвор од Грција е евидентирано на 30 март 1927 во грчкиот весник *Ризоспастис*, кој вели дека 500.000 „Словени“ биле преселени во Бугарија!

Според овие податоци, мнозинството на грчкото население во Егејска Македонија води потекло од релативно новите бегалци од Турција. Ако е тоа така, за Грција може да се смета дека има сомнителни права на името Македонија. Да се потсетиме дека името Македонија не било употребувано во Грција сè до 1988. Очигледно е дека тие го немаат истото историско право на името како и Македонците, Власите и Албанците, чии предци живееле во тој регион веќе 1 500 години.

Насилна асимилација

По окупацијата на Егејска Македонија од страна на Грците во 1912 и формалната поделба во 1913, искуствата на словенското население во Бугарска (Пиринска), Грчка (Егејска) и Југословенска (Вардарска) Македонија се разликувале едни од други. Во почетокот, „заедничката судбина на сите Македонци била нивниот јазик да биде забранет во јавниот живот (училишта, весници и др.) - во секој дел од земјата бил наметнат јазикот на државата окупатор“.¹²³ Секоја од државите - Бугарија, Грција, Србија и Албанија - што окупираше дел од Македонија го негирала постоењето на малцинства во своите граници. Ова искуство е опишано со многу емоции од поранешниот претседател на новата Република, г. Киро Глигоров: „Учесниците во оваа поделба ги прогласија Македонците за јужни Срби, Бугари и славофонски Грци. Тие ги променија имињата и презимињата на нивните нови поданици. Тие го забранија македонскиот јазик, ги натераа Македонците да учат на странски јазик и наметнаа сопствена интерпретација на историјата. Ги присилија да одат во нивните цркви. Накратко, тие ги претворија во граѓани од втор ред коишто биле подложни на систематско преселување и постојан егзил. Заедничкиот содржател на ваквата политика била денационализацијата на македонскиот народ, отстранувајќи го притоа од балканската мапа на народи, узурпирајќи ја неговата историја, идентитет и желба за сопствена држава. Тие ја наметнаа судбината на исчезнување преку асимилација“.¹²⁴

Во поголемиот дел од изминатите 80 години, грчката влада постојано го негирала постоењето на македонска нација и македонско малцинство во северна Грција, при што усвоила политика на насилна асимилација кон жите-

¹²³ Blaze Koneski, „Macedonian - The Slavic Literary Languages“, ed. By A. M. Schenker and E. Stankiewicz (New Heaven: 1980); p. 62.

¹²⁴ *Macedonian Information and Liaison Service (MILS) News*, Skopje; August 3, 1994.

лите со словенско потекло од Грчка Македонија. Степенот до кој оваа политика влијаела на човековите права на Македонците што се граѓани на Грција, веќе многу години е тема на дискусија меѓу многуте организации за зачувување на човекови права. Како што ќе видиме подоцна, загриженоста на меѓународната заедница првпат била ефективно изразена преку *Лигата на народите* во 1920-ите години и ден денес се искажува подеднакво жестоко. Во 1920-те, за Грција се сметало дека не ги почитувала своите обврски за почитување на човековите права според меѓународните конвенции што таа ги има потпишано. И денес имаме слична ситуација.

Дел од следниот аргумент доаѓа, со мали модификации, од македонски извор, поради што може да се смета дека е малку пристрасен. Меѓутоа, постојат добри причини тој да се разгледа посериозно. Многу од неговите заклучоци се конзистентни со забелешките на организациите за зачувување на човековите права и американскиот Стејт Департмент во неодамнешните критики упатени кон Грција, кои што беа прифетени без амандмани од страна на меѓународниот состанок на П.Е.Н. (Меѓународна асоцијација на писатели) во 1986.

Промените во населението во Егејска Македонија имале влијанија врз статусот на јазиците во секојдневната употреба во тие територии. Се до почетокот на големите промени во составот на населението, македонскиот јазик бил најчесто употребуван. „Од вкупното население – 1.052.227 жители, 805.000 лица го знаеле и користеле македонскиот јазик на работните места и во секојдневниот живот“. ¹²⁵ Грчкиот бил малцински јазик, ¹²⁶ кој што го користеле околу 220 000 луѓе. Состојбата се сменила по промената на составот на населението.

Од вкупно 1.412.477 лица што живееле во Егејска Македонија, по големите размени на население, повеќе од милион луѓе го користеле или, пак, се обидуваа да го користат грчкиот јазик. Така, грчкиот станал како заеднички, така и официјален јазик. Македонците одеднаш станале малцинство во сопствената земја. Според некои проценки, по поделбата на Македонија, во Северна Грција живееле околу 370 000 т.н. „Славо Македонци“ ¹²⁷, од кои повеќето во западниот дел на Егејска Македонија, односно во Костурско, Леринско и Воденско. Во овие области и ден денес преовладува македонско население, иако народот често не сака да го признае тоа!?

Откако Грците ја окупирале Егејска Македонија, ги затвориле сите словенски училишта и цркви и ги протерале свештениците. Македонскиот јазик бил забранет, а Македонците биле именувани како „Бугари“, „Срби“ или „домородци“ т.е. староседелци. Според Законот прифатен на 21 ноември 1926

---

¹²⁵ Macedonian P.E.N. Centre, *The Status of the Macedonian Language*.

¹²⁶ Подвлекол Д. А.

¹²⁷ Стојан Ристевски, *Создавањето на современиот македонски литературен јазик*, Студентски збор, Скопје, 1988; стр. 90.

година,¹²⁸ сите географски имиња (топоними) биле хеленизирани (заб. грцизирани или вештачки погрчени); односно имињата на градовите, селата, реките и планините биле отфрлени и заменети со грчки имиња. Во меѓувреме Македонците биле присилени да ги сменат своите лични имиња и презимиња – секое македонско презиме морало да завршува на „-ос“, „-ес“ или „-пулос“! Вестите за овие активности и новите официјални грчки имиња биле објавени во грчкиот владин весник *Ефимерис тис Кивернисеос*, број: 322 и 324, од 21 и 23 ноември 1926 година. Обврската да се користат овие „грчки имиња“ важи сè уште и ден денес!

Сите докази за постоење на македонскиот јазик биле отстранети од црквите, спомениците, археолошките наоди, дури и од гробиштата! Македонската црковна или секуларна литература била одземена или запалена.¹²⁹ Употребата на македонскиот јазик била забранета во личната комуникација помеѓу родителите и децата, меѓу селаните, на свадби и веселби, како и во погребните ритуали!

И покрај ваквата општа политика, имало времиња кога грчката влада, соочена со меѓународен притисок, заземала различен став во врска со македонскиот јазик. Меѓутоа, сегашниот став на грчката влада е дека македонскиот јазик не постои и дека никогаш не ни постоел.

Македонскиот буквар отпечатен во Грција (1925)

По *Версајскиот договор* од крајот на Првата светска војна, требало да се имплементираат неколку договори (под водство на Лигата на народите) според кои грчката влада требала да ги зачува правата на „Македонските Словени“ во Северна Грција (Егејска Македонија).¹³⁰

На пример, во член 46 од *Договорот од Неј*, Кралството Грција се обврзало да ги одбрани правата на малцинствата во сопствените граници.

Според *Договорот од Севрес*, кој бил потпишан во Париз на 10 август 1920, Британија, Франција, Италија и Јапонија склучиле договор со Грција за заштита на „не-грчките нации“. Грција ветила целосна заштита на македонското малцинство (и другите малцинства), нивниот јазик и култура и се нафатила да отвори македонски училишта. Грција, исто така, ветила дека ќе се грижи за животот и слободата на сите граѓани без оглед на нивното потекло, националност, јазик и вера. Член 7 од овој договор вели: „не смее да се донесе закон кој ќе ја забранува употребата на други јазици во Грција“; Член 8 вели: „граѓаните на Грција кои припаѓаат на национално, религиозно или јазично малцинство мора да го добие правото на еднаков третман со граѓа-

¹²⁸ Исто, стр. 96.

¹²⁹ Peter Hil, „Language Standardization in the South Slavonic Area“, *Sociolinguistica* 6 (June 1992); p. 108.

¹³⁰ Hristo Andonovski, „The First Macedonian Primer Between the Two World Wars – The *ABECEDAR*“, in *The 1986 Almanac for Overseas Macedonians* (Skopje, 1986).

ните на Грција... на пример, еднакви права да отворат и работат во институции, училишта и други образовни институции во кои тие ќе можат да го употребуваат сопствениот јазик и да ја практикуваат својата религија“.

Бугарите тврделе дека Македонците во Грција се Бугари, а Грците сакале да внимаваат на интересите на Грците во Бугарија, па така овие две држави го потпишале *Протоколот на Калфов и Политис*, во 1924, во кој се согласуваат за правата на малцинствата. Една добра причина Грција да се прикаже како да излегува во пресрет на своите меѓународни обврски била финансиската помош која била врзана со ваквата соработка. На Грција ѝ требале заеми од Лигата на народите за населување на бегалците од Мала Азија. На 4 септември 1925, канцеларијата на Високиот комесар за национални малцинства била воспоставена во Солун за набљудување на меѓународните договори поврзани со малцинствата. Едно време Грција како да била подготвена да ги почитува потпишаните договори. Таа постојано ја убедуваше Лигата на народите дека е подготвена да ги исполни условите од членовите 7 до 9 од Договорот во 1925, при што поднела две копии на Буквар објавен од грчкото министерство за образование за употреба во училиштата на словенски јазик. Овој буквар, т.е. АБЕЦЕДАР, бил напишан на централно-македонски дијалект.¹³¹

Грчкиот амбасадор во Лигата на народите објаснил дека АБЕЦЕДАР-от е напишан со латинско писмо „слично на она што го користат Хрватите, Чесите, Словенците“. Земајќи ја предвид употребата на кириличното писмо во Егејска Македонија, намерната употреба на латинско писмо покажува дека намената на овој буквар е да го избалансира бугарското влијание меѓу македонското малцинство во Грција. Бидејќи употребата на локални дијалекти за официјални и образовни намени во Вардарска Македонија била забранета од српските власти, усвојувањето на такви форми покажува дека Букварот можеби бил наменет да го поттикне сепаратистичкото движење меѓу „Јужните Срби“, како што ги нарекувале Македонците во тоа време.

Иако бил претставен пред Лигата на народите, АБЕЦЕДАР-от никогаш не стигнал пред македонските деца. Повеќето копии веднаш биле уништени. На локално ниво, АБЕЦЕДАР-от често ќе пристигнел во одредени градови од страна на локалните полицајци. Печатењето на оваа мала книга и ставовите поврзани со неа покажуваат дека барем некои грчки академици и политичари од тоа време признавале дека „Македонските Словени“ во Егејска Македонија биле група со значителна големина, со јазик и култура различни од оние на Србите и на Бугарите.¹³²

АБЕЦЕДАР-от, првиот и единствен македонски буквар, официјално подготвен во Грција и покрај меѓународните обврски на Грција да стори многу повеќе, добил многу позитивни оценки во грчкиот печат од тоа време. Ни-

¹³¹ Ristevski, *Sozdavanjeto*, pp. 91-95; Peter Hill *Different Codifications of a Language in Slavistische Linguistik*, ed. By Wg. Girke (Munich, 1981); pp. 48-63.

¹³² Andonovski, *The First Macedonian Primer*.

колаос Зарифис, пишувајќи во *Елефтерон Вима*,¹³³ вели: „*Букварот беше отпечатен со латинско писмо, а составен на 'македонски дијалект'*“. Зарифис исто така рекол дека „составувачите ја отфрлиле бугарската и српската кирилица и го употребиле македонскиот говор од леринско-битолскиот регион“. Според овие коментари очигледно е дека информираните луѓе од тоа време ги признавале како јазикот така и територијата („Македонија“) од која што тој потекнува.

Принципите од *Договорите во Неј и Севрес* биле искрено поддржани од грчкиот министер за надворешни работи Русос, експертот за меѓународно право Николаос Политис, лево ориентираните либерални лидери Јоанис Сефианопулус и Папанастасиу.¹³⁴ Сепак, грчката влада не ја дистрибуирала книгата, ниту пак ги имплементирала плановите за отворање на македонски училишта.

Грчкиот автор Димитриос Вогазлис¹³⁵ рекол дека неуспехот на АБЕЦЕДАР-от се должи на бугарската и на југословенската влада. Тој вели дека грчката влада не ги прифатила сугестиите на бугарската и на југословенската влада да ги именува Македонците како Бугари или Срби, бидејќи „*сметала дека тие претставуваат засебна нација без оглед на имињата кои што им биле давани*“. Овој став навидум испровоцирал реакција од југословенската влада. *Лондон Тајмс*, на 12 март 1925, пишува дека југословенската влада влијаела на Грција да не ги исполни обврските од договорите кон македонското малцинство. Југословенската влада (Кралството на Срби, Хрвати и Словенци т.е. СХС) разгневена од можноста Словените јужно од југословенско-грчката граница да бидат наречени „Македонци“ се заканила дека ќе го поништи *Договорот за сојузничтво со Грција* и разговарала со Бугарите за поделба на грчка Македонија на сфери на влијание.

И покрај малкуте Грци кои го поддржувале фер односот кон македонското малцинство во Егејска Македонија, АБЕЦЕДАР-от никогаш не стигнал до училиштата за кои бил наменет. Неговото потиснување било толку комплетно, што е скоро сигурно дека станува збор за координирана кампања. Сепак, анализите на околностите поврзани со подготовката на книгата покажуваат дека во 1920-тите грчката влада ги признала „Македонските Словени“ како засебна етничка група со сопствен, „македонски“ јазик. Меѓутоа и покрај ова признание во 1920-тите македонските училишта биле затворени. Детските градинки, воспоставени во македонските градови, ги воспитувале децата во грчки дух. Ова се случило и покрај прес-конференцијата во Атина, на 11 ноември 1930, на премиерот Елефтериос Венизелос кој рекол: „*проблемот со македонското национално малцинство ќе биде решен и јас ќе бидам*

¹³³ Nikolaos Zarifis, „*The Minorities in Greece*“, *Eleftheron Vima*, Oct. 19, 1925.

¹³⁴ Andonovski, *The First Macedonian Primer*.

¹³⁵ Dimitrios Vogazlis, *National and Religious Minorities in Greece and Bulgaria* (1954).

првиот кој што ќе се посвети на отворање на македонски училишта ако нацијата тоа го побара од мене“.¹³⁶

Диктатурата на Метаксас

Диктатурата на Јоанис Метаксас (1936-1940) била посебно брутална во третманот на „Словените“ во Егејска Македонија, кои во ова време почнале се повеќе да се идентификуваат себеси како Македонци. На 18 декември 1936, диктатурата на Метаксас издала правен акт во врска со „Активности против државната безбедност“. Овој закон ги казнувал барањата за права на малцинствата. Врз основа на овој акт илјадници Македонци биле уапсени, затворени или протерани од Грција.

На 7 септември 1938 бил издаден правниот *Акт 2366*. Тој ја забранувал употребата на македонскиот јазик дури и во домашни услови! Сите македонски градови и села биле преплавени со постери на кои пишувало „*Говорете грчки*“. Биле отворени вечерни училишта во кои возрасните Македонци биле учени на грчкиот јазик. Не било дозволено ниту едно училиште на македонски јазик! Секако јавно искажување на македонско национално чувство и неговото изразување преку јазик, песна или танц (заб. оро) било забрането и строго казнувано од режимот на Метаксас. Луѓето што говореле македонски биле тепани, казнувани и затворани. Во некои области казните вклучувале и дупчење на јазикот со игла и отсекување на дел од увото за секој кажан македонски збор! Скоро 5 000 Македонци биле испратени во затвори и затворски кампови за прекршување на оваа забрана. Траумата од прогонството има оставено длабоки лузни во свеста на Македонците во Грција, од кои голем број сметаат дека нивниот јазик „не може“ да биде напишан.¹³⁷

Пишувајќи во 1938, австралискиот автор Берт Биртлс во неговата книга *Егзил во Егејот* вели: „Ако Грција нема проблем со Евреи, тогаш таа ги има со Македонците. Во името на 'хеленизацијата' овие луѓе биле постојано прогонувани и апсени за најфантастични причини. Методот на Метаксас за всадување на соодветен националистички дух меѓу нив бил да ги сменат сите географски имиња со грчки и да ја забрани употребата на нивниот јазик. Доколку покажале и најмал отпор на ваквиот закон - бидејќи и ова е исто така опасност за безбедноста на државата, селаните биле праќани во егзил без да им се суди“. (. . .)

---

¹³⁶ The Aegean Macedonian Human rights Association of Australia, *Submission to the Australian Parliamentary Inquiry into Human Rights* (1994).

¹³⁷ Hill, *Language Standardization*; p. 108.

Грчката граѓанска војна

Со крајот на нацистичката окупација во Грција, сталинистичкото водство на Грчката народна армија ја призна контролата на новата грчка влада во 1945. Новата влада започна кампања на „бел терор“ против Македонците. Започнаа масовни масакри на Македонците, од кои 7.000 избегаа во Југославија. Една македонска група на отпорот, наследник на СНОФ - Националниот ослободителен фронт (НОФ), беше силно поддржана од емигрантите од Егејска Македонија кои се враќаа од Вардарска Македонија. Целта на НОФ беше да ги одбранат „националните права на македонскиот народ во демократска Грција“.¹³⁸ Од 1946-1949 се бореше на страната на Комунистичката партија на Грција (КПГ) како против режимот на бел терор на грчката десница, така и против бугарските националистички групи во регионот. До 1949, Македонците претставувале 14.000 од вкупно 40.000 војници на комунистите што се бореле против грчката влада!

Грчки извори се согласуваат дека членовите на НОФ верувале дека се борат за „национално-ослободителна борба за Македонците во Егејот“.¹³⁹ Патем, би можело да се напомене дека за да може да се обезбедат 14.000 војници, од заедница која била против идејата за граѓанска војна, би било неопходно да се има население од најмалку 100.000 до 150.000 луѓе, но најверојатно овој број бил двојно поголем. Во текот на Граѓанската војна во Грција (периодот од 1947 до 1949), во Егејскиот дел на Македонија биле отворени 87 училишта со 10.000 ученици, а македонскиот јазик и култура биле во пораст.¹⁴⁰ Македонските територии, контролирани од силите на грчката влада, не поминале толку добро. Штабот на Грчката демократска армија (Сојузот на грчките комунисти и Македонците) известил дека од средината на 1945 до 20 мај 1947 само во западна Македонија биле измачувани 13 529 Македонци, 3 215 биле затворени, а 268 биле погубени без да им се суди. Исто така, 1 891 куќа биле запалени и ограбени, а 13 808 биле со сила преселени! Во текот на војната грчките затворенички кампови, каде што Македонците биле затворени, измачувани и убивани се наоѓале, меѓу другото и на островот Икарија - близу Турција, островот Макронис - близу Атина, затворот Аеров - близу Атина, затворот Лариса - близу Волос и во затворот во Солун. Иселениците (протераните) од Егејска Македонија тврдат дека биле извршувани масовни убиства во Вичо, Грамос, Кајмакчалан и во Мала Преспа - Албанија.¹⁴¹

Во 1947, во текот на Грчката граѓанска војна бил донесен правниот *Акт Л-2*. Ова значело дека сите што ќе ја напуштат Грција без согласност од грчката влада биле лишени од грчкото државјанство и им било забрането да

¹³⁸ Karadjis, *Green Left*; April 1, 1992.

¹³⁹ *Macedonia: History and Politics*. p. 28.

¹⁴⁰ Macedonian P.E.N. Centre, *The Status of the Macedonian Language*.

¹⁴¹ The Aegean Macedonian Human rights Association of Australia, *Submission to the Australian Parliamentary Inquiry into Human Rights* (1993).

се вратат во земјата. Законот се применувал и за Грци и за Македонци, но во неговата современа верзија, актот е обврзувачки само за Македонците!? Тој ги спречува Македонците, но не и поранешните грчки комунисти, кои се бореле против победниците да се вратат во Грција и да го преземат својот поранешен имот.

На 20 јануари 1948 бил донесен правниот *Акт М*. Тој ѝ дозволувал на грчката влада да го конфискува имотот на оние што биле лишени од државјанството. Законот бил променет во 1985, за да ги исклучи Грците, но тој е сè уште важечки за Македонците!?

Меѓу бегалците од Грчката граѓанска војна биле и 28.000 македонски деца до 14 години старост! Ова биле претежно деца на македонските борци за независност чии родители страувале за нивната безбедност по војната. Децата биле евакуирани во земјите од Источниот Блок. Иако децата на грчките борци биле официјално амнестирани во 1960-тите и им било дозволено да се вратат во Грција, ова човеково право не им било пружено и на Македонците. На 27 ноември 1948 ООН ја објавија Резолуцијата 193 С (III), која повикува на повторното враќање на сите деца бегалци во Грција. Меѓутоа грчките закони сè уште го спречуваат враќањето на овие и други македонски бегалци.

Додека тие добивале поддршка од Југославија и од Бугарија, партизаните и комунистите можеле да пружат отпор на силите на грчката влада, а на моменти имале и некои вчудоневидувачки победи. Меѓутоа по разидувањето на Тито со Сталин, во 1948, и големата интервенција на Британија и САД, грчките комунисти ги напуштија македонските партизани и југословенската поддршка за Македонците беше повлечена. Откако грчките комунисти се предадоа, силите на грчката влада го задушија отпорот на Македонците.

По поразот на комунистичките и македонските револуционери, во Егејска Македонија повторно се вратил теророт. Илјадници Македонци избегале од Грција, барајќи азил во Југославија и други земји од Источна Европа, под екстремно тешки услови.¹⁴² За разлика од грчките комунистички бегалци кои се имаат вратено од тогаш, на Македонците им е забранет влезот, па дури и за посета на роднините, а не им е дозволено ни барањето на семејното земјиште и имот.¹⁴³

Официјалните ставови кон Македонците во Грција и Бугарија

Некои села во Егејска Македонија биле напуштени во периодот по Граѓанската војна, но поголемиот дел од македонското население останал во своите домови „чувајќи ги своите полиња, градини, семејства и домови - потпаѓајќи на

---

¹⁴² Evangelos Kofos, *Nationalism and Communism in Macedonia* (Thessaloniki: Institute for Balkan Studies, 1964); p. 186.

¹⁴³ Karadjis, *Green Left*; April 1, 1992.

официјалната пропаганда дека да се биде Словен значело да се биде комунист, предавник и варварин. А кој би сакал тоа јавно да го признае?“¹⁴⁴

Во децениите по Грчката граѓанска војна, конзервативните грчки влади продолжиле со остра политика на асимилација на Македонците и другите малцинства. На 23 август 1953 бил донесен правниот *Акт 2536*. Овој закон овозможувал сите оние што ја напуштиле Грција и не се вратиле за три години да бидат лишени од својот имот. Ова го дозволило конфискувањето на македонски имоти. Во исто време била донесена одлука Македонците од Егејска Македонија да бидат преселени. Била започната медиумска кампања со цел да ги натера Македонците да ги напуштат своите родни места доброволно и да се населат на југот од Грција и на островите. Грчката намера била да ги оддели Македонците што живеат во Грција од нивните роднини што живееле во Република Македонија (Југославија), со што ќе создадат појас широк 60 километри долж границата со тогашна Југославија, каде „верните синови на грчката нација“ ќе можат да се населат. Цврстата реакција на Југославија довела до откажување на ваквиот план.

Во 1959 бил издаден правниот *Акт 3958*. Тој го дозволувал конфискувањето на земја на оние луѓе што не се „Грци по потекло“ коишто ја напуштиле Грција и не се вратиле во рок од 5 години. Законот бил сменет во 1985, но сè уште е обврзувачки за Македонците!

Во 1962 бил донесен правниот *Акт 4234*. Лицата што биле лишени од грчко државјанство не смееле да се вратат во Грција. Забраната за преминување на грчката граница важела и за сопружниците и децата. Овој закон е сè уште на сила за Македонците, вклучувајќи ги и оние што ја напуштиле Грција како деца (заб. „децата бегалци“).

Во јунското издание од 1991 на *Atlantic Monthly* била објавена долга историја во која детално се опишани злосторствата извршени во Македонија во текот на Балканските војни, како и во периодот по поделбата на Македонија. Авторот, Роберт Каплан, пишува: „Грција, од своја страна, според официјален претставник на грчкиот конзулат во Скопје, не дозволува на никој со 'словенско' име кој што бил роден во Северна Грција и сега живее во југословенска Македонија да ја посети Грција, дури и ако таму тој има роднини. Ова значи дека многу семејства се раздвоени веќе со децении“.

Во 1969 е издаден правен акт кој го дозволува населувањето на етнички Грци на напуштените македонски фарми. Ова следело по релокацијата на 100.000 имигранти со грчко потекло од поранешниот Советски Сојуз во Егејска Македонија.

На 29 декември 1982 Владата на Андреас Папандреу го издаде правниот *Акт 106841*. Тој им дозволувал на оние што не биле признаени како етнички Грци, кои ја напуштиле Грција за време на Граѓанската војна, да се вратат и повторно да добијат грчко државјанство. Македонците родени во Гр-

¹⁴⁴ Hill, *Language Standardization*; p. 108.

ција и нивните семејства биле исклучени со овој акт и остануваат во егзил. Шефовите на разни оддели на државната администрација го добиле правото да ги користат имотите што македонските бегалци ги оставиле во Грција.

На 10 април 1985 бил донесен правниот *Акт 1540/85*. Тој ги надополнувал претходно издадените акти поврзани со имотите, при што станало невозможно за Македонците да се вратат. Овој акт ја ограничува дефиницијата на политичките бегалци на етнички Грци и го дозволува враќањето на нелегално одземениот имот на овие Грци. На македонските бегалци им е одземено ваквото право.

Во јуни 1989 премиерот на Грција, г. Папандреу, на предизборниот собир во Флорина рече дека ако добие на изборите ќе изгради фабрика во која ќе биде вработено само локалното население (т.е. Македонците). Тој исто така рече дека ќе го укине *Заколот 1540*, за кој самиот тој бил одговорен. Но, тој сè уште не си го исполни ветувањето...

Во 1987 македонските родители во Егејска Македонија биле принудени да ги испратат своите две-три годишни деца во „интегрирани детски градинки“, со цел да не бидат во можност да го научат македонскиот јазик и култура. Ваквата одлука не била применета во другите делови на Грција.

На 30 август 1989 донесен е правен *Акт за рехабилитација на учесниците во Грчката граѓанска војна*. Актот им нудел ветеранска пензија на борците од Граѓанската војна што имале грчки државјанства. Според тоа, македонските борци што живееле во егзил, кои претходно биле лишени од нивните државјанства, не ги исполнувале условите за добивање на пензија!?

Во 1990 судот во Флорина, со *Одлуката 19/33/3/1990* одбил да регистрира Центар за македонска култура. Бил одбиен и *Апелот* од 9 август истата година. Во мај 1991 и вториот апел (заб. жалба) бил одбиен од Апелациониот суд во Солун. Овој чин предизвикал критики од неколку меѓународни организации за човекови права.

Грчката влада има преземено неколку мерки за потиснување на идејата дека постојат малцински етнички групи во земјата. Уште во 1961 ниту еден попис на населението во Грција не нуди детален опис за малцинствата. Грчкиот став беше силно критикуван од страна на меѓународните аналитичари, посебно поради тоа што *Лондон Тајмс* го потенцираше во август 1993, односно „историското одбивање да се признае етничкиот плуралитет се има претворено во одбивање да се прифатат политичките мислење што се во спротивност со грчките, по овие прашања“.

Сегашниот јавен став на Грција е дека нема македонска малцинска група во државата. Постои признание дека некои луѓе што живеат во пограничните региони со Р. Македонија знаат повеќе од еден јазик, но описот на овие луѓе како „двојазични“ имплицира дека употребата на „словенскиот идиом“ е само поради добрососедските односи. Грците инсистираат дека овие луѓе се со грчко етничко потекло.

Грчкиот аргумент за грчката националност е следниот: сите луѓе во Грција, освен муслиманското малцинство дефинирано во Мировниот договор со Турција од 1920-тите, се Грци!? Според тоа, освен овие „Муслимани“, нема малцинско население во Грција. Не може да има проблеми со човековите права на непостоечки групи. (!?) Како што веќе видовме, ставот на Грците не бил ваков по Балканските војни, кога Егејска Македонија била окупирана од грчките сили. А сега, спротивно на поранешниот грчки став, официјалната политика на грчката влада е да го негира постоењето на македонскиот јазик.

Ова негирање е проблем од меѓународна перспектива, бидејќи лингвистите во суштина го признаваат јазикот, а ООН го прифатија македонскиот јазик уште пред неколку децении, набргу откако јазикот беше признаен. Додека Македонија беше дел од Југославија, се разбира, Србија го прифаќаше постоењето на македонскиот јазик. Единствените земји што не го признаваат македонскиот јазик се Бугарија и Грција (Бугарија и понатаму инсистира на тоа дека македонскиот јазик е всушност бугарски, според што Бугарите го сметаат словенскиот народ во Егејска Македонија како „бугарско малцинство“). Во 1994 ЕУ го призна македонскиот како еден од јазиците што го користат малцинства во границите на Унијата, односно во Егејска Македонија.¹⁴⁵ Би можеле да очекуваме дека ваквото општо прифаќање на словенскиот јазик што го користат многу луѓе од Егејска Македонија би претставувало сопка за грчката влада. Меѓутоа, грчката влада едноставно го негира признавањето на македонскиот јазик. Така, Грците може да велат, бидејќи нема нација наречена Македонија и нема македонски јазик, во Грција не може да постои национално малцинство што е македонско или што говори македонски јазик.

ООН, американскиот Стејт Департмент, Амнести интернешенал, како и разни ограноци на Хелсиншкиот комитет низ целиот свет, не се согласуваат со Грците, посебно за „неприсуството“ на Македонците (и други малцинства) во Грција и вршат притисок тие да го сменат своето однесување кон македонското малцинство. Исто така, има и значителен број на осуди за Бугарија. И грчкиот и бугарскиот став останал непроменети и покрај сè позасилените критики. (Во меѓувреме, Србите можеби размислуваат за признавањето на нивното македонско население; во 1989 српските и грчките лидери дискутираа за „асимилација“ на Македонија). (. . .)

Колкав е бројот на Македонците?

Македонските автори тврдат дека во Егејска Македонија живеат околу 1 000 000 (еден милион) Македонци. Во 1987, во изданието на *Енциклопедија Британика* беше објавена бројка од 180.000 луѓе што припаѓаат на „словенска говорна група“ во Егејска Македонија. Лондонскиот весник *Индепен-*

¹⁴⁵ *MILS News*, Skopje; Oct. 25, 1994.

дент сугерира дека можно е да ги има од околу 50.000, па сè до 300.000.¹⁴⁶ Најновите набљудувања од страна на САД и *Стејт Департментот* претставува помал (но, сепак не и безначаен) број, најверојатно помеѓу 20.000 и 50.000 Македонци, од кои повеќето живеат во областа долж границата помеѓу Грција и поранешна Југославија.¹⁴⁷ Исто така, Стејт Департментот вели дека иако поголемиот број од овие луѓе имаат грчки национален идентитет (тие се идентификуваат самите како Грци и како Македонци, или како „грчки Македонци“), значаен број од нив имаат македонски национален идентитет (се идентификуваат себеси како Македонци, а не како Грци!).¹⁴⁸

Вистината околу бројот на Македонци и луѓе кои говорат македонски во Егејска Македонија е тешко да се одреди. Грчката влада вели дека нема такви; македонски активисти велат дека е повеќе од еден милион!? Ако Грција одговори на меѓународниот притисок да им дозволи човекови права и слободи на оние што говорат македонски, може да добиеме поточен број во иднина за тоа колку луѓе во Егејска Македонија се сметаат за Македонци или, пак, грчки Македонци. Колку што можевме да видиме, Егејските Македонци беа под огромен притисок за да го отфрлат сопствениот јазик и култура. Според меѓународните аналитичари и сите други кои се симпатизери на Егејските Македонци, постоечката клима на страв придонесе секои натамошни анализи да бидат невозможни.

Исто така, вреди да се напомене дека можеби четвртина милион Егејски Македонци живеат надвор од Грција! На пример, *Асоцијацијата на Егејските Македонци за човекови права* тврди дека „го претставува интересот на околу 90.000 Македонци во Австралија кои потекнуваат од делот на Македонија кој сега е соединет со Грција“.¹⁴⁹

Слична бројка се јавува и во Канада и САД. Повеќето од овие луѓе се сметаат себеси како бегалци и одржуваат постојан интерес за нивната родна земја. Во најмала рака, тие би сакале повторно да го посетат своето родно место и роднините што живеат таму, а многу од нив би се преселиле таму до колку нивните човекови права се признаени. „Ние нагласуваме дека нашето етничко потекло е македонско, а не грчко: ние зборуваме македонски, се идентификуваме како Македонци, и имаме засебна, македонска култура. Егејската македонска заедница е етнички поврзана со македонските имигранти од Република Македонија, која беше дел од Југославија. Повеќето членови на **Егејската Македонска Асоцијација на Австралија** се политички бегалци од Грција, други пак се економски бегалци од времето на грчката по-

¹⁴⁶ „Macedonian-Greek Relations in British Media“; MILS News, Skopje; May 13, 1994.

¹⁴⁷ US Department of State; *Sountry Reports on Human Rights Practicies* for 1990, p. 1172.

¹⁴⁸ Danforth; „*Competing Claims*“ and the breakup of Yugoslavia, *Anthropology Today*, Vol. IX, No. 4, Aug. 1993; p. 3-10.

¹⁴⁹ Aegean Macedonian Human rights Association of Australia, *Submission* (1994).

литика за неразвивање на македонските области, а повеќето сè уште имаат семејства во Грција“.¹⁵⁰

Анастасија Каракасиду, академик со грчко потекло, беше изненадена од наоѓањето на потиснатата, но сè уште жива, македонска култура во Егејска Македонија. Таа ги видела методите кои грчката влада ги користела со цел да ја скрие оваа група луѓе и да ги присили да се асимилираат во грчката култура. Таа исто така беше цел на закани од различни грчки групи, вклучувајќи тука и некои со седиште во САД, како и цел на малтретирање од грчките органи за безбедност. Во академските анализи на ситуацијата во Егејска Македонија, таа дискутира за грчките напори за градење на нација со цел да ги претвори луѓето од новата територија во жители на национална држава. Таа забележа дека: „од обединувањето со Македонија и зголемувањето на грчката територија во 1913, грчките власти имаа намера да го преселат процесот на културизација од приватните домови, и да го стави под контрола на владините институции. Во овој процес, македонскиот народ од овие области се соочил со забрана за употреба на нивниот словенски јазик, без оглед на тоа дали станува збор за песни, игри и други културни манифестации и активности. Некои од нив се противеа, велејќи дека тоа би значело уништување на нивната локална култура“. Каракасиду ги испитуваше овие обвиненија, истражувајќи ги македонските барања за засебно етничко наследство и малцински статус, како и реакциите и контра-аргументите на грчките власти.¹⁵¹ Таа спори дека „политизацијата на културата на грчка Македонија директно придонесе за негирање на етничкиот идентитет на жителите што користат словенски јазик“.

Кога Каракасиду почна да ги истражува ваквите изјави, таа отпатува со својот сопруг во западниот дел на Егејска Македонија да бара луѓе кои говорат словенски (заб. македонски) јазик. Таа ја посети Флорина (мак. Лерин) и отпатува насекаде околу Едеса (мак. Воден). За првпат таа сретна луѓе кои се идентификуваа самите себе како луѓе што користат словенски јазик. Тие ѝ кажале дека луѓето во нивните села почнале да учат грчки во 1912 година. Исто така жените од нивните села биле последни кои почнале да учат грчки, а некои од постарите луѓе, повеќето од кои се веќе и умрени, никогаш не ги учеле грчки. Тие ѝ кажале и дека за време на режимот на Метаксас, кој ќе бил фатен да зборува на локален јазик бил присилен да пие ричиновско масло, а некои од нив и биле измачувани. Младите биле тепани доколку зборуваат на својот јазик во училиштата. Во вечерните часови, шпиони ги прислушкувале сите оние кои зборуваат на сопствениот јазик дома. Додека се одвивале овие разговори, соговорниците станувале се понервозни, прашувајќи зошто таа им поставува вакви прашања. За среќа, Каракасиду беше во состојба да ги смири нивните стравувања и започна да собира информации за Македонците - Егеј-

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Anastasia Karakasidou; *Politicizing Culture: Negating Ethnic Identity in Greek Macedonia*, Journal of Modern Greek Studies 11, No. 1 (May 1993).

ци. Таа го изучувала сегашното население, историјата и природата на територијата за која таа вршеше истрага.

Каракасиду заклучи дека Грција ги помешала етничката и националната припадност. Со цел да биде сигурна дека овие жители ѝ се лојални, грчката држава инсистирала на тоа дека сите нејзини жители се етнички Грци, вели таа, и додава: *„Рedefинирајќи ја етничката како национална припадност, грчката влада креираше контрадикторности што денес, се камен темелникот на малцинскиот проблем во Северна Грција... Иако асимилацијата во централна грчка Македонија, каде што овој процес беше најсилен пред една генерација, сега е речиси завршена, во регионот на Флорина (Лерин) некои локални заедници продолжуваат со покажување на етничката свест, и покрај нивниот грчки национален идентитет... Тоа што повеќето го бараат е признавање на нивниот статус како етничко малцинство во националната држава, а со тоа и правото на еднакви шанси за влез на работа, практикувањето на сопствената православна вера, да зборуваат на својот јазик и да ги образуваат нивните деца со фолклорот и приказните на нивните предци...“.*

Каракасиду загрижено забележува дека грчките власти биле неуморни во нивниот антагонизам кон овие „Славо-Македонци“, без нималку почит за лојалноста на сопствените граѓани, додека единствена грижа им биле принципите на панхеленизмот. Таа го опишува преземањето на грчките семејства од страна на грчката држава, која ги користи како инструменти за градење на грчка нација. Таа ги опишува и аргументите на грчките националистички интелектуалци, кои се обидуваат да ја изградат грчката национална свест со повторно пишување на историјата. Таа се фокусира на метафората „заедничка крв“, употребена од страна на националистите, идентификувајќи ја како расизам, еден вид на општествен дарвинизам и „псевдобиологија“. Таа, исто така, потенцира дека ваквите аргументи веќе долго време се дискредитирани во општествените науки, иако тие се сè уште „доминантни етнoлошки, историски и политички позиции на големото мнозинство на грчките академици кои го идентификуваат етничкото со национално потекло“. Таа спори дека т.н. историски перспективи на грчките академици, како што се Кириакидис и Вакалопулос, паѓаат во стапицата на анахронизмите, наметнувајќи ги категориите на сегашноста на разни ситуации кои постоеле во минатото. Ова идеолошко мешање со сувопарните материјали на историјата, не може да даде сериозна интелектуална тежина во модерните времиња - посочува Каракасиду. Таа ни вели дека: *„напорите на Грчките интелектуалци и политичари да создадат традиција на грчко наследство во Македонија им дозволи долготрајна кампања за оцрнување, па дури и негирање, на постоењето на славомакедонското етничко малцинство во Северна Грција“.* Таа, исто така, се изјасни дека ова прашање е повеќе од една обична „академска“ дебата, бидејќи има реални и најчесто непријатни последици за животите на луѓето за кои станува збор, како и за политичката стабилност во грчката национална држава.

Каракасиду ја објасни јазичната битка помеѓу населението од словенско говорно подрачје и грчките власти од крајот на XIX-от век. Таа пишува како да не може да поверува на она што го нарекува „...бизарни намери на грчките академици за дискредитирање на македонскиот јазик со тоа што велат дека тој нема синтакса и граматика“. Но, таа вели дека со таквите неодбранливи идеи се дискредитираат само грчките академици. Исто така, таа пишува: „Екстремистичкиот и милитантен тон во повеќето написи е алармантен! Изненадува фактот што поголемиот дел од грчката реторика по ова прашање не оди понатаму од симплистичките и редукционистички ставови што ја разгореа балканската криза на почетокот на векот“. Каракасиду посебно внимание обраќа на постоењето на конфузија помеѓу идеите за „националност“ и идеите за културата и етничката припадност. Таа додава дека грчките академици често поаѓале од историските премиси кои се во основа лошо информирани. Некои од нив изјавуваа дека *...не постои земја наречена „Македонија“, така што не може да постојат и „Македонци“*. Ваквите симплификаторски ставови беа усложнувани кога грчките академици одбиваа да признаат дека етничката и националната припадност се конструирани.

Како што може да се забележи, за антрополозите националните идентитети се конструирани преку сложени историски процеси. Тоа се категории во кои луѓето се класифицираат самите себеси, категории што подлежат на дебати и кои се менуваат со тек на време.¹⁵² Припаѓањето на одредена група или национално малцинство е прашање на индивидуален избор, кој мора да биде и слободно практикуван - со што се согласуваат и потписниците на Конвенцијата на ООН за човекови права. Аргументот на Каракасиду укажува на тоа дека ниту грчката влада, ниту грчките академици немаат намера да ја воочат ваквата разлика.

Работата на Каракасиду беше примена со многу непријателски чувства од страна на грчките екстремистички настроени националисти. Леонард Дојл пишува дека, за да се избегнат непотребните контроверзи околу македонската дебата во Грција, таа се решава да не ја објави својата дисертација: „Житни полиња, височини покриени со грмушки - развојот на аграрот и градењето на нација во Северна Грција“. Меѓутоа, грчките весници некако дошле до копии на ракописот, и од тогаш „г-ѓа Каракасиду, мајка на две деца, беше немилосрдно прогонувана од страна на дел од грчките медиуми и грчко-американските заедници во САД.“¹⁵³ Таа добила и прикриена смртна закана од еден грчко-американски весник, во февруари 1994, во форма на напис во кој се опишува едно можно сценарио за нејзината смрт. Овој наслов пишува за напад на група луѓе, кои зариваат колец, обвиткан во боите на грчкото знаме, во нејзиното срце, и со тоа ја убиваат како предавник“. Леонард Дојл вели: „Се смета дека прикриените смртни закани се смислени со цел да ја одвратат од нејзините академски цели“. Закани-

¹⁵² Loring Danforth; *The Age*, Melbourne, March 5, 1994.

¹⁵³ Leonard Doyle; *The Independent*, May 11, 1994.

те против 38-годишната г-ѓа Каракасиду, се засилија на почетокот на мај 1994 година, кога *Стохос* - весникот на грчката екстремна десница, ја објави нејзината адреса во Солун! Исто така беа објавени и детали за автомобилот кој таа го возела. Каракасиду не верува дека Владата стои зад заканите, туку дека тоа е дело на екстремистичките националистички групи.

Поднебје на страв

Од огромно значење за прашањето за бројот на луѓе што говорат македонски во Егејска Македонија е описот на Каракасиду за теророт на многуте луѓе што говорат словенски јазик кога биле прашувани дали го познаваат јазикот. По неколку генерации на прогонување, вели таа, тие се неодлучни кога станува збор за споделување на нивното знаење со непознати, објаснувајќи притоа дека дури и денес, кога жителите на некои села пеат на нивниот мајчин јазик, „локалните“ грчки полицајци доаѓаат и ги присилуваат да престанат.

Други, пак, аналитичари гледаат на прогонството на македонските активисти за човекови права како процес со кој се продолжува опстојувањето на поднебје исполнето со страв. „Со негирање на постоењето на било која малцинска група, освен турската заедница во Западна Тракија, владата очигледно се надева да ги изгасне националните чувства помеѓу македонската популација“.¹⁵⁴

Списанието *Спектатор* издаде напис со истата тема, на 15 август 1992. Насловот на написот на Ноел Малколм гласеше: „Новиот силеџија на Балканот“. Во него беше опишана лошата состојба на најголемите етнички малцинства во Грција, вклучувајќи ги Македонците, Власите и Турците. За Македонците, г. Малколм забележа: „Колку точно вакви Словени (заб. Македонци) живеат во Грција, сè уште не е познато. Пописот од 1940 регистрираше 85.000 ‘луѓе што користат словенски јазик’. Пописот во 1951 (заб. последниот на кој се забележани луѓе што не говорат грчки) регистрира 41.000; повеќемина од оние кои се бореа на страната која изгуби во Граѓанската војна избегаа, но други докази покажуваат дека пописите сериозно го потценувале бројот на Словените. Недостаток на прашањето на формуларот за попис не е единствената причина за недокажаностите“. (. . .)

---

¹⁵⁴ *Ibid.*

МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ ГРЧКИ ПОГЛЕД¹⁵⁵

Таканареченото „Македонско прашање“, кое ги одразува несогласувањата меѓу државите на Балканскиот Полуостров и интервенциите на големиите сили во зависност од сопствените интереси, има долга историја. Настаните од минатото се поврзани со напорите да ѝ се одземе на Грција контролата врз Македонија и областа да се анектира кон другите земји или, пак, на Бугарија и на тогашната српска држава да им се обезбеди пристап до Егејското Море. Прашањето мина низ сукцесивни фази на затегнатост и подобрување. Сега повторно е во критична точка, затоа што Скопје сака да го докаже постоењето на една „македонска нација“, „македонски јазик“ и „македонска свест“.

Ако се направи кус преглед на неговото минато, ќе се види дека прашањето за првпат се појави по Грчката револуција за ослободување од Турците во 1821 година, кога Бугарија ги изнесе на видело нејзините територијални побарувања за Македонија. Бугарските шовинистички тенденции беа поттикнати со создавањето на Бугарската егзархија во 1870 година, кога нејзината црква се оддели од заедницата на Екуменската патријаршија на Цариград. *Санстефанскиот мировен договор* од 1878 година, со кој на Бугарија и припаднаа северна и централна Македонија, исто така влијаеше на бугарските претензии. Меѓутоа, Берлинскиот договор, исто така во 1878 година, ги осуети овие планови пред и да имаат можност да се остварат и територијата повторно остана под турска власт.

Бугарските територијални претензии ја достигнаа својата кулминација како резултат и на други настани. Во 1878 година се создаде Бугарската хегемонија, а во 1885 година кон Бугарија беше присоединета Источна Румелија. Во 1893 година беше основана Внатрешната македонска револуционерна организација (ВМРО), а во 1895 Централниот комитет во Софија. И двете групи се користеа со насилство и вооружени напади толерирани од страна на отоманските власти.

Кон крајот на XIX-от век и Србија почна да го објавува своето право на слободен коридор на тој начин што се обиде да ги придобие славофоните од се-

¹⁵⁵ Овој текст со наслов: „Таканареченото македонско прашање“ е напишан од грчкиот автор **Е. А. Папагеоргиу** и излезе во издание на Атинската новинска агенција, во едицијата *Фокус*, на 18 јули 1989 година – изворно напишан на англиски јазик. Преземен е од еден интерен документ испратен од Републичкиот секретаријат за односи со странство, под бр. 1102-483/2 од 21.VII.1989, а потпишан од тогашниот заменик-секретар г. Борис Чаловски. Сметавме дека е потребно во овој наш студентски проект да вклучиме и еден т.н. „грчки поглед“ на вековниот спор меѓу Македонците и Грците, за да не бидеме обвинети за претерана субјективност при анализата на фактите кои ги изложуваме.

верна Македонија (денешна југословенска Македонија) преку црквата и школството. Затегнатоста ја достигна својата кулминација на почетокот на XX-от век кога од Бугарија беа испраќани вооружени групи и се поттикнуваше револуционерното движење, со цел да се создаде македонска држава која подоцна ќе се анектира кон Бугарија. Конечно грчката држава стапи во акција и Грците во Македонија почнаа да ја организираат вооружената одбрана позната во историјата како Македонска борба (1904-1911). Борбата ги осуети плановите на Бугарија, а со Балканските војни од 1912-1913 ѝ го отвори патот на Македонија за ослободување од Турците. Грција го докажа своето право зашто повеќе од половината на Македонија беше анектирана кон грчката држава.

Меѓутоа, бугарските претензии продолжија, во различна форма, за време на целиот преоден период меѓу двете светски војни, а особено за време на Втората светска војна. Во периодот непосредно по Втората светска војна на сцената се појави еден нов елемент кога Југославија го изнесе своето тврдење дека постои посебна „Македонска нација“. Настаните кои следеа не дадоа добри резултати ниту пак ги задоволија југословенските аспирации. Се случува следните настани:

На 31 јануари 1945 година, во Титова Југославија беа формирани шест народни републики кои подоцна беа прекрстени во „социјалистички републики“ - Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Србија и Македонија.

Создавањето на овие шест републики главно се покажа штетно за Србите кои се раздвоија во три федеративни републики и две автономни покраини. Ваквата поделба беше намерна и имаше за цел да го ослаби најбројниот национален елемент и да го намали влијанието на Србија врз односите во повоената Југославија, кое пред војната беше одлучувачко.

Создавањето на Социјалистичка Република Македонија, која зафаќа 10% од вкупната површина на Југославија, со главен град Скопје, имаше за цел да ја зајакне Јужна Југославија и да ѝ се овозможи да го отстрани неспорното бугарско влијание и јаките пробугарски тенденции во областа, како и да се претвори југословенска Македонија во една спона која ќе ги поврзува трите делови на Македонија, под контрола на Југославија. Во исто време, се презедоа иницијативи за создавање на една федерација на јужните Словени со долгорочна цел да се стави Балканскиот Полуостров под контрола на Титова Југославија.

Идејата за Балканска федерација не беше нова - Комунистичката партија на Бугарија (КПБ) ја покренала и се залагала за неа уште во периодот меѓу двете светски војни. По Втората светска војна (1939-1945) и периодот што следеше, таа продолжи да ја поддржува оваа идеја под раководството на Георги Димитров, меѓутоа без успех.

До тој период, делот што го сочинуваше југословенска Македонија се нарекуваше „Јужна Србија“. Сега Југословените го нарекуваат „Вардарска Македонија“, наспроти грчкиот „Егејска Македонија“ и бугарскиот „Пирин-

ска Македонија“, обидувајќи се на тој начин да создадат впечаток дека тоа е обединета област.

Југословенската страна, со тоа што ја создаде Македонија на Скопје, имаше за цел да ѝ даде посебен ентитет, етнолошки и историски, а за да го постигне тоа ги употреби следниве средства:

Прво, создаде посебна државна администрација така што сите локални тела формирани во рамките на администрацијата на Скопје ќе се нарекуваат „Македонски“. На тој начин, се формира „Македонската влада“, „Македонскиот парламент“ итн., со цел да се воведат поимот „Македонски“ со ново политичко и административно значење, кој со текот на времето ќе се одомаќини.

Второ, се направи обид да се создаде посебен јазик кој југословенскиот Устав го призна како официјален државен јазик. Всушност, „македонскиот јазик“ е локален дијалект на бугарскиот јазик, кај кој се направи обид да се исчисти од повеќето бугарски зборови и да се презентира како посебен јазик. Впрочем тврдењето дека овој т.н. „македонски јазик“ е вештачка творба го изнесе и Милован Ѓилас кој во тоа време беше одговорен за идеолошките и културните работи во Комунистичката партија на Југославија (КПЈ). Во 1945 година Блаже Конески, писател и поет од Скопје, отиде во Белград за да го разгледа прашањето околу Славомарската азбука и јазик. Следејќи го неговиот предлог, беше употребен еден локален дијалект на југословенска Македонија кој ќе служи како основа за создавање на еден нов „македонски“ дијалект. Ѓилас, во една соодветна изјава дадена на Би-Би-Си¹⁵⁶ додаде дека *...во Бугарија славомарскиот јазик го сметаат за бугарски дијалект*. Еден српски лингвист рече дека т.н. „македонски јазик“ е граматички сроден со бугарскиот, меѓутоа, речникот што денес се употребува е поблизок до српскиот. Исто така, бугарскиот историчар Добрин Мичев напиша дека „македонскиот јазик“ е вештачки и се заснова на дијалекти кои се зборуваат во Прилеп и Битола, збогатени со српски зборови. Значи, независно од тоа кој јазик да го зборувале југословенските Македонци, тие постепено морале да се научат да го зборуваат вештачкиот „македонски јазик“.

Трето, беше основана независна Македонска црква и покрај фактот дека едно такво верско присуство му беше непожелно на еден комунистички режим. Меѓутоа, мораше да се создаде црква за да им служи на аспирациите на Македонија, имајќи го предвид фактот дека населението во областа беше многу религиозно, а црквата беше цврсто поврзана со традицијата. Токму од оваа причина, во 1968 година се формира „Автокефална македонска црква“, со интервенција на партијата, со седиште во Скопје, и покрај тоа што Српската патријаршија остро реагираше и од која оваа црква се оддели. Видно беше дека со ова беа повредени утврдените правила на христијанската православна црква. И покрај тоа што Српската патријаршија и другите патријаршии одбија да

¹⁵⁶ BBC - заб. прев.

признаат еден ваков црковен „потег“, нивната реакција не беше земена предвид ниту од политичкото ниту од партиското раководство.

Четврто, создавање на посебна националност за да ѝ се даде суштина на политичката основа на Скопска Македонија. Во овие рамки се правеа постојани напори локалното население да сфати дека припаѓа на една посебна националност, „македонска“ која има своја национална свест. Напорите, исто така, беа насочени кон создавањето на „македонска историја“ и со цел да се поддржи постоењето на оваа новосоздадена националност, се издаде повик за услугите на научниците, универзитетските професори и други кои почнаа да ја градат новата „македонска историја“ врз историски искривувања, реконструкции и фалсификувања.

Сите овие напори се должеа на огромниот обид што го правеше Скопје да ги прекине сите врски на населението од областа со Бугарите и Србите. Како резултат на тоа, сите бугарски или српски податоци во врска со оваа област требаше да се преправаат во „македонски“ за да се прилагодат на „македонската историја“, независно од тоа дали се работеше за наследени работи, интелектуални дела или пак историски факти и личности.

Истовремено, тие бараа начин да го избришат грчкото присуство во Македонија и да ја фалсификуваат вистинската историја на Македонија, така што грчкото влијание во областа би се свело на минимум и би се фалсификувале големите придонеси на Грците, грчкото православно свештенство и грчките училишта. Се правеа и дополнителни напори кои имаа за цел да докажат дека кај „Македонците“ постои историски континуитет и национален идентитет од старо време па наваму.

Сево ова беше дел од големата цел, да се негува „Големата идеја“ за нова нација со цел да се зголеми чувствителноста на населението по ова прашање. Следејќи го овој курс, историчарите на Скопје почнаа да пишуваат и да велат дека Македонија во целост е словенска земја и треба да се обедини во една држава која ќе ги опфаќа и грчката „Егејска Македонија“ и бугарската „Пиринска Македонија“.

Ако поблиску се погледне историската рамка што ја поддржуваат историчарите од Скопје тогаш полесно ќе се разберат нивните напори.

Населувањето на Словените во Македонија во текот на Средниот век не му дава никаква основа на Скопје врз која може да тврди дека постојат врски со старо време. Грчката историја на стара Македонија и подвизите на Александар Велики,¹⁵⁷ кој без сомнение е светски признат, претставува голема пречка во ширењето на пропагандата по ова прашање. Ова не остава никаква друга алтернатива, туку да се фрли сомневање на грчкиот карактер на стара Македонија, под изговор дека старите Македонци се илирско племе, а не Грци.

---

¹⁵⁷ Станува збор за Александар III Македонски – подоцна преименуван во „Велики“, со цел да не се алудира на неговата етничка припадност (заб. прев.).

Беа изнесени тврдења и за тоа дека кралевите на стара Македонија биле „филоелини“ (гркољупци), а не Грци: водечка класа била апсорбирана од Грците, а народот останал „македонски“. Според овие тврдења, Александар Велики не е Грк и не придонел за ширењето на старата грчка култура, туку онаа на „Македонците“.

Уште едно „објаснување“ што го даваат историчарите од Скопје е дека во периодот на следбениците на Александар, голем број робови и трговци биле елинизирани.

„Историската теорија“ на Скопје отиде уште подалеку со тоа што тврди дека во текот на Средниот век Словените се населиле во Македонија и убиле голем број од локалното население, додека пак оние што преживеале целосно ја прифатиле словенската култура. На тој начин, за доста кус период, тврдат историчарите на Скопје, Македонија станала словенска или, поточно, „македонска“.

Истата псевдо-историја тврди дека присуството на Бугарите во областа било привремено. Значително проширувајќи го обемот на овие тврдења, тие дури и спомнуваат дека Солун бил населен од Словени кои зборуваат чист словенски јазик.

Ваквото претерување во пропагандата се граничи со лудило, зашто беа изнесени сомневања за грчкоста на Солун, без оглед на фактот дека Словените никогаш не успеале да го одземат од Византија.

Обидите на Скопје да ја искриви историјата досегаат дури до турскиот период, а вклучуваат и тврдења дека влијанието на грчкото православно свештенство ја уништило историската свест на словенските Македонци и нивната национална свест.

Во исто време, тврдат тие, привилегиите што им се давале на Грците ги натерало бројните Славомакедонци да се прават дека се Грци, одејќи до таму што учествувале во војната за независност со Турците и станувале херои, и покрај тоа што биле од македонско потекло, како што е, на пример, Марко Боцарис.

Според Скопје, буђењето на националната свест на „Македонците“ почнала во почетокот на XIX-от век и го достигнала својот врв кон крајот на тој век, кога во 1893, била формирана ВМРО. Тие тврдат дека Славомакедонците во текот на тој период интензивно се бореле против грчките Бугари и Србите, обидувајќи се да создадат независна македонска држава. Балканските војни од 1912-13, тврдат тие, не ја ослободиле Македонија од Турците, туку таа била потчинета на грчката, бугарската и српската власт. Во стварност, единствениот дел на Македонија што беше ослободен во 1944 година е „Вардарска Македонија“.

Се разбира дека ваквите историски убедувања не ги залажуваат сериозните истражувачи. Совесно извршеното историско истражување докажува дека термините „Македонија“ и „Македонци“ имаат само географско значење, слично на оние на „Епиротите“ и „Пелопонесците“.

Жителите на Македонија во старо време беа Грци и нивното присуство во оваа област продолжи да биде големо и впечатливо со векови.

Друга грешка на Скопје е тоа што смета дека една ограничена локална група народ претставува националност, додека пак географските граници на Македонија во Стариот век и денешно време не се совпаѓаат со границите на Македонија онака како што ги зацртува Скопје.

Голема Македонија од античкиот период беше ограничена на границите на сегашна грчка Македонија, вклучувајќи само еден мал дел од југословенска Македонија. На југ таа достигнува до планинскиот венец Хасиа, вклучувајќи ги и планините Камвоуни и Олимп, и Егејското Море. На запад таа достигна сè до планинскиот масив Пинд, на исток до реката Нестос и на запад до Акрис, Струмица и Мелник (Меленико).

Дури и српските историографи и антрополози од крајот на XIX-от век и почетокот на овој, ги прифаќаат географските граници онака како што ги одредиле Грците.

Во исто време, античката историја без сомнение докажува дека Македонците биле грчко племе и дека нивната грчкост никогаш не била оспорувана, освен од псевдо-историчарите на Скопје.

Старите Македонци првобитно се населиле во северозападна Македонија, а од таму во плодната долина на реката Алиакмон, додека пак подоцна кралевите на Македонија дошле сè до реката Струма.

Грчкоста на Македонија ја потврдуваат и лингвистичките заклучоци, додека меѓу старите историчари Херодот беше првиот кој без никакво сомнение тврдеше дека Македонците се Грци. Тој, исто така, го цитираше кралот на Македонците Александар I, еминентна фигура на V век п.н.е. велејќи дека е Грк. Тукидит, Аријан, Полибиј, Тит Ливиј и други историчари исто така зборуваат за старите Македонци дека се Грци. Прашањето за националноста на Македонците никогаш не беше покренато во минатото - Македонците беа Грци.

Според компаративните лингвистички студии не постои никакво сомневање ниту за грчкоста на јазикот што го употребуваа старите Македонци: имено, името Македон е грчко зошто зборот македонос се наоѓа во Хомер. Што се однесува до имињата на местата, тие исто така се грчки: истото важи и за речникот.

Како дополна на сето ова, неодамнешните ископувања кај Вергина изнесоа на видело наоди од особено значење кои го потврдуваат грчкиот карактер на стара Македонија. Досега псевдо-историчарите на Скопје не се осмелиле да се посомневаат во грчкоста на наодите од Вергина. Додатен доказ се натписи пронајдени во Вергина каде што се споменуваат грчки имиња како што се Алцетас, Алкимос, Дрикалос, Ксенократес, Пефколаос и Пиерион.

Според тоа, доказите од изворите и лингвистичките податоци без сомнение докажуваат дека старите Македонци биле грчко племе, и како што е историски докажано, неговото население зборувало грчки.

За време на VI-от и VII-от век од нашата ера, Словените се населиле на Балканскиот Полуостров и етничкиот изглед на неговиот северен дел, кој постепено го одвојува Византија, се менува. Појужно, Словените не беа во состојба да го сменат етничкиот состав на грчките области, факт што се објаснува со нивната неспособност да дадат историски доказ како што се на пример погребните обичаи, живеалиштата и техниката и видот на грнчарството.

Придонесот на Грчката православна црква во сочувувањето на грчкиот карактер на областа беше огромен. Уште повеќе, нема ниту еден историски факт кој ќе фрли сомневање за грчкото потекло на Кирил и Методиј, браќата од Солун, кои на Словените им го проповедаа христијанството. Фактот што тие го употребувале старословенскиот јазик во своите проповеди не е доволен доказ да се посомнева во нивната националност, зашто тие го употребувале за да може словенскиот свет да ги разбере нивите проповеди.

Исто така, историски е докажано дека Кирил и Методиј без сомневање биле претставници на византискиот хуманизам и дух кој се појави по периодот на иконобарството во Византија. Двајцата браќа не им проповедаа само на Словените, туку и на Арапите и на Хазарите. Денес дури и научниците од словенско потекло веруваат дека Кирил и Методиј се од грчко потекло.

Меѓутоа, историчарите на Скопје направија и други грешки, особено кога зборуваат за поробувањето на Грција од страна на Турција по падот на Цариград и се обидуваат составот и демографската состојба на Македонија да ги прикажат како статични. Турската окупација траеше скоро пет века и доведе до големи популациони мешања и движења.

На пример, кон крајот на XIV-от век, по поробувањето на Македонија, на територијата на Македонија се населија групи на турски земјопоседници, земјоделци и сточари, зашто таа имаше плодни долини.

XIX-от век, за време на турската окупација и по Грчката револуција за независност, е сведок на едно движење на Бугарите кон југ, преку долините на реката Струмица и Нестос и тесните планински премини. Овој бугарски бран се зголеми по Грчката револуција, бидејќи Отоманската Империја, во обидот да го обесхрабри анектирањето на Македонија и другите потчинети грчки области кон слободната грчка држава, го охрабруваше словенското население од бугарско потекло да се насели и да го смени грчкиот карактер на Македонија.

Во исто време, „историчарите“ на Скопје тврдат дека Илинденското востание имало за цел да ги докаже македонските желби. Приказната е следна: во 1903 година избувна против-турско востание, познато под името Илинденско, бидејќи се случи на денот на христијанскиот православен светец Илија, и на свиреп начин беше задушено од Турците. „Историчарите“ од Скопје тврдат дека тоа претставува прва објава за македонското постоење. Бугарите, од друга страна, велат дека Илинденското востание е дел од борбата на Бугарите за независност од Турците. Згора на сето тоа, според српскиот антрополог Ј. Цвијик, мешањето на населението довело до создавање на една неодредена

група која си ги задржала трагите на српските традиции, меѓутоа, немала национална свест.

Сепак, оваа недефинирана маса постепено почнала да добива бугарска свест за време на периодот на турската окупација. Затоа, за време на размената на населението се изјасниле дека се Бугари и дека избрале да се соединат со поразената Бугарија, наместо со тогашната победничка Југославија.

Големата раздвиженост што се случи за време на турската власт доведе до демографски мешања, така што во текот на долгиот период на ропство ниту еден град, село или област немаше постојан и неменлив етнички состав.

Карактеристичен е примерот на градот Битола во денешна Југославија.¹⁵⁸ Овој град беше населен со славофонско население, сè до средината на XVII-от век. По уништувањето на Москополе доста Грци избегаа во Битола. Грчкото население главно доаѓаше од областа на Лерин, бугарскиот елемент постепено се намалуваше и етничкиот состав на Битола се трансформира. Резултатот беше тој што Битола стана грчки центар со углед што се ширеше во околните градови и села населени со Грци. Имаше и спротивни појави, особено во селските области каде што еднообразното грчко население етнички се смени поради приливот на словенскиот елемент.

Јужна Македонија, покрај со Грци, беше населена и со славофонско население, како што се на пример Власите, Грците влахофони и Евреите. Словенското население зборувааше дијалект кој беше комбинација на српскиот и бугарскиот јазик, во кој доминираше вториов. Сепак, докажано е дека и покрај јазикот или дијалектот што го употребуваа славофоните, мнозинството од нив беа со грчка национална свест.

Природно, грчкото население на Македонија бројно доминираше, што претставува факт потврден од странските набљудувачи за време на турското ропство кои споменуваат дека Македонија, и покрај Грците била населена и со Словени, Бугари, Срби и Евреи. Меѓутоа, овие патеписци никаде не идентификуваа посебна „македонска“ свест.

Георг Фодор, соработник на ВВС, открил дека за време на турската окупација, а и подоцна, кога Македонија беше поделена на грчки, бугарски и српски дел, многу мал број од нејзиното население тврдеше дека се „Македонци“. Според нивно наоѓање, тие тврдеа, во зависност од тоа што се, дека се Грци, Бугари или Срби.

Истовремено, се докажа дека целото воспитно и уметничко творештво беше грчко. За да се објасни до каде досега грчкото интелектуално влијание во Македонија не е доволна да се спомне само моќта и блесавоста на православното свештенство. Улогата и атрактивноста на луѓето кои потекнуваат од Македонија, а сега живеат во други земји, се исто така потврда за грчкоста на областа. Дури и народните историски песни, производ на спонтано народно творештво, ја докажуваат грчкоста на областа.

---

¹⁵⁸ Во англискиот текст стои „Монастири“ - н.з.

Оправдувањето на псевдо-историчарите на Скопје дека „Македонците“ ја загубиле својата национална свест и историско секавање за време на турската окупација на Грција, е неосновано. Напротив, не само што Грците си ја задржаа својата национална свест туку, исто така, со своите интелектуални постигања влијааа врз населението кое не беше грчко. И Србите ја задржаа својата национална свест, а истото се однесува и за Бугарите.

Друг доста убедлив доказ е дека многу жители на Македонија зедоа учество во борбата за ослободување на Грција за да ја повратат територијата земена од Турците, со надеж дека ќе се приклучат кон грчката држава.

Меѓутоа, борбите го достигнаа својот врв меѓу 1904-1908, кога локалното население од срце ја прифати борбата за ослободување на македонските територии. Оние што се бореа за таа цел, која конечно беше остварена, влегоа во историјата заедно со Македонската борба.

Светската служба BBC, во една серија од три емисии на Георг Фодор објавени во февруари 1988, го споменува следното: *По Првата светска војна и Балканските војни, 51% од македонската територија ѝ беше дадена на Грција, 39% на Југославија и 10% на Бугарија. На слична основа беше извршена и поделбата на населението. Од пописот во Грција од 1926 година, се гледа дека 90% од населението било грчко. Ова беше резултат на големата размена на населението меѓу Турција и Бугарија во која 400.000 Турци ја напуштија Северна Грција, додека 800.000 Грци ја напуштија Турција и се населија во Северна Грција.* Дописникот на BBC овде напоменува дека според официјалниот грчки став, националноста не може да се одредува според јазикот што се зборува туку според националната свест. Грција никогаш не го признава постоењето на словенско малцинство на своја територија. Тогаш Бугарија и Југославија сакаа Грција да го признае постоењето на словенското малцинство, меѓутоа, самите не се сложија за тоа какво е тоа малцинство. Во секој случај, изјави дописникот на BBC, Грција сега е земја со хомогено население.

BBC даде интересна информација со битен доказ за спорот меѓу Бугарија и Југославија за Македонското прашање. Овој спор постои и денес, но не е толку изразен.

Кога во Бугарија и Југославија власта ја презедоа комунистите, создадоа една политика во која сè што беше во врска со Македонија доаѓаше од Москва, преку Коминтерната.

Белград често ја обвинува Софија дека го напуштила својот поранешен политички курс на признавање на „македонската нација“ и формирањето на Македонска република во рамките на една федерација.

И навистина, КПБ сега смета дека нејзините претходни одлуки по ова се грешни. Ова за првпат беше официјално изнесено во 1986 во еден напис од историчарот Добрин Мичев објавен во весникот на Воената историја и, во груби црти, го вели следното: *„Демократската социјалистичка партија на бугарските работници, основана во 1891 година, словенското население на Македонија го смета за бугарско и ја поддржува ВМРО. Меѓутоа, истовре-*

мено, ја обвинува ВМРО дека е мала буржоаска организација, зашто марксистичката догма не учи дека на националното ослободување му претходи борба меѓу класите“.

По Првата светска војна (1914-1918) КПГ го прифати ленинистичкото начело за „правото на народите на самоопределување“. Таа, исто така, продолжи да тврди дека македонското население е бугарско и дека има право на самоопределување, меѓутоа, во рамките на една Балканска федерација на работници. Сличен став имаше и Коминтерната.

Во 1922 година КПБ почна преговори со ВМРО во врска со борбата, со цел да ја преземе власта. Во 1924 година беше објавен заеднички манифест, додека бугарските комунисти веќе почнуваа да имаат влијание во балканскиот дел од Коминтерната.

Петтиот конгрес на Коминтерната, одржан истата година, усвои одлука со која се спротистави на распарчувањето на Македонија меѓу Грција, Бугарија и Југославија и ја прифати желбата на македонското население за независна држава во рамките на една комунистичка Балканска федерација. Се чинеше дека одлуката на Коминтерната е тактичен потег заснован на гледиштето на Ленин дека комунистичките партии треба да ја прифатат каузата на разните етнички групи кои се борат за да бидат признати и на тој начин да добијат сојузници во нивниот обид за власт.

Според еден друг поглед, новото решение на Коминтерната го покажува ставот на Москва кон развојот на настаните по Втората светска војна на Балканот. Но КПМ одби да го спроведе новото решение на Коминтерната во дејство, а нејзиниот секретар Методи Шаторов, познат како Шарло, цврсто се држеше кон своето убедување дека македонското население нема да се крене на бунт против бугарскиот окупатор.

Милован Ѓилас, еден од најблиските колеги на Тито, кој подоцна веќе не се согласуваше со него, кажува дека Шарло бил член на КПБ и дека Коминтерната го испратила во КОЈ во 1940 бидејќи бил Македонец. Тито го именувал за секретар во Македонија, но кога Бугарија ја окупираше, Шарло инсистирал Македонија да остане под бугарска власт. Шарло се спротивставил на организирањето востание во Македонија, со образложение дека условите за тоа сè уште не биле зрели. Неговиот став спречувал вооружени акции сè до 1943, кога КПЈ го праќа Вукмановиќ - Темпо во Македонија со нови наредби. Шарло тогаш побегнал во Бугарија, каде што бил уапсен и погубен.

Јурисдикцијата на Вукмановиќ - Темпо во однос на партизанските активности против окупаторските сили се протега и надвор од Македонија - на Црна Гора, Косово и Грција. Енвер Хоџа, кој владееше со Албанија сè до својата смрт, изнесува дека главната мисија на Вукмановиќ - Темпо била да ги стави сите комунистички партии на Балканот под контрола на КПЈ.

Праќањето на Вукмановиќ-Темпо во Македонија, во 1943 година, обезбедува нов пресврт во КПМ, која добива нови задачи и право на свој Централен комитет. Ова беше првиот чекор кон воспоставувањето на Маке-

донската република во рамките на Југославија. И навистина, наскоро започнуваат подготовки за воспоставување на „Македонска“ влада, „Македонско“ народно собрание, и „Македонска“ ослободителна армија. Ноември 1943 го виде признавањето на Република Македонија во рамките на Југословенската федерација. КПБ реагираше, и три месеци подоцна ја лансира паролата: „Македонија на Македонците!“, истовремено изјавувајќи дека Македонија е колевка на бугарското просветлување и дека не треба да биде разделена. Тито му се пожали на Сталин околу бугарските декларации во април 1944 и праша кој најмногу го поддржувал Советскиот Сојуз во неговата борба против хитлеровска Германија, бугарската или југословенската комунистичка партија. Тој додал дека ако Македонија биде предадена на Бугарија, влијанието на КПЈ ќе ослаби, а тоа ќе се одрази врз нејзините партизански активности.

Тито имаше силна позиција во 1944 година и неговите погледи претежнаа. Кога Советските трупи вмаршираа во Бугарија во септември 1944, а Комунистичката партија влезе во Владата, неговата Влада усвои два става: *прво* - населението во Македонија е „од македонско потекло“, не бугарско, и *второ* - македонското прашање ќе биде решено во рамките на Југословенската федерација.

Бугарскиот премиер Георги Димитров се обиде да го помири невозможното, прифаќајќи го притисокот од Тито и Сталин за концесии од неговата земја, која беше германски сојузник за време на Втората светска војна, додека Југославија беше окупирана од нацистички сили и за време на окупацијата се бореше против нив.

Југославија и Бугарија започнаа разговори за Македонија уште за време на Втората светска војна кои траеја две години и беа прекинати по силни протести до Советскиот Сојуз од Британија и Соединетите Држави дека Бугарија нема право да склучува никакви договори пред потпишувањето на мировниот договор.

Разговорите меѓу двете земји се повторени во 1947, за да бидат повторно прекинати со повлекувањето на Југославија од Советскиот блок.

Сепак, главната причина за несогласување меѓу Бугарија и Југославија во поглед на Македонија лежи во разликата во мислењата на секој од нив за природата на федерацијата која Југославија сакаше да ја основа. На бугарското учество во Балканската федерација Југославија гледаше како на седма република, при што Тито би бил претседател и водич на вооружените сили. Бугарија, од друга страна, сакаше воспоставување на федерација врз еднаква и билатерална основа. Таа сметаше дека целта на Белград е да ја апсорбира Бугарија и инсистираше федерацијата да се состои од две држави и да гарантира еднакви права во владеењето и стопанството. Југославија не сакаше да ги прифати овие услови, како што одби Софија да стане престолнина на федерацијата.

Разговорите со Југославија се обновени откако Бугарија потпиша *Мировна спогодба* во 1947, но суштинските разлики продолжија да постојат.

Првобитно Димитров прифати да ја отстапи „Пиринска Македонија“ и истовремено дозволи влез на професори од Скопје, за да го иницираат локалното население со „македонска идеологија“. И покрај тоа, се појавија несогласувања. И двете страни се обидоа да го избегнат судирот дискутирајќи ги практичните прашања како соработка на царинската служба, транспорт и стопанство. Напорите земаат драматичен пресврт кога спорот со Советскиот блок го достигна својот врв. Сталин ја изрази желбата и Албанија да се вклучи во Балканската федерација. Ова ги покренала југословенските сомневања дека Москва сака да ги поткопа со вклучувањето во федерацијата на две земји - Бугарија и Албанија, кои во тоа време беа лојални сојузници на Советскиот Сојуз.

По повлекувањето на Југославија од Советскиот блок, Информбирото издаде едно соопштение со кое се осудува Југославија, со што на отворено излегоа непријателските односи меѓу Бугарија и Југославија. Ова беше проследено со меѓусебни обвинувања, при што Југословените ги обвинуваа бугарските комунисти дека отстапиле од своите првобитни ставови за Македонија, а Бугарите го обвинуваа Белград дека сака да изигрува водач на Балканот.

Во меѓувреме, за извесно време, Бугарија продолжи да го прифаќа фактот дека населението на Пиринска Македонија се Македонци. Ова се одразува во неколку извршени пописи на населението. Пописот од 1948 регистрира 260.000 луѓе како „Македонско малцинство“. Во 1956 нивната бројка се намали на 187.000, а во 1965 на само 8.000, додека другите беа регистрирани како Бугари. Во 1975 и 1985 пописите во Бугарија повеќе не споменуваат ништо за македонското малцинство.

Сепак, има уште еден аспект на проблемот, оној кој се однесува на Албанците кои живеат во југословенска Македонија и кои претставуваат 20% од населението, или грубо околу 400.000. Според обвинувањата на Тирана, овие Албанци се потчинети од скопските локални власти. Тирана исто така го обвинува Скопје за обид да се поткопа наставата на албански јазик во основните училишта. Всушност, Скопје ги искористи мерките на југословенската влада прифатени за време на бунтот на Албанците на Косово и стави рестрикции врз албанското население во југословенска Македонија, кое има многу висок наталитет. Прогонувањата вклучуваа отстранување на Албанците од партиски функции, особено во Тетово кое е многу населено со Албанци.

Југословенската новинска агенција *Танјуг* во обид да го оправда политичкиот прогон вршен од владата во Скопје, наведува дека оние кои се отстранети се залагале за национализам и сепаратистички активности.

Но, историјата на југословенско-бугарските односи продолжува и е одредена од она што се случи по раскилот на Тито со Советскиот Сојуз, со следните главни точки:

Југословените се сомневаат дека, кога ќе се покаже вистинската можност, Бугарите ќе се обидат да ја анектираат сегашната југословенска Маке-

донија кон нивната држава, под изговор дека нејзините жители се од бугарско потекло.

Меѓутоа, истовремено, одлуката на Коминтерната го поттикна ставот што го имаше КПБ со ВМРО, поради тоа што успеа да ги убеди следбениците на ВМРО дека комунистичкото движење го нуди најдоброто можно решение за етничките аспирации на нејзините членови и на тој начин значително влијаеше во бугарската политика. Ова ја ослаби позицијата на грчките и на југославенските комунисти, зашто се очекуваше дека една независна Македонија под вакви услови би била под бугарско влијание.

Значењето што КПБ го имала во Коминтерната било такво да ѝ била доверена одговорноста за координирање на грчката и југословенската КП по однос на националното прашање. Со други зборови, КПБ си осигурала поткрепа од Коминтерната по македонското прашање.

Две години подоцна, сепак, стана јасно дека Коминтерната ја користи КПБ за остварување на своите сопствени интереси. Професор Добрин Мичев забележува дека, бидејќи Југославија станала противник на Советскиот Сојуз, Коминтерната го прифаќа ставот за разбивање на Југославија. Затоа Коминтерната и КПБ го менуваат својот став во однос на населението на Македонија.

Индикативна за ова е изјавата на водачот на КПБ Коларов за време на Шестиот конгрес на неговата партија, дека Бугарите, Турците, Србите и Македонците од југословенска Македонија се надеваат на создавањето на една македонска држава, додека Бугарите, Грците и Турците од грчка Македонија сакаат Тракиска држава. Истовремено, Коминтерната објавува дека таа го признава постоењето на една одделна македонска држава, различна од бугарската. КПБ ја напушта својата поранешна позиција и ја прифаќа идејата за посебни држави – Македонија и Тракија. Таа, исто така, ја прифаќа и идејата за посебна држава во Добруџа, подрачје за кое се борат Бугарија и Романија. Сето ова треба да стане во рамките на една Балканска федерација.

Ставот дека Коминтерната ги искористила комунистичките партии на Балканот за остварување на своите сопствени интереси е исто така застапен и од југословенска страна, како што забележува политичарот од југословенска Македонија Ванчо Апостолски за улогата која Коминтерната ја игра по окупацијата на Југославија од Хитлеровските сили во 1941 година. Треба да се забележи дека Сталин се сложил со Германија околу растурањето на Југославија и инкорпорирањето на Македонија во Бугарија.

Советските претставници во Коминтерната постојано наведувале дека Македонија треба да биде анектирана кон Бугарија. По германскиот напад врз Советскиот Сојуз, Москва сепак повторно воспоставува контакт со тогашната кралска влада на Југославија и ја декларира својата поткрепа за една обединета Југославија. Како резултат на оваа нова линија, Коминтерната издава ново решение со кое Комунистичката партија на Македонија (КПМ) спаѓа под јурисдикцијата на Комунистичката партија на Југославија. Решението на Коминтерната е во спротивност на предлозите од КПБ, кои бараа Македонија да

биде анектирана кон Бугарија. Но, во тоа време, Коминтерната сака да го искористи секое средство за да го спречи разединувањето на Југославија, па така го смени своето поранешно решение. Фактот дека југословенските партизани започнаа да преземаат акции против германските окупаторски сили во Југославија, додека КПБ не стори апсолутно ништо во тој правец, без сомнение придонесе кон овој пресврт.

Но, и самите Бугари се сомневаат во југословенскиот став кон нив, верувајќи дека она што лежи зад нивното барање Бугарија да го признае постоењето на македонското малцинство на нејзината територија, се тајни територијални барања кои Југославија ги има, кои ќе бидат ставени во дејство кога условите за тоа ќе бидат зрели. Бугарија потврдила дека границите помеѓу балканските земји се неповредливи, нешто што Хелсиншкиот завршен документ исто така го декларира, додека истовремено Софија му предложила на Белград¹⁵⁹ потпишувањето на билатералната спогодба, нешто што југословенската влада одбива да го потпише.

Бугарите, во своето политичко маневрирање, презедоа чекор потаму и им предложија на Југословените Илинденското востание да биде признато како заедничка усилба на Бугарите и на Македонците. Но, Белград и овој предлог исто така го одби.

И во ерата на Хрушчов се правени напори за подобрување на бугарско-југословенските односи. Ова Софија го прифати, но не го напушти својот став дека нема македонско малцинство во Бугарија, при што го повтори својот предлог за склучување договор со Белград, според кој и двете страни ќе ја признаат неповредливоста на нивните граници.

Бугарскиот водач, Тодор Живков, ни најмалку не отстапува од оваа линија. Дури и во ерата на Горбачов, Бугарија продолжува да го одржува непоколебливиот став за „македонското малцинско“ прашање, и покрај желбата за подобрување на односите со Југославија.

При разгледувањето на напорите на Скопје за искривување на вистинската историја, неопходно е да се забележат и следните точки:

Тито се надеваше на создавање на една Балканска федерација која ќе ја вклучи цела Македонија, без оглед на тоа што таа е поделена меѓу три земји - Грција, Бугарија и Југославија. Конечно, денес е познато дека сакал да ја вклучи Бугарија во таа федерација. Неговиот раскин со Москва и настаните потоа го пореметија овој план, а овој неуспех го сврти неговото внимание кон внатрешните проблеми на југословенската Македонија, тлото врз кое сите напори за искривување на вистинската историја се настанати за да се подготви тлото за појавата на една одделна етничка група со своја сопствена историја и јазик.

Сепак, скопските „историчари“ не се способни да дадат научен кредитет на своите барања и интерпретации, бидејќи им недостигаат автентични извори кои исто така би содржеле факти и за културата. Задачата за изве-

---

¹⁵⁹ Во текстот, по грешка, стои Бугарија - заб. прев.

дувањето на сцената на одделна македонска националност никогаш не била лесна, бидејќи чувството на сродност со Бугарија кое жителите на југословенска Македонија го чувствувале било раширено.

Т.н. „македонски јазик“, како е забележано погоре, не е ништо повеќе од дијалект на бугарскиот јазик, со позајмени зборови од српскиот и другите словенски јазици. Дури и сега, со научно анализирање, „македонскиот јазик“ сè уште се гледа како изданок на бугарскиот јазик.

Скопските активности кои сè уште предизвикуваат реакции од Атина и Софија, исто така создаваат проблеми и за белградската политика спрема Грција и Бугарија.

Белград, барем на официјално ниво, не сака да ги прекине своите односи со Атина за време на еден период кој е важен и чувствителен поради домашниот развој на настаните во Југославија, бидејќи тоа беше Грција која задушно го поткрепи унапредувањето на стопанските односи меѓу Европската заедница и Југославија, па политичките разговори меѓу ЕЗ и таа земја започнаа во втората половина на 1988, за време на грчкото претседателствување во Заедницата.

Промена во југословенските погледи за белградската соработка со Западна Европа веќе не може да се открие и во промената на насоките. Постоечките југословенски научни извештаи бележат дека потесно сојузништво помеѓу Југославија и Западна Европа за чисто стопански комерцијални цели би служело исто така и на интересите на југословенската безбедност. Затоа, на Белград му е даден изборот на нормални односи со Атина, што ќе служи на скопските мотиви и шеми. Бидејќи сегашната симулација во Југославија не е баш посебно пријатна, со оглед на зголемувањето на разликите меѓу националностите од кои се состои федерацијата, југословенското внимание сè повеќе се врти кон надминување на внатрешните проблеми. Појавата на овие контроверзи меѓу федералните републики на Југославија што открива силно несогласување меѓу етничките групи, служи за оживување на локалните националистички движења. Ова е уште еден додатен проблем со кој централната администрација на Белград треба да се соочи.

Но, Скопје се обидува да се појави на меѓународната сцена, активирајќи агенти во земјите каде десетици илјади југословенски Македонци емигрирале по Втората светска војна, а посебно во Австралија и Канада. Овие две земји, отворени за доселување, веруваат во мултикултурен систем според кој доселениците се слободни да ги развиваат своите јазични и културно посебности при следење на политиката на интеграција на странските елементи во австралиската и канадската историска основа.

Напорот да се адаптира се појавува и се изразува со јасна политика на апсорпција на доселениците, но во суштина ова е долгорочен процес и повеќе претставува тешкотија за првите доселеници кои дошле по војната, додека за нивните деца родени во Австралија или Канада, процесот на интеграција е полесен и автоматски.

Во оваа фаза, сепак, доселениците од југословенска Македонија бараа, водени од Скопје, „македонскиот јазик“ да се предава во австралиските и канадските училишта и да им се додели правото да ги изразуваат своите „македонски“ културни особини.

Сепак, грчките доселеници во Австралија и Канада цврсто реагираа кога сфатија дека доселениците од југословенска Македонија сакаат да го монополизираат терминот „Македонци“ во напорот да прикажат дека тоа е одделна националност. Ова одбивање е оправдано, бидејќи овие Грци потекнуваат од грчка Македонија и се горди на своето потекло, својата култура и својата историја.

Дури, порадикални националисти, повеќето во земји од доселеничка дестинација, изумија една друга теорија, имено дека сегашните „Македонци“ се мешавина на една нација која во својот настап низ историјата ги дала големите личности како што се Александар (заб. прев. Македонски) Велики, Цар Самоил на Бугарите, византиските императори од Македонската династија, борци од Грчката револуција од 1821, водачи на бугарското востание против Турците на Илинден 1903, основоположници на југословенска Македонија и некои од организаторите на Славомакедонското движење во 1943-1949 кон крајот на Граѓанската војна во Грција и по раскилот помеѓу Белград и Москва.

Во секој случај, скопските усилби во Австралија и Канада за развивање на одделна Македонска националност со сите свои последици, не беа посебно успешни, уште повеќе што таквите активности минуваат скоро незабележани од останатото население во гореспоменатите земји.

Скопските активности се, исто така, откриени за време на посетата на претседателот на Грчката Република Христос Сарсетакис на Австралија, на 22 ноември 1988 година. Двапати луѓе уфрлени од Скопје создадоа инциденти кои беа остро осудени од грчката страна.

Првиот пат, уфрлените од Скопје реагираа за време на отворањето во Мелбурн на изложбата „Античка Македонија“. Вториот пат, слични реакции имаше во Сиднеј против претседателот. И двата инцидента се осудени од г. Серсатакис, кој забележа дека грчкоста на Македонија е неспорна и историски утврдена.

Владиниот говорник, коментирајќи ги реакциите на уфрлените од Скопје, забележа дека грчкиот став е јасен и не е отворен за било какво погрешно интерпретирање. Инцидентите во Австралија се неприфатливи во секој поглед, додаде тој.

Но, скопската радио станица, вознемирена од изразувањето на грчкоста на Македонија од претседателот на Грчката Република, започна со груб напад врз него, додека пак претставникот на грчката влада изјави дека министерот за надворешни работи Каролос Папуљас го изнел прашањето за неприфатливите активности на Скопје по „македонското прашање“ пред неговиот југословенски колега Будимир Лончар.

На Балканот, пак, ситуацијата не е мирна, како што е во Австралија и Канада, бидејќи скопското изразување на „македонското прашање“ претставуваше иритирачка провокација за земјите кои лежат близу до Југославија. Бугарија, како прва, даде позначајна изјава за работите во 1964, во која таа вели дека се откажува од сите територијални и малцински барања према Грција. Овој официјален став на Бугарија даде поттик за брз и позитивен развој во нејзините односи со Грција, до денешната точка кога тие може да се сметаат за пример на пријателство меѓу две земји и за соработка по меѓународни и билатерални прашања.

Овој импресивен развој во грчко-бугарските односи внимателно се следи од Југославија, која не престанува да се прашува дали Грција не избрала да соработува со Бугарија на нејзина сметка. Секако, ова е потполно неистинито, бидејќи Грција се надева на односи со соседните земји кои ќе стојат на еднакво рамниште и ќе бидат колку што е можно посрдечни. Што се однесува до односите со Бугарија, нема проблеми или темни облаци кои висат над нив.

Грчката политика за т.н. „македонско прашање“ е јасна и нејзините главни точки се следниве:

- „Македонското прашање“, под која форма и да се појави, е непостоечко. Ништо не може да фрли ни најмало сомневање врз грчкиот карактер на Македонија и ова е гарантирано легално, како и од *Завршниот документ од Хелсинки*, кој ги смета границите на европските земји за конечни и неповредливи;

- Дури и индиректните сомневања врз грчките имиња и нејзиниот етнолошки состав се без основа, ниту пак има било какви податоци во Грција со кои се докажува постоењето на малцинство на грчката територија;

- Повеќето Славوماкедонци кои живеат во Грција заминаа по Втората светска војна, а останатиот дел замина на крајот од Граѓанската војна. Тие заминаа главно поради иселенички причини во 1950-те;

- Никаков доказ, ни политички ни историски, не постои во Грција, кој би потврдил присуство на националната Славوماкедонска свест. Македонските жители се чисти Грци, а густината на грчкото население на тоа подрачје е најдобар доказ дека на тоа подрачје нема Славوماкедонско малцинство;

- За време на Втората светска војна и странската окупација, Бугарија зазеде некои грчки територии во Северна Грција, со одобрение на нацистите, кои беа ослободени по победата на сојузниците. Дури и за време на таа бугарска окупација, ниедна мерка на потчинување и обид за апсорбирање на локалното население во бугарската култура не ги даде саканите ефекти, бидејќи населението во своето мнозинство беше хомогено грчко.

Во 1964 година, како што е спомнато порано, кога Бугарија официјално декларираше дека се откажува од сите територијални и малцински барања спрема Грција, сите облаци кои се надвиснуваа врз односите на двете земји се растераа. Од друга страна, Грција секогаш била внимателна во своите односи со Бугарија и нема никаков доказ кој би сугерирал дека Грција и Бугарија се сојузуваат против Југославија. Ставовите на Грција и Бугарија се среќаваат на

заедничката основа, имено дека нема никакво „македонско малцинство“ и дека било што да се случува во југословенска Македонија, тоа е чисто внатрешна работа на Југославија.

Грција не верува во создавањето на центри на моќ на Балканот, што би резултирало во опасни реагирања и судири. Денеска Балканот е зона на мирот без компликации кои би влијаеле врз мирот во подрачјето. Истовремено, Грција не поставува територијални барања на сметка на ниту една од соседните земји, ниту бара грчкото малцинство да биде признаено во Југославија.

Што се однесува на југословенските погледи врз постоењето на „македонското прашање“, Грција нема причина да интервенира во домашните работи на Југославија и да испитува дали таму условите отвориле нови национални фронтони во разните сектори на населението. Ниту го прифаќа усвојувањето на името „Македонци“ при формирањето на нови етнички групи поради тоа што ова име е чисто античко грчко кое денес има географско значење прифатливо исто така и за Грција: Македонец е оној чие потекло или потекнување лежи во Македонија. Така, Грција е оправдана кога застанува против случаи кога се прави обид да се докаже дека одделна „Македонска националност“ постои. Никакви приговори не би постоеле ако Скопје или Белград решат да дефинираат една одделна словенска националност во Југославија, различна од другите во истата земја. По војната, Јужна Србија е именувана во „Југословенска Македонија“. Не може да има спротивставување на ова, бидејќи тоа е внатрешна работа на Југославија, уште повеќе што терминот Македонија се применува и во Грција за одредување на нејзиниот северен географски и административен дел.

Во меѓународните организации, Грција секогаш свесно и постојано дава поткрепа на човечките права, како што се тие дефинирани од *Повелбата на Обединетите нации*. Сепак, некои југословенски предлози за кои беа направени обиди да се претстават како да се во заштита на малцинските права, во суштина сакаат да создадат легална рамка за задржување на потпора на плановите со голем размер за интервенирање во внатрешните работи на земјите соседни на Југославија, како што се случи во 1943-1948.

Сега во Грција, сите партии едногласно го одрекуваат постоењето на „македонско малцинство“ во земјата. Оваа позиција е исто така споделена и од Комунистичката партија на Грција (ККЕ), која порано следеше политика сврзана со Московските различни амбиции на Балканот. Кога ККЕ, преку својот генерален секретар Харилаос Флоракис, неодамна изјави дека нема „македонско малцинство“ во Грција, таа поднесе насилнички вербален напад од Скопје.

Реалноста, сепак, е таква што ниту еден напад не може да ја измени. Уште повеќе, странските историчари знаат дека фалсификатите не се доволни сами по себе за да се промени историјата на Македонија, која оди наназад многу милениуми.

РАЃАЊЕТО НА МАКЕДОН И МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗОЛ СТУДЕНТСКИ ЕСЕИ

Националниот идентитет не е нешто што се докажува, туку нешто што се чувствува.

Борче Размоски и Ана Шајноска

•

Во декември 1935 на Шестиот конгрес на КПГ, Грција ја заменила долгогодишната парола за обединета и независна Македонија со барање за целосна рамноправност на малцинствата – образложувајќи ја промената со ставот за изменетиот етнички состав во Егејска Македонија.

Моника Костиќ и Владимир Наумовски

•

Македонија ни најмалку не изгледа безначајна и небитна пред Грција и пред меѓународната заедница. Понекогаш и малите и незначајните можат да сторат многу, само треба да покажат доволно волја и мудрост кон саканата цел. Таа цел никогаш не е толку далеку како што ние понекогаш мислиме. Таа е тука, пред нашите очи – само треба да ја погледнеме за да ја дофатиме.

Владимир Патчев

ВО СЕНКАТА НА ОЛИМП – ПОЈАВАТА НА МАКЕДОН¹⁶⁰

Историјата на Македонија денес побудува голем интерес не само поради современите политички случувања што се одиграа во последно време во Југоисточна Европа (падот на комунизмот; распаѓањето на Југославија; Косовската криза; фамозниот договор за признавање на Тајван; војната во Република Македонија; „ненадејната“ смрт на претседателот на Република Македонија - Борис Трајковски и други помали или поголеми настани) - туку, пред сè, поради значајните личности што оваа држава ги има дадено како прилог во целокупната човекова цивилизација. Да се потсетиме само на некои од нив: славниот крал Александар Велики Македонски (синот на царот Филип II Македонецот), во чие време Македонската империја се протегала на три континенти и чија крајна цел била создавање општосветска империја, во која требало да нема граници во мешањето на различните култури и во која сите народи требало да живеат братски; или на славната египетска кралица Клеопатра Седма, која, по крв и по гени, била етничка Македонка, т.е. била далечна правнука на Александровиот генерал Птоломеј, кој по распаѓањето на македонската империја, останал да владее со Египет. Да се потсетиме и на фактот дека христијанството во Европа за првпат почнало да се шири токму во Македонија; во Македонија е роден и познатиот византиски цар Јустинијан; Македонија ги дала и светите браќа Кирил и Методија, кои денес, во Европа се третираат како „сезаштитници на европскиот континент“ и кои го создале првото писмо на т.н. „словенски народи“; Македонија го дала и Св. Климент Охридски, човекот за кој се смета дека ја создал кирилицата, и уште многу други личности, кои „некои“ наши соседи очајнички се обидуваат да ги прикажат како Срби, Бугари, Грци и, истовремено, негирајќи го постоењето на засебна македонска нација, користејќи ја својата бројност и поголема моќ во однос на Македонија.

Уште од осамостојувањето на Република Македонија во 1991 година, почнаа отворените негирања и оспорувања на Република Грција во однос на името на Република Македонија. Нормално дека двете држави имаат свои верзии во однос на тоа кому му припаѓа славното име Македонија и која од нив може да се „кити“ со перјата на Александар III Македонски! Името Македонија отсекогаш се врзувало со територијата на денешна Република Македонија (или пак со територијата на етничка Македонија), па според тоа нејзе ѝ припаѓа. Меѓутоа, ова се само субјективни и научно непоткрепени ставови, кои можат често да се сретнат и кај македонски и кај грчки автори и други извори.

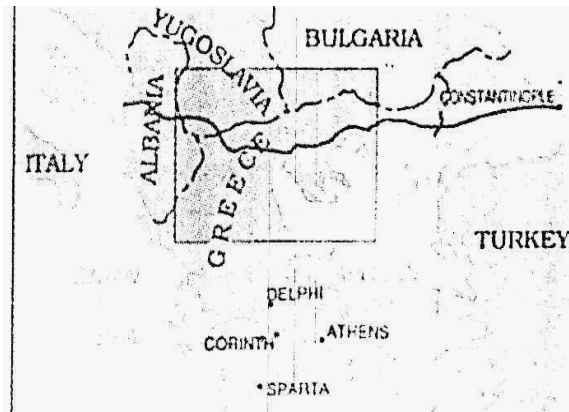
Историските податоци, но и обичната логика, јасно укажуваат дека древните Македонци целосно ја внеле својата крв и култура во денешната ма-

---

¹⁶⁰ Автори на овој есеј, кој е разработка на истоименото дело од д-р Јужин Борза, се Борче Размоски и Ана Шајноска.

кедонска нација. Древните народи не исчезнувале од лицето на земјата и не испарувале во воздухот (освен доколку не постојат податоци за нивно масовно иселување и сл.)

Древните народи, во најголем дел ја внесувале својата крв и култура во посовремените етникуми што се појавувале на нивната територија. Ова денес е прифатено од речиси сите историографии во светот. Таков е случајот и со балканските историографии. Така на пример: современата албанска историографија тврди дека денешните Албанци во најголема мера се потомци на древните

Илири, т.е. на древниот народ што живеел на денешната територија на Албанија; бугарската историографија сосема оправдано ги смета Тракијците за составен етно-културен сегмент од денешната бугарска нација. И грчката историографија смета дека денешните Грци се директни потомци на древните Хелени. Според тоа, сосема е јасно дека древните Македонци не се едно исто со древните Грци, па така Грците немаат право да инсистираат дека античките Македонци се само едно од многуте старогрчки племиња!

Во оваа тема, преку анализа на делото *Во сенката на Олимп - појавата на Македон*,¹⁶¹ ќе се обидеме да докажеме дека денешните Македонци не се никакви Грци т.е. дека Хелените, во никој случај не може да се поистоветат со античките Македонци, како што тоа некој, поттикнат од дневно-политички цели, сака да го прикаже. Оваа книга не само што аргументирано го негира грчкото потекло на античките Македонци, туку и докажува дека Македонците биле народ со своја култура, традиција, со свои обичаи и ритуали, а според некои, дури и со свој сопствен јазик! Читајќи ја оваа книга, првото нешто што паѓа во очи е малата географска карта на Балканот, во која се одбележани границите на античка Македонија од IV-от век п.н.е. Ако подобро се погледа, првиот заклучок е дека границите на античка Македонија се совпаѓаат со денешна Македонија во етнички граници. Тоа значи дека на територијата на која се протегала античка Македонија денес живеат луѓе кои се нарекуваат Македонци (на пример: во Пиринска, Егејска и Вардарска Македонија). Овој податок, сам за себе, и вака непроучен, можеби не значи ништо, но сепак симболизира некоја врска меѓу античка и современа Македонија и треба да биде поттик да се открие нешто повеќе, стремеж да се навлезе што подлабоко во македонските корени и да се докаже потеклото на античките Македонци и нивната евентуална врска со денешните Македонци.

¹⁶¹ Борза Н. Јудин, *Во сенката на Олимп, појавата на Македон*; Патрија, Скопје, 2004.

Во ова дело, Борза не докажува дали денешните Македонци се потомци на славните антички македонски кралеви, туку само се обидува аргументирано да прикаже дека, иако со некои слични обележја во однос на Грците, античките Македонци се посебен, автономен народ, со свои посебни и уникатни карактеристики.

Исто така, Борза не навлегува во расправи за името на современа Македонија. Називот Македонија тој, во денешни услови, го гледа само како територија на која се распространети неколку современи држави (така, ги користат термините: југословенска Македонија, грчка Македонија итн.).

Борза не се служи со „докази“, туку само со траги, со наоди. Тој не пропагира, туку само укажува. Токму ова го прави неговото дело вредно за почит и достоинство за размислување.

Книгата е поделена во 12 раздели, во кои се обработуваат различни теми.

Најпрво, редно е да ја претставиме територијата на која се протегала античка Македонија. Ова Борза го објаснува уште во разделот 2 со наслов - *Земјата Македонија*.

Во однос на географијата на античка Македонија, Борза останува доследен на концептот на Херодот во однос на поделбата на Македонија на три региони:

1. Западна (Горна) Македонија - планинската област западно од Ематиската рамница што се простира до Пинд (регионот на средишниот и горниот тек на Халијакмон-Бистрица);

2. Централна (Долна) Македонија - регионот на големата централна рамница, Алмопија, Пиериското подножје, како и долниот тек на Аксиј (Вардар), сè до планинските краишта над Солун;

3. Источна Македонија - се граничи со Родопските Планини на север и со Егејот на југ.¹⁶²

Тој објаснува дека во XIX-от век германските учени почнале погласно да го пропагираат хеленизмот кај древните Македонци. Д-р Борза смета дека тие тоа го правеле поради сопствени потреби и интереси, како на пример поради обединување на Германија. Ним им бил потребен некој древен јунак „обединител“, на кого требало да се угледаат нивните тогашни политички водачи. Таков „обединител“ тие виделе во лицето на Филип II Македонски, кој наводно ги „обединил“ Грците. Но, д-р Борза пишува дека во оваа идилична слика за Филип Втори како „обединител на Грците“, германските учени од XIX-от век се судриле со една непремостлива пречка. Имено, тие не знаеле како да ги објаснат говорите на познатиот грчки (атински) оратор Демостен, во кои тој жестоко ги напаѓал Македонците како окупатори (а не како „обединители“) на грчките градови - држави, нарекувајќи ги „варвари“ и „тирани“. Меѓутоа, со текот на времето, повеќе истражувачи на оваа област, сè повеќе и повеќе почнуваат да приложуваат докази дека древните Македонци НЕ биле никакви Грци. За ова денес се свесни

---

¹⁶² Исто, стр. 33.

сите сериозни истражувачи на древна Македонија во светот. И самиот д-р Борза пишува: „Најголемиот дел од древна Македонија беше припоен во модерната грчка држава дури во 1913 година и оттогаш наваму станала политички чувствителен регион и во своите односи со доминантната влада во Атина на југ и со неговите не-хеленски соседи на север“.¹⁶³

Излегувањето на површина на податоците за етничката засебност на древните Македонци и денес е попречувано поради низа објективни и субјективни фактори.

Имено, кога се истражува за древните Македонци и нивното поврзување, од страна на некои квази-истражувачи, со Хелените, само по себе се наметнува прашањето за посебноста на *дрвно-македонскиот јазик*?

Во разделот 4, Борза го елаборира прашањето за етничкиот идентитет на Македонците. Ако етничкиот идентитет првенствено се изразува преку јазикот, тогаш Борза смета дека „македонскиот дијалект бил многу поблизок до илирските и тракиските, отколку до грчките дијалекти“.¹⁶⁴

Во интерес на ова тврдење Борза пишува: „Главните докази за постоење на македонскиот како посебен јазик, се од грчки подоцнежни извори кои опишуваат настани меѓу придружбата на Александар Великиот, при што македонскиот јазик посебно се споменува“.¹⁶⁵

Пишувајќи за овој документ, д-р Борза пишува дека некои прогрчки автори (како на пример: Лидел, Скот и Џонс во нивниот *Грчко-англиски речник* Liddell-Skott-Jones in „A Greek-English Lexicon“) се обиделе овој термин да го преведат како „човек кој зборува на македонски начин“ - style of speaking (нешто како „лаконскиот“ начин на зборување и сл.). Но, д-р Борза оправдано го критикува ваквиот нивен став и е дециден во врска со толкувањето на овој термин, па вели: „Контекстот на сцената опишана во овој фрагмент од папирус буди сомневање дека се подразбира нешто повеќе отколку 'стил на пишување': Ксение, кој зборува на македонски, бил испратен од Евмен за да преговара со командантот на македонските трупи. Една таква мисија барала течност во зборувањето, што очигледно еден обичен човек што зборува грчки ја немал. Евмен, кој бил секретар и на Филип и на Александар бил во позиција да ги знае овие работи“.¹⁶⁶

Сепак, треба да се согласиме дека владејачките кругови во древна Македонија во определен период на својот развој го прифатиле грчкиот лите-

¹⁶³ Исто, стр. 6-7.

¹⁶⁴ Исто, стр. 103.

¹⁶⁵ Се работи за пронајден фрагмент од папирус (ПСУ X. 1284) за кој се смета дека претставува дел од изгубеното дело со наслов *Историја на наследниците* од древниот историчар Аријан. Во овој фрагмент се зборува за Евмен (или Еумен) којшто „...испратил натаму човек по име Ксение, којшто беше Македонец во говорот за да преговара со војската“; види: Bosworth, *Eumenes* (Босворт го гледа фрагментот како потврда дека македонскиот јазик бил „посебен“ и сроден на грчкиот).

¹⁶⁶ Борза Н. Јудин, *Во сенката на Олимп, појавата на Македон*; Патрија, Скопје, 2004; стр. 102-103.

ратурен јазик. Меѓутоа, ова не треба да нè наведе на заклучок дека Македонците биле „Грци“. Денешните грчки историчари и пропагандисти го користат овој податок за свои цели. Еве што тие нудат како „доказ“ дека Македонците наводно биле „Грци“.

Борза коментирајќи го ова пишува: *„Недостигот од организирано собирање епиграфски докази, сепак, почна да се поправа со еден долгорочен проект заеднички спонзориран од грчкото Министерство за култура и Националната хеленска истражувачка фондација. Како резултат ќе добиеме серија публикации во кои ќе се презентираат антички натписи од Македонија“*.¹⁶⁷

Баквото гледање на работите од страна на грчките историчари не може да биде никаков доказ дека античките Македонци биле Грци. Како прво, со тогашниот литературен грчки јазик се служеле и други народи. Во прилог на ова тврдење ќе се обидеме да направиме една паралела со денешнава состојба. Денес, големо мнозинство од популацијата потсвесно го земаат литературниот јазик како „доказ“ за етничката припадност на поединци во минатото (како што тоа го прават грчките историчари). Треба да се запрашаме, зошто е тоа така? Многу едноставно. Денес (речиси во целиот цивилизиран свет) најголем дел луѓе се писмени. Притоа поголем дел од народите (барем во Европа) си пишуваат на својот сопствен литературен јазик. Грците си пишуваат на грчки, Србите на српски, Бугарите на бугарски, Македонците на македонски итн. Поради тоа, кај поголемиот дел од нашите современици во потсвеста е создадено еден вид „правило“, според кое, штом денес секој си пишува на сопствениот литературен јазик, така сигурно било и во минатото, т.е. така било отсекогаш.

Но, ако се размисли подобро и ако се анализира состојбата во минатото, ќе се види дека ова „правило“ тогаш воопшто не важело! Во тоа време, во светот имало само неколку литературни јазици. Значи, секој што ќе сакал да пишува морал да се помачи за да научи некој од овие јазици. Ова значи дека одвај имало некој писмен во тие времиња. Така, на пример, припадници на различни народи: Грци, Македонци, Тракијци, Евреи, Илири па дури и Римјани во определен период на антиката пишувале на старогрчки јазик, но никако не значи дека тоа биле Грци. За да се сфати ова подобро, ќе го споменеме примерот со Нигерија (кој важи и за други африкански држави). Имено, во оваа земја живеат голем број народи, кои си имаат сопствени јазици и кои воопшто не се разбираат меѓу себе. Најбројни се народите: Хауса, Јорубо и Ибо. Ниту еден од нив нема свој литературен јазик, туку сите жители на Нигерија денес пишуваат на англиски. Значи, припадникот на народот Хауса, дома си зборува на својот јазик, но, кога ќе сака да напише нешто, или ќе сака да комуницира со својот сограѓанин од народот Јорубо, тој се користи со англискиот говорен и литературен јазик.

---

¹⁶⁷ Исто, стр. 104-105.

Сега, да си направиме една слика дека по некоја (не дај Боже) општо-човечка катастрофа, по неколку илјади години, ќе бидат откриени пишани документи на територијата на денешна Нигерија, како единствени пишани споменици од оваа држава. Што ќе видат идните археолози и истражувачи? Секој од овие нигериски документи ќе биде напишан на англиски! Но, дали тоа значи дека идните археолози треба да заклучат дека во Нигерија во XX-от и XXI-от век живееле Англичани, само поради тоа што во овие векови во оваа земја официјален литературен јазик бил англискиот? Секако дека не, иако е можно да има и такви заклучоци. Потполно е исто и со користењето на грчкиот јазик во антиката т.е. со зачуваните писмени споменици на овој јазик, што ги проучуваат денешните истражувачи.

Како народ што го користел грчкиот литературен јазик во антиката, спомнавме дека биле и Тракијците. Во 1986 година во североисточна Бугарија биле најдени 165 тракиски сребрени садови, кои потекнуваат од V-от век пред Христа. Некои од нив биле напишани со грчко писмо. Коментирајќи го овој пример, во контекст на она за што зборуваме, д-р Борза пишува: *„Археологијата даде корисна балканска паралела: во почетокот на 1986 година една селска парцела со зеленчук во северозападна Бугарија донесе плод, закопано благо од 165 тракиски сребрени садови од V и IV век п.н.е. 16-сет од овие садови биле испишани со тракиски лични имиња и имиња на места на грчки. Тракијците, колку што знаеме, биле негрчки народ чиј јазик - којшто продолжил да постои до доцна во римското време - никогаш не постигнал писмена форма. Можеме уште да се присетиме, исто така, на одамна познатите емисии на ковани пари на тракиските племиња од раниот V век п.н.е на кои имињата на племињата, нивните кралеви и нивните титули се испишани на грчки. Лекцијата е јасна: употребата на грчкиот јазик како форма на писмено изразување сама по себе не го идентификува етничкото потекло на една култура“*.¹⁶⁸

Според ова што го изнесовме, се наметнуваат неколку прашања: Зошто грчката историографија и пропаганда единствено за Македонците тврди дека биле „Грци“, а истото не го тврди и за Илирите, Тракијците, Бугарите, Римјаните, како и за останатите народи кои во одреден период се служеле со грчкиот литературен јазик? Како е можно Македонија отсекогаш да била земја со „грчка култура“, доколку се знае дека во неа не се пронајдени никакви натписи на грчки јазик од времето кога таа егзистирала, а истовремено такви натписи се пронајдени низ цела денешна Грција? Како е можно Македонија отсекогаш да била „грчка земја“, кога се знае дека во Македонија тогаш воопшто не се зборувал грчкиот јазик? Навистина, одговор на овие прашања грчките историчари не можат да дадат пред македонската јавност.

Друго прашање што се наметнува е прашањето за *религијата и обичаите* на древните Македонци. Во разделот 11, говорејќи за материјалната кул-

¹⁶⁸ Исто, стр. 106 (курзив Б. Р.).

тура на античките Македонци во времето на Филип и Александар, Борза го отвора прашањето за религијата на античките Македонци, како и нивните обичаи и традиција. Откако дава преглед на разликите меѓу Македонците и Грците во сферата на религиозните сфаќања, д-р Борза констатира: „Најголемиот дел од писмените податоци за македонскиот пантеон доаѓаат од времето на Филип Втори и Александар, од што произлегува дека Македонците и Грците славеле исти богови. Сепак, многу од јавните манифестации на тоа славење изгледа биле различни. На пример, во Македонија не се пронајдени големи јавни религиозни споменици од пред крајот на IV-от век (што претставува уште една разлика во однос на Грците)“.¹⁶⁹

Меѓутоа, јазикот не е единствениот индикатор за етничкиот идентитет на населението - обичаите се исто така многу силен аргумент за постоењето на еден посебен, автономен ентитет. Така, највидливиот израз на македонската материјална култура се гробниците од IV-от и III-от век п.н.е. Архитектонската форма, декорацијата и погребните предмети од овие гробници, кои сега се помеѓу 60 и 70 на број, се поинакви од она што е пронајдено на грчкиот југ, па дури различно од соседните независни грчки градови на северното Егејско Приморје.

Македонските погребни обичаи, според Борза, „укажуваат на различно гледање на задгробниот живот од грчките, макар што биле обожувани исти богови. Главниот корпус на пишани докази за македонскиот Пантеон доаѓа од епохата на Филип II и Александар III, и создава впечаток дека Македонците ги споделувале грчките богови“. Сепак, многу од јавните изразувања на обожување може да биле различни. На пример, постои отсуство на поголеми јавни религиозни споменици од македонските места пред крајот на IV-от век (уште една разлика од Грците!). Постојат многу нешта во македонското општество кои биле асимилирани од страна на Грција, но исто така, постојат многу работи кои изгледаат дека се староседелски и нехеленски. Некои од разликите можеби потекнуваат од силните азиски или балкански влијанија врз македонскиот живот, а другите од степенот на монархискиот развој што ги карактеризирал Македонците, облик на политичка и општествена организација, што речиси сите Грци го напуштиле многу порано. Заклучокот е дека сличноста меѓу некои македонски и грчки обичаи и предмети не е сама по себе доказ дека Македонците биле грчко племе!

Древните Македонци имале и свои сопствени македонски народни обичаи и обреди, за кои пишувале повеќе древни историчари, како што се Херодот, Аристотел, Плутарх, Квинтиј Курциј Руф и други, децидно потенцирајќи дека овие обичаи биле македонски. Како автентични древно-македонски обичаи се споменуваат: кршењето погача за време на свадбените ритуали, одделното седење на мажите и жените за време на веселбите, стрижењето на косата за време на жалост или несреќа, специфичниот начин на избор на кралеви, специфичниот начин на судење, на погребување и многу други.

¹⁶⁹ Исто, стр. 72.

Сепак, најубедлив доказ за разликите меѓу древните Македонци и древните Грци претставува различната етногенеза на овие два народа. Етногенезата, пак, знаеме дека е апсолутен параметар во определувањето на етничкото потекло на некој етникум. До неодамна мнозина историчари сметаа дека Дорците биле еден од главните етникуми и во етногенезата на древните Македонци.

Д-р Борза во својата книга е дециден во тврдењето дека теоријата за дорска миграција во Македонија треба да се исфрли од науката. Во врска со ова д-р Борза пишува: „Многу теми од раната историја на Грција биле толку жолчно расправани во поново време како *‘Дорските инвазии’*. Теоријата за *‘Дорска инвазија’* (заснована врз пишувањата на Херодот 9.26 и наследена од Тукидид 1.12) во голем дел е изум на историографијата од XIX-от век, а е инаку непотврдена ниту од археолошки ниту од лингвистички докази“.¹⁷⁰

Во продолжение д-р Борза објаснува: „Дорците се археолошки невидливи. Северна Грција допрва треба да даде еден единствен артефакт што ќе може да се поврзе со Дорците“. ....„Не постојат докази за оваа т.н. дорска преселба ни во централна ни во западна Македонија ни во североисточна Тесалија. Не постои археолошки запис за дорски преселби, а митските аргументи се главно хипотетични, засновани врз народни преданија за дорската татковина што првобитно се наоѓала во северозападна Грција. Дури и ако ова второво е точно, врска меѓу првобитната татковина на Дорците и добропознатиот дорски дијалект од подоцнежните времиња не е јасна. Сепак, сите „дорски Грци“ од класичниот период не би можеле да потекнуваат од раиштркани племиња од северозападните грчки планини. Дека тие подоцна биле наречени Дорци е во толкава мера доказ за дорското потекло во етничка смисла колку што бил обичајот на Грците од XIX-от век да се нарекуваат себеси Ромаионин (Ромеи), а земјата Роумели (Румелија), доказ за нивното римско наследство, и покрај нивниот грчки јазик и словенско мешање“.

Д-р Борза пишува дека: „Македонците немале етничка врска со Дорците, туку дека предците на Македонците можеби заедно живееле во околината на Пинд и Халикамон за време на бронзената доба, поради што дошло до заемни културни влијанија“.¹⁷¹

Друг факт, поради кој Борза смета дека Македонците не се Грци, е тоа дека Херодот и Тукидид ги опишуваат Македонците како туѓинци, како различен народ што живее надвор од границите на грчките градови-држави. На некои места, Борза дури и се прашува дали Македонија била најраната европска национална држава? Македонците биле етничка група, произлезена од нивните предци - Македоните, а дефинирани во историски времиња, преку нивната служба на кралот. Во оваа смисла, тие биле народ, или етнос, со заеднички збир лојалности и удел во заедничко историско искуство.

¹⁷⁰ Исто, стр. 72.

¹⁷¹ Исто, стр. 74-79.

Сепак, и покрај овие силни докази за разликите меѓу Македонците и Грците, грчките историчари и натаму со сите сили се обидуваат да ги бранат ставовите на германската пропаганда од XIX век за наводното „грчко“ потекло на Македонците. Дека добар дел од ваквите изданија не наидуваат на поддршка кај објективната научна јавност, повторно ќе се повикаме на д-р Борза, кој во својата книга жестоко критикува некои грчки историчари во однос на нивните пишувања за потеклото на древните Македонци. Во врска со ова д-р Борза пишува: *„Најцелосен приказ на 'грчката' позиција, а исто така и најдетална студија на македонскиот јазик, е од Каллерис, Les anciens Macedoniens, особено 2: 488-531, во која исцрпно се испишани наводните грчки елементи во македонскиот јазик. Пошовинистичко (и помалку убедливо) стојалиште може да се најде кај Даскалис, Hellenism, посебно дел 2 и 3. Најбламирачки напис е оној на Мартис (The Falsifications of Macadonian History). Оваа книга, напишана од поранешен министер за Северна Грција, е еден полемички антијугословенски трактат толку полн со историски грешки и искривувања така што ценетата награда доделена од Атинската академија служи само да се намали вербата во научниот суд на тоа почитувано здружение на научници“*.¹⁷²

Жестоките критики кон нивните дела имаат посебна тежина бидејќи се упатени од страна на најголемиот светски авторитет на истата тема - американскиот доктор на науки од Универзитетот во Пенсилванија, д-р Јуџин Борза, кој притоа не ја штеди од критики ниту Грчката академија на науките од Атина.

Овој извонреден научник, со доза на цинизам кон грчките ставови, заклучува: *„...Македонците од V-от век пред Христа биле помалку сигурни во нивното хеленско потекло отколку што се некои денешни писатели“*.¹⁷³

Сепак, недостигот од институционални уредувања цврсто укажува дека, иако Македонците биле нација, нивната зависност од едноставната и персонална монархија, ги спречила да постигнат државност. Македонската нација служела како тампон-зона за заштита на Грците од упадите на нехеленските балкански народи, важен фактор што придонесувал за растот на грчката цивилизација.

Доколку сите овие аргументи не се доволни да докажат дека Македонците се народ различен од Грците, тогаш останува да се каже дека колку и да се оспорува македонскиот национален идентитет, Македонците го оставиле својот белег во историјата, не како племе на Грци или на некои други балкански народи, туку како Македонци!

Според Борза, територијата на која се наоѓа денешна Република Македонија содржи многу артефакти и докази од материјалната култура кои воопшто не се испитани, бидејќи во тој регион имало сосема малку археолошки

---

¹⁷² Исто, стр. 101.

¹⁷³ Исто, стр. 93.

ископувања. Ова треба да биде еден индикатор дека самите ние, Македонците, не се грижime доволно за докажување на сопственото потекло и за откривање на сопственото минато. Сепак, сè уште не е доцна да се почне со тие испитувања, и овој пат, ископувањата и истражувањата да бидат поткрепени со македонски финансии и македонски научници!

Книгата на професорот Борза денес е од голема корист за Република Македонија, бидејќи во ова доба на потврдување на националниот идентитет на македонскиот народ, навистина се потребни вакви факти, изнесени од страна на еден светски признат научник од областа на античката историја, кои обезбедуваат докази на македонскиот уникатен идентитет!

Сепак, според нас, главната идеја во целата книга е тоа дека прашањето за античкото потекло на Македонците е толку исполитизирано и толку користено за различни освојувачки и пропагаторски цели, што треба да биде оставено да се „одмори“!

Ова е сосема точно, бидејќи колку и да е важно минатото, сегашноста и иднината се секогаш поважни! Затоа, нашиот однос кон спорот на Грција за името Македонија не треба да се базира само врз наоѓање „докази“ за античкото потекло на современите Македонци, бидејќи такви докази можеби никогаш нема да бидат најдени, туку треба да се базира на развивање на економијата и максимално искористување на природните ресурси и климата, кои уште од предисторијата ни се благонаклонети!

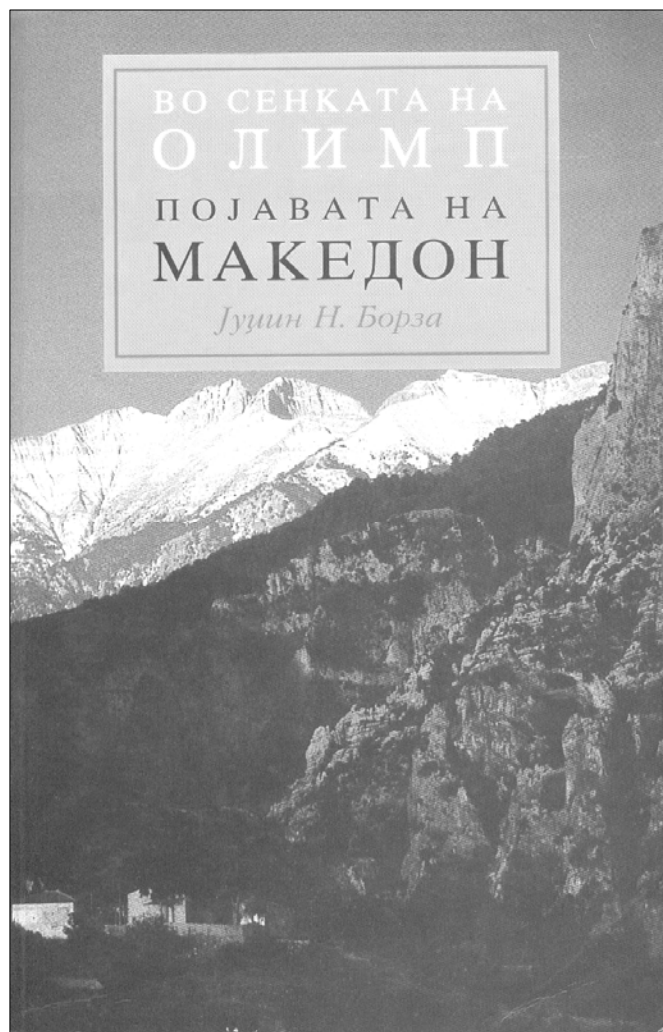
Со создавање на силна економија, силно стопанство, а со тоа и силна држава, ретко кој ќе се грижи дали нашата соседна Грција не нè признава под уставното име!

Исто така, треба да се свртиме кон дипломатско и цивилизирано решавање на проблемот со Грција, бидејќи со последните случувања (како што е признавањето на група грчки интелектуалци дека спорот на Грција со Република Македонија во врска со името Македонија е „смешен и неоснован“) се добри показатели дека со текот на времето, овој спор ќе стане нешто на кое само ќе се сеќаваме!

Бидејќи, на крајот на краиштата, националниот идентитет не е нешто што се докажува, туку нешто што се чувствува! Ако ние себеси се чувствуваме и се декларираме како Македонци, ниедно непризнавање како такви нема да нè поколеба и да нè разuverи во нашето убедување дека ние сме некои далечни потомци на Александар III Македонски!

Меѓутоа, сепак, на крајот треба да се истакне дека овие дебати во однос на името и во однос на националниот идентитет треба да бидат водени на ниво на позитивна и плодотворна соработка со Грција, бидејќи денешните трендови кои водат кон сè потесни економски врски меѓу Република Македонија и Република Грција (статистиките велат дека Грција е најголемиот инвеститор во Република Македонија) неминовно ни го наметнуваат прашањето: „Дали на народот навистина му се потребни само леб и игри и дали недо-статокот на леб може да се покрие со национални игри“?

И фактот што одржуваме толку блиски економски врски со една држава-членка на Европската унија, влева надеж дека со текот на времето сите недоразбирања и спорења ќе завршат во заедничка полза и сите ќе бидеме среќни и горди на припадноста кон „европското граѓанство“!

МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗОЛ¹⁷⁴

Античките Македонци

Античките Македонци се сметале за еден од најстарите народи во Југоисточна Европа. Старите Грци ги сметале за варвари бидејќи не говореле грчки, но подоцна, во 476 година пред Христа им дозволуваат учество на Олимписките игри.¹⁷⁵ За време на владеењето на Филип Втори Македонецот - Грција станала позависна од Македонија. Кралот Филип Втори по нанесувањето на катастрофалниот пораз на Грците кај Херонеја во 338 г.п.н.е. ја воспоставува македонската хегемонија врз Коринтскиот сојуз. Македонското влијание сè повеќе јакнело по уништувањето на Теба од Александар Трети Македонски. Во 323 година п.н.е. постоел обид на Грција за ослободување од македонската хегемонија, но бил задушен во Ламиската војна при што македонските трупи ја зазеле Атина. Македонија во тоа време била под влијание на елинизмот поради македонската хегемонија над Грција, па затоа Александар го проширил елинизмот за Грците. Но, и цела Европа поткликнала под напливот на елинизмот ширен од страна на Римската Империја (постоел ист колонијален и робовладетелски систем исто како во Грција).

По смртта на Александар, Александрија била центар на културата на хелинистичката ера под водство на македонските Птолемеи, сè до 30 г.п.н.е. кога Египет, по смртта на Клеопатра VII, како последна хеленистичка држава била анектирана од Рим, по трите војни на Рим против Македонија од 215 г.п.н.е. дури во 168 г.п.н.е. По *Битката кај Пидна*, дошло до пропаст на македонската држава (Македонија станала римска провинција, а со тоа и Грција како дел од провинцијата Македонија).¹⁷⁶

Во времето на Диоклецијан, Македонија била поделена на два региона Macedonia Prima и Macedonia Secunda. По делбата на Империјата во 395 година и по населувањето на Словените, Македонија станала составен дел на Источното Римско Царство, подоцна Ромејско Царство т.е. Византија.

Ран Среден век

Во текот на VI-от и VII-от век словенските племиња трајно го населиле јужниот дел на Балканскиот Полуостров. При населувањето ги снемало

¹⁷⁴ Автори на овој есеј, кој го разработува истоименото дело од Ханс Лотар Штепан – поранешен амбасадор на Германија во Р. Македонија, се Моника Костиќ и Владимир Наумоски.

¹⁷⁵ Ханс Лотар Штепан, *Македонски јазол*; стр. 35.

¹⁷⁶ Исто, стр. 3.

имињата на државите, бидејќи Словените на населените региони им ги дале имињата на своите племиња. Подоцна, една држава добила име кое не е словенско туку турско-татарско - Бугарија. Словенските новодоселеници само во два случаи ги задржале старите имиња на регионите каде се населиле и ги презеле имињата на останатиот дел на населението кој опстанал во Грција и Македонија.¹⁷⁷

Самуиловата држава

Во 976 година се создала првата словенска македонска држава, односно Самуиловата држава, која во своите граници опфаќала територија којашто на север се граничела со Сава и Дунав, на југ со Пелопонез и Егејското Море, на запад со Јадранското Море и Задар и на исток со Црното Море. Постоеле два периода на развој на државата, првиот од 976 до 996 година, којшто бил период на територијално ширење во гореспоменатите територии, втор период од 996 до 1018 година во кој и покрај некои успеси дошло до опаѓање на оваа држава.

По поразот на Самуил кај Беласица, византискиот цар Василиј II (од т.н. македонска династија) им овозможил на Македонците да зачуваат значајна доза на независност преку доделувањето статус на автокефалност на Охридската архиепископија. Автокефалноста била задржана до 1767 година кога султанот Мустафа, наговорен од претставниците на грчкото православие, ја укина Охридска архиепископија.

Грчката влада се повикува на овој дамнешен настан во обид да се ослободи од несаканото име Република Македонија. Атина би била подготвена да ја признае автокефалноста на Македонската православна црква, при што Грција предлага промена на името Македонска црква во старото име Охридска архиепископија. Би можело да се претпостави како следен чекор промена на името Република Македонија со тогашното име на Архиепископијата. Со тоа, името Македонија, кое речиси едно и пол илјадалетие е обележје на идентитетот на Македонците, би станало неважечко и би било изгубено засекогаш. Ова сосема одговара на намерата на Грција која во 1912/13 го анектирала јужниот дел на Македонија, кој до 1985 година го нарекуваше Северна Грција, за да може да му ја продаде на светот фикцијата дека античките Македонци отсекогаш биле Грци како еден вид реалност.¹⁷⁸

Македонија под турско ропство

Османлиската држава настанала кон крајот на XIII-от и почетокот на XIV-от век, со осамостојувањето на еден ранофеудален феуд (бејлук) во тур-

---

¹⁷⁷ Исто, стр. 3.

¹⁷⁸ Исто, стр. 39 и 40.

ската држава, која во XIII-от век го опфаќала најголемиот дел на Мала Азија. Под водство на Осман, во текот на следните векови создала империја чија територија се проширила во Европа и Мала Азија, Арабија и Северна Африка. Македонија потпаднала под османлиската власт во 1371 година, со што државно-правниот систем на османлиската држава се воспоставил и на нејзина територија. Балканската територија влегла во т.н. Румелиски беглербеглак кој бил поделен на пет окрузи, а едниот го носел името Македонија. Во оваа фаза македонското незадоволство од турската власт кулминирало со Карпошовото востание во 1689 година. По задушувачето и неуспехот на ова востание и поради големиот терор врз македонското население, извршен од османлиите, Македонците барале заштита од австрискиот цар Леополд.¹⁷⁹

На 19 мај 1876 година избувнало Разловечкото востание, предводено од Димитар Поп Ѓорѓиев - Беровски, кој како и многу други востаници пред него, бил да побара помош во Санкт Петербург, но не бил ни примен!

Од ова може да се извлече заклучок дека Русија очигледно уште тогаш ја припишала Македонија на една од нејзините протежирани земји Грција или Бугарија. Ова одбивање на раководството на Русија на еден православен и словенски народ, кој се стремел кон ослободување и независност од турското ропство, исто како и другите балкански земји, кои Русија великодушно ги помагала, било многу невообичаено, но сепак го запрело политичкиот развој на Македонија. Како причина за ова мистериозно однесување, Јута де Јонг ги навел следниве размислувања за Русија:

Автономна Македонија би можела на Русија, како заштитник на бугарските аспирации кон Македонија да ѝ оневозможи излез на Средоземното Море, за разлика од постоење на македонска провинција во рамките (на тогаш сè уште) послушната Бугарија.¹⁸⁰

Откажувањето на помошта од Русија се должи и на грчко-рускиот договор со кој се манифестирала политиката на империјализмот кон крајот на XIX век, која не се однесувала само на велесилите, туку и на лидерите на балканските земји кои биле заведени од визиите за голема сила. Во Грција, политичкото раководство и црквата сонувале за Голема Грција (Megale idea).¹⁸¹ За да не си ги намали можностите да посегне по Македонија, Тракија и Северен Епир, Грција се потрудила да ги пресече во корен веќе изјаснетите стремежи на Македонците за автономија. Тоа наједноставно можела да го стори преку Русија.

По последната војна во 1878 година против Османлиското Царство, која довела до Берлинскиот конгрес, Русија ја избрала Бугарија за штитеник и за своја отсочна штица. Русија со своите трупи стигнала до предградието Сан Стефано, каде што го склучила Сан-Стефанскиот мировен договор со кој Србија, Романија и Црна Гора добиле независност и територијално проширување, а се предвидуvalo и формирање на автономно трибутарно кнежевство Бугарија. Во

¹⁷⁹ Билјана Поповска, *Државно-правна историја на Македонија*; стр. 103 и 104.

¹⁸⁰ Х. Л. Штепан, *Македонски јазол*; стр. 41.

¹⁸¹ Исто, стр. 42.

рамките на ова кнежевство се предвидувало да влезе и целата територија на Македонија, со исклучок на Солун, како и деловите на Србија и Албанија. Со ова настанало и *македонското прашање*, особено со формулацијата „другите делови“, кон коишто Атина јавно ги искажала своите претензии.¹⁸²

Во јули 1878 бил склучен *Берлинскиот договор* меѓу Германија, Австро-Унгарија, Франција, Англија, Италија, Русија и Турција. Согласно со договорот, било формирано автономното вазално кнежевство Бугарија, а Тракија и Источна Румелија останале во составот на Турската Империја, но со автономија и христијанин за управител, Србија и Црна Гора биле признаени како независни држави кои добиле и територијално проширување, БиХ биле окупирани од Австро-Унгарија, а за другите области од европскиот дел на Турција било предвидено спроведување на реформи. Членовите 23 и 62 од Договорот се однесувале на Македонија.¹⁸³

Под притисок на Англија и Австрија, Македонија и Тракија ѝ биле вратени на Турција.

Нов век

Односот кон Димитар Поп Ѓорѓиев - Беровски во Санкт Петербург и одлуките против Македонија на *Берлинскиот конгрес*¹⁸⁴ неискажливо го отежнале развојот на Македонија до Илинденското востание (1903) и до Балканските војни (1912/1913), па и подоцна, сè до добивањето статус рамно-правна република во рамките на ФНРЈ и до потполна независност во 1991 година.¹⁸⁵

Македонија имала период од три и пол месечна релативна слобода, во секој случај слобода од турскиот окупатор, тоа е времето до одржување на Берлинскиот конгрес, со кој бил поништен *Санстефанскиот договор*. Ова е и период на активирање на народноослободително движење на македонскиот народ кое во 1893 година резултирало со формирање на ТМОРО.

Следен кус период на слободна Македонија бил периодот на Крушевската Република која била прогласена за време на Илинденското востание (2 август 1903), но по само десет дена ова востание било задушено. Државите обединети во Балканскиот сојуз: Црна Гора, Бугарија, Србија и Грција и објавиле војна на Турција со цел да ги поделат турските владенија на Балканот. Во периодот од 1903-1909 година во Македонија од страна на големите сили Австро-Унгарија, Русија, Велика Британија, Италија, Франција и Германија се спроведувале административно-финансиско-полициски реформи, согласно *Договорот од Мирџитег* (склучен меѓу големите сили и Османлинската

---

¹⁸² Исто, стр. 43.

¹⁸³ Билјана Поповска, *Државно-правна историја на Македонија*; стр. 188 и 189.

¹⁸⁴ Револтот од Берлинскиот конгрес бил изразен преку Кресненското востание (1878 година).

¹⁸⁵ Х. Л. Штепан, *Македонски јазол*; стр. 45.

Империја во октомври 1903 година). На некој начин територијата на Македонија била под меѓународна управа на големите сили. Во 1908 година се вовел уставен систем во Османлиската Империја во чиј состав влегувала и Македонија како резултат на изменетите услови кои настанале со Младотурската револуција.

Предвесник на Балканските војни (1912/13) биле непосредните договори за склучување еден воен сојуз меѓу Србија и Бугарија во октомври 1911 година. Во март 1912 година бил склучен Договор за пријателство и сојуз меѓу двете земји, кој содржел таен анекс во којшто договорните страни ги изложиле своите планови за иднината на Македонија. Анексот предвидувал воспоставување заедничка власт на двете држави врз Македонија по ослободувањето од турска власт. Во случај на спор меѓу Србија и Бугарија била прифатена арбитража на рускиот цар.¹⁸⁶

По завршувањето на Балканските војни меѓу Србија, Црна Гора, Грција, Османлиската Империја и Романија како победнички, од една страна и Бугарија како победена, од друга страна, бил склучен Букурешкиот мировен договор на 10.08.1913 година. Со Договорот територијата на Македонија била поделена меѓу Грција којашто го добила егејскиот дел, Србија го добила вардарскиот дел, а Бугарија го добила пиринскиот дел.¹⁸⁷

Поделбата на Македонија била потврдена и по завршувањето на Првата светска војна (1914-1918), согласно со *Версајскиот мировен договор*, склучен по Париската мировна конференција (1919), со која биле санкционирани одредбите од *Букурешкиот договор* во однос на Македонија. На 24 ноември 1919 година во Неј била донесена *Конвенција* меѓу Бугарија и Грција за емиграција на малцинствата. Таа била донесена во согласност со Комитетот за нови држави на Париската мировна конференција. Врз основа на оваа конвенција и врз основа на податоците од Мешовитата грчко-бугарска емиграционна комисија и од бугарската Главна дирекција за населувањето на бегалците, во 1928 година во Бугарија биле преселени 86 572 лица од Егејскиот дел.¹⁸⁸

Во 1926 година, како одговор на критиките на Друштвото на народите дека не биле почитувани одредбите за малцинствата на *Севрскиот договор*, грчката влада издала налог за издавање на ABECEDAR за учениците Македонци во Егејска Македонија. Тој бил отпечатен на леринско-битолско наречје, со латиница. Меѓутоа, Букварот никогаш не влегол во употреба.

Во декември 1935 година на *Шестиот конгрес на КП на Грција*, Грција ја заменила дотогашната парола за обединета и независна Македонија со барање за целосна рамноправност на малцинствата, образложувајќи ја промената на ставот со изменетиот етнички состав во Егејска Македонија.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Билјана Поповска, *Државно-правна историја на Македонија*; стр. 329 и 330.

¹⁸⁷ Исто, стр. 330.

¹⁸⁸ Исто, стр. 364.

¹⁸⁹ Исто, стр. 424.

Македонскиот револуционер Димитар Влахов бил поттикнат од *Балканската комунистичка федерација* за стапување во преговори со Петар Чаулев, Тодор Александров и Александар Протогеров, а последица на преговорите било издавањето на *Мајскиот манифест на ЦК на ВМРО* на 15 мај 1924 година. Основна политичка платформа во „Мајскиот манифест“ била обединување на револуционерното движење во трите дела на Македонија, заради создавање на Македонија како самостојна политичка единица во рамките на Балканската федерација. Многу брзо потоа Александров и Протогеров, под влијание на бугарската влада, се откажале од своите потписи на манифестот. Во октомври 1925 година, со обединување на Илинденската организација, бившата Македонска федеративна организација и Емигрантскиот комунистички сојуз се создава ВМРО (Обединета) со основна цел развивање на НОД во трите дела на Македонија. Ограноците на ВМРО (Обединета) се создале меѓу двете светски војни во трите дела на Македонија, но, како последица на процесите во Југославија во 1928-1929 година, во Бугарија во 1936-1937 година, и Метаксовата диктатура од 1936-1941 година во Грција, таа постепено исчезнала од политичката сцена.¹⁹⁰

Во почетокот на Втората светска војна, април 1941 година, Германија ја нападнала и Грција, а германските воени единици успеале преку југословенска територија да влезат во Северна Грција. Иако со тоа грчката војска не била поразена, таа на 24 април 1941 година потпишала капитулација, а кралот и владата ја напуштиле земјата. Што се однесува на Македонија, поголемиот дел од Македонија, дел од Србија и еден дел од Косово, како и дел од Егејска Македонија, Тракија, Грција, биле окупирани од Бугарија. Западна Македонија, со градовите Тетово, Гостивар, Кичево, Дебар, Струга, потоа Костурско и поголемиот дел од преспанските села биле окупирани од Италија.

Во натамошниот развој се јавил нов квалитет на НОВ, се преземале мерки за зацврстување на НО фронт, зацврстување на партизанските одреди и разгорување на вооружената борба.

Првото заседание на АСНОМ било одржано на 2 август 1944 година, во манастирот Св. отец Прохор Пчински, го санкционирало дотогашниот процес на изградба на македонската држава во текот на НОВ и ги донело темелните акти за создавање на новата држава.

На 2 мај 1945 година завршила Втората светска војна - во Ротердам била одржана Конференција на која се утврдиле територијалните промени, а за македонското прашање никој не проговорил и останале решенијата од *Версајскиот договор* од 1919 година. Со тоа што македонското прашање не било поставено, се доаѓа до заклучок дека залудни биле напорите на народот од Егејска Македонија за остварување на правото на самоопределување кои се изразиле преку писмата упатени до Централниот комитет на Грчкиот антифашистички фронт (ЕАМ) и до Главниот штаб на Грчката народноослободител-

---

¹⁹⁰ Исто, стр. 388.

на војска (ЕЛАС), кои имале неприфатлив однос спрема македонскиот народ во Егејска Македонија.¹⁹¹

Потврда за сопствениот македонски идентитет

Во рамките на повоен период политичари, научници, аналитичари и новинари се занимавале со проблемот Македонија, како и со националната припадност на македонскиот народ. За утврдување на етнички-националниот состав на македонскиот народ група француски експерти изработиле студија за случувањата во Егејска Македонија. Тие дошле до заклучок дека таму не станува збор ниту за српско, бугарско, ниту за грчко население, туку за посебен словенски народ со самостоен јазик и сопствена култура. До слични резултати дошле и британски и италијански истражувања.¹⁹²

Но, ова не ја спречи Грција по македонската независност, 1991 година, „да ја влече за нос“ светската јавност и да тврди дека во Република Македонија живеело едно потчинето малцинство од 300 000 (триста илјади) Грци. За ова пропагандистичко волшепство со бројки, Атина подоцна се правдеше дека под таа бројка биле разбрани (македонските) бегалци и преселеници (за време на Балканските војни и Граѓанската војна во Грција), коишто, конечно претходно живеела во Северна Грција!¹⁹³

Во овие мапи постојат две Македонии, кои поспецифично се нарекуваат како Македонија (поранешна југословенска Република) и Македонија (регион). Овие мапи покажуваат дека може да дојде до забуна и двосмислености, географскиот термин Македонија *може* да се употреби со две различни значења кон два различни ентитета: новата независна Република Македонија, од една страна, и грчкиот регион на Македонија од друга страна. Тоа покажува дека можат да постојат две одделни групи луѓе Македонци, како: Македонци (во национална смисла) коишто *не се Грци*, и Македонци (во регионална смисла) *што се Грци*.¹⁹⁴

Во 1992 година грчкиот министер за надворешни работи Папаконстатину, на еден официјален брифинг, сакаше да ги убеди *пријателските* членки на тогашната Европска заедница дека во 1944 година Тито самоволно и противзаконски ѝ го доделил името Македонија на Народна Република Македонија во рамките на ФНРЈ. На овој брифинг Папаконстатину не употребил никаква конкретна информација и ниту еден историски, етнички, религиозен или каков било политички аргумент. Оваа фикција, Грција - непопречена од ЕУ, НАТО, ОН, ОБСЕ и СЕ ја одржува сè до денес.¹⁹⁵

¹⁹¹ Исто, стр. 591.

¹⁹² Х. Л. Штепан, *Македонски јазол*; стр. 391.

¹⁹³ Исто, стр. 201.

¹⁹⁴ Лоринг М. Денфорт, *Македонскиот конфликт*, стр. 275.

¹⁹⁵ Х. Л. Штепан, *Македонски јазол*; стр. 47.

По 1992 година за Република Македонија се употребува името ПЈРМ (Поранешна Југословенска Република Македонија). Со ова име пред очите на светот Република Македонија т.е. нејзиниот државен интегритет е деградиран на ниво на провизорен или привремен ентитет. Грција, за разлика од Бугарија и Србија, може да си дозволи да се однесува како сака со ЕУ и НАТО, бидејќи како членка не мора да стравува од притисок, ниту од исклучување, а во најлош случај тоа би било опомена. Со ова македонскиот народ мора да живее со фактот дека откако стекна независност и слобода, тој во голема мера зависи од волјата на својот сосед, особено нејзиното членство во НАТО и ЕУ.

Имињата за Македонците

Во светот Македонците се среќаваат под различни имиња. Нашите локални Македонци, грчки Македонци, Егејски Македонци, Грци и Македонци, како и гркомани и скопјани. Меѓутоа *...гркомани и скопјани не се називи произлезени од самото препишување*. Луѓето од Леринско што се идентификуваат како Грци, не се гркомани, тие се Грци. На ист начин луѓето од Леринско што се идентификуваат како Македонци, не се скопјани, тие се Македонци.

Полемиката меѓу Грците и Македонците за тоа кој има право да се нарекува Македонец е полемика на две идеологии за поседување на национален идентитет, тоа е полемика во која две нации се обидуваат секоја за себе да има авторско право на она што тие сметаат дека е нивно. Но, антрополошки можеме да видиме дека постојат два национални различни идентитета и две култури. Со постоењето на два вида Македонци во регионална и национална смисла, ќе постојат и две Македонии, една како грчка, во регионот на Северна Грција и една независна држава во централниот Балкан. Ваквото решение го оспорува постоењето на македонската нација и на македонското малцинство во Грција, што и е израз на етнички национализам.

Македонците од Егејска Македонија даваат дефиниција за гркоманите: *„Гркоманот е лажен Грк, тој е Македонец којшто сака да го викаат Грк, кој одбива да го прими своето вистинско македонско национално потекло, кој се сраму од своето минато и јазикот што го зборува, кој се плаши да се нарече Македонец. Гркоманите се трансвестити, луѓе што тврдат дека се нешто што не се!“*¹⁹⁶

Моќ на имињата

Најголем проблем е името... Со името се случи кражба, фалсификување и искривување на историјата. Со името Македонија се создаде државата Скопје. Моќта да ставиш име е една од најелементарните форми на политич-

---

¹⁹⁶ Лоринг М. Денфорт, *Македонскиот конфликт*; стр. 367 и 368.

ка сила, бидејќи ја вклучува силата која го оживотворува она што е именувано (Пјер Бурдије, *Неос Космос*; 9 ноември 1992).

Летото 1994 година, за време на кампањата за меѓународно признавање на РМ беа предложени најразлични имиња. Грчката влада упорно одбиваше секое име за нашата Република кое го содржеше името Македонија во каква било форма. Грчката влада се обидуваеше сосема да ги прекине симболичните врски што ја поврзуваат РМ и нејзиниот народ со што и да е македонско. Затоа претседателот на Р. Македонија, во 1992 година, ја даде следнава изјава: *„Ние го носиме ова име (Македонци) со векови, тоа потекнува од името на овој регион, и ние сме жители на дел од тој регион. На овој начин луѓето може да не разликуваат од другите соседни народи, Срби и Бугари. Нашата земја се вика Република Македонија, и ова е само дел од територијата што сега е дел од Грција и Бугарија“*.

Другите имиња предложени од грчката влада, како на пример: *Централна Балканска Република, Јужна Славија, Јужна Србија* се метоними што го негираат постоењето на Р. Македонија, одделувајќи го од *Македонија* и идентификувајќи ја со поголеми географски и културни групи, како на пример Балканот, Словените и Србите. Грчката пракса покажува дека ни се обраќа со името на нашиот главен град Скопје, а имиња како Република Скопје или Скопска Македонија се исто така метоними.

Конечно, БЈРМ како прифатено име е провизорно и не е трајно решение на проблемот меѓу двете влади, кое што го негира постоењето на РМ и временски и просторно. Тоа значи дека РМ не ужива независно постоење во сегашноста, дека таа е само *бивша* република. Покрај тоа, ова име реторички ја поврзува РМ со бивша Југославија како една мултинационална држава која во минатото ја содржеше РМ, но која веќе не постои. За ова претседателот Глигоров изјави: *„Ние не сме повеќе бивша, и ние не сме југословенска“*.

Широката употреба на БЈРМ како акроним, исто така служи да ја оддели Република Македонија од името Македонија и од сè што тоа претставува, а уште поекстреман процес на одделување е повремениот употреба на терминот *„Фиромовци / Бајрамовци / Скопјаноси“* од страна на грчките извори за Македонци.

Постои и предлог за „двојно име“, според кој, Грција ќе може за Република Македонија да користи кое што сака име, а меѓународната заедница да го користи уставното име. Вистинската сила на оваа фаза на борбата за македонскиот идентитет лежи во рацете на меѓународните организации и моќни држави кои се во положба да го одредат официјалното име што Република Македонија конечно ќе може да го употребува во светот на надворешните работи.

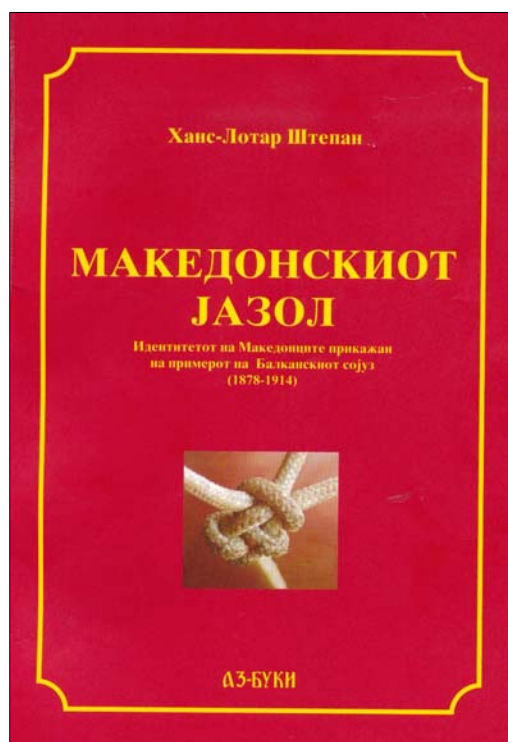
Последици

Грчката блокада против РМ штетно дејствуваше на македонската економија, веќе заслабена од ембаргото на ОН на Србија. Скратувајќи го излезот

на Република Македонија на грчкото пристаниште во Солун, грчката блокада драстично ја намали заработувачката на Македонија од извозот и сериозно го загрози увозот на храна, нафта и други витални намирници. Грчкиот премиер Папандреу барем делумно беше во право кога рече дека *опстанокот на Скопје зависи од пристаништето во Солун, а не од бројот на неговите амбасадори* (МИА, 17 декември 1993).

Заклучок

Хеленистичка Република Грција нема право на Република Македонија да ѝ го забранува користењето на уставното име на државата. Како последица на тоа повеќе членки на семејството народи, на чело со земјите-членки на ЕУ, НАТО, Советот на Европа и на ОБСЕ, треба конечно да се откажат од употребата на името FYROM (БЈРМ), кое е настанато спротивно на меѓународното право. Грција, секако, не може да биде приморана да го употребува уставното име на државата Македонија, но со оглед на актуелната политика на „умерените“ влади во Атина, се чини дека нема да се соочат со пречки. Грција со тоа би била повторно во состојба да ја преземе улогата во Европа која од неа, со оглед на нејзиниот углед како *...колевка на европската култура*, и се очекува да ја игра. Атина, претставникот на античка Грција, достоинствено може да ја преземе оваа задача.

ЧОВЕЧКИ ПОРЕДОК – ОПАЃАЊЕ И ПОВТОРНО РАЃАЊЕ: МАКЕДОНИЈА И ИМЕТО¹⁹⁷

Од 5 до 9 октомври 2005 година, на островот Родос во Грција беше одржан „Дијалогот на цивилизациите“, на кој беше дискутирано за проблемите на денешното модерно човеково живеење. Меѓу другото, на таа широка дебата беа понудени и многу предлози.

Во дебатата, г. Капур¹⁹⁸ учествуваше со својот говор *Човечки поредок – опаѓање и повторно раѓање*,¹⁹⁹ кадешто тој ги вметнува своите ставови и мислења за опстанокот на суперсилите (САД и СССР), почетокот на Студената војна и нејзиниот крај, развојот на денешното општество, како и улогата на религијата и нејзината филозофија во општествата.

Текстот на г. Капур поаѓа од неколку основни точки, а тоа се воено-распарчената економија на Советскиот Сојуз, пазарот кој постојано се развива во воено-конзумеристички настроена прогресија, предводен од САД и Советскиот Сојуз, растечкиот подем на науката и технологијата која, за жал, значително се развива во воена насока и експанзијата на фундаменталистичките сили кои произлегоа од мноштво религиски традиции.

На самиот крај од текстот тој нуди решенија, во кои јасно се познаваат примеси од хиндуистичката и будистичката филозофија. Тој не смета дека се најдобри, но ги зема како еден репер во неговата визија за патот по кој понатаму треба да оди човештвото.

Она што најмногу интригира во текстот е чувството за хуманост и космополитизам, што авторот го наметнува. Пристапот кој г. Капур го избрал, а тоа е да се види реалноста онаква каква што навистина е, но и да се прифати менталната борба за да се дознае вистината за себе во моментите кога општата лага секојдневно, претенциозно се наметнува, беше доволно за да погледнеме малку подлабоко во проблемот кој ја засега Република Македонија.

Факт е дека Република Македонија имала проблеми со своето име уште од многу поодамна, но исто така е битен фактот дека страните што се вмешани во самиот тој проблем, на некој начин, се жртви на самите себе, а не на некоја имагинарна творба. Од една страна е Република Македонија, која

¹⁹⁷ Автор на овој есеј е Владимир Патчев.

¹⁹⁸ Господинот Ј. Ц. Капур е индиски интерпретатор, футурист, научник за соларна енергија, основач и претседател на фондацијата Капур Сирја и фармите Капур Солар. Тој е издавач и главен и одговорен уредник на *World Affairs Journal*. Негови дела се: *Индија во годината 2000*; *Непосветено општество*; *Иднина на човекот: источно и западно гледиште*; *Денешната состојба на човештвото* и преку 50 статии и есеи на теми поврзани со иднината на човештвото. Неговата најнова книга *Наша иднина: Конзумеризам или хуманизам денес* е бестселер.

¹⁹⁹ www.bagchee.com/BookDisplay.aspx?Bkid=b34894.

постојано свесно се обидува да им докаже на останатите држави дека таа вреди повеќе отколку што самите тие мислат. Од друга страна е Република Грција која некако тврдоглаво го турка Сизифовиот камен којшто непотребно самата си го поставила пред себе, а тука е и Западот, кој со својата двојна политика секојдневно си ги заплеткува рацете во сопствениот Гордиев јазол.

Понатаму ќе се обидеме да го доведеме во една корелација текстот на г. Капур со проблемот што Република Македонија го има со нејзиното уставно име.

За раѓањето и падот на суперсилите

Суперсилите во светот проникнаа со самиот крај на Втората светска војна. Тоа беше период, од една страна, на економска обнова на светот по крвавата Втора светска војна, но и на една политичка затегнатост меѓу две идеологии - демократијата и комунизмот. Едната беше предводена од САД и западните земји, а другата од Советскиот Сојуз.

Зиновјев вели: *„Западњаштвото и комунизмот никнаа како антиподи и воедно како конкурентски алтернативи на еволуцијата на човештвото. Обете се движеле во истиот еволутивен правец, по многу си личеа една на друга така што една цела низа на западни теоретичари изнесоа концепција на нивно приближување. Секоја од нив содржела во себе некои елементи и потенцијали на другата. Но, бидејќи беа во опозиција, кај нив првенствено се развија спротивставени црти“*.²⁰⁰

Меѓутоа, во таква состојба пред распаѓањето на СССР и падот на Берлинскиот ѕид, постоеше и Третиот блок т.н. *Неврзани земји*. Тој блок, примарно создаден од Југославија, Индија и Египет (Тито, Насер и Нехру) имаше за цел да ги поврзе земјите од т.н. Трет свет во една поширока трговска унија. На некој начин тоа беше, каков - таков, баланс меѓу САД и СССР. Но, по падот на СССР, на Берлинскиот ѕид и на Варшавскиот пакт, улогата и присуството на Неврзаните преку ноќ замре. Од друга страна и болното умирање и распаѓање на СФРЈ доведе до тоа влијание што таа некогаш го имала во светот и во самите Неврзани, полека да бледнее.

Очигледно е дека влијанието што Западот се обидуваше да го наметне врз државите од Третиот свет, но и врз државите сателити на Советскиот Сојуз, успеа да го спроведе, и тоа мошне успешно. Факт: „Демократијата победи!“

Од една страна, Западот победи технолошки, бидејќи начинот на кој капитализмот во тие земји, предводени од САД, ги голташе ресурсите во една огромна трка за вооружување и престиж, беше незапирлива и недостижна за СССР и нивната плански конципирана економија. Од друга страна, методите со кои се водеше Студената војна (шпионажа и контрашпионажа, чистки и

---

²⁰⁰ Александар Зиновјев, *Велика прекретница*, есеј; Copyright 1999, L'Age d'Homme/Наш Дом; *Основни аспекти прекретнице*; стр. 27.

елиминации, како и опасност од воени закани), придонесоа многу научници од Источниот блок, па и од Неврзаните, да пребегнат и да најдат поголема сигурност на Запад.

Ова ги ослабна социјалистичките економии, доведувајќи до интервенции во економските системи на Кина и Индија за создавање на мешана економија. Во тој контекст доаѓа и структурната програма на Светската банка и ММФ за приспособување на сиромашните земји кон економиите од Западот, која стана дел од самиот тој процес на „вестернизација“.

Г. Капур во својот текст вели: *„Сите овие инструменти се распоредија во сервис на Империјалната иднина. Еволуцијата во дваесет и првиот век е нова империјалистичка реинкарнација на доцните колонии, за да служат на сопствените национални интереси“*.²⁰¹ Според сево ова, може со сигурност да се заклучи дека Западот, предводен од САД, сè уште игра на големата карта, но не како страна која носи благосостојба и еднаквост меѓу земјите, туку како „полицаец“, кој го контролира и диригира нивното чекорење на веќе зацртаната траса. На таа траса стојат симболите на националните интереси на САД и Западот, но не и на земјите кои слепо ги следат. Во тој контекст, интересите на земјите „придружнички“ се поистоветуваат со интересите на САД и Западот (што сака Западот сакаме и ние), така што тие неминовно стануваат пиони во претходно започнатата игра. На тој начин Западот и САД се осигуруваат да нема опозиција во веќе зацртаната идеја, зашто во спротивно тоа би значело и конкурентност, а тоа тие не го посакуваат.

За името Македонија

За проблемот на Р. Македонија со нејзиното име, некои ќе речат дека потекнува од античко време. Како и да е, тој секогаш бил и ќе биде актуелен на Балканот.

Не би сакале да зборуваме премногу во историски детали за тоа, бидејќи тоа на сите им е веќе познато. Ако ништо друго, се надеваме дека барем многумина од нас знаат за Филипиките, за Демостен, а и од нашата преродбеничка историја, за критиките на Прличев кон грчката култура и историја.

Како и да е, Македонија како членка на поранешната Југословенска федерација, а што е денес најважно, како самостојна држава, спаѓа во оние држави од светот, кои се стремат да бидат дел од тоа т.н. „глобално село“. Под „глобално село“, се подразбира светска групација на држави кои преку процесот на глобализацијата имаат за цел да создадат едно посигурно, порамноправно и подемократско општество. Да земеме дека тоа општество е состав од мноштво култури, обичаи, религии и истории, кои заемно испреплетени ја

²⁰¹ *Dialogue of Civilizations* – Rhodes, Greece, 5-9 October 2005; „*Human order – Decline and resurgence*“, J. C. Kapur p. 2 (текстот е пратен преку e-mail, од страна на секретарката на г. Капур, г-ца Чандрика Вијаван).

сочинуваат историјата, културата, обичаите и религијата на планетата Земја. Но, тоа не се однесува само на културата или, пак, на историјата, туку и на економијата и нејзиниот поеднаков развој во светот, како што налага тенденцијата. Таков, на пример, е случајот со ЕУ. Во неа се испреплетуваат мноштво јазици, култури и истории. Дел од тие култури се стари илјадници години, а повеќето, пак, почиваат врз култури изумрени пред илјадници години. Тука е и јазикот, кој не е само говорно средство за комуникација, ами и показател на нечија традиција, обичај, култура, или пошироко – историја. Кога сме веќе, пак, кај историјата, веднаш доаѓаме до фактот дека историјата на некој Португалец е историја на Европа и на светот, а не само на Португалија. Во тој контекст, ако Васко де Гама во XVI-от век ја обиколил Земјата со својот бродски екипаж и му докажал на светот дека истата не е рамна туку тркалезна, тогаш тоа е доволен показател дека тој човек не е само Португалец, туку дека е и граѓанин на светот. Жител на планетата Земја!

Истото е и со Македонија. Тоа име не ѝ припаѓа само на Република Македонија, туку и на целиот свет, затоа што историјата, културата и обичаите на Македонија се исто толку вредни и уникатни колку и обичаите на Португалија. Според тоа, името Македонија може да биде само македонско и светско, но во никој случај, португалско, француско, ниту пак грчко.

Но, овде има нешто нелогично. Ако името Македонија е дел од историјата на државата Македонија и од светот, тогаш зошто тоа да биде предмет на многу полемики и расправи околу правото врз самото име? Уште поконкретно, кој го има правото врз името Македонија, Република Грција, Република Македонија или светот?

Сево ова е мошне контрадикторно само по себе. Како прво, името на една држава е дел од историјата на народот којшто живее на таа територија. Тука спаѓаат културата и обичаите на тој народ. Но, во историјата се познати и случаи кога, при преселба, определени групи народи се претопиле во културата на други народи, па така и етничката група, или воопшто обичаите и културата се мешаат, но историската прогресија останува иста. Или, пак, има случаи кога определени народи тотално исчезнуваат од определен регион, а за нив да остане само пишан документ за нивната историја. На пример, Асири-Вавилонците, или пак Етрурците или Латините од римскиот период.

Но, има и случаи кога определени народи се во малцинство и се потиснати од некоја поголема народносна група, која, пак, во некое дамнешно минато ги колонизирала. Така е, на пример, во Мексико. Таму сè уште има потомци од Маите и Ацтеките, но тие немаат право да го викаат Мексико, Мајапан или Ацтлан, од причина што се истребени и историски тоа е неможно.

Еве пример изваден од книгата на г. Душан Микља *Папокот на светот*, кој говори за етничката распореденост во Њујорк - САД, во 80-те години од минатиот XX-от век: „Не е чудно што посебни ТВ канали на њујоршките телевизии емитуваат постојани програми на шпански и кинески јазик, и преку десетина повремени програми на други јазици. Спротивно на верување-

то дека во њујоршкиот 'лонец за топење' (melting pot) јазичните дијалекти на дојденците се топат како восок, тие во етничките гета долго и жилаво се одржуваат. Во Квинс, на пример, има многу Италијанци и Грци, во Бруклин - Руси, на долниот Менхетен - Украинци и други словенски народи, а на горниот, околу осумдесеттата улица, Германци и Скандинавци. Во Бронкс претежно се населени Црните и Шпанците, цел еден квартал, пак, го чинат новодојдени Албанци. Во населбата Риџвуд на Квинс, во месарниците на одредени етнички заедници се купуваат чварки, а постарите жени, завиени во црни марами, по сè личат на своите врснички од кое било банатско село“.²⁰²

Од ова јасно се гледа дека културата и обичаите на оваа група луѓе е непроменета, туку дека е само инкорпорирана во самото американско општество. Тие култури стануваат дел од неа. Етничките заедници кои живеат таму го задржале својот оригинален етницитет, но пред сè тие се Американци. Тоа е така затоа што тоа е нивниот избор меѓу беда и сиромаштија и „американска“ иднина за подобро утре.

Впрочем, нешто слично е и кај нас. Република Македонија е многунационална држава. Во неа живеат Македонци, Албанци Турци, Власи, Срби, Роми и Бошњаци. И сите тие ги имаат задржано обичаите и традицијата како и во примерот погоре. Кој од нив тогаш го должи и има право на името Македонија?

Според сего ова, следат прашањата: Кој го должи прашањето за идентитетот на Асиро-Вавилонците, Етрурците, Латините, Ацтеките, Маите и доселениците во Америка? Дали државите кои постојат на територијата на овие народи се дел од историјата на тие народи? Кој има легитимно право над името на тие држави, и воопшто, над името на Маите, Ацтеките, Етрурците, Латините, Асиро-Вавилонците и доселениците во Америка?

Многу прашања, а малку одговори...

Тоа значи дека со името Македонија се сака да се манипулира заради нечиј интерес, а не заради самата генеза, потекло и припадност на името Македонија. Во ваков случај губи и Република Македонија и Република Грција, затоа што како и Република Македонија, и Република Грција е дел од таа политичка сплетка во која е ставен целиот балкански регион. Грција историски нема право на името Македонија, таа има дел од територијата на Македонија, но тоа не значи дека има и право на името. Ако е така, тогаш и Бугарија, и Албанија, и Србија, и Црна Гора имаат дел од географскиот поим Македонија. Дали тоа ги прави подеднакви делители на правото да го присвојат името Македонија? Не, во никој случај.

Како резултат на сего ова, стремежот на Република Македонија да биде дел од „глобалното село“, во историска, културолошка, економска и политичка смисла е безвреден. Вредноста на нечија култура е толку значајна и

²⁰² Душан Микља, *Трбух света*; Просвета, Београд, 1989; *Огрисци велике јабуке*, стр. 20.

скапа, колку што длабоко во земјата се вткаени нејзините историски приказни, која што е дом за сите народи и држави подеднакво. Ако некој сака да го занемари овој факт, тогаш тој самиот е жртва на слепоста и алчноста предизвикана од сопствените материјални аспирации. Всушност, тоа е целта на денешната смисла на глобализацијата, предводена од САД. Подјармување на остатокот од светот под една и единствена економска контрола и зависност од Западот и САД. Во еден таков материјалистички и ментален склоп се губи и суштината на самата глобализација.

Ако името на една држава е една од цените што таа држава треба да ги плати само за да учествува во семејството на престижните, тогаш и самиот тој конзумеристички систем на развој на глобализација е осуден на пропаст. Конзумеристички, затоа што постојано се пласираат информации кои не е битно дали се добри или не, корисни или не, слушани или не, важно е да се пласираат. Исходот не е важен.

Значи, жртва овде не е само Македонија, туку и остатокот од светот, бидејќи слични работи им се случуваат и на други народи. На пример, Грција.

Господинот Капур, во тој контекст, вели: *„Бескрајната медиумска проекција на конзумеристички животен стил и неговите поддржувачки структури мораат повторно да бидат разгледани. Тоа значи дека медијата не е само проектирање на конзумеристичка економија, туку обид да се поврзат аспирации, интереси и потреби на млади луѓе, дури и деца, со што ќе ги оттргне од нивните особени културолошки потреби. Со други зборови, насилиството, материјализмот и унилатерализмот мора да бидат заменети со нов светски поредок заснован врз принципите на мир, соработка и заемна поддршка“.*²⁰³

Каде да одиме по ова?

Во својот текст г. Капур се навраќа на еден модел предложен во Панчшел меѓу двете најбројни земји – Кина и Индија. *„Тој модел ги опфаќа следниве принципи:*

- *замен респект за територијалниот интегритет и суверенитет на двете земји;*
- *заемна неагресивност;*
- *немешање во внатрешните работи на двете земји;*
- *еднаквост и меѓусебна корист и*
- *мирна коегзистенција“.*²⁰⁴

Според тоа, треба да се преземат чекори за да го постават интересот на заедницата над индивидуалниот интерес. Како што прогресот зависи од при-

---

²⁰³ *Dialogue of Civilizations* – Rhodes, Greece, 5-9 October 2005; „*Human order - Decline and Resurgence*“, J. C. Kapur, p. 5 (текстот е пратен преку e-mail, од страна на секретарката на г. Капур, г-ца Чандрика Вијаван).

²⁰⁴ Исто, стр. 5.

донесот на индивидуалецот, ќе мора да се дефинира каде и дали треба да надвлеее човечкиот, а каде општествениот интерес. На тој начин би се согледале разликите меѓу државите кои објективно постојат, а со тоа би било полесно да бидат надминати. Објективно земено, не може секоја држава да биде како САД или Германија, но самото вештачко создавање на таква ситуација кај државите од Третиот свет, води кон уште поголемо задлабочување и оддалечување од самите нив.

Тоа исто така се однесува и на нашиот проблем. Ако ние самите ја согледаме суштината на таа игра која стои зад името Македонија, тогаш тоа многу би ни помогнало не само на нас, туку и на Р. Грција.

Но, постои надеж. Скорешни изјави на видни интелектуалци на Република Грција стојат зад Република Македонија да се признае под уставното име. Од една страна тоа ќе ја отргне илузијата што на граѓаните на Република Грција со години им е сервирана, дека Македонија им припаѓа само ним и никому повеќе. Но, од друга страна тоа и во иднина би требало и да му покаже на светот дека дијалогот, коегзистенцијата и солидарноста не познаваат граници. Како такви тие треба да им бидат показатели на големите сили од Западот дека глобализацијата се постигнува со согласност, а не преку монополизација на мислата и демократијата. Демократијата не треба да познава граници, таа треба да се движи слободно и непречено, бидејќи таа им припаѓа и произлегува од граѓаните на светот, а не од една група која сака да создаде зависност од самата себе.

Како заклучок на сево ова, г. Капур вели дека: *„Поредокот заснован врз социјална и етичка правда, базирана врз вредности повисоки од човекот, во човековата совест ги просветлува балансите внатре во заедницата, нацијата или друг општествен организам. Таков баланс може да биде создаден само ако постои широка разновидност; био-разновидност, тео-разновидност и слободна разновидност на идеите. Сите овие различности пристигнуваат во еден општ центар и придонесуваат за развој на физичкиот, менталниот и спиритуалниот живот на нашата планета и нејзината поставеност во космосот. Но, ако корективните и иновативните капацитети на граѓаните во едно општество се згрчени, тогаш системите постануваат неурамнотежени и поникнува држава на нереди. Такво движење на светските системи доведува до заболени тела, умови, конфликти, војни и тероризам“*.²⁰⁵

Заклучок

Бидејќи како основа за почеток го зедвме текстот на г. Капур, за крај ќе ја искористиме историјата на неговата родна Индија.

²⁰⁵ Исто, стр. 8 и 9.

Индија до крајот на 40-те години од минатиот век беше најголемата колонија на Велика Британија. Но, таа исто така беше и една од најголемите извори на профит на Британија. Евтината работна сила била главен мотор во целиот тој систем наречен профит.

Пред шеесетина години, во Индија се случи борба за независност против Британската Империја. Таква борба не видел целиот свет дотогаш. „Таа се карактеризираше со ненасилни методи (љубов и сочувство) на дејствување, како и непартисипирање во сè она кое претставува попречување на вистината.“²⁰⁶ Таквиот метод беше воведен од Махатма Ганди.

Ганди својот пат го чекорел со приклонетост кон вистината во неговите размисли, како и преку неговото поистоветување со сиромашниот и страдалнички народ на Индија. Преку таквиот метод тој успеал без ниту една крената рака или навредлив збор спрема британскиот народ, да ги истера од својата земја. Со тоа докажал дека и најсилниот не е секогаш доволно силен за да биде господар засекогаш.

Индија е голема земја и далеку побројна од Велика Британија. Но таа тогаш, во времето на Махатма Ганди, била мала и неважна сила во очите на Британците. Таа претставувала само извор за производство и увоз на скапоцености, од кои Британската Империја го зголемувала своето богатство. Ганди, патувајќи од Јужна Африка, сè до својата родна Индија, ги согледал неправдите, кои не биле само од социјален, туку и од национален, верски, историски и културолошки карактер. Индија не била ништо поразлична од Велика Британија, и таа имала свои херои кои ги величела со векови. И таа има обичаи и традиција што ја памети со милениуми. Има и филозофи и уметници исто како и Велика Британија. Единствената разлика била во тоа што Индија била колонија на Велика Британија.

Според тоа, таа никогаш не изгледала толку безначајно во очите на Велика Британија, впрочем, ако била безначајна Британците немале ни да ја окупираат. Нејзината историска вредност е исто така голема колку и британската.

Велика Британија во тоа време го имала Винстон Черчил, а Индија Махатма Ганди. Првиот одбрал да одговори со насилство врз насилството, а вториот преку ненасилни методи. Значи, разликата е и во изборот што го правиме.

Во тој контекст, Македонија ни најмалку не изгледа безначајна и небитна, пред Грција и пред меѓународната заедница, а токму во тоа е нејзината величина. Името кое Република Македонија го носи не е само еден договор на хартија што старее, склучен меѓу две држави, за во иднина да им биде мирна совеста дека нешто е постигнато. Тој е потенцијален фактор за влијателни промени во светот. Таа е способна да измени многу нешта само со следење на патот на ненасилство, со потрага по вистината, сочувство кон послабиот и со љубов кон оној кој причинува омраза, зло и неправда.

Понекогаш и малите и незначајните можат да сторат многу, само треба да покажат доволно волја и мудрост кон саканата цел. Таа цел никогаш не е толку далеку како што сите ние понекогаш мислиме. Целта е тука, пред нашите очи, ние само треба да ја погледнеме за да ја дофатиме.

---

²⁰⁶ Џон Колер, *Ориентални филозофии*; Зумпрес 1996, Глава десетта – „Традиција што трае – Ганди“; стр. 97.

ЕТНОГЕНЕЗАТА НА АНТИЧКИТЕ МАКЕДОНЦИ РАЗГОВОРИ

Во нашата култура има многу елементи кои датираат од античка Македонија...

Тоа што хеленскиот јазик се користел во надворешната комуникација не значи ништо особено. Македонскиот јазик постоел и, според сите историски извори, Хелените не го разбирале...

Сè до Граѓанската војна во Грција единствена грчка партија што ги признавала Македонците беше Комунистичката.

Наде Проева

•

По населувањето на Словените, Македонците се повлекле во клисурите.

Воислав Саракински

•

Не станува збор за оспорување, туку за непризнавање на идентитетот. Нашиот идентитет никогаш и не бил признат од грчката страна, за таа подоцна да го оспорува.

Далибор Јовановски

ЕТНОГЕНЕЗАТА НА АНТИЧКИТЕ МАКЕДОНЦИ И ПОТЕКЛОТО НА ИМЕТО МАКЕДОНИЈА²⁰⁷

– Професорке Проева, кажете ни, најпрво, нешто повеќе за етногенезата на античките Македонци, и за нивното поврзување со Словените?

Проева: За поврзувањето на античките Македонци со Словените сè уште не се знае многу. Тоа е заедничка работа на истражувачите на антиката и на оние кои го проучуваат Средниот век, и тоа повеќе на вториве. Како и да е, постојат некои стари теории дека античките Македонци најпрвин биле хеленизирани, а потоа романизирани, та кога дошле Словените, од нив како Македонци веќе не останало ништо. Но, ова гледиште не е точно. Пред сè, хеленизацијата и романизацијата не значат и денационализација, не значат и целосно губење на идентитетот. Тоа било, всушност, мода, начин на живот: денес, на пример, сите носиме фармерки, што не значи дека сите сме Американци. Всушност, тука станува збор за прифаќање на определен начин на облекување, како и на латинскиот јазик. Тој тогаш бил широко распространет и го користеле сите кои сакале да направат кариера, како и оние кои работеле во администрацијата - сите пописи, сите документи биле на латински. Долго време се мислеше дека, со прифаќањето на римската религија, античките Македонци биле претопени. По Втората светска војна, се мислело дека во третиот век, кога Римското Царство слабее, се јавува една реакција, та оттаму и враќање кон автохтоната религија. Но, ова исто така не е точно. Постои еден натпис, надгробен споменик на двомесечно бебе, токму од третиот век од нашата ера. На него е запишано дека бебето било „со македонски глас“, т.е. јазик. Сега, двомесечно бебе не зборува ниту македонски ниту грчки, туку гуга бебешки. Единствено е можно на овој начин да бил означен родот, т.е. етничката припадност на бебето. Според тоа, ако биле изгубени и исчезнати Античките Македонци... И Словените, кога дошле, не можеле никого и ништо да истребат со силата на оружјето, најмалку еден цел народ. За тоа сме сведоци

---

²⁰⁷ Интервјуто со д-р Наде Проева го направивме на 23 април 2002 година, во нејзиниот кабинет, на Филозофскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје. Таа е професор по предметите: *Историја на Античка Македонија* и *Историја на Стариот век* и високо ценет познавач на античка Македонија. Автор е на делата: *Студии за Античките Македонци* и *Историја на Аргеадите*. Нејзиниот став во врска со прашањето за македонскиот идентитет ни беше многу важен. Нејзината срдечност и подготвеноста отворено да зборува за овој проблем ни помогнаа да се нурнеме во светот на античката историја, барем за миг да ја допреме вистината која многумина ни ја оспоруваат, да откриеме капка надеж дека фактите се на нашата страна и дека тие треба да бидат нашето единствено оружје во борбата за зачувување и признавање на нашиот идентитет. Во дискусијата учествуваа нејзиниот асистент Воислав Саракински и магистерот по *Историја на балканските народи (Нов век)* - Далибор Јовановски.

и ние - цел народ не може да се истреби, дури ни со денешни, најсовремени средства. Земете го за пример, убивањето на Евреите од страна на фашистите - сепак не успеале да ги сотрат. Всушност, може да дојде до миграција, насилно населување, заземање територии, меѓутоа, луѓето не можат целосно да бидат уништени. Сакале или не, тие подоцна се мешаат меѓусебно, си помагаат, тргуваат итн. Во нашата култура има многу елементи кои допираат до античка Македонија. За жал, ние немаме стручни лица, кои ќе го испитуваат тоа. Јас сум првиот и единствен доктор на науки што се занимава со оваа проблематика.

Саракински: Впрочем, фактите за кои зборува професорката се потврдени и во византиските извори, во кои се спомнува дека, по населувањето на Словените, Македонците се повлекле во клисурите.

Проева: Да, тие во првиот налет се повлекуваат на повисоки и позаштитени места. Поради ова, пак, сега еден дел од Власите се удира в гради дека, всушност, Власите биле директни наследници на античките Македонци. Ви се молам, не постојат директни наследници на античките Македонци. Ниту Грците не се нивни директни наследници. Тие антички народи, такви какви што биле тогаш, се исчезнати. Најпосле, јазикот на Власите укажува дека нивните предци зборувале на некој од многуте разграноци на вулгарниот латински. Кога би биле Македонци, јазикот несомнено би бил поинаков.

– Грчкиот „историчар“ *Евангелос Кофос вели дека Јосип Броз - Тито го создал македонскиот идентитет, вклучувајќи ги државата, јазикот, црквата и историјата. Кој е Вашиот став за тоа тврдење?*

Проева (подзамислувајќи се дали Кофос е историчар или политичар): Пред сè, една работа е многу важна: не постои вештачки народ. Постојат исчезнати народи, односно претопени, асимилирани, народи врз кои бил извршен геноцид, меѓутоа, нема вештачки народ. Кој е тој народ, направен со декрет од власта? Такво нешто дефинитивно не постои. Тито и КПЈ го признаа македонскиот народ, но не го создадоа. Такво нешто не е можно.

Саракински: Еден од адутите на Кофос е тоа што македонскиот јазик беше стандардизиран релативно доцна. Но, дали тоа значи дека е измислен? На пример, денес во Израел се зборува хебрејски, но, во мугрите на современата израелска држава, доселеното население зборувало на јидиш, сефардски, ладино, и низа други локални европски, меѓусебно неразбирливи, еврејски наречја. По државна програма, обновен е хебрејскиот јазик од Стариот завет. Всушност, ете, и хебрејскиот, значи, не е туку-така измислен. Како и да е, дали тоа значи дека Евреите се народ измислен во четириесеттите години на минатиот век!?

Проева: Секако, проблемот со нашиот јазик е што не беше нормиран пред да имаме држава. Меѓутоа, тој постоеше. Како контра-аргумент, ќе Ви кажам дека, сè до Граѓанската војна во Грција, единствена грчка партија што ги признаваше Македонците во грчкиот дел на Македонија беше - Комунистичката партија. Значи, пред Тито, пред Втората светска војна, КП на Грција

ги признаваше Македонците, во рамките на својата држава (*револтирано, критички настроена*). Дали и таму Тито ги измисли Македонците?! Вистината е дека, откако Грција ги доби тие територии со Букурешкиот мировен договор, Друштвото на народите, како претходник на ООН, ѝ наложи да се грижи за правата на малцинствата. Во тој период беше направен „Абецедар“ за македонските училишта. Додуша, Грција, од чисто политички причини, го отпечати на латиница и не го пушти во употреба. За овој проблем пишуваše Воислав Кушевски, та можете да се повикате и на неговите научни трудови.

– *Кофос вели дека Грците во Република Македонија имаат некакво културно наследство врз кое имаат право. Кој е Вашиот став?*

Проева (*го повишува тоноот на гласот*): Тоа не е точно! Грците немаат никакво право на културното наследство кај нас, впрочем јас тоа го кажав и во мојата статија во „Форум“. Во Извештајот на МКГ се зборува за грчка традиција и грчко наследство - но, традиција е едно, а наследство е нешто сосема друго. Во Извештајот се вели - да ја чуваме грчката традиција! Та тука нема грчка традиција. Нашите баби не нè заспивале ниту со Илијадата, ниту со Одисејата, ниту со песни за грчките андарты. Значи, ние треба допрва да учиме грчки? Што се однесува до грчкото културно наследство, тие се потпираат врз проблемот со етничката припадност на античките Македонци, кој во науката, според некои, сè уште не е решен. Еве во што е проблемот. До Втората светска војна, постоеја малку извори на кои ние, научниците, можевме да се повикаме, та затоа се мислеше дека античките Македонци биле Грци. Додуша, пред тоа постоеја и теории дека биле Илири, меѓутоа поради зајакнувањето на Грција и на низа други ненаучни фактори, се постави ставот дека античките Македонци биле Грци. По Втората светска војна, кога драстично се зголеми бројот на пронајдените извори, почна да се пројавува мислењето дека античките Македонци не биле Грци.

Саракински: Да, но секогаш треба да се имаат на ум политичките односи. Секој искажан став на некој научник има определена доза на политичко премерување. Така, дури и оние научници кои, по Втората светска војна, тврдеа дека античките Македонци не се Грци - не го правеа тоа гласно и отворено.

Проева: Да, има многу кокетирање. Има научници кои, ако отворено ја застапуваат тезата дека античките Македонци не се Грци - никогаш нема да стапнат на грчка почва! Па, знаете ли што значи за еден античар да не може да стапне на грчка почва - да не може да истражува? На пример, Клод Рове е врвен стручњак за античка бронза. Тој учествуваше во откривањето на некрополата во Синдос кај Солун, каде што беше пронајдена материјална култура еднаква со онаа во грбовите кај село Требеништа, Охридско. За да поврзам, грбовите во Требеништа се пронајдени во текот на Првата светска војна од страна на бугарските војници, кои копале ровови. Златните маски што ги пронашле, биле однесени во Софија. Кога, подоцна, таа територија потпаднала под српска власт, уште две пронајдни маски биле однесени во Белград. Важна

е уште една работа - кога беше пронајдена некрополата кај Требеништа, такво нешто не беше пронајдено ниту кај Грците, ниту кај Тракијците, ниту кај Македонците, та бидејќи наодот се наоѓаше близу границата на античка Македонија и Илирија, научните кругови тврдеа дека некрополата е илирска. Но, по ископувањата кај Синдос, Клод Рове истакна дека се пронајдени предмети кои, по своите карактеристики, се разликуваат од грчките. Како реагираше грчката држава? Така што подоцна не сакаше да му даде дозвола за истражување. Грците, едноставно, ја заговараат тезата дека античките Македонци се Грци и се нејзини први гласноговорници. И Албанците се повикуваат на застарената теза дека тие се директни потомци на Илирите. Но, тоа тврдење, како впрочем и она дека Западна Македонија им припаѓала на Илирите, а ние, „Словените“, сме им ја зеле во VI-от век, апсолутно не е точно. Како прво, јас прва во науката докажав, а до денес никој не го побил тоа, дека во западниот дел на денешна Македонија живеело македонското племе Дасарети. Друго, уште поголеми и поважни се материјалните и културните докази. Кога има такви докази во срцето на античка Македонија, а истовремено и на границата на Македонија (тие гранични области потпаѓале некогаш под илирска, а некогаш под македонска власт) - евидентно е нивното македонско потекло.

Саракински: Она што пречи е первертираниот однос кон античкото културно наследство, особено што ваквиот однос се спроведува во име и од страна на Грција. Проблемот може да се разгледува на две нивоа. Прво, според нив, секаде каде што постои, или каде што ќе биде пронајден дорски или јонски столб, е Хелада...

Проева: Да, но што станува тогаш со грчките колонии во јужна Италија, на Сицилија? Што е со Масалија, денешен Марсеј, кој исто така бил грчка колонија? Како е можно таму воопшто да не се третира прашањето за грчко културно наследство?

Саракински: ... и второ, тоа што е во границите на денешна Грција, е проблем на Грција. Со други зборови, тие имаат моќ да решаваат колку светот ќе се занимава со таа наука. Даваат или не даваат виза, или дозвола за истражување, ако не им се допаѓа толкувањето, истражување може и да нема. Друго прашање е дали домашните, грчки истражувачи можат рамноправно да ги заменат европските или американските. Но ете, тој режим на визи и дозволи е очигледно значаен и во научни рамки. Тоа е трагедија.

Проева (решително и цврсто одговара): Најпосле, тука навистина не станува збор за грчко наследство. Се работи за наследство од античките Македонци, а тоа не е исто. И, дали е тоа главниот проблем? Та, нашата држава уште во времето на СФРЈ имаше добри закони за заштита на културно-историското наследство, а и денес работи на негова заштита. Ние ги чуваме спомениците на културата, зашто тие се дел од човековата цивилизација, му припаѓаат на целото човештво. Културното наследство му припаѓа на целото човештво, без оглед кој го создал. Грција не може да го присвои - античкото културното наследство нема стопан. За тоа имате цела статија во Зум, на која

можете слободно да се повикате. Значи, културата нема стопан, а нема ни минатото. Ние ги чуваме спомениците затоа што му припаѓаат на целото човештво; должни сме да го чуваме она што е на наша територија, без оглед на тоа кој го создал во минатото. Туку, со таа проблематика треба да се занимаваат научниците, а не политичарите!

– Во Вашата книга „Студии за античките Македонци“ се објаснува и потеклото на името Македонија и простирањето на некогашната македонска држава. Може ли да ни кажете нешто повеќе за тоа?

Проева (со раскажувачки тон): Првото запишано грчко име за Македонија е Ематија, или во превод - „песоклива земја“. Ова име е логично, ако се има предвид дека морепловците го употребувале гледајќи го оддалеку песоковото копно. Но, кога стапнале на земјата и воспоставиле контакт со населението, тие бездруго увиделе дека тоа население себеси се нарекувало „Македонци“, а државата – „Македонија“. Оттука произлегува дека името е македонско, а не хеленско! Што се однесува, пак, до терминот „Хелени“, тој понекогаш, во културолошка смисла, се користи не само за античките Македонци, туку и за други антички народи. Во првите илјада години од нашата ера, најраспространет јазик за комуникација бил грчкиот, како што, впрочем, во Средниот век бил латинскиот, до Втората светска војна - францускиот, а денес е англискиот. Тоа што хеленскиот јазик се користел во надворешната комуникација не значи ништо особено. Македонски јазик постоел и, според сите историски извори, Хелените не го разбирале. Е, сега, од крајот на петтиот век п.н.е., сите што не зборувале хеленски, односно што зборувале на некој неразбирлив јазик, од Хелените биле нарекувани „барбари“: така биле нарекувани и Македонците! На културолошки план, состојбата е многу поинаква, и за да го видиме тоа, треба да го парафразираме и Сократ, кој вели: *„Нашата држава (заб. Атина) толку ги остави зад себе другите луѓе во однос на начинот на мислење и зборување, што нејзините ученици станаа учители на другите народи; тие придонесоа името на Хелените да не изгледа повеќе како име на народ, туку како обележје на култура. Така, Хелени се нарекуваат по прво оние кои учествуваат во нашето образование и култура, отколку оние кои се од исто потекло“*. Значи, во IV-от век п.н.е. „Хелен“ означувал припадник на хеленската култура, најраширената и најразвиената култура во Антиката. Оттаму, кога за Македонците се споменува дека се Хелени, се мисли во културолошка, а не во етничка смисла. Нацијата, пак, е творба на XIX-от век, продукт на современата доба. Грција не може да бара нација во минатото и не може да бара хеленско наследство во Република Македонија. Проблемот е во тоа што се мешаат поимите „држава“ и „нација“: не постои млада или стара нација - или има нација, или нема. Од друга страна, постојат млади и стари држави. Ние создадовме самостојна држава меѓу последните, кој и да беше на наше место, истото ќе го снајдеше. Ние сме на клучно место и на сите им треба.

– Во Извештајот на МКГ се зборува за иредентистички намери кои Македонците ги имаат кон Р. Грција; дали може да стане збор за иредентизам кога Р. Македонија во Уставот од 1991 година јасно кажува дека нема никакви територијални претензии кон соседните земји?! Дали според Вас станува збор за некаков иредентизам од наша страна?

Проева (со доза на револт): Тука МКГ се повикува на географските карти, со кои се опфаќа и Егејскиот дел на Македонија. Кога јас ја подготвувал мојата дипломска работа за античка Македонија, користев различни карти, зашто, за да направам поуспешна анализа, морав да видам кој град во која област се наоѓал. Затоа, добро се сеќавам дека таа карта беше направена пред да се распадне поранешна СФРЈ. Всушност, споменатата карта беше проста провокација на некои политичари, кои сакаа да го занесат народот со идејата дека ќе одржат конгрес во Солун (со цинизам кон Љубчо Георгиевски). Чиста провокација беа, исто така, и пробните нацрт-монети со Белата кула во Солун. И така, Грција најде „доказ“ дека ние имаме некакви иредентистички намери. А вистината е дека Република Македонија никогаш немала такви намери кон Грција, или кон кој и да е друг. Но, грешката е во нашите политичари, кои воопшто немаат познавања од овој проблем, а трагедијата е во тоа што воопшто и не прашуваат, ниту пак сакаат да научат, за да ѝ помогнат на нашата држава. Значи, проблемот е во неспособните политичари, а наспроти нив, Македонија има многу надарени, квалитетни и способни луѓе од науката.

– Како, според Вас, треба да се реши овој спор?

Проева (решиително): Најмногу што можеме да попуштиме во врска со името е да дозволиме Грците да не нарекуваат како сакаат; но, тие не можат од нас и од другите да бараат да го смениме нашето уставно име!

* * *

Во дискусијата се вклучи и магистерот по *Историја на балканските народи (нов век)* - Далибор Јовановски, кој ни објасни од кога датира оспорувањето на македонскиот идентитет од страна на Грција.

Јовановски: Не станува збор за оспорување на идентитетот, туку за непризнавање на идентитетот. Нашиот идентитет никогаш и не бил признат од грчката страна, за таа подоцна да го оспорува. Единствен релевантен политички субјект кој го признал македонскиот идентитет е Комунистичката партија на Грција. Денес постои една помлада генерација грчки историчари, кои кажуваат за нас дека сме „Славомакедонци“, што е навредувачки. Јас секогаш велам: точно е дека нашиот јазик е од словенско потекло, но се работи за јазична, а не за антрополошка група.

Основањето на грчката држава било во 1830 година. Таа почнала да функционира во 1832 година, а веќе во декември 1834 година Грците именувале конзул во Солун. Во еден француски документ, грчкиот конзул вели: „Мене ме наменуваа за конзул во Македонија“. Сето тоа Грците го прават од практична причина. Прво, во јужниот дел на Македонија, покрај брегот, има

грчко население. Ние тоа не можеме да го оспориме. Меѓутоа, некогаш во Солун 50-60% од жителите биле Евреи. Солун никогаш не бил грчки, во него живееле многу различни народи; затоа, пак, заднината на Солун била словенска. Друго што е карактеристично за тој дел е присуството на влашкиот елемент, особено кај Бер, Гревена, Каљари итн. А Власите, всушност, биле гркомани сè додека не се појавила и романската пропаганда. Со нејзиното појавување, тие се поделиле на прогрчки ориентирани и антигрчки ориентирани. Тој тренд постои и денес, особено во Битола. Откако, значи, го наменувале конзулот, тој своите активности ги вршел во јужниот дел на Македонија, покрај брегот. Но, подоцна наменувале конзули на сите стратешки точки, и тоа во Серез, Кавала и Битола. Во тој период, македонскиот народ не е признат.

Постои и големо влијание на бугарската пропаганда, која додуша е пансловенска, но на наша штета. Пансловенизмот тогаш барал Бугари во Македонија, со цел Русите да го заземат Цариград. Откога Бугарите се насочиле кон Македонија, тие им овозможиле на Русите полесно пробивање кон Цариград. Присуството на Патријаршијата е исто така карактеристично. Таа до 1870 година била единствена православна црковна институција, а во неа сите активности биле на грчки јазик. Во тој период биле отворани и црковни училишта во кои се учело на грчки. На тој начин, полесно се одвивала денационализацијата на Македонците. Постоеле и келијни училишта, во кои се учело на некодификуван македонски јазик, односно, на народен, а во секоја област се учело на тамошниот дијалект. Ситуацијата се сменила по 1870 година, кога била призната Егзархијата (која била бугарска црква), бидејќи на македонското население му било полесно да учи на бугарски отколку на грчки јазик.

Состојбата уште повеќе се влошила кога се појавило и српско влијание, иако Србите биле во најслаба позиција, бидејќи сè уште немале призната црква. Во тој период почнале преговори со Грците за поделби на интересни сфери во Македонија. Треба да се спомене и дека по формирањето грчката држава барала нејзино простирање и влијание до реките Сава и Дунав. Подоцна апетитот се намалил до Шар Планина. За време на *Источната криза* (1875-1881), по наредба на премиерот на Грција, Харилаос Трикупис, конзулите во Битола, Солун и Пловдив изработиле нацрт-програма за тоа - до каде би се движела линијата на грчките аспирации. Таа линија била внесена во еден меморандум на грчката влада од 1880 година за поделба на Македонија на два вилаета, едниот грчки, а другиот негрчки. Таа линија се простира над Охрид, Битола, Прилеп, се спушта кај Демир Капија, понатаму оди над Струмица и Радовиш и продолжува нагоре до границата на Пиринска Македонија со Бугарија. Оттогаш, таа линија е под целосен притисок на Грците. Тие прво ќе вршат притисок со политички средства; откако ќе видат дека не можат да издејствуваат, а особено по формирањето на МРО и Илинденското востание (1903), решаваат да формираат грчки чети, иако треба да се знае дека грчките чети константно навлегувале на нашиот простор. Овие чети биле предводени од офицери на грчката армија, а војниците биле по состав Критјани, кои биле

добри борци затоа што константно војувале со Османлиите, сакајќи да го заштитат својот остров.

На самиот почеток тие немале успех, меѓутоа со ослабнувањето на МРО тие почнале да го „чистат“ западниот дел на Егејска Македонија. Откако го сториле тоа, им се јавила прилика не да бараат територија (затоа што тие се залагале за добри односи со османлиската држава од причина што биле послаби од Бугарите и од Србите. Бугарската војска во тое време била една од најдобрите војски, не само по оружје туку и по дисциплина и била единствена која можела да се справи со Османлиите), туку поцврсто да го наметнат своето влијание врз македонското население. Грција водела преговори со другите балкански држави, меѓутоа не можела да се определи границата на поделба. Треба да знаете дека 1860-1868 година имало преговори меѓу Грција и Србија и бил потпишан *Договор за сојуз* во 1867 година, меѓутоа, линијата не била определена. Во 1890 година повторно имало преговори, кои завршиле неуспешно. Линијата била истата што Ви ја опишав. Во 1892-1893 српскиот амбасадор, односно пратеник во Атина - Владан Ѓорѓевиќ, повторно го отвора ова прашање, меѓутоа, линијата на аспирации е истата, не може да се определи дали е малку погоре или подолу. Оттука се гледа дека линијата е проблематична поради населението. Србите тврдат дека тоа население е српско, а Грците дека е грчко. Во 1899 година повторно имало преговори, на кои се создава „договор“ кој не бил потпишан. Дури во 1912 година бил склучен Договор за сојуз во кој исто така не се определува линијата. Но, што се случило? Грците имале воена морнарица, еден дел од војската се истоварил на Халкидики затоа што таму населението било грчко и се упатил кон Солун. Другиот дел од војската отишол нагоре кон Лерин, Јанина, но бидејќи Солун бил стратешки важен град, војската од Лерин била пренасочувана кон Солун. Грчката војска пристигнала пред Солун, но пред Солун дошле и Бугарите со македонските чети на Сандански. Турците виделе дека го изгубиле градот и клучевите од градот му ги предале на францускиот конзул. Тој решил дека е подобро да влезат Грците. Грците влегле два часа пред бугарската војска. На бугарската војска и на македонските четници им дале да влезат, меѓутоа тоа било само од куртоазија. Сепак, Солун им останал на Грците.

Грците во текот на Втората балканска војна дошле до Кавала, а инаку во Првата балканска војна од поголемите македонски градови тие ги освоиле Воден, Бер и Солун. Освен Кавала, ги освоиле Серез и Кукуш кои пред тоа биле под бугарска власт. Кукуш го „срамниле“ со земја и го исчистиле од населението. Тоа е единствениот геноцид што Грците го признаваат, но како геноцид врз бугарското, а не врз македонското население. Оттогаш започнала грчка управа. Со договорот меѓу Грција и Турција во 1923 година Кемал Ататурк направил преселба на православно население од Мала Азија во егејскиот дел на Македонија. Во овој период, околу 1925-1926 година, се склучува уште еден многу важен договор за размена на население меѓу Бугарија и Грција, кој се вика Калфов-Политис. Тогаш се повлекле Грците од Бугарија,

оние кои биле населени покрај Црно Море, а Македонците како Бугари биле испраќани во Бугарија.

Во овој контекст, важно е да се разгледа и прашањето за имотите на Македонците кои биле протерани од Егејскиот дел. Грците, всушност, стравуваат дека по признавањето на македонското малцинство во Егејска Македонија, Македонците ќе се вратат и ќе си ги бараат нивните имоти кои им се одземени. А тоа, дефинитивно, не им одговара на Грците, кои се добри трговци.

Дијадемата на македонските кралеви – Кутлеш (Вергина)

2

КУЛТУРНАТА И ПОЛИТИЧКАТА ДИМЕНЗИЈА НА СПОРОТ

МАЛЦИНСКИТЕ ПРАВА ВО ГРЦИЈА МАКЕДОНСКИОТ БУКВАР

Грижата кон сопственото минато е одлика на цивилизираниот свет. Тоа е основа на идентитетот. Во Европа треба да влеземе како Македонци и никако поинаку.
Никола Груевски, мај 2008

ПОЛОЖБАТА НА МАКЕДОНСКОТО МАЛЦИНСТВО ВО ГРЦИЈА И РЕШАВАЊЕТО НА СПОРОТ ТЕКСТОВИ

Денес кога сите зборуваме за демократија, прашувам колку е демократски Владата да одбие средба со легално регистрирана политичка партија? За среќа, на оваа средба со ОБСЕ можеме барем да седиме на иста маса со претставниците на нашата Влада.

Павле Филипов Воскопулос

•

Што се однесува до изјавата на говорникот кој говореше од името на коалицијата „Виножито“ и кој тврди дека е претставник на т.н. „македонско малцинство“ би сакал да кажам дека такво малцинство во Грција не постои! Всушност, постојат 2,5 милиони Грчки Македонци – горди на нивното наследство и традиции кои датираат илјадници години наназад.

Хараламбос Манесис

•

Неприфатливо е, а згора на тоа и контрапродуктивно, да се негира постоењето на македонскиот народ и јазикот кој тие го зборуваат. Ги повикуваме грчките власти да направат попис на кој сите граѓани ќе можат слободно да ја декларираат нивната поврзаност со одреден јазик или култура.

Бернар Жоан Мири

•

Во процесот на приближувањето на Македонија кон ЕУ може да дојде до промена на рамковните услови за европеизација на прашањето за името.

Хајн-Јурген Акст, Оливер Шварц и Симон Виганд

МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА И ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА²⁰⁸

Тема: „Демократски институции; Демократијата на национални, регионални и локални нивоа“

9 октомври 2006

Излагање на претставник на „Виножито“ – организација на македонското национално малцинство во Грција:

Благодарам, господин модератор. Како што знаеме, една од најосновните компоненти на нашата демократија е дијалогот. Дијалогот помеѓу граѓаните и државата, како и дијалогот помеѓу невладините организации и државата се најосновни за една демократија.

Денес би сакал да зборувам за неприфаќањето, односно за исклучувањето на *Европската слободна алијанса - Виножито*, партијата на етничкото македонско малцинство од овој процес од страна на грчката држава. Накратко би потенцирал неколку посебни случаи: Во мај 2004 година, ЕСА „Вино-

²⁰⁸ Во продолжение Ви приложуваме стенограми од говорите на дискусантите кои учествуваа во петте работни сесии (сесија 10 – сесија 14), на различни теми, на средбата организирана од страна на ОБСЕ – Организација за безбедност и соработка во Европа (поранешен КЕБС), во Варшава, главниот град на Полска - од 9 до 11 октомври 2006 година, под наслов: *Прашања поврзани со човечката димензија*. Изборот на говорите и репликите кои Ви се изложени го направи Д. Апасиев. Извор: www.florina.org.

Интересно е тоа што на 23 октомври 2006, само неколку дена по завршувањето на оваа средба во ОБСЕ, Грчкиот хелсиншки монитор (ГХМ) ја даде следнава изјава за печат, во која се вели дека: „Грчката Државна новинска агенција и грчките медиуми го искривуваат ставот на американскиот Стејт департмент по прашањето за македонскиот јазик и етницитет. ГХМ го осудува новиот пример на диригирано новинарство во служба на ‘националниот интерес’ од страна на грчката државна Атинска новинска агенција (АНА) за веста која намерно беше расгласена од страна на неколку грчки медиуми, без да се провери веродостојноста на приказната и покрај нејзината очигледна нерационална содржина“. Имено, порпаролот на Стејт департментот во одговор на грчки новинар, на 19 октомври 2006, изјави дека САД ги признаваат државите (вклучувајќи ја и Р. Македонија со нејзиното уставно име) а, не јазиците или субнационалните групи во рамките на државите. Таа изјава беше изобличена од страна на АНА со цел да прикаже дека: *...американскиот Стејт департмент не го признава македонскиот јазик или етницитет!?* Да се очекува таква позиција од САД неколку денови откако делегацијата на Стејт департментот во ОБСЕ се обраќаше директно на македонското малцинство во Грција е очигледно нерационално. Обраќањето на Стејт департментот се наоѓа на страницата: <http://www.osce.org/item/21661.html>. Но, и покрај тоа веста беше разгласена со големо задоволство од страна на грчките медиуми како што направија и атинските радио станици *Скај* и *Флеиш*, како и националниот дневник *Елефтеротипиа*. ГХМ ја приложи и сторијата на АНА, и транскрипцијата на соодветниот извадок од брифингот, како и *Извештајот* на Грчкиот комитет при Европското биро за помалку употребувани јазици.

жито“ напиша писмо до Министерството за надворешни работи на Грција во кое бара средба на која би разговарале за враќањето на македонските политички бегалци во Грција. Причината за барањето лежи во тоа што политичките бегалци се спречени во обидот да си ги повратат своите државјанства со дискриминаторните закони донесени од страна на грчката држава. Немаше никаков одговор на писмото!

Истата година, македонската политичка партија напиша писмо и до Министерството за образование на Грција со цел да побара средба на која би се разговарало за воведување на македонскиот јазик во грчкиот образовен систем. Повторно немаше одговор!

Во 2005 година, „Виножито“ им пиша на Министерството за комуникации и на Грчката национална телевизија и радио барајќи средба на која би разговарале за воведување на емитувања на македонски јазик на грчките национални медиуми. Уште еднаш, немаше одговор на писмото на Виножито!

Овој модел на однесување продолжи и оваа година во две ситуации кога ЕСА – „Виножито“ побара помош од европските организации кои се нејзини партнери, *Федералната унија на европските малцинства* (ФУЕМ) и Европската слободна алијанса - *Европска политичка партија* (ЕСА-ЕПП), кои бараа средби со грчката влада. Грчката влада се согласи да се сретне со нив, но даде до знаење дека нема да прифати присуство на членови на ЕСА – „Виножито“. Овој инцидент е поткрепен и со документ.

Затоа прашувам, бидејќи денес сите ние зборуваме за демократија, колку е демократски Владата да одбие средба со легално регистрирана политичка партија? За среќа, денес на оваа средба на ОБСЕ, можеме барем да седиме на иста маса со претставниците на нашата влада.

Господине модератор, знам дека она што ќе го направам сега е невообичаено за овие средби, но ова е единственото место каде што можеме да оствариме дијалог со нашата влада. Дозволете ми уште еднаш официјално да ја поканам нашата влада на дијалог (*во тој момент претставникот на ЕСА – „Виножито“ се доближи до грчката делегација и им даде писмо во кое ги поканува за започнување на дијалог*). Благодарам за вашето внимание.

Изјава на претставник од грчката делегација (користејќи го правото на реплика):

Дозволете ми да појаснам некои работи, како одговор на изјавите дадени од претходните говорници:

1. Што се однесува до изјавата на претставникот на муслиманското малцинство во Грција, би сакал да потенцирам дека принципите на државната политика спрема муслиманското малцинство се ставени во функција на еднаквоста пред законот и еднаквоста во заштитата од законот - без дискриминација.

Правата на членовите на муслиманското малцинство во Тракија се потполно загарантирани и ефективно заштитени во едно општество каде владее правото на законот. Нашите муслимански сограѓани активно учествуваат

во јавниот живот на земјата и многумина се членови на политички партии и локалните власти. Отприлика 300 Муслимани држат места во префектурните и градските совети во Комотини и Ксанти.

Во врска со коментарите на говорникот на реакциите на кандидатурата на г-ца Карачасан, млада адвокатка-муслиманка, која се кандидираше за место во канцеларијата на префекторот, дозволете ми да ви посочам дека на оваа кандидатура цел еден спектар од политичките партии во Грција гледаат како на природна последица во процесот на потполната интеграција на муслиманското малцинство во јавниот живот.

2. А што се однесува до изјавата на другиот говорник, кој говореше во името на организацијата „Коалиција Виножито“ и кој тврди дека е претставник на таканареченото „македонско малцинство“, би сакал да напоменам дека такво малцинство во Грција не постои! Всушност постојат 2,5 милиони грчки Македонци, горди на нивното наследство и традиции, кои датираат илјадници години наназад. Горенаведената организација сосема слободно учествуваше на последните неколку политички избори, при што се виде дека нивната постојаност е непостоечка. Како за пример, тие на парламентарните избори не освоија повеќе од 0,02% од гласовите, и покрај тоа што учествуваа во коалиција со други помали групи.

На крај би сакал да потенцирам дека во мојата земја сите партии и организации уживаат, како пред законот, така и во пракса, потполна застапеност во економскиот, социјалниот, културниот и политичкиот живот.

Изјава на г. Зоран Тодоров - член на делегацијата на Р. Македонија (користејќи го правото на реплика):

Господин модератор. Дозволете ми во името на делегацијата на Република Македонија, да реплицирам на изјавите кои ги дадоа истакнатите претставници на Грција и Бугарија.

Одговорот на прашањето за (не)припаѓање на национално малцинство не е суверено право на државите, а кога го кажувам тоа мислам на параграфот 32 од *Копенхашкиот документ*: „Припадноста на некое национално малцинство е прашање на индивидуален избор на личноста и не смеат да произлезат никакви проблеми од практикувањето на таквиот избор“.

Слична одредба се наоѓа и во *Рамковната конвенција за национални малцинства* на Советот на Европа. Постоеноста на население кое се препознава себеси како македонско, во етничка смисла, во овие држави, е всушност признато од неколку искусни, компетентни и широко прифатени и познати меѓународни форуми и нивните тела, сопственици на меѓународно прифатени механизми за мониторинг. Дозволете ми да набројам само две од нив: Европската комисија против расизам и нетолеранција на Советот на Европа и Европскиот суд за човекови права. Нивните заклучоци, препораки и пресуди се задолжителни за членовите на Советот на Европа и би требало да бидат почитувани и од Грција и Бугарија како од признати демократски држави, член-

ки на сите поглавни меѓународни организации како и актуелните (Грција) и идните (Бугарија) држави членки на ЕУ, чии стандарди треба да служат како пример за останатите држави. Ви благодарам, господине модератор.

Тема: „Државјанство и политички права“

Излагање на претставникот на Домот на македонската култура:

Ви благодарам господине модератор. Бидејќи денес зборуваме за државјанствата, би сакал да ви предочам на дискриминацијата која постои во Грција кога станува збор за истите.

За време на Грчката граѓанска војна (1946-1949), илјадници грчки граѓани ја напуштија Грција. По завршувањето на Војната, на сите оние кои ја напуштија Грција за време на Војната им беа одземени нивните грчки државјанства и имоти. Во 1982 година грчката влада донесе Закон за амнестија (Законот 106841), во кој стоеше дека политичките бегалци кои пребегале за време на Граѓанската војна и на кои им е одземено државјанството ќе може да се вратат, ако докажат дека се „Грци по род“.

Во 1985 година беше донесен Законот (актот) 1540 со кој на политичките бегалци кои пребегаа за време на Граѓанската војна им се дозволувааше да си ги повратат конфискуваните имоти ако претходно се декларираат дека се „Грци по род“. Терминот „Грци по род“ е референца која ја користи владата на Грција за сите оние кои себеси се идентификуваат како етнички Грци. Оттука, етничките Македонци кои се политички бегалци и чии државјанства се укинати и/или имотите конфискувани, се исклучени од рамноправното уживање на правата кои се загарантирани со овие закони. Со тоа остро е доведена во прашање самата суштина на законите кои се создадени врз основа на еднаквоста и чесноста.

Понатаму, начинот на формулирањето на овие закони, самата стилизација на зборовите не е наивна работа. Намерата е јасна, а таа е дискриминација на сите оние кои спаѓаат во групата на луѓе кои се класифицирани како политички бегалци и кои не се „Грци по род“. Со оглед на тоа дека Македонците претставуваат доминантен дел во оваа категорија на луѓе, неспорно е дека тие се всушност мета на овие тенденциозни дефиниции, а со тоа и директно спаѓаат во оние луѓе кои најповеќе ги почувствувале негативните последици на овие закони.

Индивидуите кои се исклучени со овие два закони претежно се жители на Република Македонија, Австралија и Канада. Веруваме дека терминот „Грци по род“ кој стои во овие два закони, кои ден денес се на сила, се косат со основните принципи на недискриминација и параграфот 31 од *Копенхашкиот документ* во кој се вели дека: „Поединците кои припаѓаат на национални малцинства го имаат правото потполно и ефективно да ги остваруваат нивните човекови права и основни слободи, без никаква дискриминација и со потполна еднаквост пред законите“.

Затоа во прилог на горенаведеното, грчката влада мора да го дополни овој закон за да ѝ стави крај на дискриминацијата спрема политичките бегалци од времето на Грчката граѓанска војна кои не се Грци по етницитет.

На крајот би побарал помош од ОБСЕ во врска со ова прашање, да дадат одредена поткрепа во дополнување на овие закони, како и да се осигура дека Грција ги исполнува нејзините обврски за недискриминација на припадниците на етничките малцинства. Ви благодарам на вниманието.

Тема: „Основни слободи I – Слобода на движењето“

9 октомври 2006

Излагање на претставник на „Виножито“ – организација на македонското национално малцинство во Грција:

Благодарам господине модератор. Денес би сакал да зборувам за ускратувањето на слободата на движење од страна на грчката држава на лица родени во рамките на нејзините граници.

Иако во членот 9.5 од *Копенхашкиот критериум* се вели дека државите ќе го почитуваат правото на секој човек да ја напушти било која земја, вклучувајќи ја и неговата држава и да се врати во истата, Грција постојано ја игнорира оваа обврска на ОБСЕ.

Во последните неколку децении грчките власти во повеќе случаи им имаат забрането на луѓе родени во Грција да влезат во земјата. Ова е случај со македонските политичките бегалци кои ја напуштија Грција за време на Граѓанската војна, пред 60-тина години. Нивниот влез е забранет бидејќи во земјите каде што живеат тие луѓе го изразуваат нивниот македонски идентитет. Грчката држава ги има ставено нивните имиња на црна листа со цел да го спречи нивниот влез во земјата.

Еве неколку примери за такви случаи: минатата година на Ѓорѓи Плукоски, канадски државјанин со македонско потекло, му беше забранет влез во Грција кога се обиде да влезе во Грција од страна на Република Македонија. Истовремено му беше врачен документ од страна на граничните власти во кој пишуваше дека „го сметаат за закана по јавниот ред и мир, внатрешната безбедност, јавното добро или меѓународните релации со една или повеќе земји членки на Европската унија“.

Еден неодамнешен пример е и случајот на Доне Димов, етнички Македонец роден во Статица/Мелас, во областа Костур во Грција, кој моментално живее во Австралија. Тој се обиде да влезе во Грција пред два месеци, но исто така беше вратен од страна на грчките гранични служби.

Во друг настан кој се случи пред десетина дена, кога на г. Ѓорѓи Сарагил, канадски државјанин, исто така роден во Грција и со етничко македонско потекло, кој пристигна со авион на аеродромот во Солун, му беше забранет влезот, а потоа беше и депортиран.

Независно од овие случувања, грчката држава продолжува да им ги одзема државјанствата на членови на нејзиното македонско малцинство кои како економски емигранти престојуваат главно во прекуокеанските земји. Оваа дискриминаторна политика се води повеќе децении.

Грчките власти селективно го имплементираат членот 20, параграф 1 Г од грчкиот *Закон за државјанства* кога станува збор за етничките македонски економски емигранти, кои се активни членови на македонските асоцијации во странство и кои го изразуваат нивниот македонски културен, лингвистички и национален идентитет. Етничките Македонци од Грција дознаваат дека им е одземено државјанството само кога ќе се обидат да влезат во Грција привремено, или со намера за враќање во татковината. Лицата на кои им се одземени државјанствата во исто време се прогласени за непожелни во Грција (*persona non grata*) и не е дозволен нивниот влез во земјата во која се родени, дури ни поради хумани причини.

Минатата година, г. Ѓорѓи Мишалис се обиде, а не успеа да влезе во Грција за да присуствува на погребот на неговиот татко во неговото родно село Воштарани/Мелити, Леринско. Последните неколку години г. Мишалис живее и работи во Мелбурн, Австралија.

Ова однесување на грчката држава е одвратно, расистичко и нехумано, и мора да прекине веднаш! Ја повикувам Грција да го имплементира параграфот 9.5 од *Копенхашкиот документ* и да ги повика сите држави членки на ОБСЕ да се осигураат дека тоа е направено. Ви благодарам на вниманието.

Тема: „Основни слободи I – Слобода на здружување“

10 октомври 2006

Излагање на претставникот на Домот на македонската култура:

Благодарам господине модератор. Денес би сакал да го привлечам вашето внимание на еден случај во кој Грција одбива да го почитува правото на слобода на здружување. Всушност случајот се однесува на нашата организација - *Домот на македонската култура*, кој останува и понатаму нерегистрирана поради причини кои накратко ќе ги наведам.

Во 1990 година, група грчки граѓани одлучија да формираат непрофитабилна организација наречена „Дом на македонската култура“ во градот Лерин/Флорина. Групата продолжи со регистрација на Клубот пред леринскиот Првостепен суд. Судот ја одби молбата со образложение дека целта на асоцијацијата е да ја промовира идејата дека „...*постои македонско малцинство во Грција, која е во спротивност на националните интереси, а спрема тоа во спротивност и со законот*“. Следеше жалба до Апелациониот суд во Солун која, исто така, беше одбиена. Во 1994 година Врховниот суд во Грција ја поддржа одлуката на Апелациониот суд. Тужителите тогаш го поднесоа случајот пред Европскиот суд за човекови права во Стразбур. Во 1998 година Судот донесе одлука дека има кршење на членот 11 од *Европската конвенција за човекови права*.

По стразбуршката пресуда, тужителите се обидоа уште еднаш да го регистрираат здружението. Сепак следните неколку години во Лерин не можеше да се најде адвокат којшто сакаше да го преземе случајот. По интервенцијата на грчкиот омбудсман до локалната адвокатска комора е именуван адвокат од истата за да ја подкрепи молбата за регистрација.

Но, не беше се така едноставно. На 12 декември 2003 година општинскиот суд во Лерин повторно одби да го регистрира здружението. Тогаш случајот беше ставен пред регионалниот суд кој, еве, пред три недели донесе Решение да ја подржи одлуката на Леринскиот суд, повторно игнорирајќи ја одлуката на Судот во Стразбур. Тоа се случува за жал, осум години по пресудата на Судот во Стразбур и 16 години по првичната барање, нашата организација - *Домот на македонската култура*, да остане и понатаму нерегистриран.

Ова поттикнува сериозни прашања на кои грчката делегација би требало да одговори. По пресудата во Стразбур, зошто грчката влада не презеде одредени мерки за да ја имплементира одлуката на Судот и да го овозможи регистрирањето на Домот на македонската култура? Оправдувањето може да се бара во тоа дека грчкиот правосуден систем е независен, но сепак во ситуација каде националниот суд одбива да имплементира одлука на Европскиот суд за човекови права, државата има обврска да преземе мерки за да го гарантира извршувањето на пресудата. Зошто грчката влада не го сторила тоа до сега? Дали Грција смета дека извршувањето на судските одлуки треба да биде факултативно?

И на крај, што може да се каже за обврските на Грција кон ОБСЕ и за нерегистрирањето на Домот на македонската култура? Правото на здружување е загарантирано во параграфот 10.3 од *Копенхашкиот документ*, со тој акт особено се загарантирани правата на малцинствата, кои секако, ги вклучуваат и правата на членовите на македонското малцинство во Грција да формираат културни здруженија кои се цитирани во параграф 32.6 од истиот документ. Дали исто така Грција го смета имплементирањето на стандардите на ОБСЕ за алтернативна работа? Ви благодарам на вниманието.

Изјава на претставник од грчката делегација (користејќи го правото на реплика):

Господине модератор. Ова утро слушнавме четири изјави кои се однесуваа на состојбата во мојата држава. Се разбира, на мојата делегација ќе ѝ претставува задоволство да одговори на сите изјави дадени од страна на невладините организации. Но, верувам дека нашите дискусии ќе добијат на квалитет, ако прашањата поврзани со човековите права беа поставени на побалансиран и пропорционален начин. Тоа особено ќе се постигне ако беше избегнато постојаното повторување во опишувањето на широкиот спектар на предизвици со кои се среќаваат сите земји учеснички.

Господин модератор, во Грција потполно се почитува слободата на движење. Секоја држава го има правото да го контролира влегувањето на

странски државјани на нејзината територија, во согласност со меѓународните стандарди и употребливи национални регулативи. Грција потполно ги применува сите важечки европски (Шенген) правила во издавањето визи за странски државјани.

Како што и досега постојано потенциравме, муслиманското население во Тракија се состои од три различни етнички групи, чии членови се од турско, помачко и ромско потекло. Сепак тие споделуваат иста религија, која е основната причина за сведување на целиот овој ентитет на еден назив – Муслимани, остварено со *Договорот од Лозана* од 1923 година. Секој припадник на ова малцинство може слободно да зборува на својот јазик, слободно да ја практикува религијата, обичаите и традициите и да го искажува своето потекло. Не постои никакво негирање за постоење на такво малцинство, туку постои негирање на обидот да се идентификува целото муслиманско малцинство како турско.

Слободата на здружување е потполно заштитена со нашиот правен поредок. Според законската пракса на нашиот Врховен суд, секоја забрана за исполнување на оваа слобода мора да биде внимателно испитана од страна на државните судови, применувајќи строги стандарди на пропорционалност. Не постои општа забрана да се користат одредени зборови во именување на некое здружение. Секој случај е испитуван во сопствени рамки, за да се постигне коректен баланс помеѓу индивидуалното право на слобода на здружување и потребата да се заштити јавната безбедност, јавниот ред и правата и слободите на другите, како што е наведено во меѓународното право кое се однесува на човековите права.

Според одлуката на нашиот Врховен суд, донесена на итна седница која што се одржа неодамна, причината за одбивањето на именување на здружение кое го вклучува зборот „турски“ е блиску поврзана со основните цели на здружението, за кои се смета дека се во спротивност со јавниот ред и мир.

Што се однесува на обвинувањата дадени од другата невладина организација, а кои се однесуваат на здружението кое сака да го користи називот „македонско“, Комитетот на министрите на Советот на Европа веќе има донесено одлука за тој случај. Во оваа резолуција се вели дека Грција ја почитувала конкретната пресуда на Европскиот суд. Случајот сега се наоѓа пред домашните судови.

Би требало да се забележи дека ние имаме стотина научни, деловни, професионални и спортски здруженија кои го носат името „македонски“. Употребата на овој збор за именување на здружение основано од мал број на индивидуи кои сакаат да му наметнат на зборот поинакво значење, во поглед на културата и потеклото, неизбежно би создало голема збунетост со она што тие го мислат или имаат намера да го постигнат со тој збор.

Моменталната законска пракса на грчките судови е во согласност со законската легислатива на Европскиот суд за човекови права, како и со европските и универзалните стандарди за прифатени рестрикции во уживање-

то на човековите права во целина, поконкретно за правото на слободно здружување. Ви благодарам.

Тема: „Основни слободи II – Слобода на мислење, совест, религија или верување“

10 октомври 2006

Излагање на претставник од „Виножито“ – организација на македонското национално малцинство во Грција:

Господине модератор, дами и господа. Пред да почнам со моето излагање, дозволете ми да ја уверам грчката делегација дека во оваа попладневна сесија нема да зборувам за проблемите на македонското малцинство во Грција бидејќи забележав дека грчкиот амбасадор се чувствуваше малку „непријатно“ во неговото реплицирање во утринската сесија...

Не постојат многу држави кадешто црквата и државата не се институционално разделени. Една од нив е Грција. Според членот 3 од преамбулата на грчкиот Устав: „Доминантна религија во Грција е религијата на Источната грчка православна црква на Исус Христос“. Изразот „доминантна религија“ не е само декларативна изјава. Тој доминира и во реалноста. Еве неколку примери:

а) Верските принципи на Грчката православна црква се инволвирани и во образовниот систем, како задолжителен предмет во јавните основни и средни училишта. Освен тоа, учениците мораат секој училишен ден да го започнат со задолжителна источно-православна молитва. Ова е пракса низ цела Грција, дури и во училиштата кои имаат деца на емигранти чија вероисповест е негрчко-православна;

б) Друг пример за мешањето на Грчката црква во образовниот систем е постојаното посетување на училиштата од страна на грчките православни свештеници. За време на овие посети, кои патем речено се легално дозволени, децата се поттикнувани да ги исповедаат нивните гревови пред свештениците за време на часовите. Сметаме дека тоа е неприфатливо и силно ја подржуваме неодамнешната иницијатива на Министерството за образование и религија да ја прекине оваа практика. Освен тоа, ја повикуваме Владата да го реформира ова министерство и да не ја вклучува религијата во рамките на истото;

в) Реформи се потребни и во другите области на јавниот живот. Во правосудниот систем, судиите се обврзани церемонијалните заклетви да ги дадат пред грчкиот православен архиепископ. Соодветен пример е неодамнешната заклетва на новите судии пред Апелациониот суд. Со тоа неизбежно се поставува следното прашање: Како е можно граѓанин кој припаѓа на религија која е различна од правослаvnата, или кој воопшто не е верник, да се чувствува еднаков пред законот, со оглед на тоа дека судијата има дадено заклетва пред официјален претставник на друга религија? И на оваа пракса треба се стави крај.

На крајот би сакал да заклучам, дека во моменталната ситуација на дебатирање за промена на грчкиот Устав, и покрај фактот дека многу експерти сметаат дека црквата и државата треба да бидат разделени една од друга, грчката влада даде навестувања дека нема да има промени во моменталниот статус, кога станува збор за религијата. Затоа и Грчката црква ќе продолжи да игра голема улога во сите сфери на јавниот живот. Ви благодарам на вниманието.

Тема: „Унапредување на толеранцијата и недискриминација; Национални малцинства“

11 октомври 2006

Излагање на претставник од „Виножито“ – организација на македонското национално малцинство во Грција:

Благодарам господине модератор. Моето излагање ќе се фокусира на лингвистичките права на националните малцинства во мојата земја. Посебно би зборувајќи за македонската говорна заедница во Грција.

Иако различни институции кои работат на полето на човековите права остро ѝ препорачаа на грчката држава да преземе мерки за признавање и заштита на лингвистичките права на македонската популација во Грција, грчката влада продолжува да го игнорира тоа. На пример, во 2003 година Европската комисија за расизам и нетолеранција препорача дека Грција треба да ја потпише *Европската повелба за регионални или малцински јазици*, како и да ја ратификува *Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства*.

Овде би сакал да напоменам дека вообичаена практика на грчките претставници во различни меѓународни форуми е да тврдат, дека во Северна Грција живеат мал број на луѓе кои зборуваат на словенски дијалект или „идиом“, каков што е и ланскиот случај со грчкиот претставник во Советот на Европа - г. Ајфантис, кој го тврдеше истото во неговото обраќање поврзано со македонската говорна заедница во Грција. Затоа го поставувам следното прашање: Зошто грчката влада нема преземено мерки за да го заштити и промовира таканаречениот „дијалект“? Би требало да го споменам и податокот дека таканаречениот дијалект (или идиом) за кој зборува грчката влада всушност припаѓа на еден јазик. Тој јазик е македонскиот јазик!

Друг чуден пристап на грчката влада, како што слушнавме од страна на грчкиот амбасадор, е да ја изедначи бројката на македонското малцинство со политичката определба на граѓаните изразена на изборите. Господине амбасадор, би требало да бидете свесни дека Македонците гласаат за многу партии, а не исклучиво само за ЕСА – „Виножито“. Најдемократскиот и најточен начин да се добие бројката на луѓето кои припаѓаат на одредено лингвистичко малцинство е преку национален попис, а не преку избори! За жал, на грчкиот попис е невозможно да се изјасни лингвистичкиот или националниот

идентитет. Силно ја охрабруваме грчката влада да го овозможи тоа на следниот попис, во 2011 година.

Дури и ако резултатите во иднина покажат дека македонското малцинство е застапено помалку од 1%, како што тврдеше истакнатиот грчки амбасадор во понеделничната сесија, мислејќи на гласовите на ЕСА- „Виножито“, значи ли тоа дека тие луѓе не смеат да ги остварат своите културни права? Од вкупната популација од 70 милиони жители во Турција, грчкото национално малцинство брои помалку од 2 500 луѓе кои претставуваат 0.002% од целото население. Како Македонци во Грција, нашето мислење е дека оваа група не помалку заслужува јазични малцински права, кои Грците во Турција веќе ги уживаат.

„Виножито“ верува дека во ситуација каде малцинството претставува сосема мал дел од целата популација на една држава, политиката на таа држава кон ова малцинство треба да е поагресивна во поглед на заштита на нивниот идентитет. Ние, како членови на македонското малцинство во Грција, ги презедовме првите чекори кон остварување на овие права, со печатење на Буквар на македонски јазик - АБЕЦЕДАР, и покрај фактот дека тоа е работа на грчката влада, како што е и нормална пракса во сите други држави. Се надеваме дека оваа иницијатива конечно ќе го убеди Министерството за образование на нашата земја да ги преземе неопходните мерки за воведување

на македонскиот јазик во грчкиот образовен систем. Во оваа прилика, г. амбасадор, би сакал вие да бидете првиот претставник на грчката влада кој официјално ќе ја добие оваа книга.

(На фотографијата:
Претставникот на ЕСА –
„Виножито“ му врачува
примерок од Букварот т.е.
АБЕЦЕДАР на македонски
јазик, на грчкиот амбасадор во
ОБСЕ – г. Манесис)

Изјава на претставник од грчката делегација (користејќи го правото на реплика):

1. Мојата делегација го побара правото на реплика поради изјавата која ја даде истакнатиот претставник на САД, во која тој спомена постоење на албанско, македонско и турско малцинство во Грција. Изнесените ставови се погрешни, наведуваат на погрешно мислење и беспредметно сугерираат некоја заостреност на ситуацијата во мојата земја. И покрај сè, многу од термини-

те кои ги користи истакнатиот претставник за да ја опише горенаведената ситуација доаѓаат потполно во спротивност со оние (термини) кои се користени во многу прилики, во пишана или говорна форма, од страна на истакнати претставници на администрацијата на Соединетите Држави.

2. Со почит кон муслиманското малцинство во Тракија, би сакал да напоменам дека *Договорот од Лозана* од 1923 година е единствениот валиден документ за муслиманското малцинство во Грција. Членовите на муслиманската заедница можат слободно да го изразат нивното етничко потекло (турско, помачко или ромско), да го зборуваат нивниот јазик, да ја практикуваат нивната религија и да ги следат нивните обичаи и традиции. Принципот на индивидуално самоопределување е потполно заштитен во Грција. Она што не е прифатливо во Грција е обидот да се воспостави единствен етнички идентитет за целата муслиманска заедница во Тракија, со тоа што ќе ги стави Помациите и Ромите под еден заеднички идентитет.

Членовите на муслиманската заедница уживаат широк спектар на образовни права. Денес во Тракија постојат 210 основни училишта. Наставата во истите се одвива на грчки и на турски јазик. Во овие училишта се вработени околу 400 муслимански наставници. Поголемиот дел од нив имаат дипломирано на Специјалната педагошка академија во Солун.

Две помали средни училишта функционираат во градовите Ксанти и Комотини. Училиштата се наоѓаат во згради обезбедени од грчката држава. Во Комотини и Ехинос функционираат две курански училишта, кои се еднакво признати како и религиозните средни училишта во земјата. Со цел да се подобрат знаењата на учениците во однос на грчкиот јазик се применуваат додатни образовни програми, кои даваат позитивни резултати.

Понатаму, во почетокот на тековната година е воведено изборно изучување на турскиот јазик во одреден број на немалцински јавни училишта во Грција. Што се однесува, пак, до високото образование, грчкиот закон овозможува посебна квота за упис на студенти од малцинствата во повисоките грчки образовни институции. Кога, во 1996 година, овој закон влезе во сила, на универзитетите беа примени 70 студенти. Оваа година 315 малцински студенти се запишани во високите образовни институции.

Правата на членовите на муслиманското малцинство во Тракија се потполно загарантирани и успешно заштитени во едно демократско општество каде што владее правото на законот. Грчкото законодавство обезбедува специјални мерки во корист на муслиманското малцинство и е во чекор со Европските конвенции за човекови права, вредностите во ЕУ, како и обврските на ОБСЕ.

Заклучокот е следен: Грција навистина продолжува да го наведува Договорот од Лозана како основа за дефинирање, признавање и заштита на малцинствата предвидени во овој обврзувачки текст на Меѓународното право. Ова е причината зошто припадниците на муслиманското малцинство во Грција (од турско, помачко или ромско етничко потекло) се добри, „живи“ и на-

предуваат, додека другото малцинство, грчко-православно овојпат, во соседна држава, исто така споменато во Лозанскиот договор, практично е на смртна постела. Истакнатиот претставник на САД не кажа ниеден збор за нивната тажна судбина.

3. Меѓународното право не ги обврзува државите да признаваат миграциони заедници како „малцинства“. Не постои „стандардизирано меѓународно право“ за такво нешто. Членовите на овие заедници се потполно заштитени од основните инструменти за човекови права. Законодавството и праксата на повеќето европски држави, како што стои и во националните закони, декларации или национални извештаи од истакнати меѓународни инструменти, го имаат истиот пристап.

4. Употребата на терминот „албанска малцинска заедница“ од страна на истакнатиот претставник е навистина несреќна. Имено, навистина постои бројна заедница на албански граѓани кои престојуваат и работат во мојата држава со цел да остварат подобра иднина за нив, нивните семејства и економијата на нивната држава. Грција не штеди средства за подобрување на стандардите за живот на сите економски имигранти и за таа цел има донесено одреден број на соодветни закони. Овие имигранти се ефективно интегрирани во грчкото општество. Избегнато е маргинализирање и гетоизирање на истите.

На повисоко ниво, во 2005 година е усвоен закон (применувајќи по-пригодни ЕУ директиви) кој има за цел имплементирање на принципите на еднаков третман без оглед на, *inter alia*, расна или етничка припадност, религиозни или други убедувања, и покрива широк спектар на различни области. Истиот именува и воспоставува тела за промовирање на еднакво третирање.

5. Дозволете ми да потенцирам дека скоро два и пол милиони грчки Македонци имаат негативен став кон тоа да бидат деградирани во статус на „малцинство“ во регионот Македонија кој тие го населувале со илјадници години. Ако со терминот „македонско малцинство“ истакнатиот претставник сугерира на постоење на една рака грчки граѓани, кои сакаат себеси да се идентификуваат како „Славомакедонци“ на нашиот северен сосед - Поранешната Југословенска Република Македонија, тогаш дозволете ми да го информирам дека членовите на оваа група се потполно квалификувани граѓани на мојата држава, ги уживаат истите права и имаат потполна слобода да ги искажат нивните погледи, да формираат политички партии и здруженија.

Фактот што помал број на луѓе кои живеат во Северна Грција користат, без никакви ограничувања, словенски идиом во рамките на семејствата, или во секојдневниот говор, не укажува на постоење на малцинство - бидејќи луѓето кои го користат овој идиом никогаш не се сметале за ништо друго освен за Грци и енергично ги одбиваат обидите на некои кругови нив да ги дефинираат како членови на различна национална, етничка или лингвистичка група.

Меѓународното право не ја наметнува обврската на државите потписнички официјално да признаат група на луѓе како „малцинство“ само врз ос-

нова на тоа дека мала група на луѓе од време на време користат други локални идиоми.

На крај, за да го ставам целиот проблем во реални граници, дозволете ми да додадам дека гореспоменатата словенско-ориентирана група на грчки граѓани во Македонија (се мисли на грчка т.е. Егејска Македонија. заб. на прев.) рамноправно учествуваат со нивната политичка партија на парламентарните избори во Грција, секој пат покажувајќи тренд на опаѓање на нивната популарност кон незначаен број на гласови кои ги добиваат, а кои претставуваат не повеќе од 0,02 % од избирачкото тело. Индикативно е што конкретната словенско-ориентирана група не може да го привлече вниманието дури и на оние луѓе за чие промовирање и заштита на интереси се борат, како што тие самите тврдат.

Излагање на претставникот на Домот на македонската култура:

Благодарам господин модератор. Денес би сакал да зборувам за употребата на традиционалните топоними, правото на малцинствата да ги користат нивните имиња и презимиња на нивниот мајчин јазик и конкретната политика на грчката држава кон забранувањето на такви имиња.

Колку за информација, во периодот помеѓу двете светски војни Грција донесе одреден број на закони со кои ги заменува сите т.н. негрчки имиња на градови, села, реки и планини со грчки имиња. Овие традиционални топоними кои сè уште постојат во неформалната комуникација помеѓу населението не добиваат официјално признавање од страна на грчките власти. Ова претставува кршење на Препораката број 3 од *Препораките на Високиот комесар од Осло* во врска со лингвистичките права на националните малцинства.

Исто така, во истиот период, во 1930 година, личните имиња на индивидуите кои припаѓаат на македонската говорна заедница беа насилно сменети. Оние кои го носеа семејното презиме на Филипови, беа прекрстени во Воскопулос. Во април 2005 година, Павлос Воскопулос - член на оваа фамилија, поднесе барање до локалниот префект во родниот град за да го смени неговото презиме во традиционалното македонско презиме Филипов. Според грчкото право, префектот има две решенија кога ќе добие такво барање. Тој може да го одобри или да го отфрли барањето. За да донесе било каква одлука, тој не треба да се консултира со Министерството за внатрешни работи. Во овој случај префектот одлучи да се консултира со министерството. Во март оваа 2006 година, министерството издаде мислење за случајот во кое му сугерира на префектот да го отфрли барањето врз основа на следниве аргументи, цитирам:

„Менувањето на презимето на барателот од грчко во ‘странско’ треба да биде одбиено, бидејќи со дозволувањето на таков чин може да се предизвика конфузија во врска со националната припадност на барателот, а со тоа и да дојде до потешкотии во односите и контактите помеѓу барателот и грчките власти“.

Странско име? Збунување за националната припадност? Потешкотии во контактите со грчките власти? Дали грчката делегација ќе сака да објасни што со ова сака да каже Министерството за внатрешни работи? Параграфот 32 од *Копенхашкиот договор* вели дека: „Припадноста кон национално малцинство е прашање на индивидуалниот избор на личноста и не смеат да произлезат никакви недостатоци од практикувањето на таквиот избор“. Затоа сметам дека мислењето на Министерството се коси со овој параграф.

Префектот го отфрли барањето на г. Воскопулос врз основа на советувањата од страна на Министерството. Случајот беше доставен и пред генералниот секретар на регионот, кој ја подржа одлуката на префектот. Со одбивањето на барањето на г. Воскопулос да го користи традиционалното фамилијарно презиме, Грција покажа дека не ги исполнува обврските кон ОБСЕ на ова поле. Ова претставува кршење на Препораката 1 од *Препораките на Високиот комесар од Осло* и затоа треба да се стави крај на таквото однесување. Ви благодарам на вниманието.

Ѓорѓи Ганзовски, родум од Костурско (1924), борец во Егејската бригада на ДАГ (1943-1949) и професор на Правниот факултет во Скопје.

АБЕЦЕДАР: МАКЕДОНСКИОТ БУКВАР ЗА ЕГЕЈЦИТЕ²⁰⁹

Денес, во Република Македонија има само еден зачуван примерок од оригиналното издание на „Абецедар“ - првиот буквар за македонските деца отпечатен пред 83 години во Грција. Книгата се чува во посебно депо во *Архивот на Македонија* и најверојатно тој примерок е еден од трите зачувани при уништувањето на целиот тираж во 1925 година.

Учебникот е зачуван благодарение на грижата на Вангел Ајановски - Оче, познат македонски револуционер од Егејска Македонија, кој му го подарил Букварот на Архивот пред 30-тина години. Ајановски ја добил книгата при крајот на Втората светска војна од еден македонски учител од Егејска Македонија, кој успеал да ја спаси од уништувањето. Кон крајот на 70-тите години на XX-от век тој решил да ѝ ја подари целата своја лична архива на државната институција, откако повеќе од четири децении ја чувал во своето семејство. Ајановски беше создавач на Македонската антифашистичка организација (МАО) и на Тајната ослободителна македонска организација (ТОМО) во регионот на Воденско, во текот и по Втората светска војна (1939-1945).

Другите два примерока на Букварот, како што дознаваме, се во Градската библиотека на Виена (Австрија), односно во Националната библиотека во Атина (Грција). Оригиналниот примерок од Атина беше искористен од Македонците од Грција за да се направи копијата на „Абецедар“ чија промоција неодамна беше одржана во грчката престолнина.

Букварот, наменет за описменување на македонските деца, претставува еден од најзначајните докази за постоењето на Македонците во Грција, кое грчките власти упорно го негираат. Книгата беше отпечатена во Атина, во 1925 година како резултат на барањето на Друштвото на народите за да се обезбеди заштита на македонското малцинство во Грција. На 10 август 1920 година Грција потпиша договор пред *Лигата на народите* за давање малцин-

²⁰⁹ Селекцијата на овој компилациски текст, при што се користени повеќе различни извори, за потребите на студентскиот проект ја направи Д. Апасиев.

ски права на граѓаните во Грција што не се етнички Грци. Договорот е потпишан во францускиот град Севр и во него пишува дека во Грција живеат припадници на повеќе народи, на кои грчката влада се обврзува да им ги даде основните национални права.

Но, судбината на букварот „Абеџедар“ беше трагична - целиот печатен тираж бил запален и уништен во инсцениран напад на возот со кој бил пренесуван кон местата во Грција каде што живеат Македонци. Георги Ајановски, познат македонски новинар, посочува дека неговиот татко Вангел сосема случајно го добил букварот „Абеџедар“: „Тоа се случило во 1944 или 1945 година, при една негова средба со еден од учителите што предаваше во македонските училишта. Татко ми ми раскажа дека желбата на учителот била Букварот да послужи за описменување на најмладите македонски генерации и во другите краишта на Македонија. Познато е дека во тие години немаше никаков учебник од кој децата можеле да се описменуваат“ - вели Ајановски. Тој додава дека овој примерок на Букварот најверојатно го спасиле луѓето што први пристигнале до запалениот воз во чии вагони се наоѓал целиот тираж на изданието.

Букварот денес е одлично заштитен. Петар Зајковски, раководител на Одделението за заштита на архивскиот материјал во Државниот архив на Р. Македонија, вели дека Букварот се чува во посебни услови: „Благодарение на условите во Архивот, Букварот е во мошне добра состојба. Неговите корици се заштитени и со посебна хартија, која е отпорна на надворешните влијанија“ - вели Зајковски.

Букварот на македонски јазик со наслов *Абеџедар*, кој беше печатен во Атина во 1925 година како резултат на признавањето на македонското етничко малцинство по Првата светска војна, е повторно издаден во Грција, по цели 83 години. Реиздавањето на *Абеџедарот*, кој всушност никогаш не стигна до децата на македонското национално малцинство во Грција, беше финализирано неодамна во Солун.

Абеџедарот од 1925 година напишан на македонски јазик на кој се зборува во Егејска Македонија беше отпечатен на латинско писмо - бидејќи грчките власти сакаа да направат разлика помеѓу македонскиот, српскиот и бугарскиот јазик.

Во 1920 година Лигата на народите беше иницијатор на низа спогодби кои се однесуваа на заштитата на малцинствата во повеќе европски држави, во кои беа наведени обврските на државите во однос на обезбедување на цивилна и политичка еднаквост на малцинствата. На 10 август 1920 година беше потпишана *Спогодба за заштита на негрчките етнички малцинства во Грција* помеѓу големите сили и Грција. Овој договор беше именуван како „*Спогодбата од Севр*“ која им гарантираше на малцинствата во Грција слободна употреба на мајчиниот јазик, како во личната така и во официјалната комуникација.

Промоции на *Абеџедарот* се одржаа во главниот град Атина, како и во Солун и во неколку други градови со македонско население. Секоја ваква ма-

нифестација беше обезбедувана со големо и видливо полициско обезбедување, за да се спречи евентуален судир со грчките шовинистички ориентирани демонстранти.

Атанасиос Парисис, претседателот на Грчкиот комитет при Европското биро за помалку употребувани јазици (ЕБПУЈ), изјави за македонскиот дневен весник *Дневник* дека реиздавањето на *Абецедарот* претставува жив доказ за неуспехот на Грција да го негира постоењето на Македонците.

Издавањето на *Абецедарот* беше подржано од Европското и Грчкото биро за помалку употребувани јазици, како и од партијата „Виножито“, основана од Македонците во Грција, која е членка на Европската слободна алијанса (ЕСА).

Реизданието на Букварот се состои од два дела.

1. Првиот дел претставува егзактна копија на АБЕЦЕДАРОТ од 1925 година, книга која беше наменета за македонското население во Северна Грција. Тогаш европските држави преку Лигата на народите (или „Друштвото на нациите“) ја притиснаа Грција да издаде Буквар на македонски јазик. За жал *Абецедарот* никогаш не стигна до македонските деца и беше конфискуван и уништен од страна на грчките власти веднаш по печатењето.

Во книгата се сместени и историјатот на *Абецедарот* од 1925 година, поздравниот текст на претседателката на ЕБПУЈ, како и на претседателот на грчкиот комитет при ЕБПУЈ. Понатаму се наоѓа и „благодарноста“ на членовите на „Виножито“ до грчката влада поради нејзиниот придонес кон реализацијата на овој проект. Имено, дел од парите што „Виножито“ ги доби после осудувачката пресуда на Европскиот суд за човекови права во Стразбур против Грција, а во корист на „Виножито“ (поради истакнувањето на двојазичната табла во Лерин во 1995 година) се искористија токму за печатењето на оваа книга. Текстовите во Букварот се напишани на три јазика: грчки, македонски и англиски.

2. Вториот дел на книгата претставува современ буквар на македонски јазик, каков тој се изучува денес во целиот свет. Букварот веќе се дистрибуира низ Грција, а во почетокот на ноември се планира и промоција во Атина, како и во Солун и во поголемите градови во Грција каде што живее македонско население.

Во име на ЕСА – Бернат Жоан Мари и ко-директорот на ЕПП – Гунтер Довен, на 13 септември 2006, на прес-конференција во Лерин (грч. Флорина), заклучија дека историјата претставува тежок товар на мирниот соживот помеѓу оние кои зборуваат на грчки и на македонски јазик. ЕСА оствари неколку официјални и неофицијални средби со национални, регионални и локални претставници на грчката држава и со претставници на партијата „Виножито“ - која го претставува македонското малцинство во Грција.

За време на посетата на Грција, Македонија и Бугарија фокусот на делегацијата беше насочен кон лингвистичките права на населението што зборува македонски, а кое живее надвор од Република Македонија. Делегацијата

беше сведок на чувствителноста на ова прашање, бидејќи средбите со официјалните претставници на државата беа сочно исполнети со историски размислувања и дискусии за бројот на оние коишто зборуваат македонски.

Според официјалните претставници на грчката држава, во Грција не постои македонски јазик, не постојат Македонци, не се користи македонската азбука и дека постои само едно малцинство во Грција, муслиманското малцинство. На претставниците на „Виножито“ - партијата која ги застапува Македонците во Грција, не им беше дозволено да учествуваат на конкретната средба.

Локалните претставници на општините околу Лерин, префектот на Лерин и пратеници од регионот на Лерин прифатија да разговараат со делегацијата на ЕСА и „Виножито“. И покрај тоа, тие ги копираа директивите од Атина и сите ги лимитираа своите коментари во негирање на постоењето на Македонци во Грција.

Европратеникот Бернат Жоан Мари, како социолингвист, го даде следниов коментар: *„Неприфатливо е, а воедно и контрапродуктивно, да се негира постоењето на македонскиот народ и јазикот кој тие го зборуваат. Ги повикуваме грчките власти да направат попис на кој сите граѓани ќе можат отворено да ја декларираат нивната поврзаност со одреден јазик или култура. По овој попис, Владата би требало да направи што е можно повеќе за почитување на лингвистичките права на оние граѓани на Грција кои го зборуваат македонскиот јазик“.*

Ко-директорот на ЕПП - Гунтер Довен изјави: *„ЕСА ги подржува плановите на ‘Виножито’ да го реиздаде Букварот напишан на македонски јазик и азбука кој грчката држава официјално го издаде во 1925 година. Оваа официјална книга може да биде инструмент кој ќе помогне за создавање на билингвален образовен систем во регионите во северна Грција, каде се зборува македонскиот јазик“.*

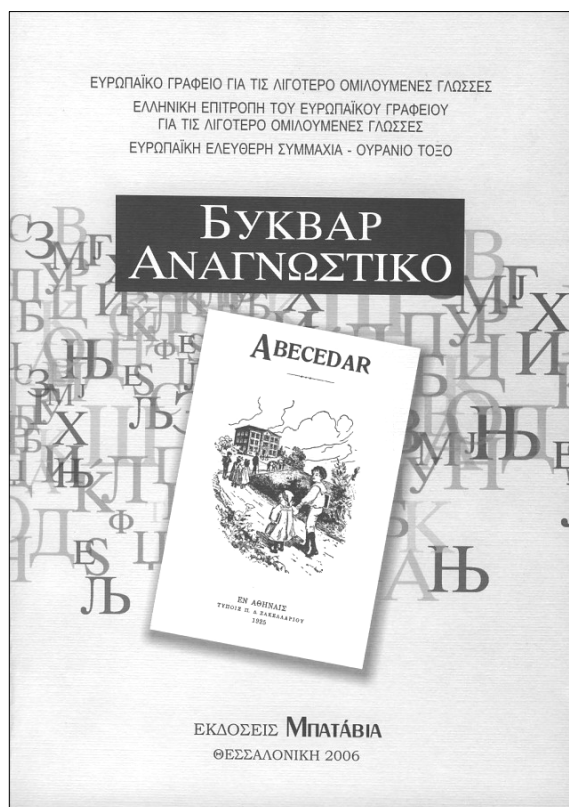
ЕСА ја охрабрува грчката Влада да ја признае реалната различност и да ги исполни правата на малцинствата во согласност со европските вредности.

Грчкиот амбасадор во ОБСЕ – г. Хараламбос Г. Манесис стана првиот претставник на грчката држава кој официјално доби примерок од македонскиот буквар „Абецедар“ за време на годишната средба на ОБСЕ за имплементирање на човечката димензија во Варшава. Оваа иницијатива на ЕСА-Виножито која беше топло примена од другите делегации, доаѓа како одговор на неодамнешните тврдења од страна на грчката држава дека сè уште не постои македонски буквар.

Претставникот на ЕСА – „Виножито“ пред 50-те држави членки и бројните невладини делегации го изјави следново: *„Ние, припадниците на македонската заедница во Грција, го направивме првиот чекор кон признавањето на македонскиот јазик во нашата земја со објавувањето на овој буквар. Иако веруваме дека грчката држава требаше да ја преземе оваа иницијатива, која всушност претставува стандардна меѓународна пракса, про-*

должуваме да ја поттикнуваме нашата влада конечно да го воведо македонскиот јазик во државниот образовен систем“.

На работната сесија на етничките малцинства на Средбата на ОБСЕ, делегациите на ЕСА – „Виножито“ и Домот на македонската култура го потенцираа фактот дека Грција сè уште применува неприфатлива политика кога станува збор за етничката и лингвистичката различност. ЕСА – „Виножито“ би сакала да се надева дека овој симболичен гест, како и издавањето на Букварот на македонски јазик ќе ја натераат грчката држава да ја ревидира нејзината политика и во најмала рака да ги применува меѓународните и демократските искуства во заштитата на човековите и малцинските права.

Новото издание на АБЕЦЕДАРОТ од 2006 година, отпечатено од „Виножито“ во Солун, со средствата добиени од Владата на Грција, благодарејќи на пресудата на Европскиот суд за човекови права во Стразбур (Франција).

ГРЧКАТА ЦРКВА ВО СПОРОТ СО ИМЕТО МАКЕДОНИЈА²¹⁰

Кон крајот на минатата 2006 година, за време на посетата на македонскиот премиер Никола Груевски на Ватикан, една од темите на дискусија меѓу премиерот и папата Бенедик XVI беше и проблемот околу името на нашата држава, како и затворањето на расчинетиот владика Јован. Особено изненадувачки делуваше интересот на Светата столица за проблемот со името на нашата држава, иако во развивањето на добрите билатерални односи меѓу Скопје и Ватикан, името на земјава не би требало да претставува никаков проблем. Но, проблемот го прави Грчката црква која постојано, и не само до Ватикан, туку и до голем број други држави и меѓународни организации испраќа писма, со цел да ги потсети за „*проблемот со името на ФИРОМ*“.

Мешањето на Светиот синод на Грчката црква околу чисто политички работи не е нешто ново и непознато, кога е во прашање името на нашава држава, иако самата таа во своите писма, извештаи и соопштенија постојано нагласува дека е „*неприфатливо мешањето на државната власт во чисто црковни работи, како и мешањето на црквата во државно-политички работи*“. Сепак, кога Грчката црква ќе процени дека се случуваат „*критични национални настани низ кои минува нивната многу сакана татковина Грција*“ се става на браникот на одбраната на националните интереси.

Невистини

Уште од формирањето на Република Македонија како самостојна држава, Грчката црква многу активно учествуваше во креирањето на политиката која ја водеше нејзината држава, а која имаше и има цел да не се дозволи во името на северниот сосед да се користи зборот Македонија. Грчката црква активно учествуваше во грчките протести против Р. Македонија во периодот 1992-1995 година. Како врвна точка може да се смета протестот, кој го организира солунскиот митрополит Пантелејмон на 15 февруари 1994 година, поради наводно скорешното признавање на Р. Македонија од страна на САД. На протестот имаше излив на националистички емоции, а главна парола беше „*На пушка, на пушка, да го земеме Скопје!*“. Следниот ден Владата на г. Папандреу го наметна 18-месечното ембарго против Р. Македонија. Изливот на национализам, пред сè, беше резултат на погрешно интерпретираната ново-

²¹⁰ Авторот на овој текст е г. Димитар Љоровски Вамваковски - постдипломец на *Институтот за национална историја* при УКИМ – Скопје, Р. Македонија. Текстот, под оригинален наслов „*Соседи кои ја изопачуваат историјата на Македонија*“, првично е објавен во неделникот *Македонско сонце*; бр. 657, од 2 февруари 2007 година, од кадешто е и преземен за потребите на овој студентски проект. Селекцијата и редактирањето ги направи Д. Апасиев.

создадена ситуација по формирањето на Р. Македонија од страна на „чуварите на светата грчка нација“, меѓу кои спаѓа и Грчката црква.

Се измислуваа најразлични невинности, преку кои северниот сосед беше обвинуван дека присвојува туѓи имиња, истории, претендира кон одредени територии во северна Грција, прогласува свое (македонско) малцинство во „наједнонационалната“ држава во Европа (Грција) итн., а тоа се правеше со цел да не се урне лажниот грчки мит, кој го создавале низ децении истите тие „чувари“, а го пренесувале на својот народ за да се зачуваат „националните идеали“.

За да се види улогата на Грчката црква во протестите од почетокот на 90-тите години од минатиот XX-ти век, а поврзана со името на нашата држава, најдобар показател е *Соопштението на Светиот синод на Грчката црква* од 5 јуни 1992 година, објавено на нивната официјална интернет страница (www.ecclesia.com). На вонредната седница од 2 јуни 1992 година Светиот синод на Грчката црква одлучи „...едногласно да се испрати нашата молба кон целиот почитуван православен грчки народ за национална брзина, еднотинственост и борбеност“. Во продолжението на соопштението му се сугерираат на грчкиот народ најразлични теории, гледишта, „историски (не)винности“, навреди кон македонскиот народ и држава итн., а сè со цел да се фанатизираат грчките граѓани до степен на етноцентризам и национализам: „Како што е познато, нашата Македонија беше некогашна жртва на варварски напади, а додека денес живее под закана на ненаситноста на нашите соседи кои сакаат да го присвојат нејзиното име и на овој начин да ја негираат нејзината грчка сопственост. Но, грчката припадност на Македонија е, како што е познато, непобитна и цврсто поврзана со историјата на Грција во текот на 4 000 години па до денес. Овие нови цртачи на историјата, наши соседи кои ја изопачуваат историјата на Македонија и ја изменуваат историската вистина. Но, грчката крв во тежките времиња низ текот на историјата на Македонија и чесната пот на Гркот во деновите на мирот и среќата ја наводнуваа цел еден милениум грчка Македонија. Од друга страна, грчката нација во овој простор на Македонија создаде големи дела преку вековите и така ја објасни чувствителноста на неговиот дух, високите предавања на филозофите кои од таму се проширија и беа прифатени во цел свет. На овие простори, поточно во Солун, се родија Св. Кирил и Методиј. И сега државичка од друг род, која е создадена од атеистичкиот систем на Тито, ги употребува општите движења на овој чувствителен простор на Балканот и го бара она што не му припаѓа, т.е. грчкото име на Македонија, и така го изедначува грчкото достоинство и историската стварност. И затоа, како што се докажува од повеќе вековната и славна историја, грчкиот народ знае да се бори и да ги штити силно и со резултати неговите права и честа на неговата нација, од друга страна, пак, целата историја на Грција, древната, средновековната и поновата е истакната низ вековите со подигнување на столб за решавачкото ‘не’ против било кој друг напад од надвор кој ни

се заканува... Црквата е секогаш неразделна од грчката нација и секогаш заедно со неа ги води борбите...“.

Единствено што може да се забележи во ова соопштение на Светиот синод на Грчката црква е тоа што во него воопшто не се говори за црковни работи, односно за духовно приближување на човекот до Бога и за мир и единство меѓу луѓето, без разлика на национална припадност. За жал, ова соопштение повеќе личи на некои мрачни идеологии од минатите векови.

И во периодот кој следувааше продолжи истата политика на Грчката црква кога стануваше збор за проблемот околу името на Р. Македонија. Светиот синод на Грчката црква и неговите митрополити, а особено нивниот црковен поглавар архиепископот Христовулос, секогаш кога ќе почувствуваа дека на некој начин ја губат битката за името на нашата држава, стануваа поагресивни и националистички настроени во своите изјави. На пример, на предлогот на посредникот Метју Нимиц, од октомври 2005 година, за двојната употреба на нашето име, солунскиот митрополит Артемис изјави: *„Доколку дојдеме до ситуација резултатот да биде на штета на нашата татковина, сигурен сум дека и политичките власти и целиот народ ќе бидат подготвени да ја бранат својата земја“*. Во продолжение на изјавата митрополитот Артемис причината за својот излив на „патриотизам“ ја препишува на македонската страна, која наводно сакала да изврши промени во историјата и престројување на името, за на крај да заклучи: *„Ние не сме борбено настроени, но сакаме да се осигураме дека нашата земја ги има правата кои ѝ припаѓаат“*.

Но, да се вратиме една година поназад, 4 ноември 2004, ден кога САД не призна под нашето уставно име – Република Македонија. Во официјалното списание на Светиот синод на Грчката црква, *Еклизја*,²¹¹ од авторот под иницијали К.Х. е забележано дека: *„Признавањето на државата Скопје со името Р. Македонија предизвика голема тага и вознемиреност на грцизмот насекаде. Предизвика голем впечаток дека сегашната Влада на прекуокеанската велесила САД ја заборава изјавата на МНР на САД, Стетинус, кој во 1944 година изјави дека техничката творба на македонската нација од тогашната Титова Југославија, всушност е движење насочено против грчките интереси и затоа беше осудено од грчкото раководство. Исто така, предизвикува голем впечаток настанот дека една силна земја, како што е САД, на градува еден предизвикувач на нереди на Балканот. Иако државата на Скопје е економски и популациски слаба постојано предизвикува проблеми со сите соседни земји. Од Грција го бара името, историјата и културата на Македонија и едно непостојно малцинство „македонско“. Со Србија се наоѓа во постојани затегнати односи за црковни и за гранични проблеми. Со Бугарија се судираат за националниот идентитет на словенското население, за јазикот и за одредени национални херои, кои ги бараат и едните и другите. Со*

²¹¹ Ноември 2004, бр. 10.

Вселенското православие оваа држава се наоѓа во постојан судир затоа што поддржува една националистичка шизматичка квази-црква и го прогонува канонскиот митрополит велешки Ионис (Јован), кого од друга страна го признава Вселенската патријаршија, СПЦ, Грчката црква и други. Од првиот момент нашата црква реагираше на овој предизвик и преку устата на претставникот за печат на Светиот синод, Доротеј II, кој истакна дека стои на почетниот став и на многу пати изјавениот став, 'не му го подаруваме името Македонија на никого', државата Скопје нека си бара друго име и нека се обиде да ги подобри односите со Грција и со сите други православни цркви во светот. Ние имаме желба за мир на Балканот и цел свет, но не сме расположени да ја избришеме нашата национална свест и да им го отстапиме на фалсификатори нашето историско минато или национално достоинство“. Коментар за еден ваков текст би било излишна работа!

Проблемот „FYROM“

Признавањето на Република Македонија под уставното име од страна на САД силно го преокупира и Светиот синод на Грчката црква. Покрај постојаните изјави и текстови од страна на официјални лица на Грчката црква, таа презема и друг чекор. Архиепископот на Атина и цела Грција - Христодулос, откако му стана јасно дека битката за името Македонија кај САД е изгубена со de facto нејзиното признавање на нашата Република со уставното име, одлучи да испрати писмо до лидерите на ЕУ и до христијанските цркви во Европа, со цел да ги запознае со „проблемот на името на ФИРОМ“. Светиот синод на Грчката црква дејствуваше брзо, односно за само две седмици од признавањето на Р. Македонија од страна на САД, на 17 ноември 2004 година, го испрати гореспомнатото писмо кое содржи низа „докази“, кои би посведочиле дека името Македонија историски, географски и национално ѝ припаѓа на Грција и на грчката нација. Во писмото се вели:

„Дозволете ми да ви посветам внимание на една тема, која има големо значење за мојата татковина и за грцизмот каде и да се наоѓа тој, туку и за стабилноста и мирот на многу саканиот простор во Југоисточна Европа: името на државата Скопје. Проблемот со името на ФИРОМ се врати во актуелноста по последната одлука на Владата на САД, со која ја призна државата со уставното име 'Република Македонија'. Употребата на името Македонија од страна на Скопје е нешто повеќе од една едноставна и културна диференцијација. И тоа затоа што во нашата област границите на културниот, политичкиот и проширувачкиот дух е слаб. Од друга страна, културниот облик на македонското прашање е единствената причина за подигнување на желби, бидејќи позади неа е гнездото за просторните вредности, кога тоа го дозволуваат условите...

Што се однесува на ФИРОМ, големите идеи се појавија на две полиња: словенскиот и албанскиот, затоа се смета дека може да избувнат судири. Ви

обрнувам внимание дека населението на оваа земја не е хомогено, главен е словенскиот елемент, со големо албанско национално малцинство и повеќе други национални групи. Албанците имаат силно национално чувство и тврдат дека потекнуваат од древните Илири. Врз основа на ова, наместо словенското мнозинство да работи на едно обединувачко чувство, кое ќе го прегрне цело ова повеќенационално население во земјата, тоа пристапи на изработка на една 'македонска национална свест' која ги оддалечува уште повеќе елементите кои ја составуваат државата. Настојувањето за прифаќањето на името Македонија, не како географски туку со национална смисла, го отежнува веќе јакото чувство на оттуѓеност меѓу повеќенационалните групи во внатрешноста на оваа земја и предизвикува неослободувачки дух, кој ја држат голема напнатоста во поширокиот простор. Затоа, како Грци, сметаме дека признавањето на соседната држава на Грција - ФИРОМ, со националното име Македонија, не ѝ е во корист на ниту една балканска држава, итотом го покачува термометарот на напнатоста во регионот...

Мојата држава со длабоко чувство и сознание за потребата да се основа клима на стабилност и мир во поширокиот простор на Југоисточна Европа ја прифати ФИРОМ од првиот момент на нејзиното создавање, ја поддржуваше и ја поддржува територијалната целост на оваа кривка држава, затоа, од друга страна ги охрабри секој вид односи со неа, така што денес економската соработка меѓу двете држави се смета од самото Скопје за многу важна. Сепак, овие исклучителни односи ги засенува немањето волја на културното и политичко славогено раководство, кое не придонесува за пронаоѓањето на едно заедничко прифатливо име. Моето интересирање за проблемите, како и на сите други Грци, што се однесува на името Македонија, не се базираат на чувствителни и неосновани стравови, туку на вистинити докази. Ако случајно дојде до монопол на името Македонија од страна на Скопје ќе предизвика огромна заблуда во Грција и во странство за Грците од Македонија - кои се во многу поголем број од Славомакедонците, кои го употребуваат како географски поим. Како Грците од Македонија, така и воопшто грцизмот, цврсто веруваме дека името Македонија претставува главен елемент на нашето културно наследство и составен дел на нашиот национален идентитет. Ова наше убедување не е без основа, напротив хомогеноста и заедничкиот јазик на населението во Македонија (н.з. грчка Македонија) со останатите Грци се потврдува на кристален начин со зачуваните многубројни класични грчки и римски писатели, особено од Херодот, археолошките остатоци од Вергина и на други простори во грчка Македонија, кои ги потврдуваат на најоригинален начин грчките корени во Македонија.

Прифаќањето на името Македонија во новосоздадената држава ФИРОМ не само што не ја потврдува секоја историска вистина, туку ја поткрепува расправата на 'македонизирање' од историските ревизионисти на Скопје кои извршуваат наредби на некои центри кои се наоѓаат надвор од ФИРОМ, со цел да вршат политички услуги со одредена цел на делот на Ју-

гославија, која пред војната беше позната како Јужна Србија или Вардарска Македонија. Соработувајќи на овој неоснован потфат, освен другото, се даваат погрешни препораки за квалитетот и видот на светот кои го градат новите генерации...“.

Ваквите провокативни писма од страна на Грчката црква не се сфаќаат многу сериозно и не играат улога меѓу Р. Македонија и одредена европска земја. Најчесто на писмата до владите на земјите од ЕУ Грчката црква не добива повратни писма или, пак, поради непознати причини не ги објавува во своето официјално списание. Досега од информациите со кои располагаме, се објавени две такви повратни писма, од кои првото е од Р. Естонија, а второто од Ватикан.

а) Премиерот на Република Естонија - Јухан Парт, своето писмо до Светиот архиепископ на Атина и цела Грција - Христодулос, го испратил на 20 декември 2004 година, при што може да се заклучи дека врз Владата во Талин писмото од грчкиот архиепископ Христодулос не извршило никакво влијание. „Р. Естонија ја призна Македонија преку ООН под името ФИРОМ, затоа Естонија го употребува или целиот назив на кратенката или самата кратенка ФИРОМ, кога тоа се однесува на спомнатата држава за меѓународни организации (ООН, ЕУ, ОБСЕ и НАТО), но во меѓусебните односи едноставно го употребуваме терминот 'Македонија'“ – стои во писмото објавено во списанието *Еклизација*.²¹²

б) Во писмото од државата Ватикан, со датум 23 декември 2004 година, потпишано од кардинал Содано, се искажуваат „вознемирувањата кои произлегоа од последната одлука на Владата на САД да ја признае ФИРОМ со името 'Република Македонија'“, за понатаму да изрази желба двете земји „да најдат едно праведно решение кое ќе придонесе за мир меѓу земјите во целиот регион“. Може да се заклучи дека во битката за името „Македонија“, кое Грчката црква во никој случај не може да го прифати како име на нашата држава, таа никогаш не престанала да „војува“. Во одредени периоди таа нејзина борба била со посилен интензитет т.е. кога самата ќе заклучела дека грчките национални интереси се наоѓаат во опасност, но и во моментите кога таа е со послаб интензитет се чувствува нејзиното влијание во секојдневниот живот на грчкиот човек, како и во креирањето на грчката политика.

За крај, ќе кажеме дека борбата за името продолжува и денес и тоа најчесто преку расчинетиот митрополит Јован и неговата Православна охридска архиепископија (ПОА), за која гореспомнатиот автор со иницијали К.Х. во *Еклизација* напишал: „Очигледно дека една од точките која му пречи на овој систем е дека почнува да се зародува еден канонски црковен ред со титулата Охридска архиепископија, без да го содржи терминот Македонија“.

---

²¹² Јануари 2005 година; бр. 1.

ХЕКСАГОНОТ ЗА РЕШАВАЊЕ КОНФЛИКТИ И ГРЧКО-МАКЕДОНСКИОТ СПОР ОКОЛУ ИМЕТО²¹³

За политиката е сигурно: европеизацијата ги забрзува стабилизацијата и решавањето на конфликтот. Научната потврда на таквиот контекст сепак не е доволно убедлива.²¹⁴

Во првиот дел од текстот ќе го разработиме аналитичкиот „Хексагон за решавање на конфликтот“ за да направиме емпириска проверка на оваа теза.

Во вториот чекор овој аналитички приод ќе го објасниме на примерот на грчко-македонскиот спор околу името. Притоа, во центарот на интересот ќе биде прашањето колку односите страни го обработуваат постоечкиот конфликт во рамките на европските норми и вредности, процедури и институции.

---

²¹³ Овој текст изворно е издаден во списанието за општествено-политички теми „Политичка мисла“, број 16; декември 2006 година – Скопје, чии издавачи се фондацијата „Конрад Аденауер“ и Институтот за демократија, солидарност и цивилно општество (ИДСЦО); стр. 67. Негови коавтори се: а) Хајнс-Јирген Акст е роден 1946 година. Од 1995 е професор по политички науки, со главен акцент на *Политика на Европа и Европска интеграција* на Универзитетот Дуизбург – Есен. Од 1998 ја води Катедрата „Жан Моне“ по европско право и е заменик-претседател на Заедницата на Југоисточна Европа. Од 2005 е раководител на истражувачкиот проект: „Решавање на конфликтот со европеизација на Грција и нејзините соседи Македонија и Турција“. Има издадено бројни публикации на тема на евро-интеграцијата, проширувањето на ЕУ, грчко-турските односи, членството на Кипар во ЕУ, европската регионална и структурна соработка и сл.;

б) Оливер Шварц е дипломиран социолог, роден 1976 година. Студии по политички науки, европско право и психологија завршил на Универзитетот Дуизбург – Есен. Од 2004 година е научен соработник на тамошниот Институт за политички науки. Од 2005 година е соработник на истражувачкиот проект „Решавање на конфликтот со европеизација на Грција и нејзините соседи Македонија и Турција“. Во процес е на подготовка на докторската дисертација на тема: „Проширувањето како ‘над инструмент’? Кон европеизација на Западен Балкан“;

в) Симон Виганд е дипломиран социолог, роден 1977 година. Студии по социологија со политички науки и географија на Универзитетот Дуизбург – Есен. Од 2005 е научен соработник на тамошниот Институт за политички науки. Од 2006 е соработник на истражувачкиот проект: „Решавање на конфликтот со европеизација на Грција и нејзините соседи Македонија и Турција“.

Изборот на текстот и неговото уредување за потребите на овој студентски проект го направи Д. Апасиев.

²¹⁴ Да се докаже – тоа е намерата на истражувачкиот проект: „Решавање на конфликтот со европеизацијата? – Грција и нејзините соседи Македонија и Турција“ (подетални информации види на <http://www.europeanization.de>). Авторите ѝ благодарат на фондацијата „Фолксфоген“ за нејзината великодушна поддршка.

„Хексагон“ за решавање на конфликтот

Хексагонот за решавање на конфликтот ни служи за да одговориме на општото прашање-водилка: *Во колкава мера европеизацијата може да придонесе за мирно решавање на конфликтот?* За таа цел прво мора да објасниме што се подразбира под поимите „конфликт“, „решавање на конфликтот“ и „европеизација“.

Слика 1: Хексагон за решавање на конфликтот

а) За конфликти се сметаат следниве: „... судир на интереси (разлики на позиции) на национални вредности со извесно траење и важност меѓу најмалку две страни (организираните групи, држави, групи држави, организации) одредени да го следат својот интерес и да ги добијат своите случаи...“.²¹⁵

б) Поимот „решавање на конфликтите“ опфаќа мноштво стратегии за обработка на конфликтите, кои се обидуваат да создадат една добитна ситуација и/или целат кон завршеток со директно насилство. Затоа овие стратегии се outcome-ориентирани и спаѓаат во логиката на методот Rational-choice.²¹⁶

в) Често цитираниот обид за специфицирање на поимот „европеизација“, го направи Радаели: „Европеизацијата се состои од процеси на: (а) конструкција, (б) дифузија и (в) институционализација на формални и неформални правила, процедури, политички парадигми, стилови, ‘начини на вршење на работите’, исти верувања и норми – кои прво се дефинираат и консолидираат во процесот на политиката на Европската унија, а потоа се ин-

²¹⁵ Спореди HPIK, Conflictbarometer 2005. Crisis, Wars, Coups d’Etat, Negotiations, Mediations, Conflict Settlements (Heidelberg: 2005); <http://konfliktbarometer.de/en/barometer2005/ConflictBarometer2005.pdf> (пристап: 13 ноември 2006 година).

²¹⁶ Сп. Reimann, Cardula, *Assessing the state-of-the-art in conflict transformation* (Berlin: Berghof Research Center for Constructive Conflict Management, 2005); 8-9; http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/reimann_handbook.pdf (пристап: 17 ноември 2006 година).

корпорираат во логиката на домашниот (национален и субнационален) дискурс, политичките структури и јавните политики“.²¹⁷

Според тоа, под решавањето на конфликтот со помош на европеизација се подразбира обработка на конфликтите во рамките на „европските“ норми, вредности, процедури и институции. Овде е важно да се направи дистинкција помеѓу вистинското влегување во ЕУ и генералната европеизација. Во таа смисла ЕУ конструира сопствени норми и вредности и ги спојува со *Acquis communautaire*²¹⁸ од нејзина страна, како и во рамките на нејзините институции, но сепак, притоа, ги користи и дифундира нормите и вредностите на други организации (Советот на Европа, КФОР, НАТО или ОН).

Како што веќе напоменавме, за да се одговори прашањето во која мера европеизацијата дејствува врз решавањето на конфликтот ќе се повикаме на **Хексаголот за решавање на конфликтот**. Овој хексагон упатува на вкупно шест променливи (види слика бр. 1). Од нив *детерминирачката променлива* ја претставува т.н. „ниво на европеизација“. На неа се надоврзуваат уште пет други променливи, кои можат да се означат како *модифицирачки променливи*. Детерминирачката променлива ја одредува веројатноста на решавање на конфликтот по пат на европеизација. Вистина е дека модифицирачките променливи можат да го инхибираат или поттикнат процесот за решавање на конфликтот, но сепак, најпосле, за перспективата на решавање на конфликтот пресудно е нивото на европеизација.

Со нивото на европеизација се утврдува влијанието во длабочина на европеизацијата на односната страна на конфликтот. Ова ниво на европеизација може да се објасни со индекс од А до Д (види слика бр. 2).

Слика 2: Ниво на европеизација на едната страна на конфликтот		
Индекс	Европеизација	Ниво
А	не постои	/
Б	површна	владина политика
В	/	политички актери
Г	/	медиуми
Д	длабока	цивилно општество

За да нема недоразбирања: нивото на европеизација нема никаква врска со „европската зрелост“ (исполнување на Копенхагенските критериуми и слично), туку кажува дали некоја страна на конфликтот е волна и кадарна да разреши одреден конфликт, согласно прописите за европеизација. Тоа треба да се објасни во делот што следува.

Ниво на европеизација: Дискусијата за механизмите на дејствување на европеизацијата во принцип го рефлектира парадигматскиот дискурс

²¹⁷ Radaelli, Claudio M., „Europeanisation: Solution or Problem?“ – *European Integration Online Papers* 8, Nr. 16 (2004), 3; <http://eiop.or.at/eiop/pdf/2004-016.pdf> (пристап: 21 ноември 2006 година).

²¹⁸ Сè што е направено од страна на ЕУ (заб. прев.).

помеѓу реалистичниот и институционалистичкиот/конструктивистичкиот начин на мислење во меѓународните односи.²¹⁹ Според тоа, европеизацијата може да подлежи на logic of consequences или на logic of appropriateness.²²⁰ Додека првата се темели на класичната калкулација на трошоци-добивки, втората многу повеќе ја одликуваат процесите на учење и социјализација. Со дистинкцијата на овие две логики на европеизација истовремено се прифаќаат и соодветните актери и страни на конфликтот. Според Диц, Агантипоулос и Калибер, тие ќе треба да се класифицираат на следниов начин:

- *владина политика*, која на преден план од анализата ги става политичките содржини на односите национално-државни влади;
- *политичките актери*, при што особено треба да се земат предвид моделите на мислење и дејствување на односите национални парламенти, партии и заинтересирани групи;
- *медиумите*, кои може да се сфатат како индикатори на односниот национален дискурс и
- *цивилното општество*, преку анкетите за мислење ја опфаќа заедничката конструкција на нормите и вредностите, како и променливата перцепција на општеството.²²¹

		А	Б	В	Г	Д
Страна на конфликт	А	не постои	не постои	не постои	не постои	не постои
	Б	не постои	незначително	незначително	незначително	незначително
	В	не постои	незначително	средно	средно	средно
	Г	не постои	незначително	средно	веројатно	веројатно
	Д	не постои	незначително	средно	веројатно	високо

Слика 3: *Ниво на европеизација на конфликтот*

Овие четири нивоа учесници се сфаќаат како димензии на длабочина на европеизацијата, која може да се објасни преку еден индекс од А до Д. Основната теза треба да гласи: Продлабоченото ниво на европеизација (индекс А-Д) кај обете страни на конфликтот *ceteris paribus* ги максимизира шансите за мирољубиво решавање на конфликтот.

Кај модифицирачките променливи разликуваме: поттикнувачки и инхибирачки фактори (види слика бр. 4).

Перцепција на конфликтот: Првата модифицирачка променлива ја опфаќа перцепцијата на темата на конфликт од двете закарани страни. Како

²¹⁹ Сп. Axt. Heinz-Jürgen, Antonio Milososki und Oliver Schwarz, „Europäisierung – ein weites Feld. Literaturbericht und Forschungsfragen“ – *Politische Vierteljahresschrift* (i. E.).

²²⁰ Сп. Schimmelfenning, Frank und Ulrich Sedelmeier, „Introduction: Conceptualizing the Europeanization of Central and Eastern Europe“ in *The Europeanization of Central and Eastern Europe*, Hrsg. dies. (Ithaca und London: Cornell University Press, 2005); 1-25.

²²¹ Сп. Diez, Thomas, Apostolos Agnantopoulos und Aiper Kaliber; „Turkey, Europeanization and Civil Society – Introduction“; *South European Society & Politics* 10, Nr. 1 (2005); 1-15.

што може да се увиди, постои цела низа теми во однос на кои тие можат да заземат различни стојалишта. Можните теми на конфликтот претставуваат, на пример, граници и територии, малцинства, етникуми и власт, како и ресурси.²²²

Ако обете страни на конфликтот исто ја перцепираат неговата тема, тогаш на решавањето на конфликтот се гледа поттикнувачки. Доколку во оваа точка не постои согласување, тогаш тоа се одразува инхибирачки врз процесот на решавањето на конфликтот.

Интензитет на конфликтот: Од значење за процесот на решавање на конфликтот овде е и интензитетот на постоечкиот конфликт. Според Пфеч во однос на тоа разликуваме: *латентни конфликти*, *манифестни конфликти*, *криза*, *тешка криза* и *војна*.²²³ Суштинската разлика помеѓу интензитетот на конфликтот се состои во тоа што првите два се од ненасилна природа, додека кризата, тешката криза и војната содржат закана од и/или употреба на сила.

Во основа со тоа конфликтите можат да се поделат на две главни категории: (а) ненасилни конфликти, кај кои нема закана од и/или употреба на сила и (б) конфликти, во кои барем едната страна се заканува со и/или употребува сила. Постоењето на првите се смета за поттикнувачки, а постоењето на вторите за инхибирачки, при решавање на конфликтот.

Слика 4: Модифицирачки променливи

	Инхибирачки	Поттикнувачки
Перцепција на конфликт	несогласување во перцепцијата на предметот	согласување во перцепцијата на предметот
Интензитет на конфликт	закана од сила	ненасилен конфликт
Актер ЕУ	пасивна улога	активна улога
Надворешно опкружување	некомплементарна со ЕУ	комплементарна со ЕУ
Поврзаност	постои	не постои

Актер ЕУ: Оваа променлива ја истражува активната улога на ЕУ како актер (trigger-функција). Диц, Штетер и Алберт активната улога на ЕУ ја означиле со поимот на *perturbator of conflict* и разликуваат цела низа влијанија.²²⁴

Овде треба да се наведе и можноста за *compulsory impact* на ЕУ,²²⁵ при што директно се упатува на политичките елити на односните странки на

²²² Сп. Сп. Axt. Heinz-Jürgen, Antonio Milososki und Oliver Schwarz; *Conflict – a literature review* (Duisburg, 23 Februar 2006); http://europeanization.de/downloads/conflict_review_fin.pdf (пристап: 11 ноември 2006 година).

²²³ Сп. Pfetsch, Frank R.; *Internationale Politik* (Berlin, Köln und Stuttgart: W. Kohlhammer, 1994).

²²⁴ Сп. Diez, Thomas, Stephan Stetter und Mathias Albert – „*The European Union and the Transformation of Border Conflicts*“. Theorising the Impact of Integration and Association (Birmingham, Januar 2004); <http://euborderconf.bham.ac.uk/publicationis/files/WP1Conceptual-work.pdf> (пристап: 2 ноември 2006 година).

²²⁵ Нужно влијание (заб. прев.).

конфликтот со помош на една стратегија на Carrots and sticks („морков и стап“). Доколку овде може да се забележат зголемени активности на ЕУ, тогаш тоа се смета за поттикнувачко за решавање на конфликтот а, пак, доколку ЕУ се однесува пасивно при обработката на конфликтот, тогаш тоа се одразува инхибирачки врз неговото решавање.

Надворешни актери: Оваа променлива придонесува за фактот дека во ниеден конфликт ЕУ не настапува како самостоен актер. Предвид треба да се земат и влијанијата на другите, регионални и меѓународни организации и национални држави.

Според тоа, поттикнувачки за решавање на конфликтот се смета кога стратегиите за решавање на конфликтот се однесуваат комплементарно со стратегиите на ЕУ. Доколку овде постои некомплементарност, тогаш тоа ќе се категоризира како инхибирачки за неговото решавање.

Поврзаност на конфликтот: Последната променлива се занимава со евентуалната поврзаност со нови конфликти. Ако постои тесна поврзаност со други конфликти, тогаш тоа се одразува инхибирачки врз решавање на конфликтот. Доколку, пак, постои додатната комплексност, тогаш тоа ќе се смета како поттикнувачко за неговото решавање.

Грчко-македонскиот спор околу името

Во делот што следува ќе го анализираме грчко-македонскиот спор околу името со помош на хексагонот за решавање на конфликтот. При соопштувањето на резултатите станува збор за work in progress. За актуелната состојба може да се повикаме на анализата на аргументите, која за тема ја има примерот на мислење и дејствување на ниво на владина политика и на политичките актери. Во овој миг сè уште недостасува комплетната проценка на релевантните медиуми и анкети за мислење.

Перцепција на конфликтот: Според Диц, Штетер и Алберт грчко-македонскиот спор околу името може да се означи како *конфликт на идентитет*.²²⁶ На 25 јануари 1991 година „Социјалистичка Република Македонија“ се оддели од Социјалистичка Федеративна Република Југославија (СФРЈ) и објави автономија/независност.

Фокусирањето на Грција на аспектот на идентитет беше јасно уште во писмото на грчкиот министер за надворешни работи Самарас: „... тие (заб. Македонците) очигледно имаат намера да му го оспорат легитимното право на грчкиот народ како главен дел на неговиот културен идентитет“.²²⁷ И за Скопје уставното име го сочинува јадрото на националниот идентитет и на него досега се гледало како на нешто за кое не може да се преговара. Сè уште се согласу-

---

²²⁶ Ibid., 8.

²²⁷ Letter that Greece's Foreign Minister Antonias Samaras sent to his EPC counterparts on 17 January 1992 in Greece, *European Political Cooperation and the Macedonian Question*; Hrsg. Aristotle Tziampiris (Ashgate: Ashgate Publishing Company, 2000); p. 209.

ваме со заклучокот на Меѓународната кризна група во делот: „...најакутното (заб. македонско) прашање на идентитет, кое ако се реши ќе има нејповолно влијание врз долготрајниот спор околу името со Грција“.²²⁸

Аналогно на тоа, важи првата модифицирачка променлива: перцепцијата за која се согласуваат двете страни на конфликтот во однос на темата на конфликтот дејствува поттикнувачки врз неговото решавање.

Интензитет на конфликтот: Со *Привремената спогодба* од 13 септември 1995 година, Грција ја призна Македонија како „Поранешна Југословенска Република Македонија“ и обете страни се согласија на целосно воспоставување дипломатски односи. Но, наспроти тоа, не дојде до конечно решавање на прашањето за името. Поради тоа односите меѓу Македонија и Грција се карактеризираат како латентно конфликтни. Латентниот конфликт може да се дефинира на следниов начин: „Позициската разлика на вредностите на националното мислење, коишто може да се дефинираат, се смета за латентен конфликт доколку некоја од страните има соодветни барања, кои другата страна ги прифаќа како такви“.²²⁹

Заканата со сила или економски присилни мерки денес повеќе не спаѓаат во инструментите на билатералните односи.²³⁰ Дипломатските напнатости се потпалуваат и со самиот напредок на процесот за пристапување на Македонија кон ЕУ. Па така, неодамна грчкиот министер за надворешни работи - Дора Бакојанис, нагласи дека „...Грција нема да се согласи за пристапување на Македонија ниту во НАТО, ниту во ЕУ, сè додека конечно не се реши грчко-македонското прашање“.²³¹

Но, независно од овој факт, за втората модифицирачка променлива треба да важи: Тоа што грчко-македонскиот спор околу името добива лик на ненасилен конфликт влијае поттикнувачки врз решавање на конфликтот.

Актерот ЕУ: Генерално може да се идентификуваат два суштински обиди на ЕУ да донесе спогодбено финално решение за грчко-македонското прашање околу името. Така, ЕЗ на 17 февруари 1992 година ја започна иницијативата, во чии рамки португалскиот министер за надворешни работи Пинхеиро беше назначен за претставник на советништвото за решавање на прашањето за името. Следствено на тоа, на една средба на министрите за надворешни работи на ЕЗ, на 2 мај 1992 година, беше донесен „Пакетот Пинхеи-

²²⁸ ICG; Macedonia's name: *Why the dispute matters and how to resolve it* (Skopje und Brüssel, 10 December 2001); http://www.crisisweb.org/library/documents/raport_archive/A400507_10122001.-pdf (пристап: 11 ноември 2006 година).

²²⁹ НIK, a.a.O., ii.

²³⁰ Nikas, Christos – „*The Effects of the Interim Accord on the Athens-Skopje: An Uneasy Symbiosis (1995-2002)*“, изд. Evangelos Kofos und Vlasid Vlasidis (Athen: Papazisis Publishers, 2003), 89-123; http://www.macedonianheritage.gr/InterimAgreement/Downloads/Interim_Nikas.-pdf (пристап: 19 октомври 2006 година).

²³¹ Сп. „*Interview with Greek Foreign Minister Dora Bakoyannis*“ (United Macedonian Diaspora, 28 Oktober 2006); http://www.umdiaspora.org/index.php?option=com_content&task=view&id=150&Itemid=76 (пристап: 11 ноември 2006 година).

ро“, кој решавањето на прашањето за името го поврзуваше со прифаќање од страна на обете држави.

Исто така, и обидите за посредување на амбасадорот О’Нил во британското претседателство, коешто следувааше, може да се окарактеризираат како вистински европски обид за решение.²³²

Меѓутоа, во рамките на процесот на Македонија за пристапување кон ЕУ, досега, напротив, не е употребен нејзиниот инструмент на кондиционалност. Вистина, целта на „Спогодбата за стабилизација и асоцијација“, склучена на 26 март 2001 година, помеѓу ЕУ и Македонија - меѓу другото, се состои и во тоа да ги подобри надворешните односи на земјата со нејзините соседи, но односите со Грција во овој документ експлицитно се исклучуват.²³³

Во досега објавените извештаи за напредок ЕУ повеќе упатува на неопходноста спорот околу името да се реши под покровителство на ООН. Затоа за некаква активна улога на ЕУ може да се зборува само условно. Влијанието на третата модифицирачка променлива треба да се окарактеризира како инхибирачка за процесот на решавање на конфликтот.

Надворешни актери: Како надворешен актер во грчко-македонскиот спор околу името особено треба да се наведат Обединетите Нации. Паралелно со обидите за посредување на ЕУ - во Њујорк, поранешните министри за надворешни работи на САД и Велика Британија - Венс и Овен, водеа одделни преговори со претставниците на обете држави, и на 14 мај 1992 година, донесоа едно предлог-решение. Тоа претпочиташе меѓусебно признавање на границите, донесување мерки за зајакнување на доверба меѓу двете страни и најпосле, името „Нова Македонија“.

На следното предлог-решение се чекаше со години. На 13 април 2005 година специјалниот пратеник на Обединетите нации - Нимиц, објави ново предлог-решение. Тој се залагаше за употреба на името „Република Македонија – Скопје“. Во октомври истата година Нимиц стави уште една варијанта во игра, која претполагаше билатерално решение. Македонија може да се држи до уставното име „Република Македонија“, но само во односите со Грција треба да употребува друго име.²³⁴

Со тоа практично и да не може да стане збор за некаква комплементарност на стратегиите при решавање на конфликтот на надворешните актери со оние на ЕУ. Поради тоа влијанието на петтата променлива врз процесот на

²³² Сп. O’Neill, Robin; *The Macedonian Question. A Diplomatic Initiative in the 1990’s* (London, 30 January 1998); <http://www.wpct.co.uk/lectures/1997.htm> (пристап: 26 октомври 2006).

²³³ Сп. Commission of the European Communities; *Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, of the One Part, and the Former Yugoslav Republic of Macedonia of the Other Part* (Brüssel, 26 März 2001); http://europa.eu.int/comm/enlargement/fyrom/pdf/saa03_01.pdf (пристап: 23 април 2006 година).

²³⁴ Сп. *Nimetz Proposals Concerning the ‘Name’ issue* (Macedonian Heritage); <http://www.macedonian-heritage.gr/OfficialDocuments/Nimetz.html> (пристап: 23 септември 2006 година).

решавање на конфликтот со европеизација треба да се категоризира како инхибирачки!

Поврзаности со конфликти: Прашањето на албанските малцинства во Грција и Македонија, како и идниот статус на Косово присилно доаѓаат во допир со грчко-македонските односи.²³⁵ Создавање на една „етничка Велика Албанија“ - значи обединување на Косово, Западна Македонија, Јужна Црна Гора и некои гранични области на Грција²³⁶ - сега засега, сериозно не пропагираат ниту влијателните политички учесници ниту самото население на Албанија. Следствено на тоа, не може да се зборува за некаква изразена поврзаност со конфликти. Оттука, влијанието на шестата променлива се одразува поттикнувачки врз процесот за решавање на конфликтот!

Нивото на европеизација: Прво треба да почнеме со нивото на европеизација на грчката страна. Европската ориентација којашто ја форсираше грчкиот премиер Симитис во однос на Македонија ја продолжи и администрацијата на Караманлис.²³⁷ Самата Грција е таа која настојува Македонија да ѝ се доближи на ЕУ - свртување за 180 степени наспроти политиката која се водеше пред едно десетлетие. Но, сепак, можноста Грција да стави вето врз пристапот на Македонија во НАТО и ЕУ покажува дека меѓу политичките актери, сепак, постојат големи разлики.

Исто така, кога станува збор за конфликтот, и медиумите не би можеле да се окарактеризираат како особено европеизирани. Некаквото попуштање во однос на Скопје, овде, сигурно би имало негативен одек. Што се однесува до длабочината на европеизација на населението, може да се констатира дека јавното мислење околу прашањето за името повеќе не може да биде мобилизирано така како што тоа беше случај на почетокот на 90-тите години од минатиот век.²³⁸ И покрај тоа, прашањето за името и понатаму е исклучително сензитивна тема, особено во северниот дел на Грција. А, тоа не исклучува враќање на политиката на Грција во однос на Македонија од политика на engagement кон политика на containment.²³⁹ Аналогно на тоа, на грчка страна може да се зборува за површно ниво на европеизација (индекс Б), додека на македонска страна, пак, може да се констатира дека преовладува перцепцијата оти времето особено му оди во прилог на Скопје.

²³⁵ Сп. ICG; *Kosovo: Topward Final Status* (Skopje und Brüssel, 24 Januar 2005); http://www.isg.org/library/documents/europe/balkans/161_kosovo_toward_final_status.pdf (пристап: 2 ноември 2006).

²³⁶ Заб. областа која се нарекува Чемерија.

²³⁷ Сп. Simitis, Costas. *Politiki gia mia dimiourgiki Ellada 1996-2004* (Athen: Ellinika Grammata, 2005).

²³⁸ Сп. Varvaroussis, Paris. *Analysis of the Greek-Macedonian Relation (From a Greek Perspective)*, во подготовка.

²³⁹ Сп. Iffantis, Kostas „Greece's Turkish Dilemmas: There and Back Again“, *Southeast European and Black Sea Studies* 5, Nr. 3 (2005); http://www.ekem.gr/archives/2006/01/greeces_turkish.html (пристап: 21 октомври 2006 година).

Точно дека и понатаму се нагласува дека Македонија е заинтересирана за преговори под покровителство на Обединетите нации, но сепак, истовремено се упатува и на тоа дека задржувањето на конститутивното име е највисокиот постулат на македонската стратегија за преговори.²⁴⁰ Стојалиште кое го делат сите македонски партии.

Што се однесува до медиумите, може да се смета дека важи истото.²⁴¹ Иако се чини дека за македонското население прашањето за конститутивното (заб. уставно) име заостана зад темите како што се невработеноста, сиромаштијата и корупцијата, сепак, откажувањето од уставното име би можело да предизвика голем протест.²⁴² Во однос на нивото на европеизација на македонските актери може да се констатира индекс А.

Заклучок

Анализата на грчко-македонскиот спор околу името во светлината на хексагонот за решавање на конфликтот ја дава следнава слика: три од модифицирачките променливи можат да се означат како поттикнувачки за решавање на конфликтот, а останатите две како инхибирачки за овој процес. Позитивно влијае согласноста на двете страни на конфликтот при перцепцијата на неговата тема. Затоа обете страни се откажуваат од употреба на, или закана со сила, или економски присилни мерки. Не постојат поврзаности со други конфликти кои би требало да се наведат.

Меѓутоа, негативно се одразува тоа што на ЕУ не смее да ѝ се припише никаква активна стратешка улога во рамките на конфликтот. Понатаму, не може да се утврди комплементарност на стратегиите за решавање на конфликтот од страна на екстерните актери. Од пресудно значење, сепак, е наведеното ниво на европеизација на надворешните актери. Комбинирано, тоа дава ниво на европеизација со индекс Б-А. Поради тоа, грчко-македонскиот спор околу името, моментално, не може да се реши со европеизација. Тоа, секако, не ја имплицира неможноста за решавање на конфликтот *per se*.

Моменталната слика решавањето на конфликтот поверојатно го прави по билатерален пат, според класичната шема, односно со посредство на Обединетите нации. Сепак, во процесот за пристапување на Македонија кон ЕУ може да дојде до промена на рамковните услови за европеизација на прашањето за името.²⁴³ Тоа сепак ќе изискува промена на политиката, како на грчка и на македонска, така и на европска страна.

²⁴⁰ Сп. Interview with Macedonian Foreign Minister Antonio Milososki“ (United Macedonian Diaspora, 12 September 2006); http://www.umdiaspora.org/index.php?option=com_content&task=view&id=136&Itemid=76 (пристап: 15 септември 2006 година); Gruevski, Nikola „Adress in the Assembly of the Republic of Macedonia“ (1 September 2006); <http://www.vmro-dpmne.org.mk/englisg/Vesti/vest.asp?id=148> (пристап: 15 септември 2006 година).

²⁴¹ Сп. Taleski, Dane; *Analysis of the Relations between Macedonia and Greece in the Media in the Republic of Macedonia* – во подготовка.

²⁴² Сп. UNDP; *Early Warning Report. Macedonia* (Skopje, Juni 2006); http://www.ewr.org.mk/reports/06%20EWR_ANG2.pdf (пристап: 22 октомври 2006 година).

²⁴³ Сп. Axt, Heinz-Jürgen und Oliver Schwartz; „'Denn nur der Name ist mein Feind' – Alternative Szenarien zur Lösung der griechisch-mazedonischen Namensfrage“. Südosteuropa-Mitteilungen (i.E.).

„ВИНОЖИТО“ – НАДЕЖ ЗА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА РАЗГОВОРИ

Ќе биде трагично македонскиот национализам да стане карикатура на грчкиот...

Има потреба од современ македонски пристап кој ќе оди дури и подалеку од типичниот граѓански концепт, бидејќи и таму се јавија одредени проблеми – како што покажа искуството со францускиот модел...

Македонските организации во балканските држави треба сами да си го најдат патот во соработка со демократските граѓански движења во државите во кои живеат. Ова е нашето мото и наш основен принцип во нашето политичко делување.

Павле Филипов Воскопулос

•

Решавањето на проблемите на македонското малцинство во Грција се проблеми на Република Грција и треба да бидат решени токму од Р. Грција.

Димитрис Јоану

НОВИОТ ПРИСТАП КОН НАЦИОНАЛНОТО ПРАШАЊЕ НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА²⁴⁴

– Господине Воскопулос,²⁴⁵ ако до пред некое време постоеше страв кај Македонците во Егејска Македонија да му кажат на светот дека се Македонци и дека како малцинство на тие простори треба да ги имаат сите права кои им следуваат според меѓународните правила и конвенции, сега работите одат во нивна полза. Се случува ли некаков пресврт со македонското прашање во Егејот, кое долго време важеше за табу-тема?

Воскопулос: Кога станува збор за однесувањето на македонското малцинство во Грција и изразувањето на македонскиот идентитет, сигурно е дека сега работите се подобри отколку што беа во изминатите децении, но сепак ситуацијата не е таква каква што би требало да биде. Имено, станува збор за делумно изразување на македонскиот идентитет преку фолклорот и усмената употреба на јазикот. Сепак, и на овие полиња е лимитирано изразувањето на идентитетот. Причините треба да се бараат во минатото, но делумно и во сегашната политика која ја води грчката држава во однос на македонското малцинство во Грција. Сите мерки на асимилација и дискриминација, кои во ми-

²⁴⁴ Ова мега-интервју со г. Павлос Воскопулос (мак. Павле Филипов) – член на колективното раководство на „Виножито“ е преземено од неделникот *Македонско сонце* бр. 602, од 13 јануари 2006 година. Разговорот го водела новинарката Жаклина Митевска. Селекцијата и обработката на овој текст за потребите на студентскиот проект ја направи Д. Апасиев.

²⁴⁵ Павле Филипов Воскопулос е роден во Лерин, на 25 ноември 1964 година. Основно и средно образование завршува во родниот град, со исклучок на една година од средношколското образование, која ја завршува во Мелбурн, Австралија. Во Белград се запишува на Архитектонскиот факултет, каде во 1988 година дипломира. Потоа се враќа во Лерин, каде денес живее и работи. Тој е член на колективното раководство на „Виножито“ – *Политичка партија на македонското малцинство во Грција*, која е членка на Европската слободна алијанса („Rainbow“ - Political Party of Macedonian Minority in Greece, member of European Free Alliance – European Political Party EFA-EPP and member of Federal Union of European Nationalities FUEN). Адресата на *Виножито* следнава: ул. „Стефану Драгоуми“ бр.: 11, 53100 Флорина/Лерин - Грција. Тел/факс: ++30 / 23850 46548. Веб страна: www.florina.org. E-mail: rainbow@florina.org.

Во деновите кога го привршувавме овој проект (април 2008) господинот Воскопулос, под сомнителни околности, доживеа мозочен удар и се наоѓаше на болничко лекување, во животна опасност. Некои од грчките весници објавија дека му бил подметнат отров во неговиот пијалак, на неговото работно место!?

натото биле агресивни и сурови против Македонците во Грција, дале некаков резултат. Македонците од постарите генерации сè уште живеат со секавањата на грчките жандармерии, казните и прогонствата заради нивното изразување на идентитетот, а помладите, пак, се жртви на асимилаторската политика на грчката држава, која преку своите институции настојува да имплементира политика на грцизирање на сè што не е грчко во современата грчка држава. Сепак, дека има и позитивни чекори, особено последниве години, но само кога станува збор за активностите на припадниците на македонското малцинство, а не за некоја иницијатива на државните власти. Државата не само што нема направено апсолутно ништо во насока на признавањето на малцинството туку одвреме навреме отворено се спроведуваат и дискриминаторски мерки против него, како што беше случајот со судските постапки против „Виножито“ минатите години.

– *Судот за човекови права во Стразбур ја осуди Грција затоа што во 1995 година им беше оневозможено на активистите на „Виножито“, на зградата, во која е нејзиното седиште, да постават натпис на македонски јазик. Се постигна ли некаков конкретен ефект од стразбуриката пресуда?*

Воскопулос: Како прво, замислете каква е состојбата со правата на македонското малцинство во Грција, кога ова, колку што јас знам, е единствената табла на која јавно се пишува на македонски јазик во цела Грција. На четири члена на раководството на „Виножито“ им беше судено заради поставување двојазична табла пред канцеларијата на партијата во Лерин уште во 1995 година. Тогаш, по налог на обвинителот, полицијата ја симна таблата заради, како што стоеше во обвинителовата одлука, „поттикнување омраза меѓу граѓаните“, а на четирите члена на „Виножито“ им се судеше заради овој акт. Дури во 1998 година бевме ослободени од обвинението и тоа по силните реакции на меѓународните институции и организации. За да разберете каква е состојбата со политиката на грчката држава ќе ви кажам каква беше одлуката за нашето ослободување во 1998 година. Имено, судот нè ослободи не заради тоа што имавме право да го изразуваме нашиот јазичен идентитет преку истакнувањето на таблата, туку затоа што членовите на „Виножито“, како што пишуваше во одлуката, не биле доволно паметни за да разберат дека со таквиот чин (истакнување на таблата) ќе се предизвикаат реакции кај населението. Во одлуката од 1998 година, меѓу другото, се наведува дека со право Синодот на поповите во Лерин реагираше против нас, дека со право градоначалникот јавно нè осуди, дека граѓаните со право реагираше демонстрирајќи пред нашата канцеларија, за на крај да дојде до немили инциденти (канцеларијата беше запалена). Сè ова го кажувам за да разберете кои се стереотипите, но и принципите кои сè уште владеат при такви сотојби во грчките државни органи, но и во поголемиот дел од грчкото општество. По ослободителната одлука, заради, со други зборови, „глупоста“, на членовите на „Виножито“, ја поставивме таблата пред нашата канцеларија и таа и ден денес се наоѓа на тоа место. Во 1995 година, по демолирањето и палењето на канцеларијата, подне-

совме истовремено тужба не само против злосторниците кои ја запалија, туку и против Синодот на поповите во Лерин, против градоначалникот и други личности заради морална поткрепа на злосторниците. Сите наведени, со сопштенија во весниците и во електронските медиуми, го повикувале народот да нè нападне. Грчките судови седум години не презеле никаква иницијатива, дури и ни ја отфрлија тужбата на сите нивоа на грчкото судство, така што тогаш моравме да се жалиме во Европскиот суд за човекови права и по четири години напори дојде неодамнешната одлука, која претставува морален и политички успех за нашата организација.

– Неодамна Ваша делегација присуствуваше на средба во Европскиот парламент каде се расправаше за правата на македонското малцинство. Што се случуваше таму?

Воскопулос: Не е првпат да патуваме во Брисел, во срцето на европските институции на ЕУ. Последните години постојано настојуваме да го искористиме меѓународниот фактор во нашите политички дејности. Тоа беше средба со релевантни личности и со европарламентарци и кај нив лобиравме за нашите активности, кои се во тек, во рамките на Европскиот парламент. Конкретно, пред одредено време поднесовме петиција до Комисијата за петиции во Европскиот парламент. Документот беше поставен во соработка со Комитетот за човекови права од Австралија, со кои имаме воспоставено добра соработка. Темата беше прекршувањето на Европската конвенција за човекови права од страна на Грција за случајот „Македонски политички бегалци од Граѓанската војна во Грција“. Конкретно, Законот за репатријација во Грција содржи расистички изрази, бидејќи зборува за Грци по род кои имаат право на враќање, изрази кои се спротивни со одредени членови на горенаведената конвенција, чиј потписник е и Грција. Неодамна добивме позитивен одговор од претседателот на Комисијата на петиции дека таа е прифатена. Сега процедурата е случајот да се префрли во Европската комисија, која ќе спроведе истрага за него. Наша цел ќе биде да се оди дури до прифаќање резолуција во Европскиот парламент. Постигнувањето таков резултат не е лесно, бидејќи сите испратени петиции не успеваат да доспеат до вакво високо ниво, но вреди да се обидеме. Ако дојде до таква ситуација секако таквиот чин ќе има одредена политичка тежина, но и да има поинаков резултат, сепак самиот факт дека за случајот ќе се расправа на вакво високо ниво во рамките на една европска институција е многу значајно, а како второ Европскиот парламент ни дава надеж дека конечно грчката држава поинаку ќе пристапи и ќе ги рехабилитира македонските политички бегалци, како што тоа го направи со Грците.

Исто така, зборувавме идната година да организираме манифестација во просториите на Европскиот парламент, со цел да се истакне прашањето на македонските политички бегалци, со изложба на фотографии, јавна дискусија, прикажување документарен филм и слично - организирано од наша страна во соработка со македонските организации на бегалците од цел свет и со по-

ткрепа на нашата матична европска партија - *Европска слободна алијанса*. За време на посетата остваривме и други средби за наши идни активности, за кои подетално ќе се зборува кога ќе дојде време.

– *Факт е дека работите за Вас стануваат поволни но, исто така, факт е и дека Грција ги користи сите методи да истрае во својата борба за негирање на сè што е македонско, не само на нејзина територија, туку грчкото лоби работи и на секој план контрапродуктивно, како и недобрососедски...*

Воскопулос: Работите за нас на меѓународна сцена се подобри заради фактот што имаме можност да бидеме во контакт со меѓународни институции и организации. Од друга страна, пак, грчката политика воопшто не е променета во однос на македонското малцинство во Грција. Позитивно е само тоа што на некој начин се чувствуваме заштитени во нашата политичка борба преку врските со европските институции. Во еден друг прилог имам речено дека нашата позиција асоцира на познатиот цртан филм од Дизни, во кој црниот мачор Силвестер го брка малечкото жолто врапче Џивци и кога мачорот се подготвува да го лапне се појавува големо бело куче и го спасува врапчето. Токму таква е ситуацијата со нас. Џивци е македонското малцинство, Силвестер е грчката држава, а големото куче се европските институции.

– *Нашиот јужен сосед деценија и пол врши атак на милениумското име Македонија, на кое во секој поглед ние имаме неприкосновено право. Обидите да не прекрстат се интензивираа од моментот кога на било што нивно почнаа да му го даваат нашето име...*

Воскопулос: Македонците во Грција или, пак, Македонците во Република Македонија имаат право да го носат и да го користат името Македонија не заради тоа што тоа е милениумско име, или заради историски и други причини поврзани со историјата и со традицијата. Имаат право врз основа на правото на самоопределување на секој човек и на секој колективитет сам да си го одредува идентитетот, јазичен, културен, национален или било кој друг. Факт е дека грчката држава по Балканските војни и особено по Втората светска војна почна подрастично да користи термини поврзани со Северна Грција и со Македонија како такви. Карактеристичен пример е Министерството за Северна Грција, кое во 1982 година беше преименувано во *Министерство за Македонија и Тракија*. Тоа стана очигледно по распаѓањето на Југославија, кога се осамостои Македонија. Дојде до ситуации да се промени дури и називот на аеродромот во Солун, кој го прекрстија од аеродром „Микра“ во аеродром „Македонија“. Смешно е и тоа што во околината на Солун се променети и патните ознаки, така што неколку пати возачите на странски камиони се збунувале од терминот Македонија, кој го читале на ознаките кои го следеле патот за аеродромот, сакајќи да возат во насока кон Република Македонија!

– *Историјата точно утврдува дека на Балканот, на значителен негов дел, македонските корени егзистирале на овие простори и пред грчките. На што се базира нивната узурпација на историските факти?*

Воскопулос: Не се согласувам со пристапот кој прв дошол или не дошол на овие простори и воопшто со терминологијата поврзана за некои корени. Такви пристапи се опасни и можат да водат кон нетолерантни идеологии. Ќе биде трагично македонскиот национализам да стане карикатура на грчкиот! Нациите и националните идеологии се современ феномен во европските простори и се појавија пред речиси два века, по колапсот на феудализмот и потребата за создавање нови колективитети, заради другиот пристап на европските народи кон производните процеси во европските простори. Овој феномен станува уште поагресивен со индустриската револуција. Процесот резултира со создавање т.н. национални држави и колективитети. Вистина е дека националните идеологии на европските народи, особено во првите години на формирањето на националната свест флертувале со минатото и со историјата како темел на создавање национално единство. Националните идеологии, генерално речено, се засновале на етноцентричниот концепт (Германија е карактеристичен пример за тоа) и граѓанскиот концепт (пример е Франција), со цел хомогенизација на државата. Тоа се случи и на балканските простори при создавањето на „балканските национализми“. Во денешно време веќе зборуваме за постнационални колективитети. Глобализацијата, еволуцијата на технологијата, науката, електронската револуција – сите овие процеси го покажуваат новиот свет. Тука треба и македонскиот идентитет да си го најде местото надминувајќи ги веќе познатите пристапи кон националното прашање. Има потреба за современ македонски пристап, кој ќе оди дури и подалеку од типичниот граѓански концепт, бидејќи и таму се јавија одредени проблеми, како што покажа искуството со францускиот модел кој по првата романтична фаза постепено го изгуби граѓанскиот концепт. Грчкото настојување на некои историски податоци и аргументација е тотално неприфатливо во денешно време, па дури е и смешно од научна гледна точка, би го нарекол политички исфосилиран концепт. Историјата и времето не можеме да ги стопираме по наша волја, аргументирајќи за таканареченото наше национално право. Овие се реки кои постојано непрекинато течат и само искомплексираните средини и држави во денешно модерно време бараат славни и стари корени за нивниот идентитет. Тоа особено важи за неразвиени и незрели општества.

– Долго време Грција се претставува како „лулка на демократијата“, но тоа што се случува со малцинствата кои живеат на нејзина територија го докажува токму спротивното. Нејзиниот Устав, освен нешто за религијата, не предвидува никакви права за малцинствата?

Воскопулос: Извините, јас би прашал од кого Грција, пак, е претставена како лулка на цивилизацијата? Ако се мисли на античка Хелада може да се дискутира за такво прашање, бидејќи и таму имаше недостатоци. Да, во античка Хелада имаше демократија како систем на управување, но не за сите. Имаше илјадници робови за кои немаше никаква демократија, но не ретко се премолчува овој факт и состојбата се идеализира. А замислете, и самиот Аристотел, овој филозофски гигант, беше наклонет кон ропството, но сепак треба

работите да ги гледаме или да се обидеме да ги гледаме од поинаква перспектива, бидејќи друга беше општествената ситуација, принципите, навиките и луѓето од тогашното време во споредба со денешнината. Грција денес нема врска со античката Хелада! Единственото нешто што ја поврзува е географијата. За правата на малцинствата, пак, слободно може да се каже дека таа е на дното на европските држави, како што всушност за тоа известуваат меѓународните организации, како што се, на пример - Хелсиншкиот комитет за човекови права, Меѓународната група за малцинства (МРГИ) и други.

– *Иако оваа држава не ги признава Македонците и нивниот јазик, фактографијата покажува дека македонскиот јазик бил заведен во грчкиот попис (пописот од 19 декември 1920 година, официјалниот грчки пописен документ на 182 страница, наведува лингвистички категории и извештаи за мајчин јазик - грчки, шпански, ромски, албански, бугарски, српски и македонски, за кој се декларирале 37 лица). Освен тоа, доказ е и „Абецедарот“... Но, и покрај ова, Вие сè уште сте принудени некому нешто да му докажувате?*

Воскопулос: Да, така е. По Првата светска војна (1914-1918) се појави поголема чувствителност на европските држави за малцинствата. Нели, тогаш се формира и Лигата на народите, претходникот на Обединетите нации. За жал, не помогна многу, и Европа за неколку години влезе во виорот на Втората светска војна (1939-1945). Значи, во дваесеттите години од минатиот XX век се спроведе и попис во чиј прашалник имаше и информации за јазичната разновидност на населението во Грција. За жал, никогаш податоците за Северна Грција не се публикувале, но фактот дека во официјалниот пописен лист на грчката држава се наведуваше македонскиот јазик, посебно од сите други балкански јазици, покажува нешто, нели? Истото се случи и со „Абецедарот“ кој никогаш не пристигна во училиштата во Северна Грција. Беше конфискуван, односно запленил во печатница иако грчката држава беше натерана од меѓународните институции да го испечати.

– *Освен политичката партија „Виножито“ (Rainbow), која некако е и мегдан преку кој ја водите борбата за македонската духовна и национална кауза, на кој друг начин ја негувате македонистината?*

Воскопулос: „Македонистината“, како што велите, е дискутабилен збор, бидејќи прашањето кое може да следува е како се одредува *македонистината* во денешно време? Но, како и да е, таа не се негува, не може и не треба да се негува преку политичка организација каква што е нашава. Настојваме да ја подобриме сотојбата со малцинските права, кои треба да ги има македонското, но и другите малцинства во Грција. На крајот на краиштата, преку оваа борба сакаме подемократско општество во самата Грција. За негување на културата има културни друштва кои се активираат, пред сè, во рамките на фолклорот. Исто така, не би се согласил со употребата на терминот *национална кауза*, кој ограничува, а ние сепак треба да мислиме поотворено. Сите можат да си имаат некој вид национална кауза, што очигледно се спротиставува со другите национални каузи, не-

ли!? И што тогаш? Тензија, конфликт или војна. Денес мораме поинаку да мислиме, ова се надминати терминологији.

– *Какви активности планирате да преземете во оваа насока доколку Грција продолжи да се однесува крајно дискриминаторски кон македонското население во Егејскиот дел од Македонија?*

Воскопулос: Тоа што го правевме досега ќе го правиме и во иднина. На домашно поле настојуваме да ги убедиме не само Македонците, туку и Грците дека подобрувањето на положбата на македонското малцинство и признавањето на малцинските права на македонското и на другите малцинства во Грција ќе придонесе за натамошната демократизација на грчкото општество. Во меѓународните простори настојуваме да ги искористиме сите можности за лобирање, односно за истакнување на положбата на малцинствата во Грција, меѓу кои и македонското.

– *Првиот конгрес на „Виножито“, одржан во 2004 година во Солун, и покрај заканиите од грчките шовинисти, мина без инциденти, што беше голем успех. За кога е планиран наредниот конгрес?*

Воскопулос: Ми се чини дека по еден век повторно во Солун се организираше конгрес на една македонска организација. Солун го избравме токму затоа што денес тој го претставува срцето на грчкиот национализам! Ја искористивме нашата позиција како членови на *Европска слободна алијанса* и успеавме да го организираме Конгресот под заштита на 2 000 специјалци, кои го штитеа местото од националистички групи кои протестираа надвор од него. Сè ова што се случи доволно зборува за степенот на демократијата и толеранцијата кои денес владеат во грчкото општество. Тука е денешниот проблем во Грција, бидејќи политичката власт се отсликува во општеството и обратно. Одлучено е наредниот конгрес да се организира по четири години од првиот, ако не се случи нешто вонредно.

– *Каде во целиот овој проблем со малцинствата во соседството, конкретно Грција, би ја лоцирале македонската влада, пред сè, се мисли на министерката за надворешни работи и на нашиот амбасадор во оваа држава?*

Воскопулос: Македонските организации во балканските држави треба сами да си го најдат патот во соработка со демократските граѓани и движења во државите во кои живеат! Ова е нашето мото и наш основен принцип во нашето политичко дејствување. Ниту македонските влади ќе ги решат проблемите на македонските малцинства во балканските земји ниту, пак, припадниците на малцинствата треба да очекуваат дека проблемите ќе им ги реши Македонија. Потребна е континуирана борба за зајакнување на врските со сите демократи во државата, чии граѓани се тие, и искористување на меѓународниот фактор, односно на европските и на светските институции поврзани со малцинските права. Можеби овој пат е потежок и подолг од другите, можеби личи на пловење по бурно море, но силно веруваме дека води кон вистински демократски пристаништа.

СПОРОТ ЗА ИМЕТО И МАКЕДОНСКОТО МАЛЦИНСТВО ВО ГРЦИЈА²⁴⁶

– Господине Јоану, каква е положбата на македонското малцинство во Грција и како се рефлектира прашањето за спорот меѓу Република Македонија и Република Грција врз македонското малцинство?

Јоану: Актуелизирањето на спорот за името со Република Грција, несомнено го тангира и македонското малцинство во Република Грција. Впрочем, проблемот на македонското малцинство во Република Грција е латентно присутен во проблематизирањето на името на Република Македонија. Решавањето на спорот за името е од есенцијална важност за македонското малцинство во Република Грција. Особено прифаќањето на друго име индиректно би значело откажување од македонското малцинство, би создало хаос во терминологијата на малцинството. Кога Република Македонија би се викала Горна Македонија или слично, тоа би се нарекувало горномакедонско малцинство или ..?!

– Во која насока се одвиваа активностите на државните власти во Република Грција во однос на македонското малцинство, имајќи ја предвид Конвенцијата за правата на малцинствата донесена од Советот на Европа?

Јоану: Со Конвенцијата за правата на малцинствата донесена од Советот на Европа, македонското малцинство се признава *de jure*, но со нејзиното нератификување од страна на грчкиот парламент и неспроведувањето на дело, а со тоа *de facto* се одолговлекува признавањето на македонското малцинство. „Виножито“ учествува во Европскиот парламент и е членка на European Freedom Alliance и преку нив за првпат македонскиот јазик официјално беше употребен во Европскиот парламент. Особено интересни се членовите 11, 17 и 18 од Конвенцијата кои содржат одредби за употребата на топонимите, за врските преку граница, за соработката меѓу државите за заштита на малцинствата.

– Кои мерки ги презема Република Грција за постојаното актуелизирање (одржување) на овој спор?

Јоану: Решавањето на проблемите на македонското малцинство во Република Грција се проблеми на Република Грција и треба да бидат решени токму од Република Грција. Економската положбата на македонското мал-

²⁴⁶ Интервју со г. Димитрис Јоану - член на младинскиот сектор на *Виножито*. „Виножито“ од 1991 до 1994 година беше невладинска организација (НВО), следбеник на *МА.КИ.ВЕ*. - *Македонско движење за балкански просперитет*. Во 1994 година се трансформира во партија под закрилата на *Коалицијата на малцински партии Rainbow*, која постоеше во рамките на Европскиот парламент. Денес ваквата коалиција се нарекува ЕФА (в. Кратенки).

цинство во Република Грција е подобрена, што пак резултира со премолчување на потребата од основните малцински права.

Содржината на позицијата на Република Грција во спорот се однесува на:

1. „Прикриена“ пропаганда, која датира уште од Букурешкиот договор, на сите нивоа: образование, воспитување, притисоци на работното место, одземање на грчкото државјанство и сл.;

- елементи со слична содржина можат да се препознаат во споровите што ги има Република Грција со Албанија и со Турција.

2. Економската сила на Република Грција во светот:

- јавна тајна е дека: кога познатата издавачка куќа Larousse во своето издание на една од најреномираните енциклопедии во светот изнесе факт за историјата на античките Македонци, различен од оној префериран од Република Грција, беше упатен протест од грчка страна. Тој не беше прифатен од Larousse со образложение дека тоа е решение во согласност со нивната издавачка политика во која се избегнува пристрасност и се претендира објективност. Кусо време по тоа Larousse беше купена од извесен купувач за кој може да се претпостави поврзаност со Република Грција, по што беше променето името во Larousse-Parirus, исто како и нивната издавачка политика.

3. Економската сила и влијание на Република Грција во Република Македонија;

- постојат индикации за субвенционистичка политика на Република Грција во инвестициите во Република Македонија, на што се должи големата застапеност на грчкиот капитал во Република Македонија.

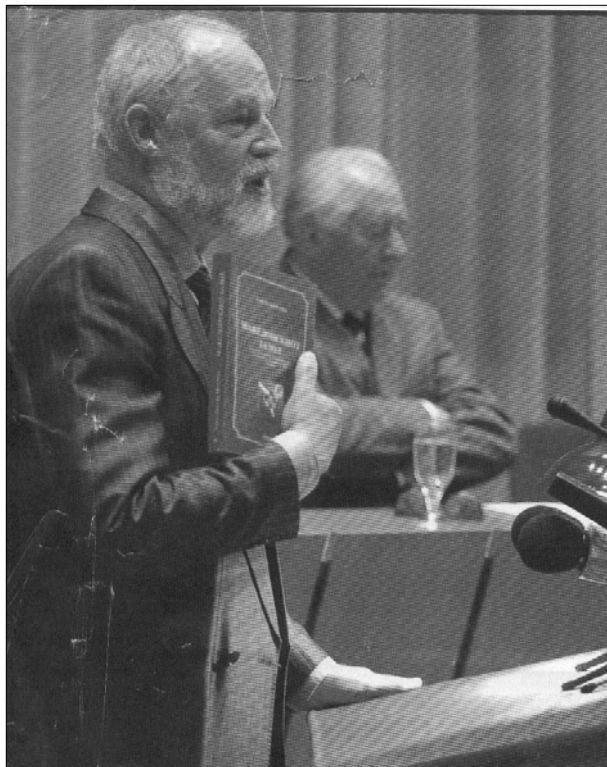
Собир на членови на „Виножито“ – Лерин (Флорина), Грција

3

ЕКОНОМСКАТА ДИМЕНЗИЈА НА СПОРОТ

ГРЧКОТО ЕМБАРГО КОМЕРЦИЈАЛНАТА ВРЕДНОСТ НА ИМЕТО

Да се борите за себе и за своите интереси. Да барате, преку вашата битка, етичноста и принципите да почнат да дејствуваат и во ЕУ. Ако вие не умеете, не знаете или не сакате да ја добиете оваа битка, тогаш нема кој да ви помогне...

Европската политика денес е хаос, таа се заснова на притисок!

Ханс Лотар Штепан – прв амбасадор на СР Германија во Република Македонија

ЕМБАРГОТО ВРЗ МАКЕДОНИЈА ТЕКСТОВИ

Моја должност е јасно да нагласам дека грчката влада и грчкиот народ никогаш нема да признаат држава чие име го содржи зборот Македонија или било кои друг збор кој произлегува од тоа име.

Карлос Папуљас

•

Грција не го користела зборот Македонија за ниту еден дел од нејзината територија сè до 1988 година, кога владата на Папандреу официјално решава името Македонија да се употребува за Северна Грција, што посочува дека спорот со Македонија е конструиран.

Вилијам Дан

•

Загубите на македонската економија како последица на грчкото ембарго само во првиот месец достигнаа 60 милиони долари, со дополнителни 40 милиони секој месец потоа. Резултатот е ненадејно влошување на економската ситуација и 2 500 луѓе без работа.

Бранко Црвенковски

•

Грција е приморана да воведи ембарго за да му обрне внимание на светот на прашањето што го дестабилизира Балканот.

Костас Стефанопулос

ГРЧКОТО ЕМБАРГО ВРЗ МАКЕДОНИЈА²⁴⁷

Во ноември 1993, грчкиот министер за надворешни работи - г. Папуљас, писмено му се обрати на Генералниот секретар на ООН, г. Бутрос Бутрос - Гали, информирајќи го за новиот став на неговата влада кон разговорите меѓу Република Македонија и Република Грција. Следува извадок од тоа писмо: „...Би сакал да истакнам дека предвременото признавање на Босна и Херцеговина, на кое не претходеше надминување на етничките разлики, доведе до цивилна војна и вовлече странски земји во кризата. Се плашам дека примерот на Босна би можел да се повтори и во случајот на Скопје. Вие добро знаете дека во регионот има две етнички групи кои се антагонистички настроени меѓу себе, и дека секогаш постои можност за влошување на нивните односи. Скопје настана како резултат на одредени геополитички спекулации во минатото, идеи кои сè уште би можеле да го дестабилизираат регионот... Мирот во овој регион не е загрозен само од името на оваа држава туку исто така и преку серија настани, кои произлегуваат од узурпацијата на името Македонија, и со цел креирање на нова, историски непостоечка земја, чија основна политика се територијалните претензии, особено кон Македонија - северниот дел на Грција... Нагласуваме дека новата Влада во Скопје ја продолжува непријателската пропаганда против Грција... Ви ставаме до знаење дека основната цел на најсилната политичка партија во Скопскиот Парламент е 'обединување на Македонија' т.е. вклучување на соседните територии во својата... Владата на г. Глигоров, со согласност на неговиот Парламент, усвои национално знаме со симболи од грчката историја. Грчката влада нема веќе да ги толерира дезинформациите кои македонската влада ги изнесува во меѓународната јавност, бидејќи Македонија јасно покажа дека нема вистинска желба за мирно решавање на проблемите, според Советот за безбедност. Моја должност е повторно и јасно да нагласам дека грчката влада и грчкиот народ никогаш нема да признаат држава чие име содржи збор Македонија, или било кои други зборови кои произлегуваат од тоа име“.²⁴⁸

Теодорос Пангалос - грчкиот заменик министер за надворешни работи, рече: „Ние живееме во опасно соседство.... Нивното знаме е провокација. Тврдењата дека потекнуваат од Античките Грци многу ни ласкаат, но Ве

²⁴⁷ Овој текст е извадок од книгата „МАКЕДОНИЈА И ГРЦИЈА - БИТКАТА ЗА ДЕФИНИРАЊЕ НОВА БАЛКАНСКА НАЦИЈА“ (Глава IX) од авторот Џон Шеј, во македонско издание на издавачката кука „Макавеј“ (2002), Скопје. Насловот на оригиналот е: „Macedonia and Greece – The Struggle to Define a New Balkan Nation“; John Shea - Mc Farland & Company, Inc., Publishers, Jefferson, North Carolina and London – 1997. Изборот на темите од ова дело, кои се презентирани во склоп на овој студентски проект, го направи Д. Апасиев.

²⁴⁸ Macedonian Information and Liaison Service (MILS) News, Skopje, Nov. 8, 1993.

молиме да најдете нешто од својата територија“.²⁴⁹ Пангалос рече дека ако се реши спорот со знамето, и останатото не ќе претставува проблем. „Она што го бараме не е многу: тие мораат да го напуштат сонот за обединување на Македонија под нивно лидерство“.

Скоро 18 месеци подоцна, во првото интервју на новиот грчки претседател - Костас Стефанопулос, за ТВ каналот Еуроњус (Еуроњус), тој изјави многу слични работи: „Грција не е причината за било какви проблеми во регионот, туку други ѝ креираат проблеми“.²⁵⁰ Прашан за Република Македонија, тој рече дека во XX-от век имаше неколку војни во тој регион и дека Грција е чувствителна во врска со тој регион, бидејќи таму е пролеано многу крв. Тој забележа дека во грчка Македонија постои автономно движење, кое тврди дека Македонија е поширока област и ја вклучува не само грчка Македонија, но исто така и денешната територија на Скопје и дел од Бугарија, па затоа би морала да се формира нова држава која би се состоела од целиот тој регион. Ова е објаснувањето за појавата на некаква нација под име Македонија, која ниту еден историчар ја нема сретнато до пред неколку години. Тој рече дека ова почнало со Тито од 1945, кога формира една од републиките на федерална Југославија под името Македонија. Стефанопулос рече дека денес Скопје продолжува со тактиката за инсистирање на името, кое има експанзионистички карактер и со користење на симболи кои се чисто грчки. Со употребата на овие симболи, тие ги потврдуваат своите намери за експанзија во „цела Македонија“. Во прилог, Уставот ја изразува обврската на државата Скопје да се грижи за т.н. македонски народ. Тој рече дека она што него го загрижува е тврдењето дека дел од македонскиот народ живее во Грција. Скопје продолжи со својата пропаганда против Грција и поради тоа Грција е приморана да се брани. Додека многу други народи ја признаваа скопската држава под името Македонија, „Грција е приморана да воведо ембарго за да му обрне внимание на светот на прашањето што го дестабилизира Балканот“. Стефанопулос рече дека Грција е единствената балканска земја без територијални претензии врз Скопје и сака да постои како независна држава, но не со таков агресивен однос кон Грција.

Во зимата 1993 година, Грција го блокира снабдувањето на Македонија со нафта од пристаништето во Солун, задржувајќи танкер со нафта кој на Македонија би ѝ бил доволен за цели три месеци. Тоа создаде политичка нестабилност во Македонија, која беше приморана да се снабдува со нафта преку Бугарија и Турција. Ова беше една од многуте прилики во кои Грција ја блокираше трговијата со Македонија. Во 1992 и 1993, Грција често ја затвораше својата граница за транспортот на стоки од Македонија во Грција и обратно, а и со закана за целосна блокада.²⁵¹

²⁴⁹ *The Financial Times*, London; Dec. 22, 1993.

²⁵⁰ *Macedonian Information Center* (MIC), Skopje; May 8, 1995.

²⁵¹ *MIC*, Skopje; Feb. 16, 1994.

По Божиќ 1993, градоначалниците од Северна Грција побараа директно затворање на границите со Македонија, отповикувањето на конзуларното претставништво од Скопје, откажување на сите видови на трговија и економски концесии дадени на Република Македонија и целосно блокирање на Егејскиот дел на Македонија и Тракија.²⁵² Набргу, трговските претставништва на рафинеријата „Еско“ во Солун решија да ја прекинат испораката на нафта на рафинеријата во Скопје, како протест заради воспоставувањето на дипломатски односи на Македонија со неколку земји членки на Европската унија.²⁵³ Овој развој на настаните покажуваше дека грчкиот народ е добро информиран за природата на грчкиот спор со Македонија и дека се согласува со ставот на Владата.

Некои јавни изјави на грчки лидери сугерираа дека тие би следеле умерена политика. Заменикот министер за надворешни работи - Пангалос изјави, за *Ројтерс*: „Грција може да преживее и без директно решавање на спорот околу името на соседната Република... Ние ги замоливме да го сменат симболот на нивното знаме и да ги прогласат границите за дефинитивни“. Пангалос рече дека ова се елементарни работи кои не бараат некоја голема жртва. Тој сметаше дека нема потреба Грција да продолжи да инсистира името Македонија да биде исклучено од името на соседната Република. Грција би можела да живее без директно решавање на спорот околу името.²⁵⁴

Лондонскиот весник *The Economist* (Д Економист) шпекулираше дека Грција е блиску до компромис во спорот со Македонија, бидејќи не може да победи и станува многу непопуларна кај своите сојузници. „Одредено попуштање веќе се имаше случено, забележа весникот, ...откако Грција го прифати името Поранешна Југословенска Република Македонија, под кое го поддржа нејзиниот влез во Обединетите нации во 1993“.²⁵⁵

Сепак, на 24 јануари мнозинството на грчкиот парламент го поддржа ставот на Атина да продолжи со притисокот врз Република Македонија за да ги заштити виталните национални интереси. Премиерот Андреас Папандреу бараше пред започнувањето на преговорите за нормализација на билатералните односи, Македонија да ги исфрли елементите во знамето кои Грците ги сметаат за традиционално свои, да го сменат Уставот на начин на кој на Атина би ѝ било недвосмислено јасно дека не постојат намери за територијални претензии и да се стави крај на непријателската пропаганда насочена против Грција. И Папандреу и Андонис Самарас, лидер на Партијата на политичка пролет, го делеа мислењето дека Грција никогаш нема да признае држава под името Македонија.

Милтиадис Еверт, претседател на партијата Нова демократија, предупреди дека ако настане колапс на новата држава, Грција би можела да се соочи со Голема Албанија или Голема Бугарија на својата северна граница. Еверт рече дека Македонија не само што е клучен фактор на стабилност на Јужниот

²⁵² *MIC*, Skopje; Dec. 30, 1993.

²⁵³ Fabian Schmidt, *RFE/RL report* No. 8; Jan. 13, 1994.

²⁵⁴ *MIC*, Skopje; Jan. 20, 1994.

²⁵⁵ *The Economist*, London; Jan. 29, 1994.

Балкан, туку поради својата геостратегиска положба, во иднина би можела да биде клучна за односите на Грција со Западна Европа.²⁵⁶

Објаснувања на грчкиот став

По воспоставувањето на целосни дипломатски односи меѓу Вашингтон и Скопје, во септември 1995, специјалниот пратеник на претседателот на САД - г. Мејџу Нимиц, одржа прес-конференција во Меѓународниот прес-центар во Њујорк. Неговиот одговор на еден новинар од Christian Science Monitor дава интересен поглед на начинот на кој други држави успеале да одржат пригодни работни односи, и покрај недоразбирањата од слична природа како Грција и Македонија.²⁵⁷ Тој забележа дека Ирците не го прифаќаат името „Обединето Кралство на Велика Британија и Северна Ирска“, а пак Британците не го прифаќаат зборот Eire, кој се однесува на цела Ирска, вклучувајќи го и северниот дел. Секоја земја го користи својот израз од 1920 и сепак земјите соработуваат без официјален договор за имињата

Аналитичарите Јануш Бугајски и Дејвид Огустин расправаа дека грчката влада би можела да оствари политичка предност со буђење на националистички страсти. Вистинската причина, рекоа тие, за ваквиот грчки став не беше стратешката предност која овој антагонизам ѝ ја дава на Грција и на нејзиниот најголем сојузник, Југославија.²⁵⁸ Тие рекоа дека Грција, на прагот на растечката улога на Балканот како моќна локална сила, би можела да стане или рамка на стабилност или претставник на сè поголемата неслога во регионот. Тие заклучија, на почетокот на 1994, дека Грција почнува да чекори по вториот пат. Наместо да ги придобие „*кревките и безопасни Македонци*“ за свои блиски сојузници, конзервативната влада на Мицотакис беше втурната да предизвикува националистички чувства преку поттикнување на ставовите за наведен македонски експанзионизам. За возврат, ова стимулира национални чувства и етнички поделби во самата Македонија. Владата на Мицотакис беше втурната во оваа насока по отпуштањето на Андонис Самарас од позицијата министер за надворешни работи, во април 1992. Самарас имаше поставено многу цврста линија без никакви можности за компромис. По неговото отпуштање тој ја напушти владеачката Nea Demokratia и основа своја екстремно-радикална фракција - *Политичка пролет*, која доби поддршка преку искористување на националните чувства, така што владата мораше да се покаже поцврста кон Македонија. Откако владата го загуби мнозинството во Парламентот по заминувањето на двајца пратеници од Нова Демократија во партијата на Самарас, во септември 1993, таа беше приморана да поднесе оставка. Надворешната политика беше водена од грчкиот национализам, што на

---

²⁵⁶ Kjell Engelbrekt, *RFE/RL report*, No. 16; Jan. 25, 1994.

²⁵⁷ *Pub*, Skopje; Sept. 22, 1995.

²⁵⁸ Janusz Bugajski and David Augustyn, „Greek Nationalism Gains Ground“, *Greece: New Power in the Balkans*, in *The World 6-1* (Washington DC: *Washington Times*, Jan. 1994).

Атина не ѝ оставаше простор за умереност. Национализмот доби цврста подлога како резултат на овие настани, манипулиран од страна на амбициозни политичари кои бараат одвлекување на вниманието од поитните економски проблеми.

Бугајски и Огустин истакнаа дека Македонија експлицитно се има откажано од било какви територијални претензии кон Северна Грција и во секој случај не е во можност да ѝ се заканува на Грција. И покрај овој потег, Атина инсистираше новата земја да го смени името, тврдејќи, спротивно на историјата, дека името Македонија има ексклузивно грчко потекло. Бугајски и Огустин заклучија дека ваквите оправдувања доведоа до сомневање дека прашањето во врска со името е само завеса зад која се сокрива зацврстувањето на „оската Белград-Атина“ и потиснувањето на барањата за признавање на значителното словенско малцинство во Грција.

Грчкиот спор со Македонија му одговараше на Белград затоа што го држеше Скопје надвор од рамнотежа и ги поттикнуваше сомневањата дека Атина сака да присвои дел од земјата за себе. Додека соработката меѓу Грција и Југославија беше ограничена за време на Студената војна, поради југословенската поддршка на комунистите во Грчката граѓанска војна во 1946, како и белградската поддршка на македонскиот народ, работите се подобрија по смртта на Тито во 1980 и по успехот на ПАСОК. Односите се подобрија толку многу што, за време на војните во Босна и Хрватска, Грција, иако реторички ги подржуваше санкциите на ООН, одржуваше солидни и често подржувачки односи со Белград.

Вилијам Дан, уште еден американски аналитичар, исто така го заведе ставот дека грчката политика кон Македонија е разбирлива во рамките на културната чистота која доминираше во земјата.²⁵⁹ Тој рече дека трите најголеми грчки партии беа водени од политика базирана на митот за продолжување на класичната антика и ексклузивитетот во симболите, освојувачите, кралствата и териториите на античкиот свет. Дан нагласи дека, иако е вистина дека античка Грција е лулка на западната демократска цивилизација, еднакво е вистинито дека Филип Македонски и неговиот син Александар не се сметале себеси за Грци, дека Александар ја освоил Атина и дека денешна Македонија никогаш не била дел од Грција. Дан исто така забележа дека Грција не го користела зборот Македонија за ниту еден дел од нејзината територија до 1988, кога владата на Папандреу официјално решила името Македонија да се употребува за Северна Грција. Ова посочуваше дека спорот со Македонија е конструиран!

Се чинеше дека националната страст достигна висок дострел во Грција. Една научна студија финансирана од ЕУ и објавена кон крајот на 1994 во грчкиот дневен весник *Авги*, заклучи дека повеќето Грци се ксенофобични,

²⁵⁹ William N. Dunn, „Macedonia: Europe's Finger in the Dike“, *The Christian Science Monitor*; May 9, 1994; p. 19.

расисти и антисемитисти. Според студијата, Грците имаат најголема аверзија кон Турците, потоа Албанците, Евреите и Ромите. 62% од анкетираниите не ги сакаа грчките Муслимани од турско потекло кои живеат во Тракија, а 52% сакаа тие да се вратат во Турција. 66% од анкетираниите изјавија дека никогаш не би стапиле во брак со Муслиман, додека 64% го рекоа тоа за Ромите. 84% се спротивставуваа на странски работници (најмногу на Албанците), а 90% веруваа дека тие им ја одземаат работата на Грците.²⁶⁰

Некои американски аналитичари веруваа дека Грците се загрижени поради влијанието што Скопје може да го има врз Македонците кои живеат во Северна Грција, охрабрувајќи ги нивните политички аспирации и барањата за човекови права.²⁶¹

Според македонскиот претседател Глигоров, најголем дел од грижата на Грците во спорот со Македонија се однесуваше на можноста за барање на земјата која ја напуштиле, или од која биле протерани за време на грчката Граѓанска војна. Илјадници протерани би сакале да бараат да им се вратат земјата и домовите кои ги напуштиле. Некои куќи биле разрушени, некои конфискувани. Глигоров рече: „Ова има голема тежина врз Грција, поради огромниот број луѓе кои ја напуштиле или биле протерани од неа, и кои не се во можност да го добијат својот имот или соодветна компензација“.²⁶²

Во еден поранешен говор во Францускиот институт за меѓународни односи на тема „Македонија и Нова Европа“, кон крајот на октомври 1993, претседателот Глигоров рече дека правото на народот за своето име е природно и неотуѓиво. Тој рече дека македонскиот народ има словенско потекло. Тие имале своја автентична култура, јазик и историја. На оваа територија биле создадени првите словенски букви и литература и тука, за првпат, Словените го прифатиле христијанството. Заради тоа ние не мораме да се идентификуваме со културата и цивилизацијата на другите народи, ниту со нивните современи достигнувања. Тој рече дека е од голема корист за Македонија да го надмине спорот со Грција, и заради тоа се согласила за директни преговори со Грција во ОН. Глигоров забележа дека патот на Грција до Европа е низ Македонија, а Грција претставува излез на море за Македонија. Грција е, исто така, член на ЕУ. Глигоров изрази надеж дека реализмот ќе преовлада во преговорите со новата грчка влада.²⁶³

Глигоров мислеше дека согледувањето оти независна Македонија носи предности за Грција, ќе се рашири, додавајќи: „Ние имаме многу повеќе причини да соработуваме како добри соседи, отколку да креираме нов регион на напнатост на Балканот. Со независноста на нашата земја, грчката сигурносна граница се продолжува за 200 км. на север“. Тој рече дека ниту една

²⁶⁰ MIC, Skopje; Dec. 12, 1994.

²⁶¹ Strategic Forum, No. 9 (Oct. 1994).

²⁶² MAK- NEWS, Skopje; June 26, 1994.

²⁶³ MILS News, Skopje; Oct. 26, 1993.

сила не може да ја лиши Македонија од тешко стекнатата независност и дека Република Македонија е реалност!²⁶⁴

Желбата на Македонија да учествува во разговорите околу спорот е индицирана во изјавите на министерот за надворешни работи Стево Црвенковски. На пример, во интервју дадено за белгискиот весник *Слободна Белгија*, Црвенковски истакна дека иднината на преговорите е несигурна само поради тоа што не постои реакција од грчка страна. Тој рече дека новата грчка позиција е нејасна и продолжувањето на дијалогот е единствениот можен начин за решавање на спорот. Ние сме соседи и мора да продолжиме да живееме заедно. Спорот околу името е ирационален, бидејќи до 1988 северниот дел на Грција се нарекуваше Северна Грција, а не Македонија како сега. Македонскиот устав јасно кажува дека ние немаме територијални претензии. Ние инсистираме на разговори бидејќи тоа е единствениот излез од ситуацијата.²⁶⁵

Претходната рунда разговори меѓу Македонија и Грција заврши во јуни 1993 без договор за клучните прашања. Можно е Македонците да се почувствувале ограничени во преговорите поради тоа што 2/3 од парламентарното мнозинство е потребно за промена на знамето или Уставот, а по изборите во 1992, ВМРО-ДПМНЕ, најсилната националистичка партија во Македонија, која и денес жилаво се спротиставува на било каков компромис, има доволно пратеници и парламентарни сојузници за да спречи било каква промена.

Ембаргото започнува

На 16 февруари 1994, по специјално свикана седница на грчката влада, грчкиот премиер Андреас Папандреу објави дека Грција ги прекинува сите трговски врски со Македонија и дека го затвора нејзиниот конзулат во Скопје. Г-нот Папандреу изјави дека: „Грција е присилена да го преземе овој чекор како резултат на постојаниот цврст став на Скопје“. Аналитичарите во Македонија веруваа дека овој чекор на Грција е синхронизиран со посетата на грчкиот министер за надворешни работи на Белград.²⁶⁶

Трговската блокада на Македонија изгледа дека била поставена како одговор на американската понуда за дипломатско признавање на Македонија. Една недела откако Соединетите Американски Држави (САД) ја признаа државата под името „Поранешна Југословенска Република Македонија“ и еден ден пред објавувањето на ембаргото, десетици илјади националистички протестанти ги исполнија улиците на Солун, веејќи пароли, прокламирајќи дека

²⁶⁴ MIC, Skopje; Dec. 30, 1993.

²⁶⁵ MILS News, Skopje; Nov. 8, 1993.

²⁶⁶ MIC, Skopje; Feb. 16, 1994.

„Македонија е грчка!“, како и знамиња со ѕвездата од Вергина (истиот симбол којшто се наоѓаше на македонското знаме).²⁶⁷

Истакнатиот грчки весник *Катимерини* опишува „големи анти-американски демонстрации“ на улиците на Солун попладнето на 15 февруари, „точно три години по големиот собир на плоштадот Аристотел во Атина, сега наречен Агеа Софија“. Протестот беше организиран од Црквата, но отворено поддржан од националистичката десничарска партија Политичка Пролет, како и од ПАСОК и Нова демократија. Солунскиот митрополит Пантелеимон предводеше 20.000 демонстранти, претежно студенти (училиштата не работеа тоа попладне) коишто се собраа пред Генералниот конзулат на САД. Покрај познатите знаци на кои пишуваше „Македонија е грчка!“, имаше и други на кои се читаше „Секири и оган за кучињата во Скопје“. Вратата на Конзулатот не беше отворена, иако „лутиот митрополит постојано удираше на вратата... со неговиот скиптар“.²⁶⁸

Претседателот на САД, Клинтон беше прогласен за предавник и протестантите го нападнаа конзулатот на САД со јајца, монети и други предмети. Митрополитот Пантелеимон Втори прочита протестно писмо упатено кон претседателот Клинтон. Грчката влада подоцна изјави дека секое искажување на чувствата на граѓаните е нивна лична работа, сè доколку е во уставните граници. Министрите од владата исто така беа присутни на протестот во улогата на обични граѓани. Грчката комунистичка партија го критикуваше протестот за ширење на национализам.²⁶⁹

Во интервју објавено во *Балкански вести* на 20 февруари 1994, грчкиот заменик министер за надворешни работи Теодорос Пангалос, и покрај тоа што не отстапи од грчките барања, се извини за однесувањето на Владата. Меѓу другото, тој рече дека владата треба да престане да дозволува овој проблем да доминира со нејзините интереси, наместо да го смести во „склоп на контекстот на пошироката политика за Балканот на оваа држава, којашто, пак, би требало да биде ставена во контекстот на нашата глобална политика... Ние имаме недоволно развиен пристап кон меѓународните односи, што е докажано со фактот што ние дозволуваме проблемот со ПЈРМ да доминира во јавното мнение, заменувајќи ги сите други проблеми кои се од интерес... Грција доживеа пад во очите на меѓународната јавност со овој проблем... Ние не можевме да ги убедиме луѓето од другите држави, затоа што нашата позиција не беше доволно силна и ние на крајот оставивме впечаток дека сме ултранационалисти и фанатици... Ние мора да го разгледаме целиот проблем уште еднаш, да видиме што всушност е целата вистина во оваа работа, да немаме лажни надежи, да не бидеме демагози и да не си поигруваме“.

²⁶⁷ Lou Panov, „Greece Shuts Door on Trade, Travel to Punish Macedonia“, *Macedonian Tribune*; March 1994.

²⁶⁸ *MIC*, Skopje; Feb. 16, 1994.

²⁶⁹ *MILS News*, Skopje; Feb. 16, 1994.

Во Стразбур, меѓутоа, околу две недели подоцна, грчкиот министер за надворешни работи Каролас Папуљас изјави дека „грчкото ембарго против соседната држава е имплементирано како резултат на нејзината агресивност и непопустлив став. Тоа е политички начин на самоодбрана. Нашиите витални интереси беа загрозени од непопустливиот став на Скопје и нивно то одбивање да се откажат од нивните империјалистички барања!“.²⁷⁰ Папуљас потенцираше дека неговата влада ќе одолее на меѓународниот притисок насочен кон тоа да се натера Грција да го подигне ембаргото и нагласи дека Македонија ќе мора да направи отстапка која ќе ја вклучи и промената на името, пред Атина да биде расположена да преговара.

Еден месец по ова, премиерот Папандреу, во изјава за *Њујорк Тајмс*, истакна дека неговата држава била принудена на таква постапка затоа што националната безбедност на Грција била загрозена. Тој рече: „Ова е вистинска закана за нашата национална безбедност, затоа што целта на Скопје е да се здобие со излез на Егејското Море. Ние ја затворивме границата откако шест земји членки на ЕУ го признаа Скопје... Ние моравме да го потсетиме светот дека има проблем којшто е од важност за стабилноста и безбедноста на регионот“.²⁷¹

Реакции од Македонија

Една недела откако беше објавено грчкото ембарго, г. Глигоров му пиша на грчкиот премиер нудејќи му јасни гаранции што се однесува до границите на Македонија и повикувајќи го на дијалог за сите проблеми во спорот помеѓу двете држави. Тој изјави дека Македонија е подготвена да „потпише договор... којшто би ја гарантирал постојаноста на границата помеѓу двете држави“. И покрај тоа што тој предупреди дека продолжувањето на ембаргото ќе „создаде несакани последици врз мирот и стабилноста во овој дел од Балканот, што бездруго води кон потребата ние да се обратиме до Советот за безбедност“ тој додаде дека е „длабоко убеден дека имајќи ја предвид сериозноста на овие прашања и одговорноста којашто ја имаме, брзо решение ќе биде најдено, врз принципиелна и трајна основа и тоа во интерес на двете држави и народи“.²⁷²

По воспоставувањето на ембаргото, тогашниот македонски премиер Бранко Црвенковски рече: „Грција е одговорна за секое влошување на односите помеѓу двете држави. Грчката влада сака да изврши економски и политички притисок. Едностраниите и неприфатливи мерки од Грција се многу загрижувачки“.²⁷³

²⁷⁰ MIC, Skopje; March 10, 1994.

²⁷¹ MILS News, Skopje; April 8, 1994.

²⁷² MIC, Skopje; Feb. 24, 1994.

²⁷³ Panov, „Greece Shuts Door“, *Macedonian Tribune*; March, 1994.

Министерот за надворешни работи Стево Црвенковски рече дека неговата влада не е подготвена да влезе во директни преговори сè додека постои оваа закана.²⁷⁴

На 28 февруари 1994, Киро Глигоров рече дека грчката блокада има „многу сериозни ефекти“ врз македонската економија, а посебно врз нејзиното енергетско снабдување. Тој ја замоли ЕУ да изврши притисок врз Грција да го запре „актот непознат освен во војна“. Глигоров рече: „Јас верувам дека античките Македонци биле посебен етнички ентитет, што не значи автоматски дека биле Грци. Што се однесува до грчкото историско наследство, ние немаме желба да го украдеме. Ние сме го населиле овој регион во VI-от и VII-от век од нашата ера. За разлика од другите племиња, ние сме го земале името на територијата која што сме ја населиле, Македонија, а тоа не значи дека ние имаме некакви претензии кон историјата на античка Македонија. Ние имаме наша сопствена историја и наше сопствено наследство“.²⁷⁵

Зборувајќи во Њујоршкиот (невладин) Совет за меѓународни односи, група којашто вклучува претежно водечки новинари во полето на надворешната политика, Глигоров рече дека е добро што премиерот Папандреу наскоро ќе се сретне со претседателот на САД - Бил Клинтон. Тој рече дека САД одржувале балансирана позиција во однос на ова прашање и покажале интерес за одржување на мирот и сигурноста на Балканот. Тој ја искажа надежта дека истата позиција ќе биде претставена и на тие разговори. Тој рече дека американските напори да помогнат во изнаоѓањето на правично решение и за двете страни се важни за охрабрување на нагласувањето на добрата волја од двете страни, наместо да се употребуваат ембарга и закани - „затоа што разумните луѓе седнуваат и разговараат“. Што се однесува до грчката резервираност кон дел од македонскиот Устав, Глигоров рече дека „пред Бадинтеровата комисија да гласа за признавање на Македонија, ние го изменивме Уставот и писмено се изјаснивме дека ние немаме никакви територијални претензии и дека нема да се мешаме во внатрешните работи на другите држави“. Тој посочи дека во член 108 од нејзиниот Устав, Грција исто така тврди дека грчката држава ќе се грижи за сите Хелени, без разлика на тоа каде тие живеат во светот, а сепак тие критикуваат еден таков дел од македонскиот Устав. Претседателот Глигоров додаде, „Покрај ова, ние на Грција ѝ предложивме договор за конечна спогодба во врска со границата, која што ќе биде загарантирана од ЕУ и ООН“.²⁷⁶

Кусо време по оваа доста дипломатска изјава, Глигоров беше цитиран дека кажува малку потешки работи во врска со спорот со Грците. Во интервју за германскиот весник *Algemein Dagblad*, тој вели дека Македонија нема да прифати ниту еден од условите поставени од грчка страна и ги обвини грчките лидери

---

²⁷⁴ Kjell Engelbrekt, *RFE/RL report*, No. 37; Feb. 23, 1994.

²⁷⁵ *Macedonian Tribune*; April, 1994.

²⁷⁶ *MIC*, Skopje; April 15, 1994.

за национализам. Тој исто така рече дека Македонија сега ќе се согласи да преговара само за спогодба којашто ќе го осигура интегритетот на нивната граница и дека грчките барања за промена на името никогаш нема да бидат прифатени. Тој го објасни грчкиот антагонизам како поврзан со фактот дека Грција го негира постоењето на македонското малцинство коешто живее на нејзината територија. Што се однесува до свездата на Вергина, симболот на знамето, г. Глигоров потенцираше дека таа може да се види на многу македонски цркви.²⁷⁷

Македонскиот премиер Црвенковски рече: „Ние не можеме да воспоставиме дијалог на еднаква основа со Грција сè додека јаже е врзано околу нашиот врат“.²⁷⁸

При едно обраќање до Економскиот форум во Швајцарија, г. Црвенковски побара „...поенергични чекори од меѓународната заедница“ додавајќи дека најсериозен удар врз македонската економија „е зададен од држава членка на ЕУ, во време кога таа претседава со Унијата. Загубите на македонската економија како резултат на грчкото ембарго само во првиот месец достигнаа 60 милиони долари, со додатни 40 милиони секој месец потоа. Резултатот е ненадејно влошување на економската ситуација и 25.000 луѓе без работа“. Потенцирајќи дека Македонија е инфериорна во однос на Грција според нејзината територија, популација и економија, Црвенковски рече дека изгледа смешно да „се повторува дека Македонија нема намера да ја освои Грција“. Тој понатаму предупреди дека „координирана српско-грчка политичка стратегија кон Македонија“ може да доведе до балканска војна и побара од ЕУ да „преземе навремени акции“.²⁷⁹

Неколку македонски политичари беа интервјуирани од *Македонското радио* по соопштувањето на одлуката на ЕУ да ја изнесе Грција пред суд за нејзиното ембарго.²⁸⁰

Доста Димовска, тогашен потпретседател на ВМРО-ДПМНЕ рече: „Одлуката на Европската комисија е пред се морална и политичка осуда, но исто така е контроверзна, затоа што освен што ја осудува Грција, бара од Македонија да направи отстапки токму од оние прашања коишто доведоа до воведување на ембаргото. Оваа партија смета дека барањата за промена на Уставот и знамето се неприфатливи“.

Благоја Ханциски, водечка фигура во СДСМ, рече: „Ние сме подготвени да преговараме. Контроверзните прашања може да бидат решени со посредство на ООН, но апсолутно неприфатливо е да се започне со преговорите сè додека ембаргото е на сила. Нашата подготвеност за преговарање не значи дека сите грчки предлози се прифатливи за нас, а посебно не оној што предлага дека Македонија треба да си го промени своето име“.

²⁷⁷ MILS News, Skopje; April 21, 1994.

²⁷⁸ Jolyon Naegele, *Voice of America*, No. 516 799; April 27, 1994.

²⁷⁹ MILS News, Skopje; June 20, 1994.

²⁸⁰ MILS News, Skopje; April 8, 1994.

Петар Гошев, лидер на Демократската партија, рече: „Одлуката изгледа дека е позитивна, но ние треба да застанеме пред да се возбудиме премногу во врска со решението. Ова е сомнителна одлука, а делот којшто ги оправдува грчките барања е многу загрижувачки, затоа што подразбира дека ние би требало да се откажеме од името, знамето и делови од Уставот. Јас лично очекувам дека македонската дипломатија ќе се соочи со тешка битка“.

Претседателот Глигоров одржа разговори со Генералниот секретар на ООН - Бутрос Бутрос Гали и со медијаторот Сајрус Венс, во Женева, ноември 1994. Соопштенијата за јавноста беа дека никаков прогрес не е направен во разговорите. Меѓутоа, за првпат во официјална изјава Глигоров спомена „правото на нашиот народ да го промовира своето уставно име на меѓународно ниво и на тој начин да ја разреши работата“. Тој рече: „За се друго може да се преговара“. Ова е од одредено значење, затоа што Резолуцијата 817 на Советот за безбедност на ООН наведува преговори и за името.²⁸¹ Скоро во исто време, американските аналитичари кажуваа дека „мала е веројатноста Скопје да го изостави зборот Македонија од името на својата држава“.

Беше предложено дека по изборите во 1994, претседателот Глигоров може да се согласи на промена на името како „Република Македонија – Скопје“ или „Вардарска Македонија“, но не и на отстранување на името Македонија. Беше предложено дека тој исто така може да се согласи на модифицирање на знамето, затоа што тоа на изглед беше помал проблем.²⁸²

Три месеци подоцна, во интервју за весникот *Фигаро*, Глигоров рече дека е „вистински момент за Франција, како претседавач со ЕУ, да излезе со иницијатива за решавање на македонско-грчкиот спор“. Тој повторил дека неговата земја е подготвена да направи компромис во врска со сите други прашања, ако Атина го прифати името Република Македонија.²⁸³

Реакции од Европа

Европските нации веќе беа изиритирани од Грција пред ембаргото против Македонија. Критикувајќи ја изјавата на заменикот министер за надворешни работи Пангалос дека Германија, една од најмоќните држави членки на Европската унија, е „животински џин со детски ум“, *Financial Times* предложи дека грчкото претседавање со ЕУ е „нашироко видено како управувач без контрола на палубата на европскиот брод“. Грција беше видена како тврдоглава во нејзиното спротиставување кон Македонија и сомнителна заради нејзините блиски врски со Србија. Меѓутоа, овие фактори само делумно ја објаснуваат европската иритираност од Грција. Блокирајќи ја исто така

---

²⁸¹ MILS News, Skopje; Nov. 9, 1994.

²⁸² Strategic Forum, No. 9; Oct. 1994.

²⁸³ MIC, Skopje; Jan. 31, 1995.

помошта кон Турција, Грција го наруши напорот на ЕУ да воспостави покохерентна политика во Медитеранот, сега важна заради новата улога на Турција на границата со поранешните држави на СССР во централна Азија.

Во една поширока изјава којашто го открива грчкото непријателство кон Турците, Пангалос ја опиша турската влада како „*натрапници*“ коишто влечат „*крвави чизми преку килимот на Европа*“.²⁸⁴

Општа оценка за повторуваното барање на премиерот Константин Мицотакис, ЕУ да се спротистави на признавањето на Македонија, е дека Грција со тоа загуби доста европски симпатии. Шест држави од ЕУ го покажаа својот став воспоставувајќи дипломатски врски со Македонија до крајот на 1993. Проблемот со името дотогаш беше гледан како пропадната причина. Предизвика лошо чувство помеѓу европските партнери на Грција и ја спречи Грција да биде сила за стабилност на Балканот.

Некои Грци ја споделуваа оваа анализа. Роберт Марканд, пишувајќи во *Christian Science Monitor* наведува примери.²⁸⁵ Еден грчки дипломатски извор вели: „*Ние еднаш бевме Англичани на Балканот, но ја потрошивме нашата позитивна улога на Македонија, чијашто конкретна закана за нас не е само сенка, туку сенка на сенката*“. Марканд заклучува дека објаснувањето за грчката непопустливост е состојбата на домашната политика.

Млад атински адвокат признал дека проблемот со името е апсурден, но нагласил дека никој не може да го каже тоа јавно затоа што тоа станал тест за патриотизам. Еден дописник од Атина нагласил дека за Грците „*некои работи се поважни од вистината*“.

Само неколку дена откако Грција ја објави својата економска блокада кон Македонија, шест од грчките партнери во ЕУ - Велика Британија, Франција, Италија, Холандија, Германија и Данска - побараа Атина веднаш да ја прекине блокадата. Новиот претседавач со ЕУ - Жак Делор, испрати официјална нота до грчкиот премиер истакнувајќи ја загриженоста на Унијата и сериозноста со којашто Европската комисија ги испитува последните грчки мерки. Унијата сакаше да определи дали постои основа да се покрене правна постапка против Грција во Европскиот суд во Луксембург. Премиерот беше замолен за оправдување на нивната позиција. Како одговор кон ова барање, грчкиот министер за правда и ред - Стелиос Папатемелис, изјави дека блокадата ќе остане во сила сè додека Македонија не се согласи со грчките барања.²⁸⁶

Претставникот за надворешна политика на ЕУ - Ханс Ван ден Брук, имаше серија на средби во Скопје и Атина во врска со ембаргото. Нарекувајќи ја ситуацијата „*многу тешка и многу итна*“, тој рече дека Грција би требало да го подигне ембаргото за преговорите помеѓу двете држави да можат да

²⁸⁴ *The Financial Times*, London; Dec. 22, 1993.

²⁸⁵ Robert Marquand, „*Greece-r Wants to Be European*“, *The Christian Science Monitor*; Feb. 9, 1994.

²⁸⁶ *MIC*, Skopje; Feb. 21, 1994.

продолжат.²⁸⁷ Тој заклучи дека границата е затворена не само за македонската нафта туку и за хуманитарната помош!

На 28 февруари, парламентарците на ЕУ ѝ кажаа на Грција дека нејзините постапки може да доведат до повеќе борби на Балканот. Претседателскиот комитет на собрание ги поддржа обидите на Унијата да посредува во кризата и ги поздравиле напорите на Италија, Албанија и Бугарија економски да ѝ помогнат на Македонија.²⁸⁸

Советот на европското Парламентарно собрание, на 1 март, ја критикуваше Грција за наметнување на економската блокада кон Република Македонија. Во една силна изјава, Собранието рече дека ембаргото може да има „дестабилизирачки ефект врз регионот којшто е посебно ранлив во овој момент“.²⁸⁹

Секретарот за надворешни работи на Британија, Даглас Херд, отпатува за Атина неколку дена подоцна со сериозна порака од единаесетте партнери на Грција од ЕУ: „Ние го разбираме неспокојот и загриженоста на Грција... Тие, според нашето мислење, не ги оправдуваат грчките мерки коишто и наштетуваат на ПЈРМ и според нашето гледање се нелегални и секако ѝ наштетуваат на репутацијата и авторитетот на Грција“.²⁹⁰

На 6 април 1994, Ханс Ван ден Брук објави дека Европската комисија решила да ја изнесе Грција пред Европскиот суд на правдата во Луксембург, заради ембаргото против Македонија. Комисијата апелираше до Македонија да ја разгледа уште еднаш својата позиција за контроверзните прашања, но аргументите на Грција, базирани врз член 224 од *Спогодбата во Мастрихт*, беа отфрлени од Комисијата. Комисијата определи дека Грција не е загрозувана ниту со војна, ниту со дестабилизација, па оттука мерките коишто ги презема против Македонија не се оправдани.²⁹¹

Грција се закани дека може да си замине од ЕУ ако Европскиот суд ги загрози грчките национални интереси!? Заменикот министер за надворешни работи - Пангалос, зборувајќи на конгресот на владејачката Социјалистичка партија - ПАСОК, рече дека „ако Европскиот суд донесе одлука којашто може да ја доведе грчката нација на работ на дезинтеграцијата, ние повеќе би сакале да чекориме сами“.²⁹²

Притисокот на ЕУ продолжи за време на ембаргото. Летото 1995, францускиот претседател Жак Ширак, користејќи ја својата позиција како домаќин на полугодишниот самит на ЕУ, рече дека Грција е сама во своето одбивање да го подигне ембаргото кон Македонија и се спротивставува на мислењето на 14 други членови. „Четиринаесет држави го поддржаа мојот

²⁸⁷ MIC, Skopje; Feb. 28, 1994.

²⁸⁸ Macedonian Tribune; April, 1994.

²⁸⁹ RFL/RE report No. 42; March 2, 1994.

²⁹⁰ William D. Montalbano, *Los Angeles Times*; March 4, 1994.

²⁹¹ MIC, Skopje; April 7, 1994.

²⁹² MIC, Skopje; April 18, 1994.

став“, рече тој, но „ние не успеавме да ги убедиме Грците да го подигнат ембаргото“.²⁹³ Грчкиот премиер, Андреас Папандреу, го окарактеризира предлогот на францускиот претседател да се подигне ембаргото како провокација насочена како кон него лично, така и кон Грција.²⁹⁴

Европската комисија ја започна процедурата на 22 април 1994. Во меѓувреме, одлука која би наредила подигнување на ембаргото не беше одобрена, затоа што Судот одлучи дека штетите претрпени од ПЈРМ не можат да се земат предвид бидејќи одговорноста на Комисијата е заштита на интересите на Заедницата, а не на трета држава! Меѓутоа, Судот сметаше дека унилатералните мерки преземени од Грција се во контрадикторност со правилата на Заедницата за слободно движење на стоки и општата политика за конкуренција. Судот продолжи да го разгледува прашањето за легалитетот на грчките постапки.²⁹⁵

Обвинувајќи го претставникот Ван ден Брук за употреба на „неморални методи“ при започнувањето на постапката на Судот на ЕУ, Теодорос Пангалос бараше тој да поднесе оставка, и покрај тоа што Ван ден Брук беше веднаш поддржан од останатите 17 членови на Комисијата.²⁹⁶

На крајот на јуни 1994, во итна дебата, парламентарното собрание на Европскиот совет во Стразбур (пан-европска организација одговорна за промоција на човековите права) разговараше за грчкото ембарго кон Македонија. Освен грчките претставници, скоро сите 28 делегати коишто се изјаснија, како либерали така и конзервативци, ја осудија блокадата.

Самата дискусија започна со излагањето на британецот Дејвид Аткинсон, којшто претстави краток приказ на ембаргото, потсетувајќи го Парламентот дека и покрај амандманите коишто Македонија ги усвои во својот УСТАВ, Грција сè уште не отстапува од својата позиција, со што ги крши правилата на ЕУ. Тој рече: „Младата македонска република е фатена во место помеѓу Србија и Грција. Ова само може да предизвика внатрешни тензии. Понатаму, различни инциденти не тераат да стравуваме дека Македонија во иднина може да стане цел на српските територијални амбиции“. На крајот на неговиот коментар тој предложи следниот состанок на Комисијата на Европскиот совет да не биде одржан во Солун, како што било планирано, туку во Македонија, доколку Грција не го подигне ембаргото до тој момент.

Британскиот либерал-демократ Расел Џонсон рече дека воениот капацитет на Македонија е нула (ехо на сочувство се јави од многу претставници) и додаде: „Луѓето не смеат да им даваат претерана важност на симболиите“.

²⁹³ MIC, Skopje; June 29, 1995.

²⁹⁴ Ibid.

²⁹⁵ Agence Europe, Luxembourg; June 29, 1994.

²⁹⁶ Christopher Lockwood, „EC Banks Off as Macedonia Feels Squeeze“, The Sunday Telegraph, London; July 3, 1994.

Жан Сајтлингер од француската централно-десничарска Унија за француска демократија (УДФ) ја повика ЕУ да ја казни Грција за лошо однесување. Тој тврдеше дека грчкото ембарго го крши членот 113 од *Договорот во Рим* и дека затоа Грција го нарушила суверенитетот на ЕУ на економски план.

Во своето обраќање, пратеникот во македонскиот парламент, Ламбе Арнаудов, ја објасни тешката позиција на македонската економија предизвикана од грчкото ембарго.

Претставникот на Финска го потсети Парламентот дека Македонија, како специјален гостин во Советот на Европа, ги исполнува сите услови за прием во оваа организација.

Данскиот либерал Хане Северисен ги обвини грчките политичари за „одржување на огнот заради домашни политички причини“.²⁹⁷

Господинот Демирел од Турција истакна дека Македонија заслужува да стане постојан член на меѓународната заедница, додека г. Панов од Бугарија забележа дека без разлика на некои недоразбирања Бугарија сè уште е способна да има добри соседски односи со Македонија и ја замоли Грција да го следи тој пример.

На крајот, претставникот на Швајцарија, г. Руфи забележа дека не може да се има никаков монопол врз имиња и ја советувахе Грција да се врати на преговарачката маса.²⁹⁸

Европските министри разговараа за ембаргото во Брисел на крајот на јуни. Прашањето беше покренато од тогашниот претседавач со ЕУ, германскиот министер Клаус Кинкел. Тој истакна дека е крајно време да се стори нешто во врска со тоа, затоа што економската ситуација во Македонија забрзано се влошува и може да го дестабилизира регионот. Иницијативата на Кинкел беше поддржана од шефот на британското министерство за надворешни работи - Даглас Херд и од францускиот министер за европски прашања - Ален Ламасур.²⁹⁹

На 30 јуни 1994, европските либерални, демократски и реформистички партии издадоа *Соопштение за јавноста* истакнувајќи дека каква и да е строго правната позиција, постапките на грчката влада на границата на ЕУ ја загрозуваат како политичката така и економската стабилност на една мала демократија којашто не е закана за никого и ризикува проширување на конфликтот на делови од Балканот, коишто до сега беа поштедени од ужасите на војната во Босна и Херцеговина и Хрватска.

Западноевропските нации, индивидуално, често многу строго ја критикуваа Грција, додека ѝ нудеа поддршка на Македонија.

Британскиот заменик секретар за надворешни работи, Даглас Хок, го повика грчкиот амбасадор Алијас Гунарис во Министерството за надворешни работи за да му го пренесе протестот на Владата во врска со неодамнешните

---

²⁹⁷ *Reuters*; June 30, 1994.

²⁹⁸ *MIC*, Skopje; June 30, 1994.

²⁹⁹ *Ibid.*

грчки постапки кон Република Македонија. Хок му кажа на грчкиот амбасадор дека ембаргото претставува закана за стабилноста на Македонија, што Британија ја смета за многу важна, како и голем ризик за избувнување на конфликт во, и така веќе, напнатиот регион. Хок исто така ја повика Грција да ги продолжи преговорите, без да поставува предбарања.³⁰⁰ Неколку месеци подоцна, Британија го потврди својот интерес во изнаоѓање на брзо решение за конфликтот.³⁰¹

Франција официјално воспостави дипломатски врски со Македонија на 27 декември 1993, праќајќи дипломатски претставник во Скопје. Дотогаш и Словенија, Турција, Бугарија и Британија имаа поставено дипломатски мисии во Скопје.³⁰² Франција формално го повика грчкиот амбасадор - Димитрис Макрис и му предаде протестна нота по воспоставувањето на грчките економски санкции против Македонија.³⁰³ Францускиот министер за надворешни работи Ален Жипе апелираше за разумно однесување од страна на Грција, потенцирајќи дека решение мора да се постигне преку дијалог, а не преку конфронтација.

Германскиот министер за надворешни работи, Клаус Кинкел, рече дека грчкото ембарго е „спротивно на прифатеното однесување помеѓу цивилизираните европски држави“.³⁰⁴ Подоцна тој рече: „Јас очекувам Грција итно да ја повлече својата одлука“ и додаде дека Бон нема да дозволи дестабилизација на Македонија.³⁰⁵ По средбите, во август, и разговорите со македонскиот претседател, г. Кинкел рече: „македонско-германските односи се развиваат извонредно добро... Според нашето мислење, Република Македонија е многу важна за Унијата и она што е неопходно во овој момент е да ѝ се помогне да ги надмине своите економски потешкотии... И покрај тоа што Судот (на Европа) ги отфрли обвинувањата на Европската комисија, тоа сè уште не значи дека ембаргото е легално и политички оправдано. Ние веруваме во итната потреба да се разреши овој спор и да се отстрани блокадата... Македонија успешно докажува дека може да функционира како мултиетничка и демократска држава, дури и во овие екстремно тешки услови и затоа ние веруваме дека таа ја заслужува нашата потполна поддршка“.³⁰⁶

Премиерот на Италија - Силвио Берлускони рече дека: „грчкото ембарго против Македонија е неразумно и дека како човек којшто ја става економијата пред сè друго, тој едноставно не може да го прифати ова како форма на комуникација со друга држава“. Италија понуди финансиска по-

³⁰⁰ MIC, Skopje; Feb. 23, 1994.

³⁰¹ MIC, Skopje; May 13, 1994.

³⁰² RFE/RL report No. 247; Dec. 28, 1993.

³⁰³ MILS News, Skopje; Feb. 24, 1994.

³⁰⁴ Boris Jhonson and Paul Anast, *The Daily Telegraph*, London; Feb. 19, 1994.

³⁰⁵ *The Macedonian Tribune*; April 1994.

³⁰⁶ MILS News, Skopje; Aug. 15, 1994.

мош и учествуваше во проектот „Исток-Запад“, којшто вклучуваше субпроекти како линијата за гас и автопат.³⁰⁷

Данска парламентарна делегација, предводена од претседателот на Комитетот за надворешни работи - Питер Детофт ја посети Македонија набрзо по поставувањето на ембаргото. Во разговорите со претседателот Глигоров, данските пратеници ја искажаа својата загриженост и осуда во врска со ембаргото. Во друга посебна прилика, во Њујорк, данскиот министер за надворешни работи - Хелвег Петерсен го нарече ембаргото „исклучително алармантно“. Тој вети дека ќе го покрене ова прашање на состанокот на ЕУ велјејки: „Јас морам да ѝ предложам на грчката влада да ја поврати својата сталоженост и да ги повлече своите одлуки во врска со Македонија - посебно таа за економските мерки“.³⁰⁸

Советот на Европа

Грчкиот спор со Македонија исто така доведе и до грчко блокирање на македонските напори за приклучување кон Советот на Европа. Во текот на 1994 и 1995, Македонија во неколку наврати правеше напор да ги задоволи критериумите за прием во Советот, но не стигна подалеку од статус на посматрач.

Во мај 1995, делегација на Советот на Европа ја посети Македонија и се сретна со претседателот Глигоров и со други министри од ВЛАДАТА. Беше усогласено дека приемот на Македонија во Советот на Европа е од клучно значење за понатамошниот развој и меѓународната афирмација на Република Македонија, како и за стабилноста во регионот пошироко.³⁰⁹

Дискусии беа водени во врска со конкретни прашања поврзани со правниот систем на Македонија и неговото совпаѓање со европските стандарди. Делегацијата искажа големо задоволство со направениот напредок и на една прес-конференција нагласи дека „Македонија е демократска држава. Совршени демократии се ретки, дури и во Советот на Европа“. Тие дадоа позитивна оценка на внатрешната ситуација во Македонија, забележувајќи етнички спорови, вклучувајќи го случајот на Универзитетот на албански јазик, но по разговорите со малцинствата тие рекоа дека не гледаат цврста пречка за приемот на Македонија во Советот на Европа.

Познавајќи го грчкото противење на оваа работа, тие исто така рекоа дека Советот, како целина, сака да го надмине тој проблем. Овој став беше потврден за време на посетата на Македонија од страна на Мигел Мартинез, претседател на парламентарното собрание на Советот на Европа.³¹⁰ „Приемот на Македонија во Советот треба да биде обединувачки фактор за сите политички субјекти во државата“ - рече Мартинез. Сè што преостануваше е

---

³⁰⁷ MIC, Skopje; May 27, 1994.

³⁰⁸ MIC, Skopje; March 11, 1994.

³⁰⁹ MIC, Skopje; May 22, 1995.

³¹⁰ MILS News, Skopje; June 9, 1995.

македонската влада и парламент да ја ратификуваат *Декларацијата за локална самоуправа* и *Конвенцијата за човекови права и правата на националните малцинства*. Запрашан зошто инсистира Македонија да ја потпише Конвенцијата кога редица на членови на Советот, вклучувајќи ги и соседите на Македонија, не ја потпишале, Мартинез рече дека Конвенцијата е добра иницијатива, додавајќи дека сите други држави членки се принудени да ја потпишат и дека Парламентарното собрание ќе биде потполно задоволно да види поголема партиципација од страна на етничките Албанци, како и од жените, на сите нивоа на власта во самата држава.

Реакции од други нации

Поддршка за Македонија, а критика кон Грција, исто така дојде и од Обединетите нации. Во неговиот *Извештај за Македонија за 1994*, специјалниот пратеник за човекови права во поранешна Југославија - Тадеуш Мазовецки, бараше од Советот за безбедност грчкото ембарго кон Македонија веднаш да се подигне, а на Македонија да ѝ биде дадена компензација за нејзините загуби како резултат на санкциите на ООН кон Србија и сега грчкото ембарго.³¹¹

„Властите во Македонија сакаат мир и комплетна стабилност во балканскиот регион“ изјави Генералниот секретар Бутрос Бутрос - Гали за време на посетата на Австралија. Зборувајќи за позитивната и превентивна улога на силите на ООН таму, тој ја именуваше Македонија според нејзиното уставно име, Република Македонија.³¹²

Во едно интервју за грчката телевизиска станица *Мега*, американскиот државен секретар Ворен Кристофер, рече дека грчката економска блокада е претерана и неоправдана постапка.³¹³ Тој додаде дека Македонија е во критична економска позиција и дека е познато дека САД и ЕУ не го оправдуваат однесувањето на Грција.³¹⁴

Додека САД продолжија вербално да жалат за грчкото ембарго, нивните акции за поддршка на Македонија често беа доста суптилни. Сепак, напорите за убедување продолжија сè додека првиот договор не беше постигнат во септември 1995. На пример, за време на еден конгрес на којшто се зборуваше за економската соработка на Балканот, одржан во Солун во февруари 1995, нов американско-британски притисок беше насочен кон Грција. Амбасадорот на САД, Томас Нилс и амбасадорот на Велика Британија, Оливер Мајлс, предупредија дека грчкото ембарго кон Македонија, како и кризата во односите со Албанија и Турција, претставуваат пречки за инвеститорските

³¹¹ *MILS News*, Skopje; Aug. 5, 1994.

³¹² *MILS News*, Skopje; May 22, 1994.

³¹³ *MIC*, Skopje; Feb. 15, 1995.

³¹⁴ *MILS News*, Skopje; Feb. 23, 1994.

активности на нивните држави преку Грција и затоа тие треба да бидат решени што е можно поскоро.³¹⁵

Во разговорите со лидерот на опозицијата - Милтиадис Еверт, кон крајот на февруари 1995, рускиот амбасадор во Грција ја повтори понудата на Русија таа да биде посредник во грчко-македонскиот спор.³¹⁶ Портпаролот на руското министерство за надворешни работи изјави во Москва дека економската блокада не е прифатлива во меѓународните односи, додавајќи дека Русија сака да одржи пријателски односи како со Македонија, така и со Грција, но дека нема никаков интерес да се меша во решавањето на „историските проблеми“.³¹⁷ Рускиот интерес за Македонија и рускиот став за употребата на името беа индицирани во ентузијастичката телеграма со честитки од претседателот на Руската Федерација - Борис Јелцин, испратено по повод реизборот на Глигоров за претседател на Македонија: „Примете ги моите искрени честитки по повод Вашиот избор за претседател на Република Македонија. Поддржувајќи Ве повторно, македонскиот народ гласаше за зајакнување на мирот и стабилноста, не само во Републиката, туку, исто така, и на Балканот. Ја користам оваа можност да го изразам убедувањето дека пријателските односи и соработката помеѓу Руската Федерација и Република Македонија ќе се развиваат успешно и во интерес на народите од нашите две држави“.³¹⁸

На Балканот, бугарскиот претседател Жељу Жељев, во интервју за телевизиската емисија *Панорама*, потенцираше дека последната грчка блокада кон Македонија „не придонесува за ослабување на тензиите во регионот“. Во исто време, Бугарија ѝ понуди на Македонија употреба на нејзиното пристаниште во Бургас на Црното Море, како што правеше и за време на претходната блокада.³¹⁹

Албанскиот претседател Бериша ги стави сите услуги на пристаништето во Драч на располагање на Македонија.

Турскиот претседател Сулејман Демирел ѝ понуди на Македонија користење на турските пристаништа и вети турска помош. Во текот на грчката блокада од претходната година, Анкара ја снабдуваше Македонија со гориво, вклучувајќи цел танкер на бензин. За тоа време, Турција ја советуваше Атина да размисли уште еднаш за својата екстремна позиција, нарекувајќи ја грчката постапка „нефер“ кон два милионскиот народ на Македонија.³²⁰

20-от состанок на седумте најразвиени држави во светот (G-7) заврши во Неапол во почетокот на јули 1994 со усвојување на економска и политичка Декларација. Официјалната јапонска делегација ја претстави владината про-

---

³¹⁵ MIC, Skopje; Feb. 15, 1995.

³¹⁶ MILS News, Skopje; Feb. 23, 1994.

³¹⁷ MIC, Skopje; Feb. 24, 1994.

³¹⁸ MIC, Skopje; Nov. 10, 1994.

³¹⁹ MIC, Skopje; Feb. 21, 1994.

³²⁰ The Macedonian Tribune; April 1994.

грама за новите држави, којашто вклучуваше еден сектор за односите со Македонија. Програмата ја искажуваше јапонската подготвеност да ѝ помогне на Македонија економски и вклучуваше подготовка на проект за економска со-
работка помеѓу двете држави.³²¹

Кина воспостави дипломатски односи со Македонија скоро по грчкото ембарго, признавајќи ја Македонија под името „Република Македонија“. До септември 1994, нова Кинеска амбасада беше отворена во Скопје.³²²

Еден меѓународен фактор, којшто целосно ја поддржуваше грчката страна во спорот, беше Михаил Горбачов, поранешниот претседател на СССР. Горбачов рече дека не постои никакво македонско прашање и дека грчкиот став има цврста основа во историјата. Некои Македонци беа скептични во врска со вредноста на овој прилог, истакнувајќи дека г. Горбачов може да има сличен став за литванското прашање, за естонското прашање или за латвиското прашање, но можеби бил порасположен да го искаже своето мислење во случајот со Грција затоа што Грците платиле за неговото крстосување помеѓу грчките острови и го назначиле за почесен професор на Универзитетот во Атина и во Солун.³²³

Реакции од печатот

Реакциите на не-грчкиот печат на спорот помеѓу Грција и Македонија беа помалку внимателни отколку реакциите на меѓународните дипломати. Многу коментатори беа екстремно критички настроени кон грчкото ембарго и кон случајот којшто Грците се обидуваат да го направат против Македонија.

Лондонски Тајмс напиша долга и детална уводна статија (21 февруари 1994), тврдејќи дека грчката постапка „е нарушување на Договорот од Рим, на Договорот од Мاستрихт, на Повелбата на ООН, на Резолуции на Генералното собрание на ООН, на Законот на морската конвенција од 1982 и на основните морални норми коишто управуваат со цивилизираните меѓународни односи“. Тајмс потенцираше дека на самитот на Советот на Европа одржан во Единбург, во декември 1992, Грција се обврза да осигура доставување до Македонија на „редовни и соодветно спроведувани набавки на нафта“. Ембаргото е очигледно нарушување на оваа обврска. Тајмс потенцираше дека Македонија не се однесувала незаконски на ниту еден начин и заклучи дека никаков „законски интерес“ на Грција не е во прашање во спорот. Грчката „опсесија“ со проблемот со името и прашањето на знамето не може да се смета за легитимна, според ниту една законска, морална или политичка

³²¹ MILS News, Skopje; July 11, 1994.

³²² MILS News, Skopje; Sept. 20, 1994.

³²³ Ivan A. Lebamoff, editorial. *The Macedonian Tribune*; Sept.-Oct., 1993.

мерка. *Тајмс* инсистираше дека Грците треба да ја завршат својата блокада на Македонија.

Во друга уводна статија (8 април 1994), *Тајмс* ја повика Грција да се откаже од своето претседавање со ЕУ, со цел да се спречи дури и поголема штета на Европа од онаа којашто веќе е предизвикана. Тие рекоа дека Грција ги ставила своите лични интереси над тие на Унијата со тоа што го поставила ембаргото против Македонија, на тој начин злоупотребувајќи ја својата позиција и наштетувајќи ѝ на репутацијата на Унијата. *Тајмс* рече дека изнесувањето на Грција пред Европскиот суд не е соодветен одговор затоа што на Македонија ѝ треба помош веднаш. Заклучувајќи дека г. Папандреу имал за цел да предизвика штета на една балканска држава којашто веќе се соочувала со големи економски потешкотии и да ја зголеми тензијата околу неа, *Тајмс* го зеде ембаргото како доказ дека грчкиот премиер е повеќе преокупиран со домашните политички интереси отколку со потребата да спречи поширок регионален конфликт.

Друг британски весник заведе сличен став против Грција. *Спектатор* нагласи дека постапките на грчката влада да ја „продолжи својата одмазда“ против малечката Македонија претставуваат „интересна мешавина на фарса, трагедија, театар на суровост и театар на апсурдот“.³²⁴ Грција стана поекстремна во лицето на европските жалби, како европското претседавање да ја направило неранлива на критиката. Нејзиното однесување кон Македонија е првиот чекор кон уништувањето на стабилноста на државата, што може да доведе до внатрешни немири и војна. *The Spectator* заклучи дека таа дестабилизација е долгорочната цел на грчката политика и дека најголемите предизвикувачи на нестабилност на Балканот се Србија и Грција, однесувајќи се помалку или повеќе како сојузници. Весникот тврдеше дека Грција е „геополитичката одговорност“ на Европа, и нејзиното членство во ЕУ треба да биде повлечено.

Дејли Телеграф (19 февруари 1994) оцени дека грчкото претседавање со европската заедница дегенерира во „непристојна и опасна фарса“. Трговското ембарго против Македонија ја означува грчката бруталност и несигурност. Грчката влада изгледа има намера да спроведува „тесна националистичка агенда“, којашто ги компромитира институциите и договорите на Европската заедница и се заканува на стабилноста на Балканот. Во подоцнежна уводна статија (12 септември 1994) фокусиран на грчкиот антагонизам кон Албанија *The Daily Telegraph* напиша дека како со Македонија, така и со Албанија „Атина се откри себеси како осветољубив и кусоглед задевач на посиромашните и послабите соседи“ и тврдеше дека Европската заедница треба да интервенира заради нестабилноста на Балканот којашто Грција ја создала.

---

³²⁴ *The Spectator*, London; April 9, 1994.

Економист пишуваше дека блокадата ги нарушува грчките должности кон договорите и е наметната едноставно за да го заштити премиерот Папандреу од домашната критика, откако САД ја признаа Македонија.³²⁵

Гардијан рече дека грчката постапка кон Македонија „би била соодветен материјал за дипломатска фарса, кога не би била толку вознемирувачка“ и беше критички настроен кон грчките барања за ексклузивна употреба на името, кон прашањето во врска со Уставот на коешто Македонија веќе одговори и кон грчкото избегнување на прашањето за малцинските права на „Славомакедонците“ во Егејска Македонија. *The Guardian* заклучи дека заради нееднаквоста во големината на популацијата и армиите на Грција и Македонија и македонската ранливост на блокади заради положбата, идејата за експанзионистички акции од Македонија е апсурдна.³²⁶

Вилијам Д. Монталбано, пишувајќи за *Лос Анџелес Тајмс* – *The Los Angeles Times* (4 март 1994) подвлече: „Дури и најдобрите пријатели на Грција рекоа дека ембаргото е невнимателно и дразнечко за напнатото буренце наречено Балкан, а срамно за атинската влада“.

Воведната статија во *Њујорк Тајмс* гласеше: „Грција поттикнува тензии во уште една поранешна југословенска република - Македонија, со тоа што наметнува задушувачка економска блокада. Западните сојузници на Грција разбираат дека Атина имала сериозни проблеми со Македонија во минатото. Но, тие го губат трпението со грчките подбужнувачки тактички кон многу послабот сосед којшто веќе страда од етнички тензии“.³²⁷ Неколку недели подоцна, по прашањето за признавањето на Македонија, *The New York Times* пишуваше: „Грција, државата којашто на Европа ѝ ги претстави комедијата и трагедијата, сега ги предводи партнерите од ЕЗ во срамна дипломатска фарса“.³²⁸ Воведната статија продолжуваше со тврдењето дека Александар Велики немал никаква грижа на совеста при ширењето на името Македонија, бидејќи тој зад себе оставил најмалку десет Александрии во различни делови на античкиот свет. Написот ја отфрли забелешката дека Грција се соочува со некаква воена закана од „оваа мини-држава без армија“ и заклучи дека „Вашиington му дал на лошото расположение на своите сојузници повеќе почит отколку што тие заслужуваат. Тој треба да ја признае независната Македонија без понатамошно одложување“.

The Christian Science Monitor (15 април 1994) рече дека Грција за две години од себе направила предмет за исмејување во меѓународната заедница, барајќи нејзиниот „истоштен“ северен сосед да не го користи името Македонија. *Monitor* додаде дека начинот на којшто блокадата ги потпалила националистичките чувства во Грција не е работа за смеење, затоа што е значаен фактор којшто ја влошува целокупната криза на Балканот. *Monitor* забележа

³²⁵ *The Economist*, London; Feb. 26, 1994.

³²⁶ *The Guardian*, London; April 10, 1994.

³²⁷ *The New York Times*; March 8, 1994.

³²⁸ *The New York Times*; April 5, 1994.

дека многумина во двете грчки владеачки партии признале дека „прашањето со името“ е претерано од страна на владата на Мицотакис и предложи дека мора да се најде начин Атина да се извлече од аголот во којшто самата се сместила, но додаде дека администрацијата на САД не треба да биде едноставен застапник на грчкото лоби во Конгресот.³²⁹

Чикаго Трибјун беше особено сликовит во нивниот напад на грчките барања. Тие запрашаа: „Дали Мексико би се заканило со трговско ембарго на САД за да го присили Њу Мексико да си го смени своето име? Дали Британците би се жалеле во високите кругови на светското мнение затоа што дел од нивниот брег кон Атлантскиот океан одбрал да се нарече себеси Нова Англија?“ Тие заклучија дека има малку логика во грчките аргументи и дека згора на тоа тврдењето дека целосното признавање на Македонија ќе доведе до нестабилност на Балканот, не може да се сфати сериозно, додека Грција продолжува да ги игнорира санкциите на ООН против Србија. Весникот изрази недоверба во грчките и српските барања светот да не ја признае независноста на Македонија и запраша - Зошто ли само светот ги слуша?³³⁰

Како и други аналитичари од САД и Вилијам Дан го отфрли грчкото тврдење дека Македонија е воена закана.³³¹ Тој исто така истакна дека македонскиот Устав бил поправен во 1992 за да се прилагоди на препораките на Бадинтеровата комисија, која што тогаш заклучи дека Македонија ги исполнува сите услови за признавање. Тој наведе дека членот 3 од Уставот јасно исклучува територијални амбиции и објасни дека и покрај тоа што Уставот искажува интересирање за статусот и правата на Македонците во соседните држави, во член 49 тој јасно го потврдува принципот на немешање во внатрешните работи на другите држави. Тој додаде дека делови од член 49 се скоро идентични со член 108 од грчкиот Устав, којшто исто така бара поддршка за Грците коишто живеат надвор од Грција. Дан забелжа дека релативно поволниот Извештај на Стејт Департментот на САД за човековите права во Македонија е спротивен на неповолните извештаи за Грција.

The Globe and Mail од Торонто изрази загриженост во врска со ставот на Грција кон Македонија и пред ембаргото. Во воведната статија (25 октомври 1993) весникот напиша дека, и покрај тоа што ја признава грчката вознемиреност заради можноста за војна во нејзиниот дел од Балканот, Грција во својот став „потклекнува на истиот вирус којшто го предизвика и неразумниот етнички национализам“. Три месеци подоцна *The Globe and Mail* (10 јануари 1994) повторно беше критички настроен кон грчката позиција, забележувајќи дека европските сојузници на Грција го загубиле трпението со нејзиното однесување и со нејзините барања. Весникот рече дека Европската заедница оправдано верува дека признавањето на Македонија и нејзината стабилност се поврзани заедно. Тој исто така го забележа парадоксот на ситуацијата за Канада, бидејќи нејзини

³²⁹ *The Christian Science Monitor*; April 15, 1994.

³³⁰ *The Chicago Tribune*; April 14, 1995.

³³¹ Dunn, „Macedonia: Europe's Finger in the Dike“.

трупите беа пратени како дел од контингентот на ООН за да го штитат територијалниот интегритет на држава чиешто постоење Канада не го признаваше.

Воведната статија на *Toronto Star* (12 март 1994) гласи: „Грција и дава на својата 3 000 години стара демократија лошо име со нејзиното постојано задевање на Македонија, нејзиниот малечок сосед на север“. Весникот рече дека откако ја загубила својата дипломатска војна против меѓународното признавање на Македонија, Грција го проширила својот напад со трговска блокада, којашто весникот ја опиша како суров обид да се изгладни осиромашената република и со тоа да се натера на покорност. *Star* рече дека е неразумно од Атина да продолжи да полага исклучиво право на македонско име, историја и култура коишто постоеле на двете страни на грчко-југословенската граница во поголемиот дел од овој век. Весникот ја виде Грција како „зловна страна“ во кризата.

Австралискиот национален весник - *The Australian* ја одобри одлуката на својата влада да ја признае Македонија и забележа дека грчкото „казнувачко трговско ембарго“ е осудено од владата на секоја друга држава од ЕУ.³³²

Во воведната статија под име *За признавањето на Македонија*, *Sydney Morning Herald* (7 март 1994), рече „...грчкото барање, Македонија да ја избрише (уставната) клаузула во врска со правата на Македонците надвор од државата е смешно, затоа што членот 108 од грчкиот Устав го кажува скоро истото“.

На својата прва страница, весникот од Торонто - *La Stampa* објави воведна статија под име *Вампирите од 1914 се враќаат на Балканот*. Според овој весник, Грција била таа којшто ги прекинала сите односи, а потоа запалила уште еден фитил сличен на оној во Босна. Весникот запраша, но не можеше да одговори: „Зошто се Грците толку многу против Македонија?“³³³

Германскиот печат исто така го критикуваше грчкиот потег: „Оваа млада држава, којашто ја постигна својата независност со многу тешкотии, економски и политички е слаба и не може да претставува никаква опасност за Атина“. *Brausweirgere Zeitung* во напис под име *Провокациите на Атина*, пишуваше дека Грција има тенденција да ги обвинува другите за своите сопствени економски и политички кризи.³³⁴ Германскиот печат беше едногласен во оценката дека Грција го преземала агресивното водство. Германските весници пишуваа дека грчката политика кон Македонија „нема ништо заедничко со политика на одговорност“; дека го нарушува „единството на ЕУ“ и шири параноја на Балканот; дека „демагогијата на Папандреу не е во согласност со меѓународната политика за мир“ и дека Грција „си игра со оган“.³³⁵

³³² *The Australian*; March 28, 1994.

³³³ Cited by *The Macedonian Tribune*; April 1994.

³³⁴ Ibid.

³³⁵ *MIC*, Skopje; Feb. 23, 1994.

По одлуката на Европската комисија да ја изведе Грција пред Судот на правдата, парискиот весник *Liberasion* заклучи дека ЕУ изгледа не е способна да се справи со проблемите во поранешна Југославија. Весникот потенцираше дека грчкото ембарго ја загрозило трговската политика на Унијата, но уште посериозно ја загрозило надворешната политика на ЕУ, посебно нејзиниот интерес за општата сигурност на нејзините членки.

Друг француски весник - *Quotidien* го потцрта фактот дека Грција е првата држава членка којашто е изведена пред судот откако е потпишан *Договорот во Рим* за основање на Европската заедница.

Дури и конзервативниот париски дневен весник *Фигаро*, се согласи дека грчкото ембарго е нелегално.³³⁶

Промени во ставовите на грчката јавност

Одвреме навреме грчки гласови искажуваа несогласување со политиката на нивната Влада, а сè повеќе и повеќе вакви гласови се слушаа како изминуваше времето. Во јануари 1994, претседателот на Кипар - г. Клеридис, се одвои себеси од политиката на Атина кон Македонија, нагласувајќи дека есенцијалното прашање е неповредливоста на границата, а не спорот со името. Тој рече дека проблемот со името е, пред сè, емотивна работа и призна дека македонска држава постоела со години како дел од Југославија.³³⁷

Во март, скоро две недели по поставувањето на ембаргото, група од 21 истакнати грчки интелектуалци, вклучувајќи и универзитетски професори, поранешни амбасадори, економисти, новинари и студенти, испрати отворено писмо до медиумите во Грција, сурово осудувајќи ги грчките мерки, нарекувајќи ги „одмаздољубив акт“ со цел да се прекрие слабоста на владата свртувајќи се против државите коишто ја признале Македонија. Авторите потенцираа дека никогаш во својата историја Грција не била толку изолирана или несакана и ги потсетија читателите на меѓународните обврски на Грција.³³⁸

Сиси Волу, член на Форумот на лево ориентираните феминистки во Грција, го посети Скопје, во мај 1994, како гостин на Цивилниот форум за дијалог помеѓу Грција и Македонија. Волу, којашто е од Атина, правеше напори да донесе претставници на грчката *Организација на жените* на меѓународната конференција на жените во Скопје. Таа се опиша себеси како активен член на антивоеното и антинационалистичкото движење во Грција, коешто правеше напори за организирање на демонстрации во Солун, со цел „да се стави ембарго против национализмот, а не против Македонија!“. Таа рече: „Уште од самиот почеток на грчката кампања против Македонија, ние цврсто застанавме на гледиштето дека Република Македонија мора да биде признаена под нејзиното уставно име“. Таа додаде и дека многумина од неј-

---

³³⁶ Cited by *MIC*, Skopje; April 8, 1994.

³³⁷ *MILS News*, Skopje; Jan. 21, 1994.

³³⁸ *MILS News*, Skopje; March 4, 1994.

зината група биле уапсени без никаква законска основа, но тие се обидуваа да бидат во контакт со неколку интелектуалци-истомисленици од Македонија.³³⁹ Истата групација којашто ја организираше посетата на Волу на Македонија, организираше посета на група од 80 Грци во јуни 1994, финансирана од фондацијата на Сорос „Отворено општество“.³⁴⁰

До април, премиерот Папандреу ги ублажи своите јавни барања, велејќи дека Грција ќе го подигне трговското ембарго против Македонија ако таа престане да го користи спорниот симбол на знамето и ако го промени УСТАВОТ. Предлогот на Папандреу не го вклучува спорот во врска со името. Тој изјави дека ќе го остави „прашањето за името, коешто е тешко за решавање“, како тема за натамошни преговори. Претседателот на САД - Бил Клинтон, изјави: „Многу е важно за Грција и Европа, како и за светската заедница, спорот помеѓу двете држави да биде решен, а јас мислам дека тоа може да се постигне“. Тој додаде: „Јас мислам дека најлесниот начин за да се постигне тоа е да се ублажи реториката, да се земат предвид правата на малцинствата и да не се дозволи војната којашто беснее во Босна да се рашири во соседните региони во коишто ситуацијата е подеднакво напнатата“.³⁴¹

Три и пол месеци по воспоставувањето на ембаргото, сомнежи за неговата ефикасност растеа ширум Грција. Заменикот министер за надворешни работи - Јоргос Папандреу, изјави дека „блокадата нема ефекти“. Дел од атинскиот печат ги обвини САД, посебно по одлуката на Конгресот на таа нација да повлече 25% од воената помош наменета за Грција заради ембаргото и по соопштението за формирањето на „царински коридор“ по иницијатива на Америка за поврзување на Македонија со Западна Европа преку Унгарија, Романија и Бугарија.³⁴²

Водечки член на Лондонската грчка заедница, Костас Карас рече дека постоечката ригидна политика на Атина кон Македонија мора да биде модифицирана, не за да ѝ се угоди на ПЈРМ, туку за да се зачуваат другите приоритети на надворешната политика на Грција. Тој верува дека Атина го загубила своето влијание во Европа, останувајќи нефлексибилна по ова прашање.³⁴³

Грчкиот весник *To Vima* (29 јули 1994) објави широка расправа под името „Осум вистини коишто ние одбиваме да ги прифатиме“, за попрагматичен пристап кон Македонија.³⁴⁴ Осум точки беа наведени во расправата:

(1) Македонија беше поделена помеѓу Грција, Србија и Бугарија, којашто го доби најмалиот дел, по Првата светска војна;

³³⁹ *MILS News*, Skopje; May 13, 1994.

³⁴⁰ *MIC*, Skopje; June 15, 1994.

³⁴¹ *MIC*, Skopje; April 25, 1994.

³⁴² *MIC*, Skopje; May 27, 1994.

³⁴³ Peter Ellingsen, *Greece: Greece Weighing the Cost of a Tough Line on the Republic*, BBC Monitoring Service: Central Europe and Balkans; June 28, 1994.

³⁴⁴ Translated by *MILS News*, Skopje; Aug. 5, 1994.

(2) По таа поделба, сè до 1919, имињата „Вардарска Македонија“ и „Пиринска Македонија“ беа скоро во универзална употреба од страна на дипломатите, историчарите и другите писатели, вклучувајќи ги и тие коишто живеат во Грција;

(3) По размената на народите во 1920, славомакедонското малцинство во грчка Македонија е „бесначајно мало“;

(4) Територијата анектирана кон Србија во 1919 го задржа името Македонија како република во Социјалистичка Југославија и луѓето во таа област оттогаш „живеат со идејата дека се Македонци“;

(5) Одбивањето да му се дозволи на Скопје употреба на секаква форма на името „Република Македонија“ започна со поранешниот министер за надворешни работи Андонис Самарас и се рашири на двете главни партии преку неговото влијание;

(6) Грчкото барање Скопје да не биде признаено под ниту една форма на името Македонија беше во спротивност на „основните демократски правила“ за самоопределување;

(7) Дури и ако Грција или некој сојузник успее да го убеди македонскиот претседател да ја прифати забраната за употребата на името Македонија, самиот парламент на Глигоров никогаш нема да гласа во прилог на еден таков предлог;

(8) Грчкото тврдење дека „Македонија е грчка“ или дека „Има само една Македонија“ само ги потпалува шпекулациите дека Грција планира да ги анектира двата дела од Македонија коишто лежат надвор од грчките граници.

Весникот продолжуваше со изјавата дека какво и да е однесувањето на Скопје, Грција не би требало да се понижува со ирационално однесување како одговор, ниту пак би требало да „поддржува гледишта коишто не доликуваат на една држава со таква културна традиција“. И весникот додаде „пред сè, не може да има никаква причина да се кријат основни информации... од грчкиот народ. Таквото систематско погрешно информирање не само што ја потценува моќта за размислување на грчкиот народ, туку исто така е базирано на недемократски и регресивни идеи. И што е поважно, не спречува објективна проценка на нашата моментална ситуација“. Како заклучок, То Вима вели дека само две стратегии се можни за Грција: да се продолжи со инсистирање на грчката ексклузивна сопственост на името Македонија, или да се прифати некаква деривативна форма на името, комбинирано со понуда за економска помош во зависност од промените на Уставот и знамето, како и запирање на „иритирачката пропаганда“.

Резултатот од првата би биле продолжување на изолацијата и губење на дипломатските можности за Грција и зголемени меѓународни симпатии кон Скопје, како и признавање на Скопје како „Република Македонија“, посебно од Турција, чиешто влијание во областа ќе се зголеми. Со втората стратегија, „Грција би можела да бара и лесно би ѝ биле одобрени гаранции за нејзините сегашни граници“. Весникот повика за крај на „самоуништувачката

политика“ и на политичарското ставање на „своите сопствени интереси и статус над националните интереси“.

Имаше неколку можности за грчката и македонската влада да соработуваат на хуманитарни проблеми за време на блокадата. На пример, во август 1994, македонската Влада апелираше до Атина да помогне во борбата против огромен шумски пожар во областа на Јасен. Грчката влада и стави специјални авиони на располагање на Македонија и авионите стасаа на местото на настанот веќе следниот ден, макар што дотогаш пожарот веќе беше ставен под контрола. Македонското министерство за надворешни работи испрати нота со благодарност искажувајќи ги своите желби и доверба во натамошниот развој на таквите соседски односи. Најголемата грчка опозициона партија, Нова демократија, со огорченост реагираше на оваа вест.³⁴⁵

Во ноември 1994, портпаролот на грчката влада - г. Венизелос, рече дека Грција очекува да ги продолжи разговорите за спорот со ПЈРМ, сега кога изборите во таа држава се завршени. Тој веруваше дека поголема флексибилност можеби сега ќе биде можна од страна на ПЈРМ. Медиумите шпекулираа за можните услови за договор којшто би вклучил отстранување на ембаргото од страна на Грција, поддршка за ПЈРМ да се приклучи на КЕБС и откажување од знамето и менување на Уставот од страна на ПЈРМ. Прашањето за името ќе биде оставено за некои натамошни преговори.³⁴⁶

Наскоро по ова, во интервју за весникот *Месимеврини* лидерот на најголемата опозициона партија во Грција - Милтиадис Еверт, изјави дека тој никогаш не се согласувал со ембаргото кон Македонија. Тој забележа дека блокадата кон Македонија се докажала како неуспешна. Тој објасни дека на партијата Нова демократија не ѝ бил оставен никаков избор во јавната дискусија по ова прашање и не можела да смени ништо, кажувајќи дека тоа би бил погрешен потег.³⁴⁷

Дел од грчкиот печат, па дури и многу добро познати личности, започнаа да искажуваат мислења комплетно спротивни на тие на владата во врска со ембаргото, по изјавата на Теодорос Пангалос дека тоа било тотално фијаско. Во декември 1994 дури и весникот на опозицијата *Елефтеротиџија*, познат по презентирањето на острина кон Македонија, рече дека работниците на пристаништето во Солун ги чувствувале последиците од грчкото ембарго врз нивните цебови и грбови, дури многу повеќе од македонската популација.³⁴⁸

Првиот грчки политичар којшто ја посети Македонија откако ембаргото беше наметнато, шефот на левичарската коалиција - Никос Констандопулос рече: „Сите прашања помеѓу двете држави мора да бидат ставени на маса, без никакви предуслови. Оваа иницијатива на грчките левичарски сили

³⁴⁵ *MILS News*, Skopje; Aug. 20, 1994.

³⁴⁶ *MILS News*, Skopje; Nov. 3, 1994.

³⁴⁷ *MILS News*, Skopje; Nov. 16, 1994.

³⁴⁸ *MIC*, Skopje; Dec. 14, 1994.

има за цел да покаже дека е потребен друг приод. Мразот е скриен во односите помеѓу двете држави“.³⁴⁹

Во јануари 1995, Констандинос Пиларинос - пратеник на партијата Нова демократија, изјави дека македонските државјани сега можат слободно да влезат во Грција со пасош на кој има печат на којшто пишува Македонија, наместо ПЈРМ. Тој исто така кажа дека странските амбасади во Атина потврдиле дека грчките царински службеници повеќе не инсистирале на промена на МКД печатот во пасошите на меѓународните патници. Тој посочи примери на пречекорување на грчкото ембарго како доказ за апсурдноста на блокадата на самата Грција.³⁵⁰

Поранешниот грчки премиер - Константинос Мицотакис рече во Атина дека спорот со Македонија е во ќорсокак и предложи Грција да ги прифати предлозите на посредникот Сајрус Венс за „комплексно име за Македонија“. Тој рече дека немал можност да наметне решение за проблемот со Македонија во април 1992, затоа што останатиот дел од ВЛАДАТА, вклучувајќи го и претседателот Константинос Караманлис, и покрај тоа што лично верувале дека проблемот со името не е главното прашање, сепак одбиле да ја поддржат политиката за директно разрешување на проблемот со „Пинеиро пакетот“. Мицотакис, исто така, рече дека се нашол осамен во соочувањето со нападите од страна на Андонис Самарас и неговата група, коишто се заканиле дека ќе создадат диверзии во партијата што ќе доведе до рани избори, што точно и се случи. Мицотакис додаде дека неговата најголема грешка е што не успеал да го отстрани Самарас од партијата во тој момент.³⁵¹

Според Белата книга за 1995 на грчкото Министерство за надворешни работи, Грција немала никакво стравување од воен ненадеен напад од север, макар што можела воено да биде вклучена ако се формираат пошироки сојузи во регионот, коишто би можеле да ѝ го загрозат државниот интегритет. На промоцијата на оваа книга за грчката надворешна политика, поранешниот министер за надворешни работи - Микаилис Папаконстантину го осуди гледиштето дека сите страни имаат некакви планови против Грција. Накратко, споменувајќи го македонското прашање, Папаконстантину рече: „Името е суверено право на секоја држава“. Тој не се согласи со официјалната политика на Грција за малцинствата, велејќи дека владата е толку исплашена од тој проблем што забранува секако истражување на него, до таа точка никогаш да не се споменуваат национални групи како Власите. Тој зборуваше за недоразбирање во врска со „славофонските Грци“, објаснувајќи дека „само оние коишто се погрешно информирани го одрекуваат нивното грчко потекло. Јазикот не е неопходен елемент за дефинирање на националната афирмација“. Папаконстантину инсистираше на реше-

³⁴⁹ MIC, Skopje; Dec. 20, 1994.

³⁵⁰ MIC, Skopje; Jan. 9, 1995.

³⁵¹ MIC, Skopje; Jan. 19, 1995.

ние за проблемите со Македонија која, како што тој рече, е населена со словенски народ различен како од Србите, така и од Бугарите.³⁵²

Имаше една дискусија во грчкиот печат, на крајот на јануари 1995, за можноста дека Грција може да го подигне ембаргото ако Европската комисија ги повлече своите обвинувања. Ова би ѝ овозможило на Македонија да се откаже од својот непопустлив став. Претседателот на левичарската *Коалиција за прогрес* - Никос Констандопулос, сакаше ембаргото против Македонија веднаш да биде подигнато, како знак на „добра волја“. „Во секој случај, рече тој, исто е како никогаш воопшто и да не постоело, затоа што Македонија ниту го смени својот став, ниту пак има некакви посебни потешкотии во обезбедувањето на набавките“.³⁵³ Во исто време солунските бизнисмени велеа дека блокадата многу ги оштетила, посебно општиот северен грчки пазар и пристаништето на Солун.

Понатамошни јавни дискусии по овие прашање се случија во текот на следните неколку месеци, со периоди кога договорот изгледаше неизбежен и други периоди на привидно повлекување на двете страни. Во март имаше информација за тоа дека е потпишан Нацрт-договор, меѓутоа без директен дијалог.³⁵⁴ Во април имаше информации дека е постигнат договор според условите коишто кружеа по медиумите од ноември, меѓутоа портпаролот на македонската влада рече дека сето тоа се шпекулации.³⁵⁵

Омекнување на грчкото однесување на границата

Кога спорот беше во својата кулминација, третманот на луѓето од различни националности коишто се обидуваа да поминат од Македонија во Грција беше усложнет од фактот што тие имаа обележја во своите документи коишто грчката влада не ги прифаќаше. Етничките Македонци, било од Грција или од Македонија, често беа тепани од стражарите на границата и на Македонците главно не им беше дозволуван влез во Грција.

На пример, летото 1994, на група австралиски државјани, многумина од коишто беа етнички Македонци, им беше забрането да ја преминат грчко-македонската граница, а во некои случаи патниците биле физички злоупотребувани, според извештаите на Австралиската телевизиска корпорација (АБЦ). АБЦ искажа критики кон Грција за непочитување на меѓународните конвенции на премините на границата. Еден радио-дописник, којшто не беше етнички Македонец, опиша дека и тој самиот имал непријатно искуство и ја повика австралиската влада да ги испита таквите случаи, бидејќи Австралија и Грција имаат *Договор за влез без виза*.³⁵⁶ Австралискиот министер за надворешни работи - Гарет Еванс, на својот грчки колега му го посочи овој проблем. На-

³⁵² *MILS News*, Skopje; Jan. 23, 1995.

³⁵³ *MIC*, Skopje; Jan. 24, 1995.

³⁵⁴ *MILS News*, Skopje; March 20, 1995.

³⁵⁵ *MIC*, Skopje; April 21, 1995.

³⁵⁶ *MILS News*, Skopje; July 11, 1994.

скоро по овој настан, на официјални службеници на КЕБС од Велика Британија и Канада им беше забранет влез во Грција на преминот Дојрани, врз основа на тоа што во документите за осигурувањето на нивните автомобили било споменато името „Република Македонија“.³⁵⁷

Меѓутоа, од јануари 1995, грчката царинска полиција покажуваше повеќе толеранција кон македонскиот печат на меѓународните документи. На патниците коишто не се државјани на Македонија им беше дозволувано да поминат и покрај фактот што нивните патнички документи го содржеа печатот на Република Македонија. Исклучок од ова правило беа одредени членови на македонски официјални или спортски делегации, и во такви прилики, грчката виза генерално беше издавана на парче хартија (заб. а не во самиот пасош)!?³⁵⁸

Крајот на ембаргото

Во првата недела на септември 1995, помошникот државен секретар на САД - Ричард Холбрук, изјави дека договор за ставање крај на спорот меѓу Македонија и Грција е формулиран така што двете држави се согласиле да постигнат компромис, „...во името на мирот на Балканот“. Тој додаде дека двете страни сакале САД да го обезбедуваат Договорот.

Во исто време, Сајрус Венс рече дека сите елементи на договор за ставање крај на спорот помеѓу Грција и Македонија се договорени со исклучок на името. Тој рече дека тоа е сестран договор кадешто секој детал е договорен. Како последица на ваквиот развој, специјалниот пратеник на претседателот на САД - Метју Нимиц, во една изјава за Македонското радио рече: „Јас се надевам дека наскоро ќе се воспостават демократски односи помеѓу нашите држави. Положбата на вашата држава е цврста и добра“. Тој очекуваше формален договор следната недела. Тој забележа дека Генералниот секретар на ООН - Бутрос Бутрос-Гали и други членови на ООН, сакаат проблемот да биде решен колку што е можно побрзо.³⁵⁹

Анкета за јавното мислење објавена во весникот *Етнос* во Атина, неколку дена подоцна покажа дека повеќе од 60% од Грците се против потпишувањето на договор со којшто ќе се подигне економското ембарго против Македонија. 32% од 600 случајно анкетирани луѓе рекоа дека договорот без друго ќе доведе до признавање на Македонија под тоа име, додека 28% ја обвинија грчката влада за „продавање на себеси“ на САД ако преговара за каков било вид на договор. Само 18,5% од анкетираниите рекоа дека проблемот со името нема никакво значење и треба да биде заборавен.

Во скоро истото тоа време, грчкиот премиер Андреас Папандреу изјави дека за време на разговорите коишто ќе се одржат наредната недела во Њу

---

³⁵⁷ *MILS News*, Skopje; Aug. 3, 1994.

³⁵⁸ *MIC*, Skopje; Jan. 10, 1995.

³⁵⁹ *MILS News*, Skopje; Sept. 7, 1995.

Јорк, Грција нема да дискутира за прашањето на името. „Овој пат ќе разговараме за малиот пакет“, истакна тој, додавајќи дека проблемот со името бара повеќе напор и време. Тој посочи дека неговата влада нема да ја признае „соседната држава“ под името Република Македонија или под кое било друго име коешто ќе го вклучува зборот Македонија.

Лидерот на партијата Нова демократија - Милтиадис Еверт, силно ја нападна владата за нејзините постапки. „По бескрајна неодговорност и лекомисленост, Владата започнува директен дијалог со Скопје за разрешување на проблемот, без да се соочи со прашањето за името коешто е најголемиот аспект на овој голем проблем“ - рече тој. Грчкиот Комитет за дијалог помеѓу граѓаните на Балканот и македонскиот Цивилен комитет за грчко-македонски дијалог и разбирање веќе усвоија заедничка изјава во којашто тие го искажуваат своето задоволство од решителноста на двете влади да постигнат договор.³⁶⁰

Привремената согласност

На 13 септември 1995, *Привремена согласност* беше потпишана меѓу претставниците на Грција и Македонија. Министерот Каролас Папуљас, претставувајќи ја Грција, опишана во Договорот како „страната од првиот дел“ и министерот Стево Црвенковски, претставувајќи ја Македонија, опишана како „страната од вториот дел“, се согласија дека Грција ќе ја признае Македонија како независна и суверена држава, дека ќе се воспостават дипломатски односи на договорено ниво со крајна цел поставување на односи на амбасадорско ниво во најскоро време. Двете страни ја потврдија нивната заедничка постоечка граница како трајна и неповредлива меѓународна граница и секоја од страните се обврза дека ќе го почитува суверенитетот, територијалниот интегритет и политичката независност на другата страна. Тие се согласија дека нема да поддржуваат акција на трета страна насочена против суверенитетот, територијалниот интегритет и политичката независност на другата страна. Тие, исто така, се согласија да се воздржат од заканата за употреба или од употреба на сила, вклучувајќи ја и заканата за употреба или употребата на сила дизајнирана за нарушување на нивната постоечка граница и се согласија дека ниту една страна нема да бара права или да поддржува барања за кој било дел од територијата на другата страна, или барања за промена на нивната постоечка граница.

Исто така, двете страни се договорија да ги продолжат преговорите под покровителство на Генералниот секретар на ООН, со цел да се постигне договор по прашањето за името на Македонија. И покрај нивните разлики по тоа прашање, секоја страна се согласи да соработува со цел да се олеснат нив-

³⁶⁰ MILS News, Skopje; Sept. 11, 1995.

ните заеднички односи на различни практични начини, вклучувајќи ја нормалната размена и трговија.

Македонија потврди дека ништо во нејзиниот Устав, а посебно во преамбулата, никогаш нема да претставува основа за било какво барање за било кој дел од грчката територија или за мешање во внатрешните работи на Грција. Македонија се согласи да престане да ја користи Свездата од Вергина (заб. Сонцето од Кутлеш со 16 краци) на нејзиното национално знаме.

Двете страни се согласија да забранат непријателски активности или пропаганда од страна на агенциите коишто се контролирани од владата и да ги обесхрабруваат акциите од приватните ентитети коишто може да предизвикаат насилство, омраза или непријателство меѓу нив, како и да ги отстранат рестрикциите за движењето на луѓето и стоките помеѓу нивните територии.

По прашањето за културните и човековите права, двете страни се согласија да бидат водени од разните постоечки меѓународни документи и да ги охрабруваат контактите помеѓу нивните народи, на сите соодветни нивоа, во согласност со меѓународниот закон и обичаи.

Грција се согласи да не приговара на било кое барање на Македонија да се приклучи на меѓународните организации сè додека Македонија го користи името „*Поранешна Југословенска Република Македонија*“ и се согласи дека економскиот развој на Македонија треба да биде потпомогнат со развивање на блиска врска со европската економска зона и со ЕУ.

Што се однесува до прашањата врзани за договорите, двете страни се согласија да ги следат прописите од поранешните билатерални договори помеѓу поранешната Социјалистичка Федеративна Република Југославија (СФРЈ) и Грција во областа на правните односи, судските одлуки и хидро-економските прашања и да воспостават нови договори, слични на овие, и во другите области од заеднички интерес.

Грција се согласи да се придржува на Конвенцијата на ООН за законот на морето во однос на статусот на Македонија како копнена држава.

Двете страни се согласија да го охрабруваат развојот на пријателски и добрососедски односи меѓу нив, посебно што се однесува до патиштата, железницата, поморскиот и воздушниот транспорт и комуникациски врски и да ги зајакнат нивните економски врски во сите полиња, вклучувајќи научна и техничка соработка, како и соработка во полето на образованието. Дури имаше и договор да се преземат чекори за соработка во елиминирањето на сите форми на загадување во областите околу границата и поопшто заштитување на околината.

Двете страни се согласија да ги подобрат и промовираат бизнис и туристичките патувања, да ги забрзаат царинските и граничните формалности, да ги модернизираат постоечките гранични премини или да изградат нови гранични премини и да соработуваат во борбата против криминалот, тероризмот, економскиот криминал, криминалот со дрога, илегалната трговија со културниот имот, прекршувањата на цивилниот воздушен транспорт и фалсификувањето.

Конечно, двете страни се согласија да се придржуваат на процедурите на ООН за средувањето на спорови.

Привремената спогодба требаше да остане во сила седум години, кога ќе биде заменета со дефинитивен договор, по којшто секоја од страните ќе може да се повлече најавувајќи го тој потег писмено 12 месеци однапред.

Во пригодата на потпишувањето на грчко-македонската спогодба, Сајрус Венс рече: „Јас можам да потврдам дека Спогодбата, според новите услови, ги откажува мерките наметнати од Грција на 16 февруари 1994 и ги заменува овие мерки со отворени и кооперативни економски односи“. Венс исто така објасни дека документот ќе стапи во сила 30 дена по неговото потпишување.

Киро Глигоров рече: „Јас посебно го поздравувам реалистичниот став којшто соседна Грција го покажа со потпишувањето на овој договор... Посебно е важно сега, во имплементацијата на договорот, да се покаже добра волја, подготвеност и фер однос во реализацијата на договорот којшто е во интерес на двете страни. Јас сум длабоко убеден дека овој акт може да стане пресвртна точка за иднината на Балканот“.

Грчките и македонските лидери едни на други си упатија честитки.³⁶¹

Пригодата на потпишувањето на договорот беше исто така пригода за воспоставување на дипломатски односи на амбасадорско ниво помеѓу САД и Република Македонија.³⁶² Во интервју за приватната телевизиска станица A1, премиерот Бранко Црвенковски рече: „Воспоставувањето на целосни дипломатски односи со САД, на амбасадорско ниво, е настан од посебно, јас би рекол историско, значење за Република Македонија. Тоа е нешто што ние го очекувавме веќе долго време, свесни дека ова ќе придонесе во голема мерка за зајакнувањето на македонската позиција не само на билатерална база во односите со САД, туку исто така генерално во меѓународната заедница“.

Реакции од светот

Во САД, претседателот Бил Клинтон го поздравил Договорот помеѓу Грција и Македонија, истакнувајќи дека тој е од голема важност за двете држави и дека значително ќе ја зголеми меѓународната стабилност.

Преговарачот на САД, Метју Нимиц, рече: „Јас секогаш сум оптимист, но што се однесува до прашањето за името, нема да биде лесно. Ние треба да сториме сè што можеме. Почетокот на преговорите по прашањето за името се очекува да стартува во втората половина на октомври, но преговорите нема да бидат лесни. Грчкиот премиер доби сè што бараше. Тоа не се однесува само на ембаргото, туку на самиот договор којшто дава можности за целосни економски и културни односи и соработка во регио-

³⁶¹ MIC, Skopje; Sept. 4, 1995.

³⁶² MIC, Skopje; Sept. 15, 1995.

нот. ПЈРМ сега ќе биде вклучена во програмата на НАТО. Добро е за Грција да има еден таков пријателски сосед“.

Нешто повеќе од една недела по потпишувањето на согласноста делегација од Департментот за одбрана на САД дојде на еднодневна посета на Република Македонија. Воената делегација, вклучувајќи го и командантот на Армијата на САД за Европа, беше примена од претседателот Глигоров, којшто го поздравил тековниот развој на соработката помеѓу двете држави во полето на одбраната. Секретарот на Армијата на САД ја повтори подготвеноста на САД да ја промовира соработката помеѓу двете армии и рече дека САД ќе застанат покрај Македонија во ова поле на меѓународно ниво.³⁶³

Шефот на Армијата на САД - Џон Шаликашвили, го посети Скопје на почетокот на октомври, велјќи: „Мило ми е да бидам повторно во државата во којашто нашите војници се толку топло добредојдени“. Двете држави го искажаа своето заедничко задоволство од развојот на воената соработка, преку програмата „Мост до Америка“ и други образовни програми за македонски офицери во САД. Заедничкиот заклучок беше дека мисијата на УНП-РЕДЕП треба да остане онаква каква што е во Македонија.³⁶⁴

Амбасадите и министерствата за надворешни работи на Велика Британија, Германија и Русија објавија изјави, искажувајќи го својот ентузијазам во врска со Привремената спогодба.

Реакциите во Атина, меѓутоа беа поделени. Провладините весници зборуваа за „ново поглавје“ во односите меѓу Грција и „Бившата Југословенска Република Македонија“ додека десничарските весници, вклучувајќи го *Adesmaftos*, ја опишуваа Спогодбата како „предавство“, „понижувачки компромис“ во којшто „Грција го предава своето единствено оружје - економското ембарго“.

Евангелос Венизелос рече: „Грчката влада е апсолутно задоволна. Позициите коишто таа ги формулираше уште од почетокот, позициите до коишто цврсто се држеше, беа прифатени“. Потенцирајќи дека Грција не сакала да се повлече од нејзината позиција за името, Венизелос забележа дека Привремената согласност нема да биде укината ако двете страни не успеат да постигнат договор за името. „Преземени се обврски“ - рече г. Венизелос, додавајќи дека Канцеларии за врски ќе бидат отворени како во Атина, така и во Скопје.

Каролас Папуљас рече: „Ова е многу важен договор и чекор напред по долги и тежки преговори и грчката влада го поздравува... само прашањето за името остана. Јас предвидувам екстремно тежки преговори по прашањето за името, коишто треба да започнат веднаш по завршувањето на 30-сет дневниот период назначен во Договорот. Ембаргото ќе биде подигнато на истиот ден кога ПЈРМ ќе го смени знамето и ќе даде сигурност во врска со Уставот“. Тој рече дека нема да има промена на ставот на Грција што се однесува до прашањето за името.

---

³⁶³ MILS News, Skopje; Sept. 21, 1995.

³⁶⁴ MIC, Skopje; Oct. 13, 1995.

Милтиадис Еверт - лидерот на најголемата опозициона партија во Грција, предвиде дека „*бескрајни дискусии*“ ќе започнат по прашањето за името „*коишто на крајот нема да одведат до никаде*“. Тој не ја одобри терминологијата во договорот којашто одбегнува именување на двете држави.

Во последната недела на октомври, грчкиот екстремистички лидер Андонис Самарас повика на поделба и кантонизација на Македонија, користејќи ја Босна како пример.

Поранешен службеник во грчката влада - Евангелос Кофос, изјави дека Договорот требало да го покрие прашањето за името и требало да го признае македонското малцинство во Грција и прашањето за дозволување на враќањето на бегалците од Егејска Македонија. Тој посочи дека во изминативе 40 или 50 години се формирала нација и очигледно е дека луѓето во неа не се чувствуваат како Бугари, Срби или Албанци. Тој рече дека проблемот е во тоа што оваа нација го земала името на првичната територија, што често се случува и на други места, а географското име е име коешто може да биде употребено од кој било жител во тој регион. Но, Грција не дозволува овие разлики да бидат разбрани од страна на грчкиот народ.³⁶⁵

Градоначалниците на градовите во Северна Грција го замолија премиерот Андреас Папандреу да не прави никакви компромиси во врска со името Македонија. Доколку нивните барања бидат одбиени или доколку тие си заминат од средбата со Папандреу незадоволни, тие се закануваат дека ќе организираат масовни демонстрации, овојпат против Атина наместо против Скопје.³⁶⁶

Сегрчката Асоцијација на Северна Македонија (Македономаси) побара од граѓаните на Солун и грчка Македонија и од Асоцијацијата на Македонци коишто живеат во Грција да се приклучат на „*третата голема средба за зачувување на грчките свети права*“. Прокламацијата, објавена во весникот *Елефтеротиџија*, повикуваше на обединета опозиција на „*планираната продажба на Македонија на скопските Славјани коишто дошле на овој регион 1 000 години по Александар Велики и Аристотел*“. Асоцијацијата го обвини Скопје за тоа што веќе ја соопштило својата намера да ги избрка Грците од Македонија.³⁶⁷

Мислењата на Македонците исто така беа поделени. Испитување спроведено од страна на Агенцијата на НИП „Нова Македонија - Дата Прес“ со 1 200 граѓани покажа дека промена на името на Републиката е неприфатливо за 79,33% од државјаните на Македонија. Наспроти тоа, 56,33% изјавија дека промена на знамето е прифатлива.³⁶⁸

На прес-конференција на Демократската партија (ДП), нејзиниот лидер - Петар Гошев, предупреди дека потпишувањето на Договорот ќе

³⁶⁵ MILS News, Skopje; Sept. 18, 1995.

³⁶⁶ MILS News, Skopje; Sept. 20, 1995.

³⁶⁷ MILS News, Skopje; Sept. 26, 1995.

³⁶⁸ MILS News, Skopje; Oct. 5, 1995.

предизвика катастрофални последици по иднината на државата, ќе биде тотално фијаско за македонската дипломатија и дека тоа е договор за национална срамота. Тој потенцираше дека договорот го негира постоењето на Егејска Македонија.

Во Универзалната сала во Скопје имаше средба на претставници на ВМРО-ДПМНЕ, Светскиот македонски конгрес (СМК), МААК - Конзервативната партија, Асоцијацијата „Достоинство“, Работничката партија и Унијата на независни синдикати за да се искаже протест и несогласување со Спогодбата. Лидерите на овие партии го изразија своето незадоволство од, како што кажаа тие, *„потпишувањето на срамниот документ против македонското национално достоинство, за којшто опозицијата дури не ни била консултирана“*.³⁶⁹ Беше прочитана изјава во којашто Владата беше обвинета за исклучување на македонската јавност од преговорите. Средбата најави протест пред македонскиот парламент за денот кога Парламентот треба да го ратификува документот.³⁶⁹

Љубчо Георгиевски, лидерот на ВМРО-ДПМНЕ, рече: *„Јас ве уверувам дека Грците повторно ќе започнат со блокади против Македонија, а нашата делегација дури не ни знае што потпишува. Ова што се случува е срамна пораз за македонската надворешна политика“*.

Лидерот на Македонската православна црква (МПЦ) во Македонија, отец Михаил, исто така искажа неодобрување на Спогодбата.

Градското собрание на Прилеп, на специјална седница, рече дека не се согласува со македонското раководство и Киро Глигоров, како негов лидер, во врска со *„прифаќањето на ултиматумот на Грција“* за промена на знамето, Уставот и името на Република Македонија. Тоа бараше Владата, Парламентот и претседателот на Републиката итно и енергично да се погрижат за завршување на преговорите во Њујорк.³⁷⁰

Надвор од Македонија, Партијата на македонската етничка заедница во Грција - *Виножито*, ја поздравиле согласноста и побара сличен дијалог помеѓу грчката влада и етничките Македонци во Грција.

Меѓутоа, делегација на Организацијата на обединетите Македонци и Македонската заедница од Северна Америка дојде во Скопје за да ја искаже својата загриженост во врска со согласноста. Во име на Организацијата, претседателот Владо Гроздановски објасни дека тие секаквиот вид на концесија го гледаат како пораз за македонската надворешна политика. Тие бараа знамето да не се промени и изјавија дека барањето за промена на Уставот е навреда и мешање во внатрешните работи на Република Македонија. Исто така, губењето на правото на домашната држава да се грижи за правата на Македонците од окупираниите делови на Македонија ќе биде национална навреда и акт на предавство кон сопствениот народ во државата.

---

³⁶⁹ *MILS News*, Skopje; Sept. 14, 1995.

³⁷⁰ *MILS News*, Skopje; Sept. 13, 1995.

Во исто време во Њујорк, пред зградата на ООН, група Македонци одржа мирен протест веејќи го македонското знаме.

Несогласување во врска со потпишувањето исто така беше искажано од Македонската црковна заедница и од Организацијата на обединетите Македонци од Торонто - Канада, Австралиско-македонскиот комитет за човекови права и Советот на Македонија за Западна Австралија.

На 27-мата седница на македонскиот парламент, на 5 октомври 110 парламентарци гласаа за предлогот за ново знаме на Македонија, коешто ќе има црвена основа и златно сонце со осум зраци. Само еден пратеник гласаше против предлогот, додека четири беа воздржани. Знамето стана официјално веднаш по објавување на одлуката во „Службениот весник на РМ“.

Грчкиот премиер Андреас Папандреу го искажа своето задоволство од одлуката како интегрален дел од напорите за нормализација на односите помеѓу двете држави.³⁷¹

ВМРО-ДПМНЕ објави изјава критикувајќи го потегот и истиот го прогласи за неприфатлив.³⁷²

Со 102 гласа „за“, 1 „против“ и 2 „воздржани“, Парламентот на Република Македонија го усвои *Законот за ратификација на Спогодба помеѓу Република Македонија и Република Грција* на 9 октомври 1995.³⁷³ Во своето обраќање, премиерот Бранко Црвенковски нагласи дека со Спогодбата, Република Грција ја признава независноста и територијалниот интегритет на Република Македонија. Црвенковски го оцени усвојувањето на *Законот за знамето* како изразување на искрена желба од страна на Македонија за имплементација на Спогодбата и враќање на нормалните соседски односи. Според Црвенковски, документот го поставува патот за целосна нормализација на односите.

Македонија беше примена како член на ОБСЕ со одлука на седницата на Комитетот на организацијата, одржана во Виена на 12 октомври.³⁷⁴

Кон крајот на октомври започнаа разговори со Грција и преговарачите на ООН во врска со името на Македонија и откако Грција ѝ понуди усни гаранции на ЕУ дека ќе го подигне ембаргото, Унијата реши да ги повлече легалните обвинувања против Грција.

Амбасадата на Република Турција во Скопје го информираше Министерството за надворешни работи на Македонија дека Република Македонија е примена како полноправен член на *Конвенцијата на Црното Море за соработка на полето на културата, образованието, науката и информациите*, покрај владите на Албанија, Ерменија, Азербејџан, Белорусија, Грузија, Молдавија, Романија Турција, Украина и Русија.³⁷⁵

³⁷¹ *MILS News*, Skopje; Oct. 6, 1995.

³⁷² *Ibid.*

³⁷³ *MIC*, Skopje; Oct. 10, 1995.

³⁷⁴ *MILS News*; Skopje, Oct. 13, 1995.

³⁷⁵ *MIC*, Skopje; Oct. 26, 1995.

Еден месец по потпишувањето на Спогодбата, започнуваат некои движења на македонско-грчките гранични премини, макар што имаше некои проблеми. Во еден момент властите на грчката граница започнаа да наплатуваат гранично осигурување од 160 германски марки за автомобили (25 000 драхми) и 500 ДЕМ (80 000 драхми) за товарни возила, иако ова наскоро беше прекинато.³⁷⁶

На луѓето од Република Македонија коишто потекнуваа од Егејскиот дел на Македонија (денешна Северна Грција) отпрвин не им беше издавана виза на македонско-грчката граница. Подоцна се покажа дека главниот проблем било пишувањето на грчките места на раѓање со македонско писмо и според македонската номенклатура.

По неколку дена од формалното парламентарно одобрување на новото македонско знаме, тоа се вееше пред зградата на ООН во Њујорк. Македонска делегација, предводена од претседателот на македонскиот парламент – г. Стојан Андов, беше присутна на церемонијата на првото подигање. Церемонијата беше отворена од Генералниот секретар, којшто истакна: *„Нема многу слики коишто искажуваат таква колективна сила како знамињата во близина на зградата на ООН... Чинот на поставувањето на македонското знаме ја симболизира вистината и разбирањето, пријателството во регионот и во меѓународната заедница, затоа што неговите бои се помеѓу тие на другите знамиња“*. Како заклучок, г. Бутрос Бутрос-Гали ѝ посака на Македонија *„да живее во мир како целосен член на семејството на нациите“*.

---

³⁷⁶ MILS News, Skopje; Oct. 30, 1995.

КОМЕРЦИЈАЛНАТА ВРЕДНОСТ НА ИМЕТО РАЗГОВОРИ

Комерцијалната штета што Р. Македонија евентуално би можела да и ја нанесе на Р. Грција најверојатно се однесува на употребата на името „Македонија“ на голем дел од грчките производи кои таа ги извезува на надворешниот пазар...

Доколку Грција кивне, ние ќе добиеме пневмонија.

Ирена Кикеркова

КОМЕРЦИЈАЛНИОТ АСПЕКТ НА „СПОРОТ“³⁷⁷

– Професор Кикеркова, доста често, односно на повеќе места во Извештајот на МКГ се наведува дека доколку Република Македонија биде призната под нејзиното уставно име, таа својата положба би ја искористила против Грција нанесувајќи ѝ штета на економски план. Она што нас не интересира е да ни го објасните токму тоа комерцијално искористување, во што се состои и какви би биле последиците?

Кикеркова: Таа комерцијална штета што Република Македонија, евентуално, би можела да ѝ ја нанесе на Република Грција најверојатно се однесува на употребата на името „Македонија“ на голем дел од грчките производи. Имајќи го предвид токму фактот што најголем дел од тие производи на кои стои името „Македонија“, Грција ги извезува и на надворешен пазар, ја ставаат неа во ситуација да се плаши од загубите што Република Македонија би можела да ѝ ги нанесе на економски план. Правилата на Светската трговска организација (СТО) предвидуваат во случај кога се користи името на некој географски поим или некоја географска ознака, дека на земјата на која тие

³⁷⁴ Интервјуто со проф. Ирена Кикеркова е водено на 11 април 2002 година, во нејзиниот кабинет на Економски факултет во Скопје, кога таа сè уште беше доцент. Поводот за овој наш разговор е да ни се даде една анализа за односите кои Република Македонија на економски план ги има со Република Грција за она што во Извештајот од МКГ се наведува како една од причините за што побрзо решавање на спорот со името, а тоа е прашањето за економската зависност на Македонија од Грција. Уште на самиот почеток професорката ни кажа дека не располага со податоци, освен официјалните податоци за надворешно-трговската размена и за странските директни инвестиции (СДИ) со потекло од Грција, што би го илустрирале во целост проблемот на зголемувањето на зависноста на македонската економија во однос на грчката. „Јас со задоволство би Ви дала некои статистички податоци и бројки за сите тие производи кои Грција ги извезува на надворешен пазар, а во чиј назив или име е употребен терминот 'Македонија', но овој вид анализа досега кај нас не е направена, дури ни во вид на проценка“ – ни рече проф. Кикеркова.

Инаку, д-р Кикеркова е професор на Економскиот факултет при УКИМ - Скопје, каде што е ангажирана на предметите *Надворешна трговија* и *Меѓународна економија*. Таа пројавува голем интерес за проучување на областите од меѓународната размена на стоки и услуги и меѓународното движење на капитал во вид на странски директни инвестиции, што се гледа и од темите со кои настапува на бројни домашни и меѓународни семинари и конференции (Австрија, Словачка, Хрватска, Грција и др). Поради својата стручна и научна определба таа била ангажирана во повеќе стратешки и развојни проекти од важност за земјата, меѓу кои спаѓаат: „Извозната стратегија на Република Македонија“, во издание на МАНУ - Скопје, 1999 година; „Програмата за привлекување инвестиции во Република Македонија“ (Министерство за развој на Република Македонија, 1999 година), а има објавено и книга под наслов *Странски директни инвестиции во земјите во транзиција - со посебен осврт на состојбите во Република Македонија* (Скопје - 1998 година), како и универзитетски учебник по предметот *Надворешна трговија* (2000 година). Има објавено и повеќе стручни трудови од оваа област во домашни и странски списанија.

и припаѓаат и следува определен процент од остварената продажба во вид на ројалитет. Во спротивно, се плаќаат пенали. Оттука и дел од проблемите за признавање на Република Македонија под уставното име и нејзин влез во СТО под тоа име. Бидејќи Република Македонија не е член на СТО³⁷⁸ таа и не можеше да покрене спор против Република Грција за користење на термините „Македонија“ и „македонски“ што беа користени во имињата на грчките производи. Но, доколку Република Македонија биде призната под уставното име и доколку би станала членка на СТО под тоа име, тогаш веќе би имало реални шанси да бидат заштитени македонските интереси преку меѓународна арбитража. Токму тоа е и причината, зошто толку се одолговлекува со влезот на Република Македонија во СТО, иако нашиот³⁷⁹ министер за финансии премногу оптимистички тврди дека ние ќе станеме членка на СТО најдоцна до крајов на годинава.³⁸⁰ Меѓутоа, повеќе од сигурно е дека за нашето членство во СТО мошне значајно е токму решавањето на спорот околу уставното име на Република Македонија и исходот на тој спор.

– *Знаејќи ја економската состојба во која се наоѓа Република Македонија од нејзиното осамостојување до денес и инвестициите кои Грција ги има во неа, кажете ни конкретно во што се состои економската зависност помеѓу Македонија и Грција?*

Кикеркова: Република Грција е еден од најголемите инвеститори во Република Македонија, поточно го зазема второто место на списокот за директните странски инвеститори, што укажува на создавање зависност на нашата економија од овој „партнер“. За тоа говори и фактот што Грција во свои раце ги има најголемите македонски фирми, почнувајќи од „Окта“, „Жито Лукс“ и други, па сè до „ОТЕ“ - кои ѝ носат голем профит, а нас не ставаат во зависна положба, бидејќи токму такво врзување само со еден странски партнер, во случајов со Грција, доведува до голема економска, но и политичка зависност. Очигледно е дека грчките инвеститори настапуваат со однапред разработена стратегија, покажувајќи голема умешност и знаење. Во оваа смисла стратегијата на нашата Влада се покажа како далеку понеуспешна и полна со недостатоци, пред сè во делот каде што се настојуваше загубарите да се приватизираат со помош на странски директни инвестиции. Меѓутоа, морам да кажам дека и покрај сите потези на нашата Влада, продавањето на Рафинеријата „Окта“ за Република Македонија се покажа како најдобар потег. Најголемата корист која Македонија ја извлече од продажбата на „Окта“ беше нафтоводот кој се изгради на нејзина територија, но целосната реализација доцни поради проблемите со експропријацијата на земјиштето на кое нафтоводот треба да се изгради на грчката територија. Секако, и овој проблем може да се

³⁷⁸ Заб. денес Р. Македонија веќе е полноправен член на оваа организација.

³⁷⁹ Актуелен министер за финансии во тој период беше г. Никола Груевски, од редовите на десничарската политичка партија ВМРО-ДПМНЕ. Во моментот на издавање на оваа книга тој е претседател на Владата на Р. Македонија.

³⁸⁰ Заб. - станува збор за 2002 година.

користи за вештачко одложување на реализацијата на проектот, иако грчката страна тврди дека бара одржливо правно решение на проблемот. Но, кога сме кај продажбата на „Окта“, морам да кажам дека барем во тоа време беше зачудувачки потегот на грчките инвеститори кои вршеа притисок над нашата Влада да ја прифати и одобри оваа продажба, а притоа ни малку не загрижувајќи сè за состојбата во која се наоѓаше Република Македонија, која тогаш беше зафатена со бран на бегалци од Косово и кога нашиот северен сосед беше воздушно нападнат од страна на НАТО алијансата. Токму сето тоа става поинаков белег на целиот овој процес, бидејќи е сосема несфатлив и зачудувачки ваквиот потег на Република Грција, којашто вложи толку голема инвестиција во едно толку ризично подрачје какво што во тоа време беше Република Македонија.

– Но, дали продолжувањето на спорот околу името е во прилог на Република Македонија или како победник во случајов би се јавила Грција?

Кикеркова: Јас би рекла дека Република Македонија губи сè. Доколку пак се запрашате зошто Македонија би изгубила сè, тогаш одговорот би го нашле во она што претходно го зборував за зависноста што таа ја има од Република Грција, која во нашава земја има вложено околу 400 милиони долари и се наоѓа на второто место на списокот на странски инвеститори. Да се има вложено толкава сума пари на едно место не е мала работа. На пример, Република Словенија, која е далеку поразвиена од Република Македонија, во списокот на најголеми инвеститори ја има Германија и секогаш кога Словенците зборуваат за таа зависност тие ги користат зборовите како „секогаш кога Германците ќе кивнат, ние се накашлуваме“. Доколку тоа го велат Словенците за нивната зависност од Германија, тогаш она што јас би го рекла за нашата зависност од Република Грција би било дека ако се продолжи со ова темпо би можело да се случи „доколку Грција кивне, ние ќе добиеме пневмонија“. Ова произлегува оттаму што, имајќи ја предвид економската ситуација во моментот, повеќе од јасно е дека најголемиот профит од фирмите во кои има инвестирано некоја грчка фирма го влече токму Република Грција многу малку вложувајќи во нова опрема, со исклучок на „Окта“. Од друга страна, она што македонските фирми ги става во една ваква положба е токму тоа што тие своите производи многу тешко може да ги пласираат на европскиот пазар ако зад нив не стои некоја поразвиена странска фирма. Токму ваквата економска поставеност може да ја втурне Република Македонија во многу понеповолна ситуација од поставеното ембарго во 1994 година. Доколку на ова се придодаде и катастрофата која ја зафати Македонија по минатогодишната војна (2001), може да се заклучи дека со евентуалното продолжување на спорот Република Македонија би изгубила најмногу. Но, тоа не мора да значи дека нашата земја и нашите политичари треба да го прифатат секое понудено решение од некои надворешни експерти со кое, пак, Република Македонија би ја приморале да се откаже од нејзиното уставно име, со што би ја повториле грешката којашто ја направивме во 1995 година кога под надворешни при-

тисоци, од една страна, и поставеното ембарго, од друга страна, ние ја потпишавме Привремената спогодба со Грција со која се откажавме од симболот „Свездата на Вергина“. Исто така, многу е важен и проблемот на бесправно одземените имоти од протераните Македонци од Егејскиот дел, за што би можело да се покрене спор пред европските инстанци за заштита на човековите права, кој бездруго би бил во полза на оштетените Македонци. Конкретно, пак, за тоа колку Република Грција би загубила доколку биде присилена (да претпоставиме доколку до тоа би дошло по нашиот прием во СТО) да плати определен процент како надоместок за тоа што го користи името „Македонија“ на нејзините производи, не би можела со сигурност да Ви одговорам, бидејќи пред да почнеме со разговорот Ви кажав дека такви податоци, за бројот и видот на овие грчки производи, кај нас не се достапни.

– *За крај, можеби и малку подалеку од ова што досега го зборувавме, би Ви поставиле едно прашање кое е поврзано со кризата којашто ја зафати Република Македонија по војната на Косово. Всушност, колку Македонија изгуби од оваа војна и што може во иднина да очекува на економски план, со огледна тоа што веќе поминавме и низ уште една војна минатата 2001 година?*

Кикеркова: Војната во СР Југославија на Република Македонија ѝ донесе катастрофални последици. Во времето на војната државата Македонија претрпе огромни загуби на стопански план бидејќи голем број на градинарски производи коишто требаше да се извезат во СРЈ останаа на границата. Со војната Македонија ја изгуби можноста да ги извезува своите производи на единствениот пазар кој ѝ носеше најголем дел од заработувачката. Војната ги затвори границите и сите производи коишто требаше да се извезат останаа тука. Но, она од што Република Македонија најмногу страдеше во овој период беа бегалците кои ја претрупаа целата нејзина територија, доведувајќи ја нејзината економска состојба на уште полошо ниво. Според мене, оваа криза беше реакција на СРЈ против Република Македонија, којашто дозволи нејзината територија да се користи за преземање на воздушните напади. Но, сметам дека последиците од оваа војна допрва доаѓаат.

4

ПРАВНАТА ДИМЕНЗИЈА НА СПОРОТ

ПРИЕМ НА МАКЕДОНИЈА ВО ООН
РЕШАВАЊЕ НА СПОРОТ ПРЕД МСП

*Грчкото барање за промена на името Република Македонија
нема никаква основа во меѓународното право - МКГ, декември 2006*

**МЕЃУНАРОДНО-ЈАВНИТЕ И
ПРИВАТНО-ПРАВНИТЕ АСПЕКТИ НА СПОРОТ
ТЕКСТОВИ**

Р. Македонија не ја искористи можноста пред МСП да покрене постапка за решавање на спорот со Р. Грција околу нејзиното име.

Татјана Петрушевска

•

Дополнителните услови поврзани со името на државата претставуваат повреда на Повелбата на ООН.

Игор Јанев

•

Разликите околу името остануваат да бидат она што се уште од самиот почеток – еден веештачки конструиран, политички, меѓудржавен спор.

Сашо Георгиевски

ООН И ГРЧКО-МАКЕДОНСКИОТ СПОР ОКОЛУ ИМЕТО³⁸¹

1. Еден од клучните чекори во процесот на меѓународното признавање на РМ беше нејзиниот прием во членство на ООН (8 април 1993). За таа цел, РМ мораше да ги задоволи условите предвидени во член 4 (1) од Повелбата на ООН³⁸² - да биде држава, да биде мирољубива држава, да ги прифаќа обврските што произлегуваат од Повелбата на ООН, да биде способна нив да ги извршува и да сака да ги извршува. Тргувајќи од вака дефинираните претпоставки за членство, Меѓународниот суд на правдата ги формулирал принципите врз кои мора да се заснова секој прием на држава во членство на ООН.³⁸³ Имено, член 4 (1) содржи исцрпачки, не *exempli causa* список од услови за членство што арбитражно би можел да се скусува или продолжува во зависност од државата што е во прашање; условите се јасни и недвосмислени, еднаш задоволени подразбираат стекнување на неотуѓивото, со ништо друго неусловено право на прием во членство во Организацијата, што мора да биде задоволено без практикување какви било дополнителни арбитражности; пропишаните услови мораат да бидат задоволени пред поднесувањето на барањето за членство, *argumentum a contrario*, кршење на правото е да се формулираат дополнителни услови, што би биле исполнети *post factum* и конечно, иако од практична гледна точка никако и најмалку важно, приемот во членство во Организацијата е неспорен факт на колективно признавање на новосоздадена држава. Во случајот на приемот на РМ во ООН, под влијание на грчко-македонскиот спор околу името на РМ, сите освен последниот правен принцип беа прекршени. Беа формулирани дополнителни услови за членство – провизорно обраќање кон РМ за сите потреби во ОН како кон „Поранешна Југословенска Република Македонија“ и започнување преговори насочени кон „надминување на разликите околу

³⁸¹ Автор на овој текст е проф. д-р Татјана Петрушевска. Овој текст всушност е само еден (првиот) дел од поширокиот труд посветен на анализа на предлогот на Нимиц од 2005 година, со оригинален наслов: *Каква е улогата на ОН во решавањето на грчко-македонскиот спор?*

³⁸² Член 4 (1) од Повелбата гласи: „Членството во Организацијата е отворено за сите други мирољубиви држави што ги прифаќаат обврските содржани во оваа Повелба и што, според оценката на Организацијата, се способни и волни да ги исполнуваат тие обврски“, *Обединети нации – Темелни документи...*, цит. дело, стр. 12.

³⁸³ Судот тоа го направи во советодавно мислење побарано од Генералното собрание на ООН по повод арбитражната интерпретација на релевантниот член. Имено, СССР го условил приемот во ООН на Цисјорданија, Италија, Финска, Португалија и Ирска во 1948 со прием на друга група држави (*Admission of a State to the United Nations (Charter, Article 4)*, *Advisory Opinion*, 1948, ICJ Rep. 57, 61 (May, 28). Опширно за принципите кај Janev I., „*Legal aspects of the use of a provisional name for Macedonia in the United Nations system*“, *AJIL*, vol. 93, 1999; pp. 157 и понатаму.

името на државата“;³⁸⁴ при што вториот требаше да биде исполнет во привремена, но недефинирана временска рамка по моментот на стапување на РМ во ООН.

2. РМ не ја искористи можноста, пред Меѓународниот суд на правда-та³⁸⁵ да покрене постапка за разрешување на спорот со РГ околу нејзиното

³⁸⁴ SC Res. 817, UN SCOR 48th Sess. Res. Dec. S/INF/49 (1993); GA Res 47/225, UN GAOR, 47th Sess., Supp. No. 49, Vol. 2 at 6, UN Doc. A/47/49 (1993).

³⁸⁵ Конститутивниот акт на Организацијата – нејзината *Повелба*, во член 7 (1), меѓу другите, го наведува Меѓународниот суд на правдата како еден од нејзините главни органи. Покрај овој член кој во еден дел има општа интерпретативна улога во контекстот на природата на во него наведените органи, член 92 има строго специфицирана намена, покрај останатото, да ја дефинира и упатеноста на Судот кон Организацијата. Тој е експлицитен во ставот дека „*Меѓународниот суд е главен судски орган на ОН*“. Вака формулираните одредби се доволна основа за извлекување на заклучокот дека нема Меѓународен суд на правдата без ООН. И навистина, конститутивниот документ на Судот – неговиот Статут (види ја публикацијата Обединети нации – темелни документи, цит. дело, стр. 45 и понатаму) – е мултилатерален меѓудржавен договор. Како таков тој е составен дел на Повелбата на ООН, односно, е придоден кон нејзиниот текст. Следствено, сите држави-членки на ООН се автоматски и страни на Статутот на Судот. Понатаму, доколку некоја држава не е членка на ООН, а сака да стане страна на Статутот, условите што таа би требало да ги исполни за да ја задоволи сопствената желба можат да ги дефинираат само органите на ООН – Собранието по препорака од Советот за безбедност. Овие два органа исто така имаат клучна улога и во процесот на изборот на персоналниот состав на Судот. Најпосле, само редоследно, никако не и по значење, орган на ООН – Советот за безбедност кој, патем, е носител на првостепената одговорност за зачувување на меѓународниот мир и безбедност, под определени услови се грижи за извршување на пресудата на Судот кон која определена странка во спорот не се придржува. Сепак, за правилно определување на карактерот на Судот пристапот мора да биде далеку посуптилен. Тој неизбежно би морал да тргне од далеку позначајната - супстанцијалната димензија на органот што е во прашање. Таа, бездруго, е изразена, пред сè, преку неговиот назив. Поимот „меѓународен“ подразбира институција пред која можат да се појавуваат само субјекти на меѓународното право. Попрецизно, само држави како носители на изворен субјективитет, без оглед на фактот дали се членки на ООН или не (надлежност *ratione personae*). Зошто државите би „излегувале“ пред Судот? Затоа што се носители на процесна способност во постапките, што тој ги спроведува за решавање на меѓудржавните спорови што можат да бидат разрешени врз основа на примена на меѓународното право. Физички лица, корпорации или други ентитети немаат право да се појавуваат пред Судот во својство на процесни страни. Всушност, нема постапка во врска со спорови меѓу ваквите субјекти, односно, меѓу некој од нив од една и конкретна држава, од друга страна. Конечно, меѓудржавните спорови ги решаваат не државите, туку трет, по дефиниција објективен и непристрасен орган - носител на судска функција, врз основа на примена на меѓународното право, т.е. преку супсумирање на конкретниот спор под релевантната одредба(и) на меѓународното право. Притоа, Судот не дејствува како орган за спроведување на политичката волја на Организацијата, туку како орган за оживотворување на универзалниот позитивен правен поредок. Всушност, Судот дејствува како орган на современата меѓународна заедница, а не само на ООН, иако во крајна линија ООН ја сочинуваат сите релевантни членки на модерната меѓународна заедница. Спореден со судските органи што функционираат во рамките на одделните внатрешни правни поредоци на постоечките држави, Меѓународниот суд е специфична институција за правораздавање. Со оглед на фактот дека меѓународната заедница е специфичен вид општествена заедница суштински различен од националните заедници, логично е и нејзината правосудна институција да биде *sui generis*. Ако современата меѓународна заедница и понатаму продолжува да биде вестфалски тип заедница, значи класична децентрализирана/ дисперзирана заедница во која државите како носители на моќ а *privi* не признаваат арбитер меѓу себе, тогаш природно е Судот да е специфичен судски орган во смисла на доминантност на процесот на договарање на државите - негови страни околу клучните аспекти на неговото функционирање. Консензуалната природа на Судот до-

име. Разбирливо, ако се знае дека надлежноста на Судот за решавање меѓудржавни спорови во персонална смисла никако не може да биде практикувана доколку државите што се во прашање на експлицитен начин не ја манифестирале сопствената волја да бидат страни во постапка пред него. Државите имаат право исклучиво во зависност од сопствената волја да му „стават“ на Судот на знаење дека определен спор, или определени видови спорови мораат да бидат решавани од него. Уште попрецизно, согласноста што државите ја даваат во опишаната насока, *de iure* ја конституира стварната надлежност на Меѓународниот суд. Значи, надлежноста на Судот во постапката на пресудување има *par excellence* договорен карактер. Следствено, кога Судот одлучува за сопствената надлежност во конкретниот случај (т.н. надлежност да одлучува за сопствената надлежност – *competence de la competence*) тој не прави ништо друго освен што констатира дали постои волја на конкретните држави спорот да им биде решен од страна на Судот.

3. Волјата во изнесената насока може да биде манифестирана на еден од следниве начини:³⁸⁶

- страните во веќе постоечки спор постигнуваат согласност неговото решавање да му го препуштат на Меѓународниот суд на правдата. Со други зборови, страните во спорот склучуваат договор (компромис)³⁸⁷ со кој *in concreto* ја дефинираат материјалната надлежност на Судот,³⁸⁸

- една страна покренува постапка пред Судот против држава која до тој момент не ја признала неговата јурисдикција, но тоа го направила во текот на самата постапка (*forum prorogatorium*), не изречно, туку со конклюдентно дејствие,³⁸⁹

- надлежноста на Судот изречно предвидена со билатерални или мултилатерални договори што предизвикуваат правни последици. Технички тоа се изведува или преку посебни одредби што се внесуваат во текстот на договорот (компромисни одредби) како дел од завршните одредби, на пример, или преку посебен договор што во вид на протокол или анекс се придодава кон основниот договор. Содржински, одредбите, односно, посебниот договор можат

ага до израз преку можноста државите сами да учествуваат во дефинирањето на неговиот состав (*ad hoc* судии), со нивното влијание врз правниот извор што ќе биде применет во конкретниот случај (на пример, кога даваат согласност во конкретниот случај Судот да пресуди врз основа на правичност – *ex aequo et bono*) и преку правото да ја определуваат неговата надлежност.

³⁸⁶ Во основа, тие се предвидени со член 36 (1) (2) од *Статутот*.

³⁸⁷ Примери за ваков вид специјални спогодби (компромиси) види на: <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter3.HTM>, pp. 3.

³⁸⁸ На овој начин била конституирана надлежност на *Постојаниот суд на меѓународната правда* во тринаесет, а на *Меѓународниот суд на правдата* до 1996 (до кога се податоците на сајтот на интернет) во 11 случаи (секој од случаите пред Меѓународниот суд поименично види го на веб сајтот: <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter3.HTM>, pp. 2).

³⁸⁹ Примери од јуриспруденцијата на Судот во оваа смисла види кај Avramov S. – Крека М., „*Medjunarodno javno pravo*“, Savremena administracija, Beograd, 1990, стр. 489 и на <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter3.HTM>, pp. 2.

или да „инсистираат“ на повеќе начини на мирно решавање спорови, меѓу кои правните (арбитража или Меѓународниот суд) се само едни во низата, кон кои хронолошки би се пристапило откако другите не би дале резултат (читај - резервна варијанта); или да го предвидуваат Судот како исклучив метод за решавање на евентуалните спорови што би произлегле од спроведувањето на конкретниот договор;³⁹⁰

- преку еднострани декларации депонирани кај Генералниот секретар на ООН и од негова страна доставени до државите-страни на Статутот и до секретарот на Судот со кои конкретни држави станале дел од системот што го овозможува факултативната клаузула предвидена со член 36(2) кој гласи: „Државите-страни на овој статут во секое време можат да изјават дека признаваат *ipso facto* и без посебна спогодба кон секоја друга држава, која ја прима истата обврска надлежност на Судот во сите правни спорови кои имаат за предмет: а) толкување на некој договор; б) секое прашање на меѓународното право; в) постоење на кој било факт кој доколку се утврди би претставувал кршење на некоја меѓународна обврска; г) природа или големина на задолжителниот надоместок поради кршење некоја меѓународна обврска“.

4. Изјавите за прифаќање на надлежноста на Судот за решавање спорови се еднострани правни акти.³⁹¹ Тие предизвикуваат правни последици само во однос на државите кои исто така со унилатерални правни акти ја прифатиле надлежноста на Судот. Во однос на државите кои станале составен дел на опишаниот систем, Меѓународниот суд на правдата дејствува, условно говорејќи, како судска функција на внатрешното право³⁹² но, само во оној обем во кој изјавите содржински се совпаѓаат. Имено, изјави се даваат или безусловно, или условно, под определени резерви:

- *ratione personae*, што значи дека некои држави кои прифатиле задолжителна надлежност на Судот од неа ги изземаат споровите со конкретни држави (на пример, државите со кои немаат воспоставено дипломатски односи; државите кои не се членки на ООН или не се страни на Статутот на Судот - негативна клаузула; или позитивна клаузула - членките на опреде-

³⁹⁰ Примери на вакви договори од повеќестрана природа види на следнава веб страница: <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter3.HTM>, p. 4-5.

³⁹¹ Списокот на држави кои до 1996 доставиле едностарни изјави за надлежност на Судот по пат на факултативна клаузула види го на веб страницата: <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter3.HTM>; p. 8.

³⁹² Само како илустрација, во 1925 од вкупно 38 држави – страни на *Статутот на Постопаниот суд на меѓународната правда* дури 23 биле дел од системот на прифатена задолжителна надлежност на Судот, наспроти 59 во 1995, од вкупно 187 држави-страни на Статутот на Меѓународниот суд на правдата (<http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter3.HTM> p. 6).

лен ентитет, на пример, државите од Комонвелтот во декларацијата на Велика Британија;³⁹³

- *ratione materiae*, што подразбира изземање на определен вид спорови, на пример, спорови во врска со прашања што спаѓаат во исклучива внатрешна надлежност на државите било во согласност со меѓународното право, било во согласност со внатрешното право на конкретната држава; спорови за кои се предвидени други мирољубиви техники на нивно разрешување; спорови што настануваат за време на непријателства; спорови што се однесуваат на мултилатерални договори; спорови што допираат некаков аспект на правото на морето итн;³⁹⁴

- *ratione temporis*, што значи изземање определени спорови кои настанале пред или по определен датум како правно-релевантен факт, најопшто, на пример, спорови кои настанале во време кога државата во прашање ја немала прифатено надлежноста на Судот.³⁹⁵

5. Во конкретниов случај, едностраната изјава на волја, министерот за надворешни работи на РГ – Каролос Папуљас ја потпишал на 20.12.1993. Со неа РГ ја прифатила задолжителната надлежност на Судот „автоматски и без посебна/специјална спогодба во секој правен спор споменат во член 36 (2) од Статутот на Судот“.³⁹⁶ Сепак, Декларацијата содржи две резерви: едната, *ratione personae*, а другата, *ratione materiae*. Првиот услов ги иззема од надлежност на Судот споровите што евентуално би настанале со држави кои немаат дадено изјава што содржински би се совпаѓала со онаа на РГ (принципот на реципроцитет), а вториот ги иззема од стварната надлежност на Судот „споровите што се поврзани со одбранбена воена акција ... поради причини на националната одбрана“.³⁹⁷

Очигледно, иако упатена во време кога РГ беше извонредно „запалена“ во врска со постоењето на нејзината северна граница на субјект кој во каков било облик би го употребувал во своето име поимот „Македонија“, сепак, во изјавата за прифаќање на задолжителната надлежност на Судот таа не ставила резерва во однос на македонско-грчкиот спор околу името. Резервата што погоре ја цитирав, дури и кога би се толкувала најекстензивно, не би можела да го „покрие“ македонско-грчкиот спор околу името бидејќи поимот „воена акција“ има прецизно ограничено значење. Изјавата е експлицитна во ставот дека нејзиното траење изнесува пет години. Оваа формулација не значи дека по истекот на овој период таа престанува да предизвикува правни последици *ipso facto*, туку треба да се толкува во насока дека правните консе-

³⁹³ Avramov S. – Kresa M., *ibid.*, str. 489; <http://www.icjci.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter3.HTM>; p. 6-7.

³⁹⁴ Види на: <http://www.icjci.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter3.HTM>, p. 7.

³⁹⁵ *Ibid.*

³⁹⁶ Види го текстот на *Декларацијата* на <http://157.150.195.3/LibertyX::D7EjQgPZaNEEtm14NIBQLATY>.

³⁹⁷ *Ibid.*

квенции ќе важат најмалку пет години. По истекот на тој период, меѓутоа, Декларацијата „ќе продолжи да биде во сила сè до моментот на соопштување на фактот на престанокот на нејзиното дејство“. ³⁹⁸ Изјава за престанок на дејството на цитираната декларација досега не била упатена. ³⁹⁹

6. Обратно, РМ не спаѓа во кругот држави кои условно или безусловно изразиле согласност за прифаќање на материјалната надлежност на Судот. ⁴⁰⁰

Отсуството на декларација за надлежност на Судот кај едната од страните во спорот е правно-релевантен факт што оневозможува покренување контестациона постапка пред Меѓународниот суд. Само како надополнување, Привремената согласност за нормализирање на односите меѓу Р. Грција и Р. Македонија (13.09.1995) содржи стандардна компромисна клаузула - член 21 - како дел од завршните одредби која гласи: „1. Страните ќе ги разрешуваат сите спорови единствено со мирољубиви средства во согласност со Повелбата на ОН; 2. Сите разлики или спорови што ќе се јават меѓу страните во врска со толкувањето или спроведувањето на оваа Привремена согласност можат да бидат поднесени од која и да е страна до Меѓународниот суд на правдата, со исклучок на разликата наведена во член 5 став 1“. ⁴⁰¹

Член 5 (1) гласи: „Страните се согласуваат да ги продолжат преговорите – (за разликите околу името, заб. на авторката) – под покровителство на Генералниот секретар на ОН, според Резолуцијата 845 (1993) на Советот за безбедност, со намера да се постигне договор за разликите наведени во таа Резолуција и во Резолуцијата 817 (1993) на Советот за безбедност“. ⁴⁰²

Очигледно, двете договорни страни постигнале согласност секој спор што ќе произлезе од спроведувањето на Привремената согласност да го изнесат пред Меѓународниот суд на правдата. Со таквата одредба е конституирана материјалната надлежност на Судот. Сепак, согласноста е дадена под резерва на спорот околу името. Тој е изземен од јурисдикција на Судот. РМ, како впрочем и РГ се правно обврзани да ја почитуваат Согласноста така како што гласи (принципот *pacta sunt servanda* е апсолутно задолжително правно правило), односно, да ја спроведуваат во добра волја (*bona fide*). Оваа обврска важи сè до моментот кога Согласноста ќе престане да предизвикува правни последици.

За нејзиниот престанок клучен е член 23 (2) кој гласи: „Оваа Согласност останува во сила сè додека не се замени со конечен договор, со тоа што по седум години, секоја од страните може да се повлече од оваа Привремена согласност со писмено известување што ќе влезе во сила дванаесет

³⁹⁸ Ibid.

³⁹⁹ Види го списокот на декларации на .../fastweb.exe?state_id=1037127083&view+ treaties&-docrank+124&numhitsfound+12739&01.11.02.

⁴⁰⁰ Ibid.

⁴⁰¹ Види член 21 од Привремената согласност за нормализација на односите меѓу Република Грција и Република Македонија, „Службен весник на РМ“, бр. 48; 12.10.1995, стр. I - IV.

⁴⁰² Види член 5 (1) од Привремената согласност.

месеци по неговото доставување до другата страна“. Значи, по седум години од моментот на неговото влегување во сила (13 октомври 1995) секоја од договорните страни има право да се повлече од договорот, со доставување писмено соопштение до спротивната страна. Но, соопштението влегува во сила по истекот на една година од датумот кога официјално и било доставено на другата страна. Седумгодишниот период веќе истече, а ниту една од страните не го откажала Договорот.

7. Кога РМ, евентуално, би решила да покрене контестациона постапка пред Судот би требало прво да ја откаже *Привремената согласност* (договорот во целина со сите негови одредби, не само оние што се однесуваат на спорот околу името). Потоа таа би морала да достави декларација за прифаќање на задолжителна надлежност на Судот која содржински би се совпаѓала со онаа на РГ. Декларацијата би морала да биде потпишана од актуелниот министер за надворешни работи во име на Владата на РМ и доставена до Генералниот секретар на ООН кој понатаму има обврска да ја препрати до државите-страни на Статутот и до секретарот на Судот. Постои правно-техничка можност и покрај преземањето на опишаните чекори од страна на РМ, РГ сепак, да избегне покренување постапка за решавање на спорот. Отказниот рок од една година не е без смисла. Имено, тоа време е сосема доволно, под претпоставка РМ да ја откаже *Привремената согласност*, РГ да го откаже дејството на нејзината Декларација без доставување нова, или да ја откаже старата и да формулира нова изјава со резерва која *ratione materiae* би го изземала од надлежност на Судот спорот околу името.

8. Но, за покренување постапка пред Меѓународниот суд на правдата, никогаш не постоела политичка волја кај РМ. Не само контестациона, туку ниту постапка во која би можело да биде констатиран фактот дека приемот на РМ во ООН подразбира преземање *ultra vires* акти од страна на надлежните органи во ООН (Советот за безбедност и Генералното собрание) во однос на правото на Организацијата преку кршење на неколку апсолутно задолжителни правни принципи на општото меѓународно право, на пример, „самоопределување на народите“, „исклучива внатрешна надлежност на државите“, „суверена еднаквост на државите“, односно, „забрана за нивна дискриминација врз каква било основа“. ⁴⁰³ Овој факт, самиот по себе, е сосема солидна правно-релевантна основа за покренување постапка пред Судот за давање советодавно мислење, особено што таа суштински се разликува од контестационата постапка:

- **прво**, субјектите/ентитетите по чија иницијатива може да биде конституирана постапка пред Судот. Постапката за давање советодавно мислење не може да биде покрената од држава, туку само од еден од следниве органи или установи:

⁴⁰³ Притоа, од правна гледна точка, неважно е дали кој било орган на РМ дал согласност на актот на кршење на меѓународното право или не, бидејќи евентуалната согласност со противправен акт нема способност да ја избрише неговата противправност.

* Генералното собрание или Советот за безбедност на ООН, врз основа на ополномоштеност заснована директно врз словото на Повелбата.⁴⁰⁴ Станува збор за генерално овластување, бидејќи овие органи можат да бараат советодавно мислење за сите правни прашања без никакви огради;

* другите органи на ООН можат, врз основа на специјално овластување од страна на Генералното собрание, да бараат советодавно мислење само за правни прашања во рамките на нивните активности;⁴⁰⁵

* специјализираните агенции во системот на ООН исто така можат да бараат советодавно мислење само по претходно добиено специјално овластување од страна на Генералното собрание.⁴⁰⁶

Се разбира, во сите наведени органи и организации „седат“ претставници на државите-членки. Во крајна линија, за воопшто да дојде до одлука за практикување на правото на покренување постапка за давање советодавно мислење главниот збор го имаат државите кои секогаш поаѓаат од сопствени-те интереси. Но, сепак, одлуката што на крајот ќе биде донесена не е прост механички збир на волјите на државите-членки на органот/организацијата, туку нов квалитет кој сепак води сметка за пошироките правни интереси. Следствено, мислењето се бара во име на конкретен орган или организација. Ниту една држава нема право да спречува давање советодавно мислење;

- **второ**, обврската на Судот да спроведе конкретна постапка. Имено, ако внимателно се чита формулацијата од Статутот која ја регулира неговата материјална надлежност – „*надлежноста на Судот се протега на сите спорови кои...*“⁴⁰⁷ би можел да се извлече заклучок дека кога некоја држава покренала постапка пред Судот, доколку тој утврди дека е надлежен за нејзино спроведување, тој нема избор, мора да ја спроведе контестационата постапка. Обратно, формулацијата „*Судот може да даде советодавно мислење*“⁴⁰⁸ му дава на Судот можност да одлучува дали давањето советодавно мислење за конкретното правно прашање е соодветно или не;

- **трето**, пресудите донесени во контестационите постапки се правно задолжителни акти. Обратно, советодавните мислења немаат правно задолжителна сила за никого, вклучително и за оние кои нив ги побарале. Сепак, и ова е веќе практика, а не право, со оглед на огромниот авторитет на страната на Судот од аспект на лицата што во него „седат“, органите и организациите се воздржуваат од однесување кое во конкретно мислење било нотирано како спротивно било на Повелбата на ООН, било на друг меѓународен акт.

⁴⁰⁴ Види член 96 (1) од Повелбата.

⁴⁰⁵ Можноста Генералното собрание во кој било момент да ополномоштува е предвидена со член 96 (2) од Повелбата.

⁴⁰⁶ Види член 96 (2) од Повелбата. Поопширно на <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter3.HTM>, *Advisory opinions*; p. 1-2.

⁴⁰⁷ Види член 36 (1) од Статутот.

⁴⁰⁸ Види член 65 (1) од Статутот.

9. Формално-правно таа би можела да биде иницирана или од Советот за безбедност или од Генералното собрание. Практично, во досегашното функционирање на ООН, Советот за безбедност упатил само едно барање за советодавно мислење.⁴⁰⁹ Значи, најреална е можноста правното прашање за кое би било побарано советодавното мислење да биде формулирано од страна на органот кој досега тоа најчесто го правел – Генералното собрание. Во оваа прилика ќе ја занемавам огромната работа околу подготвување на процесот на формално гласање за одлуката што значи макотрпно, исцрпувачко „пазарење“ комбинирано со жестоко лобирање кај претставниците на членките на ООН со цел: прво, да се запознаат со проблемот и, второ, да ги сфатат неговите далекусежни импликации. Овој дел е работа на дипломатијата и на професионални лобисти. Кога тој би се завршил успешно, *stricto sensu*, постапката во пленарниот орган би морала да започне со ставање на соодветна точка на дневен ред. Одлуката за барање советодавно мислење не спаѓа во важните прашања за кои се бара квалификувано двотретинско мнозинство.⁴¹⁰ За нејзино донесување доволно е обично мнозинство од присутните кои гласале.⁴¹¹ Актот што ќе произлезе од гласањето треба да биде формулиран или во вид на резолуција или како одлука. Таквиот акт би морал да „помине“ во Правниот (шестиот) комитет на Собранието, или барем во заедничкиот комитет во кој учествуваат некои од членовите во Правниот комитет. Со оглед на фактот дека по повод приемот на РМ во членство во ООН за неа, спротивно на член 4 од Повелбата кој ги определува условите за прием, беа формулирани дополнителни услови, прашањето би можело да гласи: *„Дали во случајот на прием на РМ во ООН било прекршено правото на Организацијата, односно, дали Советот за безбедност и Генералното собрание во име на ООН, значи Организацијата направиле(a) ultra vires акт?“* Судот не е правно обврзан да отвори постапка за давање советодавно мислење. Меѓутоа, постои основа за верување дека, доколку сите претходни фази се водат паметно и течат успешно, Судот, со оглед на репрезентативноста на неговиот состав не би си дозволил да ја испушти приликата да го повтори она што го кажал многу порано, по повод одбивањето на други држави да бидат примени во членство на ООН.⁴¹² Советодавното мислење што Судот би го формулирал нема правно задолжителна сила. Сепак, авторитетот што стои зад мислењата е толку голем што во досегашната практика на Организацијата тие биле почитувани.

10. Да заклучам, во согласност со цитираните акти на Советот за безбедност и на Генералното собрание на ООН, РМ и РГ во 1993 започнаа преговори „за разликите околу името“. Преговорите сè уште течат онака како што е предвидено, имено, *„под покровителство на ООН“*. Ваквата формулација, во

⁴⁰⁹ Види на: <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbookchapter3.HTM>, *Advisory opinions*; pp. 1-2.

⁴¹⁰ Види член 18 (2) од *Повелбата на ООН*.

⁴¹¹ Види член 18 (3) од *Повелбата на ООН*.

⁴¹² Види на: <http://www.icj-cij.org/icjwww/igeneralinformation/ibbook/Bbook8-2.01.htm>

практиката на Организацијата е синоним за нејзино посредување/медијација како дипломатска техника за мирно решавање спорови, во принцип меѓу држави - нејзини членки, но не е исклучено и меѓу држави кои тоа не се.⁴¹³ Во македонско-грчкиот спор околу името, во својство на посредник се јавува Организацијата во целина, не физичко лице реч се кое во конкретен момент во неа би извршувало значајни функции, на пример, Генералниот секретар на ООН, а уште помалку кое било друго лице, на каков било начин поврзано со Организацијата. ООН е таа која определува кој во нејзино име и колку долго ќе ги врши функциите на посредување. Организацијата е таа која го поставува лицето кое неа ќе ја претставува, како посредник во конкретниот спор. Се разбира, во име на Организацијата, тоа го прави нејзиниот врховен административен службеник – Генералниот секретар. Следствено, тој го поставува соодветното лице како личен, специјален претставник (UN Secretary General personal, special envoy),⁴¹⁴ но потполно е јасно дека како претставник на Генералниот секретар лицето кое е во прашање зборува во име на Секретарот, кој пак, од своја страна е претставник на Организацијата. Значи, во крајна линија, специјалниот претставник во грчко-македонскиот спор ја претставува не личноста на шефот на Секретаријатот на ООН како таква, туку, преку него, Организацијата во целина како медијатор во самиот спор. Постапките, активностите, предлозите што ги изложува во текот на преговарачкиот процес, специјалниот претставник ги врши како нејзин агент, што ќе рече, постапува во нејзино име. Следствено, документите, односно, хартиите што тој ги креира во функција на разрешување на спорот, дури и да се целосно производ исклучиво на неговиот индивидуален интелектуален напор, во моментот на нивно то објавување престануваат да бидат негови хартии, односно, добиваат статус/третман на официјални документи на Организацијата во целина.

---

⁴¹³ Види член 33 од *Повелбата*.

⁴¹⁴ Види на: <http://www.un.org.news/press/dots/1999/19991223.sga717.doc.html> и <http://www.un.org/news/oss/srsg/europa/htm>.

ООН НЕ МОЖЕ ДА НАМЕТНУВА НОВИ УСЛОВИ ЗА ПРИЕМ НА ДРЖАВИ⁴¹⁵

Невообичаените услови во *Резолуцијата 817* не се во врска со ограничената листа поставена во член 4. Понатаму, овие услови временски го надминуваат актот на прием. Со оглед на тоа што Повелбата не дава никаква одредба за други услови за прием, се чини дека условите што ѝ се наметнати на Македонија немаат законска основа. Секако, советодавното мислење од Меѓународниот суд за правда е сосема јасно во однос на тоа дека сите услови за прием во членство мора да се исполнат пред да се ефектуира приемот. Со оглед на тоа што условите што беа наметнати се од чисто политички карактер, тие не се компатибилни со карактерот на условите на Повелбата на Обединетите нации.

Исто така, релевантен е фактот дека *Резолуцијата 817* на Советот за безбедност, по јасното потврдување дека земјата-поднесувач на барањето за прием „ги има исполнето критериумите за членство поставени во член 4“, му препорача на Генералното собрание да ја прими државата. Актот на препорака потврди дека се исполнети условите од член 4. Со тоа дополнителните услови што беа додадени кон препораката на Македонија за членство во Обединетите нации создадоа логична неконзистентност, бидејќи *Повелбата* содржи затворена листа на барања. Откако ќе се признае дека овие барања се исполнети, државата стекнува право на прием. Дополнителните услови додадени од страна на Советот за безбедност и Генералното собрание се чини го негираат заклучокот дека државата стекнува право на прием во согласност со условите од Повелбата кои биле исполнети.

Така, признавањето дека се исполнети условите за прием значи дека Советот за безбедност потврдува дека земјата-поднесувач на барањето е земја која го сака мирот, која може и сака да ги извршува обврските од *Повелбата*, кои ги вклучуваат (меѓу другото) обврските поставени во член 2 став 4: „Сите членки, во своите меѓународни релации, ќе се воздржуваат од закана за примена на сила против територијалниот интегритет или политичката независност на која и да е држава, или на кој и да е начин се неконзистентни

⁴¹⁵ Текстот што Ви го изложуваме е преземен од месечниот магазин *Македонско време*, октомври, 1999 година, а автор е д-р Игор Јанев. Тој докторирал во Скопје, а специјализирал во Вашингтон и во елитната Школа за меѓународно право, во Масачусетс, како и во Флечеровата школа за право и дипломатија. Како специјален научен истражувач на Школата за надворешна служба при George Town Универзитетот во Вашингтон и член на Американското друштво за меѓународно право и на академскиот совет за системот на Обединетите нации, во 1998 година, пронашол четири документи, кои се однесуваат на позицијата на Република Македонија во ООН, а се значајни за регулирањето на уставното име на државата.

со целите на Обединетите нации“. Врз оваа основа, изгледа контрадикторно и некомпатибилно со правото, Резолуцијата на Советот за безбедност да даде извештај дека „се јавила разлика околу името на државата, која треба да се разреши во интерес на одржувањето мирољубиви и добрососедски односи во регионот“. Оваа одредба сугерира дека земјата-поднесувач на барањето не сака да ги исполни обврските содржани во член 2, став 4. Горенаведеното советодавно мислење од Меѓународниот суд за правда и Резолуцијата 197 на Генералното собрание не дозволуваат такви контрадикторни изјави: или тестот за прием е поминат или не е. Принципите на исцрпност, јасност, претходно исполнување и признавање, кои се содржани во судското толкување на условите на член 4 од Повелбата, мора да значат дека би било логички неконзистентно дополнителните услови да бидат додадени на резолуциите кои го препорачуваат или одлуките кои го обезбедуваат приемот на една држава.

Може да се забележи дека логиката на судското мислење, исто така се однесува на одредбата во член 2, став 7 од Повелбата, во која стои: „Ништо што е содржано во постојната Повелба не ги овластува Обединетите нации да интервенираат во прашања кои се строго во рамките на домашната јурисдикција на која било држава, ниту овозможува членките да ги постават тие прашања за решавање според Повелбата“.

При толкувањето на овој став во врска со приемот на држави во членство на Обединетите нации, судијата Крилов (кој учествувал во процесот на Меѓународниот суд на правдата во 1948 година) изјави дека „членка на Обединетите нации нема право да го базира (своето) противење за прием на некоја држава врз аргументи кои се однесуваат на прашања што спаѓаат во домашната јурисдикција на државата-поднесувач на барањето за прием“. Оваа изјава го повторува принципот содржан во советодавното мислење на Судот и во Резолуцијата 197 на Генералното собрание дека, откако соодветните органи на Обединетите нации ќе одредат дека критериумите на член 4 се задоволени, ниту орган на Обединетите нации, ниту членка на организацијата не може да го услови приемот на земјата - поднесувач на барањето со какви било дополнителни консидарации, особено ако тоа спаѓа под строга домашна јурисдикција на земјата-поднесувач. Секако, името што една држава сака да го прифати е домашно прашање и нема никакво директно влијание врз која било друга држава.

Понатаму, врз основа на принципот на раздвоеност на домашната и меѓународната јурисдикција, може да се каже дека материјално грчкото тврдење дека името на поднесувачот на барањето содржи „територијални барања“ нема никаква правна демантност. Очигледно името на државата, кое е предмет на домашната јурисдикција на таа држава (бидејќи секоја држава природно има инхерентно право на име), не создава меѓународни права за државата која го прифаќа името, ниту, пак, наметнува обврски на други држави. Името, само по себе, нема директно влијание врз територијалните права на државите. Грција ги изнесе практично истите приговори и барања и во однос

на признавањето на Македонија од страна на Европската заедница. Сепак, арбитражната комисија на ЕЗ за поранешна Југославија не го поврзуваше името на државата (Република Македонија) со грчките територијални права. Истакнати познавачи на меѓународното право, професорите Хенкин, Пју, Шахтер и Смит забележуваат дека *„се чини нема никаква основа во меѓународното право или практика за грчкото барање Македонија да го промени своето име барајќи правото за употреба на тоа име да ѝ припаѓа на Грција“*. Очигледно е дека грчките барања во однос на името Македонија се мотивирани, главно, од загриженоста дека приемот во Обединетите нации на држава со тоа име може дополнително, во политичката арена, да ги зајакне можните македонски барања за грчка територија. Самото име нема никакво законско значење за таквиот спор и никаква важност за класификациите кои можат правно да се сметаат дека се во врска со приемот на државата во Обединетите нации.

За да ја побие грчката загриженост дека името на земјата наметнува територијални барања против Грција, на 6 јануари 1992 година Македонија донесе два амандмана на својот Устав. Во нив е наведено дека Македонија *„нема никакви територијални барања кон која и да било соседна држава“*; дека нејзините граници можат да се променат само во согласност со Уставот и *„општоприфатените меѓународни стандарди“*; и дека, при изразување грижа за статусот и правата на своите граѓани и малцинства во соседните земји, таа *„нема да се меша во суверените права на други држави и нивните внатрешни работи“*. Понатаму може да се забележи дека, откако двете држави ја склучија *Привремената спогодба* на 13 септември 1995 година, под покровителство на ОН, нивните односи навлегоа во период на стабилен и прогресивен развој.

Од гледна точка на правната теорија, инхерентното право на една држава да има име произлегува од потребата еден правен персоналитет да има и правен идентитет. Во недостиг на таков идентитет, правниот субјект (како што е државата) би можел, до извесен степен (или дури и целосно) да го изгуби својот капацитет да склучува договори и независно да влегува во релации со други правни субјекти. Затоа, името на една држава се јавува како есенцијален елемент на нејзиниот правен персоналитет и на државноста. Принципите на суверената еднаквост на државите и неповредливоста на нивниот правен персоналитет водат кон заклучокот дека изборот на името е неотуѓиво право на државата. Во овој контекст, надворешното мешање во ова основно право е недозволиво, без оглед на територијалните и слични аргументи. Овој заклучок е конзистентен со претходно наведеното мислење на Хенкин, Пју, Шахтер и Смит дека државите немаат ексклузивно право за име според меѓународниот закон. Можеби меѓународната заедница треба да развие соодветни правни механизми и правила за хипотетични ситуации, кога две или повеќе држави сакаат да користат исто име. Сепак, ова не е случај со грчко-македонскиот спор, бидејќи Грција го користи името „Македонија“ за означување на една од своите покраини (која не е меѓународен правен субјект).

Прашањето на правна врска помеѓу условите за прием во членство на ОН и условите за признавање на некоја држава беше разгледувано во ОН во почетокот од 1950-те години. Секретаријатот подготви меморандум за правните аспекти на претставувањето во ОН и го достави до Советот за безбедност. Меморандумот нагласи дека признавањето на една држава и нејзиниот прием во членство на ОН се третираат според различни правила. Признавањето е главно „политичка“ одлука на одделни држави, додека приемот во членство е колективен акт на Генералното собрание врз основа на правото за зачленување на (која било) држава која ги задоволува пропишаните критериуми. Затоа, не постои никаква врска – правна или поинаква – помеѓу условите за признавање на една држава од страна на друга држава и условите за прием во ОН. Врз оваа основа, меморандумот нагласи дека е неприфатливо да се условува приемот со признавање, бидејќи приемот не значи признавање од страна на која било влада. Овој заклучок е конзистентен со претходно разгледаното советодавно мислење на Меѓународниот суд на правдата и со принципот за универзалност на ОН.

Како заклучок, откако ќе се исполнат условите поставени во член 4 од *Повелбата на ОН*, земјата-поднесувач на барањето за прием се здобива со неотуѓиво право на членство во ОН. Врз основа на проценката на Советот за безбедност дека Македонија ги задоволува условите од член 4 и *Резолуцијата 197* на Генералното собрание, во врска со придржувањето кон советодавното мислење на Меѓународниот суд за правда, се чини дека македонската пријава за членство требаше да се третира според постојната стандардна процедура за прием и закон. Дополнителните услови поврзани со името на државата претставуваат повреда на Повелбата.

Седиштето на **ООН** – Њујорк (САД)

ГРЧКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ МЕМОРАНДУМ ЗА ПРИЕМОТ НА МАКЕДОНИЈА ВО ООН⁴¹⁶

Република Македонија во процесот на своето осамостојување и истовремено меѓународно признавање, се соочи со голем број на предизвици, како на домашен, така и на меѓународен план. Во таа насока, прашањето на меѓународното признавање на Република Македонија на повеќе начини претставуваше преседан - како на политички, така и на правен план:

- прво, воспоставениот механизам за колективно признавање на поранешните југословенски републики од страна на Европската заедница⁴¹⁷ преку Арбитражната комисија, чие мислење не беше почитувано во донесувањето на политичката одлука за признавање;

- второ, во рамките на формулираната процедура за признавање на Република Македонија од страна на Европската заедница ѝ беа наметнати дополнителни и нестандартни услови за признавање;

- трето, во врска со серијата на преседани со приемот во ОН (администрирање на македонското барање за прием во членство, приемот под привремената референца, неистакнувањето на македонското знаме пред зградата на ОН);

- четврто, влијанието на македонскиот случај врз развојот на меѓународното право преку концептот на задоцнето признавање на државите итн.⁴¹⁸

Имајќи ги предвид серијата на преседани во врска со процесот на признавање на Република Македонија, во чија суштина беше македонско – грчкиот спор околу името,⁴¹⁹ овој труд ќе се фокусира на суштината на главните тези и аргументи на грчката страна во целиот процес. Во таа насока, ќе биде анализиран еден релативно непознат документ за нашата научна и стручна јавност. Станува збор за *Меморандумот на грчката влада во врска*

⁴¹⁶ Автор на овој текст е м-р Мишо Докмановиќ, асистент на Правниот факултет „Јустинијан Први“ – Скопје.

⁴¹⁷ Пристапот на Европската заедница кон колективно признавање на поранешните југословенски републики, некои научници се почесто прават споредба со колективното признавање на независноста на балканските држави на Берлинскиот конгрес, во 1878 година, кога независност добија Србија, Црна Гора, Романија и Бугарија.

⁴¹⁸ Види: Докмановиќ М., (2006) „Проблемот со меѓународното признавање на Република Македонија“ во *Зборник посветен на почесни доктори, доктори и магистри на науки (2001 – 2006 година)*, Скопје: Правен факултет „Јустинијан Први“; Dokmanovic, Miso (2006). *The Legal and International Aspects of Recognition of States*. (Unpublished MA thesis, University of Malta).

⁴¹⁹ Види: Dokmanovic Miso (2006). *The History and the Perspectives of the Macedonian – Greek Dispute over the Name*. (Unpublished postgraduate thesis, University of Malta); Докмановиќ М., (2006) „Политиката на соседните земји во однос на процесот на осамостојување на Република Македонија“ во *Годишник на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје во чест на проф. д-р Тодорка Оровчанец*, Скопје, Правен факултет.

со барањето на Република Македонија за прием во членство на ОН од 25 јануари 1993 година. Во прилог на тоа, ќе биде анализиран и македонскиот одговор на грчките ставови – *Меморандумот* од 3 февруари 1993 година.

Тука треба да се нагласи дека Република Македонија, како резултат на неможнoста на ЕЗ да се справи со прашањето на признавањето на државата која кулминираше на Лисабонскиот самит на ЕЗ,⁴²⁰ во рамките на своите дипломатски активности во текот на јули 1992 година акцентот го стави на барањето за прием во Обединетите нации. Владата на Република Македонија, на 23 јули 1992 година, на Собранието на Република Македонија му достави предлог за зачленување на Република Македонија во ООН, кое на 29 јули донесе соодветна одлука за зачленување. Ден потоа претседателот на Републиката, врз основа на член 4 од Повелбата на ОН и во согласност со одредбите на правилата на процедурата на Советот за безбедност 50–60 и одредбите на правилата на процедурата на Генералното собрание на ОН 134-138, достави барање до Генералниот секретар на ООН - Бутрос Гали, за прием на Република Македонија во членство на ООН. Во барањето за членство, претседателот Глигоров нагласи дека Република Македонија ги прифаќа општоприфатените норми на меѓународното право и смета дека приемот во членство на ОН ќе претставува значаен чекор кон мирољубиво разрешување на кризата на територијата на поранешна Југославија.⁴²¹ Во прилог на барањето за членство во ОН беше доставена и *Декларација за прифаќање на обврските содржани во Повелбата на ОН*.

Сепак, како резултат на повеќе фактори, во прв ред грчката позиција, но и обидите на британското претседателство за разрешување на отворените прашања кои го оневозможуваа признавањето на Македонија од страна на заедницата, барањето на Македонија за членство во ОН не беше експедитивно администрирано и истото беше пролонгирано до јануари 1993 година. Како резултат на неуспехот на британското претседателство и мисијата на Робин О' Нил,⁴²² по Единбуршкиот самит на Европската заедница⁴²³ процесот на

⁴²⁰ На Лисабонскиот самит ЕЗ ја изрази својата подготвеност да ја признае поранешната југословенска република Македонија во постојните граници под име кое нема да го содржи терминот Македонија. (European Council Declaration on the Former Yugoslavia, Lisbon, 27 June 1992 (UN Doc. S/24200, Annex).

⁴²¹ *Application of the Republic of Macedonia for admission to UN membership*, 30 July 1992 (UN Doc. A/47/876-S/25147, Annex).

⁴²² Што се однесува до предлогот на Робин О' Нил за разрешување на спорот меѓу Грција и Македонија тој се состоеше во следното: задржување на уставното име за внатрешна употреба и прифаќање на името „Република Македонија (Скопје)“ или „Република Македонија – главен град Скопје“ за меѓународна употреба. Овој предлог беше прифатен од македонскиот државен врв, но под притисокот на дискусиите во Собранието - Македонија се повлече од овој предлог. Истовремено, и Грција, повикувајќи се на *Лисабонската декларација*, го отфрли предлогот на О' Нил. Со тоа, неговата посредничка улога заврши без успех. Види: Докмановиќ М., (2006) *Осамостојување на Република Македонија – магистерски труд*, Правен факултет, Скопје.

признавање на Македонија индиректно им беше препуштен на ОН. Со оглед на исходот на Единбуршкиот самит, Македонија на почетокот на 1993 година го обнови барањето за членство во ОН, а генералниот секретар на ОН, Бутрос Гали на 22 јануари 1993 година го проследи македонското барање за членство до претседателот на Советот за безбедност заедно со првичното барање за членство од 30 јули 1992 година. Како резултат на ова, Грција експедитивно до ОН достави *Меморандум* кој ги изрази ставовите и позицијата на Владата на Грција во врска со барањето на поранешната југословенска република Македонија за прием во ОН. Овој меморандум, на еден систематизиран начин во 16 точки, ги изразува главните забелешки на грчката влада за прием на Република Македонија во членство на ООН под име кое ќе го содржи терминот „Македонија“.

Меморандумот од 25 јануари 1993 година се темели на повеќе тези кои, според грчката влада, ја доведуваат во прашање подготвеноста на „новата република“ да ги исполни обврските кои произлегуваат од Повелбата на ОН. Овие тези пред сè се однесуваат на безбедноста, прашањето на правните акти усвоени во процесот на осамостојување на Република Македонија, но и на прашањата на симболите и историјата. Во таа насока, грчката влада сметаше дека приемот на државата во членство на ООН „под терминот употребен во нејзината апликација за членство“ ќе предизвика натамошна дестабилизација на јужниот Балкан на краток и долг рок. И покрај тоа што грчката влада изнесе голем број забелешки во врска со барањето за членство, уште во самиот воведен дел нагласува дека Републиката не треба да биде примена во членство на организацијата без постигнување на договор за определени значајни прашања (certain outstanding issues). Истовремено, Грција ја изрази и својата подготвеност, по постигнувањето на договорот, да ја признае државата и да воспостави соработка со неа.

Во понатамошната елаборација на причините за спротиставувањето на приемот на Македонија, грчката влада го отвори прашањето на содржината на правните акти донесени во процесот на осамостојувањето на Македонија поконкретно на Уставот на Република Македонија. Забелешките се однесуваат на преамбулата и на нормативниот дел на Уставот. Во однос на преамбулата, референцата во однос на историските одлуки на АСНОМ содржана во преамбулата на Уставот, грчката влада ја искористи да се повика на *Манифестот на АСНОМ* и истото да го претстави како обид за анексија на македонската провинција во Грција и Бугарија и создавање на обединета Македонија.⁴²⁴ Што се однесува до нормативниот дел на Уставот, грчката влада посочи

⁴²³ *European Council Declaration on the former Yugoslav Republic of Macedonia*, Edinburgh; 11 – 12 December 1992 (UN Doc. S/24960, Annex III).

⁴²⁴ Оваа забелешка се однесува на повикот за обединување содржан во *Манифестот на АСНОМ*: „Македонци под Бугарија и Грција! Обединението на целиот македонски народ зависи од вашето учество во гигантскиот антифашистички фронт. Само со борба против подлиот фашистички окупатор ќе го спечалите правото на самоопределување и обединение

на членовите 3 и 49 од Уставот кои се однесуваат на промената на границите согласно Уставот „додека“ територијата на Републиката е неделива и неотуѓива односно на одредбите за грижата на Републиката за положбата и правата на македонскиот народ во соседните земји. Одредбата од членот 49 на Уставот во грчкиот меморандум е оквалификувана како обид за мешање во внатрешните работи на соседните земји во контекст на *„статусот и положбата на наводните малцинства“*.

Во забелешките во однос на историјата, грчкиот меморандум укажува дека идеите пласирани во Манифестот на АСНОМ биле отелотворени преку создавањето на „Народна Република Македонија“ и преку обидот за поддршка на комунистичкото востание од страна на Титова Југославија. Во тој правец, како што стои во меморандумот, *„по неуспехот за анексија на грчките територии во 1948 година“* продолжиле обидите за монополизација на името Македонија. Конечно, грчката влада констатира дека ваквата практика континуирано ги загрозува добрите меѓусоседски односи и стабилноста на регионот за да заклучи дека и по донесувањето на декларацијата за независност постои јасна врска и континуитет во политиката и практиката на новата република во последните 40 години.

Посебен дел во меморандумот е посветен на наводната експанзионистичка пропаганда на Македонија. Во прилог на тоа, грчката влада наведе примери за масовна циркулација на картите на обединета Македонија, непријателската пропаганда и литература која го „узурпира“ грчкото наследство и симболи, употребата на симболот на античката македонска династија, пронајден на гробот на Филип II, на официјалното знаме итн.

Конечно, последниот дел на образложението на меморандумот посветен на грчките ставови против приемот на Република Македонија во членство на ОН е посветен на прашањето на симболите односно името на државата. Во тој контекст, Грција сметаше дека Републиката употребува име на поголем географски регион, од кој на само 38,5 % се наоѓаат на територијата на државата. Од друга страна, во меморандумот е потенцирано дека на Грција ѝ припаѓаат 51, 5% од територијата на регионот со население од 2,5 милиони жители, а останатите 10 % од територијата им припаѓаат на останатите држави. Освен тоа, беше нагласено дека употребата на терминот „Република Македонија“ за име на државата води кон ексклузивност и монополизирање на употребата на терминот Македонија и дека таквата ексклузивна употреба на терминот „Македонија“ во официјалното име ќе претставува

на целиот македонски народ под покровот на Титова Југославија, која стана слободна заедница на слободни и рамноправни народи“. В. Документи за борбата на македонскиот народ за самостојност и национална држава – том први (1981), Скопје; Универзитет „Св. Кирил и Методиј“.

стимул за експанзионистичките барања не само на постојните туку и на идните генерации „во Скопје“.⁴²⁵

Покрај наведените систематизирани забелешки за македонското барање за прием во членство на ОН, Грција со *Меморандумот* ја искористи можноста да ја потсети Организацијата на процедурата и условите креирани од страна на Европската заедница во врска со признавањето на нови држави, како и уште еднаш да ги реафирмира заклучоците и декларациите на Заедницата во врска со прашањето на признавањето на Македонија.⁴²⁶ Од наведените акти, грчката влада изведува заклучок дека „ПЈРМ требаше да обезбеди соодветни правни и политички гаранции дека нема да развива територијални претензии спрема Грција, да се воздржи од непријателска пропаганда спрема оваа земја, како и од употребата на терминот Македонија во деноминацијата на државата“. Конечно, грчката влада констатира дека државата едноставно не ги исполни наведените услови.

Покрај тоа, во *Меморандумот* е подвлечена подготвеноста на Грција за развој на економската и политичката соработка со соседната Република, но само по исполнувањето на условите на ЕЗ за признавање. Исто така, во овој акт како израз на конструктивноста на Грција е прикажана поддршката на иницијативата на ЕЗ за доделување на хуманитарна и економска помош на Републиката, како и за нас сè уште непознатата иницијатива покрената од страна на Грција за наводно признавање и гарантирање на неповредливоста на границите на Македонија од страна на соседните земји.

На крајот, во врска со процедурата за прием на Македонија во ОН, грчката влада нагласи дека во надлежност на Советот за безбедност на ОН не се наоѓа исклучиво разрешувањето на спорови туку и нивната превенција и дека барањето за прием на Македонија претставува јасен пример за случај кога превентивната дипломатија е ургентно потребна. Конечно, во *Меморандумот* е подвлечено дека во досегашната практика на барањата за членство постоеле случаи кога приемот во ОН бил условен со претходно исполнување на определени услови во интерес на мирот и безбедноста, без притоа да бидат наведени примерите за посочената практика.

Имајќи ги предвид тежината на наведените грчки ставови, како и фактот дека *Меморандумот* беше доставен до сите членки на ОН кои in ultima linea требаше да одлучуваат за македонското барање за членство, македонското Министерство за надворешни работи на 3 февруари 1992 година упати

⁴²⁵ *Memorandum Reflecting the View and Position of the Government of Greece Concerning the Application of the former Yugoslav Republic of Macedonia for Admission to the United Nations*, New York; 25 January 1992.

⁴²⁶ Во таа насока, беа наведени следните документи: *Guidelines for the Recognition of New States in Eastern Europe and The Soviet Union* (UN Doc. S/23293, Annex II), *EC Declaration on the former Yugoslav Republic of Macedonia*, Guimaraes, 2 May 1992, (UN Doc. S/23880, Annex), *European Council Declaration on the Former Yugoslavia*, Lisbon, 27 June 1992 (UN Doc. S/24200, Annex), *European Council Declaration on the former Yugoslav Republic of Macedonia*, Edinburgh, 11 – 12 Dec. 1992 (UN Doc. S/24960, Annex III).

Меморандум во врска со приемот на Република Македонија во ООН и грчкиот Меморандум со кој се настојуваше истото да се спречи тоа. Македонскиот меморандум⁴²⁷ претставуваше одговор на грчката позиција, презентирана во Меморандумот од 25 јануари 1992 година и тоа по сите основи: прашањето на правната процедура за прием во ОН, прашањето на влијанието на приемот на Македонија врз безбедноста на регионот, прашањето на името, територијалните претензии и експанзионизмот, но и процедурата за осамостојување на државата и нејзиното меѓународно признавање.

Што се однесува до правната процедура за прием во ОН, во овој Меморандум Македонија го нагласи ставот дека ги исполнува сите критериуми за прием во членство на ОН, предвидени во член 4 од Повелбата. Освен тоа, во македонскиот Меморандум беше подвлечено дека не постои легална или процедурална основа една земја да го спречува или да го обусловува приемот на друга земја во ООН поради „определени значајни прашања“ и дека истото е во спротивност со начелата на ОН и на принципот на универзалноста на Организацијата. Исто така, ставот дека проблемите треба да се решат пред приемот на државата во членство на ОН, од страна на Македонија беше оценет како неприфатлив, со што државата „се држи во нерамноправна положба, со цел да се остварат неосновани антиисториски барања“.

Покрај тоа, во рамките на делот за одговорот на грчките забелешки во врска со можноста приемот на Македонија да има влијание врз безбедноста на регионот, македонската влада потенцираше повеќе контрааргументи: прво, Република Македонија беше единствената од поранешните југословенски републики која својата независност ја стекна по мирен пат и која сите проблеми ги решаваше на мирољубив начин, со потребна толеранција и преку преговори; второ, Република Македонија, на сопствена голема материјална штета, ѝ дозволи на поранешната југословенска армија да ја напушти нејзината територија, однесувајќи го со себе целокупното оружје, само со цел да се избегнат можните судири; трето, Република Македонија децидно изјави и гарантираше во Уставот дека нема територијални претензии кон ни една од соседните земји и, четврто, Република Македонија изрази подготвеност да потпише и договор со Република Грција за гаранција на границите, со можност истиот да биде гарантиран и од страна на други меѓународни фактори, како и договор за добрососедство и соработка на слична основа како договорот меѓу Полска и Германија.

Од друга страна, Македонија ги информираше ОН за актите на Грција кои можат да бидат сметани како обиди за дестабилизација на регионот. Првенствено тоа се однесуваше на појавата на длабок национализам и хистерича во Грција, на блокадата на границата и транспортот на нафта од солунското пристаниште, одржувањето на воени маневри на самата граница, со цели кои

⁴²⁷ За реакциите во врска со македонскиот Меморандум види: Андоновски З., „Меморандумот на Македонија наречен ‘најдрска провокација’: грчка реакција на новиот потег на македонската дипломатија“ во весникот *Нова Македонија* (6 февруари 1993).

беа на територијата на Македонија, како и континуираните повреди на воздушниот простор на Македонија од страна на грчки воени и цивилни авиони.

Во македонскиот *Меморандум* беше даден одговор и на грчките забелешки во врска со појавата на експанзионизам и експанзионистичка пропаганда. Македонската влада, во таа насока, апострофираше дека изјавите на екстремисти во Република Македонија и од надвор од неа немаат никаква официјална поддршка и во никоја смисла не ја рефлектираат официјалната политика на Република Македонија. Истото беше потенцирано и за печатењето и објавувањето на географски или етнички мапи на Македонија, кои Грција ги искористи да го докаже постоењето на територијални претензии од македонска страна. Во прилог на тоа, уште еднаш беше повторено дека Република Македонија и нејзините органи на власта повеќепати јавно и недвосмислено се дистанцираа од ваквите појави.

Што се однесува до (не)постоењето на македонско малцинство во Грција, а во врска со обврската за грижата за малцинствата во соседните земји содржана во член 49 од македонскиот Устав, македонската влада посочи дека и во грчкиот Устав постои слична одредба. Констатирајќи дека е добропознато дека Република Грција не признава постоење на македонско малцинство, македонската влада се запрашува ако навистина такво малцинство не постои во Република Грција, тогаш зачудува грчката реакција бидејќи во тој случај овој член не се однесува на оваа земја. Од друга страна, според Владата на Македонија, останува отворено прашањето зошто грчката влада, ако македонско малцинство постои, не ги исполнува основните права кон ова малцинство, пропишани од страна на Повелбата на ООН, документите од Хелсинки, Париската повелба и сл.

Конечно, голем дел од содржината на македонскиот меморандум е посветен на прашањето на името. Во тој правец, Македонија ги изнесе историските факти, но и македонските ставови и гледишта во врска со спорот околу името.

Потсетувајќи дека барањата на Република Грција за промена на името на Република Македонија немаат никаква правна, ниту било каква друга оправданост, Македонија ги реafirмираше следните факти: прво, регионот на Македонија во историјата за првпат дојде под грчка власт во 1913 година по Втората балканска војна односно по поделбата на Македонија со Букурешкиот мировен договор; второ, сè до август 1988 година во Грција никогаш во никаква официјална форма не се користеше името Македонија туку името Северна Грција за нејзината северна провинција; трето, Република Македонија е единствената држава која целосно со целата своја територија е сместена во Македонија (од друга страна, северната грчка провинција која го носи името Македонија претставува само мал дел од вкупната територија на Грција); четврто, Република Македонија нема никакви аспирации за монопол на името Македонија ниту пак има претензии на целиот регион под името Македонија и, петто, Генералниот конзулат на Република Грција во Скопје до почетокот на 1992 година на органите на Република Македонија им се обраќаше со името Социјалистичка Република Македонија.

Покрај тоа, на крајот на аргументацијата на македонските ставови беше нагласен фактот дека и меѓународната Арбитражна комисија, формирана од страна на Европската заедница, заклучи дека Република Македонија ги исполнува сите услови за признавање и дека името не имплицира територијални ревандации. Исто така, уште еднаш беше повторена македонската подготвеност за одредени компромиси со цел да се обезбеди траен мир и стабилност во регионот.⁴²⁸

Сепак, и покрај сè, Република Македонија не успеа да ги придобие клучните земји во Советот за безбедност на своја страна. Во почетокот на февруари 1992 година Велика Британија, Франција и Шпанија во име на ЕЗ му доставија на Советот за безбедност предлог за прием на земјата во членство на ОН под името „Поранешна Југословенска Република Македонија“. Овој предлог подоцна го прифатија и САД.

И покрај интензивните дипломатски активности не дојде до промена во предлогот за прием на Република Македонија во членство на ОН под привремената референца „Поранешна Југословенска Република Македонија“. Од тие причини, претседателот на Владата на Република Македонија, Бранко Црвенковски на 24 март 1993 година упати писмо до претседателот на Советот за безбедност на ОН. Во ова писмо, ја изрази разочараноста од немоќноста Советот за безбедност да усвои едноставна резолуција за прием на нови членки во ОН. Во тој контекст, премиерот нагласи дека Република Македонија во никој случај нема да ја прифати референцата „Поранешна Југословенска Република Македонија“ како име на државата и дека Македонија одбива на било кој начин да биде поврзана со сегашното значење на терминот „Југославија“. ⁴²⁹ Во дополнително писмо, од 5 април 1993 година, претседателот на Владата, Црвенковски, го информираше претседателот на Советот за безбедност дека македонската Влада ќе достави до копретседателите на Конференцијата за поранешна Југославија предлози за промоција на мерки за градење на доверба со Република Грција.⁴³⁰

Веќе следниот ден, грчкиот министер за надворешни работи, Михалис Папаконстантину до Советот за безбедност упати писмо со кое порача дека Предлог-резолуцијата во врска со барањето на Поранешната Југословенска Република Македонија во членство на ООН претставува прифатлива основа за прием. Освен тоа, грчкиот министер нагласи дека разрешувањето на спорот околу името, усвојувањето на соодветни мерки за градење на доверба и приемот на државата во членство на ООН под привремено име се интегрален

---

⁴²⁸ Меморандум во врска со приемот на Република Македонија во ООН, Њујорк; 3 февруари 1992 година.

⁴²⁹ *Letter from the President of the Government of the Republic of Macedonia addressed to the President of the Security Council Concerning the Application of Macedonia for Admission to UN Membership*, 24 March 1993 (UN Doc. S/25541, Annex).

⁴³⁰ *Letter from the President of the Government of the Republic of Macedonia addressed to the President of the Security Council*, Skopje; 5 April 1993 (UN Doc. S/25542, Annex).

дел од пакетот кој единствено може да ги разреши „значајните разлики“ меѓу Грција и „Новата“ република. Исто така, грчкиот министер ја пренесе сериозната загриженост на грчката влада во врска со проблемите што би можеле да произлезат со поставувањето на знамето со сонцето од Вергина (Кутлеш) во ОН.⁴³¹

Како резултат на согласноста на Грција, Советот за безбедност на ОН ја усвои *Резолуцијата 817/93* со која му препорача на Генералното собрание да ја прими во членство на ОН државата која за сите потреби во Организацијата привремено ќе биде ословувана со „Поранешна Југословенска Република Македонија“, до решавањето на разликите што се јавија околу името на државата.⁴³² По усвојувањето на Резолуцијата, претседателот на Советот за безбедност прочита изјава во која беше нагласено дека референцата „поранешна југословенска република“ во Резолуцијата не носи какви било импликации дека државата на која се однесува има каква било врска со Сојузна Република Југославија (Србија и Црна Гора) туку дека тоа само го отсликува историскиот факт дека оваа држава во минатото била Република во поранешната Социјалистичка Федеративна Република Југославија.

Врз основа на препораката на Советот за безбедност, Генералното собрание на ОН на 8 април 1993 година ја донесе *Резолуцијата 47/225* со која Република Македонија беше примена за 181 членка на ООН.⁴³³ Резолуцијата на Генералното собрание беше проследена со претседателска изјава, во која беше наведено дека преговарачкиот процес за разликите во врска со името, ќе продолжи со посредство на копретседателите на Конференцијата за поранешна Југославија, Сајрус Венс и Лордот Овен. Во рамките на процедурата за прием, на Генералното собрание на македонски јазик му се обрати претседателот на Република Македонија, Киро Глигоров кој апострофираше дека „со овој чин се круниса повеќедеценискиот стремеж на македонскиот народ и неговата 130-годишна борба за слобода и независна држава“, како и дека „приемот на Република Македонија во меѓународното семејство на народите е чин со кој триумфира правдата и светол пример како еден мал и мирољубив народ по мирен и легитимен пат го оствари своето право на самоопределување и државност и својата одговорност во меѓународната заедница“.⁴³⁴

Од погоре изнесеното можеме да констатираме дека ставовите на Република Грција, меѓу другото изнесени во *Меморандумот* од 25 јануари 1993 година, имаа огромно влијание на одлуката на Советот за безбедност и Генералното собрание на ОН во врска со приемот на Република Македонија. Како

⁴³¹ *Letter from the Minister for Foreign Affairs of Greece addressed to the President of the Security Council*, 6 April 1993.

⁴³² UN Security Council Resolution 817/93.

⁴³³ UN General Assembly Resolution 47/225.

⁴³⁴ *Говор* на претседателот Киро Глигоров одржан при приемот на Македонија во членство во ООН, на 8 април 1993 година.

што видовме, во ниеден дел на грчкиот *Меморандум* не е спомнато исполнувањето на критериумите за членство согласно членот 4 од Повелбата на ОН туку едноставно прашањето на признавањето на Република Македонија е третирано како закана за безбедноста, со цел прашањето на вистинските причини на грчкото спротивставување, прашањето на името и останатите прашања сведени под сигнатурата на „определени значајни прашања“ да бидат на еден елегантен начин отворени дури на крајот на *Меморандумот*.

Покрај тоа, грчката влада преку *Меморандумот* изврши заобиколување и манипулација со определени факти поврзани со процесот на осамостојувањето, но и меѓународното признавање на Република Македонија. Во *Меморандумот* е заобиколен фактот дека Република Македонија на барање на меѓународната заедница изврши промена на Уставот и тоа токму во наведените членови. Имено, Собранието на Република Македонија, под притисок на меѓународната заедница, во декември 1991 година започна процес на измена на Уставот, кој по забрзана постапка беше завршен на 6 јануари 1992 година со усвојувањето на два уставни амандмани. Првиот амандман нормираше дека Република Македонија нема територијални претензии кон соседите и дека границата на Република Македонија може да се менува само во согласност со Уставот, а врз принципот на доброволност и во согласност со општоприфатените меѓународни норми. Со овој амандман беше дополнет членот 3 на Уставот. Вториот амандман на Уставот го дополни членот 49, став 1 кој предвидуваше дека „Републиката се грижи за положбата и правата на припадниците на македонскиот народ во соседните земји и за иселениците од Македонија, го помага нивниот културен развој и ги унапредува врските со нив“. Оваа одредба беше дополнета со формулацијата дека „Републиката при тоа нема да се меша во суверените права на други држави и во нивните внатрешни работи“.

За манипулација со фактите најдобро зборува наводната иницијатива, наведена во грчкиот меморандум, за признавање и гарантирање на неповредливоста на границите на Македонија од страна на соседните земји. Историските факти го говорат сосема спротивното: во 1991 година токму Грција беше иницијатор на една сосема поинаква иницијатива. Имено, во овој период, грчкиот премиер Константин Мицотакис се залагаше за одржување на трилатерален состанок на Бугарија, Грција и Србија на кој би се расправало за иднината на Македонија. Подоцна, оваа иницијатива беше отфрлена од страна на Бугарија.

Освен тоа, како обид за заобиколување на фактите можеме да ја истакнеме и презентираната грчка позиција дека македонската влада со барањето за признавање под името „Република Македонија“ инсистира на ексклузивност на генералната употреба на терминот Македонија. Монополот на името на Македонија во ниту еден момент не бил официјален став на Република Македонија и тоа е потенцирано во серија на документи донесени во процесот на меѓународното признавање на државата.

Покрај тоа грчкиот меморандум претставуваше еден успешен зафат за задржување на веќе стекнатите политички позиции во рамките на Европската заедница. Со поддршката на грчките ставови, Европската заедница нивните политички барања ги крена на ниво на правни критериуми за членство. Исто така, и покрај упорното повикување на практиката за прием во ОН, грчката влада не ги наведе државите за кои постоеле дополнителни критериуми за членство во организацијата

Очигледно е дека аргументираните македонски ставови систематизирани во *Меморандумот* од 3 февруари 1993 година не беа земени предвид при донесувањето на одлуката за прием на Република Македонија во членство на ОН. Од денешен аспект гледано мора да се апострофира дека македонскиот меморандум мошне успешно ги образложи аргументите и тезите во прилог на приемот на државата во членство на ОН под уставното име. Иако делумно исполнет со емотивна содржина, ставовите од *Меморандумот* претставуваат солидна основа за водење на разговорите за разликите околу името со Република Грција. Сепак, во *Меморандумот* е испуштена можноста да се отвори прашањето на репатријацијата на поранешните грчки државјани од македонско потекло протерани за време на Граѓанската војна во Грција и реституцијата на нивниот имот. Со тоа, уште во самиот почетокот, ќе беше и формално додаден уште еден елемент во корпусот на отворени прашања меѓу двете држави, кои се перцепираа и сè уште се перцепираат исклучиво низ призмата на спорот околу името.

НЕПРИРОДЕН МЕЃУДРЖАВЕН СПОР⁴³⁵

Спорот или „разликите“ околу името на Република Македонија, како што се означени во официјалниот жаргон, веќе една и пол деценија ги оптеретуваат македонско-грчките односи. Како резултат на грчкиот отпор кон употребата на името „Република Македонија“ од страна на новата независна држава во почетокот на деведесеттите години на минатиот век, „разликите околу името“ беа создадени и понатаму третирали како јавно-правен спор, решаван преку механизмот на „добри услуги“ (de facto посредување) утврден со *Резолуцијата 817* на Советот за безбедност од 1993 година, воспоставен во рамките на ООН.

Од аспект на меѓународното јавно право, „разликите“ околу името на Република Македонија се јавуваат како билатерален спор (помеѓу Македонија и Грција) решаван во ООН, но, со практични последици и врз трети држави, во рамките на мултилатералниот форум на Обединетите нации и на други меѓународни организации. Во таа смисла, уште со *Резолуцијата 817* од 1993 година беше утврден провизорен модус на „означување“ на државата како „поранешната југословенска Република Македонија“, како привремена дезингнација употреблива во ООН сè до конечното решение на спорот, модус, кој што понатаму беше усвоен и кај други меѓународни организации, вклучително и во Советот на Европа или ЕУ. Надвор од овој режим важечки за овие (и други) меѓународни организации, меѓутоа, со оглед на билатералниот карактер на спорот, третите држави беа правно слободни еднострано да ја признаат државата под нејзиното уставно име, така што, до денес, Република Македонија, под тоа име е признаена од повеќе од стотина држави, вклучително и од Руската Федерација, Кина и од САД.⁴³⁶

Како меѓудржавен, јавноправен спор во погорната смисла, „разликите“ околу името на Република Македонија во овие 15-тина години побудија значителен интерес кај меѓународните правници, така што, постои обемна литература околу тоа. Независно од последното, меѓутоа, овој спор има и една

---

⁴³⁵ Автор на овој текст е д-р Сашо Георгиевски - вонреден професор на Правниот факултет „Јустинијан Први“ при УКИМ – Скопје.

⁴³⁶ Покрај тоа, дури и држави-членки на Е.У. како што се Франција или Обединетото Кралство, понатаму, држави како Швајцарија итн., независно од отсуството на формално признавање под името Република Македонија, развија пракса на билатерална комуникација со Република Македонија со употреба на тоа име. Инаку, Руската Федерација беше една од првите држави кои што ја признаа државата под нејзиното уставно име. Во односите помеѓу Македонија и Грција, пак, важи режимот утврден со *Привремената спогодба* од 1995 година (понатаму разработен и во *Меморандумот за практични мерки* од 1995), особено, со нејзиниот член 5 според кој обете страни ги задржуваат сопствените позиции во меѓусебните односи сè до конечното завршување на меѓудржавниот спор.

друга, многу значајна, димензија која што, се чини, е запоставена од стручна-та јавност. Креирани од државите, „разликите“ околу името на Република Македонија се рефлектираат и врз поединците - приватни лица, во прв ред, во врска со правото на лицата од Република Македонија да го употребуваат ова име во односите со други лица. Дали лицата од Република Македонија можат да го користат ова име (по своја прилика, кога се наоѓаат во јурисдикција на друга држава) кога истото е оспорено од некое друго лице и/или од државата во која остваруваат некое свое право?

Во оваа кратка расправа е направен обид, со помош на правна анализа да се одговори токму на дилемите поврзани со прашањето околу правото на користење на името на Република Македонија од приватните лица – овде именувани како „приватни аспекти“ на спорот околу името на Р. Македонија.

Последното ќе го направиме разгледувајќи две претпоставени ситуации:

а) ситуација кога како субјект на еден приватно-правен однос се појавува државата, делувајќи *de jure gestionis*; и

б) ситуација во која што во односот се јавува поединецот - физичко лице од Р. Македонија. Настрана од моралните аргументи кои што би можеле да бидат изнесени во таа смисла, одговорот на погорното прашање ќе го бараме со повикување на правни правила, кои што не мораат да бидат поврзани со меѓународното јавно право, по своја прилика, правилата на меѓународното приватно право, но и на темелните правила со кои се уредени правата на човекот, како дел на меѓународното право и на јавните поредоци на државите во кои што како субјект се јавува лице од Р. Македонија.

Употреба на името Македонија во еден комерцијален спор

Да претпоставиме дека, во еден приватноправен спор во кој што како страна учествува Република Македонија, другата приватна страна го оспорува правото државата да биде ословувана под тоа име. Или, обратно, дека во постапката, Република Македонија го оспорува сопственото ословување под име различно од уставното име на Р. Македонија и бара од страните и од судот да биде користено токму името „Република Македонија“. По своја прилика, таквиот проблем би можел да се јави пред суд на некоја странска држава и/или (уште поизвесно) пред некоја трговска арбитража лоцирана во јурисдикција различна од онаа на Република Македонија (понатаму во текстот: збирно – „трибунал“) и би морал да се реши како претходно прашање инцидентно во однос на главното прашање во спорот.

Како и според кои правила односниот трибунал би го решил ова прашање и колку Македонија би можела да се надева на тоа трибуналот да одлучи во постапката да се употребува нејзиното уставно име? Прашањето нема само теоретско значење, имајќи предвид дека државата редовно влегува во

комерцијални аранжмани со странски (вклучително и грчки) партнери во кои што, по правило, како начин на решавање на евентуалните спорови од договорот се предвидува странска арбитража во некоја земја различна од Р. Македонија.

МЈП или МПП – основа за утврдување на означувањето на Р. Македонија?

Ако се направи листа на поважни дилеми со кои што би се соочил странскиот трибунал и/или кои што би можеле да ги постават страните во спорот во врска со погорното прашање, таа, најмалку, би ги вклучила следните тврдења или дилеми, и тоа:

- прашањето е предмет на меѓудржавен спор и не е предмет на решавање во еден приватно-правен спор; единствено применливи правила во случајот се правилата на меѓународното јавно право (во натамошниот текст МЈП); или,

- различно од тоа: прашањето на употреба на името во случајот е од приватно-правен карактер, а правила применливи во случајот се правилата на меѓународното приватно право (во натамошниот текст МПП), кои што упатуваат на примена на правото на РМ;

- ако се прифати последното, дали јавниот поредок на форумот (заб. судот) може да ја из земе примената на правото избрано на погорниот начин?

Сосема извесно, првото тврдење би можело да биде истакнато од страната која што ја оспорува употребата на името Република Македонија во постапката пред трибуналот. Истото би можело да биде поткрепено со тезата дека предметот (името на една држава) не може да биде решаван во приватно-правен спор, особено, во услови кога постои јавноправен механизам, утврден со Резолуција на Советот за безбедност на ОН. Како спор меѓу две држави, истиот би морал да биде решен единствено со примена на правилата на МЈП, меѓу другото, и со одредбите содржани во *(При)Времената спогодба* помеѓу Грција и Македонија, која што го потврдува таквиот начин на решавање, без прејудиирање на позициите на државите-договорни страни до конечното решение на спорот.

Иако делува логично, слабоста на таквиот аргумент се состои во фактот што, во случајот, Република Македонија се јавува како приватно-правен субјект, делувајќи *de jure gestionis* (*de jure commercii*), независно од нејзиниот карактер на држава. Во таа смисла, целта и предметот на решавање на прашањето околу името на Р. Македонија во приватноправниот спор пред трибуналот би била сосема различна од онаа кај меѓудржавниот механизам на решавање на спорот: додека, кај последниот целта се состои во конечно решавање за името на државата како јавноправен субјект, трибуналот во приватноправниот спор би имал задача единствено *да го утврди* името на приватниот субјект – учесник во спорот, со цел за негово именување во постапката пред три-

буналот, а не и да го решава името на Р. Македонија. Решавањето на прашањето околу името е работа на државите во спорот и/или на меѓународниот форум (постоен или иден, на пример, Меѓународниот суд на правдата) создаден за таа цел, на политички начин, и/или врз основа на правилата и принципите на МЈП применливи врз државите како негови субјекти, така што, сосема извесно, арбитерот во спорот, во кој што Република Македонија се јавува како приватна страна, би одбил да се впушти во материјално решавање на името на државата со примена на правилата на МЈП.⁴³⁷

Со оглед на тоа што нема задача да го решава меѓудржавниот, јавноправен спор, на трибуналот, понатаму би му останала на располагање втората погорна алтернатива: името на државата во постапката да го утврди на начин на кој што нормално би го утврдил и името на една странка во приватноправен спор, а тоа е со помош на правилата на МПП.

Колизииите правила на МПП и името на Р. Македонија

Во отсуство на некој систем на правила за решавање на судирот на закони договорени од страните, трибуналот би го решил прашањето со примена на правилата за решавање на судирот на закони на форумот и/или – ако се работи за меѓународна трговска арбитража – врз основа на правото утврдено според правилата за решавање на судирот на закони кои што арбитерот(ите) „би ги сметале за соодветни“, принцип, кој што е одомаќен кај современата меѓународна арбитража.⁴³⁸

Како и да е, бидејќи станува збор за статусно прашање врзано за една-та од страните во спорот, правилата за решавање на судирот на закони, во било која варијанта, нормално би упатиле на примена на правото на Р. Македонија, како право најблиско до предметот за решавање – името на односното лице. Според француското приватно право, на пример, прашањата поврзани со личниот статус на страната, како што се капацитетот (заб. способноста) или името на страната се прашања на нејзиното лично право, а се уредени со правото на државјанството на страната, или, кај правните лица, со правото на неговото седиште (*siege social*),⁴³⁹ решение, кое што е, инаку, вообичаено и за другите земји. Притоа, не може да попречи тоа што, во случајов, правото спо-

⁴³⁷ Последното, секако, важи и за случајот кога на такво решавање би инсистирала Република Македонија во очекување да добие пресуда околу името со примена на МЈП од една непристрасна судска или квази-судска инстанца, што, според една таква претпоставена логика, би ѝ користело како додатен аргумент во процесот на севкупно решавање на „разликите“ околу името со Грција.

⁴³⁸ Така, на пример, членот 13.3 на *Правилата на Меѓународната трговска комора* (ICC Rules, 1975); членот 33 на *Правилата на UNCITRAL* од 1976; членот 28.2 на *Моделот на закон на УНЦИТРАЛ* од 1985 итн. Таквиот развој кај современата меѓународна арбитража значеше постепено напуштање на поранешниот принцип за автоматска примена на колизииите правила на правото во кое што е сместена арбитражата.

⁴³⁹ Види П. Мауер, „*Droit International Privee*“, 6 edition; стр. 332 и 650.

ред кое што се одредува името на правното лице е јавно право на странска држава (Уставот на Р. Македонија), бидејќи, согласно општите принципи околу судирот на закони, судовите и арбитражните трибунали, во принцип, редовно ги признаваат ефектите од примената на едно странско јавно право.⁴⁴⁰ Во случај кога прашањето околу ословувањето на Република Македонија би се појавило во постапка пред меѓународна арбитража, арбитерот *a fortiori* како „најсоодветен“ би го избрал системот на правила кои што како меродавно би го посочиле правото на Р. Македонија, како најтесно поврзано со предметот на одлучување – името на страната во спорот.

Со оглед на тоа, означувањето на државата во постапка по еден приватно-правен спор решаван од странски трибунал под името Република Македонија, согласно нејзиниот Устав, на чија што примена би упатиле правилата на МПП, се чини сосема извесно. Па, сепак, трибуналот би можел да биде повикан да одговори на уште едно прашање пред да го примени Уставот на Р. Македонија: евентуалното исклучување на примената на македонското право (Уставот) утврдена на тој начин по основ на контролната примена на јавниот поредок на форумот (*public policy*; негативно: *ordre public*), што би морал да го реши пред да одлучи да дозволи употреба на уставното име на Р. Македонија. Тоа, особено би можело да биде случај кога постапката се води во држава која што, во билатералните односи, Република Македонија ја има признаено под друго име, или, најмалку, која што во односите со неа нема воспоставено пракса на обраќање под нејзиното уставно име, така што, претпоставено, би можело да се тврди дека истото би било спротивно на нејзиниот *ordre public*. Последното, меѓутоа, претставува мошне слаб аргумент, имајќи предвид дека, по дефиниција, јавниот поредок на државите, вообичаено, вклучува темелни универзални вредности, како што се принципите на *правда*, *правичност*, *демократија* и слично, во коишто тешко дека ќе може да се смести и прашањето околу употребата на проблематизирано име на една друга држава каква што е Р. Македонија. Во таа смисла, би можело да се очекува дека, дури и ако постапката се води пред трибунал лоциран во земја која што Република Македонија ја има признаено под име различно од тоа име, трибуналот не би ја исклучил примената на правото (Уставот) на Р. Македонија - по основ на неговата несогласност со јавниот поредок на таа земја.

За разлика од погорниот случај, меѓутоа, јавниот поредок на државите, во својот домен, редовно, како вредност го содржат *почитувањето на правата на човекот*, што би можело да најде примена тогаш кога на граѓанин на Република Македонија, во постапка пред странски суд му се наметнува обврска, за означување на сопствената држава, да користи име различно од уставното име на Р. Македонија. Поаѓајќи од тоа, во продолжение на текстот ќе опфатиме еден друг приватен или личен аспект на „разликите“

⁴⁴⁰ Ibid., стр. 131. Види ја и Резолуцијата на Институтот за меѓународно право од седницата одржана во Визбаден во 1975 година (*The Application of Foreign Public Law*, I.D.I., Seccion of Wiesbaden; Aug. 11, 1975).

околу името на државата, овој пат, низ призмата на правата кои што ги ужива граѓанинот на РМ.

Употребата на името „Република Македонија“ – лично право на граѓанинот

Ако се праша граѓанинот на Република Македонија, неговата вообичаена реакција на „проблемот околу името“ издигнат на ниво на меѓудржавен спор оди по линија на оспорување на правото на државите (или на било кого) да ја ограничуваат неговата „слобода да го избере името на сопствената држава или нација“, односно, дека името на сопствената нација или држава е прашање што спаѓа исклучиво во доменот на неговиот личен избор, идентитет и интегритет. Таквиот аргумент е насочен, како кон властите на Република Грција, така и кон домашните власти и кон секоја друга држава и/или институција инволвирана во решавањето на „разликите околу името“ на Р. Македонија. Со други зборови, граѓаните, прашањето околу името на државата го доживуваат како прашање на лична, приватна работа, како прашање на сопствениот идентитет и интегритет, исто како што го доживуваат и прашањето околу изборот на сопственото име, името на своите предци или потомци, или, пак, изборот на сопствениот пол или животен стил.

Следејќи ја логиката на граѓанската реакција во Р. Македонија, сосема логично, правото на граѓаните на Република Македонија да го употребуваат името на сопствената држава (и нација) во односите со други лица треба да се бара во корпусот на меѓународни правила со кои се гарантираат основните слободи и права на човекот. Соодветно на начинот на којшто граѓанинот го доживува прашањето на името на сопствената држава, во прв ред, правото на користење на слободно избраното и доживеано име на државата (и нацијата) на која што ѝ припаѓа, би можело да се смести во доменот на правила со кои се штити приватниот живот на човекот, вклучително, и во членот 8 на *Европската конвенција за правата на човекот* (во натамошниот текст ЕКПЧ), како особено релевантна, бидејќи таквото право на граѓаните на Р. Македонија би можело да биде, првенствено, проблематизирано кај некоја држава-страна на ЕКПЧ.

Членот 8 (1) на ЕКПЧ, меѓу другото, пропишува дека „секој има право да му биде почитуван приватниот (...) живот“, под услов на можните интервенции на државите дозволени со ставот 2 на овој член. Разложена на повеќе интереси на поединецот коишто ѝ припаѓаат на оваа заштитена категорија, гаранцијата на „приватниот живот“, во прв ред, претпоставува гаранција на „личниот идентитет“ на поединецот, што, како „темелен интерес“ го вклучува: „капацитетот на поединецот да го утврди сопствениот идентитет: да одлучи за тоа и, потоа, да биде тоа што сака да биде. Во рамките на моќта на поединецот се прашањата како што се изборот на името, начинот на облекување и половиот идентитет. Не се работи само за правото на идентитет (затворено

– С.Г.) во орман; тој мора да биде „слободен да одбере како ќе биде сметан од државата и како ќе се претставува кон другите“ (потцртал: С.Г.).⁴⁴¹

Гаранцијата на „приватниот живот“ од членот 8 на ЕКПЧ не се сведува на затворена листа на заштитени категории, така што нејзиниот опфат се дефинира од страна на *Европскиот суд за човекови права* динамично, од случај во случај. Како и да е, таа е поширока од заштитата на „приватноста“ во значењето кое што последното го има во некои внатрешни системи (Обединетото Кралство итн.), така што, според некои автори, истата поединецот го заштитува од (...) „напади врз неговиот физички или ментален интегритет или морална или интелектуална слобода, напади врз честа и репутацијата и слични штети, употребата на личното име, идентитетот, афилијација (...)“ итн.⁴⁴² Обврската за државите да обезбедат „почитување“ на приватниот живот, пак, е истовремено, негативна и позитивна обврска, што за државите-страни на ЕКПЧ создава должност, не само да се воздржат од интервенции во приватниот живот на поединецот, туку и да создадат услови во кои што поединецот ќе може да ги ужива аспектите на ова право во односите со државата и со другите лица.

Со оглед на погорните квалификации, правото на избор и употреба на сопствено утврдената припадност на одредена држава или нација под одредено име, како прашање на личниот избор, моралниот интегритет и идентитет на поединецот, сосема извесно може да влезе во категоријата на „приватен живот“ чие што почитување е гарантирано со членот 8 ЕКПЧ. Широката поставеност на гаранцијата од овој член, како и фактот што, во праксата, Европскиот суд за човекови права не е ограничен со досега идентификуваните категории на повреди на правото на приватен живот и/или со тесно развиени доктрини во примена на членот 8 на ЕКПЧ, дава основа да се верува дека Судот би можел да го подведе таквиот случај под гаранцијата на овој член.

Како дополнување на горенаведеното, меѓутоа, можеби би било интересно да се разгледа аналогијата со правото на поединецот на лично име, како потесен аспект на гаранцијата на приватниот живот препознаена од Судот во Стразбур. Европскиот суд, како и Комисијата за човекови права за време на нејзиното постоење, имаа(т) јасно утврдено дека уредувањето на личните имиња потпаѓа под дејството на гаранцијата на приватниот и семеен живот на човекот. Истовремено, во неколку одлуки, како што е онаа во случајот *Стјер-на против Финска*, Судот го потврдил интересот на државите да ги уредуваат имињата на граѓаните, во случајот, да ја ограничат можноста за промена на презимето од апликантот заради остварување на јавниот интерес, на пример: за да обезбедат прецизна евиденција на популацијата, да ги осигураат начините на лична идентификација или за да го поврзат носителот на презимето

⁴⁴¹ D.J. Harris, M. O’Boyle, C. Warbrick; *Law of the European Convention on Human Rights*, Butterworths, 1995, стр. 307 (забелешката во цитираниот текст е испуштена).

⁴⁴² F.G. Jacobs, R.C.A. White, *The European Convention on Human Rights*, 2-nd ed.; Clarendon Press, Oxford; 1996, стр. 173.

со неговото семејство.⁴⁴³ Но, како што Судот утврдил во овој случај, сосема е различна ситуацијата кога државата на поединецот му наметнува промена на име, што претставува повреда на правото гарантирано со членот 8 на ЕКПЧ и што би морало да биде оправдано според некои од основите за исклучување на одговорноста од вториот став на овој член.

Ваквиот режим околу личните имиња би можел, по аналогија, да биде применлив и во врска со правото на употреба на името на сопствената нација или држава, но, во случајов, истиот е интересен за разгледување и во контекст на еден претпоставен (иако, тешко замислив) случај: оспорување на личните имиња на некои граѓани, според логиката на оспорување на името на државата применета од Грција во спорот околу името со Р. Македонија. Имено, основниот аргумент против употребата на името на државата истакнуван од грчката страна се состои во тврдењето дека, со употребата на името Македонија, македонската страна ја „присвојува грчката историја“, „грчката цивилизација“ и/или „култура“ и сл. (тука, не навлегуваме во материјалната оправданост на таквиот аргумент). Но, што ако некои лични имиња на граѓаните, исто така, имаат допирни точки со „грчката историја, култура или цивилизација“ - како, на пример, имињата Сократ, Платон или Македонка - што се, инаку, неретко, присутни како имиња на граѓани на Р. Македонија (и не само на РМ)? Дали, за да се спречи „присвојувањето“ на „грчката цивилизација, историја или култура“ би било оправдана интервенција од (некоја) држава со која што би се наметнала промена на личните имиња избрани во таа смисла?

Одговорот на ова хипотетичко, и крајно неверојатно, прашање би требало да се бара во вториот став на членот 8 на ЕКПЧ и, секако, би бил негативен. Бидејќи, како што видовме погоре, мерката на државата во вид на наметнатата промена на личните имиња на граѓаните претставува повреда на приватниот (и семеен) живот на човекот, таа би можела единствено да биде оправдана, меѓу другото, ако е преземена „како неопходна во едно демократско општество“, а „во интерес на националната безбедност, јавната сигурност или економската добросостојба на земјата - заради спречување на нeredи и криминал, заштита на здравјето и моралот, или заради заштита на правата и слободите на другите луѓе“ (член 8.2 на ЕКПЧ).

И покрај „широкиот простор за проценка“ оставен на државите при примената на погорните основи за исклучување на повредата на членот 8 ЕКПЧ, не треба многу размислување за да се утврди дека евентуалната мерка на наметнатата промена на имињата на граѓаните од државата заради заштита на наводни „историски, цивилизациски, културни“ и слични вредности „во сопственост“ на некоја нација не би можела да биде оправдана по некоја од овие основи и дека истата би претставувала флагрантна повреда на правото на приватен (и семеен) живот

⁴⁴³ *Stjerna v. Finland*, Judgement of 25 Nov. 1994; Series A, No. 299-B, особено параграф 39. Види ја и пресудата во случајот *Burgharz v. Switzerland*, Judgement of 22 Feb. 1994; Series A, No. 280-B.

на човекот. Таквата мерка би „паднала“ веќе по првото барање за нејзина „демократичност“ што, во праксата на Судот се цени со оглед на европскиот „консензус“ или „заедничко разбирање“ на нејзината оправданост, како стандард воспоставен при примената на членот 8 (2) на ЕКПЧ.

По својот карактер, мерката на наметната промена на личните имиња на луѓето во името на зачувување на нечија „историја, цивилизација и култура“ не би се разликувала од некогашните присилни асимилаторски практики на промена на имињата на луѓето од властите од времето кога индивидуалните судбини на луѓето беа само „внатрешна работа“ на државите, а поединците – само поданици на јавната власт, што според денешниот цивилизациски стандард на почитување на човековите права, би било крајно недопустливо и неморално.

Па, сепак, колку и да е неверојатно да се случи во праксата, погорната претпоставена ситуација укажува на апсурдноста на главниот аргумент употребуван од Република Грција во (и во врска со) спорот околу името на Република Македонија. Од друга страна, применета по аналогија, истата укажува и на неоправданоста на евентуалното повикување на членот 8(2) на ЕКПЧ од некоја држава како на основа за одбивање на правото на поединецот да го употребува името на сопствената држава или нација, во рамките на нејзината јурисдикција, како негово индивидуално право на приватен живот.

Заклучни согледувања

Може да се замислат најразлични основи од доменот на правила за заштита на правата на човекот што би можеле да бидат повикани од македонскиот граѓанин во одбрана против евентуалниот обид во одреден однос да му се наметне да употребува име различно од името Република Македонија. Основ за тоа, на пример, би можел да се најде во правото на самоопределување применето како индивидуално право, или, пак, во правото на човекот слободно да ја избере групата на сопствената етничка, јазична или религиозна припадност, својствено за припадниците на малцинствата, кое што, по аналогија, би можело да биде применливо и кај правото на избор на националната афилијација и сл. Па, сепак, се чини, најсоодветна да му го обезбеди правото да го употребува името на сопствената држава на граѓанинот е гаранцијата за почитување на неговиот *приватен живот*, која што е и најблиску до начинот на кој што го чувствува името на државата, а, која што, најмалку, по аналогија, слободно може да најде примена во случај кога таквото право му е оспорено од некоја друга држава или лице.

Кога, пак, во еден приватноправен спор пред странски форум во којшто, како приватна страна, учествува Република Македонија, во постапката би се инсистирало таа да биде означена со име различно од нејзиното уставно име, последното, сосема извесно, би било избегнато со повикување на правилата на МПП кои што, нормално, би упатиле на примена на нејзиниот устав. Тоа е значајно да се има предвид, меѓу другото, и заради тоа што, во праксата на склучување на некои

инвестициски договори со странски партнери, се има случено Република Македонија да прифати ознака различна од уставното име за цел на нејзино именување како договорна страна, што, само по себе, би значело имплицитно (беспотребно) откажување од името во еден приватно-правен однос.

Кога „разликите околу името“ на Република Македонија ќе се постават низ призмата на еден приватен или личен однос, вклучително и однос во којшто државата учествува како приватно лице, правилата применливи за да одредат како ќе се именува таа во случај кога е оспорена употребата на нејзиното име, упатуваат на еден единствен (и логичен) резултат: државата ќе се именува така, како што е утврдено со нејзиниот Устав - во крајна линија - од граѓаните на Р. Македонија. Независно од тоа, меѓутоа, „разликите околу името“ на Република Македонија остануваат да бидат тоа што се уште од самиот почеток: еден вештачки конструиран, политички, меѓудржавен спор!

ГЛИГОРОВ:
ПРИВРЕМЕНАТА СПОГОДБА И ОБИДОТ ЗА ДОГОВОР⁴⁴⁴

На 5 септември 1995 година, во Атина и Вашингтон, истовремено беше објавено дека идната недела во Њујорк ќе се потпише македонско-грчкиот договор. Претседателот Клинтон ја поздравил одлуката на Атина. Исто така и германскиот министер за надворешни работи, Кинкел, по повод напредокот на македонско-грчките преговори, најавил германска помош за Македонија.

Пред да отпатува нашиот министер, Стево Црвенковски, за Њујорк и Вашингтон, решивме да го информираме Собранието за најновите моменти во македонско-грчкиот спор, меѓутоа на таа седница, така беше договорено со посредниците, самата содржина на Договорот сè уште се чуваше како тајна.

Хронологијата на склучувањето на новиот документ изгледаше вака: на 12 септември посредникот Сајрус Венс предложи нова верзија на Привремената согласност со имињата на посредниците од „Првата и Втората страна“, при што ние бевме „Втората страна“. Повторно дојде до некои недоразбирања околу симнувањето на ембаргото и поради тоа самото потпишување на спогодбата беше одложено. Утредента во Њујорк се сретнаа министрите за надворешни работи на Македонија и Грција, Стево Црвенковски и Каролос Папуљас, за да ги усогласат ставовите, и истиот ден ја потпишаа „Спогодбата за нормализација на односите меѓу Македонија и Грција“ (т.н. Interim accord), при што двајцата министри ги ставија своите потписи под „Првата, односно Втората страна“.

Според „сценариото“, уште истиот ден, јас и претседателот Бил Клинтон разменивме писма со кои се воспоставени целосни дипломатски односи меѓу Република Македонија и САД. Во својата изјава по овој повод, јас го оценив постигнатиот договор како нов успех на мирољубивата политика на Македонија, а претседателот Клинтон приреди церемонија во Белата кука по повод потпишувањето на македонско-грчката спогодба. По овој повод пратив телеграми до претседателот Стефанопулос и премиерот Папандреу, и овој пат тие ми одговорија со телеграми во кои се истакнува значењето од подобрувањето на односите меѓу двете земји. Сајрус Венс го информираше Советот за безбедност за постигнатата согласност. Примив пораки од поголем број светски државници во кои тие го поздравуваа потпишувањето на Спогодбата.

Дваесетина дена подоцна беше извршен атентатот врз мене. Но, тоа не се одрази врз овој процес. Македонија пристапи кон доследно имплементирање на договореното, со надеж дека со тоа е отворен патот за надминување на

---

⁴⁴⁴ Овој дел е извадок од книгата *Македонија е сè што имаме* – чиј автор е г. Киро Глигоров, првиот претседател на независна Република Македонија; Издавачки центар - ТРИ, Скопје, 2001; стр. 387-390.

проблемите меѓу двете земји и за постепено изнаоѓање на решение за спорот околу името. На 9 октомври Собранието на Република Македонија ја ратификува Привремената спогодба меѓу Македонија и Грција. Во Скопје продолжи работата на експертските тимови во врска со примената на Спогодбата. По напорни преговори, во Скопје беше потпишан *Меморандумот за практична примена на њујоршката спогодба*, со кој беа регулирани прашањата околу движењето на луѓето и прометот на стоките преку македонско-грчката граница. На 15 октомври беше укинато грчкото ембарго спрема Република Македонија, воведено на 16 февруари 1994 година. Македонско-грчката граница дефинитивно беше отворена за промет на стоки и минување на луѓе. Во Атина беа потпишани и другите придружни документи: *Меморандумот за отворање канцеларии за врски во Скопје и Атина*, *Протоколот за заемниот визен режим и таксите*, *Протоколот за транспорт и комуникации*, *Протоколот за практична примена на царинските работи*, *Протоколот за меѓународна зелена карта за осигурување на возилата*.

Ја исполниме обврската да го промениме државното знаме, и новото знаме, на 22 октомври, на свечен начин, беше подигнато пред палатата на Обединетите нации во Њујорк.

Официјалниот текст на *Привремената спогодба за нормализирање на односите (меѓу Македонија и Грција)* е објавен во печатот, тој ѝ е познат на јавноста. Практично, со потпишувањето на *Привремената спогодба* дојде до нормализација на односите меѓу нас и соседна Грција. Се разрешија редица прашања, со меморандуми, протоколи итн., околу употребата на името во нашите пасоши, како да се издаваат визите, во трговскиот режим... Но, проблемот околу името остана и понатаму да се расправа во Њујорк. Во членот 5 од Привремената спогодба ова прашање е решено на следниов начин:

1. Страните се согласуваат да ги продолжат преговорите под покровителство на Генералниот секретар на Обединетите нации, според *Резолуцијата 845* (1993) на Советот за безбедност, со намера да се постигне договор за разликите наведени во таа резолуција и во *Резолуцијата 817* (1993) на Советот за безбедност.

2. Признавајќи ја разликата што постои меѓу нив во однос на името на Втората страна, секоја страна ги задржува своите права што се во согласност со обврските преземени со оваа привремена согласност. Страните ќе соработуваат со намера да ги овозможат нивните заемни односи и покрај нивните соодветни позиции во однос на името на Втората страна. Во тој контекст, Страните ќе преземат практични мерки, вклучително и во врска со прашањето на документите, заради нормално извршување на трговијата и размената меѓу нив на начин конзистентен со нивните соодветни позиции во врска со името на Втората страна. Страните ќе преземат практични мерки разликите околу името на Втората страна да не го попречуваат ниту да се мешаат во нормалната размена и трговијата меѓу Втората страна и трети страни.

За овие преземени обврски се водеше сметка при спроведувањето на Спогодбата. Барем од наша страна, настојувавме да најдеме решенија за користењето на името, како на пример, со визите. Грчките погранични органи нив не ги издаваа на нашите пасоши - „за да не се случи, не дај Боже, да го признаат нашето име“ - бидејќи на нив пишуваше Република Македонија - туку ги издаваа на посебни листови хартија. Дали тоа го правеа секогаш и Грците - тоа е друга приказна. Имаме причини да не бидеме докрај задоволни, особено кога станува збор за она што е запишано во Спогодбата околу размената и трговијата меѓу нас и трети земји. Имаше и еден непријатен случај во телата на Европската комисија, кога поради резервите на претседателот на една комисија, кој беше по потекло Грк, се одложуваше постапката околу Договорот за трговија. Но, и тоа помина...

А и разговорите во Њујорк течеа непрекинато. Едно време имаа свое темпо, се одржуваа секој месец по еднаш, потоа, кога беа изборите кај нас имаше пауза, кога беа грчките избори исто така поминаа неколку месеци, но за целото тоа време претставниците беа исти и од нашата и од нивната страна - амбасадорите Тошевски, од наша, и Захаракис, од грчка страна. Тие веќе добро се запознаа, дури имаа обичај да прават и приватни средби, за ручек, за вечера, ако имаше некој нешто да каже.

Ние се обидовме двапати да предложиме нешто како основа за договорот, но Грците одбиваа. По извесно време јас сметав дека може да биде решение, ако се сложат Грците, прво да се регистрира нашата држава во Обединетите нации под името Република Македонија, и околу тоа да нема никаков исклучок, тоа, нашето уставно име, да важи и за сите билатерални договори со сите земји што се членки во Обединетите нации. Истовремено, сметав дека треба да покажеме готовност, бидејќи ние и инаку не можеме Грците да ги натераме да нè викаат Република Македонија. Ако тоа не го сакаат, тогаш, сметав да ги продолжиме билатералните разговори, но само за тоа како и со кое име нам ќе ни се обраќаат Грците. Настојував прашањето за името да го сведеме само во односите со Грција, а не како сега, кога имаме во некои случаи однос со името со Обединетите нации што се пренесува и на односите со Европската унија, со разни други меѓународни организации, дури и разни спортски, како ФИФА итн.

Прво, овој наш предлог Вања Тошевски го изложи усно. Притоа, Захаракис рекол дека тој нема инструкции за такво нешто и дека мора да ја праша Атина. Набргу пак закажаа разговор. Јас тогаш му реков на амбасадорот Тошевски предлогот да го подготви писмено и да го приложи во разговорите, како наш официјален предлог. Тој тоа го стори во присуство на Венс и по неговото разгледување Захаракис рекол дека добил негативен одговор од Атина и дека тие не можат да го прифатат тоа, зашто заклучокот на Советот за безбедност (од Резолуцијата) се однесува на сите, не само на Грција.

Но, факт е што се потврдуваше секој ден, дека другите не покажаа посебен интерес да не викаат „Поранешна Југословенска Република Македони-

ја“. Како што покажува практиката, нешто повеќе од половината земји со кои воспоставивме целосни дипломатски односи нè признаа како Република Македонија. Сите тие договори се депонирани во Обединетите нации, а брзо потоа и одделни членки на Европската унија, како Германија и некои други земји, се согласија со нас да склучуваат договори, не со таа референца, туку на нив да пишува, на пример, дека „германската и македонската влада се договорија да склучат тоа и тоа и тоа...“ Слично се случи со Французите кои, исто така, се согласија и во директните обраќања и во писмата што ми ги упатувааше господинот Ширак, а и други нивни официјални фактори, да ни се обраќаат како на Република Македонија. Таа практика се прифати и од Холандија, Данска, Шведска, Британската кралица и од други шефови на држави и влади.

При тоа, сега сакам да истакнам, и покрај толкуте шпекулации, во целиот овој период немаше ниту еден конкретен грчки предлог како да се реши ова прашање, освен оној познатиот - да го смениме името. Тие постојано повторуваа: познати се нашите услови, ние немаме што да отстапуваме од тоа, ако се согласи Македонија тогаш е решен проблемот, ако не... А, времето си течеше, реално беше да се плашиме дека по истекот на важењето на *Привремената спогодба*, ако до тогаш не се реши проблемот со името, тој би можел пак да се усложни.

* * *

Кога зборував на Телевизијата, јас се обидов да објаснам: „*Не гледајте вие - реков, дали пишува едната или другата страна. Ако е тоа навредливо за нас, навредливо е и за Грција, земја која постои многу поодамна. Важно е да се гледа дека во членот, мислам во првиот, каде што стои дека Првата страна, односно Грција ја признава нашата независност, дека е готова да воспостави дипломатски односи со нас, привремено да отвори Канцеларија за врски во Скопје, а ние во Атина. Второ - реков, во основата на Спогодбата се наведени 10-12 конвенции, почнувајќи од Повелбата на ОН па до Хелсиншките документи, до Париската повелба, документите на ОБСЕ, за менување на граници, а никаде не е речено дека ние не можеме, или дека не смееме да се грижиме за нашето малцинство*“ итн.

ХРОНОЛОГИЈАТА НА СПОРОТ И ПРЕДЛОЖЕНИТЕ РЕШЕНИЈА СТУДЕНТСКИ ЕСЕЈ

За волја на вистината, Атина за првпат навлегува во Егејскиот дел на Македонија (кој денес се наоѓа во Северна Грција) дури на 31 октомври 1912 година, и тоа како окупатор, врз основа на декретот на тогашниот грчки крал Јоргос Први (кој инаку, според етничкото потекло, не е Грк, туку Данец).

Димитар Анасиев

•

Согласноста Македонија да биде ословувана со „Поранешна Југословенска Република Македонија“ е потпишана од Бранко Црвенковски – тогашен претседател на Владата на Република Македонија.

Мирка Велиновска

•

„Поранешна Југословенска Република Македонија“ е смешна референца за само два месеца.

Киро Глигоров

•

Предлогот „Republic of Macedonia – Skopje“ е даден од страна на Константин Мицотакис во 1992 година.

Мишо Докмановиќ

ПРЕСЕДАН ВО ИСТОРИЈАТА НА ООН⁴⁴⁵

Μονη θυτεον τη αληθεια, ει τις ιστοριαν γραφων εστι
(Оној што намерава да пишува историја,
должен е да и принесува жртва само на вистината)
L u c i a n, II век

Хронологија на еден „спор“ (p o l e m o s)

I. По тензичното и прилично напнато **осамостојување на Република Македонија од поранешната СФРЈ** во 1991 година, нејзиниот јужен сосед – Грција, ја интензивира најзината кампања за присвојување на *македонското античко минато*.⁴⁴⁶

И токму затоа со право можеме да констатираме дека овој вештачки наметнат т.н. „спор“ е помалку правен, а повеќе културолошки и цивилизационски феномен со длабоки корени уште од IV-от век пред Христа, поточно од 338 г.п.н.е. кога на 2-ри август Филип II Македонецот во битката кај Херонеја ги поразува Атињаните, кои Македонците секогаш ги нарекувале со „погрдното“ име *Варвари*.⁴⁴⁷

За волја на вистината, Атина за првпат навлегува во Егејскиот дел на Македонија (кој денес се наоѓа во Северна Грција) дури на 31 октомври 1912 година, и тоа како *окупатор*,⁴⁴⁸ врз основа на декретот на тогашниот грчки

⁴⁴⁵ Автор на овој студентски есеј е Димче Апасиев. Поднасловот на овој труд е: *За С(К)ЕПТИЧКАТА ЈАМА ВО ЦИРКУСОТ ЗАПАДЕН БАЛКАН – експериментот „Македонија“*.

⁴⁴⁶ Оваа агресивна кампања всушност е започната неколку години порано т.е. во 1988 година кога Република Грција својата северна провинција ја именува со називот *Македонија*. Потоа следуваа и други активности во овој правец, како на пример: Универзитетот во градот Солун го нарекува со името „Македонија“; ликот на Александар III Македонски (заб. Велики) го претставува на тогашните *драхми* - како нејзина национална валута; печати огромен пропаганден материјал со историска тематика во којшто Македонија се претставува како „greek land - *грчка земја*“ – а вакви плакати, билборди и географски карти можат да се најдат скоро во секој хотел во Грција во којшто престојуваат најмногу странски туристи; департаментот за Северна Грција го преименува во „Департаман за Македонија и Тракија“; го менува името на Аеродромот во градот Кавала и слично.

⁴⁴⁷ Види поопширно кај Н. Проева *Историја на Аргеадите*; Графотисок, Скопје (2004), како и во текстот насловен „Етничкиот идентитет на Македонците“ од авторите С. Шкариќ и Ѓ. Иванов.

⁴⁴⁸ За геноцидот вршен врз македонскиот народ од страна на Грција сведочи и дел од *Декларација и апел до македонскиот народ и јавното интернационално мислење*, донесена на Виенската конференција на македонската политичка партија ВМРО (Обединета) во 1925 година, во која меѓудругото стои: „...ВМРО (Об.) ќе се бори против насилната политика на властодршците од Атина, кои употребуваат варварски методи за да го уништат македонски-

крал *Јорџос Први* (кој инаку, според етничкото потекло, не е Грк, туку Денец).⁴⁴⁹ Интересен, и историски веродостоен, е фактот дека и првиот „грчки“ крал во XIX-от век - *Ото Први*, кој владеел од 1832 до 1863 година, бил всушност млад баварски (заб. германски) принц, кој во своето тридецениско кралување барал врска на своето баварско кралство во Грција со некое „грчко“ од античко време, но бидејќи таква врска не можел, а и објективно не може да се најде - посегнал по македонското античко минато.⁴⁵⁰

II. Во април 1992 година, Собранието на Република Македонија одлучува да се поднесе **Барање за прием на Р. Македонија во Обединетите нации**.⁴⁵¹ Тогашниот претседател на Република Македонија, г. *Киро Глигоров*, во тоа време беше јавно критикуван од тогашната опозиција дека го одолговлекува поднесувањето на ова Барање за членство во ООН.⁴⁵²

Меѓу другото, интересен е еден детаљ од тогашното соопштение за јавноста од неговиот кабинет, во кое се вели дека: „...*Претседателот уште еднаш (!?) поднесе Барање за прием на Македонија во ООН...*“.

Грција, со својата позиција во Европската заедница,⁴⁵³ истата година, поточно на 27 јуни 1992, успева да ја издејствува т.н. **Лисабонска декларација**, во која се вели дека ЕУ ќе ја признае нашата земја но, *...со име во кое нема да се содржи зборот „Македонија“*.⁴⁵⁴

III. На 8 април 1993 следува **Одлука на Советот за безбедност на ООН** со која државата се прима во ОН, но со референцата *„The former*

от народ: убиваат македонски селани (Трлис, Бутим, Ливадиите); злоставуваат, гонат и жестоко мачат мирни македонски занаетчи и работници; политички ги застрашуваат и економски ги ограбуваат масите, а во тоа им помагаат разни странски капиталистички друштва. Ги бркаат од нивните огништа сите што не се од грчка народност, ги ограбуваат нивните имоти за да им ги подаруваат на емигрантите од Мала Азија, Кавказ и Тракија, на овие браќа на македонскиот народ кои исто така се жртви на империјалистичката политика на грчката влада и нејзините заштитници. ВМРО (Об.) ќе се бори против диктатурата на грчките власти, кои како и српските и бугарските, настојуваат перфидно да го изменат етничкиот карактер на земјата и го продолжуваат своето дело за асимилација и однародување на преостанатото македонско население!“ (Извор: Панко Брашнар од Перо Коробар; Велес, 1992; стр. 49-50) .

⁴⁴⁹ Манифест, број 9; 15 декември 2002 година.

⁴⁵⁰ „Македонски древни вредности II“; 2003; Ангелина Маркус; стр. 9.

⁴⁵¹ Во натамошниот текст - скратено ООН.

⁴⁵² Подоцна ова беше потврдено од тогашниот Генерален секретар на ООН, г. *Бутрос Бутрос Гали*, кој на прес-конференција од 6 јануари 1993 година потврдува дека *...државата Македонија сè уште нема поднесено Барање за прием*. Ова придонесе кабинетот на Глигоров, експресно, веќе на 8 јануари 1993 (значи само два дена по споменатата прес-конференција) и официјално да го поднесе Барањето во процедура.

⁴⁵³ Денес Европска унија (во натамошниот текст: ЕУ).

⁴⁵⁴ На 12 јули 1992 година во Република Македонија и насекаде низ светот кадешто живеат Македонци се одржа т.н. Светски семакедонски протестен митинг, под мотото *„Да, Република Македонија – Да“*, против оваа Декларација на ЕУ. Интересен е фактот дека во овој период министер за надворешни работи на Шпанија, една од земјите иницијатори на оваа декларација, е добропознатиот г. *Хавиер Солана*!? За целосниот текст на оваа декларација од Лисабон види во Третиот дел од оваа книга, насловен како *„Документи“*.

Yugoslav Republic of Macedonia“ (Поранешната Југословенска Република Македонија). Тоа се образложува со тоа дека ова е пред сè за потребите на ООН и дека е само привремена ознака.⁴⁵⁵

Но, со овој чекор е направен дотогаш невиден преседан во историјата на ООН, што не може да се оправда во никој случај, и покрај реалната политички комплицирана состојба во тој период на распад на СФРЈ, проследен со крвави граѓански војни.⁴⁵⁶

Речиси ексклузивен е податокот дека **Резолуцијата 817**, со која Македонија и официјално беше примена во ООН, има вкупно *четири архивски бројки*:

* S/25147 – под која е заведено официјалното Барање за прием во ООН;

* S/25541 – која содржи согласност на Македонија да биде ословувана со „Поранешна Југословенска Република Македонија“ (а е потпишана од г. *Бранко Црвенковски* – тогашен премиер на Владата на Р. Македонија);

* S/25542 – ја содржи согласноста на Грција на оваа референца (потпишана од г. *Константинос Мицотакис*);

* S/25543 – во која стои несогласувањето Македонија да биде примена во ООН со привременото име (потпишана од г. *Киро Глигоров* во својство на претседател на Р. Македонија).⁴⁵⁷

Овој преседан во историјата на ООН се состои во следниве елементи:

1) *Политичка злоупотреба на приемот*: Имено, Република Грција, повикувајќи се на *Повелбата на ООН* која се стреми за „зачувување на меѓународниот мир и безбедност и избегнување на создавање кризни региони во светот“⁴⁵⁸ – успеа, преку својата дипломатска мрежа, своите негативни политички ставови кон Македонија да ги претстави како можна закана за мирот (всушност самото постоење на држава со име *Македонија* на нејзината северна граница - според Грција, би претставувало „закана за нејзиниот територијален суверенитет“ затоа што нејзината северна област го носи истото име). Ова всушност претставува издигнување на еден билатерален спор на ниво на процедурална пречка за прием во светската организација, иако нашата земја ги исполнуваше сите правни услови за прием (што се потврдуваше и со *Извештајот на Бадинтеровата комисија* формирана од Европската заедница, како и од разните *извештаи на мисиите на ООН* во Македонија).⁴⁵⁹

⁴⁵⁵ Според тогашните зборови на претседателот Глигоров, ова беше „смешна референца за само два месеца...“.

⁴⁵⁶ Евродипломатијата тука доживува фијаско и тотален колапс, манифестиран, пред сè, во неможноста да ја спречи оваа катастрофа во своето балканско предворје. За да се искупи за овој свој „грев“ и да ја префрли вината врз т.н. балкански диктатори, подоцна т.н. „меѓународната заедница“ го формира фамозниот и мошне контроверзен *Хашки трибунал* во Холандија.

⁴⁵⁷ *Фокус*; бр. 511, 15 април 2005; стр. 10.

⁴⁵⁸ *Повелба на Обединатите нации*; чл. 1.

⁴⁵⁹ *Меѓународно јавно право*, 1995; Љ. Д. Фрчковски, В. Тупурковски и В. Ортаковски; стр. 62.

2) Формално-правна злоупотреба на приемот, односно повреда на процедурата:

(а) Директна повреда од страна на ООН на член 4 од сопствената *Повелба на ООН*!⁴⁶⁰ Имено, името не е услов за постоење на една држава, туку тоа се третира како нејзино внатрешно прашање.⁴⁶¹

(б) „Обидот“ спорот да се реши во рамките на Европската заедница, што значи на регионално ниво, однапред е осуден на неуспех - затоа што во оваа меѓународна организација едната засегната страна во спорот (Грција) има моќно оружје во своите раце, а тоа е *правото на вето*.

(в) Примање во членство на една земја под т.н. „привремена ознака“ (*референца*) и со привремено неистакнување на нејзиното официјално знаме пред зградата на ООН.⁴⁶²

Генералниот секретар на ООН, под чие покровителство и денес во Њу-јорк се водат преговорите за разликите околу името, го назначува прво *Сајрус Венс*, а потоа и Американецот *Метју Нимиц* како човек кој во име на ООН ќе посредува во изнаоѓање *...заеднички прифатливо решение за двете страни*. Интересно за вториов е тоа што кога, во 1996 година, влезе во преговарачкиот тим, најпрво како претставник на американскиот претседател, дојде во посета на главниот град на Р. Македонија - Скопје, со цел да ја тестира подготвеноста на македонските граѓани да голтнат уште еден „компромис“ на своја штета.⁴⁶³

IV. Во февруари 1994 година Грција, која во тој период претседава со ЕЗ, го воведува познатото „**ембарго**“ (16 февруари 1994)⁴⁶⁴ кон Р. Македонија, а како поддршка на оваа своја непромислена мерка Грција го наведува тоа што нејзиниот северен сосед одбива да си го промени името, знамето и Уста-

⁴⁶⁰ Според зборовите на проф. д-р Љубомир Фрчковски од Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, овој преседан веќе се изучува во учебниците по Меѓународно право на *Универзитетот Кембриџ*, Велика Британија.

⁴⁶¹ На пример, тоа се гледа од податокот дека *Украина* – како поранешен член на СССР, за промена на своето име во „Република Украина“ само со нота го известила Генералниот секретар на ООН. Иако овој пример, со право, се чини несоодветен, сепак е добар само како илустрација за формално-правна промена на името на една држава.

⁴⁶² За потсетување, станува збор за 16 кракото македонско *сонце од Кутлеш* (грч. Вергина) - кое е вековит симбол на Македонците од антиката до денес и кое подоцна, под силен меѓународен притисок, беше и променето.

⁴⁶³ Во едно блиц-интервју, заедно со тогашниот министер за надворешни работи на Р. Македонија, г. *Стево Црвенковски*, Метју Нимиц рече: „*Ние имаме разбирање за чувствата на грчкиот народ и на вашето раководство!*“. Од оваа изјава се гледа дека за странските дипломати од кариера наспроти грчкиот народ и неговите чувства не стои македонскиот народ (како ентитет) и неговите чувства – што секако за многумина Македонци е горчливо и на моменти фрустрирачко чувство. Инаку овој навидум наивен и кроток господин Нимиц е познат адвокат од Њујорк и финансиер на Демократската партија во САД, кој за овој ангажман официјално не добива никаков хонорар, односно работи „волонтерски“ (!?).

⁴⁶⁴ Унилатерална економска блокада воведена за време на Андреас Папандеу, од партијата PASOK, по паѓањето од власт на Мицотакис.

вот, како и тоа што соседната земја има ...*територијални претензии* кон нејзините северни провинции!

Во април, истата година, ЕЗ започна судска постапка против Грција пред Европскиот суд на правдата, со седиште во Луксембург, тврдејќи дека постапката на Грција е во спротивност со *Договорот за основање на ЕЗ*⁴⁶⁵ и бараше донесување на привремени мерки за суспендирање на оваа нелегална трговска блокада. Но, за жал, Судот подоцна го отфрли ова барање на Комисијата.

V. На 13 август 1995, под покровителство на Генералниот секретар на ООН, во Њујорк (седиштето на ООН - САД) беше потпишана **„Привремена спогодба“** [меѓу Грција и Македонија],⁴⁶⁶ со која двете страни („Првата“ - за Грција и „Втората“ - за Македонија) се согласија: ...*да ги продолжат преговорите под покровителство на Генералниот секретар на ООН, според Резолуцијата 845 на Советот за безбедност (1993) со намера да се постигне договор за разликата околу името, наведена во таа Резолуција, како и во Резолуцијата 817 на Советот за безбедност (1993).*

Оваа т.н. *Привремена спогодба* (англ. Interim Accord) е потпишана од страна на г. Стево Црвенковски – тогашен министер за надворешни работи на Р. Македонија (кој на ова место дојде по оставката на поранешниот министер Денко Малески, кој, пак, беше член и на првата македонска „експертска“ влада) и од г. Карлос Папуљас – тогашен министер за надворешни работи на Р. Грција. Нејзина цел беше нормализацијата на односите меѓу двете соседни земји.⁴⁶⁷

Спогодбата, која беше ратификувана од македонското Собрание на 9 октомври 1995, беше оспорена пред Уставниот суд на Р. Македонија од страна на, тогаш опозиционата партија, ВМРО–ДПМНЕ, чиј лидер во тоа време беше г. Љубчо Георгиевски. Во оваа нивна *Претставка* е наведено дека Привремената спогодба е склучена помеѓу претставник на државата Грција и приватното лице - Стево Црвенковски, од страна на Македонија, како и тоа дека се работело за привремена согласност, а не за привремена спогодба!? Според иницијаторите, ова прилегува од фактот што во име на државата Република Македонија согласноста не била склучена т.е. потпишана од претседателот на Република Македонија или од Владата на Р. Македонија (премиерот), како што е предвидено во Уставот на РМ и бидејќи не била склучена од името на

⁴⁶⁵ Извор: Меморандум за правните опции за решавање на спорот со името / Извршна кратка содржина; Група за меѓународно право и политика, Бостон и Лондон (документ со назнака: „ограничено и доверливо“!).

⁴⁶⁶ Имиња под кои може да се сретне оваа спогодба се: *Interim Accord*, *Времена согласност*, *Времена спогодба*, *Привремена согласност* итн. Ние, за потребите на овој студентски проект, договорно го користиме терминот „Привремена спогодба“ затоа што сметаме дека е најпрецизен.

⁴⁶⁷ Имено Грција по оваа спогодба го тргна т.н. ембарго спрема Македонија, а Македонија под силен меѓународен притисок, со амандман го измени својот Устав, а подоцна и своето официјално државно знаме.

независната и суверена Република Македонија, т.е. од нејзините овластени претставници - иницијаторот бараше поништување на првиот член од *Законот за ратификацијата на Привремената спогодба меѓу Република Македонија и Република Грција* кој, според нив, не бил во согласност со Уставот. Но, Уставниот суд одлучи да не расправа за оваа претставка, односно реши да не поведува постапка за оценување на уставноста на овој закон.

VI. Во ноември 2004 година, **САД ја признаа Р. Македонија под нејзиното уставно име.**⁴⁶⁸ Во целата оваа ситуација постојат неколку работи кои вреди да се нотираат:

1. Официјален Вашингтон ја признава Република Македонија под уставното име неполн ден по тесната победа на претседателот *Џорџ Буш (помладиот)*, а само неколку дена потоа портпаролот на Белата кука - *Ричард Баучер* изјавува дека ...*САД ќе го прифатат кое било име кое страните ќе го договорат со Метју Нимиц!*?⁴⁶⁹

2. Признавањето се случи во мошне „сомнителен“ момент - само еден ден пред одржувањето на *референдумот против територијалната поделба на Р. Македонија* (додека траеше т.н. предизборен молк пред референдумското изјаснување), кој пак беше инициран од тогашната македонска опозиција, со цел да се спречи „децентрализацијата по етничка линија во Македонија“.⁴⁷⁰

VII. Европската комисија на ЕУ во **Извештајот за кандидатскиот статус на Македонија**, од ноември 2005 година, заклучува дека: „...*спорот со името останува отворен (...)* и дека ...*напорите за негово решавање треба да зајакнат со конструктивен приод, за да би можело побрзо да се најде за-*

⁴⁶⁸ Оваа земја се нарекувала Македонија и кога немала свој Устав, што значи името на државата не произлегува од тоа што е запишано во *Уставот*, како нејзин највисок правен акт (Македонците така се викале дури и во периодите кога немале своја држава, а камоли устав). Имено, во уставите на државите само се нотира името на земјата, за да се разликуваат уставите на различните земји, а не се инаугурира или воспоставува. Може да се согласиме нашето формално и целосно име да биде „Република Македонија“, но нашето скратено и композитно име се состои од само еден збор – Македонија. Инаку би се довеле во состојба на врзување за името за обликот на државното уредување. Исто така, со најновите тенденции на решавање на „спорот“ се оди кон тоа на Македонија да ѝ се одземе ексклузивноста врз сопственото име, што секако е на нејзина штета - без оглед на тоа што и целиот свет, па дури и самата Грција, би ја признал под ова т.н. „уставно име“.

⁴⁶⁹ Од тогашната власт на коалицијата „За Македонија“ (СДСМ, ЛДП, ДУИ) тоа беше прославно со помпезна свеченост на централниот градски плоштад „Македонија“ во главниот град Скопје, а пак од претставниците на тогашната опозиција (ВМРО-ДПМНЕ, ВМРО-НП, ЛП, ДА, коалицијата ТРЕТИОТ ПАТ и другите помали вонпарламентарни политички партии) - тоа беше оценето како „*наменска работа со цел да се спречи референдумот околу децентрализацијата во Македонија*“.

⁴⁷⁰ Македонските дипломати некако срамежливо и со доза на резервираност, иницирана од стравот дека со тоа ќе ја испровоцираат агресивната грчка дипломатија, го користат аргументот којшто е несомнено во полза на Р. Македонија, а кој се однесува на тоа дека три од петте земји-членки на Советот за безбедност - Кина, Русија и САД веќе ја имаат признато Македонија под нејзиното уставно име!

еднички прифатливо решение во рамките на Резолуциите на ООН и во интерес на регионалната сорботка и добрососедските односи...“.⁴⁷¹

Портпаролот на грчкото Министерство за надворешни работи, Јоргос Кумуцакос, задржувајќи се на овој дел од *Ави-то* вели: „...Ова претставува особен успех на грчката дипломатија, затоа што за првпат во официјален документ на Унијата е вклучено грчкото барање за прашањето околу името. Тој успех е резултат на континуирани и систематски напори – тивки, но ефективни...“.

А, пак, како надополнување на оваа изјава, во **Соопштението од грчкото МНР** се додава дека: „во мислењето на Комисијата е апсолутно јасно истакнато дека интегрирањето на нашата соседна земја во ЕУ продолжува под името **FYROM**. Таа сега ќе мора да соработува за да се најде заеднички прифатливо решение околу името, со што ова прашање сега и формално станува политички критериум за членство. Тоа отсекогаш беше грчка позиција... Ние останавме цврсти во нашите определби, истовремено докажувајќи ја нашата конструктивност...“ – се вели во него.⁴⁷²

Но, на овој восклик од официјална Атина, македонските политичари, како од власта така и од опозицијата, се чини свесно не обрнуваа поголемо внимание, со образложение дека ваквото мислење на Грција е: „...само за (нивна) домашна употреба“, а во мислењето на Комисијата всушност „е констатирана фактичката состојба...“.⁴⁷³

VIII. Следен момент, вреден за одбележување, во односите меѓу Македонија и Грција во делот за името, е **т.н. Меморандум на грчките интелектуалци за отфрлање на името FYROM** - од 9 март 2006 година.

Во потпишаната петиција, објавена во атинскиот дневен весник *Елефтеротиџа* - 56 (пеесет и шест) прогресивни, левоориентирани, грчки интелектуалци декларираа дека тие решиле нивниот северен сосед Република Македонија да го нарекуваат со уставното име, независно од ставот на официјална Атина! Тие јавно изјавија дека Македонија отсега натаму ќе ја викаат „Република Македонија“, нагласувајќи дека „...ќе се одделиме од врвот на државата и ќе ја викаме Република Македонија, со нејзиното уставно име т.е. со нејзиното единствено, легитимно и вистинско име“. Во текстот што го потпишале тие изјавуваат дека: „Република Македонија е призната од десетици земји и, најважно, етаблирана е со ова име во лингвистичка употреба и во свеста на сите луѓе насекаде во светот, освен кај грчките националисти. (...) Во научни книги или конгреси, насекаде во светот, се кориса терминот ‘Република Македонија’. Би било човечки невозможно оваа ситуација да се промени“.

⁴⁷¹ Овој доста обемен *Извештај*, кој на француски јазик се нарекува *AVIS*, е донесен на 9 ноември 2005 година, и се состои од вкупно 143 страници, а цитираната одредба се наоѓа на стр. 33 - сместена во одделот кој говори за „Односи со соседите“.

⁴⁷² *Дневник*, бр. 2 909; 11 ноември 2005; стр. 2.

⁴⁷³ *Ibid.*

Оваа петиција претежно е подготвена од видни, угледни и пред сè успешни луѓе, кои освен на различни места во Грција (Атина, Солун, Јонија, Јанина, Флорина, Науса, Икарија, Ретимно и Хиос) живеат, творат и работат во различни држави и градови во Европа, Австралија и Јужна Америка (Брисел/Белгија, Луксембург/Луксембург, Осло/Норвешка, Ротердам/Холандија, Хамбург/Германија, Барселона/Шпанија, Лондон/Велика Британија; Мелбурн/ Австралија и Сао Паоло/Бразил), и се со најразличен вид образование и од различни профили, професии и занимања (академици, универзитетски професори, научници, доктори на науки, магистри, постдипломци, професори, наставници, историчари, инженери, лекари, психијатри, архитекти, адвокати, правници, филолози, уредници, новинари, студенти, маркетинг-агенти, синдикални работници, банкари, малостопанственици, приватници, преведувачи, физичари, административни службеници и академски сликари).

IX. Следното актуелизирање на односите меѓу двете соседни земји, Грција и Македонија, во поглед на името, се случи пред крајот на 2006 (и почетокот на 2007 година), кога македонската Влада,⁴⁷⁴ за време на новогодишните и божиќни празници, лиферуваше информација во медиумите дека главниот, и најголем, македонски меѓународен аеродром „Петровец“, во близината на главниот град Скопје, ќе го преименува во „Александар Македонски“! На овој став експресно реагираше грчкото Министерство за надворешни работи, директно преку министерката Дора Бакојани.⁴⁷⁵ После тоа македонската Влада делумно ретерираше во својата намера, па како „компромис“ го одбра името „Александар Велики“ со, навидум чудно образложение, дека ...така би се олеснил преводот на англиски (заб. Alexander The Great) и би било поразбирливо за странците!?

По овој чин следеше жестока реакција од страна на министерката за надворешни работи на Грција – г-ѓа Бакојани, која за грчките медиуми најави можно ревидирање на Провремената спогодба меѓу двете земји, склучена во 1995 година во Њујорк. Имено, таа во едно интервју, објавено во весникот *Етнос*, вели: „...непридржувањето кон некои аспекти на Привремената спогодба го отвора прашањето за нејзино преиспитување“.⁴⁷⁶

Но, спротивно на неа, нејзиниот помлад македонски колега – министерот за надворешни работи во Владата на Р. Македонија - Антонио Милошоски, за грчкиот весник *Катимерини*, бранејќи го ставот на македонската Влада за преименување на скопскиот аеродром, изјави дека тоа не е чин на провокација кон Грција и

⁴⁷⁴ Станува збор за, тогаш сè уште, новата влада составена од претставници на политичките партии: ВМРО-ДПМНЕ, ДПА, НСДП и ДОМ, чиј премиер е г. Никола Груевски. Инаку политичките елити на двете соседни држави, без оглед од која политичка провиниенција доаѓаат, имаат постигнато т.н. „дентлменски договор“ за тоа дека прашањето за името нема да се актуелизира во годините кога има избори (било тие да се во Македонија или, пак, во Грција).

⁴⁷⁵ Поранешен градоначалник на главниот град на Грција - Атина, којашто своите способности ги манифестираше за време на одржувањето на Летните олимписки игри во Атина (ЛОИ). Инаку оваа вдовица е ќерка на фамозниот К. Мицотакис.

⁴⁷⁶ *Дневник*, бр. 3 272; 23 јануари 2007; стр. 1 и 2.

дека не очекува дека тоа да ги усложни разговорите за името меѓу двете земји. Подоцна тој ќе додаде дека Александар Македонски е личност од пошироко цивилизациско значење, односно дека *...тој претставува она што е Карло Велики за Европејците!* Тој во споменатото интервју ѝ порачува на владата во Атина да не очекува од новата македонска Влада суштински поместувања на ваќе познатите позиции за т.н. „двојна формула“ (едно име за светот т.е. *erga omnes*, а друго „заемно прифатливо решение“ за билатерална комуникација со Грција т.е. *inter partes*) – во однос на прашањето околу името. На забелешките на весникот дека Атина го обвинува Скопје за бескомпромисност во ставот за името, што пак се заканува да биде пречка во евро-атланското интегрирање на Македонија, Милошоски одговори: *„Обидете се да си замислите дека името на Вашата земја е оспорено и дека Грција е под силен притисок да го смени своето уставно име, избрано од народот – и тогаш полесно ќе ја разберете позицијата на Република Македонија“*.

Во политичката анализа, пак, на грчкиот весник *Елефтеротипија* се велат дека сегментите на ревидирање на Привремената спогодба (1995) ќе значат и влошување на односите помеѓу двете земји, а *...ако Грција би предложила промена на привременото решение, тоа би отворило простор и ПЈРМ да може да побара во ООН признавање под уставното име, а таму веќе поголемиот дел од земјите билатерално ја признаа под името Македонија*.

Грчкиот интелектуалец, професорот Лукас Чукалис – претседател на Грчката фондација за европска и надворешна политика, во своето мислење изнесе во македонскиот дневен весник *Дневник* истакнува: *„Отсекогаш верував дека во интерес на двете земји е да воспостават блиски односи, засновани на меѓусебно почитување. Исто така, отсекогаш сум бил за брзо и заедничко решение за спорот со името, бидејќи ‘оставањето за утре’ не е особено разумна политика, иако можеби е разбирлива за политичарите што сакаат да избегнат политичка одговорност со вклучување во каков било компромис“*.

На гореспоменативе настани, непосредно во серија се надоврзаа уште неколку „скандали“ и дипломатски гафови, кои се случија непосредно еден по друг. Имено, Грција веднаш иницираше средба со медијаторот во спорот – г. Метју Нимиц кој, пак, експресно допатува прво во Атина, а потоа во Скопје – иако политичарите ова го искоментираа како *„редовна и однапред договорена т.е. претходно планирана средба со посредникот“*. Потоа редоследно следеа неколку несекојдневни настани:

а) на 22 јануари 2007 година, на Парламентарната седница на Советот на Европа во Стразбур (Франција), под притисок на грчката делегација, беа отстранети ознаките и симболите на местото каде што требаше да седат македонските новинари – на што реагираше македонската парламентарна група.

Следниот ден, на 23 јануари 2007, по говорот на грчкиот премиер Костас Караманлис, поранешната македонска министерка за надворешни работи – Илинка Митрева, му постави прашање на грчкиот премиер: *Дали тој е подготвен за изнаоѓање на рационално решение за еден ирационален проблем*, на што тој одгово-

ри: *...Јас сум Македонец, и 2,5 милиони Грци се чувствуваат како Македонци, и поради тоа прашањето не може да се гледа на унилатерален начин!*⁴⁷⁷

Неговата изјава, пак, го испровоцира и претседателот на Р. Македонија - Бранко Црвенковски, кој следниот ден, на 24 јануари 2007 година, на прес-конференција, на новинарско прашање да го искоментира настапот на Караманлис во Советот на Европа, рече: *...Ако Караманлис се чувствува како Македонец, ние ќе го почитуваме тоа, но истото почитување го очекуваме и од страна на Грција кон македонскиот народ;*

б) на 23 јануари 2007 година, за време на промоцијата на проектот: *Invest in Macedonia – New business heaven in Europe*,⁴⁷⁸ македонскиот премиер Никола Груевски јавно, на прес-конференцијата одржана во Владата, изјави дека тие се соочиле со проблем при обидот, како Влада, да закупат рекламен простор во грчките весници *Катимерини* и *То вима*, кои одбивале да објават текст кој ќе го содржи зборот Македонија – што секако е резултат на затегнатите македонско-грчки односи по преименувањето на скопскиот аеродром;

в) на 26 јануари 2007 година, во срцето на Атина албанскиот писател Исмаил Кадаре⁴⁷⁹ предизвика дипломатски инцидент, кога на промоцијата на своите два најнови романа, преведени на грчки јазик, го употребил зборот „Македонија“, мислејќи притоа за денешна Република Македонија. По ова, градоначалникот на Атина – г. Никитас Какламанис, којшто само пред неколку минути искрено го поздравил и пофалил албанскиот писател, демонстративно ја напуштил промоцијата.

⁴⁷⁷ Инаку господинот Костас Караманлис навистина е роден во населеното месо Ќупки, кое се наоѓа помеѓу градовите Серес и Драма во, окупираната Егејска Македонија. По ова, ОМ-ПЕМ – „Организацијата на Македонците потомци од Егејскиот дел на Македонија“ со седиште во Битола, издаде соопштение до јавноста, во кое се вели: *...„ние со воодушевување го примивме јавното декларирање на грчкиот премиер како Македонец по род. Таквиот демократски гест ни даде за право да го зачлениме во ОМПЕМ, а членската книшка ќе му ја испратиме на неговата домашна адреса“* (Извор: *Вест*).

⁴⁷⁸ Владиноот проект *„Инвестирај во Македонија – новиот бизнис рај во Европа“* беше замислен како преткампања за привлекување на странски директни инвестиции во Република Македонија, со запознавање на странците со предностите за инвестирање во Македонија, преку објавување на реклами и информации во најтиражните дневни весници на триесет земји ширум светот (ЕУ, САД, Јапонија, Русија, Кина и др.).

⁴⁷⁹ Исмаил Кадаре е еден од најпознатите современи албански автори, кој живее во Париз (Франција), и кој во 2005 година беше номиниран за Нобелова награда за литература. Станува збор за промоција на грчките изданија на романите *„Ќерката на Агамемнон“* (2005) и *„Наследникот“* – која, како што наведува албанскиот дневен весник „Шкип“, била спонзорирана од Банката на Пиреја, која поседува свои филијали и во соседна Албанија. Но, за личноста и делото на „контровверзниот“ Кадаре, кој се смета за отворен застапник на големоалбанската струја во Тирана, се врзуваат и други гласини. Имено, прогонетиот албански академик, кој денес живее во Женева, проф. д-р Каплан Ресули – Буровиќ (кого го сметаат за „Албанскиот Нелсон Мандела“) изјавува дека Кадаре, како миленик, сомисленик и главен идеолог на диктаторот Енвер Хоџа, е катапултиран на Запад од страна на Рамиз Алија и вдовицата на Е. Хоџа, со добро осмислена мисија.

Х. Следното актуелизирање на односите меѓу двете соседни земји во поглед на името во првиот квартал на 2008 година. Како се ближеше т.н. „Букурешки самит“ на НАТО така притисокот на т.н. „меѓународната заедница“⁴⁸⁰ за решавање на овој „спор“ видно се зголемуваше:

а) Посредникот Метју Нимиц, на 19 февруари 2008 во Атина, излезе со новиот официјален **Предлог во девет точки**, кој содржеше 5 имиња.⁴⁸¹ И двете страни не го прифатија во целост овој предлог, кој од повеќемина светски аналитичари беше оценет како „прогрчки“. Имено, двете страни не отстапија од своите позиции: Грција бараше сложено име со географска одредница за севкупна меѓународна употреба (*erga omnes*), а Македонија т.н. „двојна формула“ – името Република Македонија за целиот свет + взаемно прифатливо име за билатерална комуникација со Грција (*inter partes*);

б) Македонската влада⁴⁸² на ова одговори со засилена **кампања во светските дневни весници** кадешто ја објаснуваше неможноста на Грција да стави „вето“ (забрана) на влезот на Македонија под нејзиното „привремено име“ во било која меѓународна организација, повикувајќи се притоа на *Привремената спогодба* меѓу двете земји од 1995;⁴⁸³

в) Во овој тензичен период во светските и локалните медиуми проструи информацијата дека американската администрација директно ќе се вклучи во преговорите, па дури и ќе наменува свој директен преговарач, при што беше споменато името на Викторија Нулант – американски амбасадор во НАТО;

г) По оваа шпекулација следуваа интензивни **средби на амбасадорско и министерско ниво** во Њујорк, Брисел и Виена. Во Виена, на 17 март 2008 година, посредникот Метју Нимиц изложил три, исто така оквалификувани како „прогрчки“ предлози, но, неговиот официјален став по средбата со амбасадорите Василакис (Грција) и Димитров (Македонија) беше дека немало нови предлози и дека е оптимист за решавање на спорот до Самитот на НАТО. Тој ги покани двете страни во наредните денови да ги интензивираат преговорите и ги покани на следна средба во Њујорк;⁴⁸⁴

⁴⁸⁰ Т.н. „меѓународна заедница“ беше олицетворена во САД, кои патем речено, ја имаат признато Р. Македонија под нејзиното „уставно име“, но и покрај тоа *...и понатаму го поддржуваат процесот за надминување на разликите околу името што се води под покровителство на ООН!*

⁴⁸¹ Види подолу во текстот.

⁴⁸² На чело на Владата беше премиерот г. Никола Груевски (ВМРО-ДПМНЕ; ДПА и НДСП). Симптоматичен беше потегот на г. Мендух Тачи – лидерот на албанската партија во власта ДПА (кој беше на т.н. „Црна листа“ на САД) да излезе од Владата на само две седмици пред споменатиот НАТО Самит во Романија, што предизвика низа „теории“ околу тоа кој/и странски структури стојат позади овој потег на „паѓање“ на Владата (грчки, американски или некои други).

⁴⁸³ Оваа спогодба може, во изворна форма, да се погледне во последниот (трет) дел од оваа книга, насловен како „Документи“.

⁴⁸⁴ Интересно е што некои од средбите се одржуваа не во седиштето на ООН, туку во адвокатската канцеларија на посредникот Нимиц.

д) **последниот официјален предлог на Нимиц** пред НАТО-самитот беше „Republic of Macedonia (Skopje)“, како име за меѓународна употреба – даден на 26 март 2008 во Њујорк. Грчката страна веднаш го одби овој предлог како ...далечен од целите на Грција; а пак македонската страна го оквалификува како ...*конечен предлог по 17 годишното преговарање*, според изјавата на министерот за надворешни работи на РМ – Антонио Молошоски.

XI. Последното актуелизирање на односите меѓу Грција и Македонија во поглед на името⁴⁸⁵ беше на **т.н. „Букурешки самит“ за проширување на НАТО алијансата** (од 2 до 4 април 2008 год.). Би ги споменал, накратко, главните настани поврзани со овој, дотогаш најголем, НАТО-Самит:

а) на вечерата на шефовите на држави и влади, од страна на грчкиот премиер Костас Караманлис, кој претходно имал остра и жолчна дискусија со американскиот претседател Џорџ Буш, дошол предлог „Република Скопје (Македонија)“, но бил одбиен од македонската делегација како непристоен;⁴⁸⁶

б) Грција го употреби своето најавувано право на „вето“ и со тоа го спречи приемот на Македонија во НАТО т.е. ја раздели т.н. „Јадранска група“ (Хрватска+Албанија+Македонија). Тоа беше сторено уште на неформалната вечера на шефовите на држави и влади на земјите-членки на НАТО, на 2 април 2008, а официјално беше соопштено утредента од страна на Генералниот секретар на НАТО – Јааб де Хобшефер;

в) Уште на самата прес-конференција македонските новинари, во знак на протест, ја напуштија салата. Подоцна, истиот ден, тоа го стори и државната македонска делегација⁴⁸⁷ која предвреме го напушти учеството на Самитот;

г) По првичната еуфорија во Грција, започнаа да се одвиваат серија непосакувани настани, и т.н. „тивка трговска војна“ меѓу обете земји:

- на 7 април 2008 година, непозната ултра-националистичка вооружена грчка група објави снимки на маскирани лица со оружје како упатуваат најпогрдни закани до македонскиот народ;

- на 8 април 2008 година беше каменувана куќата на свештеникот/отец Никодим Царкњас, етнички македонец од Егејска Македонија, кој беше расчистан од редовите на ГПЦ поради тоа што служел литургија на македонски јазик;

- на 9 април 2008 година претседателот на ЕСА „Виножито“ – организација на Македонците во Грција, и пионер во борбата за човекови права на Македонците во Грција – г. Павле Филипов Воскопулос доживеа мозочен удар и беше префрлен на интензивно лекување во болницата во Лерин, во сериозна

⁴⁸⁵ Станува збор за истекот на првиот квартал на 2008 година, кога всушност и го привршувавме овој проект.

⁴⁸⁶ Обраќање до нацијата на премиерот Никола Груевски, од 12 април 2008, пренесувано на МТВ - кога всушност беше донесена и одлуката за самораспуштање на македонскиот Парламент, прва од ваков вид во македонската политичка историја.

⁴⁸⁷ Официјалната делегација беше составена од 50-на учесници, меѓу кои немаше претставници од опозицијата!?

животна опасност.⁴⁸⁸ Некои грчки левичарски медиуми објавија дека постојат основани сомневања тој да бил отруен од тајните служби на Грција. Настанот се случил на неговото работно место, а труењето било предизвикано од непозната супстанца истурена во пијалакот;⁴⁸⁹

- на 13 април 2008 година непозната група насила го поставија грчкото знаме на македонската црква во Лерин. Но знамето било турнато од силниот ветер, на што отец Царкњас, при посетата на делегација на Друштвото на протераните Македонци од Егејскиот дел на Македонија прокоментирал дека „...и Господ е на страната на Македонците“;

- на 14 април 2008 година, на меѓународната конференција одржана во Атина од страна на Diplomacy Magazine, грчката министерка за надворешни работи г-ѓа Дора Бакојани, испровоцирана од претходниот настап на македонскиот амбасадор во Грција – г. Благој Ханџиски, изјави дека „...Грција ќе го употреби правото на вето и при одредување на датумот за почеток на преговорите на соседната земја за прием во ЕУ“;⁴⁹⁰

- на 16 април 2008 година Грција de facto (иако не и de iure) го забрани предвeligденскиот традиционален увоз на јагнешко месо од Р. Македонија, барајќи им на грчките месарници при продажбата да издаваат посебни декларации на кои изречно ќе биде наведено дека месото потекнува од ФИРОМ;

- на 17 април 2008 година грчката Управа за цивилно воздухопловство му забрани на македонскиот авиопревозник МАТ секаков прелет над грчка територија, по што тој ги откажа планираните чартер-летови за грчките острови;⁴⁹¹

- на 3 мај 2008 година, грчките власти ги забранија сите банкарски трансакции (парични дознаки) кон Република Македонија, кои се реализираа преку експозитурите на Western Union;

- на 10 мај 2008 година, македонски превозници беа малтретираны на грчка територија од толпа од 50-60 грчки државјани, кои покрај омаловажувањето ги натерале да ги изгребат налепниците МК од нивните камиони. Грчката полиција, иако била на местото на настанот, не интервенирала.

⁴⁸⁸ ТВ Сител, Информативна програма *Дневник*; 9. IV. 2008.

⁴⁸⁹ Симптоматично е што македонската Влада не реагираше на овој настан, иако неколку дена претходно, по интервенција на грчкото МНР, беше тргната сликата на еден македонски уметник од билбордите во Скопје, затоа што беше претставена свастика вметната во грчкото знаме, со што директно ја попречи уставно загарантираната слобода на изразување на еден свој сограѓанин, во име на добрососедските односи!?

⁴⁹⁰ ТВ А1 и ТВ Канал 5; Информативна програма *Дневник*; 14. IV. 2008.

⁴⁹¹ Иако ова не беше нешто невообичаено, бидејќи и дотогаш на МАТ не му беше дозволувано да лета во грчкиот воздушен простор, сепак сега за првпат изречно беше наведена и причината за одбивањето – а тоа е името на авиопревозникот!? По ова, македонското Министерство за транспорт и врски упати протестна нота до Грција.

(Не)официјални предлози за решавање на „name issue“

Историчарот ...ne quid falsi dicere audeat, ne quid vera non audeat
(ниту смее да каже нешто лажно, ниту пак да премолчи нешто верно)!

Cicero, I в.п.н.е.

I. Имиња кои не го содржат зборот „Македонија“:

Обично неофицијалните предлози кои не го содржеа зборот Македонија доаѓаа соседите на Р. Македонија, и тоа:

1) Грчко-српски извори:

* **„Централна Балканска Република“ – 1992;**

* **„Република Јужна Слација“ – 1992;**

* **„Република Јужна Србија“ – 1992;**

* **„Република Скопје“ – 1993:** го негираат постоењето на Р. Македонија и македонскиот народ, одделувајќи го од *Македонија* и идентификувајќи го со поголеми географски и културни групи (како на пример Балканот, Словените, Србите и сл.);

2) Албански извори:

* **„Вардарија“ – 1995:** неофицијален предлог од некои македонски *политичари и квази-интелектуалци од албанското национално малцинство* во Р. Македонија. Овој предлог не беше доволно интересен за медиумите и не беше сериозно сфатен, па тие и не му посветија поголемо внимание;

3) Бугарски извори:

* **„Југозападна Бугарија“ – 2008:** неофицијален бугарски предлог, даден од страна на ултра-националистичките струи во Р. Бугарија.

II. Имиња кои го содржат зборот „Македонија“:

* **„The Former Yugoslav Republic of Macedonia“ – 1992** (на македонски јазик и со кирилично писмо е *„Поранешна(та) Југословенска Република Македонија“*). Ова е официјалното, актуелно, име на нашата земја под кое таа е примена во ООН. Во времето кога е прифатено, Македонците беа убедувани дека всушност и не е важно колку зборови и какви референци ќе бидат напишани пред името *Македонија*, зашто сепак комуникацијата од *„практични причини“* би се изведувала со употреба на последниот збор на оваа кованица, а тоа несомнено е зборот Македонија. Но, сепак останува неразјаснета дилемата за тоа зошто оваа смешно долга кованица не се сведе на формулата „Македонија“, туку напротив се скуси на необјаснивата формула „FYROM“ (или на македонски „ПЈРМ“ т.е. „БЈРМ“) - со која зачестено почнаа да не ословуваат сите, вклучително и самата ООН!?⁴⁹²

⁴⁹² Според поранешните изјави на грчкиот премиер Костас Караманлис, од редовите на конзервативната партија *„Неа демократија“*, ова име ѝ одговара на Грција, и таа нема да се противи ако Македонија него го користи во нејзиното приближување кон ЕУ. Но, по парламен-

* **„Republic of Macedonia – Skopje“ – 1992** („Република Македонија – Скопје“ – како предлог на Константин Мицотакис, кој беше на чело на грчката влада предводена од партијата „Неа демократија“, која подоцна под притисок на грчката јавност ги изгуби следните парламентарни избори). Овој предлог беше изнесен од грчкиот премиер на средбата со тогашниот претседател на македонското Собрание – г. Стојан Андов, одржана во Давос, Швајцарија, за време на Светскиот економски форум, во февруари 1992 година.⁴⁹³ Исто така, симпатии кон предлогот имаше и првиот посредник во „спорот“ – г. *Салјус Венс*. Оваа идеја е всушност мошне перфидна, затоа што ако се земе горенаведеното образложение дека обично како скратена формула се користи последното име, би произлегол заклучокот дека нашето име ќе се сведе само на називот „Скопје“;

* **„Republic of Macedonia (Skopje)“ – 1993** („Република Македонија (Скопје)“ – како алтернатива на претходната, и којашто беше изложена од г. *Киро Глигоров*, а беше првичен предлог на Робин О’ Нил за разрешување на спорот меѓу Грција и Македонија). Образложението е дека со тоа што наместо цртичката сега ќе бидат употребени заградите, ќе се отфрлела грешката-стапица односно „кукавичиното јајце“ – Скопје да ни биде општоприфатеното државно име;

* **„Славомакедонија“ – 1994** (неофицијален предлог протуркан во јавноста преку некои новинари, за кои се шпекулираше дека биле инстурнирани од тогашниот претседател на Собранието на Република Македонија, г. Стојан Андов). Образложението беше дека „така ни се викал народот во Егејска Македонија и не се бунел поради тоа!“.⁴⁹⁴ За овој предлог се смета дека е т.н. „грчко масло“.

* **„Северна Македонија“ – 1994** (официјален германски предлог за надминување на „разликите околу името“). Во август 1994 година грчките медиуми известуваа за новиот германски предлог во врска со решавање на проблемот околу името. Тогашниот германски шеф на дипломатијата т.е. министер за надворешни работи на СР Германија – г. Клаус Кинкел предложи План (во 6 точки) за решавање на спорот, а во делот на формулацијата за името предлагаше две опции: „Нова Македонија“ или „Северна Македонија“. Но, и овој предлог не беше прифатен;⁴⁹⁵

тарните избори и тенкото мнозинство во грчкиот Парламент, тој драстично го промени својот став – заканувајќи се дека, ако не се најде заедничко решение, Грција ќе го употреби своето право на вето.

⁴⁹³ Извор: *Годишник на Правниот факултет „Јустинијан Први“ – Скопје во чест на проф. д-р Тодорка Оровчанец, том 42, 2006; стр. 677*. Цитиран е дел од трудот на м-р Мишо Докмановиќ со наслов: „*Политиката на соседните земји во однос на осамостојувањето на Република Македонија*“.

⁴⁹⁴ Но, и овој срамен предлог се залепи само за гласникот, додека неговите креатори умешно останаа во сенка.

⁴⁹⁵ *Годишник на Правниот факултет „Јустинијан Први“ – Скопје, том 42, 2006; стр. 679* (м-р Мишо Докмановиќ: „*Политиката на соседните земји во однос на осамостојувањето на Република Македонија*“).

* **„Нова Македонија“ – 1995:** грчките медиуми, од само за нив познати ..., *„доверливи извори од Атина“* тврдеа дека ова е едно од трите имиња што ги предложил тогашниот посредник во преговорите г. Сајрус Венс;⁴⁹⁶

* **„Горна Македонија“ – 1999/2000** (предлог од поранешниот грчки премиер Костас Симитис изложен на прес-конференција во Скопје, во хотелот *Александар Палас*, кога македонски премиер беше г. Љубчо Георгиевски, а негов коалиционен партнер беше д-р Васил Тупурковски). Беше проследен со остри критики во македонската јавност;⁴⁹⁷

* **„Republika Makedonija“ – 2001** (предлог од *Меѓународната кризна група* даден во еден симптоматичен период, непосредно по потпишувањето на октроираниот Охридски рамковен договор). Тоа на прв поглед е уставното име на државата, но не е преведено на англиски туку само истото е напишано во латинична транскрипција. Тука целта е мошне провидна: се сака името Македонија, кое на англиски јазик е *Macedonia* (а не *Makedonija*), да се задржи ексклузивно за Грција со истовремено признавање на правото таа целосно да го употребува ова име во културно-историски и комерцијално-туристички цели, а нашата држава *de facto* и *de jure* да добие ново име – *Republika Makedonija*. Со овој предлог всушност се сака да се подели историското наследство на Македонија на период до VI-от век и на период од VI-от век наваму, со што Македонците би ја добиле т.н. *словенска историја*, култура и археологија, а на Грците би им припаднало сè останато – како божемен единствен легитимен наследник на античката Македонска држава;⁴⁹⁸

* **„Republika Makedonija“**

„Republic of Macedonia“

„Republika Makedonija - Skopje“ – 2005 – заедно со една нејасна долга фуснота, и со неколку дадени кратки и средни *рокови за ревизија* (официјален предлог на посредникот Метју Нимиц). Беше веднаш фронтално отфрлен од официјална Атина, како „американско масло“, а од тогашниот претседател на македонската Влада – д-р Владо Бучковски беше оценет како „добра основа за продолжување на преговорите“ и како „разработена двојна, а не тројна, формула“;⁴⁹⁹

* **„Constitutional Republic of Macedonia“** (*Уставна Република Македонија*); **„Democratic Republic of Macedonia“** (*Демократска Република Македонија*); **„Independent Republic of Macedonia“** (*Независна Република Македонија*); **„New Republic of Macedonia“** (*Нова Република Македонија*) или

„Republic of Upper Macedonia“ (*Република Горна Македонија*) – **2008 (Атина)** – заедно со т.н. **„рамковен план“ во 9 точки** (последен официјален

⁴⁹⁶ Дневен весник: *Нова Македонија*, 11 ноември 1995.

⁴⁹⁷ Се оправдуваше со аргументот дека во античкото Македонско Кралство било застапено ова именување на „Горна“ и „Долна“ Македонија.

⁴⁹⁸ Ако би го прифатиле овој предлог, *per analogiam* би било Соединетите Американски Држави кај нас да ги пишуваме како „*Д Јунајтет Стејтс оф Америка*“ - што е апсурд!

⁴⁹⁹ *Време*; 13 ноември 2005 (курзив Д.А.).

предлог на посредникот Метју Нимиц пред Самитот на НАТО посветен на групно проширување со земјите од т.н. „Јадранска група“ - Западен Балкан: Хрватска, Албанија и Македонија).⁵⁰⁰

* **„New Republic of Macedonia“** (*Нова Република Македонија*);

„Republic of Upper Macedonia“ (*Република Горна Македонија*);

„Republika Makedonija (Skopje)“ (*Република Македонија - Скопје*) – **2008 (Виена)** – (неофицијален предлог на Метју Нимиц): официјалниот став беше дека на консултациите во Виена, Нимиц на амбасадорите Василакис и Димитров не им дал нови предлози, но медиумите и покрај тоа ги објавија овие три, со напомена дека се дадени под директно туторство на американската администрација;

* **„Republic of Macedonia (Skopje)“** (*Република Македонија (Скопје)*) – **2008 (Њујорк)** – (последен официјален предлог на Метју Нимиц).⁵⁰¹ грчката страна веднаш го одби овој предлог како ...*далечен од целите на Грција*; а пак македонската страна го оквалификува како ...*конечен предлог по 17 годишното преговарање, врз основа на кој државниот врз ќе изгради свој став*. Но, овој став не се изгради пред Самитот на НАТО во Букурешт, поради различни позиции на претседателот Црвенковски и премиерот Груевски;

* **„Republic of Skopje (Macedonia)“** (*Република Скопје (Македонија)*) – **2008 (Букурешт)** – (последен грчки предлог даден лично од премиерот Костас Караманлис на НАТО самитот во Букурешт, како последна шанса за избегнување на најавеното грчко вето). Бил одбиен од македонската делегација како „непристоен“.

⁵⁰⁰ Овој предлог прво го објавија грчки медиуми, по што настана мала криза во редовите на грчката Влада околу тоа кој бил „виновникот“ за протекување на доверливата информација (дали луѓе блиски до премиерот К. Караманлис, или, пак, до министерката за надворешни работи Д. Бакојани).

⁵⁰¹ Интересно е тоа што: 1) овој предлог не беше даден во адвокатската канцеларија на посредникот (како што дотогаш беше вообичаено), туку во зградата кадешто се наоѓа официјалното седиште на ООН во Њујорк; 2) ова, всушност е првичниот предлог на г. Робин О’ Нил за разрешување на спорот меѓу Грција и Македонија, даден уште во 1993 година.

**БАРАЊЕ СОВЕТОДАВНО МИСЛЕЊЕ ОД МСП
И КАРАКТЕРОТ НА ПРИВРЕМЕНАТА СПОГОДБА
РАЗГОВОРИ**

Генералното собрание на ООН треба, по барање на Владата на Р. Македонија, да се обрати до МСП за добивање советодавно мислење по прашањето - дали Резолуцијата 47/225 (1993) што се однесува на употребата на привремената деноминација за Македонија и обврската да преговара за своето име е во согласност со Повелбата на ООН.

Игор Јанев

•

Привремената спогодба важи додека не биде постигната нова спогодба, или додека не биде прекршена од една од двете земји.

Стево Црвенковски

ПРАВНИОТ СУБЈЕКТИВИТЕТ И ПРИЕМОТ ВО ООН⁵⁰²

Правниот идентитет, односно државното име на една држава, никој не може да го одземе, ниту може да го наметне. Исто така, една држава не може да се принуди бесконечно да преговара за своето име и, во меѓувреме, да биде дискриминирана во своето претставување. Без правен идентитет се повредува принципот на неповредливоста на правната личност, содржан во Декларацијата на принципите на меѓународното право од 1970 година. Без правен идентитет државата е нецелосно правно лице, односно, делумно или целосно има намалена способност за склучување договори, претставување - категоричен е д-р Јанев.

За испитување на законитоста на приемот на Република Македонија во Обединетите нации, Владата треба да покрене иницијатива веднаш. Постапката за прием на една држава во членство на ОН е регулирана со член 4 од *Повелбата*, во кој се утврдува дека членството во ОН е отворено за секој меѓународен субјект, кој ги задоволува следните услови:

- 1) Да е држава;
- 2) Да е мирољубива;
- 3) Да прифаќа да ги исполнува обврските содржани во Повелбата;
- 4) Да има способност и
- 5) Волја да ги исполнува тие обврски.

Покрај овие пет услови, дополнителни услови не смеат да се поставуваат, ниту смее да се гласа за такви услови, според *Резолуцијата на Генералното собрание на ОН 197/III*, односно, според *Судското мислење* дадено на 28 мај 1948 година!

Според судското мислење од Меѓународниот суд на правдата (МСП) од 1948 година, условите за прием се **исцрпни**, тие се **изрични** и имаат **свршен** карактер, односно временски не можат да трансцидираат чин на приемот. Понатаму, според судското мислење, еднаш кога е признаено дека државата ги исполнува условите од член 4, дополнителни услови не смеат да се поставуваат, ниту за нив може да се гласа.

Во македонскиот случај поставени се два дополнителни услова, кои временски трансцидираат чин на приемот. Тие се: 1. Нашата земја да ја прифати деноминецијата „Бивша Југословенска Република Македонија“, 2. Да преговара со другата држава (Грција) околу своето инхерентно право (своето државно име). Со поставување и, посебно, со гласање за вакви услови, Организацијата на ОН направи *ultra vires act* (пречекорување на овластувања). Со

⁵⁰² Ова интервју со д-р Игор Јанев е целосно преземено од месечниот магазин *Македонско време*, со целосна дозвола од неговиот уреднички тим. Голема благодарност и до господин Јован Павловски за помошта што ни ја пружи и ни овозможи пристап до потребните материјали.

овие дополнителни услови, односно обврски, повредени се членските права на Македонија, пред сè, поради тоа што „условен прием“ не постои во системот на ОН, затоа што се повредува членското право на недискриминирано претставување на државите во ОН. Имено, правниот идентитет претставува есенцијален елемент од ова членско право и истовремено е есенцијален елемент од правната личност на еден меѓународен субјект.

– *Што треба да се направи за воспоставување на уставното име во ООН?*

Јанев: За да се воспостави уставното име на Република Македонија потребно е да се испита законитоста на резолуциите со кои Македонија е примена во членство. Конкретно, за испитување на карактерот на условите со кои Македонија е примена во членството, Генералното собрание на ОН треба, по барање на Владата на Република Македонија, да се обрати до Меѓународниот суд на правдата за добивање советодавно мислење по прашањето дали *Резолуцијата 47/225* од 1993 година, во својот дел, што се однесува на употребата за привремена деноминација за Македонија и обврската да се преговара за своето име, е во согласност со *Повелбата*.

– *Господине Јанев, можете ли накучо да ни кажете што сè е прекршено при приемот на нашата држава во Обединетите нации?*

Јанев: При самиот прием во членството на ОН, прво прекршен е, заради поставување и потоа гласање за дополнителни услови, член 4, став 1 од *Повелбата*. Ваквите услови немаат правен карактер и обврските што настанаа по приемот (да се има деноминација и да се преговара за сопственото име), претставуваат бесправни обврски со кои се крши принципот на правната еднаквост содржан во член 2 став 1 од *Повелбата*. Исто така, во член 2 се крши и став 7, поради тоа што овие обврски се однесуваат на едно инхерентно право, кое е во строга внатрешна јурисдикција на една држава, односно, се повредува принципот на немешање од страна на ОН во предмети во строга внатрешна јурисдикција. Бидејќи правниот идентитет (државното име) е есенцијален елемент на правната личност, ваков елемент не може да се отуѓува (ниту за едно инхерентно право може да се преговара). Понатаму се крши принципот на самоопределување (во нашиот случај на правниот идентитет на државата), имплициран во членовите 1 и 55 од *Повелбата на ОН*. И, конечно, се крши принципот на недискриминација при претставување на државите, содржан во член 83 од *Конвенцијата за претставување на државите во нивните односи со меѓународните организации со универзален карактер*.

– *Дали една држава може да се прими без име во Обединетите нации?*

Јанев: Правниот идентитет, односно државното име на една држава, никој не може да го одземе, ниту може да го наметне. Исто така, една држава не може да се принуди бесконечно да преговара за своето име, и во меѓувреме, да биде дискриминирана во своето претставување. Без правен идентитет се повредува принципот на неповредливоста на правната личност, содржан во

Декларацијата на принципите за меѓународното право од 1970 година. Без правен идентитет државата е нецелосна правна личност, односно, делумно или целосно има намалена способност за склучување договори, претставување. Освен тоа, деградирани се и останатите елементи на правниот субјективитет. Затоа една држава не може да се зачлени во ОН без државното име, а такво зачленување уште еднаш покажува дека ОН прават *ultra vires act*.

– *Зошто сметате дека овој случај со името е поинаков од слични случаи кога ОН прават пропусти во своето функционирање?*

Јанев: Во „македонскиот случај“ има *ultra vires act* и од Советот за безбедност и од Генералното собрание на ООН, при што Генералното собрание ваквиот акт го прави со двотретинско мнозинство, инволвирајќи го правниот субјективитет (одговорност) на Организацијата на ОН. Се работи за процедурален *ultra vires act* со кој се повредува внатрешното право на Организацијата, правниот статус на членката, како и членските права, поради дополнителни незаконски обврски. Покрај тоа, се крши и меѓународниот правен поредок, бидејќи користењето на името не може да се ограничува само во рамките на организацијата. Името (идентитетот) се користи и надвор од Организацијата, со држави што не се членки и организации кои не се поврзани со ООН.

– *Дали неспротивставувањето на условите за приемот, кои се, како што рековме, незаконити, влијае врз водењето на посатапката во ООН?*

Јанев: Не! Во случај на прием, независно дали Република Македонија ваквите услови ги прифатила или не, тие услови немаат правна основа, поради наведената забрана да се гласа за дополнителни услови, што е инваријантно од дадена согласност. Имено, давање согласност (или недавање согласност) на *ultra vires act* не влијае врз законитоста на ваквиот акт. Незаконитоста на условите со кои се примаме во членството на ОН, произлегува од временско трансцидирање на чинот на приемот, односно, креирањето на дополнителни обврски после чин на приемот во ОН.

– *Дали Грција може да се повика на Привремената спогодба од 1995 година во која се согласивме овој проблем да не го изнесуваме пред Судот?*

Јанев: Оваа согласност не влијае врз должноста на ООН да прима во членство под недискриминаторни услови. Проблемот може да се изнесе пред Судот поради тоа што се кршат членските права на Република Македонија во ОН, односно, заради тоа што ние имаме право од уставен карактер (бидејќи Повелбата претставува документ од уставен карактер) на правна еднаквост со другите држави - членки. Понатаму, кога се крши правниот статус на една држава во членството, тогаш должноста е на ООН да воспоставува услови за почитување на правниот поредок на Организацијата. Должноста да го пренесе предметот во рацете на Судот произлегува од следните правни принципи: 1. правната еднаквост, 2. *bona fide*, 3. *nemo iudex in sua causa* (никој не може да биде судија во споровите во кој и самиот е инволвиран), и 4. мисијата на Организацијата е да обезбедува услови за почитување на принципот за владеење

на правото, како и обврските од договорите, вклучувајќи ги и обврските од Повелбата на ОН.

– Каков е правниот квалитет на оваа спогодба и дали ова влијае врз постапката за воспоставување на уставното име во ОН?

Јанев: Како што рековме, кога се работи за државно име, дополнителните услови да се користи референца и да се преговара за името немаат правна основа, односно деноминацијата не претставува идентитет во меѓународното правно комуницирање. Од друга страна, државите имаат должност да поседуваат правен идентитет на недискриминаторна основа. Обврските за името кои се содржани во Резолуцијата со која сме примени во ОН, пред сè и заради временска трансценденција („квази условен прием“), немаат правна основа. Се крши *ius cogens*, принцип на правната еднаквост. Имајќи го тоа предвид, спогодбата со Грција *нема правни обележја* во делот во кој се однесува на правниот идентитет, односно уставното име. Во тој дел таа Спогодба е правно неважечка, односно неоперативна. Постапката која треба да се води за воспоставување на уставното име треба да се заснова врз база на кршење на процедурата (дополнителни обврски), односно врз база на проверка на законитоста на членските права, правниот статус и правниот поредок на Организацијата. Поточно, оваа постапка треба веднаш да започне поради должноста на државата-членка да ги запознае ОН со кршењето на правниот поредок на Организацијата и повредите на сопствениот правен статус. Ова се прави преку иницијатива од нашата држава (нацрт-резолуција) во Генералното собрание, за овој орган да постави прашање до Меѓународниот суд на правдата за законитоста на Резолуцијата со која се примаме во членство. Бидејќи постои судски случај од 1948 година за проверка на законитоста на дополнителни услови, Судот треба да се прогласи за надлежен.

– Скандалозно ли е што Владата на Република Македонија веќе, речиси, една година знае за „*ultra vires* актот“ на ООН и вопшто не реагира?

Јанев: Мислам, и нормално е, кога се работи за *ultra vires* act, Владата во најмала рака треба да даде изјава односно да се огласи во јавноста и во ООН. Секоја држава на наше место веднаш би побарала покренување иницијатива во ООН за проверка на законитоста на обврските, односно условите за прием во ООН.

КАРАКТЕРОТ И ЕФЕКТИТЕ НА ПРИВРЕМЕНАТА СПОГОДБА⁵⁰³

– Господине амбасадоре Црвенковски, денеска истекуваат седумте години од важноста на Привремената спогодба со Грција. Вие како тогашен министер за надворешни работи ја потпишавте Спогодбата од македонска страна. Според Ваша проценка, треба ли Македонија да продолжи да ја применува или можеби треба да се откаже, бидејќи во неа постои една клаузула која спречува спорот да го префрли во Меѓународниот суд за правда?

Црвенковски: Прво, Спогодбата воопшто не престанува да важи. Гледам дека во јавноста има многу различни толкувања, и ме чуди што ги има, зашто сето тоа е регулирано во еден член во две реченици од Спогодбата, во кој стои јасно дека таа важи додека не биде надмината со нова спогодба. Ниту престанува со важност утре, ниту на кој било друг датум.

– Значи автоматски продолжува да важи?

Црвенковски: Не продолжува автоматски, туку цело време си важи. Нема ниту еден датум кој би значел некој пресврт, па сега да продолжи автоматски или не. Таа си важи додека не биде постигната нова спогодба или додека не биде прекината од една од двете земји. А, за да биде прекината, тоа треба да се најави една година претходно.

– Значи ли тоа, амбасадоре, дека таа пак ќе важи седум години?

Црвенковски: Воопшто нема да важи пак седум години, ниту важела седум години. Тоа се многу погрешни толкувања. Спогодбата важи континуирано додека не биде надмината со нова.

– Со оглед на таа незгодна клаузула што ни ги врзува рацете и не спречува да ја бараме правдата по правен пат, треба ли ние да се држиме и натаму до Спогодбата?

Црвенковски: Во Спогодбата нема таква клаузула. Членот 5 став 1, на кој алудирате, само значи дека спорот треба да се решава во континуитет, односно таму каде што е започнато со Резолуцијата на Советот за безбедност, т.е. во ООН.

– Како ги оценувате ефектите од Спогодбата? Мислите ли дека таа може да помогне во изнаоѓањето решение за името или почнува да станува пречка?

---

⁵⁰³ Ова интервју со покојниот г. Стево Црвенковски е преземено од дневниот весник *Дневник*, а го направила новинарката Слободанка Јовановска. Неговиот оригинален наслов беше „Спогодбата е штетна за националистите, не за Грција и Македонија!“. Господинот Црвенковски своевремено беше министер за надворешни работи на Р. Македонија, којшто во 1995 ја потпиша Привремената спогодба со Р. Грција.

Црвенковски: Не гледам ништо во Спогодбата што би можело да биде пречка, затоа што сите работи што ги регулира се од извонредно значење. Регулира еден нов широк аспект на меѓусебните односи. Од проток на луѓе, на стока, до соработка околу заедничките води, езера, до забрана за Грција да стави вето или да попречи зачленување на Република Македонија во која било меѓународна организација. Затоа не гледам никаква причина Грција да ја прекине. Напротив, сите одредби буквално се во полза на двете страни. Единствен начин, доколку Грција сака да прави проблем или да ја прекине Спогодбата, е да стави вето на нашето членство во европските организации, во ЕУ, на пример. Меѓутоа, тоа би бил многу сериозен политички потег и не верувам дека некој од нив ќе се реши на такво нешто.

И покрај тоа, на двете страни постојано има гласови кои тврдат дека Спогодбата е на штета на едната или на другата страна, дека треба да се откаже, дека би било многу подобро без неа, како што тврди еден Папатемелис. Таа со сигурност не е штетна за Грција, ниту пак за нас, но многу е штетна за луѓе - националисти како него, кој е минато на Грција. Ако сака да биде модерна, европска и демократска држава, Грција мора да има добри односи со Македонија.

– *Амбасадоре, Вие веројатно ги следите најавите за создавање нов преговарачки тим, бидејќи досегашниот ја донел Македонија во неповолна позиција. Каква е Вашата оценка за преговорите?*

Црвенковски: Не гледам кое неповолно решение е прифатено, бидејќи досега не е прифатено ниту едно решение во тие разговори. Како процес тој тип на разговори нема никакво значење. Дали, пак, треба да се промени нешто во него е прашање на политичка процена која треба да се базира на моментални политички сознанија и информации од двете страни. Бидејќи јас сум подолго време надвор од политиката и не располагам со политички информации од прва рака, би било крајно неодговорно од моја страна јас да солам памет околу тоа што треба и што не треба.

– *Генерално, мислите ли дека нашата преговарачка позиција сега е поповолна од порано?*

Црвенковски: Мислам дека е многу поповолна, затоа што името се пробива секаде. Влезено е во сите светски енциклопедии, доминира во светските медиуми, го користат сè поголем број држави. Велика Британија, на пример, во целокупната официјална комуникација со нас, вклучувајќи ги и меѓународните договори, вклучувајќи ја официјалната дипломатска листа, вклучувајќи го и целиот протокол, го користи исклучиво името Република Македонија.

– *Има ли логика сега да правиме компромис околу уставното име?*

Црвенковски: Немало логика ни досега, и никогаш не сум слушнал дека некој има таква намера.

– *На пример, предлогот на МКГ за името Република Македонија на латиница, но во македонска верзија?*

Црвенковски: Предлогот на Кризната група е несериозен. Доволно е да го погледнете составот на таа група, како на пример еден Гарет Еванс, од кого Македонија не може ништо добро да очекува.

В Т О Р   Д Е Л

ПРЕДЛОЗИТЕ ЗА РЕШАВАЊЕ НА СПОРОТ

1
**ПРЕДЛОГОТ НА МКГ
(10. XII. 2001)**

*Јас сум МКГ за Македонија!
Едвард Цозеф – претставник на Меѓународната кризна група, март 2002*

МКГ, МСП И ОДНЕСУВАЊЕТО НА ГРЦИЈА ТЕКСТОВИ

МКГ со полн капацитет е вклучена во трансформацијата на пошироката меѓународна заедница во „НАТО заедница“.

Светомир Шкарик

•

Во врска со приемот во ООН, РМ треба да побара советодавно мислење од МСП – без оглед како понатаму ќе течат преговорите со Грција на билатерален план.

Татјана Петрушевска

•

МСП треба да одговори на прашањето: Дали со процедурата на прием на Р. Македонија во ООН (не) е повредена Повелбата на ООН во врска со поставувањето услови за прием.

Ѓорѓи Марјановиќ

•

Во Извештајот на МКГ единствено се форсираат интересите на „меѓународната заедница“ и на Република Грција.

Љубомир Цуцуловски

СОСТАВОТ НА МКГ И ПРЕДЛОГОТ ЗА СЛОВЕНСКА ТРАНСКРИПЦИЈА НА ИМЕТО⁵⁰⁴

1. *Извештајот на МКГ* носи наслов: „*Името на Македонија: зошто е важен спорот и како да се разреши*“. Извештајот е напишан на 33 страници текст и има 88 фусноти. Станува збор за аналитичен материјал, направен врз основа на повеќе извори: анализа на печатот, интервјуа со одредени личности, непосредно следење на состојбите во Република Македонија и консултација на одредена литература, релевантна за спорот во врска со името.⁵⁰⁵ Земејќи во целина, Извештајот има исклучиво политички карактер. Тоа се гледа од профилот на изготвувачот на Извештајот и од неговите цели. Но, тоа се гледа и од финансиерите на МКГ.

МКГ е приватна и интернационална организација, создадена со цел да ја подобри способноста на „меѓународната заедница“ за решавање на постојните конфликти. Барем така се декларира. Меѓутоа, во суштина е диригирана група, во функција на остварување на политички цели на „меѓународната заедница“, во редуцирана форма: САД и членките на ЕУ и НАТО.⁵⁰⁶ Република Грција е исклучена од овој поим на меѓународната заедница, бидејќи е трета страна. Но, тоа е само декларативно. Авторите на *Извештајот*, сепак водат грижа за таа трета страна, многу повеќе отколку што тоа го бара самата Грција.⁵⁰⁷

Авторите на *Извештајот*, без колебање, истапуваат во име на таа таканаречена заедница, иако таа заедница опфаќа една десетина од постоечкиот број на држави во светот. Тие се стопроцентно убедени дека членките на НАТО и никој друг, ја претставуваат меѓународната заедница. ООН како најистакнатата институција на меѓународната заедница не служи за ништо друго, освен за потврда на одлуките на таа редуцирана заедница. На дело е уривање на меѓународната заедница и ООН и нивно заменување со нов поим, кој нема меѓународна потврда. За жал, Република Македонија спаѓа во поширокиот поим на меѓународната заедница кој систематски се урива, особено по Косовската војна во 1999 година.

МКГ со полн капацитет е вклучена во трансформацијата на пошироката меѓународна заедница во „НАТО-заедница“. Тоа видливо го покажува овој

⁵⁰⁴ Автор на овој труд е д-р Светомир Шкарик - редовен професор на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје. Предава по следниве предмети: *Уставно право, Уставно право (применета програма), Компаративно уставно право, Политички систем, Политички теории и Теории за мирот и конфликтите*. Излагањето на проф. Шкарик е презентирano на тркалезна маса, организирана од политичката партија Демократски сојуз (ДС), на 9 март 2002 година во Скопје.

⁵⁰⁵ *Името на Македонија: Зошто е важен спорот и како да се разреши*, МКГ; 10 декември 2001, Скопје-Брисел; стр. 3-33.

⁵⁰⁶ Исто, стр. 27.

⁵⁰⁷ Исто, стр. 27.

Извештај, а особено најновиот предлог на МКГ за прогласување на Косово за независна држава.⁵⁰⁸

МКГ не крие дека нејзините цели се исклучиво политички. Таа е длабоко инволвирана во политичката географија, особено во конфликтните региони од стратегиски интерес за НАТО-заедницата. Изговор е дека за МКГ приоритет претставува избегнувањето на конфликтите. Напротив, таа ги создава конфликтите за да може да најде оправдување за трансформацијата на меѓународната заедница во НАТО-заедница. Најдобра потврда за тоа е изјавата на авторот на Извештајот за Република Македонија, Едвард Џозеф: „Јас сум МКГ за Македонија“.⁵⁰⁹

Политичките цели на МКГ се гледаат и преку списокот на нејзините финансиери. Финансиерите се богати држави-членки на НАТО (Холандија и Канада) или пак држави под целосна контрола на САД (Австралија, Тајван). Тука се и приватните фондации кои се целосно функционализирани на доминантните интереси на САД и на НАТО-заедницата во целина. На пример, главни финансиери се *Карнеги корпорацијата* од Њујорк и *Отворено општество* на Сорос. МКГ се декларира за невладина и непрофитна организација, а ја финансираат државни влади и фондации со политичка содржина.

МКГ дејствува во Европа само на Балканскиот Полуостров, и тоа во Албанија, Босна, Р. Македонија и во СР Југославија. Во СРЈ е разместена на три места: Србија, Црна Гора и Косово.

Тоа само по себе зборува за каква група станува збор. Таа не е група (МКГ) за решавање или за надминување на конфликтите, туку е лоби група за создавање нови, уште потешки кризи и конфликти. Тоа веќе се гледа преку Косово и Црна Гора.

На пример, кога е во прашање предлогот Косово да стане независна држава, тоа не е ништо друго туку дестабилизација на Република Македонија. Во тој контекст е и непризнавањето на државната граница меѓу Република Македонија и СР Југославија, како од страна на Република Албанија, така и од страна на новоизбраните власти во Косово. Тоа што НАТО не успеа да го стори со бомбардирањето на СРЈ, тоа треба да се оствари со предлог на МКГ. Се игнорира Резолуцијата 1244 на Советот за безбедност, затоа што тоа е акт на меѓународната заедница, а не акт на НАТО-заедницата. Тоа што НАТО не успеа да го постигне преку 30 тони фрлен експлозив врз СРЈ треба да го оствари преку „независната“ и „непрофитната“ МКГ!?

Групата подобро се гледа преку нејзините членови. На чело на МКГ е Марти Ахтисари - поранешен претседател на Финска и претставник на САД и ЕУ во преговорите за престанок на бомбардирањето на СРЈ. Познат е по барањето за помасовно бомбардирање на СРЈ, слично на она во Ирак во 1991 година. Тој бараше не 150 авионски лета дневно, туку 2500 лета, како во војната во Персискиот Залив.

---

⁵⁰⁸ „Косово ќе биде условно независно“; *Дневник*, 6 март 2002; стр. 1-2.

⁵⁰⁹ Едвард Џозеф, „Јас сум МКГ за Македонија“, *ЗУМ*; 8 март 2002; стр. 13.

Во Бордот на МКГ има три личности кои сакам посебно да ги наведам. Тоа се Мортон Абрамовиц, Лујза Арбур и Весли Кларк. Првиот е постар член на Бордот, а вториот и третиот се членови од јануари 2000 година. Абрамовиц е поранешен амбасадор на САД во Турција и помошник државен секретар за време на Картеровата администрација. Во 1992 година, тој го создаде терминот „хуманитарна акција“ од која во 1999 година ќе се изроди Косовската војна како типичен пример на меѓународна војна. Овој господин беше главниот советник на ОВК на преговорите во Рамбуе, во февруари и март 1999 година.

Лујза Арбур е поранешен Главен обвинител на Хашкиот трибунал. Таа не успеа да види ниту едно дете од 88-те усмртени деца во бомбардирањето на НАТО на СРЈ во 1999 година. Не сакаше да ги види ни ураниумските проектили, иако беа фрлени повеќе од десет тона на Косово, во непосредна близина на Република Македонија. Таа стана членка на МКГ токму поради ова нејзино слепило, а не поради тоа што е добар правник или аналитичар.

За „најактивниот“ член на оваа група, генералот Весли Кларк, не треба ни да се зборува. Тој е учесник во Виетнамската војна, но и главен командант во Косовската војна во 1999 година. Тој е наш добар познаник, бидејќи престојувал најмалку 18 пати пред почеток на бомбардирањето на СР Југославија. Членството во МКГ за него претставува награда, поради „колатералните штети“ што ги предизвика во Косовската војна.

Гарет Еванс е извршен директор на оваа група, од јануари 2000 година. Во времето додека беше министер за надворешни работи на Австралија, зборуваше дека ние не сме Македонци туку „Славомакедонци“. Ете кој стои на чело на МКГ и тој треба да ни помогне во спорот со Република Грција. Тој е добро познат на Македонците во Австралија и невладината организација на македонската дијаспора во САД - „ПОМНИ“.

Сепак, некои членови на МКГ можат да ѝ помогнат на Република Македонија, под услов да бидат консултирани. Тоа се: Уфе Елеман Јенсен, поранешен министер за надворешни работи на Данска и Оскар Алиас Санчес, поранешен претседател на Костарика и добитник на *Нобеловата награда за мир* во 1987 година. Првиот ја поддржа Македонија во времето на нејзиното осамостојување, а вториот е познат антимилитарист. Меѓутоа, не знам дали овие личности имале некаква врска со *Извештајот*. Изгледа дека тие не учествувале во неговата изработка. Барем така може да се заклучи од изјавата на неговиот „гуру“ Едвард Џозеф: „*Јас сум МКГ за Македонија!*“. Бидејќи Република Македонија е мала земја, Извештајот може да го напише само една личност, независно од тоа дали фигурира на официјалниот список на МКГ или не. Невидена ароганција. Небаре, станува збор за неприкосновен научник или голем политичар - визионер.⁵¹⁰

⁵¹⁰ Исто, стр. 13.

Сепак, за мене останува голема енигма членството на Оскар Ариас во МКГ. Тој е човек кој се бори против сите милитарни системи, вклучувајќи го и НАТО. Тој е жесток противник на оние што произведуваат и извезуваат оружје, а такви се членките на НАТО. Изгледа дека Ариас на МКГ ѝ служи само како украс за затскривање на нејзиното вистинско лице. Во составот на МКГ нема ниту еден научник, пошироко познат во општествените науки. Се тврди дека Макер Томпсон е угледен англиски историчар и истражувач. Но, сепак, тој е на многу пониско ниво од редица други англиски професори и добри познавачи на Балканот. Ќе го спомнам само Марк Мазовер, универзитетски професор и добар познавач на Балканот. Станува збор за политичка, а не за научна група. Тоа треба да го имаме предвид, бидејќи станува збор за *Извештај* кој ги тангира најсуштествените прашања за Република Македонија, како што се нејзиното име, Рамковниот договор, внатрешното уредување и нејзиниот суверенитет. Затоа, за овој *Извештај*, треба да се произнесе и науката, а не само политиката, и тоа многу пошироко. Не смеаме да молчине, бидејќи имаме многу нешта да кажеме. Станува збор за нас, за нашата држава, за нашиот народ и за нашата судбина. Не смеаме само да се препуштиме на фортуната. Потребно е да се потпреме и на нашите доблести. Фортуната ги служи доблесните, а не послушните луѓе!

2. Целта на *Извештајот* не е помагање на Република Македонија, туку нејзино држење во напнатост за да се оправда присуството на НАТО-trupите на нејзината територија. Тоа се гледа и од отстапките што Македонија треба да ги направи, пред сè НАТО-заедницата да се впушти во помагање за разрешување на грчко-македонскиот спор околу името.

Притоа, МКГ постапува многу грубо. Поставува ултиматум: пред формално да се признае името „Република Македонија“, во словенска транскрипција, македонската држава треба да побара НАТО да го продолжи својот мандат најмалку 6 месеци, по март 2002 година, и да побара ОБСЕ да ја продолжи својата мисија 12 месеци, по декември 2001 година, со многу силни ингеренции во изборниот процес. Тоа не е ништо друго, туку ставање на Република Македонија под целосен протекторат, иако лордот Робертсон нè именува како „суверена држава“.

Протекторатот, пак, може да се одржи на подолго време само ако Република Македонија се заплетка во уште посложени односи, како на внатрешен така и на меѓународен план. Ова заплеткување го врши токму МКГ, преку нејзиниот *Извештај* за името на Република Македонија.

Заплеткувањето на внатрешен план се врши преку цврстото инсистирање на спроведувањето на *Рамковниот договор* во практика, иако него МКГ го оценува како неправеден за македонската страна и за уникатно решение, непознато во другите земји.

На меѓународен план, положбата на Македонија уште повеќе се усложнува, преку нејзиното име во словенска транскрипција и посебните обврски што таа треба да ги преземе спрема Република Грција, особено на образовен план и историјата.

Затоа *Извештајот* треба да се прими само на знаење и ништо повеќе од тоа. На секој внимателен и добронамерен читател јасно му е дека *Извештајот* протежира, во основа туѓи, а не македонски интереси. Мислам дека не ѝ одговара и на Грција, иако така изгледа на прв поглед.

3. Република Македонија треба сама да се избори за сопственото име. Во тоа не може никој да ѝ помогне толку колку што може самата. За тоа има доволно сили, а на нејзина страна се наоѓа и меѓународното право. На страната на Македонија е меѓународното право и најпознатите авторитети од оваа област. Посебно е значајно мислењето на американскиот професор по меѓународно право, Луис Хенкин. Тоа се признава и во *Извештајот на МКГ*.⁵¹¹

Во борбата за сопственото име, Република Македонија треба да повлече неколку чекори истовремено или еднопосредно:

- прво, со писмен указ Република Македонија да се повлече од „Времената согласност“ потпишана со Република Грција и да им даде до знаење на сите фактори дека одлучила со ненасилни средства да се бори за сопственото име и со достоинство.⁵¹² За ова треба благовремено да се извести Грција, со образложение дека треба да се бараат нови начини за разрешување на меѓусебниот спор;

- второ, Република Македонија да го изложи спорот за името пред Меѓународниот суд за правда во Хаг. Од ова Македонија може да извлече само полза, а не штета. Меѓународниот суд на правдата се покажа објективен во спорот на Никарагва со САД во 1984 година. Судот заведе став дека САД немаат право да ја бомбардираат Никарагва поради кршењето на човековите права. Определена независност овој суд покажа и во спорот на СРЈ против членките на НАТО што ја бомбардираа оваа земја во 1999 година. Судот заведе став дека е вознемирен од употребата на сила против СР Југославија. Судот немаше доблест да донесе привремена мерка за запирање на бомбардирањето, но се јавија силни гласови во редот на судиите кои рекоа дека правото не смее да молчи во времето на војна. Меѓународното право не смее да молчи ниту кога е во прашање името на Република Македонија. Најпосле, од Меѓународниот суд на правдата во Хаг треба да се побара и мислење за *Рамковниот договор* од 13 август 2001 година. Овој договор е склучен под меѓународна присила и во време на војна!? Тоа се тврди и во *Извештајот на МКГ*. Според *Конвенцијата за договорното право* од 23 март 1969 година, „ништовен е секој договор чие склучување е резултат на притисок или на употреба на сила“. Во подготовката и потпишувањето на *Рамковниот договор* имаше притисок и насилство во изобилство. Тоа треба да се изложи и аргументира, за да се докаже ништовноста на *Рамковниот договор*. Во тоа треба да ни помогне и МКГ!

⁵¹¹ Исто, стр. 33.

⁵¹² *Времена согласност* (официјалниот текст на *Документот за нормализација на односите меѓу Република Македонија и Република Грција*), Скопје; 1995 година.

Сите овие прашања треба да се разработат стручно, со ангажирање на домашната и меѓународната наука од областа на правото. Тоа може да се направи без поголеми тешкотии. Потребно е да постои само добра волја, особено во државните структури и особено мислам на Министерството за надворешни работи на Република Македонија. Овој орган треба да биде средиште за подготовка на наведените иницијативи и за нивно меѓународно промовирање.

ИМЕТО ПРЕД МЕЃУНАРОДНИОТ СУД ЗА ПРАВДА⁵¹³

Зошто, и покрај сè, употреба на поимот „спор“?

1. Под поимот „спор“, современата меѓународно-правна доктрина,⁵¹⁴ политичката и правната практика подразбираат несогласување меѓу два или повеќе субјекти на меѓународното право (или држави, или меѓународни организации, или држава(и) од една и меѓународна(и) организација(и) од друга)⁵¹⁵ - што се изразува преку конкретни побарувања и практични ставови на една страна и одбивање на таквите побарувања и побивање на таквите ставови од другата страна.⁵¹⁶

2. Мошне често, и во теоријата и во практиката се прави разлика меѓу два квалитета на спорови: правни и политички. Поимните определби на споменатите видови спорови поаѓаат од различни критериуми. На пример, доколку појдовниот елемент за разликување е објективен (што би одговарал на прашањето како објективно спорот може да биде разрешен) тогаш како правни би биле определени сите спорови кои можат да бидат решени врз основа на примена на позитивното меѓународно право (оттаму и пошироката одредница за овој вид спорови - спорови во врска со правото). И обратно, стриктно теоретски, за потребите на класификацијата за која станува збор, доколку конкретен спор не може да биде разрешен врз основа на примена на правото,⁵¹⁷ всушност, не е правен туку политички, со други зборови, станува збор

⁵¹³ Автор на овој труд е д-р Татјана Петрушевска – вонреден професор на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје. Предава по предметите *Меѓународно јавно право*, *Право на Европска унија* и *Меѓународни организации*.

⁵¹⁴ Бидејќи тргнувам пред сè од науката за меѓународното право очигледно е дека го третирам исклучиво техничкиот термин (*terminus technicus*) “меѓународен спор” (*international dispute*; *différend international*; *internationaler Streitfall* – *internationale Streitigkeit*) во неговото најшироко значење (*lato sensu*). За значење на поимот „спор“ во контекстот на првостепената одговорност на Советот за безбедност на ОН за зачувување на меѓународниот мир и безбедност детално види кај Simma B., *The Charter of the United Nations: A Commentary*, Oxford University Press, 1994, pp. 456 et. seq.

⁵¹⁵ Реченото за страните во спорот важи во принцип, иако во својство на носители на процесна способност (можност да се стекнуваат права и обврски во процесот) пред Меѓународниот суд на правдата со седиште во Хаг можат да се појавуваат само најстарите (во историска смисла) и оригинални субјекти на меѓународното право – државите, никако не и поновите (помладите) и деривативни субјекти – меѓународните владини организации (види член 34 од Статутот на Меѓународниот суд на правдата).

⁵¹⁶ Слично и Ibler V.; *Rjecnik megjunarodnog javnog prava* - Informator, Zagreb, 1987, str.163; Morelli G., *Nozioni di diritto internazionale* - CEDAM, 1967; pp. 368.

⁵¹⁷ Некои автори зборуваат за повикување на некоја од страните во спорот не на правни одредби, туку на честа, достоинството на државата или на принципите на правда и правич-

за судир на интереси. Доколку во „играта“ се „уфрли“ субјективна основа за дистингирање, правни се оние спорови кај кои барањата и ставовите на едната страна се побивани од другата страна. А *contrario*, крајно условно, за потребите на „моделов“ што е во прашање, доколку споровите не можат да бидат сведени на оценување на правната издржаност на конкретно побарување, станува збор за политички спорови.⁵¹⁸ Да не заборавам, мошне често како површен тест за карактерот на спорот се применува фактот кон каков начин на негово разрешување се прибегнува. Дали станува збор за примена на политички (дипломатски) техники,⁵¹⁹ или за ангажирање на правни (правосудни) институции.⁵²⁰ Притоа, мора да се има предвид фактот дека одлуките (пресудите) на меѓународните правосудни институции се правно задолжителни акти (иако задолжителноста е ограничена врз двојна основа *ratione personae* - само во однос на страните во спорот и *ratione materiae* - само во однос на предметот на спорот), државите што се во прашање се правно обврзани нив да ги почитуваат, односно, доколку тоа не го чинат постои здрава основа да бидат повикани на меѓународна одговорност.⁵²¹ Дипломатските методи, пак, завршуваат со препораки, резултат што нема правно задолжителна сила. Обврските што ги создаваат ваквите акти имаат само политичка тежина, можат само политички да обврзуваат.⁵²² Да заклучам, во практиката најчесто се прават различни комбинации на разновидните субјективни и објективни критериуми.

3. Современите околности и случувања на меѓународната сцена, споменатата поделба на правни и политички спорови ја прават во значителна мера апстрактна и токму затоа безживотна, непрактична во смисла несоодветна на објективната стварност.⁵²³ Имено, точно е дека и понатаму меѓународната заедница не поседува универзален супранационален ентитет кој би работел во интерес на општото добро (во смисла на благосостојба на човештвото како посебен ентитет) истовремено практикувајќи моќ на наметнување на сопствената (читај – генерална) волја не како механички збир од поодделните државни волји, туку како нов квалитет, врз партикуларизмите на бројните држави. И покрај несомнено континуирираниот процес на нејзиното преобразување, во основа, современата ме-

---

ност (иако примената на последниве не исклучува правен карактер на спорот, во крајна линија и правосудна институција може да разреши спор врз основа на принципот на правичност), Morelli G., *op. cit.*, pp. 371.

⁵¹⁸ Аврамов С. - Крећа М., *Меѓународно јавно право*, Научна књига, Београд, 1990; pp. 457.

⁵¹⁹ Опширно за политичките (дипломатските/мирољубивите) начини на разрешување на меѓународните спорови види кај Conforti B., *Diritto internazionale*, Editoriale Scientifica, Napoli, 1999; pp. 424 et. seq.

⁵²⁰ Детално за правните методи на разрешување на меѓудржавните спорови види кај Conforti B., *op. cit.*, pp. 411 et. seq.; Malanczuk P., *Akehurst's Modern Introduction to the International Law*, Routledge, London / New York; 1997, pp. 281 et. seq.

⁵²¹ За концептот „меѓународна одговорност“ види кај Malanczuk P., *op. cit.*, pp. 254 et. seq.

⁵²² За разликата меѓу правно задолжителните и политички задолжителните акти види кај D'Amato A. (ed.), *International Law Anthology*, Anderson Publishing Company; 1994, pp. 148 et. seq.

⁵²³ Така и Ibler V., *оп. cit.*

ѓународна заедница останува вестфалски, значи автархичен/децентрализиран тип на заедница. Следствено, државите и понатаму се нејзиниот основен „градежен материјал“. Државите го сочинуваат нејзиниот „скелет“, но тие исто така го исполнуваат и просторот меѓу „коските“. Тие и понатаму остануваат врховни политички субјекти кои секогаш кога дејствуваат првенствено не се раководат од величествените принципи на мир, право, правда, колку хуманистички и алтруистички тие да звучат. Државите можеби им посветуваат некакво внимание на овие несомнени вредности, но сепак, во постапките првенствено се раководени од сопствените аспирации, потреби и интереси. Во секој случај, никој разумен не се обидува отворено да негира дека таквото однесување мора да биде ставено во релативно дефинираните правни рамки, особено со оглед на фактот што современото меѓународно право регулира најголем дел од објективната меѓународна стварност. Тоа ќе рече, во крајна линија, ако не повеќе секој спор барем принципиелно би можел да биде решен врз основа на примена на правилата на меѓународното право. Секогаш побарувањата и ставовите на спротиставените страни или се или не се во согласност со правото, иако секој меѓудржавен спор без исклучок е конкретно-специфичен „микс“ од политички и правни компоненти, односно, истовремено и спор околу правото и судир на интереси.

4. Ајде да се обидеме да ги примениме горенаведените критериуми врз конкретниот грчко-македонски спор околу уставното име на РМ. Да го примениме прво објективниот тест. Барањата на РГ во однос на РМ околу нејзиното име не само што не се засновани врз меѓународното право, туку значат кршење на серија од темелни меѓународно-правни принципи и правила. Станува збор за барања што се однесуваат на едно инхерентно право (името на државата) што е во исклучива внатрешна надлежност на РМ, со што, всушност, РГ се меша во внатрешните работи на РМ. Меѓународно-правно опсервирано, инхерентните права на државите, во тој контекст и правото на РМ самата да си го избере сопственото име, се неспорни и неотуѓиви. Впрочем, отсуството на меѓународно-правна основа на барањата на Грција во однос на Македонија несомнено и за волја на вистината мошне чесо (секој друг пристап би бил несериозен, крајно пристрасен, па дури и смешен, кога не би бил трагичен и за Организацијата што го има и за субјектот чии права евентуално би се негирале) го констатира и Меѓународната кризна група во *Извештајот* од 10 декември 2001 година⁵²⁴ за кој подолу детално ќе стане збор. Значи, без

⁵²⁴ „Изгледа дека не постои основа во меѓународното право за грчката позиција ... , додека постои некаква поддршка во меѓународното право за дискреција на државите, па дури и наметнување услови пред признавањето, таквата дискреција не е „предмет на арбитерна волја или на политичка отстапка туку е дадена или одбиена во согласност со правен принцип“. Во случајот со Грција и со Македонија таквиот принцип очигледно изостанува“ (Macedonia's Name: Why the Dispute Matters and how to Resolve It, 10.12.2001, ICG Balkans Reports, No.122; Skopje/Brussels, pp.16; на <http://www.intl-crisis-group.org/projects/balkans/reports/A400507-10122001.pdf>); „грчкото барање РМ да го смени сопственото име наоѓа слаба, доколку воопшто има некаква подлога во меѓународното право; Бадинтеровата комисија ... констатира дека употребата на името Македонија не може да имплицира територијални претензии против друга држава...“; „употреба-

никакво сомневање, не се работи за правно побарување, за став заснован врз меѓународното право, туку за „гол“ политички интерес на РГ на сопствената северна граница да нема субјект кој во своето официјално име ќе го вклучува името „Македонија“. Ваквиот интерес е „завиткан“ во светликавиот „станиол“ на правото на заштита на грчкиот интегритет и политичка независност преку тврдењето дека името „Македонија“ значи територијални претензии кон РГ. Спротивно, инсистирањето на РМ дека употребата на какво било име во меѓународниот сообраќај, вклучително и на името Македонија, самото по себе ниту фактички е, ниту може да биде фактор на загрозување нечија безбедност, уште помалку опстанок, и дека тој некој што него го проблематизира доведува во прашање серија од темелни *ius cogens* принципи на меѓународното јавно право врз кои почива современата меѓународна заедница: самоопределување на народите; исклучива внатрешна надлежност на државите; суверена рамноправност на државите,⁵²⁵ е без сомнение најрелевантниот критериум кој го „цементира“ спорот како правен *par excellence*. Што се однесува до субјективната компонента, како и да се „заврти“ аголот на анализа, и низ призмата на РГ и низ аголот на РМ секогаш спорот е правен бидејќи постои заемно побивање на побарувања и ставови. Да заклучам, од аспект на карактеристиките на македонско-грчкиот спор, не постојат никакви пречки тој да биде изнесен пред меѓународна правосудна институција која е надлежна да го „затвори“ спорот со пресуда, правно задолжителна и за двете страни. Се разбира, одлуката за (не)преземање на таквиот чекор и кај двете спротиставени страни во досегашното траење на спорот секогаш беше политичка. Таква ќе биде и во иднина. Уште повеќе: и не може да биде поинаку. Разликата единствено би можела да биде во точката дали при нејзиното донесување приоритетно влијание имаат прашањата на политичкиот опортунитет, а не заснованоста на барањата врз позитивното право, дури и кога се во прашање *ius cogens* одредби, или обратно, политичките консидарации се пропуштаат низ светлината на „компаративните предности“ што објективно може да ги има повикувањето на правото.

та на 'привремено име' како услов за членство во ОН е во спротивност со член 4 од Повелбата која стриктно го ограничува опсегот на условите за членство“ (op. cit. pp. 16-17).

⁵²⁵ Детално кај Petrussevska T., *Recognition of the Republic of Macedonia: problems and perspectives*, paper prepared for the international conference co-organized by the Center for Study and Research on the Balkans and Montesquieu University – Bordeaux IV on the theme The Post-Communist State: the construction of an idea, held in the Paris Senate from 04 till 06 of April 2002; pp. 19-20.

Каква организација е МКГ?

1. Според формалните, институционалните обележја, Меѓународната кризна група е ученички пример на меѓународна невладина организација⁵²⁶ (популарно NGO).⁵²⁷ На прв поглед неупатените би заклучиле дека станува збор за уште една „боранија“ повеќе на меѓународната сцена која се обидува да си „обезбеди парче леб“ на туѓа(и) несреќа(и). Имено, таа не е субјект на меѓународното право. Во крајна консеквенција тоа значи дека одлуките што ги донесува, какви и да се по содржина, немаат правно-задолжителна сила за ниту еден меѓународно-правен субјект, односно, ниту еден субјект на меѓународното право не смее да биде повикуван на меѓународно-правна одговорност пред надлежна правосудна институција заради непочитување на документите/одлуките на оваа организација.

2. Меѓутоа, во материјална, супстанцијална смисла оваа организација е актер на меѓународната сцена, односно, субјект на меѓународната политика. Каква е неговата специфична тежина станува јасно дури и преку бегло наведување:

- на активностите што МКГ ги врши во процесот на „јакнење на моќта на меѓународната заедница за предвидување, разбирање и спречување конфликти“;⁵²⁸

- на составот на Советот на ополномоштеници во кој седат поранешни политичари на најмоќните светски сили, поранешни меѓународни службеници во универзални или во регионални организации, поранешни или актуелни европарламентаерци, актуелни меѓународни службеници или политичари, или врз друга основа јавни личности (во секој случај, најголем е бројот на политичарите факт кој е битен за разбирање на мисловниот систем и на системот на „оперирање“ на организацијата)⁵²⁹ и

- списокот на влади и меѓувладини институции, фондации, компании и лица кои ја финансираат МКГ, битен за сфаќање на сплетот (мрежата) од интереси што стојат позади, или уште подобро, пред финансиерите.⁵³⁰

Кога ќе се прочитаат конкретните имиња и презимиња на физичките лица и официјалните имиња на правните лица, односно, на државите што стојат позади оваа организација, станува јасно дека нејзиното објективно влијание врз тековите на современата меѓународна политичка сцена ниту за миг не би

⁵²⁶ „ICG is a private multinational organization“ (приватна, меѓународна организација), About ICG, <http://www.intl-crisis-group.org/about/program.cfm?typeid=4>; pp. 1.

⁵²⁷ Опширно за меѓународните невладини организации и за нивната улога во меѓународната политика види кај Lobasso F. - Martini K. - Oriani C., *Organizzazione internazionale: il diritto e le istituzioni delle organizzazioni internazionali*, Edizione Simone, Napoli, 1997; pp. 59 et. seq.

⁵²⁸ Ibid.

⁵²⁹ About ICG: *Board of Trustees*, op.cit.; <http://www.intl-crisis-group.org/about/stuff.cfm>.

⁵³⁰ About ICG: *Funding*, <http://www.intl-crisis-group.org/about/funds.cfm>.

смеемо неосновано да се преувеличува, и особено значајно, по никоја цена не-промислено да се потценува.

Каков документ е Извештајот на МКГ?

1. *Извештајот за Балканот, број 122* на Меѓународната кризна група (во натамошниот текст: МКГ) под наслов: „*Името на Македонија: зошто е важен спорот и како да се разреши*“, од 10. XII. 2001 година,⁵³¹ е третиот во низата извештаи во кои оваа организација ги изнесе сопствените анализи за кризата⁵³² што ја зафати Република Македонија на почетокот од 2001 година.⁵³³ Првиот извештај, *Извештајот за Балканот број 109* под наслов: „*Македонското прашање: реформа или востание*“⁵³⁴ беше „произведен“ не толку бргу по почетокот на немилите случувања во РМ. Првите застрашувачки настани се случија на 22 јануари 2001, а Извештајот се „соочи“ со јавноста дури на 5 април 2001 година, само неколку денови пред потпишувањето на Спогодбата за стабилизирање и за придружување меѓу РМ и ЕЗ, односно, државите-членки на ЕУ⁵³⁵. Вториот извештај, како *Извештај за Балканот број 113*

⁵³¹ Оп. cit.

⁵³² Поимот „криза“ е најчесто употребуван од страна МКГ во насловите на извештаите за РМ од 2001 година. Се разбира, зад овој поим стои релативно заокружен концепт за квалитетот на случувањата во и околу РМ во текот на 2001 година. Со него можеме, но и не мораме да се согласиме. Доколку го сториме второво, можеме да изнесеме сериозни аргументи против одржливоста на концептот „криза“. Во секој случај, во оваа прилика нама да навлегувам во негово проблематизирање бидејќи просторот е ограничен, а темата е строго специфицирана. Само обрнувам внимание дека поимот „војна“ во смисла на вооружен конфликт далеку попрецизно ја одразува стварноста на настаните од првите девет месеци од 2001 година и затоа ќе го употребувам во натамошниот текст секаде каде ќе сметам дека тој поим е далеку посоодветен од прилично магловиот, непрецизен и конфузен поим „криза“, без оглед на фактот кој термин бил употребен во конкретниот контекст на специфичниот документ на МКГ.

⁵³³ Зборувам само за извештаите од 2001 година кои непосредно произлегоа од и се посветени на војната во РМ. Инаку, бројот на осврти на МКГ на РМ во периодот од 1997 до 2001 година е нешто поголем (види ги анализите: *Macedonia Report: The Politics of Ethnicity and Conflict*, 30 Oct. 1997), <http://www.intl-crisisgroup.org/projects/balkans/macedonia/reports/A400176-30091997.pdf>; *The Albanian Question in Macedonia: Implications of the Kosovo Conflict for Inter-Ethnic Relations in Macedonia* (11 August 1998); <http://www.intl-crisis-group.org/projects/balkans/macedonia/reports/A400161-11081998.pdf>; *Macedonia: „New Faces in Skopje“* (8 January 1999); <http://www.intl-crisisgroup.org/projects/balkans/macedonia/reports/A400174-080111999.pdf>; *Macedonia Update: Challenges and Choices for the New Government* (29 March 1999), <http://www.intl-crisis-group.org/projects/balkans/macedonia/reports/A400189-29031999.pdf>; *Macedonia: Gearing up for Presidential Elections* (18 September 1999); <http://www.intl-crisis-group.org/projects/balkans/macedonia/reports/A400014-18091999.pdf>).

⁵³⁴ Текстот на *Извештајот* види го на <http://www.intl-crisis-group.org/projects/balkans/macedonia/reports/A400268-05042001.pdf>.

⁵³⁵ Опширно за Спогодбата кај Петрушевска Т., „*Меѓународно-правните аспекти на Спогодбата за стабилизирање и за придружување на Република Македонија со Европската заедница и со државите-членки на Европската унија*“, *Деловно право*, бр. 3-4/2001, стр.133-167; Петрушевска Т., *Спогодбата за стабилизирање и за придружување меѓу Република Ма-*

под наслов: „Македонија: последна прилика за мир“⁵³⁶ беше објавен на 20 јуни 2001 година, откако конфликтот веќе го имаше достигнато сопствениот врв. Како резултат на овој факт, кон крајот на јуни 2001 година, меѓународната заедница⁵³⁷ веќе почна да врши сериозен притисок за почнување преговори на страните во судирот за менување на Уставот на РМ.

2. Извештаите што му претходеа на Извештајот од 10 декември 2001 содржат:

- релативно сериозна анализа на случувањата во и околу РМ во периодот што непосредно им претходеше;
- релативно потполно прикажување на дилемите на меѓународната заедница во врска со случувањата во и околу РМ;
- релативно издржани претпоставки за тоа како ќе се одвива ситуацијата во иднина;
- релативно прифатливи предлози за правецот на преземање определени активности со цел спречување „кризата“ во РМ да ескалира во меѓуетнички конфликт од пошироки размери.

3. Извештајот од 10 декември 2001 година го карактеризираат следниве својства:

- **прво**, се работи за пообеман документ од двата претходни извештаи (вкупно 33 страници текст систематизиран во главен дел и во 88 фусноти);
- **второ**, најопшто земено, бројот на страници не мора, самиот по себе, да значи многу, иако во конкретниот случај има незанемарливо значење. Имено, овој формален белег на Извештајот е директно поврзан со широчината на проблематиката опфатена со него. Дел од неа е сличен (никако не и идентичен) со содржината на претходните два извештаи, имено, актуелната политичка и безбедносна ситуација во РМ. Меѓутоа, другите делови од Извештајот, условно говорејќи, се потполно нови, т.е. за првпат се предмет на анализа на МКГ. Се работи, всушност, за анали-

---

кедонија и Европската заедница и државите-членки на Европската унија, во зборникот на Правниот факултет „Јустинијан Први“ – Скопје насловен: *Евроинтеграција на правниот, политичкиот и општествениот систем на Република Македонија: материјали од тркалезната маса по повод педесет години од основањето на Правниот факултет*, Скопје, 2002, стр. 265-283.

⁵³⁶ Текстот на *Извештајот* види го на <http://www.intl-crisisgroup.org/projects/balkans/macedonia/reports/A400318-20062001.pdf>.

⁵³⁷ Категоријата „меѓународна заедница“ бара поширока елаборација за која во овој текст нема доволно простор. Во оваа прилика ќе се задоволам само со укажување на фактот дека во сите поводи во кои оваа одредница се применува, а кои се незаобиколливо поврзани не само со РМ, туку пошироко, со Балканот во целина, упатно е да се има предвид нејзиното многу потесно (во географска смисла), но многу (овој пат без никакви вредносни оценки) поефикасно (во политичка смисла) значење со опфат на САД и на државите-членки на ЕУ, НАТО, евентуално Русија, повремено државите-членки на ОБСЕ. Правното значење на одредницата „меѓународна заедница“ се чини дека никогаш не го интересира: „вкупност на сите субјекти на меѓународното право т.е. на сите оние кои во меѓусебните односи во доволна мера ги признаваат и ги почитуваат правилата на меѓународното право...“, (Ibler V., op. cit., pp. 169).

за на спорот околу уставното име на РМ (неговото настанување, неговиот развик, односно, неговиот тек во изминатите единаесет години, побарувањата и ставовите на РГ, како и ставовите на РМ во врска со него итн.);

- **трето**, токму поради претходно наведениот елемент, овој извештај на МКГ е подалекусежен од кој било нејзин документ посветен на РМ претходно. Имено, на широчината на анализата во него содржана се надоврзува и длабочина што го надминува претежно (или барем досега доминантно присутното) површно, дескриптивно осврнување на меѓудржавниот спор околу уставното име на РМ.

Далекусежноста на *Извештајот* се постигнува:

* преку изнесување конкретни предлози за разрешување / надминување на спорот;

* преку осврнување на други проблеми што ги допираат сè уште отворените проблеми на Р. Македонија со Р. Бугарија и Р. Србија околу македонските симболи, односно, на Р. Македонија со Р. Албанија и со Р. Бугарија околу статусот на припадниците на македонското малцинство во нив. Впрочем, далекусежноста на Извештајот доаѓа до израз и на прв поглед, преку неговата релативно сложена структура која изгледа вака:

I. *Увод* (составен од анализа на политичката и на безбедносната ситуација во РМ карактеристична за периодот од 16.11.2001 кога во Собранието на РМ беа усвојувани уставните амандмани врз основа на *Рамковна спогодба* потпишана во Охрид, на 13 август 2001 година, од страна на лидерите на четирите политички партии на албанскиот и на македонскиот блок);⁵³⁸

II. *Спорот за името* (посебна глава составена од анализа на потеклото на проблемот, ставовите на двете држави, интересот на меѓународната заедница за неговото разрешување);

III. *Нов предлог: трилатерален, не билатерален* (содржи конкретни предлози за разрешување на проблемот на билатерално рамниште меѓу РГ и РМ; условно говорејќи на регионално ниво, кое доколку се анализира доследно во крајна линија е повторно билатерално бидејќи се однесува на конкретна држава од определен регион, од една страна, и РГ или РМ - од друга страна; и конечно на универзално рамниште. Инаку, одредницата регионално рамниште би морале да ја толкуваме најмалку во две насоки: регионално, во смисла на најблиското опкружување - соседните држави, со исклучок на РГ со кои РМ има сè уште нерасчистени прашања што негативно се одразуваат врз напорот за зачувување на македонскиот идентитет: ставот на Бугарија и на Србија во однос на македонските симболи, како и ставот на Албанија и на Бугарија во однос на македонските малцинства што живеат во нив и регионално во поширока, европска или евроатлантска, смисла што ги опфаќа државите-членки на ЕУ и на НАТО);

IV. *Заклучок*.

⁵³⁸ Види го опширно *Прилог кон јавната расправа во врска на Нацрт-амандманите на Уставот на Република Македонија*, Правен факултет – Скопје, 2001.

- **четврто**, поради сето претходно изнесено, како и поради причините што допрва ќе бидат образложени, *Извештајот* е извонредно комплексен документ. Според него:

- * врвен приоритет за стабилизирање на ситуацијата во РМ е процесот на оживотворување на *Рамковната спогодба*;

- * начинот на кој таа беше постигната (со насилство) и слабостите на нејзината содржина во комбинација со долгорочните проблеми што РМ ги има со сите соседи го доведува во прашање македонскиот идентитет;

- * најакутно прашање на идентитетот кое, ако се разреши ќе има најголемо и најпозитивно влијание, е долгогодишниот спор за името со Грција;

- * спорот за името е безбедносен проблем од поширок мащаб;

- * добро би било да се побрза со решавањето на тоа прашање, односно, времето во кое МКГ „излегува“ со предлози за негово разрешување е најповолно за конечното адактирање на овој меѓудржавен спор.

Анализа на Извештајот за разрешување на спорот

1. Очигледно, поради сите наведени карактеристики на Извештајот за кој станува збор, набљудувани во нивната севкупност, предмет на анализа може и мора да биде секој дел од Извештајот, нема да погрешам доколку ги сугерирам и сите можни бројни и разновидни аспекти на негово читање, препрочитување и проучување. Сепак, во оваа анализа, пред сè поради долго-трајноста на проблемот, поради неговата неодминлива актуелност, како и поради објективно далекусежните последици што би можеле да ги имаат предлозите на МКГ, ќе се задржам само на Делот III: *Нов предлог: трилатерален, не билатерален*. Предлозите на МКГ ќе ги анализирам во прв ред од аспект на општо прифатените норми на позитивното меѓународно право и од аспект на несомнено воспоставената практика во меѓународните односи *lato sensu*, а особено практиката типична *stricto sensu* за меѓународните владини организации, со посебен осврт на онаа искристализирана во универзалниот механизам на ООН.

2. Третиот дел од *Извештајот* ги содржи следниве подделови:

Процес во три дела;

Постапка на меѓународната заедница;

Дополнителни прашања.

Тежиштето на оваа анализа ќе се обидам да го ставам врз III.A., или попрецизно, предмет на оваа анализа ќе биде само пододделот A кој ги содржи предлозите за разрешување на проблемот со името. Предлозите на МКГ се составени од три главни елементи:

- прво, „затворање“ на проблемот на двострано ниво меѓу државите кои непосредно се вклучени во него – РГ и РМ;

- второ, „затворање“ на веќе „затворениот“ проблем на билатерално македонско-грчко ниво и во односите меѓу која било држава-членка на НАТО и на ЕУ (или и други држави), од една, и РГ или РМ - од друга страна;

- трето, „затворање“ на проблемот со името на РМ на мултилатерално ниво во меѓународните владини организации, пред сè во универзалната организација од политички карактер ООН.

3. Првиот главен елемент на предлозите „инсистира“ на склучување билатерален меѓудржавен договор како инструмент на согласност на волјите на двете држави со кои конечно, долгогодишниот проблем би бил „симнат од дневен ред“. На прв поглед, споменувањето на договор како меѓународно-правен инструмент за разрешување на проблемот изгледа формално-правно издржано и сосема природно. Меѓутоа, веќе на втор поглед станува јасно дека Извештајот зборува за договор во кој би биле внесени т.е. со кој би биле вообличени (правно санкционирани) исклучиво барањата на РГ во однос на РМ. Тоа со други зборови значи дека доколку евентуално таквиот договор би бил склучен, тој би се разликувал од најголемиот број меѓудржавни меѓународни договори кои, во принцип, се двострани, реципрочни, правни акти. Дури и добар дел од договорите кои не содржат стопроцентно реципрочни права и обврски, сепак, имаат тенденција кон двостраност. Меѓународно-правната практика нè учи дека *in ultima linea* договорите кои содржат претежно отстапки само на едната страна во однос на другата најчесто значат кршење на еден од темелните принципи во современото меѓународно право принципот „суверена еднаквост на државите“, односно, се израз на фактички инфериорна, несuverена положба на една во однос на друга држава. Инсистирањето на склучување нов договор „што би вклучувал само македонски отстапки за грчките поплаки“⁵³⁹ не би значело ништо друго освен воспоставување нов преседан и овој пат невтемелен врз меѓународното право. Следствено, ако евентуално биде донесена политичка одлука на највисоко ниво дека РМ би требала на склучи договор со РГ за разрешување на спорот, таквиот евентуален акт со кој би бил заокружен преговарачкиот процес меѓу двете држави би морал да содржи заемни отстапки на двете договорни страни, а не унилатерални задоволувања само на едната од нив.

4. Во содржинска смисла, евентуалната отстапка што РМ би можела да ја поднесе би морала да ги задоволи следниве претпоставки:

- прво, изразување експлицитна согласност на двете страни околу употребата на определена прецизно дефинирана формулација што би се однесувала на РМ;

- заемно и изричито усогласената формулација би смеела да биде употребувана само од РГ во нејзините односи со РМ (на пример, целокупната комуникација на надлежните органи на РГ со надлежните органи на РМ). Новата

⁵³⁹ „Прв елемент: Билатерален договор со отстапки кон Атина“; „По добивањето знак од меѓународната заедница ... Атина и Скопје ќе склучат договор што ќе се состои најмногу (главно) од македонски отстапки“ (op. cit., pp. 19).

заемно и изричито усогласена формулација би имала правна важност само во билатералните односи на двете држави, и тоа само во правец од РГ кон РМ, не и обратно;

- заемно усогласената формулација не би смеела да биде употребувана од други држави ниту на меѓународни конференции (дури и кога тие би се одржувале на територијата на РГ), ниту во соодветните органи на меѓународните владини организации). Реално е да се претпостави дека употребата на новата формулација за РМ, од страна на РГ на меѓународни конференции и во меѓународните владини организации, може да ги наведе и другите држави (учеснички или членки) несвесно да ја употребат формулацијата што била договорена само за употреба од страна на РГ. Во таквите случаи, РМ би морала да протестира, што дополнително би го отежнувало меѓународниот интеркурс со очекувани негативни последици по РМ.

5. Евентуалното постигнување заемна согласност околу формулацијата „Горна Македонија“⁵⁴⁰ би морало да води сметка за следниве факти:

- формулацијата „Горна Македонија“ а priori наведува на заклучок дека се работи за име на територија која не е политички организирана како независна држава - субјект на меѓународното право и на меѓународните односи;

- формулацијата „Горна Македонија“ по дефиниција се однесува само на дел од целината (повторно географски регион) која од памтивек го носи името Македонија. Доколку само еден дел од целината е Горна Македонија, тогаш единствениот логичен заклучок кој се наметнува самиот по себе е дека постои и друг дел од целото што би било најлогично да се именува како Долна Македонија;

- во светлината на овој факт можеби и би можела да се брани тезата дека името „Горна Македонија“ би било добро да биде прифатено од страна на РМ, бидејќи би можело да укажува на историскиот факт дека регионот Македонија, или Македонија во нејзините етнички граници, некогаш била предмет на делба. И навистина, компаративно опсервирано, секогаш кога се употребувале поимите „горна(ен)“, „долна(ен)“, „западна(ен)“, „источна(ен)“, „северна(ен)“, „јужна(ен)“ како дел од името на конкретна држава тоа се правело со цел да се укаже, односно, да се опише резултатот од претходно спроведениот (најчесто по пат на примена на сила) процес на делба на конкретно државно-правно и национално ткиво. На пример, по Втората светска војна, врз основа на Одлуката на сојузничките сили од 5 јуни 1945 година, Германија била поделена на четири воени окупациони зони – советска на исток и американска, британска и француска на запад. На 12 септември 1949 година била создадена Западна или Сојузна Република Германија и Источна или Германска Демократска Република.⁵⁴¹ Официјалните имиња на двете држави биле Сојузна Република Германија

⁵⁴⁰ „...Прифаќајќи употреба од Хеленската Република во сите нејзини односи со Македонија, вклучувајќи ги мултилатералните организации на името 'Горна Македонија' – Upper Macedonia...“; (Macedonia's Name ...op. cit., pp. 19).

⁵⁴¹ Мала општа енциклопедија, Просвета; Београд, 1959; стр. 147.

и Германска Демократска Република. Овие имиња како такви функционирале во Регистарот на држави-членки на ООН⁵⁴². Исто така, сите други држави во официјалната комуникација со двете германски држави ги употребувале нивните уставни имиња, а не формулациите „Источна и Западна Германија“. Друг пример што се наметнува како податлив за споредба. Кореја која од 1910-1945 била под јапонска окупација, во 1945 била поделена по должината на 38-та паралела на Северна Кореја која останала под советска окупација сè до 1948 и на Јужна Кореја која до 1948 била под американска окупација. Во 1948 двете корејски држави биле конституирани како независни држави со официјални имиња Демократска Народна Република Кореја и Република Кореја.⁵⁴³ Под овие имиња овие две држави биле внесени во Регистарот на членки на ООН.⁵⁴⁴ Овие имиња ги користеле сите други држави во официјалната комуникација со двете корејски држави. Уште еден пример, делот од Виетнам северно од 17-тата паралела во 1954 стекнал независност како Северен Виетнам (неофицијално), односно, како Социјалистичка Република Виетнам (официјално). Јужниот дел од Виетнам под називот Република Виетнам бил под американска доминација сè до 1975. Нема потреба уште еднаш да го нагласувам фактот дека во официјалната комуникација и државите и меѓународните организации ги употребувале официјалните називи на виетнамските држави. Да заклучам, ниту една од државите што ги споменав за споредба не била примена во членство во ООН под име што би подразбирало географска област (регион), ниту една од нив не била условувана со претходно менување на сопственото уставно име во име што би упатувало на регион без државност. Во системот на ООН, и во сите билатерални меѓудржавни односи, сите овие држави функционираа(т) под нивните уставни имиња. Сепак, како специфичен случај на држава која го содржела поимот „горна“ во сопственото уставно оригинално име била Горна Волта. Станува збор за поранешна африканска држава (постоеа од 1960 до 1983 година), а денес функционира под називот Буркина Фасо. Територијата на Горна Волта во 1895 година станала француски протекторат, а во 1919 француска колонија, дел од француска Западна Африка.⁵⁴⁵ Сепак, кога се анализира употребата на поимот „горна“ во официјално име на држава што се наоѓа на африканскиот континент мора да се има предвид колонијалното минато на континентот Африка и начинот на кој биле повлекувани границите меѓу колониите на големите сили. Не смее да се заборави ниту фактот дека во шеесеттите години на минатиот век на овој континент не постоеле држави-нации во европска смисла на зборот. Меѓутоа, дури и на африканскиот континент во современи услови нема простор за поимот „горна“ во името на определена држава (од 1983 постои Буркина Фасо). Нема потреба посебно да се образложува дека европското искуство и во тој контекст непобитните факти за македонската нација и за ма-

⁵⁴² *Growth in United Nations Membership: 1945-2000*; <http://www.un.org/overview/growth.htm>.

⁵⁴³ *Правна енциклопедија*, Београд; 1989; стр. 664-665.

⁵⁴⁴ *List of Member States*; <http://www.un.org/overview/unmember.html>.

⁵⁴⁵ <http://www.bartleby.com/65/bu/BurkinaF.html>.

кедонската држава не даваат сериозно оправдување за употреба на формулата „Горна Македонија“.

6. Во директна врска со предлогот за заемно прифаќање на формулацијата „Горна Македонија“ е и предлогот на Извештајот македонскиот народ кој ја населува територијата на РМ од страна на РГ да биде именуван како „горномакедонски“, односно, Македонците како „Горномакедонци“.⁵⁴⁶ Ваквиот предлог е без преседан во споредбеното право. Имено, во сите претходни примери на поделени држави, и покрај географскиот предзнак пред описните имиња на државите, имињата на народите што ги населуваа си останувале/останаа – Германци, Корејци, Виетнамци. Дури и ако се прифатат како веродостојни некои укажувања за функционирање на Горна и Долна Македонија (во античко време) народот и во двете несомнено бил македонски. И по поделбата, во 1913 година, на Егејска, Вардарска и Пиринска Македонија – народот што ги населувал овие региони бил неспорно македонски (иако окупаторите самоволно ги именувале Македонците од трите делови на Македонија како Јужносрбијанци, Грци или Бугари). Ако поимот „Јужносрбијанци“, без друго, бил израз на времињата на окупација на една држава на дел од македонскиот народ, во време кога тој не бил политички конституиран во држава, тогаш со какво право денес, цел век подоцна кога РМ е конституирана како независна држава и кога нема елементи на окупација на нејзината територија од страна на РГ се инсистира на употребување на „ознаки“ за македонскиот народ кои се реликт на старите, одамна поминати времиња, кога и европскиот контекст беше далеку од она на што постојано инсистира дека денес е. Да не забораваме, современото меѓународно право ниту во контекстот на именувањето на припадниците на малцинствата не дозволува (и тука нема никакви дилеми) менување на нивното име со додавање кон поимот што го означува народот чиј дел тие фактички се на небулозни префикси „долно“, „горно“, „западно“, „источно“, „северно“ или „јужно“. Доколку овој принцип без исклучок важи во однос на малцинствата, тогаш дотолку повеќе тој мора да се почитува и во однос на народ *par excellence* и тоа во единствениот негов дел кој се еманципирал како политичка организација од тип на држава.⁵⁴⁷

Евентуалниот компромис за описно име за државата за билатерална употреба, никако не би смеело да води кон обезличување на народносниот супстрат на државата, што со векови е она што единствено може да биде – македонски. Прифаќањето на новата формулација – „Горномакедонци“ за Македонците во РМ сериозно ќе го доведе во прашање македонскиот народносен

⁵⁴⁶ „...прифаќајќи употреба од ... 'Горномакедонци' – *Upper Macedonians*“; (*Macedonia's Name...*, op. cit., pp. 19).

⁵⁴⁷ Само како куриозитет, во периодот на Студената војна постоеле извесни советски напори за создавање вештачка источно-германска нација како посебен ентитет *vis-à-vis* народот на Западна Германија (германскиот народ). Посебниот квалитет, според намерата на „креаторите“, би се состоел не во етничка, туку во класна смисла. За среќа, како што е општо познато, таквиот обид не успеал.

идентитет. Доколку формулацијата „Горномакедонци“ се толкува во систем со ограничувањето на употребата на придавската форма „на/од РМ, освен за јазикот и за народот“ упатува на заклучокот дека предлогот на МКГ не го доведува во прашање постоењето на државата – РМ, се признава државно-правниот идентитет на државата, но не го зајакнува идентитетот на македонскиот народ, односно, го ограничува етнокултурниот идентитет на македонскиот народ. Според предлогот, придавката македонски не би можела да се користи за објаснување на поимите „култура“, „идентитет“, „традиција“, „историја“ итн.

7. Вториот клучен елемент на предлозите од *Извештајот* се однесува на признавање на уставното име на РМ од страна на државите-членки на ЕУ и на НАТО. Во суштина, не станува збор за билатерален однос на која било држава-членка на НАТО и на ЕУ, па дури и сите други држави кон РМ. Тие би го признале уставното име Република Македонија на македонски јазик, но напишано на латинично писмо. Од една страна, евентуалниот поволен аспект на ваквото решение би се состоел во фактот што конечно овие држави би ја „заборавиле“ горопадната референца ФИРОМ, дури и ако ја признале РМ под неа. Сепак, поради причините што ќе бидат изложени во контекстот на третиот клучен елемент би било добро и овие држави да го изговараат и да го пишуваат името на РМ според правилата на нивните официјалните јазици и писма. Исто така, државите-членки на НАТО и на ЕУ не смеат да се консултираат само со РГ околу „соодветните мерки што би се примениле доколку се прекрши договорот меѓу РГ и РМ“. ⁵⁴⁸ Принципот „суверена еднаквост на државите“ кој е когентна норма во однос на сите членки на современата меѓународна заедница подразбира еднаков третман на споменатите држави во однос на двете договорни страни.

8. Третиот клучен елемент се однесува на употребата на името Република Македонија во ООН и во сите други меѓународни владини организации. Овој предлог има три аспекти. Првиот аспект се однесува на официјалното име на РМ во ОН и во другите меѓувладини организации. Предлогот гласи во овие форуми да се употребува уставното име на РМ, „напишано на македонски јазик“, ⁵⁴⁹ но не на изворното (уставно гарантираното) кирилично писмо, туку на латиница. Извештајот го третира името Република Македонија напишано на латиница како уставно име на РМ. Притоа, за жал, ги пренебрегнува следниве факти:

- дека уставно име на државава е и може да биде само името Република Македонија, напишано на официјалниот јазик на државата - македонскиот и на официјалното писмо - кирилското. Името Република Македонија напишано на латиница ниту е ниту може да биде уставно име на оваа држава;

- дека внесувањето на името на определена држава на нејзиниот официјален јазик, но на латиничното писмо во регистарот на држави-членки на ООН не е воопшто востановена практика на Организацијата. Напротив, имињата на

⁵⁴⁸ „...Тие (се мисли на државите-членки на ЕУ и на НАТО, заб. на авторката) ќе се консултираат со Грција за соодветните мерки доколку гаранциите содржани во договорот меѓу Атина и Скопје бидат прекршени“ (op. cit.; pp. 20).

⁵⁴⁹ *Macedonia's Name...*, op. cit.; pp. 20.

сите држави-членки се внесуваат во регистарот на јазиците и на писмата што ним им соодветствуваат, а кои се прогласени како службени во ООН.⁵⁵⁰ Евентуалното внесување на името Република Македонија на македонски јазик, но со латинично писмо, самото по себе би било исклучок од несомнено воспоставеното правило, нов преседан повторно надвор од правилата што се применуваат во однос на сите други држави;

- овој нов преседан не би значел *de jure* признавање на уставното име – Република Македонија од страна на еден универзален форум, туку ново и сега засекогаш (*for all times*) *de facto* менување на уставното име, што исто како и во првиот случај е *ultra vires* акт. За разлика од првиот пат, сега РМ би се согласила со таквата постапка, иако во крајна линија (не)согласувањето нема никакво влијание врз правната важност на самиот противправен акт;

- конечно, иако не и помалку значајно, евентуалниот иден преседан би значел побивање на туѓи акти (на актите на признавање на РМ под нејзиното уставно име на повеќе од 60 држави-членки на ООН).

Затоа, за РМ единствено прифатливо решение би било уставното име да биде заведено во азбучниот регистар на ООН согласно со правилата својствени за секој од службените јазици на Организацијата, според практиката што се применува во однос на сите држави-членки на ООН.

9. Вториот аспект на третиот предлог се однесува на кусото (неофицијалното) име на РМ.⁵⁵¹ Овој предлог содржи ново нетипично, досега непознато решение во практиката на Организацијата. Имено, за разлика од многу држави чие уставно име е составено од два збора од кои едниот (или како прв или како втор) е Република, на пример: Република Бугарија, Република Словачка или од поранешна Југославија, Република Хрватска, Република Словенија, Република Босна и Херцеговина, кои фигураат со своите неформални имиња Бугарија, Словенија, Хрватска и се заведуваат под почетната буква на неформалното име, Република Македонија би била исклучок и не би имала кусо име, т.е. неофицијалното име би и било идентично со официјалното. Сличен е случајот со Чешката Република, Централно-Африканската Република, со Демократска Народна Република Кореја, Доминиканската Република, Народно Демократска Република Лаос, Либиска Арапска Џамахирија, кои за разлика од сите други држави кои имаат кусо име составено од еден збор (освен ретки исклучоци: Viet Nam; Costa Rica; Cape Verde итн.),⁵⁵² во регистарот се внесени со полното име. Меѓутоа, овој факт е потполно разбирлив во однос на наведените држави со оглед на нивното сложено име, или со оглед на блискоста на нивното име до името на најмалку уште една држава (Централно Африканска Република / Јужно Африканска Република; Доминиканска Република / Доминика; Демократска Народна Република Кореја / Репуб-

⁵⁵⁰ На пример, списокот на држави-членки на англиски, <http://www.un.org/overview/un-member.html>.

⁵⁵¹ *Macedonia's name...*, op. cit.; pp. 20.

⁵⁵² Детално: *List of Members*, op. cit.

лика Кореја). Во секој случај, сите овие држави во азбучниот регистар не се заведени под „Р“, туку под првата буква од првиот поим што го сочинува сложеното име на секоја од нив. Случајот на отсуство на кусо име за РМ би бил близок до оној со Република Кореја и со Република Молдавија. Во случајот со Република Кореја, потполно е јасно зошто кусото име не е Кореја. Станува збор за две држави што произлегле од една и ниту една од нив нема ексклузивно право на употреба на името Кореја.

10. Третиот аспект на третиот елемент е заведување на РМ во азбучниот регистар под „Р“ а не под „М“, ⁵⁵³ првата буква од првиот поим што го сочинува сложеното име. Споредба со сегашната ситуација – РМ е заведена под „Т“. И во едниот и во другиот случај нема ниту трага од поимот „Македонија“, значи не би постоел никаков значителен напредок во однос на сега применуваното „решение“.

11. Предлогот на МКГ покрај трите главни елементи во врска со проблемот на Република Грција околу уставното име на Република Македонија, содржи и дополнителни барања само кон Р. Македонија, не и кон Р. Грција иако тие „на прва топка“ не се директно поврзани со спорот како правна категорија. Имено, меѓународната заедница од РМ да побара „барем две отстапки“ во однос на „*продолжување на мисијата на НАТО за уште шест месеци по март 2002 и за овластување на ОБСЕ за да ја продолжи својата мисија за дванаесет месеци по декември 2001 за да земе активно учество во организацијата на изборите над предвиденото во Рамковната спогодба*“.⁵⁵⁴ Ваквата формулација, без оглед на фактот каква вредносна оценка ќе дадема за нејзината содржина, е проблематична најмалку од две гледни точки:

- прво, содржи несомнена уцена, што меѓународно-правно е забрането; и
- второ, не предвидува исцрпувачки список од „дополнителни барања“, туку наведува само *exempli causa* енумерација која не само теоретски, туку и практично, во секој момент би можела да биде проширувана со нови „барања“ од страна на „меѓународната заедница“.

12. Барањето на *Извештајот* РМ да усвои „формална парламентарна декларација за културни и за историски прашања“⁵⁵⁵ би морало да биде упатено до двете договорни страни подеднакво на следниов начин: „*Двете договорни страни се обврзуваат да се обезбедат формални парламентарни декларации за културни и за историски прашања кои свечено ги потврдуваат обврските на РГ и на РМ како членки на УНЕСКО и како потписнички на релевантните меѓународни конвенции да ги почитуваат и да ги чуваат права-*

⁵⁵³ *Macedonia's name...*, op. cit.; pp. 20.

⁵⁵⁴ *Ibid*, pp. 21.

⁵⁵⁵ „Македонија се обврзува да усвои формална парламентарна декларација за културни и за историски прашања што, во согласност со нејзините обврски како членка на УНЕСКО и како потписничка на релевантни меѓународни конвенции, содржи свечена обврска да го почитува и заштитува наследството на грчките традиции на територијата на Македонија/РМ, како и културните права на народите што го населуваат географскиот регион Македонија“ (*Macedonia's Name...*, op. cit.; pp. 19).

та на културното наследство на сите народи кои го населуваат географскиот регион Македонија“.⁵⁵⁶

13. И следниот предлог за отстапки само на РМ во однос на РГ⁵⁵⁷ евентуално би морал да биде двострано формулиран на следниов начин: „Двете страни ветуваат дека ќе охрабруваат целосна и највисока соработка во духот на науката и потрагата по вистината на регионалните и на меѓународните академски форуми за унапредување на заедничкото разбирање на историјата (античка, средновековна, нововековна и модерна), на географскиот регион Македонија“. Исто така, и барањето за „испитување на македонскиот образовен план, особено по предметите историја и географија“⁵⁵⁸, евентуално, би морало да биде формулирано реципрочно за двете држави.

14. Посебна група од барања се однесува на понатамошно афирмирање на обврските од *Привремената согласност за нормализирање на односите меѓу РГ и РМ*. Таа беше потпишана на 13 септември 1995, во Њујорк, од страна на тогашните министри за надворешни работи на двете држави (Карлос Папуљас и Стево Црвенковски), во присуство на специјалниот претставник на Генералниот секретар на ООН (Сајрус Венс) во својство на сведок и врз основа на *Резолуцијата 845* (1993) на Советот за безбедност на ООН.⁵⁵⁹ Согласноста во правно-техничка смисла ги содржи сите елементи што по дефиниција ги содржи еден меѓународен договор.⁵⁶⁰ Во содржинска смисла, Согласноста е составена од *Преамбула* и шест делови:

- A. Пријателски односи и мерки за градење доверба;
- B. Човекови и културни права;
- C. Меѓународни, мултилатерални и регионални институции;
- D. Договорни односи;
- E. Економски, комерцијални, еколошки и правни односи;
- F. Завршни одредби.

⁵⁵⁶ Во ваквата формулација нема место за фуснотата 85 која гласи: „Грчката реципрочна обврска како членка на УНЕСКО да го почитува етничкото македонско наследство во Грција ќе продолжи без влијание на оваа одредба“ (се мисли на одредбата цитирана во претходната фуснота).

⁵⁵⁷ „Македонија ветува дека ќе охрабрува целосна и највисока соработка во духот на науката и на потрагата по вистината, на регионалните и на меѓународните академски форуми за унапредување на заедничкото разбирање на историјата (античка, средновековна и модерна) на географскиот регион Македонија и на сите нејзини народи“ (ор. cit., pp. 19).

⁵⁵⁸ „Да се повика УНЕСКО, Советот на Европа или некоја согласна трета страна (на пример, некој независен експертски одбор) да го испита македонскиот образовен план, особено по предметите историја и географија, за да се осигура негово придржување кон меѓународните стандарди и дали е во согласност со духот на член 7 од *Привремената согласност*“ (ор. cit., pp. 20).

⁵⁵⁹ Види го текстот на *Согласноста* во „Службен весник на РМ“, бр. 48; 12.10.1995, стр. I - IV.

⁵⁶⁰ Види опширно кај Бартош М., *Меѓународно јавно право: уговорно право*, Београд, 1985; стр. 138 et. seq.

Согласноста влезе во сила на триесеттиот ден по датумот на нејзиното потпишување.⁵⁶¹ Како што кажува и нејзиното официјално име, Согласноста останува во сила привремено, само додека не се постигне траен договор за истите прашања што со неа привремено биле регулирани. Веројатно очекувањата на двете договорни страни во моментот кога нивните претставници го ставале потписот на Договорот биле дека во период од седум години ќе биде потпишан договор со подолгорочно дејство. Но, такво нешто не се случи. Јас повеќе сум склона да верувам дека не постоела сигурност дека постојан правен инструмент ќе биде склучен во догледно време, па затоа и државите со Договорот се обезбедуваат од негово еднострано раскинување за период од седум години. Дури по истекот на седум години од моментот на влегувањето во сила на Договорот, секоја од високите страни договорнички има право да се повлече од него. Технички тоа би можело да биде направено со упатување писмено известување до другата страна. Уште една техничка „цака“. Таквото писмено известување влегува во сила по истекот на период од 12 месеци од датумот кога официјално ѝ било доставено на втората договорна страна.⁵⁶² Само како потсетување, седумгодишниот период на ограничување на можноста за еднострано повлекување од Согласноста истече на 13 октомври 2002 година. Во меѓувреме, ниту една страна не го искористила правото на откажување на Договорот. Поаѓајќи од принципот „*Pacta sunt servanda*“ (договорите треба да се почитуваат) РМ ја спроведува *Согласноста* онака како што таа гласи. Обратно, тоа не е случај и со РГ.⁵⁶³

15. Имајќи ги предвид сите наведени факти во врска со Привремената согласност, во најмала рака, како прашање на принцип е противречно инсистирањето на МКГ најмалку на три работи:

- прво, афирмирање на веќе преземените обврски со Согласноста. Вреди да се нагласи фактот дека единствено последново барање МКГ го „адресира“ до двете договорни страни. Овој впечаток се добива доколку се чита само релевантниот дел од Извештајот на МКГ. Но, доколку се отвори *Привремената согласност*, ќе се види дека МКГ и понатаму ја поддржува нерамнотежата во обврските за двете договорни страни.⁵⁶⁴ Оваа констатација особено се однесува на обврската за почитување на

⁵⁶¹ Член 23, став 1 од *Согласноста*.

⁵⁶² Види член 23 став 2 од *Согласноста*.

⁵⁶³ На пример, не беше почитуван Делот Б: *Човекови и културни права*, со кој Р. Грција презела експлицитни обврски за почитување на темелните универзални и регионални документи за заштита на човековите права и во тој контекст правата на припадниците на малцинствата. Меѓутоа, дури и кога овој дел воопшто не би бил внесен во Привремената согласност, Р. Грција врз друга основа има обврска (било правна, било политичка, во зависност за кој акт конкретно станува збор) да ги почитува актите што се наведени во член 9 од Согласноста. Овој факт го споменувам само како илустрација повеќе за отсуството на пропорционалност во почитувањето на обврските кои и не се преземени за прв пат со самата Согласност.

⁵⁶⁴ „Обврската на двете страни за употреба на симболите кои се дел од историското и од културното наследство, според ставот 2 и 3 од член 7 од *Привремената согласност*“ (op. cit.; pp. 19).

член 7 став 2 од *Привремената согласност* со кој РМ си презеде обврска да го земе симболот на сопственото знаме.⁵⁶⁵ Веројатно со право некој ќе констатира дека ова прашање е веќе затворено, така што нема никаква смисла да биде повторно проблематизирано, а добро би било да биде внесено како посебна обврска за РМ за да РГ добие чувство дека ѝ се направени бројни отстапки. Меѓутоа, за жал, ништо не е толку едноставно како што изгледа на прв поглед. Имено, побарувањето кон РМ се однесува и на почитување на член 7 став 3 од *Привремената согласност* која оди понатаму па дозволува и натамошно инсистирање на РГ некој друг/поинаков симбол доколку по нејзино наоѓање не се користи соодветно да бара другата страна тоа да го отстрани.⁵⁶⁶ Противречноста во предлогот на МКГ се гледа во фактот што од една страна оваа организација смета дека конечното потпишување билатерален договор во кој РМ ќе ги задоволи сите побарувања кон РГ дефинитивно ќе го „затвори“ проблемот што ги обременува двете држави веќе цела деценија и ќе отвори нови перспективи и за двете, а од друга страна и понатаму остава простор за дополнителни сомневања на РГ во однос на толку тешко усогласливи ставови како категоријата „историско и културно наследство“, особено во балканскиот па дури и во поширокиот европски контекст, особено кога станува збор за симболи;

- второ, не во крајна, туку во почетна линија, ако некој договор важи/е во сила, тогаш основната обврска за договорните страни е него да го почитуваат онака како што гласи, т.е. да го спроведуваат *bona fide*, што ќе рече нема потреба таквата обврска да се повторува во секој следен договор што две држави ќе го склучуваат во иднина;

- трето, токму поради изнесеното во претходната точка, никако не е прифатлив ставот за продолжување на важењето на „практичните мерки во врска со возилата и со пасошите“.⁵⁶⁷ Споменатите мерки се нетипични во меѓународната практика и во актуелниов момент се условени од нерешениот проблем околу името. Доколку на билатерално ниво таквиот проблем биде надминат со заемно прифатлива формулација, најприродно е во иднина да се применуваат мерки што се компаративно опсервирано стандардни. Да бидам уште по-остра, МКГ предлага РМ да направи толку далекусежни отстапки кон РГ што задираат во сферата на неотуѓивите права на државите, а за возврат и покрај сè ниту за миг не бара од РГ да го направи она што за неа е најлесно, а секојд-

⁵⁶⁵ Член 7 став 2 од *Привремената согласност* гласи: „По влегувањето во сила на оваа Привремена согласност, Втората страна ќе престане на каков и да е начин да го користи симболот во сите негови форми, што го истакнуваше на нејзиното знаме пред таквото влегување во сила“, *op. cit.*; pp. IX.

⁵⁶⁶ Член 7 став 3 од *Привремената согласност* гласи: „Ако која и да е од страните смета дека еден или повеќе симболи што сочинуваат дел од нејзиното историско и културно наследство несоодветно се користи од другата страна, ваквото наводно користење од другата страна ќе и го предочи на другата страна и таа ќе преземе соодветни мерки тоа да се исправи, или ќе укаже, зошто не смета за потребно тоа да го стори“. За да бидам докрај чесна, очигледно, одредбава е реципрочно формулирана, меѓутоа, досегашното искуство не учи дека секогаш такви барања биле упатувани само од страна на Р. Грција кон Р. Македонија.

⁵⁶⁷ *Macedonia's Name ...*, *op. cit.*; pp. 19-20.

невно најмногу ги повредува интересите, честа и достоинството на секој граѓанин на оваа држава соочен со исклучително понижувачката практика на РГ во однос на возилата и пасошите на македонските граѓани.

16. Нема никаква потреба РМ да се обврзува да донесе „формална парламентарна декларација која би го појаснила член 49 од Уставот⁵⁶⁸ и членот 6 од Привремената согласност“.⁵⁶⁹ РМ има неспорна меѓународно-правна обврска „грижата за статусот и за правата на Македонците кои живеат во соседните држави да ја физиономира во согласност со меѓународно прифатените стандарди“.⁵⁷⁰ Да не зборуваме дека МКГ „инсистирајќи на формулацијата од член 6 од Привремената согласност, прави капитална грешка ставајќи ја обемната и мошне комплексна проблематика на човековите права во сферата на исклучивата надлежност на државите, концепт веројатно својствен на класичното, но, никако не и на модерното право. Ако во современи услови се бомбардираат држави во име на човековите права и на правата на припадниците на малцинствата, ако се дозволува „право на востание“ и покрај легалното и легитимното учество на претставници на малцинствата во власта на конкретна држава, тогаш со каква правна и морална основа се толерира толку старомоден (во вредносна смисла) и противправен концепт како што е изветвениот концепт за „човекови права во ексклузивна домашна јурисдикција“.

Заклучок

1. Дали погоре наведените обврски преземени од страна на РМ со *Привремената согласност* ја спречуваат да покрене каква било постапка пред Меѓународниот суд на правдата? Ова прашање логично се поставува во свет-

⁵⁶⁸ Член 49 од Уставот на Република Македонија гласи: „1. Републиката се грижи за положбата и правата на припадниците на македонскиот народ во соседните земји и за иселениците од Македонија, го помага нивниот културен развој и ги унапредува врските со нив; 2. Републиката се грижи за културните, економските и социјалните права на граѓаните на Републиката во странство“.

⁵⁶⁹ Член 6 од Привремената спогодба гласи: „1. Втората страна со ова свечено изјавува дека ништо од нејзиниот Устав и посебно Преамбулата и членот 3 од Уставот не може и не треба да се толкува дека претставува или дека некогаш ќе претставува основа за какво било барање од Втората страна кон која и да е територија што не е во состав на нејзините постоечки граници; 2. Втората страна со ова свечено изјавува дека ништо од нејзиниот Устав, а особено дополнетиот член 49 не може и не треба да се толкува дека претставува или некогаш ќе претставува основа за мешање на Втората страна во внатрешните работи на друга држава со цел да го заштити статусот и правата на лица во други држави кои не се државјани на Втората страна; 3. Понатаму, Втората страна свечено изјавува дека толкувањата дадени во став 1 и 2 на овој член нема да се заменат со поинакви толкувања на нејзиниот Устав.“ (ор. cit., pp. 20).

⁵⁷⁰ Во оваа смисла треба да отпадне и фуснота 86 која гласи: „Членот 49 од Уставот беше надополнет со амандмани. Сегашната одредба би ги проширила тие амандмани во смисла да го опфатат специфичното прашање за изложување на етничкиот род“ (Macedonia's Name..., ор. cit.; pp. 20).

лината на член 21 став 2 од Привремената согласност⁵⁷¹ кој исклучува надлежност на Меѓународниот суд на правдата во врска со разликата околу името наведена во член 5 став 1 од Спогодбата. Во одговорот на ова прашање мора да правиме чисти дистинкции меѓу два вида надлежности на Меѓународниот суд на правдата. Првиот вид надлежност е надлежност за разрешување на меѓудржавни спорови врз основа на примена на позитивното меѓународно право, односно, преку супсумирање на конкретниот спор под релевантните одредби на меѓународното право. Во вршењето на оваа надлежност силно е изразена нејзината консенсуална димензија, чиј само еден аспект е зависноста на судската јурисдикција од волјата на двете страни во спорот. Очигледно, дури и кога би била постигната политичка волја во РМ спорот со Грција да биде изнесен на мериторно одлучување од страна на Меѓународниот суд на правдата, таква согласност не постои кај другата страна. De iure, меѓутоа, таква волја не постои ниту на страната на РМ, бидејќи двете држави заедно изразиле отсуство на волја спорот околу името да го изнесуваат пред Судот за време на важењето на Привремената согласност.⁵⁷² За разлика од надлежноста за пресудување, надлежноста за давање советодавно мислење не базира врз согласност, не е од спогодбена природа. Таа фундаира врз конститутивниот акт на ООН – *Повелбата*⁵⁷³ и врз *Статутот на Судот*.⁵⁷⁴ Давајќи советодавно мислење Судот настапува, не како правосудна институција на современата меѓународна заедница во целост, туку како правосуден орган на ООН. Мислењето му се дава на конкретниот орган на Организацијата кој тоа го побарал со доставување до Судот на формално барање како унилатерален акт, а не на држава/и. Следствено, ниту една држава нема право да го спречува Судот да дава советодавни мислења. Со други зборови, ако евентуалната одлука на РМ да побара практикување на првиот вид надлежност на Судот би значела однос меѓу неа и РГ, евентуалната одлука за активирање на вториот вид надлежност би подразбирал исклучиво однос меѓу РМ и Организацијата како посебен субјект. Предмет на оценување од страна на Судот би била правната заснованост на актот на формулирање дополнителни услови за РМ како прет-

⁵⁷¹ Член 21 став 2 од *Привремената согласност* гласи: „Сите разлики или спорови што ќе се јават меѓу страните во врска со толкувањето или спроведувањето на оваа привремена согласност можат да се поднесат од која и да е страна до меѓународниот суд на правдата, со исклучок на разликата наведена во член 5 став 1“. Што се однесува, пак, до член 5 став 1 тој гласи: „Страните се согласуваат да ги продолжат преговорите под покровителство на Генералниот секретар на ОН, според Резолуцијата 845 (1993) на Советот за безбедност, со намера да се постигне договор за разликите наведени во таа резолуција и во Резолуцијата 817 (1993) на Советот за безбедност“.

⁵⁷² Види член 21 став 2 од *Привремената согласност*.

⁵⁷³ Види го членот 96 од *Повелбата на ООН* кој ги ополномоштува Генералното собрание, Советот за безбедност, другите органи на ООН и специјализираните агенции во системот на ООН да бараат советодавно мислење за секое правно прашање.

⁵⁷⁴ Види го членот 65 од *Статутот на Судот*.

поставка за прием во членство на ООН.⁵⁷⁵ Дури се обидувам да размислувам дека на оваа постапка РМ би требало да инсистира без оглед како ќе течат по-натаму односите на билатерално ниво, како акт на заштита на сопствените права што произлегуваат од членството во ООН. Несогласувањето со првиот вид надлежност на Судот никако не значи и автоматско негирање на втората надлежност. Тие можат да течат паралелно, без РГ да има воопшто право да го проблематизира актот на давање советодавно мислење од страна на Судот. За жал, за разлика од пресудите што Судот ги донесува кога ја практикува функцијата на пресудување кои се правно задолжителни акти, советодавните мислења немаат правно-задолжителна сила. Но, последниов факт не би требало да ја обесхрабрува РМ, бидејќи во досегашната практика мислењата на Судот имаа извонредно голема морална тежина и авторитет и сепак влијаеја врз однесувањето на органите на ООН. Советодавните мислења се извонредно значаен инструмент на толкување на правото.

2. Постапката за добивање советодавно мислење ја иницираат организациите или агенциите на ООН со доставување писмено барање (поднесок) до претседателот или до секретарот на Судот. Поднесокот мора да содржи прецизна формулација на правното прашање во врска со кое се бара мислење. Притоа поднесокот мора да биде проследен со сите документи што на каков било начин би можеле да помогнат во расветлувањето на прашањето што е на маса. Откога го добил поднесокот, секретарот на Судот доставува негов прелиминарен допис до сите држави кои имаат право да излезат пред Судот, во својство на странки, а само ги известува државите кои имаат право да излезат пред Судот како и меѓународните организации кои по мислење на Судот, односно, на негов претставник можат да дадат релевантна информација во врска со прашањето за кое се бара мислење. Доколку Судот не ја исполнил сопствената обврска на известување на државите кои можат да се појават пред Судот, тие можат да побараат:

- или да бидат сослушани,
- или да достават до Судот писмена изјава.

Државите и организациите кои поднеле писмени или усмени изјави или и двете имаат право да ставаат забелешки на изјавите што ги дале други држави или организации.

Советодавните мислења Судот ги прогласува на јавна седница по претходно известување за таквиот настан упатено:

- до Генералниот секретар на ООН,
- до претставници на државите - членки на ОН;
- до другите држави и
- до меѓународните организации на кои се однесува самото мислење.⁵⁷⁶

⁵⁷⁵ Опширно кај Петрушевска Т., *Recognition...*, op. cit.; pp.17 et. seq.; Janev I., *Legal aspects of the use of a provisional name for Macedonia in the United Nations system*, AJIL, vol. 93, 1999; pp. 155-159.

⁵⁷⁶ Детално за постапката на давање советодавни мислења види во *Статутот на Судот*, член 65-68.

ДИСКРИМИНАЦИЈА И ПРОТЕКТОРАТ⁵⁷⁷

Начелни причини

Во принцип, постојат барем две причини, кои со еднаков успех можат да го одбранат ставот дека секој разговор за промена на името на државата Република Македонија, како и изнаоѓање на некаков компромис околу овој проблем (всушност, ако сериозно се размисли, станува збор за „проблем“) во целост се депласирани.

1. Преседан. Во досегашната меѓународна практика не е познато да се воделе преговори околу името на некоја земја. Во оваа смисла, ако се прифати разговор за промената на нејзиното име, Република Македонија ќе биде исклучок. Меѓутоа, Македонија не смее да се гради, ниту да живее врз принципот на преседани, т.е. исклучоци, бидејќи тоа навистина би било преседан со несогледливи последици за иднината на македонската држава. Република Македонија мора да се гради според принципите кои важат и кои се применуваат за секоја нормална и суверена држава.

2. „Компромис“. Предлогот на МКГ да се дојде до некаков заеднички компромис помеѓу Република Грција и Република Македонија не смее да се прифати, бидејќи по компромис се трага единствено во оние ситуации во кои две заинтересерина страни (во случајов, две држави) истапуваат со две дијаметрално спротиставени барања, кои меѓусебно не можат да се помират, па затоа мора да се најде средно решение, т.е. компромис, кој би бил во интерес и на едната и на другата страна. Меѓутоа, Република Македонија од никого ништо не бара. Уште помалку, на овој план, нешто бара од Република Грција. Според тоа, објективно гледано, *не постои* предмет на некаков спор (според тоа, и потреба од некаков компромис), туку, едноставно на Република Македонија ѝ се наметнува измислен (конструиран) проблем и потоа, откако ќе се наметне, од неа се бараат отстапки, како да станува збор за стварен, а не за измислен, што ќе рече *псевдо-проблем*. Значи, станува збор за наметнување на проблеми и на диктати. Тоа би било исто како кога некој би барал од Грција да се откаже од Крит и, потоа, широкоградо да ѝ понуди да ѝ ја остави половината од неговата територија, сметајќи дека на тој начин таа постапува мудро, сеедно што таа (Грција) од никого ништо не бара и што, патем кажано, сосема бесправно и без секаква основа ѝ се одзема дел од територијата, а со тоа се нарушуваат како нејзиниот интегритет, така и нејзиниот суверинитет.

⁵⁷⁷ Автор на овој текст е д-р Љубомир Цуцуловски - професор на Филозофскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Предава *Филозофија на религија*. Текстот е подготвен специјално за потребите на овој студентски проект.

Анализа на Извештајот

Меѓутоа, работите стануваат значително позагрижувачки кога ќе се прочита Извештајот на МКГ во целост. Напоменав дека неговиот наслов е „Името на Македонија: Зошто е важен спорот и како да се разреши.“ Веќе во самиот наслов се забележува перфидноста на методот со кој се служи МКГ. Имено, се употребува зборот „спор“, со што, уште на самиот почеток, се сугерира како да постои некаков вистински спор помеѓу Република Македонија и Република Грција, додека, ако суштински се погледне, не постои никаков спор. Освен, се разбира, ако како спор не се смета природното право на Република Македонија да го задржи правото да се именува онака како што е нејзиното *вистинско* име, исто онака како што ова право го има секоја друга земја. Значи, веќе во самиот наслов на Извештајот се сугерира како да постои спор, па затоа МКГ се нуди, онака широкоградо, да помогне во неговото разрешување. Значи, уште еднаш се потврдува дека, прво, се *конструира* проблем и дека, веднаш потоа, некој самиот себеси се нуди за посредник во решавањето на „спорот“.

Понатаму, внимателното читање на Извештајот ќе покаже како зад привидната загриженост да ѝ се помогне на Република Македонија, се крие намерата како Македонија и понатаму да се онеспособува како држава, одземајќи ѝ ги нејзините елементарни права и преобразувајќи ја, на тој начин, во протекторат на „меѓународната заедница“. Неколку примери можат претходно да го потврдат:

1. Псевдопроблем. МКГ смета дека со решавањето на спорот за името ќе се решила безбедноста на Република Македонија. Оваа теза е сосема наивна и на неа можат да се налепат само оние за кои однапред се смета дека ја загубиле способноста за нормално човечко расудување, бидејќи со неа вниманието од суштинскиот проблем се пренасочува на периферните, на баналните или, попрецизно, на појавните проблеми. Суштинскиот проблем на Република Македонија не е во името, туку во постоењето на великоалбанската идеја, која директно води кон сепарација на дел од Република Македонија. Овој процес го следи „меѓународната заедница“, чиј сервисер е токму МКГ, и ништо не презема. Доколку нешто презема, тогаш презема во корист на албанските сепаратистички екстремисти и терористи. Тоа не е помагање на Македонија, туку нејзино одмагање, исто како што и вниманието не се фокусира на *вистинскиот* проблем (поделбата на Република Македонија), туку на *псевдопроблемот*, каков што е наметнатиот проблем со името. Едноставно, се решаваат симптомите, додека болеста и понатаму се поддржува.

2. Дискриминација и протекторат. Во Резимето од Извештајот (делот Препораки, точка 1.) се вели дека треба „... да им се излезе во пресрет на

грчките легитимни барања“. Значи, според МКГ барањата на Република Грција се легитимни. Според тоа, Република Македонија однапред се доведува во нерамноправна положба, бидејќи неможно е во исто време две исти барања да бидат легитимни.⁵⁷⁸ Понатаму, во точка 2, се тврди дека најдобриот начин „... да се реши спорот е трилатерално (курзив, Љ.Ц.) решение“. Прво, не е јасно во што е спорот и, второ, зошто е потребно трилатерално решение. Меѓутоа, веднаш потоа, работите стануваат појасни. Имено, како резултат на ова трилатерално решение (третата страна би била „меѓународната заедница“), Република Македонија се обврзува да го „... покани НАТО да ја продолжи својата мисија, најмалку шест месеци по март 2002 и да се покани ОБСЕ да ја продолжи својата мисија 12 месеци по декември 2001, со мандат да го надгледува изборниот процес во сите негови делови, вклучувајќи целосен пристап и надлежност да врши прегледи и препораки“. ⁵⁷⁹ Според формулацијата „да се покани“, се наметнува впечаток како НАТО и ОБСЕ да не сакаат да останат во Република Македонија, но таа, наводно, сака и им налага, па овие (НАТО и ОБСЕ), „принудени“ се да останат во Република Македонија, наспроти нивната волја. Во суштина, се работи како да се најде легално покритие за нивно останување во државава и нејзино преобразување во протекторат. Притоа, дури и изборите во значаен дел би биле во надлежност на „меѓународната заедница“. Со тоа, Република Македонија конечно го губи својот суверенитет и се преобразува во аморфна парадржавна територија. Ситуацијата станува уште позагрижувачка кога ќе се види дека во Извештајот, меѓу другото, стои дека ОБСЕ треба „... да земе активно учество во организација на изборите, над предвиденото со Рамковниот договор“. ⁵⁸⁰ Според тоа, отстапките што се предвидени со Рамковниот договор од Охрид не се доволни, туку треба дополнително да се прошират.

3. Форсирање на грчките интереси. Извештајот е работен така што во него се форсираат единствено интересите на „меѓународната заедница“ и на Република Грција. Така, во него се вели: „Македонија се обврзува да обезбеди формална парламентарна декларација за културните и историските прашања кои свечено ја потврдуваат македонската обврска... да го почитува и чува наследството на грчката традиција на територијата на Република Македонија...“ ⁵⁸¹, додека со ниту еден збор не се кажува за обврски на Република Грција кон одржувањето на културните права и традиција на Македонците, кои со векови живеат на нејзината територија. Врвот на цинизмот и на отстапките што се бараат од македонската страна резимиран е во ставот, според кој „... сите отстапки направени од страна на Скопје ќе бидат унилатерални и нереципирани“. На пример, предлогот не предвидува рецензија

⁵⁷⁸ Се мисли на правото Република Македонија да го задржи своето име и барањето на Република Грција тоа да се измени.

⁵⁷⁹ Види во Резимето, Дел Препораки, точка 3 (курзив, Љ.Ц.).

⁵⁸⁰ Види во Извештајот, Дел III, А.

⁵⁸¹ Исто.

на грчките учебници... или декларација за македонското наследство, или, пак, за етничкото македонско малцинство, кое Грција не го признава.⁵⁸² За да стане појасен овој дел од Извештајот треба да се напомене дека од Република Македонија се бара да дозволи нејзиниот образовен план (особено по предметите историја и географија) да биде испитан и коригиран однадвор, од УНЕСКО, од Советот на Европа или, како што се вели, од некоја трета страна. Значи, на Република Македонија ѝ се одзема дури и правото да може слободно да ги изготвува своите наставни планови и програми. Тоа, од своја страна, значи дека на Република Македонија ѝ се одзема правото на свое образование и на свој образовен систем.⁵⁸³

Сè на сè, принципот според кој е пишуван *Извештајот на МКГ* е едноставен: на Република Македонија обврски, на останатите права. Во овој дух, доволно е да се наведе следнава реченица од Извештајот: „... *предлогот ги опфаќа главните поплаки на Атина*“.⁵⁸⁴ И, на крајот, уште еднаш (колку за потсетување): „...*сите отстапки, направени од страна на Скопје, ќе бидат унилатерални и нереципрочни*“!? Значи, на едните само права, на другите само обврски, потоа, овој извештај се именува како добронамерно советување.

---

⁵⁸² Види во *Заклучокот* од Извештајот (курзив, Љ.Ц.).

⁵⁸³ Токму во овој контекст станува јасно зошто на министерот за образование и наука, г. Ненад Новковски, му се дозволува сè и сешто. Едноставно, тој добро ги остварува плановите на „меѓународната заедница“ во демотирањето на образованието во Република Македонија, со што се демотира еден од битните столбови на нејзината независност и на нејзината државност. Инаку, досега оваа персона би била којзнае по кој пат сменета.

⁵⁸⁴ Види го *Заклучокот*, став 1 (курзив, Љ.Ц.).

„МЕЃУНАРОДНАТА ЗАЕДНИЦА“, ПРИЕМОТ НА РМ ВО ООН И ВОЈНАТА ВО МАКЕДОНИЈА ОД 2001 РАЗГОВОРИ

Поголемата моќ на Република Грција во однос на Република Македонија, како и нејзината позиција во ЕУ и НАТО се фиксови кои го кочат решението на проблемот со името во наша полза.

Денко Малески

•

Кога ЕЗ не нè призна, јас поднесов молба за прием во ООН под уставното име. Оваа молба завршила во фиока на Бутрос Гали, бидејќи нашиот спор со Грција бил од политичка природа.

Киро Глигоров

•

Меѓународната заедница ја сочинуваат пет држави: САД, Англија, Франција, Германија и Италија.

Едвард Џозеф

•

Конфликтот во 2001 година во Р. Македонија настанал по грешка (!?). Најважно нешто во Рамковниот договор е што во него Република Македонија е именувана со уставното име, а не со кратенката ПЈРМ.

Николас Вајт

•

Рамковниот договор е еден капитулантски акт, капитулантски чин кој долгорочно ќе има тежки последици за сите граѓани на Република Македонија

Владо Камбовски

•

Рамковниот договор е само почеток за што повеќе права на Албанците во Република Македонија.

Цвет Адеми

БЕЗ ДВОЈНА ФОРМУЛА НЕМА ИЗЛЕЗ⁵⁸⁵

– Професоре Фрчковски, со оглед на тоа дека сте професор по предметот Меѓународно јавно право, најпрво би сакале да ни го дефинирате терминот „МКГ“ и да дадете Ваше мислење за оваа организација?

Фрчковски: МКГ е невладина организација; во принцип е тоа, што значи дека членови се интелектуалци, политичари, амбасадори, дипломати. Таа се занимава со истражување на кризните точки во Југоисточна Европа и предлага решенија за нивно надминување. Оваа организација е значајна затоа што политичките одлучувачи имаат потреба од анализа пред да ги донесат своите одлуки. Нивната анализа ја прават нивните внатрешни структури (дипломати, разузнавачи) плус експерти од различни профили. Многу е влијателно кога независни, релативно независни експерти можат да направат т.н. fact finding mission или „мисија на пронаоѓање на фактите во некоја област“. МКГ спаѓа во тој вид на организации кои работат врз принципот на fact finding mission со предлози за надминување на кризите.

– Дали има некои конкретни земји кои имаат поголемо влијание во МКГ?

Фрчковски: Директно, некои држави немаат поголемо влијание, меѓутоа луѓето кои се таму се профилирани, назначени од некои држави, односно, намерно ставени, неслучајно избрани, на пример како што е претседавачот на МКГ. Сега Вие, на сите нив може да им наоѓате „опашки“, вакви или такви, или воделе ваква или онаква политика.

– Каково е Вашето мислење во однос на некои претходно изработени извештаи на МКГ?

Фрчковски: Нивните извештаи можат да бидат помалку или повеќе точни. Проценките на МКГ за Бугарија, Косово, Турција и Грција, главно покажале вистинска насока, но има и делови кои се покажале како неточни.

– Вашиот став во врска со дадениот предлог на МКГ, и дали Вие бевте консултирани?

Фрчковски: Прво, тој извештај содржи само еден дел за предлогот за името. Има дел кој се однесува на корупцијата, кој стана реалност и по три месеци е реализиран. За Извештајот може да кажете „не ни се допаѓа“, а не

---

⁵⁸⁵ Интервјуто со проф. д-р Љубомир Д. Фрчковски беше одржано на 25 мај 2002 година, во неговиот кабинет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ - Скопје. Д-р Фрчковски е професор по Меѓународно јавно право и Меѓународно право за правата на човекот на Правниот факултет при УКИМ. Бил министер за внатрешни и за надворешни работи во владите на СДСМ, кога премиер беше г. Бранко Црвенковски. Во периодот кога го привршувавме овој проект (2008) тој беше еден од предводниците на т.н. Платформа – група на интелектуалци кои се залагаа за побрз „компромис“ (!?) со Грција, за да може РМ да влезе во НАТО и ЕУ.

„не е точен“! Тоа се две различни констатации. Јас го признавам правото на кој било да рече „Ова не ми се допаѓа“, но кога ќе рече „Не е точен“, треба да даде аргументи за тоа.

– *Дали може да се воспостави паралела помеѓу Охридскиот договор и спорот со името на Република Македонија?*

Фрчковски: Во еден дел од Извештајот се анализира општата клима во која спорот за името се поставува и тој (Извештајот) смета, а и јас исто така, дека успешното решавање на кризата чиј елемент беше спорот, ќе нè доведе до ситуација да ја имаме меѓународната поддршка зад нас поцелосно и посеопфатно. Во Извештајот се прави чекор позицијата на Република Македонија, нејзината креативна, успешна и воздржана политика да се „награди“ со тоа што се предлага Американците да бидат главните актери на една нова процедурална етапа, на која прашањето за двојната формула за името (старата формула предложена во 1993 година) ќе стане основа на меѓународниот став за решавање на кризата. Тоа е добра основа, затоа што без двојна формула за името, туку едно име и во меѓународната и во внатрешната употреба е многу тврда, тешка ситуација за компромис. Ако е двојна формула, ние не мора да го менуваме името, го добиваме на меѓународен план, само во однос со Грција го договараме. Тоа е излез, без двојна формула нема излез! Мислам дека сите што требаше, реагираа негативно на тоа, што значи дека решението е добро (мислам на Грците, Бугарите). Она што беше проблем е тоа што нашите внатре реагираа против, дури и за тоа што е во очигледен интерес и став на нашата политика.

– *Професоре, Вие како советник на Претседателот на Република Македонија директно присуствувавте на преговорите во Охрид. Дали беше вршен притисок за потпишување на Охридскиот (рамковен) договор во 2001 година?*

Фрчковски: Не, во таа смисла, не! На преговорите се говореше со заеден притисок (и врз македонската и врз албанската страна), инаку, не би нè довеле во состојба да преговараме на тој начин доколку сме можеле без притисок да се договориме. Глупаво е да се помисли дека во текот на процесот немало расправа. Имаше расправа за секој збор, но без притисок, бидејќи за да има притисок треба однапред да добиете нивна формула за да ја потпишете.

– *Дали „меѓународната заедница“ вршеше повеќе притисок врз македонската страна?*

Фрчковски: Така изгледа, бидејќи македонската страна требаше да прифати некои промени и да направи поголем број на прифаќања отколку Албанците. Линијата на притисоци и промени не беше непозната. Тоа се две-три линии: децентрализација на власта, почитување на правата на јазикот, некои гаранции при донесување на законите...

– *Дали Охридскиот договор претставува „Договор за траен мир и сожителство“?*

Фрчковски: Секој договор има потенцијална енергија ако е направен на „здрави нозе“. Јас мислам дека овој договор е здрав, бидејќи се држи до некои стандарди, односно не „лута“ во невозможни решенија кои горе-долу се познати. Второ, има јака меѓународна гаранција. Трето, актерите кои присуствуваа го чувствуваат за релативно успешен. Значи, има три услови: првиот, решенијата во суштина се стандардни; вториот, јаки гаранции од меѓународната заедница кои вложија многу; и третиот, дека странките-партиципанти, независно што мрморат, го сметаат за релативно успешен. Дали тој суштински ќе трае, многу зависи од тоа како ќе се одвиваат околностите. Главното, јас сум оптимист - тој ќе промовира една нова етапа.

– *Дали постоеја опструкции при усвојувањето на Договорот?*

Фрчковски: Претседателот на Собранието, Стојан Андов, вршеше малку притисок околу тоа Парламентот да добие во значење. Потоа, таа негова тактика имаше позитивен ефект, а тоа е дека за Преамбулата се водеше расправа. За Преамбулата не се преговараше во Охрид, таа беше дадена како готов текст. Сегашната глума на „антиохридската фракција“ е повеќе привиден став, бидејќи тие реално не даваа отпор. Министерот за внатрешни работи, Љубе Бошковиќ, исто така вршеше опструкции: прво, Непроштено; второ, Љуботен; потоа, начинот на кој ги политизираше „Лавовите“; четврто, одбивањето да ја пласира полицијата да се враќа по селата. Сега, пак, имаме ситуација кога Албанците и меѓународната заедница, па дури и секретарот на НДП, Џејмс Адеми, бараат да се врати полицијата, а министерот не дозволува. Тоа е неверојатна ситуација, која раѓа многу црни сомнежи, но тие не можат да бидат реализирани. Државата е стабилна штом може да преживее и такви фигури.

– *Дали со опструкциите Република Македонија доби негативни поени кај т.н. „меѓународна заедница“?*

Фрчковски: Секако, има негативно влијание, но, бидејќи странските актери се внатре со нас, тие се пристрасни во корист на успехот. Ако сме оставени настрана, по некои потези можат да нè остават сами. Имаме малку среќа.

– *Кажете ни нешто за влијанието на Република Грција во ОБСЕ и НАТО и за нашите обврски како член на УНЕСКО?*

Фрчковски: Се знае какво е влијанието на Грција во НАТО поради гласачката машина, но таа има мошне лош рејтинг. Не мислам дека ЕУ ќе биде таа која ќе го развие проблемот за решение на името. Тоа ќе биде Њујорк и американското посредување, а не ЕУ. Европската унија тоа подоцна ќе го прифати и тоа ќе биде доволно од неа. Во ОБСЕ Грција нема влијание. Кај обврските во УНЕСКО допрва ќе имаме работа со Грците кај расправата и поделбата на нашите заеднички обврски околу чувањето и промовирањето на заедничкото културно наследство. Обврските во конвенциите од УНЕСКО се, да речеме, нешто како што е запишано во германско-полскиот Договор за соработка, а тоа е дека државите заедно мора да се договараат во заедничкото чување, користење и промовирање на уметничкото богатство на нивни територии, а не делење на тоа, не давање на лиценци кој за што е надлежен. Република Македонија е над-

лежна за сè она што е на нејзина територија, Грција исто така - независно за кое наследство се работи. Нашиот став е следен: ние апсолутно би можеле да ги прифатиме обврските кон УНЕСКО и тоа ќе биде дел од дополнителното договарање, ако оваа формула се примени.

– *Вашиот коментар за односот Македонија - Грција - Голема Албанија!?*

Фрчковски: Не мислам дека Албанците можат да направат Голема Албанија, бидејќи тие не можат да направат ни „малата“ Албанија да функционира добро. Албанија како држава не функционира, северниот дел е неконтролиран, а на секој друг план е само жртва, само објект на помош. Но, тоа што можат Албанците во регионот да направат е да внесат нестабилност и хаос. Тие меѓу себе не се признаваат. Неформалните центри на моќ се посилни од формалните центри на моќ: Парламент, Влада, Ругова, Реџеџи и слично. Мора институционалните рамки да функционираат како во секоја демократска држава за да можат да се стабилизираат. Ако се посилни фамилиите на „дивите“ центри на моќ, тогаш тие не можат ништо да гарантираат и второ, останатото население се плаши од нивната репресивност во однос на малцинствата. Мислам дека нема концепт за Голема Албанија, но мислам дека има концепт за влијание на Косово во Република Македонија. Не е Република Албанија - Република Македонија, ниту Албанија - Косово, туку Косово - Република Македонија и тука сега повеќе домашни Албанци се обидуваат да изградат сопствена позиција која сакаат да ја одржат како таква, бидејќи тие имаат релативно мал број (400.000 - 450.000), а имаат доминантна позиција во однос на два милиона Албанци во Косово и три милиони во Република Албанија. Тоа е мала група Албанци кои сакаат да се во врска со нив, но, не и директно поврзани, сакаат да останат независни. Меѓу нив има поделеност која никогаш не можат јавно да ја кажат, но има реално опстојување и интерес. Доколку би биле врзани за Косоварите, веднаш би исчезнале, друга елита ќе дојде да ги командува, бидејќи тие се мала група и не можат да бидат главни. Имам скепса дека сега да им кажеш да одат на референдум не би оделе. Сакаат само да си ја средат состојбата тука и да имаат една релативно добра позиција, која после ќе си ја мерат со другите.

– *Од кого не е прифатен дадениот предлог за двојното име на МКГ, дали од позицијата или од опозицијата?*

Фрчковски: Тој е коментиран од луѓе кои се политички инволвирани, критикуван е и од колегата кај кого ќе полагате, како и од неколку асоцијации кои се и генерално против оваа формула и против Охридскиот договор. Нас ни е битно и како ќе нè вика Република Грција (да не биде „Славомакедонија“).

– *Дали и други држави имале проблеми слични на проблемот на Република Македонија во врска со употребата на името во рамки на ООН и каков бил ставот на ООН?*

Фрчковски: Досега немало такви проблеми. Имало проблеми околу дефиниција на државата, бидејќи се јавиле различни имиња кај неа (самата држава имала проблеми). Тоа се два случаја кога некои островски архипелашки држави во 1947 и 1952 година имале слични имиња и постоела дилема како да се викаат, но сето тоа го решиле со договор. Нема пример друга држава вака да го поставила спорот со името. Ова е преседан!

ДОМИНАЦИЈА НА ПОЛИТИКАТА ВРЗ ПРАВОТО⁵⁸⁶

Професорот **Денко Малески** е концизен дека во меѓународните односи, *политиката доминира врз правото*. Правните норми се најмногу средство за комуницирање меѓу државите и често не многу повеќе од тоа. Обидот на послабите држави со помош на правото да создадат политичка еднаквост меѓу државите, за жал, многу често е осуден на неуспех. Влијанието на една држава врз друга, преку притисок да го произведе саканото однесување значи примена на моќ, а токму моќта е една, можеби и најважна компонента на политиката. Обидот, пак, да се неутрализира моќта, така што вршењето притисок од страна на една држава врз друга ќе се прогласи за нелегално, би значело елиминирање на политиката. Обидот со правото да се забрани политиката, е рамен на обидот да се забрани реалноста. А, реалноста го покажува она до што во своето истражување дошол Де Мешита, кој анализирајќи ги конфликтите во светот во последните 200 години дошол до сознание дека во 86% од случаите на конфликт меѓу државите „правото“ е на страната на посилните. Во реалниот систем на држави, моќта, т.е. способноста да натерате некогаш да стори нешто, што инаку не би го сторил, која пак се манифестира како сила, убедување, авторитет, принуда или манипулација, секогаш добива во значење кога „виталните“ интереси на една земја не можат да се остварат преку право. Поголемата моќ на Република Грција во однос на Република Македонија, како и нејзината позиција во ЕУ и НАТО се фактори кои го кочат решението на проблемот со името во наша полза. Тоа се истите оние фактори кои најверојатно ќе го решат проблемот во полза на посилниот, освен, се разбира, ако Република Грција од кои било причини не се откаже од спорот и не признае под уставното име. Според професор Малески една од тие причини би можело да биде „опасното“ доближување на Македонците до Бугарите, а во полза на афирмацијата на македонската национална посебност, како што Грците веќе ја разбираат. Надежите дека ООН се местото каде што сигурно ќе се добие

---

⁵⁸⁶ На 25 април 2002 година го остваривме разговорот со проф. д-р Денко Малески - редовен професор по предметите *Меѓународно право и меѓународна политика* и *Современи политички системи* на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје. Разговорот следеше по консултациите што ги направивме со проф. Малески, на кои го запознавме со целите и методологијата на нашето истражување. Притоа проф. Малески изрази целосно разбирање за нашата работа и ни го препорача неговиот текст со наслов „*Лекции научени: Балканот и Македонија, десет години потоа*“, како „помошно средство“ коешто содржи мошне релевантни факти и размислувања за материјата која е во нашиот домен на интересирање - спорот за името помеѓу Р. Македонија и Р. Грција и изнаоѓањето начини за негово решавање. Практично, текстот што следува е синтеза на поентите извлечени од написот „*Лекции научени ...*“ и на одговорите кои што ги даде професорот на нашите прашања.

битката за името со надеж дека Организацијата мора да дејствува во согласниот со правото изразено во нејзините документи, се нереални. ООН не е суд, туку политичка институција. Тоа значи дека во нејзината Асамблеја се прекршуваат интересите на 188 држави. Донесувањето на одлуките е еден процес на приспособување на интересите, во кој формално еднакви држави, но реално, според својата моќ целосно различни, го промовираат својот национален интерес, без многу грижа за интересите на другите држави. Во промовирањето на тој свој национален интерес, државите се потпираат врз својата моќ или влијанија.

Интересно е мислењето на проф. Малески и во однос на Меѓународниот суд на правдата во Хаг и видовите постапки што пред него се спроведуваат. Според професорот, и во овој домен доминира политиката врз правото, но, не толку очигледно. Тоа доаѓа оттаму што државите и во овој домен настојуваат да си обезбедат што е можно поголем простор за дејствување. Само во ретки ситуации тие се согласни да се подложат на судски процес, иако станува збор за една од најосмислените и најугледните институции - Меѓународен суд на правдата. И тука постои страв дека политиката ќе го супституира непристрасното судење. Тој реален страв, пак, ја раѓа дистинкцијата меѓу правни и политички спорови, што ќе рече, меѓу спорови кои државите се подготвени да ги изнесат пред суд и на оние кои не се подготвени да ги изнесат пред суд. Во првите би влегле несогласувањата меѓу страните околу нивните права и обврски, додека вторите се опишуваат со општи формулации какви што се: „сè што е во исклучива надлежност на една суверена држава“ или „сè што се однесува на виталните интереси на една суверена држава“. Значи, државите можат секогаш да го одбегнат Меѓународниот суд, прогласувајќи го спорот за политички. Тоа што е интересно, е дека практично сите држави се приврзаници на слободата да си ги одберат инструментите за разрешување на конфликтите, а се противници на „задолжителната јурисдикција“. Причините за ваквиот став на државите се многубројни, а меѓу нив е и таа која произлегува од стравот дека, во конечната пресуда, ќе триумфира влијанието на државата, а не правдата. Дел од причините поради кои државите одбиваат да ги поднесат спорите пред Меѓународниот суд на правдата произлегува од фактот дека судиите судат според обемниот корпус на меѓународни норми. Тоа, пак, неминовно значи определена интерпретација на тие норми, што ќе рече, Судот учествува во создавањето на тие норми. Оттаму и стравот од можноста тоа што Судот ќе го креира да биде на штета на некоја од страните, бидејќи во процесот на креирање, Судот е изложен на притисоци и влијанија. Сето ова ја потврдува општоприфатената, иако парадоксална теза, дека почитувањето на меѓународното право и неговата примена и прифаќањето на судски методи за разрешување на спорови е политичка одлука!

Според проф. д-р Малески проблемот со Грција е еден од најтешките со кој се соочи и се соочува Република Македонија. Државните интереси во чие средиште се секогаш безбедноста и благосостојбата на граѓаните, налага-

ат брзо решавање на проблемот со оваа земја-членка на ЕУ и НАТО. Персоналните интереси на политичарите, државните службеници и експертите, пак, го наложуваат токму спротивното - бескрајни преговори и одлагања на едно екстремно, непопуларно прашање. Отсуството на државничка традиција и на државничко искуство кај огромниот дел на политичкиот естаблишмент во Република Македонија ги тераше луѓето отворено да не се согласуваат со потезите на дипломатите на Македонија во првите години по прогласување на независноста. Всушност, отсуствуваше свеста дека, како што пишува Моргентхау: „Дипломатијата која завршува со војна ја изневерила својата основна задача-унапредување на националниот интерес по мирен пат“. Од трите средства кои ѝ стојат на располагање на секоја дипломатија: убедување, компромис и сила, на Македонија ѝ недостасуваше последното.

Македонската, како и впрочем секоја друга дипломатија во светот, мора да ги определува целите на македонската надворешна политика во согласност со моќта која ѝ стои на располагање, за да ги реализира. Таа мора да ги разбере и целите на другите држави и моќта која тие ја поседуваат за да ги реализираат. Натаму, мора да го определи степенот на различност и на компатибилност помеѓу домашните и меѓународните цели, за на крајот да примени соодветни средства за постигнување на овие цели. При формулирањето на својата надворешна политика, Република Македонија мора да ја земе предвид меѓузависноста меѓу внатрешните процеси кај балканските држави, нивните меѓусебни односи и односите на балканските држави со големите сили. При тоа треба да се прави и јасна дистинкција меѓу периодот пред воената интервенција на НАТО над СРЈ и оној по воениот период.

На нашето прашање дали постои определен напредок во однос на предлозите за решавање на спорот за името, проф. Малески ни даде еден комплексен одговор. Според него, не постои таков напредок којшто би довел до решавање на спорот со името т.е. до изнаоѓање на прифатливо решение за двете страни. Напредокот може да се набљудува делумно и тој постои на обете страни. На грчката страна овој напредок може да се согледа во нејзиното откажување од настојувањето во нашето име да не биде содржан терминот Македонија. Ова грчко ретерирање од нејзиниот првичен став датира од периодот на Лисабонската декларација т.н. Лисабонска формула. Но, Република Грција останува тврда на ставот името на нашата држава да се разликува од името на нејзината провинција Македонија. За Грците е исклучително важно постоењето на дистинкција меѓу името на нејзината провинција, од една страна, и името на нашата држава, од друга страна. Според професорот Малески, дури и кога Грција би се откажала од спорот (поради горенаведените причини), таа би инсистирала на име кое би го опфатило македонскиот национален идентитет, но кое и би ја содржело јасно дистинкцијата меѓу нашата држава и нејзината провинција. Кај македонската страна остануваат предлозите Република Македонија да го задржи своето уставно име за меѓународната заедница, а да ѝ дозволи на Република Грција да ни се

обраќа со некое друго и за нас прифатливо име. Македонската позиција во овој случај не би ја елаборирале поопширно, бидејќи веруваме дека таа ѝ е позната на јавноста.

Во контекст на изнаоѓањето компромис меѓу двете држави побаравме од професор Малески да го прокоментира Извештајот на МКГ кој се однесува на името на Република Македонија и можностите предлозите кои се содржани во него да се спроведат во практика. Според проф. Малески, МКГ претставува една влијателна организација во светски рамки која се занимава со кризите во светот и со изнаоѓање на начин за нивно решавање. Се работи за организација со широк делокруг на работа. Нејзините мислења се доста влијателни, но немаат одлучувачко значење. Ставовите на МКГ можат да бидат релевантни доколку послужат како основа за изнаоѓање компромис меѓу двете страни. Проф. Малески нема вредносен став во однос на предлозите содржани во Извештајот на МКГ. Според него: „Тие се онолку добри, колку што можат да бидат прифатливи за обете“.

*Денко Малески – министер за надворешни работи на Република Македонија
за време на приемот на македонската држава во ООН под референцата ПЈРМ*

**„ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА“ ВО ГРЦИЈА
Е САМО ГЕОГРАФСКИ ПОИМ⁵⁸⁷**

– Професоре Марјановиќ, кои беа причините што доведоа до внатрешни судири во Република Македонија и до тоа меѓународните фактори (НАТО и ОБСЕ) да преземат радикални интервенции за менување на уставниот и политичкиот систем на Македонија?

Марјановиќ: Причините што доведоа до внатрешни судири се виртуелни (инсценирани) со цел да се одвлече вниманието на јавноста од некои суштествени проблеми што ја потресуваат постојната влада. Тука се, се разбира, и од одамна познатите аспирации на нашите соседи за создавање чисто национални држави. Станува збор, значи, за диверзија, за одвлекување на вниманието на јавноста кон нешто друго за да може слободно да се оперира на полето на кршење на правата загарантирани со Уставот во интерес на Владата. Да потсетам, во последните денови на аферата за прислушување, премиерот, г. Љубчо Георгиевски, призна дека знаел за прислушувањето на телефонските разговори на некои функционери. Такво едно признание во демократските држави води кон оставка на владата. За да се избегне оваа опасност, „случајно“ дојде до немири во Танушевици. За тоа знаеја сите, освен македонскиот народ. Очигледно, проблемот е политички, создаден меѓу Џафери и Георгиевски.

– Што го поттикна незадоволството на Албанците во Република Македонија? Тие велат дека во Македонија се третирали како „граѓани од втор ред“, чувство што не беше присутно пред почетокот на кризата?

Марјановиќ: Кога би станувало збор за малцински права, Албанците никако не би можеле да се пожалат дека им се загрозуваат какви и да се права. Никаде во светот ниту едно малцинство не ужива толкави права какви што имаат тие кај нас. Болката лежи во нешто друго - тие не се гледаат себеси како малцинство, туку сакаат да станат конститутивен народ. Штом уставно-правно бидат признаени како такви, според една митологија наследена од комунизмот, тие се здобиваат со правото на самоопределување (што го вклучува и отцепувањето). Со оглед на тоа што нивниот удел во вкупното население постојано се зголемува, нема да биде изненадување за 20-30 години тие да се изедначат со бројот на македонското население и да бараат референдум за отцепување, што би било погубно за територијалниот интегритет на Република Македонија, во смисла таа да биде разделена. Присетете се дека во поземјотресниот период околу 100.000 до 150.000 Албанци се прелеаја од Косово во Скопје. И токму тие се главните носители на идејата за „Голема Албанија“. Иако таа одвреме

---

⁵⁸⁷ Интервјуто со проф. д-р Ѓорѓи Марјановиќ е направено на 15 април 2002 година во неговиот кабинет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје. Д-р Марјановиќ е професор по *Кривично право* (во пензија).

навреме се негира со половина уста, планот за Голема Албанија постои, врз него се работи и дење и ноќе, така што ако не се стори нешто во спротивна насока, сакале или не, тој ќе почне да станува реалност.

– *Што лежи зад „добронамерното“ инволвирање на меѓународната заедница во решавањето на кризата? Дали тоа е недоверба во нашата способност сами да си ги решиме проблемите?*

Марјановиќ: Нејзината квазидобронамерност е диктирана од мошне прозаичен интерес: смртно е заинтересирана за безбедноста на своите 40.000 војници во Косово. Со цел да ги обезбедат тие војници од опасност, таа ќе се замеша насекаде, па и во Република Македонија. Тоа е причината што меѓународната заедница објективно се стави на страната на Албанците. Без сојуз со нив нема безбедност за евро-американските војници на Косово. Нивната промислена прагматичност ги натера, на пример, да ја принудат нашата влада да потпише договор, што се противи на принципите не само на меѓународното јавно право, туку и на правото воопшто. Имено, според сите права на државите од планетата Земја, договор склучен под принуда е ништовен договор! Тоа не е никаков договор. Ако некој ви стави нож под грло и ве принуди да му го дадете својот златен накит или некое друго ваше добро, тоа не е договор. Инаку, судирите од локален карактер во Македонија може лесно да се прелеат во Косово, а тоа значи да бидат зафатени и Србија, Црна Гора и Бугарија, а не помалку и Грција. Така би се создало кризно жариште со глобални последици што меѓународната заедница, па ни НАТО и ЕУ, не можат и не сакаат да си го дозволат.

– *Еден од условите за враќање на стабилноста во Република Македонија беше и донесувањето на Законот за амнестија. Кое е Вашето мислење за Законот и дали како стручњак од кривично-правната област бевте вклучени во неговата изработка?*

Марјановиќ: Не бев вклучен во изработката на Законот за амнестија, ниту пак во последните измени и дополнувања на Кривичниот законик. Политичка проценка е кои личности ќе бидат вклучени во изработката на некој закон. Инаку, јас лично се согласувам со Законот за амнестија, тргнувајќи од прагматичниот принцип дека од две зла секогаш мора да се избира помалото. Иако семејствата на загинатите во таа војна никогаш нема да простат за загубените синови, државата мора да ги прости тие 60 жртви за да ја избегне опасноста од многу поголеми жртви, што нужно ќе ги имаше на обете страни доколку судирот ескалираше. Инаку, докажувањето на одговорноста за извршените злодела е процедурално прашање. Министерството за правда би требало да има (а, ако ги нема - да направи) списоци на извршителите на точно определени дела што не може да бидат опфатени со амнестијата. Бидете сигурни дека и многумина Албанци ќе помогнат во тоа. И меѓу нив има шпиони што за пари ќе ги предадат своите сонародници.

– Дали при решавањето на спорот меѓу Република Македонија и Република Грција во врска со името е земено предвид мислењето на македонскиот народ?

Марјановиќ: Да. Ние себеси се викаме Македонци, а државата Македонија и власта во овој спор тргнува токму од тоа. Тоа што во светот многумина не признаваат како ПЈРепублика Македонија е дело на моќни полуидиоти. Таа „референца“ има исто толку смисла како некој Обединетото Кралство да го именува „Поранешна Римска Провинција Британија“ или САД – „Поранешна Британска Колонија – САД“. Тоа се глупости и нема разумен човек што тоа не го сфаќа. За чудо, така бевме примени и во ООН. Тоа е кршење на член 4 од Повелбата на ООН. Според неколку преседани на Меѓународниот суд на правдата, за прием во ООН се релеватни само таксативно наброените услови во тој чл. 4. А нив Република Македонија во целост ги исполнува. На Македонија, меѓутоа, ѝ се поставени два дополнителни условия: едниот е неморален (да ја прифати референцата ПЈРепублика Македонија), другиот невозможен (да преговара за сопственото име со земја што не сака ни да чуе ние да се викаме Македонија). Инаку, според меѓународното јавно право никој нема право да го оспорува името на некоја држава, зашто тоа прашање треба да го реши самиот народ. Значи, ние имаме оспорување на сопствениот идентитет. Спорот за името „Македонија“ не постоеше пред распаѓањето на СФРЈ (сите грчки конзули од тоа време беа акредитирани кај тогашната Република Македонија, а не кај Југославија). Со осамостојувањето на нашата држава кај Република Грција се јави стравот дека ќе го побараме она што историски ни припаѓа: Егејска Македонија. Инаку, Егејска Македонија во Грција е само географски поим. Таа нема никакви државно-правни атрибути. Да ги имаше, ќе имавме сериозен проблем, па и меѓународно-правен спор. Вака спор, правно гледано, не постои. Постои само политичка расправија.

– *Таканаречената ОНА (Ослободителна народна армија) на почетокот на кризата од 2001 година беше третирана како терористичка група што ги руши темелите на стабилност и сигурност во Република Македонија, за потоа да биде преименувана во борци за политички права. Зошто дојде до промена на ставот на меѓународните фактори околу карактерот на ОНА?*

Марјановиќ: Џорџ Робертсон, Генералниот секретар на НАТО, еднаш искрено изјави дека *...терористите се убијци и разбојници*, со што ги освои симпатиите на македонскиот народ. Но, кога НАТО сфати дека со тоа ја загрозува безбедноста на своите војници на Косово, го смени својот став, зашто косовските Албанци би можеле да предизвикаат немири фатални за нивните вооружени сили, ако нивните браќа во Република Македонија бидат третирани на понижувачки начин од страна на НАТО. Значи, тргнувајќи од сопствените интереси, НАТО ги менува своите ставови без око да му трепне.

– *Како е можно враќање на македонското население на територии врз кои не постои суверенитет на Република Македонија како држава?*

Марјановиќ: За да се врати македонското население потребно е да се воспостави суверенитет врз тој простор како предуслов за стабилност и си-

гурност, а тоа не е можно затоа што територијата е окупирана со формирање недефинирани облици на парадржавни органи.

– Дали по извршените уставни промени и потпишувањето на Охридскиот (рамковен) договор по барање на меѓународната заедница, е можен нов судир меѓу Македонците и Албанците со рефлексии врз соседните држави?

Марјановиќ: Можно е, затоа што сè уште постојат екстремисти со вжештени глави, а и криминални структури за кои војната е мошне профитабилна работа. Тие не сакаат да го фрлат оружјето од раце (а меѓународната заедница, се виде, не може да им го одземе) и не се согласуваат со постигнатиот компромис меѓу албанскиот и македонскиот блок. Факт е дека албанската светска елита дава прилози во евра за остварување на идејата за Голема Албанија, што доведува до спротиставени мислења во албанските редови. Тоа се можеби и единствените причини за судирите меѓу ОНА и АНА како формација што не сака мирно да ја напушти утописката големоалбанската идеја. Постојат цврсти докази дека има платеници што цврсто стојат зад Хашим Таџи и се против умерената партиска опција на Ругова која тие ја сметаат за предавство на албанските замисли на Косово.

АМЕРИКАНСКО-БРИТАНСКИ НАПАД
ВРЗ МАКЕДОНЦИТЕ ВО ГРЦИЈА⁵⁸⁸

– Професоре Камбовски, дали воопшто бевте консултиран во изработката на Извештајот на МКГ за Балканот, од 10 декември 2001 година?

Камбовски: Не, не бев консултиран!

– Што мислите Вие за амнестијата, дали ќе може подетално да ни ја објасните и дали мислите дека покрај сите нејзини негативни страни би можела да има и позитивни?

Камбовски: Јас бев член на Комисијата за подготовка на Законот за амнестија, но отстапив од неа поради несогласување, затоа што јас предложив друг концепт на амнестијата која како акт очигледно беше нужен, неизбежен чин по оние крвави пресметки во текот на 2001 година, за да се овозможи реинтегрирање на овие територии освоени од парамилитарните формации, востановувањето на правната држава, јавниот ред и мир. Меѓутоа, сето тоа требаше да се изведе низ друг концепт кој е поблизок до нашето право и правниот систем и до другите правни системи, а не врз основа на закон кој повеќе прилега на политички акт на поништување, речиси на сè, па и на најтешките дела што беа извршени во текот на вооружениот конфликт. Сметам дека амнестијата беше неизбежна, нужен акт за мир, за натамошен напредок, развој, но под претпоставка да беше остварена со закон што ќе се држеше до основните институти и принципи на нашиот правен поредок, па и до некои принципи на меѓународното казнино право. Јас предложив таков закон, но тоа не беше прифатено од Комисијата. На крај беше прифатен еден сосема друг концепт на Законот кој значеше амнестирање на сè и сешто, на секого, дури и на најтешките злосторства извршени не само во периодот на вооружениот конфликт туку и со еден неопределен датум на почеток на периодот од кога важи амнестијата, така што во Законот сега не се знае на кои сè дела се однесува таа амнестија и на кој период се однесува таа.

– За односот меѓу националното и меѓународното право: некои лица учесници на ОНА беа ставени на црна листа од страна на неки држави-членки на меѓународната заедница, а сега тие лица се амнестирани на домашен терен. Дали амнестирањето во Република Македонија повлекува и амнестирање на пример во однос на тие земји кои ги ставија на црна листа?

---

⁵⁸⁸ Интервјуто со проф. д-р Владо Камбовски се одржа на 20 мај 2002 година во неговиот кабинет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје. Д-р Камбовски е професор по *Кривично право*. Беше министер за правда во Владата на премиерот Љубчо Георгиевски, од редовите на партијата – Демократска алтернатива (ДА), која своевремено беше коалиционен партнер во власта со ВМРО-ДПМНЕ. Од 2006 тој е избран за академик при МАНУ.

Камбовски: Видете, тука е проблемот зошто Законот мораше да биде селективен и точно да ги наброи делата на кои се однесува амнестијата, внимавајќи на тоа со неа да не бидат опфатени најпрво некои меѓународни злосторства, меѓу кои и злосторствата што се во надлежност на Хашкиот трибунал. Постојат и други меѓународни злосторства, дела кои се извршени во странство или делумно извршени во странство, а се насочени против Република Македонија, мешовити случаи, како и некои други тешки облици на општ криминал, кои беа извршени во време на вооружениот конфликт. Ако во врска со тоа беше направена таква селекција, тогаш ќе ги немавме овие проблеми. Тие се состојат во следново: Законот за амнестија ги амнестира, ослободува од гонење извршителите на сите дела извршени на територијата на Република Македонија, но тој не амнестира за дела извршени во странство. Ако Ахмети, Хебиби, Велиу и др. извршиле некои дела во странство, нашиот Закон за амнестија не може да се однесува на тие дела. Но, во однос на делата што се извршени кај нас, Законот има такво дејство за гонењето на тие лица и во друга држава, бидејќи тука постои еден принцип во казненото право, да Ве потсетам, принципот на активен и пасивен персоналитет. Ако сторителот е наш граѓанин кој извршил дело во странство па потоа дошол кај нас и тука треба да му биде судено, нема да му се суди за тоа дело ако тоа во странство е опфатено со акт на амнестија или помилување. Според тоа, за овие дела за кои е дадена амнестија кај нас, не може во странство да им се суди на овие лица.

– *Со Законот за амнестија, дали ќе биде возможно да бидат поднесени кривични пријави против терористите?*

Камбовски: Не е возможно ништо, затоа што амнестијата е дадена во вид на аболиција, која е ослободување од гонење, а тоа значи дека нема ни кривични пријави, а и ако се поднесени ќе се запре постапката. Исто така ќе се запрат започнатите истраги и судења; а ако се осудени, ќе се ослободат од секако издржување на казната и тоа за дела, како што е речено во законот, што се во врска со вооружениот конфликт.

– *Која е разликата меѓу државен и меѓународен тероризам?*

Камбовски: Видете, поимот „меѓународен тероризам“ е содржан во некои меѓународни конвенции за тероризмот и ги опфаќа сите дела на насилство, подметнување експлозиви и сл. со кои се создава чувство на несигурност и страв кај граѓаните. Е сега, во рамките на општиот поим на „тероризам“ се појави и поимот „државен тероризам“, државно насилство за случаите на дела на злоупотреба на власта против сопствените граѓани. Ако една држава применува систематски мерки на насилство против сопствените граѓани, тоа се третира како државен тероризам. Но, поимот, „државен терор“, не е правно-технички поим за разлика од општиот поим „тероризам“. Тој има и меѓународна основа, предвиден е и во нашето законодавство како дело на тероризам, дело на меѓународен тероризам. Нема да најдете конвенција против државен тероризам, нема да најдете дело на државен терор. Таквите акти

на терор, злоупотреба на власта од страна на државата, се систематизирани и се квалификуваат обично како некои други дела. Можно е, да речеме, да постои злосторство против цивилното население, односно, да дојде дотаму да се квалификува како злосторство против човечноста, ако систематски се вршат од страна на државата, на пример убивања, ранувања, истребувања и слично на припадници на некоја национална, политичка, расна или верска група, тоа се третира како злосторство против човечноста. За тоа е надлежен Хашкиот трибунал.

– *Која е разликата меѓу Законот за амнестија и Изјавата на претседателот на државата за амнестирање на терористите?*

Камбовски: Законот ништо друго не направи, освен што ја преточи таа изјава на Претседателот во законска форма. Основната грешка е во тоа што тој, воопшто, даде таква изјава без да се консултира со експерти за оваа материја. Се консултирал веројатно со луѓе кои се слаби правници и, воопшто, во сите досегашни потези се покажува дека неговата советничка структура нема ни далечна врска со познавања од некои многу важни области на правото, како што се уставното право, казненото, па дури и меѓународното право.

– *Споредбено-правно, кој начин на амнестирање е поприсутен?*

Камбовски: Па, еве, оние држави од поранешна Југославија кои донесоа закони за амнестија - Хрватска, Република Српска како дел од Босна и Херцеговина, отидоа на јасно определување, од една страна на делата на кои се однесува амнестијата и второ, определување на периодот во кој тие биле извршени. Значи, се оди на определување, на фиксирање на делата за кои се дава амнестија при што се користи една позитивна клаузула т.е. таксативно се набројуваат делата, или негативна клаузула - некои дела се исклучуваат од примената на амнестијата, за разлика од нашиот закон кој не прави никаква селекција и содржи една општа формула за сите дела во врска со конфликтот. Исто така, тие закони го определуваат периодот на кој се однесуваат, почетокот и крајот на тој период, за разлика од нашиот закон кој определува дека се однесува за сите дела извршени до денот 26 септември 2001 година, но пред тоа не е определен почетниот период. Овие закони исто така познаваат определени исклучоци од амнестијата, а нашиот закон познава само еден исклучок, а тоа е ако делата се од надлежност на Хашкиот трибунал за кои ќе се води постапка пред Трибуналот, додека кај другите закони што ги споменав се предвидуваат некои други исклучоци, ако е извршено дело на тероризам и слично.

– *Кои се последиците кај нас од Законот за амнестија?*

Камбовски: Последиците се во тоа што дојде до амнестирање на секој и секого и тоа го гледаме сега на дело, доведе до еден наплив на реакции, така што и обичен криминал, обични криминалци и дела се настојува да бидат опфатени со амнестијата. Со широкото толкување се бараше да бидат амнестирани не само криминалци на албанската страна, туку и на страната на Македонците, оние кои во Битола ги палеа дуќаните во тоа време, а еве ги сега овие притисоци, блокадите на полицијата, произлегуваат од тоа што во Зако-

нот не е фиксирано точно кои дела, кои лица се амнестираат, така што се даде основа секој да се подведе под таа категорија лица кои се амнестирани или кои треба да бидат амнестирани.

– *Па дури и оние кои го извршија масакрот во Вејце?*

Камбовски: И тие, така што јас ќе гледам, кога во иднина ќе се утврди кој точно го извршил тој масакр во Вејце, или во Карпалак, или на Скопска Црна Гора - каков ќе биде односот кон тие луѓе за кои ќе се утврди дека ги извршиле тие дела. Нема да ме чуди ако од страната на жртвите се посегне по крвна одмазда. Ете, тоа ќе направи еден ваков закон и во тој случај не знам каков би бил мојот став кон таа крвна одмазда спрема луѓе за кои ќе се утврди дека извршиле такви тешки злосторства кои потоа наместо да бидат казнети, на некој начин дури се и привилегирани со тоа што се сметаат за рамноправни учесници во политички процес, на мировни процеси и слично

– *Дали ќе може да ни го објасните поимот „масовна гробница“ и дали кај нас имаше масовни гробници?*

Камбовски: Па, кај нас имаше некои индикации дека има такви масовни гробници. Масовна гробница, по правило, како поим претпоставува дека на едно место се закопани трупови на повеќе лица, но притоа има еден квантитативен елемент, тоа може да биде еден неодреден број од десетина или повеќе трупа, но во секој случај повеќе од три, четири. Но, важен е и другиот елемент - што обично не се знае идентитетот на убиените во таквата гробница. Тие два елемента, значи поголемиот број жртви и непознатиот идентитет на жртвите и обично начинот на кој тоа се врши т.е. начин што го отежнува утврдувањето на идентитетот (тие тела се уништуваат со некои хемиски средства, негасена вар и некои слични хемикалии). А тоа се прави со цел токму да се отежне идентификацијата на жртвите. Кај нас имаше некои индикации дека масовни гробници има во Непроштено, а во Љуботен нема масовна гробница! Во Љуботен, секоја од жртвите е во посебен гроб, така што е утврден нивниот идентитет т.е. се знае кој е убиениот, за разлика од Непроштено каде што не се знае ниту дали ги има или ги нема, колку се и кои се тие лица. Така што засега единствено Непроштено го задоволува тој критериум да се прогласи за масовна гробница на непознати жртви. Љуботен има само повеќе жртви за кои се знае кои се, тие се идентификувани, а за кои сега се работи да се утврди начинот на кој се убиени, како станале жртви.

– *Со какви средства може да се браниме од недоволните случувања и притисоци кои штетно би се одразиле на идентитетот на нашата држава?*

Камбовски: Подолго време трае разградувањето на државава! Мислам дека главен фактор за тоа разградување беше политиката. Ако не дојде до некој одлучувачки пресврт во политиката, до коренити промени во политичкиот систем, а потоа и до длабоки реформи во економскиот и во правниот систем, државава и понатаму ќе биде разградувана. Вчера врз национални, врз етнички основи, утре врз социјални основи, задутре врз некои други основи, без големи перс-

пективи. Според тоа, мора да се создаде една критична маса, таа критична маса на барање на вистински решенија во изборот на политичките структури, политичкиот систем и реформите. Тоа треба да дојде до израз на слободни, демократски избори, значи да се создадат услови за слободни избори без притисоци и општа корупција на гласачкото тело и потоа да се конструира една легална и легитимна власт, зашто сегашнава власт е апсолутно нелегитимна. И тоа не е нелегитимна само последните три-четири години, туку проблемот на легитимитетот постои во целиот овој период, т.е. од самото осамостојување на Македонија, затоа што во тоа помагаше и изборниот систем. Партија која има дваесет, дваесет и пет или триесет проценти од гласачкото тело, тоа беше мнозински систем, имаше апсолутна власт во државата која е далеку од демократските правила. Преку извршната власт се практикуваше тој модел на апсолутна власт во државата преку партизација и слично. Според тоа, потребна е една длабока промена, реформа на политичкиот систем, затоа што ако до неа не се дојде рационално со демократски средства, до таква промена ќе дојде по година или две, може да дојде и до други настани кои ќе значат социјален протест, или социјални протести од пошироки размери - затоа што ваквата политика не успева да ги реши основните прашања во развојот, невработеноста, сиромаштијата. Ако опстои овој модел на политичко владеење во Македонија, тоа само ќе ги продлабочува сите тие критични состојби и на крај ќе доведе до тоа народот да мора да реагира со некој масовен социјален протест, со некој масовен социјален бунт. Впрочем, граѓаните имаат право на таков бунт против власта, тоа е едно право втемелено врз Француската декларација за човековите права од пред 200 и повеќе години, од граѓанска непослушност до отфрлање на политиката на некоја власт која не оди во пресрет на интересите на народот.

– *Дали можете да ни ја објасните разликата меѓу „тероризмот врз кулите-близначки во САД“ и „убиството на двајцата цивили во една кафеана во Челопек“?*

Камбовски: Па, нема разлика во тероризмот, но зависно од обемот тој понекогаш има загрижувачки светски димензии или, пак, се сведува на поединечни случаи. Кај секој облик на тероризам е заедничко користењето на насилство за поткопувањето на правниот поредок при што се создава едно такво чувство на несигурност и страв кај граѓаните. Америка е во паника по овие напади. Тетово исто така живее затворено, луѓето живеат во страв од можноста некој бандит да упадне, па да „изрешета“ некого, да фрли бомба и сл., така што сега едни димензии добива, да речеме, таков напад од масовни размери, но природата на едното и другото останува иста.

– *Главниот обвинител на Хашкиот трибунал, Карла дел Понте лефтерно ги обвини македонските безбедносни сили дека извршиле воено злосторство во селото Љуботен од 12 до 14 август 2001 - без претходно да спроведе истрага. Дали со тоа не е повредена „презумпцијата на невиност“ како основно начело во кривичното право?*

Камбовски: Па, прво, уште не ги има обвинето, јас не знам дали воопшто ќе се подигне некое обвинение; како второ, има изјави дека тоа треба да се испита и слично. Инаку, Хашкиот трибунал мора да внимава на спроведувањето на сопствениот статут и обвинителката на Хашкиот трибунал мора да внимава на тоа дека Судот функционира врз основа на Статутот во кој се прецизирани еден вид принципи. Во Статутот се вградени основните принципи на современата правна држава и казненото право, како и меѓународното право. Тука се содржани меѓународните инкриминации од надлежноста на Судот - геноцидот, воените злосторства, злосторствата против човештвото, но особено важно, тука е содржано начелото на законитост и еднаквост пред тие меѓународни инкриминации или забрани така што ако кој било, па и оваа обвинителка дел Понте, прави обид да го претвори Статутот и функционирањето во некој селективен инструментариум кој ќе биде во функција на некаква политика, час на овој, час на оној, со тоа нема да направи ништо друго освен авторитетот на самиот Суд да падне на многу ниско рамниште, да се изгуби вербата во тој систем на меѓународна казнена правда. Довербата во тој меѓународен суд е сè помала од страна на земјите кои се подготвени да соработуваат со тој суд поради тоа што е пристрасен и нееднакво ги применува статутарните одредби односно меѓународните норми. Според тоа, Судот за злосторствата во поранешна Југославија, вклучувајќи ја тука и Република Македонија, според тие принципи на законитост и еднаквост на сите пред меѓународните забрани, должен е, и покрај ваква обвинителка, да покрене обвинение против сите што сториле меѓународни злосторства, без никаква наклонетост кон една или друга страна - од север, од Хрватска до Србија, Босна, Косово, а вклучувајќи ја и Македонија.

– *Дали тоа значи дека треба да се поднесат кривични пријави против НАТО за интервенцијата во СР Југославија?*

Камбовски: Исто и за НАТО, јас тоа сум ѝ го кажал на дел Понте кога се сретнавме во 1999 година, па и на обвинителот, кој беше пред неа, Луиза Арбур, и на Високиот комесар на ООН за човекови права, Мери Робинсон, која се согласи дека такво обвинение треба да биде покренато, односно, против команданти на НАТО за напад на отворени градови, за фрлање касетни бомби, за намерно уништување на цивилни објекти. Тоа се забрани што се содржани во меѓународни конвенции.

– *Дали може да бидат поднесени кривични пријави за теророт што го претрпеа Македонците за време на Граѓанската војна во Република Грција?*

Камбовски: Мислам дека може, затоа што тоа е геноцид кој беше извршен над Македонците меѓу 1948 и 1950 година (а особено во 1948-та), дека тоа дело не е застарено. Така е според *Конвенцијата на ООН за незастарливост на меѓународните злосторства* од 1968 година за делата на геноцид, па тогаш беше буквално извршен физички геноцид на делови од Егејска Македонија! Околу 200 илјади Македонци беа насилно протерани од нивните огништа со употреба на оружје, напалмни бомби итн., но целиот проблем е во

тоа што во тој случај обвинета страна нема да биде само Република Грција, туку и американските и британските војски кои учествуваа во тие воздушни напади врз македонското население, а особено Британците!⁵⁸⁹

– *И за крај, што мислите Вие за Рамковниот договор и колку е тој штетен или можеби опасен за Република Македонија и нејзините граѓани?*

Камбовски: Рамковниот договор е еден капитулантски акт, капитулантски чин кој долгорочно ќе има штетни последици за сите граѓани на Република Македонија. Не поради решенијата што на крајот резултираа со уставните промени и сл. Дел од таквите решенија можеа да се изведат и без таков договор. Некои решенија дури беа предложени и пред Рамковниот договор. Јас во 1999 година како министер за правда, заедно со професорот Шкарик и друга група, предложивме измени во Уставот и притоа некои од тие прашања, на пример, околу образованието, се допираа до ова што е предмет на Рамковниот договор. Тогаш истата таа структура на луѓе која сега великодушно ни го поттура под носот Рамковниот договор, беше против уставни промени. Тогаш уставобранители беа Трајковски, неговиот советник Фрчковски и другите кои во тоа време дигнаа огромна врева како тоа промена на Уставот, никаква промена на Уставот, секое отворање на уставни промени ќе го отвори прашањето за Преамбулата, Албанците ќе бараат да влезат во Преамбулата како народ и слично. Потоа истите тие предложија една Преамбула во која го избришаа македонскиот народ од Уставот! Тоа е голема срамота за нив како луѓе, не поради решенијата, туку поради начинот на кој дојде до тој Рамковен договор. Не смееше да се случи до уставни промени да се доаѓа по пат на сила и насилство. Утре тоа може да го направат и другите националности кои живеат во Република Македонија. На пример, исто така и незадоволните студенти да се наоружаат, да се забарикадираат, да припукаат на полицијата, веднаш потоа нов договор и ќе се реши проблемот...

Уште кога се подготвуваше Рамковниот договор, напишав еден остар коментар, меѓутоа, за жал, не го објавија во онаа „свеска“ што беше објавена за уставните промени на советување на Правниот факултет, иако во тоа време во Охрид, работејќи на мојата книга, се тргнав од неа и два-три дена изгубив да го напишам тој коментар. Мојата основна теза беше дека тој договор се подготвува и се пишува од нелегитимни претставници. Ниту едната, ниту другата страна немаат легитимитет да потпишат таков договор - ни Трајковски, ни Црвенковски, ни Џафери. Затоа што потпишувајќи еден таков договор во име на политичките партии тие прогласуваат еден опасен принцип на политичко лидерство и претставништво што нема никаква врска со демократијата, со граѓанското општество и со другите демократски принципи на современата држава. Опасно е тоа што во тој договор се инфилтрира еден принцип

⁵⁸⁹ Н.з.: според Чомски, само во 1947 година, за време на Граѓанската војна во Грција, загинале 160 000 луѓе (Подетално в.: Ноам Чомски, *Шта то у ствари хоче Америка?*; Институт за политичке студии, Београд, 1995; стр. 21).

на политичко владеење во кое, ако во иднина остане, тоа дека волјата на тројца шефови на некои партии ќе ја предодредуваат судбината на народот. Тоа значи дека одиме кон некоја консензуална диктатура, или, како што тоа го викаше Џафери-филозофот „консензуална демократија“, притоа мислејќи токму на консензуална диктатура.

– Во 1999 година во Битола, добро се сеќавам, проф. Шкарик одржа трибина токму во врска со тие уставни промени - како еден вид национална свест. Дали и Вие исто така учествувавте во трибини во врска со тие уставни промени?

Камбовски: Не вредат предавања. Сега треба на избори да дојдат некои млади луѓе кои размислуваат на еден друг начин!

– Меѓутоа, таа трибина беше одржана пред започнувањето на конфликтот, но како што кажавте, не беше пројавена голема заинтересираност за тие промени. Но, малку да се надоврзам за војната. Еразмо Ротердамски во своето дело „Тага на мирот“ вели: „Поголем дел од народот не ја сака војната, моли за мир. Само мал дел, чија подла благосостојба зависи од несреќата на народот, ја сака војната“! Добро ова беше само еден дел... А сега уште за екстрадицијата - точно, прецизно определена дека во Република Македонија не може да ги екстрадира нејзините државјани пред странската правда или пред други странски судови. Дали ќе се повторува тоа што се случуваше со экс-претседателот на СРЈугославија Слободан Милошевиќ и кај нас, на пример ако случајно дојде до тоа?

Камбовски: Нема проблем ако се работи за меѓународен суд. Нема друга држава да му суди на наш државјанин, туку меѓународниот суд. Секаде беше скоро застапена оваа уставна одредба, особено во поранешна Југославија. Во некои од земјите дури беа и извршени уставни промени во врска со тоа. Кај нас рекоа не, нема да го менуваме Уставот. Јас истото тоа го предлагав 1999 година, со професор Шкарик. Ние нема да го менуваме, нема проблем. Значи, толкувањето дека се работи за меѓународен суд! Добро, ако е така, да видиме сега што ќе биде.

МОДЕЛ НА „ДВОЈНО ИМЕ“⁵⁹⁰

– Професоре Поповски, Македонците со векови се борат да создадат држава со име Македонија. За сето тоа време „меѓународната заедница“ ниту еднаш ни нема помогнато во таа наша борба. Таа дури не има попречувано, но, никогаш ни нема помогнато. Сега тие сакаат да ја претворат таа наша борба во средство за остварување на туѓи цели. Ова го тврдиме затоа што во Извештајот на МКГ се тврди дека заради подобра имплементација на Рамковниот договор Грците би требало да не признаат под уставното име. Дали признавањето на нашето име треба да биде средство за имплементација на Рамковниот договор? Зошто досега името не ни е признаено?

Поповски: Тоа не значи да ни го признаат името за да го имплементираме тој договор. Договорот треба да го имплементираме заради нашата стабилност и иднина. Прво прашање е каков е тој договор? Јас имам друго мислење, различно од она на професор Шкарик, што тој го имаше изнесено во јавноста при дебатата што се водеше за Договорот. Договорот, според мене, е модел за решавање на проблеми од типот на нашиот, а тоа е постоење фрагментација на меѓуетничките односи, каде што едната етничка група, малцинска во државата, откажува лојалност кон државата сметајќи дека е маргинализирана, потисната, дека доминацијата на мнозинството над неа е неприфатливо.

И тука има два излеза: прво, да прифатите разговор и да видите што таа малцинска група бара, и притоа да истапите со можни решенија; или второ, да земете тенкови и да одите кон нејзино уништување. Второто не е решение. Да претпоставиме две ситуации. Првата е ние да сме апсолутно посилни. Во овие услови на меѓународни односи никој нема да ни дозволи да рушиме куќи и да убиваме цивили. Во сите извештаи на наши пријателски држави, а тука спаѓаат и оние од НАТО и ЕУ, имаше многу симпатии спрема нас сè додека не се виде дека од тенкови пукавме во населени места, во куќи и цивили. Во Европа знаеја дека Република Македонија е нападната. Државата не ги нападна еднострано албанските села и населби; сите знаеја дека врз

---

⁵⁹⁰ Интервјуто со проф. д-р Владо Поповски се водеше во Министерството за одбрана на РМ. Д-р Поповски е професор по *Историја на правото* на Правниот факултет „Јустинијан Први“ - Скопје, а во времето на водење на разговорот беше и министер за одбрана. Интервјуто со професорот е направено со цел да дознаеме нешто повеќе за *Охридскиот (рамковен) договор*, бидејќи овој договор зафаќа многу важно место во Извештајот на МКГ. Знаејќи дека проф. Поповски беше член на преговарачкиот тим за изготвување на Договорот, како и при составувањето на првиот македонски Устав (1991), тој можеше да ни даде корисни одговори. Исто така, сакавме да дознаеме дали проф. Поповски е консултиран при изготвувањето на Извештајот на МКГ, каков е неговиот став за него, а тој можеше да ни каже и нешто повеќе за историските аспекти на спорот за името меѓу Р. Македонија и Р. Грција.

Македонија е извршен екстремистичко-терористички напад што апсолутно не го поддржуваа, но не можеа да го прифатат начинот на справување во кој „покрај сувото се уништува и суровото“. Сметаа дека има друг начин. Втората ситуација, и кога би дозволиле целосна пресметка со Албанците, не се решава ништо, зашто не постои воено решение. Република Македонија нема капацитет затоа што Албанците кај нас територијално се поврзани со Албанците во Косово и Албанија. Тоа е народ кој брои од 4 до 5 милиони. Нивните ресурси на долги патеки се поголеми од ресурсите на Македонците. Што значи, нема воено решение. Третата, апстрактна, но, од некои сепак варирана идеја е идејата да побараме сојуз со Бугарите и (или) со Србите и (или) со Грците. Тогаш ќе сме поделени засекогаш. Но, сигурно е дека тогаш ништо не би останало од Република Македонија.

Сега да се вратиме на прашањето. Држава која има ваков проблем, која има високо исполитизирана екстремна групација од која еден поголем дел е криминоген и работи претежно со дрога, оружје и трговија со луѓе, која има свои посебни интереси и која може да генерира отпор против државата, таа држава најдобро е да преговара. Во спротивно, може да дојде до кантонизација на државата, а дури и до сецесија. Што означува оној став кој априори е против Рамковниот договор? Да се смета дека тој договор е крај за државата, како што тоа го констатира Шкариќ, значи да се држи Република Македонија во сива зона, со слаба влада и со крупен проблем кој постојано ќе ја дави. Со тоа Македонија ќе биде постојан проблем на Балканот. Која би била консеквенцијата на таа ситуација? Консеквенцијата би била постојано разградување на државата и податливост на државата за евентуални идни промени на состојбите на Балканот. Бидејќи се варира и идејата да се реинтегрира поранешниот југословенски простор, без Словенија и Хрватска, значи да се реинтегрира скусена Југославија, критиките од горниот тип се варијација на оваа тема. Држењето на Република Македонија во „грипозна“ состојба значи можност таа да влезе во Југославија, од Суботица, со некоја си Босна, тоа најверојатно би била српска Босна, до Гевгелија. Не сакам да верувам дека проф. Шкариќ има такви намери, меѓутоа „плакнењето“ на Охридскиот договор води кон таа идеја. Не верувам дека тоа е реално. По сè што се случи, не е реално. Таа не беше реална ни пред да се случи војната во поранешна СФРЈ, бидејќи беше дадена од Милошевиќ. Тој планираше половина од Хрватска да се откачи и да влезе во Југославија составена од Црна Гора, Република Македонија, Босна и Херцеговина и Србија. Таа идеја не беше прифатена бидејќи беше наречена Србославија. И гледате што се случи со Србија.

Онаа идеја, пак, за конфедерација или за асиметрична федерација, можеби ќе беше реална да не беше србијанското раководство и нивните националистички интереси и идеи, но не може да се дискутира за тоа што би било кога би било, тоа не се случи и сега имаме друга реална ситуација. Мислам дека една болна држава, која никогаш не може да се стабилизира и да напредува понатаму, може да биде монета за поткусурување, во онаа варијанта во

која што претходно кажав, понатаму во класичната варијанта, а тоа се аспирациите на Бугарија, Србија и Република Грција и варијантата на албанскиот национализам. А, албанскиот национализам е во експанзија по линија на криминал, корупција, со силна дијаспора, лоби и со енергија која ја троши без многу обсири, бидејќи смета дека сега е историскиот момент да направат голема етно-држава. Оттаму држењето на Република Македонија во неизвесна ситуација ја претвора самата неа во фактор на криза во овој регион. За да ја надминеме таа криза и за да ја зајакнеме државата, Охридскиот договор е една перспектива, или траса со која се надминуваат, решаваат и унапредуваат јазичните, културните, образовните и прашањата на локалната самоуправа, во смисла на децентрализација на надлежностите.

Надвор од тој круг на прашања, Уставот на Република Македонија (1991) беше на многу високо ниво, апсолутно највисоко на Балканот и во Источна Европа. Со Охридскиот договор е направен голем исчекор напред. Ако добро ги разгледате елементите на Договорот, ќе може да видите дека прашањето за малцинските и граѓанските права е свршен чин, таа вреќа е врзана, и по таа основа не може да се создава и изговара криза. Тоа значи дека „волците“ мора да излезат на виделина, и излегуваат. Врз основа на таа тематика, како што можете да согледате, не може да се собере поддршка од месното население од страна на екстремистите, а екстремистите ги има и во овој момент. Има команданти-башибозуци, одметници, команданти-екстремисти, команданти поврзани со криминал и локални насилници и шефови поврзани со некои клановски интереси на локално ниво. Овие екстремисти по селата бараат поддршка од локалното население за продолжување на војната насprotи Охридскиот договор, но не ја добиваат, бидејќи немаат изговор за војна. Тие, на пример ја отворија варијантата на граничната линија, но сè повеќе се издувува и тој балон. Сè повеќе станува јасно дека тоа е граница која не создава проблеми и е призната од ООН и меѓународната заедница. Можна е криза, но, таа мора да се легитимира со вистинските интереси, во смисла, сакаме дел од Република Македонија затоа што таму живеат етнички Албанци или сакаме етнички граници, што не е прифатливо ни за Македонија, ни за меѓународната заедница што дава право на државата да се пресмета со тоа. Таквите идеи не се прифатливи ниту од граѓаните Албанци, бидејќи знаат дека и во етнички своја држава можат лошо да живеат, гледајќи го искуството од Албанија. Тие и не мора да го кажат тоа, јасно е дека сакаат, слабата држава служи само за собирање на дивидендите од страна на криминалните структури. По терористичките напади од 11 септември во САД, поинаку се гледа на тероризмот. Значи, Охридскиот договор беше инструмент да се редуцира насилството и негативната енергија, да се издиференцира точно структурата на интересите и на тој начин да се утврди кои интереси можат да бидат легитимни прашања на политички разговори, а кои се а priori неприфатливи. Меѓународната заедница е заинтересирана за етничките групи или заедници за да се обезбеди општата безбедност на државата заради мир во регионот. И

тоа е целта на НАТО и ЕУ, бидејќи ако има војна на Балканот никој не може да ја контролира, а тоа особено важи за евентуална војна во Република Македонија во која би се вклучиле пет држави.

При разгледувањето на статусот на етничките заедници се тргнува од фактот дека Република Македонија е мултиетничко општество, што е апсолутно точно. Таа е, и отсекогаш била тоа. Пример, во 1850 година во Македонија живееле од 51-52% Македонци, а другите биле Турци, Албанци, Евреи и други. Тргнувајќи од тие интереси на меѓународната заедница што погоре ги наведов, и респектирајќи ја структурата на населението, се смета дека е потребно таа структура да се одржи. На крајот, во Рамковниот договор се вели дека мултиетничкиот карактер на општеството мора да се изрази во јавната сфера, а особено во полицијата и администрацијата, но се додава дека тоа треба да се стори без да се повреди интегритетот на службата, почитувајќи ги стручните моменти со идеја да се отвори процес на зајакнување на лојалноста кон државата. На кој начин? Етничката лојалност и државната лојалност во еден момент да се урамнотежат или помират. Од тие причини Охридскиот договор е излезот за Република Македонија, а сето друго е изитрена шпекулација или планирање на евентуално идно сценарио. Мојот став е дека Рамковниот договор е рационален модел за излегување од кризата и модел кој создава база да се стабилизира државата и да се тргне напред.

– Зошто тогаш Рамковниот договор не е популарен меѓу народот?

Поповски: Охридскиот (рамковен) договор не беше популарен особено во времето на донесувањето поради психолошки моменти, а не поради решенијата во него. Психолошкиот момент се состои во тоа што масовно се доживуваше притисок од меѓународната заедница врз Република Македонија, масовно се доживуваше кочење на капацитетите на државата да се пресмета со терористите, се сметаше дека меѓународната заедница ја протезираше албанската страна и со таа боја на расположение беше обоен целиот однос кон Охридскиот договор. Меѓутоа, сега граѓаните конечно ја читаат содржината на Договорот, таа не пречи многу, но пречи начинот на кој се правеше Договорот и контекстот на односите во кој тој се правеше. Пречеше, бидејќи постоеше висок степен на фрустрација, а мислам дека меѓународната заедница бараше редукација на воениот арсенал и бараше од државата да го редуцира судирот и да се пренасочи на разговори. Инаку, според проценките на Армијата, таа можела комплетно да победи, но требаше да уништи сè, бидејќи терористите пукаа од куќите. Тоа е новиот начин на борба на терористите. Но, потоа не ќе беше можен заеднички живот. Значи, терористите одеа на идеја да биде оневозможен заедничкиот живот и да се влезе во спирала на насилства која е маѓепсан круг од кој нема враќање. Значи, целта на терористите е да ја вовлечат државата во насилство каде што најголемите жртви ќе бидат цивилите. На таа јадица се фати Југославија и Милошевиќ. Кај нас, иако страстите во случај кога ќе загинеа десетина млади војници одеа во правец на одмазда, се контролиравме и со помош на меѓународната заедница и на полити-

ката се најде јазик да се преговара и мислам дека на тој начин се создаде перспектива и иднина за Република Македонија.

– *Дали сте запознати со Извештајот на МКГ за уставното име на Република Македонија?*

Поповски: Сметам дека МКГ има авторитет и дека со неа може да се солидаризираат релевантните држави од Европа и Америка и на тој начин конечно да се реши спорот со името. Јас со *Извештајот на МКГ* само делумно сум запознат и тоа со оној дел од Извештајот кој се однесува стриктно на името. Сметам дека предлогот на МКГ е прифатлива основа од која може да започнат преговори. Значи, овој извештај може да биде основа и не повеќе од тоа.

– *Како, според Вас, би требало да се реши спорот меѓу Република Македонија и Република Грција?*

Поповски: Со компромис кој би вклучувал модел на двојно име: Република Македонија за сите освен за Република Грција и договорено име кое покрај Република Македонија би можело да има и некоја додавка. Името „Република Македонија“ кое е наше уставно име содржи и историски и актуелни (и идни) дистинкции на македонските и грчките интереси, без притоа да се засегнати кои и да било интереси на соседна Грција. Имено, Република Македонија е во правен континуитет со Народна Република Македонија (Уставот на НР Македонија од 1946). Таа и оваа се држави со исти граници и со правни и политички акти кои на ниту еден начин не загрозуваат никого од нашите соседи. Таа реалност го обезбедува нашиот идентитет, интерес и добрососедство. Повеќе од тоа, веројатно ќе претставува загрозување на националниот идентитет на Македонците.

ОТСТАПКИТЕ НЕ СЕ РЕШЕНИЕ⁵⁹¹

– Професоре Мухиќ, која е меѓународно-правната основа на барањето на Република Грција за промена на името на нашата земја?

Мухиќ: Основата за правото на Република Грција да се повикува на тезата за оспорување на името на Македонија е специјален случај без преседан. Тој факт можеби би и дал некоја тактичка предност на Република Грција во некои хипотетички, идни преговори во кои меѓународната заедница би ја презела улогата на арбитер и би понудила некое ултимативно „решение“ со оглед на статусот на Грција во таа меѓународна заедница. Меѓутоа, постојат докази за неиздржаноста на аргументот дека една држава може да ѝ го оспори правото на нејзина соседна држава да се нарекува како што сака, а причина за тоа да биде името кое го одбрала државата да е идентично со некоја нејзина територијална единица. Имено, во Белгија постои провинција која се вика Луксембург и која се граничи со државата Луксембург. Поактуелна е ситуацијата настаната со сукцесијата на СССР од кого е создадена државата Молдавија која се граничи со Романија. Истата методологија може да се примени и во случајот со знамето. Не постои држава на која ѝ е оспорена употребата на некој симбол во улога на државен симбол и затоа не може да се бара преседан кога ќе се види колку држави ги употребуваат истите симболи (крстот или полумесечината) како свои државни симболи.

– Колку се разумни отстапките кои ги направи Република Македонија во однос на Република Грција?

Мухиќ: Наведените примери нудат јасен поглед во грчката политика, особено во начинот на кој Република Грција се справува со споровите кои некогаш знае и самата да ги создаде. Случајот со знамето може да се земе како предмет на расправа сам за себе и навидум може да се оддели од спорот за името. Но, она што силно ги поврзува е нивната врска со идентитетот на македонскиот народ и тоа што се опомена за македонските власти, а со тоа и опомена за македонскиот народ и тоа во двојна мера. Причина повеќе за загриженоста на македонскиот народ е *грчката процена на интелектуалниот материјал на нашите политичари*. Тие се навикнаа да очекуваат да се прифа-

⁵⁹¹ Интервјуто со проф. д-р Ферид Мухиќ се одржа на 25 април 2002 година. Тој не прими доста срдечно во неговиот кабинет на Филозофскиот факултет при УКИМ - Скопје, каде што предава *Филозофија на политиката* и *Нововековна филозофија*. Во периодот кога го привршувавме овој проект (2008) тој беше и советник во Кабинетот на претседателот на Р. Македонија - г. Бранко Црвенковски. Нашата замисла беше разговорот да се одвива неформално, со цел што повеќе ставови и информации да „извлечеме“ од нашиот соговорник, на што се темелеше нашата одлука да не користиме технички средства (диктафон). Професорот говореше доста живо, јасно, конкретно и мошне илустративно.

каат отстапките во нејзина полза. Секој можен исход од преговори во минатото, но и секој хипотетички исход од преговори кои би се воделе во иднина може да заврши само во корист на грчката страна.

– *Каква е реалната позиција на Република Македонија во меѓународната политика и во меѓународното право?*

Мухиќ: Она што Република Македонија може да го изгуби се гледа од самото прифаќање да се преговара, а конечниот исход од преговорите за Република Македонија може да се претпостави. Единствена „придобивка“ може да биде нејзиното сопствено право да се нарекува како што сака, право својствено на секоја држава, признато од меѓународното право. Единствен аргументациски терен наспроти меѓународните позитивни норми е правото на по-силниот. Меѓународната заедница, во однос на спорот, на Република Грција ѝ го дава советот што го дал Тукидид пред 2 500 години: „Посилниот го прави она што може, а послабиот го прифаќа она што мора!“. Објективно, македонската дипломатија ги има сите основи да одбие било каков разговор. Но, со оглед на ситуацијата што се наметнува и со тоа што македонските власти веќе прифатиле или би прифатиле преговори, може да се смени однесувањето на македонската страна. Тактички Република Македонија да инсистира дека нема правна основа за разговор, бидејќи таквиот принцип би ја обесхрабрил грчката страна. До таква положба би дошло доколку се побара од Република Грција реципроцитет на отстапките од македонска страна. Посебно во однос на предлогот Грција да ја вика Република Македонија како што сака. Во тој случај Република Македонија би ѝ се обраќала на Република Грција со некое за неа згодно име. Реагирањето на Грција на таквите барања со карактеризирање како бесмисленост, може да ја индуцира истата таа карактеристика за нејзините барања, чијашто рефлексивна претставуваат. Со отфрлањето на реципроцитетот може да се истакне и потврди една политика на благо уценување („soft blackmail“ политика) што ја води Грција и да се предупреди меѓународната заедница, но и светската јавност на тоа. Со тоа Република Македонија би добила морална предност и поддршка која, ако не друго, би водела кон обесхрабрување на грчките преговарачи.

– *Каков е Вашиот став во врска со дадениот предлог на МКГ за надминување на спорот за името меѓу Република Македонија и Република Грција?*

Мухиќ: Во оваа насока може да се додаде и оценката дека прифаќањето на отстапки од македонската страна предвидено во Извештајот на МКГ не претставува решение на спорот. Прифаќањето на отстапките колку и да се минимални не претставува пречка за нови барања од Република Грција, кои би биле спроведени по истата методологија. Од веќе виденото може да се утврди дека ваквото решавање на спорот (посебно на начинот предвиден во Извештајот на МКГ, со отстапки само од македонска страна) не содржи во себе механизам за спречување на некои идни барања на Република Грција што би обезбедил некој вид „правна сигурност за Република Македонија“.

ПРЕДЛОГОТ НА МКГ Е ПРИФАТЛИВ ЗА НАС⁵⁹²

– Професоре Бучковски, според Вашето мислење, како би ја дефинирале МКГ, врз основа на тоа што го знаете за нивните финансиери, за бордот и за нивните реално постигнати резултати?

Бучковски: Па, МКГ е релевантна невладина организација која промовира ставови, кои потоа стануваат ставови на целата меѓународна заедница. Она што ни го препорачуваше МКГ е еден од начините како да се „затвори“ прашањето со Република Грција, но, обидот не беше успешен поради негативниот прием кај јавноста. Зад МКГ стојат видни личности и „јак“ капитал. Тие угледни личности се поранешни премиери, Нобеловци за мир и сериозни луѓе кои имаат исклучително влијание: Е. Јозеф, В. Кларк, М.Ахтисари...

– Каков е Вашиот став во врска со дадениот предлог на МКГ за надминување на спорот за името помеѓу Република Македонија и Република Грција?

Бучковски: Конкретно по прашањето за името, ставот на МКГ е многу поблизок до нас, отколку до Грците. Имено, формулата за двојното име што се предлага од МКГ е апсолутно прифатлива, бидејќи за мене е неприфатливо кое било друго име во меѓународната комуникација, освен нашето уставно, а како ќе не викаат Грците, тоа ми е наполно ирелевантно. Оттаму, предлогот на МКГ е прифатлив за нас.

– Колку се разумни отстапките што т.н. меѓународна заедница би ги побарала од Република Македонија во однос на НАТО и ОБСЕ и кои други отстапки би можеле да бидат побарани?

Бучковски: Бидејќи имаме спор, тој не може да се разреши, како што ниту еден друг спор не се решава, само со инсистирањето на едната страна, туку потребен е компромис. Навистина штета што не му се даде поголемо внимание тогаш на Извештајот, затоа што е многу реален и компромисен, но, очигледно некој не ја прифатил формулата за двојното име и дал предлог само за едно име. За жал, немаше подготвеност од наша страна, но ние мора да разбереме дека за да се реши спорот, мора да има отстапки и од двете страни, што значи и од македонската. Впрочем, тоа е данокот на глобализацијата што

---

⁵⁹² Интервјуто со проф. д-р Владо Бучковски, коешто траеше околу половина час, е направено на 15 април 2002 година, во Скопје, во неговиот кабинет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ - Скопје. Д-р Бучковски е вонреден професор на Правниот факултет, кадешто предава *Римско право*. Тој беше и активен член, а своевремено и претседател на СДСМ (по заминувањето на г. Бранко Црвенковски на функцијата претседател на Р. Македонија). По оставката на г. Хари Костов, тој станува премиер на Владата на Република Македонија, а во моментот кога го привршувавме овој проект (2008) беше пратеник во Собранието на Р. Македонија.

мора да се плати, а меѓународната заедница и понатаму ќе се меша сè додека има простор за тоа и додека не станеме модерна демократска држава. Можеби, доколку би оделе по судски пат, би го добиле спорот, но сега, овој начин не оди во наш прилог, затоа што сега веќе се испреплетуваат економските интереси (евидентна е нашата економска зависност од Република Грција). Дури и Република Грција го напушти својот почетен ригиден став поради економските интереси.

– *Колкави се шансите Република Македонија да бара нешто поразлично од она што е предвидено со предлогот во Извештајот?*

Бучковски: Не мора да се прифати сè што е предложено во Извештајот. Ова е само основа за преговарање. Меѓународната заедница е прагматична во предлагањето решенија, кои, во принцип, секогаш ги даваат како по капа (по шема).

– *Професоре, Вие сте претставник на СДСМ означени во Извештајот на МКГ како „умерени социјалдемократи“, па во тој контекст, Вашиот став во врска со Рамковниот договор - дали тој е „Договор за траен мир и сожителство“?*

Бучковски: Уште за време на подготовките на Рамковниот договор имаше предлози од претседателот Трајковски кои меѓународната заедница не ги сфати сериозно. Се бараше Република Македонија да биде призната под уставното име, бидејќи на тој начин ќе се зацврстеше Договорот, со аргумент дека во тие услови кога постоеше антизападно расположение кај Македонците, признавањето на името ќе значеше поголема доверба кај народот. Така, тие ќе го придобиеја народот, кој пак, полесно ќе го прифатеше Рамковниот договор. Навистина пропуштивме добра шанса. Што се однесува до Рамковниот договор можеше да биде подобар, но во тоа време беше најдобро можно решение.

– *Во Извештајот на неколку места се спомнува т.н. „антиохридска“ фракција. Дали Вие се согласувате со тоа дека таква фракција постои и какво е Вашетовидување за ова?*

Бучковски: Многу работи во Република Македонија ќе беа поинакви, ако се почитуваа роковите, а тие не се почитуваа поради опструкциите водени од Стојан Андов во Парламентот и изјавите на Љубчо Георгиевски и Љубе Бошковски. Ненадоместлива штета е причинета со тоа што го развлекоа она што беше договорено. Тврдам дека, без нивните опструкции, побрзо ќе се оствареше спроведувањето на Договорот.

– *Како според Вас би требало да реагира Љубе Бошковски, министер за внатрешни работи, на 11 ноември, во врска со случајот во Непроштено, период кога Вие бевте министер за одбрана?*

Бучковски: Тоа беше фатална грешка на г. Љубе Бошковски. Планот беше меѓународната заедница, буквално, да ги „фати за рака“ нашите претставници на вооружените сили и симболично да влезат во кризните региони, а потоа да се градат мерките на доверба. Тоа беа последните обиди на Љубе

Бошковски да не дојде до имплементирање на Договорот, што беше платено со три недолжни животи. Причина, пак, за опструкциите и неспроведувањето на Договорот беше стравот од предвремени избори.

– *Дали забележувате некакво изедначување меѓу ОНА и Република Македонија во Извештајот и дали безбедносните сили навистина не беа способни да го решат конфликтот без НАТО?*

Бучковски: Не, во Извештајот има тенденција да се поврзуваат ОНА и „Лавовите“, а не ОНА и Армијата на Република Македонија. Проблемот со употреба на сила можеше на почетокот да се реши, потоа се вмеша политиката. Намерно беше инволвирана и меѓународната заедница, бидејќи конфликтот се прелеа од Косово, кое е под протекторат на ООН.

– *Какво влијание, во тоа време, имаше барањето за прогласување воена состојба?*

Бучковски: Барањето за воена состојба влијаеше многу штетно. Тоа беше изнудено од Георгиевски, кој сметаше дека ќе се сплотат интересите и ќе се изврши поделба на македонски и албански блок и тие ќе стапат во сеопшт судир. Воден од желбата за воена диктатура, имаше дури шест или седум обиди да се прогласи воена состојба, но тие беа спречени од јавноста, од СДСМ, па и од Трајковски. Воената состојба ќе значеше крај за Република Македонија, таа ќе нè доведеше до граѓанска војна која одредени политички структури протежираа да заврши со размена на територии и хумана преселба на луѓе, со други зборови со поделба на Република Македонија.

– *Кои се наталожените незадоволства кај албанските лидери во Република Македонија и колку време се таложеле?*

Бучковски: Георгиевски им продаде нереална слика на странците за состојбите во Република Македонија. Гневот се собирал со години, а Џафери проценил дека сега е моментот. Акумулацијата на незадоволството е затоа што не бил добар начинот на градење на односите. Сега се нуди уставна можност за развој на човековите права. Беше евидентно дека Албанците сметаат дека треба да бараат подобрување, а сега го извлекоа максимумот. Георгиевски и Џафери се тие кои ја почнаа војната!

– *Дали се согласувате дека референдумското прашање во 1991 година (не) беше добро поставено?*

Бучковски: Прашањето за референдум од 1991 година беше компромисно и реално формулирано, затоа што референдумот е спроведуван во услови кога сè уште постоеше можност за рedefинирање на односите. ВМРО и тогаш и сега демонстрираат божемна загриженост за иднината на Република Македонија.

– *Како најголема опозициска партија, дали бевте консултирани во врска со дадениот предлог на МКГ?*

Бучковски: Не! Во врска со предлогот даден од МКГ ние не бевме консултирани.

НЕМА ПОТРЕБА ОД РЕФЕРЕНДУМ ЗА „ДВОЈНОТО ИМЕ“⁵⁹³

– Господине Поповски, каков е Вашиот став во врска со предлогот на МКГ за решавање на спорот со името меѓу Република Македонија и Република Грција?

Поповски: Земајќи го предвид Извештајот како предлог за решавање на спорот за името меѓу Република Македонија и Република Грција, а и сите претходни и сегашни ситуации и факти, меѓусебни и надворешни, меѓународни влијанија итн. - мојата глобална оценка не е негативна, но ниту, пак, позитивна. Предлогот за двојното име за мене е прифатлив, бидејќи 2/3 од државите во светот го користат името ПЈРМ меѓу кои ЕУ и САД. И е прифатлив бидејќи има едно универзално име како Македонија - напишано на латиница, кое ќе го знае целата светска јавност. За имплементација на ваков договор (кој стои како решение во *Извештајот на МКГ*) постои можност секако и тоа повеќе од наша страна, бидејќи се појавува едно недоразбирање дека ова решение кое го предлага МКГ ние можеме да го реализираме во секое време без да се појави каков било проблем од грчката страна. Но, всушност проблемот стои на страната на Грците бидејќи тие го оспоруваат решавањето за името на Република Македонија и не се обидуваат да изнајдат решение, или не сакаат да се реши тоа прашање. Всушност, Република Македонија самата, некаде во 1995 година, побара од Република Грција согласност за започнување на решавањето на ова прашање и тоа токму така како што е предвидено во *Извештајот на МКГ*, да може Република Грција да ја нарекува Република Македонија и со друго име, но во сите други светски организации Република Македонија да биде призната под нејзиното уставно име, како Република Македонија. Тие разговори беа водени меѓу Вања Тошевски (како специјален преставник од наша страна за решавање на односите) и Захаридис. Тоа истовремено докажува дека работата на МКГ е базирана и врз истражувања на македонската територија и на тој начин се извлечени некои решенија кои се позитивната страна на Извештајот. Додека, пак, за спроведување на референдум сметам дека нема потреба, бидејќи не станува збор за менување на името од страна на повеќе држави туку станува збор за прашање кое е битно да се разреши меѓу две

---

⁵⁹³ Средбата со г. Никола Поповски беше одржана на 25 април 2002 година. Нашата цел беше од прашањата кои беа поставени да може да се добие јасна претстава за ставот на политичката партија која стои зад него СДСМ (која во периодот во кој беше остварено интервјуто беше најголемата опозициска партија во Р. Македонија), поврзано со прашањето за името на Република Македонија. Во содржината на прашањата влегоа оние за „двојното име“ на Република Македонија, колкава е можноста за имплементација на овој договор кој го предлага МКГ, дали има потреба од спроведување на референдум, негово решение околу договорот и сл. Ова е наш обид за резиме од излагањето на г. Поповски, за да може да се добие една целосна слика за неговиот став околу ова прашање.

држави - Република Македонија и Република Грција. Кога станува збор за ПЈРМ тогаш можеме да кажеме дека во времето кога требаше да се донесе таква одлука единствената солуција беше Република Македонија да влезе во ООН, секако со името ПЈРМ само како привремено име сè додека не се разреши спорот. Сметам дека Република Грција е веќе принудена од страна на меѓународната заедница да го реши овој спор, бидејќи тоа оди и во нејзина корист.

Исто така, сметам дека Република Македонија треба да се признае под нејзиното уставно име, но претходно да се направат некои отстапки од двете страни (во смисла Република Грција потоа да не бара Македонците да се откажат од своето население во Егејска Македонија и слично). Во секој случај, веќе е крајно време да се реши овој спор, практикувајќи го принципот на решавање на работите кога и двете страни се победници. Ако зборуваме за Рамковниот договор сметам дека е добар договор и како таков е политички договор за разлика од мировниот договор (меѓу Република Македонија и НАТО) кој претставува воен договор. Проблемот го гледам во оние луѓе кои како најдобро решение за проблемите го земаат военото решение сметајќи дека ако не победат со војна, тогаш тие изгубиле сè. Секогаш е поубаво да се спречи трагедијата за која знаеме и сме сигурни дека ќе следува и тоа на најдобар можен начин - договор кој е прифатлив за двете страни, се разбира со неколку отстапки, за да може секоја страна да добие. Пример за нерешавање на работите со договор се војните во Хрватска, Босна и Херцеговина, Србија. Сите тие војни на крај се сведуваат на договор. Разликата меѓу нашиот договор и нивниот е што зад нашиот договор лежат десет жртви, а зад нивниот 10 илјади.

БАРАЊЕТО НА ГЛИГОРОВ ЗА ПРИЕМ НА МАКЕДОНИЈА ВО ООН ПОД УСТАВНОТО ИМЕ⁵⁹⁴

– Господине Глигоров, кога настана спорот со името, односно кога Грција одлучи дека е штетно ние да се викаме Република Македонија?

Глигоров: Ние се викаме Македонија од 1944 година, од Првото заседание на АСНОМ. Од тој период наваму имало неколку обиди од страна на Република Грција за негирање на нашето постоење. Еве еден од таквите обиди. Во ше-есетите (1961-1963 година), беше склучен договор меѓу Коча Поповиќ, како министер на тогашната СФРЈ, и неговиот грчки колега Евангелос Аверов, во Атина. Со овој договор беа направени определени концесии во однос на третирањето на нашето малцинство во Република Грција. Со него беше изразена готовноста на СФРЈ, на федералните органи, во тој поглед да водат сметка во својата политика, како да влијаат врз Република Македонија да не доаѓаат до израз такви аспирации. Тоа беше многу критикувано во Република Македонија како нешто што претставуваше попуштање на Република Грција за сметка на Република Македонија. Се велеше: „Ние сме дел од Југославија и како што беше голема грижата за словенечкото малцинство, на пример, во Австрија и во Италија, се поставуваше прашањето зошто во нашиот случај се постапуваше поинаку.“ Не

⁵⁹⁴ Разговорот со экс-претседателот Киро Глигоров е воден на 16 април 2002 во неговиот работен кабинет во Скопје. На самиот почеток, г. Глигоров почна да зборува за спорот со Р. Грција. Тој започна, кажувајќи ни како Грците ја објавиле неговата книга „Македонија е сè што имаме“. Патем, нè информираше дека Грците, покрај неговата книга, претходно ја објавиле и книгата на Кемал Ататурк! Еве што кажа тој за промоцијата на книгата во Грција: „Промоцијата беше во Атина, каде што бев добро пречекан. Промотор беше министерот за надворешни работи, кој во време на ембаргото беше во Владата на Република Грција. Тој беше само три недели министер пред да го воведат ембаргото спрема Република Македонија. На промоцијата рече дека не сакал да се расправа со премиерот, иако не се согласувал со тоа. Своето излагање го започна вака: 'Морам да се исповедам за неправдата нанесена врз Македонија додека јас бев министер во тогашната Влада на Грција'. Откако тој заврши со излагањето јас му реков: - Господине Мицотакис, ми личите на коцкар кој губи при првото делење. Сите што беа на промоцијата не си дозволуваа да не кажат 'Македонија', сметајќи ме мене како претставник на Република Македонија, иако јас таму бев во неофицијална посета, сепак претставувам држава“.

Потоа, г. Глигоров ни кажа за еден обид да му се даде одредена сума пари, за тој да се откаже од името „Македонија“. Имено, во периодот на ембаргото, полицајците од пограничниот регион со Република Грција, повремено оделе на неофицијални посети во Грција, иако тоа било забрането. При една таква посета двајца полицајци пратиле порака до претседателот Глигоров, а тоа било дека грчкиот премиер му нуди еден милион американски долари само да се откаже од името. Претседателот Глигоров ја примил пораката и одговорил негативно, што е сосем разбирливо. За оваа понуда разбрале и грчките новинари и за време на промоцијата на книгата во Република Грција, неколку пати било поставено тоа прашање. На тој притисок од новинарите, Мицотакис рекол: „Ако сакав да му понудам пари на г. Глигоров, ќе му понудев повеќе од еден милион!“.

знам дали во Скопје имаше целосен увид што се случи на тие преговори меѓу Поповиќ и Аверов. Можеби таквото неангажирање на Република Македонија доведе до еден таков безличен договор за неа.

По Договорот, Грците малку се успокоија. Добија некакво ветување од Југославија дека таа нема да ја помине онаа граница што за нив може да биде опасна, како што велеа, опасна за грчките национални интереси. А тие и понатаму продолжија со разни набљудувања и сомнежи за тоа што се случува во Република Македонија. Кога решивме да одиме на референдум, Грците ја „кашираат“ работата, најнапред преку весниците, а со оглед на тоа дека се членка на ЕУ и НАТО и имаат голема дипломатска мрежа. Така се пуштија во агитација зборувајќи дека сакаме да им ја одземеме историјата, нивната култура. Таквата положба им даваше право да стават вето на признавањето на Република Македонија како самостојна држава. Оттука, спорот не можеше да се реши на ниво на Европа, иако за Република Македонија имаше и меѓународна комисија од 5 члена, т.н. Бадинтерова комисија, составена од претседатели на уставни судови на Франција, Германија, Италија, Британија, Холандија. Таа имаше задача да го преиспита начинот на осамостојувањето на Република Македонија. Откако утврдија дека сè е исправно, дека е спроведен референдум на кој скоро сите кои излегоа гласаа за независност, а воедно за независност гласаа скоро сите националности, со исклучок на Албанците, иако и дел од нив гласаше позитивно. Така, Бадинтеровата комисија одлучи дека Република Македонија ги задоволува условите за признавање. Беше решено дека Македонија и Словенија можат да бидат признати, а Хрватска не можеше затоа што немала спроведено референдум. Тоа беше среќна информација за нас. Но, се случи чудо. Наеднаш одлуката беше променета и наместо Република Македонија беше призната Хрватска. Таа информација ја добивме од Германија, каде што грчкото лоби беше многу влијателно. Имено, тие одлучиле на седницата на министерскиот совет на ЕУ да ја признаат Хрватска и Словенија, а Република Македонија требаше да причека бидејќи имаше спор со Грција. Така и беше сторено, иако тоа е спротивно на нивните правила. Но, тие се помоќни. Така беше сето тоа на европско ниво, каде што Република Македонија не успеа да го надмине спорот со Република Грција, па затоа се одлучивме на прием во ООН.

– *Република Македонија беше примена во ООН со привремено име. Како претседател во тоа време, која беше вашата стратегија за тоа име да се надмине, односно, Македонија да се признае со нејзиното уставно име?*

Глигоров: Има два карактеристични случаја. Кога, данскиот министер за надворешни работи дојде во посета на Република Македонија се запозна со нашиот проблем и со нашата историја. Потоа тој замина за Атина и на состанок со Папандреу рекол: „*Што правите Вие, луѓето се друга нација, а вие не ги признавате?*“ За таа изјава беше критикуван во грчкиот печат. Потоа, Папандреу им сугерирал на грчките трговски компании да се бојкотира данската стока, да не се купува. Потоа дознав дека Данците таквиот бојкот ги чинел

околу милијарда долари. Данскиот министер ни кажа дека спорот не може да се реши бидејќи Грците како слепци се фатиле за името, а ЕУ не може да протестира бидејќи истото ќе го стореа со сите нив и Европа ќе претрпи голема економска штета поради Република Македонија. Потоа следеше ембаргото кон Македонија. За приемот на Република Македонија во ООН, морам да Ви кажам дека многу луѓе не се согласуваа и не беа задоволни бидејќи се викаа Поранешна Југословенска Република Македонија, но не можеа да сфатат дека сепак остана името „Македонија“, што значеше отстапка и на Република Грција. Тоа прашање не можеше да се одмине на ни една седница на институциите на ЕЗ. Ние постојано баравме, врз основа на одлуката на Бадинтеровата комисија, која беше нивна комисија, да нè признаат. Тогаш за министер за надворешни работи на Република Грција дојде Самарас, краен десничар кој не прифаќаше никаков компромис. Важно е да се знае дека, кога ЕЗ не нè призна, јас поднесов молба за прием во ООН под уставното име. Во молбата наведов дека како претседател, морам да го почитувам Уставот и да барам прием во ООН под име „Република Македонија“. Во тој период од 7-8 месеци, јас четири пати одев за Њујорк на средба со Бутрос Гали, кој тогаш беше Генерален секретар на ООН. Со мене одеше и Васил Тупурковски, како мој специјален пратеник. Така и тој лично беше запознат со моите барања за прием во ООН. Тоа некако тешко одеше. Бутрос Гали ми објаснуваше дека ќе нè признаат, но од друга страна на Грците им ветувал дека ќе вршат притисок врз нас. Дознав дека првата молба завршила во неговата фиока, бидејќи нашиот спор со Република Грција бил од политичка природа, а такви работи не се решавале на седници на Генералното Собрание.

– *Како ја оценувате мировната мисија на УНПРЕДЕП и нивната трансформација, односно замена со НАТО-силите?*

Глигоров: Еве како беше тоа. Во текот на 1992 година, српските граничари ја преминале нашата граница на пет места. Особено беше чувствителна работа што ја зазедоа Кодра Фура, а нејзиното стратегиско значење е такво што кога е сончев ден може да се види Куманово. Го зазеле просторот на тромеѓата меѓу Република Албанија, СР Југославија и Република Македонија и тоа е место кое, ако еден го владее, се знае дека има предимство. Потоа една шума, а тоа е токму онаа за која Албанците од Косово велат дека се оштетени и им се одземени 3,5 хектари шума. Историјата потврдува дека веднаш по Втората светска војна тоа место ѝ припаднало на Република Македонија. Тогаш Србите во Белград рекле дека на таа шума имаат едно шумско претпријатие кое ја користеше таа шума. Сакале да ја поделиме, еден дел кој ќе го користи тоа претпријатие, а другата половина да биде наша. Така и се случило. Но, по извесен период, тие пак ја преминаа нашата граница, со намера да сечат на нашата страна. Тогаш кај нас се крена голема врева, како да ќе го земале Куманово итн. Тие ја исекле нивната шума и сега сакале да ја сечат и нашата. Но, јас побарав карти, за да се уверам дали се тоа наши територии. Таму јасно се гледаше дека се тоа наши територии. Тогаш министер за одбрана

беше Владо Поповски и тој на некои новинари им рекол: „Нека им е, само јас ним ќе им покажам“, ќе ги врател назад, ама не знам со која војска. Ние имавме некои граничари ама тие да се борат со српските сили некако не ми беше реално (се смее). За ова ништо не му реков на Владо. Утредента се појави командантот на мировните сили тука и вели: „*Можете ли да ми покажете каде се тие места кај што преминале српските војници?*“ Му ја покажав картата, а тој заклучи дека се тоа наши територии. Па наши се, инаку зошто би се бунеле! А тој сериозно: „*А, не може тие оваа работа да ја прават, сега ќе имаат работа со нас! Јас утре ќе одам во Белград, ќе им барам да ми покажат карти и овие места на чија територија се.*“ Отишол таму, а овие му рекле дека ова се наши територии, но, некогаш мора да се исправат историските грешки (се смее). Инаку генералот беше Данец. Им рекол дека, ако во текот на оваа недела не се вратите на позициите од пред тоа, ќе имате работа со нас. И така Србите се повлекоа до крајот на неделата. Е тоа беше УНПРЕДЕП. Да дојде УНПРЕДЕП баравме ние, а не НАТО или не знам кој. Тоа го барав јас во ООН, да ми се испрати мировна мисија со цел превентивно да дејствува. А не откако ќе дојде некоја војна или друго, па ќе се појават сили кои ќе го делат мирот. Се согласија во ООН, ама им реков тие да се распоредат на границата на Србија и Албанија, вклучително и Косово. И тоа беше за наша среќа многу добра комбинација, половина беа Американци, а другата половина Скандинавци. И се менуваа командантите секои 3 месеци и секогаш треба да се обновува мандатот пред ООН.

(Заб. - овој дел од снимениот матреријал е малку неразбирлив, слабо се слуша, но тука поранешниот претседател зборува за кинеската цивилизација)

Цивилизација од 4,5 милиони години не се пали толку лесно и не се прави некој непромислен потег. Кинеската амбасадорка седеше во Република Македонија уште десетина дена по признавањето на Тајван. Јас за тоа не бев запознат. Два пати излегов на телевизија да кажам дека тоа не е во ред и дека тоа ќе биде голема штета за Република Македонија, никакви милијарди не биле ветени. Една вечер, јас седам дома околу 21:30 – 22 часот, свони телефонот, ја кревам слушалката: „*Јас сум, вели, сопругот на кинеската амбасадорка во Скопје*“, а тој бил амбасадор во Загреб и кога му свршил мандатот си дошол кај жена му. Вели: „*Јас знам дека не е во ред вам да Ви се јавувам во ова време, но ние со мојата сопруга сакаме да се збогуваме со Вас.*“ Јас му реков, „*...има и утре ден*“, а тој ми одговори дека утре сабајле имаат авион и си одат за Кина. Јас гледам околу мене, жената во домашна облека, ќерката била некаде излезна и беше сета разбушавена во косата, но сепак ги поканив, и за 15 минути еве ги дојдоа. Ми подарија една слика Шафрани, во Кина тоа е симбол на среќа. Им подарив и јас нешто што имавме купено во Турција. Пред да си одат ме прашаа: „*Дали оваа работа што се направи е ваша измислица, или зад тоа стои Америка?*“. Јас им одговорив, „*...како што знаете јас се спротиставив на признавањето на Тајван, но, знам дека зад тоа стојат и*

Американците. 'Е тоа е многу важно за нашата влада' ми кажаа тие, „ако сте само вие тоа е една работа, ама ако се Американците во прашање, тогаш мора да размислиме зошто се прави ова да не се готват тие да го признаат Тајван“. И си отидоа.

Така УНПРЕДЕП беше многу среќна работа за Република Македонија. И таа, како таква, во доста публикации што ги има издадено ООН, така се оценува, како најуспешниот обид на ООН за превентивно распоредување на мировни сили. Но, финалето е следно - следува обновувањето на мандатот на ООН, кој мора да се обнови секои 6 месеци, а за тоа одлучува Советот за безбедност. Кога тоа дојде на дневен ред, Кина рекла дека: „Нивните информации говорат дека таму е состојбата средена и дека нема потреба од нов мандат. Република Македонија сама е способна тие работи да си ги решава“. И така заврши мисијата на ООН во Македонија. Е тоа е резултатот од таа глупост. Кога не знаеш со кого имаш работа, и што може тој да ти стори, не треба така да се однесуваш. А Кина, во меѓувреме, ни даде до знаење дека Стрежево ќе биде завршено.

– Целиот Ваш мандат, а верувам и сега, ја градејте Република Македонија како „оаза на мирот“, која во тој период беше опколена со воени случувања, односно, со војната во Босна, а 1999 во Косово. Дали имаше потреба од потпишување на СОФА договорот, со кој се регулира статусот на НАТО силите, кога Република Македонија градеше мировна стратегија?

Глигоров: Прво да Ви кажам за СОФА договорот. Се смета дека секоја држава која претендира некој ден, кога – тоа е друго прашање, да стане членка на НАТО, таа најнапред, како прв чекор склучува СОФА договор. Според тој договор не може без прашање на Владата да дојдат странски сили, па и на НАТО. Тој проблем не е од таков карактер. Потоа нашиве се исплашија од целата ситуација на Косово, сметајќи дека којзнае што тоа од таму ќе се донесе тука, а се знае дека тогаш Република Македонија стана логор за бегалци. Постоеше голем страв дали тие ќе се вратат. Сметам дека поголем дел се вратија, но еден дел и остана кај нас. Приближно 20 илјади луѓе. Кога се вжешти уште повеќе ситуацијата на Косово и Американците почнаа да размислуваат дека нема друго решение освен да се удри едно жестоко бомбардирање. Овде има два-три настана кои би сакал да ги споменам. Прво, тие побараа да дојдат 2-3 илјади НАТО војници во Република Македонија за логистичка подршка. Врз основа на Договорот, во Македонија дојдоа уште 9-10 илјади НАТО војници, непосредно пред бомбардирањето. Тогаш беше и годишнината на НАТО - 50 години и голема конференција во Вашингтон на која тогашниот Генерален секретар требаше да одржи реферат на тема „НАТО во 21 век“. Бев и јас поканет да ја претставувам Република Македонија како членка на НАТО - Партнерство за мир. Отидов во Вашингтон. Првиот ден Генералниот секретар кажа некои општи принципи, НАТО треба да се проширува спрема Источна и Југоисточна Европа итн. Вториот ден, кога требаше да се разговара за тоа кој ќе биде кандидат во некое идно проширување, јас по-

барав и Република Македонија да биде кандидат. Тука се нивните сили, тука им е направена голема услуга со бегалците и така натаму. По доста голема расправа влезе Република Македонија како кандидат, но влезе и Албанија. Тогаш сметав дека нешто направивме. Тој ден разбрав, на сигурно, дека се спрема бомбардирање на Србија и Косово. Тогаш ми стана јасно зошто се тие дојдени во Македонија. Една вечер имаше приредено вечера од страна на Бил Клинтон. Сите делегации од сите држави беа присутни и седеа на одвоени маси и секоја маса имаше домаќин Американец. На нашата маса домаќин беше координаторот на сите генералштабови на Армијата на САД. Тој задоцни десетина минути, а кога седна се поздрави и рече: *„Да видите што дискусии се водат во Генералштабот на Америка. Има две теории, првата, која ја застапувам и јас, е дека треба да се спуштиме на Белград. Не може на друг начин Милошевиќ да се отстрани. Другата варијанта е таа која ја застапува Весли Кларк (командант на силите на НАТО за Европа за тоа време), дека треба да се влезе преку Република Македонија“*. Тогаш ми стана јасно дека овие ќе направат некој лом. Следниот ден ја искористив приликата да ги информирам присутните на конференцијата. Кажав дека имаме десетина илјади НАТО војници, а слушам дека е одлучено да се влезе на Косово. Ако тоа се направи, тогаш Македонија индиректно ја напаѓа Србија, а тоа Србите нема да ни го забораваат ниту за сто години. Тогаш ми пријде Медлин Олбрајт и ми рече: *„Претседателе, што Ви требаше ова сега?“* Следниот ден требаше да си одиме за Скопје. Седиме во хотелот кога дојде Ачевска со информација дека Клинтон ме поканил во Белата кука, во приватниот кабинет. Ја прифатив поканата и заедно со Ачевска отидовме. Кога влеговме кај Клинтон, таму беше советникот за национална безбедност на САД – Бергер. Клинтон веднаш ме праша: *„Што Ви беше тоа вчера?“* Јас реков дека бев јасен, но подготвен сум да повторам. Така му кажувам, како би живееле ние со Србите ако дозволиме да се влезе на Косово од Република Македонија, а знаеме што е Косово за Србите. Цела историја ги врзува за таа Косовска битка, иако таа е најголемиот пораз во нивната историја. На тоа Клинтон ми одговори: *„Да, ама ова е војна, не се бираат средства во такво време“*. На тоа му одговорив: *„тоа од Вашата гледна точка, но јас Ви кажувам кои ќе бидат последиците за нас од таа постапка“*. Му реков дека ако треба и нашиот Парламент ќе се изјасни за тоа прашање. Така, по многу преговори ја одбија варијантата да се влезе директно на Белград, бидејќи ќе имаат многу жртви. Прифатија варијанта со помалку жртви.

– Дали сте запознат со Извештајот на МКГ за Балканот и дали се согласувате со него?

Глигоров: Го читав целиот Извештај, а тоа е доста долга приказна во која се сликаат приликите кај нас, околу нас, спорот со Република Грција и сл. Тоа е првпат на меѓународен план да се рече дека треба да се признае името кое Република Македонија го има во Уставот за меѓународно признато име. Можеби има некои проблеми, како што пишува, дека во ООН треба да се регистрира она-

ка како што се пишува на македонски, на кирилица. Од јазична гледна точка тоа е невозможно. На пример, Французите никогаш нема да кажат „Република Македонија“, а ниту пак да го напишат тоа на кирилица. Тие на нивен јазик ќе не нарекуваат, што всушност е признавање на уставното име на Република Македонија. Друг пример, Германија се вика Deutschland, а во ООН е Germany, Италијаните пак ја викаат Tedesco, тоа е нивен назив, но тоа не значи дека тие не ја признаваат Германија. Тоа не можеме да го обезбедиме преку таа формула. Формулата мора да биде да може секој народ да ја вика Република Македонија на својот јазик. Тогаш е тоа меѓународно призната држава. Има друго прашање. Во ООН секоја држава има две имиња, едно како во Уставот, а друго за секојдневна употреба. Никогаш нема да прочитате United States of America, туку само US. Нема да прочитате на столиците каде што седат Британците The Kingdom of Great Britain and North Ireland, туку само Great Britain. Но, кога се разменуваат писма, тогаш се користи целото име. Со тоа не се негира уставното име. Оттука, се поставува прашањето кое ќе биде скратеното име на Република Македонија за секојдневна употреба?! Би било логично да биде Македонија, а тука Грците ќе направат лом. Но, може да се направи исклучок, па и нашето скратено име да биде „Република Македонија“. Но, за ниедна држава не се пишува „Република“ или „Кралство“. Со тоа би се помешале обликот на владеење со името на државата. Но, ако тоа биде проблем, може и така.

– *Оттука може да се заклучи дека не пречи нашето скратено име да биде „Република Македонија“?*

Глигоров: Не, тоа не би пречело, но тоа беше нашиот правен аргумент, зошто Република Грција води една непринципиелна пропаганда, затоа што таа сака Република Македонија како самостојна држава да не постои. Тоа беше зацртана стратегија еден долг период, сè додека Папандреу не почина. Тогаш на власт дојде Симитис. Тој е исто така Грк, и тоа не помал од Папандреу, ама посовремен. Папандреу се држеше за САД и бараше да вршат притисок врз нас, за разлика од него, Симитис е поврзан со Европа (со ЕУ), тука ја гледа иднината на Република Грција, и на тој начин да бидат главен фактор на Балканот. Тука е нивниот интерес. Така, Симитис не е за тоа да ја нема Република Македонија, туку за тоа таа да го смени името, за да ја користи како пазар, да купува влијателни компании и да влијае врз македонското стопанство. Значи, не да не уништат, туку да станат газди кај нас.

– *Што треба да прави Владата на Република Македонија, знаејќи дека Република Грција е стратешки инвеститор во македонското стопанство и дека во октомври истекува Привремената согласност од 1995 година?*

Глигоров: Видете, јас не се согласувам со оние кои велат дека Република Грција и грчки капитал не ни требаат. Не може да се сака капитал од Франција и Словенија, на пример, а да не се сака од Република Грција. Тоа не може. Но, може нешто друго. Да ги распоредува така тие значајни објекти, да не бидат во рацете на едни. Тоа што Владата си дозволи Грците да станат газди на сè, е грешка на нашето раководство кое не размислува најдобро.

– *А што треба да направи Република Македонија во врска со Привремената согласност која истекува во октомври?*

Глигоров: Прво, не истекува Согласноста, туку од октомври почнува да тече рокот по кој може да се истапи, односно да се откаже. Ако тоа не се стори во рок од една година, таа автоматски продолжува. Сметам дека не треба да се откаже таа Спогодба. Таа е историски факт, а луѓето за неа говорат само дека Република Македонија го загубила името. Тоа што е реално, е дека ние направивме отстапка, да се викаме ПРепублика Македонија, а, пак, Грците направија отстапка од она што веќе го добија со одлуката на Лисабонската конференција, кога Португалија претседаваше со ЕУ. Таму е донесен следниов заклучок – „Грција веднаш ќе ја признае Македонија ако таа го избрише зборот Македонија од нејзиното име!“. Оттука значи дека и Грците направија компромис, бидејќи остана името „Македонија“, а тоа што веќе и Југославија не постои, туку се вика Србија и Црна Гора, која „бивша“ сме ние? На Србија и Црна Гора?! Но, тоа не значи дека сето тоа лесно ќе се заврши.

– *Што ќе беше доколку Република Македонија останеше надвор од ООН?*

Глигоров: Мислам дека во настаните што следуваа, коишто човек не можеше да ги предвиди во целост, а ние непризнати, без војска, безимени, без некој да нè подржи, кога не можеш да се повикаш на ООН, којашто според Повелбата има обврска да пружа помош на држава која е нејзина членка кога е таа во неволја, тогаш сметам дека ќе беше уште полошо, ако останевме надвор од ООН.

Киро Глигоров со првото знаме на Република Македонија

**КОМУ ЌЕ МУ БИДЕ ГАЈЛЕ КАКО ЌЕ СЕ ВИКАМЕ -
КОГА ЌЕ БИДЕМЕ ВО ЕУ!?**⁵⁹⁵

– Господине министер, на почетокот нè интересира каков е Вашиот став околу Извештајот на МКГ и дали Вие бевте консултирани околу неговата подготовка?

Чашуле: Јас, како министер за надворешни работи, до Извештајот допрев сосема случајно, без нивна најава, врз основа на свои сопствени истражувања го најдов на Интернет и го читав на пат за Њујорк. Сметам дека МКГ уште пред тоа со својата позиција на Балканот ги пречекори сите норми на меѓународно однесување. Во меѓународните односи јасно е дека нема демократија ниту поредок и дека владее законот на посилниот, дека појаките сили (во случајот едната, мислам на САД) ги детерминира односите со другите држави во светот, и тоа е сосема јасно, и тоа е стварност како што е стварност што е ден, а што ноќ. Но, за разлика од денот и ноќта оваа наша стварност може да се модифицира, но за таквата модификација треба повеќе време отколку што му требаше на човекот да ја измисли електричната енергија и под нејзината моќ да направи светло за да може да работи, но и тогаш пак е ноќ. Така ќе биде и овде. Големите држави пак ќе бидат големи, а малите ќе успеваат зависно од тоа колку зрее светот и врз основа на тоа да си ги подобрат своите позиции. Но, и покрај тоа нам ни се потклава со МКГ и слични, да ги наречам невладини не се, бидејќи се финансирани од влади, но сепак со едни вакви организации нам ни се продава всушност, стратегија на голема сила или на еден брутален начин ни се претставуваат како стратегија на една голема сила издвоените интереси на една политичко-економска групација во таа голема сила. Ваквите организации би требало да бидат некаков сурогат на таа непостоечка демократија во меѓународните односи под привидност дека една група од интелектуалци се собрале да размислуваат за еден проблем. И што ни се случи нам сега со овој извештај? Ни се случи на еден наш конкретен проблем, што го наследивме со распаѓањето на СФРЈ, да ни се наддаваат едни вака искривоколчени интереси во рамките на таквиот сурогат на меѓународни интереси. Но, најстрашно е што во случајот со Република Македонија се претставуваат и парцијални, локални и многу себични интереси на

---

⁵⁹⁵ Разговорот со г. Слободан Чашуле го водевме во неговиот кабинет во Министерството за надворешни работи на Р. Македонија. Во периодот кога е остварено интервјуто (септември 2002) г. Чашуле беше министер за надворешни работи на Р. Македонија, а во периодот кога го привршувавме овој проект (2008) беше главен и одговорен уредник на неделникот *Форум*. Со оглед на фактот што Министерството за надворешни работи директно е засегнато со она што е наша цел на овој проект, тоа беше директна причина да го слушнеме ставот и нивното мислење за *Извештајот на МКГ*.

поединци, така што зад фирмата на МКГ една група од луѓе се обидува на толку сериозни прашања да ја издвои Република Македонија од вкупниот контекст на светските настани и да ѝ наметне свои решенија без притоа да излезе на избори и да побара верификација од своите граѓани, како што, впрочем, е и ред во секое демократско општество. И сега една ваква група на многу себични луѓе, криејќи се во амбициите на еден издано на МКГ, каков што овде е г. Џозеф (за кого веќе имам известие од моите пријатели кои фигурираат на меморандумот на МКГ дека Џозеф на Балканот настапува самостојно и во дослук со определени македонски квазиполитичари) нам ни се дава едно решение што овие луѓе го сметаат за единствено и со тоа создаваат хаос преку кој сакаат да се инструментализираат себеси како паралелни институти на македонската политика кои треба да ги решаваат државните проблеми. И сега во едно вака разградено општество, со облици на меѓународен диктат, и покрај тоа што имаме Парламент, оваа група луѓе сака да ја промовира МКГ до тој степен што во иднина за секое прашање за кое што ќе решаваат македонските граѓани во Парламентот претходно да се оди на проверка кај некоја институција како што е МКГ, којашто јас не ја гледам во Уставот и ако таа го прифати тоа решение тогаш Парламентот во рамките на така ограничениот суверенитет не ќе може да дејствува. За мене, ваквата позиција не само што не е прифатлива, туку ќе сторам сè што можам да ја отстранам. Токму поради тоа, уште од првиот момент кога допре до мене МКГ, како облик на дејствување во нашето општество, јас реков дека тие се тоа што си се, нивното мислење е такво какво што е, јас го вреднувам на начин како што го вреднувам, но тоа не може да биде надомест за суверената македонска одлука којашто мора да помине низ Владата и низ Парламентот за да може доследно да биде спроведена таквата одлука. Па колку и да се паметни, одговорноста да бидеме паметни ја добивме ние од граѓаните.

Според тоа, г. Џозеф може своите мислења да си ги земе да си ги чита на глас, да си ги чита пред жена му, да ги чита на ТВ но, сè додека сум јас во Владата неговото мислење ќе биде едно од многуте мислења во македонската јавност. Но, функцијата што ја имаме ние (функцијата што ја добивме на избори) е да бидеме вешти и паметни, па најпаметното кое, пред сè, му одговара на македонскиот граѓанин, да го прифатиме како наше. Не можам да се помирам со фактот дека три работи се уништуваат со ваквиот облик на мешање на секакви групи: прво, се уништува уставниот поредок, се крши суверенитетот на нашата држава таму каде што штетата е најголема. Видете, за граници ќе се договараме, ќе преговараме, ќе војуваме, меѓутоа ако некој ти го разгради Уставот, тогаш ти не си повеќе држава, тогаш ти си отворено поле за секаво дејствување но, што е најстрашно – овде Уставот се разградува од луѓе што од сенка, без никаква одговорност си земаат за право да решаваат за нашите животи без оглед дали ние се помируваме со последиците или не.

Според тоа, не може г. Фрчковски, г. Трајковски (кој како претседател има поголема одговорност) или кој било граѓанин на оваа држава да се затскрива зад нешто што е врзано со најголемата светска сила, САД, кои не го делат мислењето со Џозеф (тоа ви го кажувам од највисоките извори, од г. Колин Пауел). Меѓутоа, овде кај нас со посредство на новинарите се создава мислење дека МКГ се практично Американците затскриени зад некаков си превез и дека тоа што тие ќе го кажат ние мора автоматски да го прифатиме. Ова мислење се создава со таа цел, луѓе од типот на г. Фрчковски, без да излезат како г. Слободан Чашуле на избори, да управуваат со државата од сенка, а тогаш кога управуваш од сенка ниту одиш на проверка, како што ќе одиме ние сега во септември на избори, ниту си изложен на одговорност како што ќе бидеме сите ние. И оттука, веднаш можете да заклучите дека целта на таа групација што се крие зад овие облици на оваа политичка манипулација е постојано, почнувајќи од 1990-та година па навака, да владееат. Оваа групација како метастаза беше инфилтрирана во владите на СДСМ и во кабинетот на претседателот Глигоров и сега се инфилтрираше во владата на ВМРО и во кабинетот на Трајковски без ниту еднаш да излезе на избори и да види дали нивниот ум и нашите граѓани го ценат како единствен кој ќе им даде решение и одговор на нивните прашања. Според тоа, ние сме соочени со еден од најголемите удари врз македонската државност, во овој случај оркестриран од Македонци кои се кријат зад МКГ и зад Џозеф, кој не знам ниту по која линија е врзан со овие последниве, но ако може да се суди по резултатите, јасно е дека намерите не им се ниту добри, ниту чесни.

– Во една од фуснотите на Извештајот изнесен е ставот дека меѓународната заедница ја сочинуваат земјите на НАТО-алијансата. Каде се тука Кина и Русија?

Чашуле: Па доколку тоа е така, тогаш таквиот нивен став би значел дека и тие автоматски ги претставуваат интересите на НАТО, бидејќи тие ги поистоветуваат своите интереси со оние на меѓународната заедница, што апсолутно не е точно. Погледнете го само меморандумот и имињата што фигурираат како „бајаги“ членови на МКГ, па тука се Ахтисари, Санчез како два примера на луѓе што не се од НАТО, тогаш како НАТО е ексклузивен ентитет кој на ограничен начин ги прифаќа нашите сугестии. Сега не може некој овде да претендира да го става НАТО како главен инспиратор на МКГ кога 60% од луѓето што ја сочинуваат МКГ не се ниту од држави-членки на НАТО, а уште помалку имаат каква и да е интелектуална, професионална или економска врска со НАТО. Тоа е лага, тоа е дел од тој привид кој треба да му се сервира на неукиот сатанизиран македонски граѓанин (тука мислам и на Албанците), да им се претстави како вистински авторитет за да може Едвард Џозеф (чишто интелектуални способности, ако мене ме прашате, се потпросечни - мотивиран американски службеник кој во рамките на шаблонизираниот американски универзитетски производ прима пари за да заврши една задача, а уште не знае да објасни каде плаќа данок, а нам ни зборува за облици на корупција)

да зема за себе инструктивна улога и да оди наоколу по медиумите велејќи дека од нас зависи дали ќе ја расчистиме корупцијата. Ние треба сами да изградиме политички решенија без притоа да го користиме насилството како средство за решавање на нашите проблеми, што е моја главна аксиома, главен принцип во животот. Имено, самата демократија не е идеален поредок бидејќи таа е натпревар меѓу луѓе и се темели врз амбиција, па ако сакате врз несесбичност (јас да имам повеќе од вас, вие да имате повеќе од мене) и со себе влече една низа на аномалии кои се дел од човековата природа. Меѓутоа, едно општество се разликува од друго по начинот на кој ги амортизира тие појави на демократијата. Ваквите аномалии на демократијата различно се решаваат кај нас, различно во Америка, но факт е дека и тие таму имаат проблеми па, со оглед на тоа, кој е тој Џозеф да дојде овде и да бара од една млада македонска демократија, која сè уште расчистува во главите на нејзините граѓани една шума стари вредности, да биде толку цврсто изградена па да биде поцврста и од американската каде што Врховниот суд (во случајот за претседателските избори) мораше да решава за нешто што изгледаше како фалсификат. Штетата што во овој случај се прави во Република Македонија е што ѝ се остава на една ваква невладина организација да се издигне на едно ниво на политичка партија и таа како партија претставена од странци оди и мобилизира домашни медиуми за да им ги полни главите на македонските граѓани со лажни податоци за тоа што е демократија. Во таквите глави на македонските граѓани во кои сè уште не е внесен духот на демократијата се појавува една група од интелектуалци и оди наоколу и тврди дека сите Македонци се арамии, па во крајна линија и дека сите Албанци се арамии и дека најповолно е сега ние да создадеме една привремена власт која ќе биде сконцентрирана околу Претседателот (а знаеме дека советник на Трајковски е г. Фрчковски), па така овој последниов без да се стави на гласање се избра за да владее и токму тоа е круната на овој заговор против македонскиот народ, македонската држава и општество. Најстрашно од сè е што со тоа ни се уништува демократијата, ни се разградува општеството, а држава можеш да преуредиш само ако имаш општество и поредок.

– Кои се превентивните мерки кои, според Вас, може да се преземат за решавање на вака произведениот проблем?

Чашуле: Една од превентивните мерки сте токму Вие...

Прво, најзначајно од сè е од главите на нашите политичари да се избие репресијата бидејќи како што реков МКГ се тука, јас ги почитувам, но не им го прифаќам мислењето. Тоа е валидно и треба да постои. Значи, прво, треба да се разбере дека одговор на ова не смее да биде репресијата, на пример, јас можам да донесам одлука Џозеф да го прогласиме за *persona non grata* и да го избркаме од овде но, со тоа само ќе направиме во главите на многу збунети луѓе да помислат дека тој имал право, што апсолутно не е точно зошто тој не е во право.

Второ, не смееме да дозволиме Џозеф да го промовираме на начин на којшто успеаја да го наметнат како релевантен фактор за полемика, тој не е релевантен фактор за полемика. За мене релевантен фактор е Фрчкоски кој е граѓанин на оваа држава и тој заедно со сите нас ќе ги живее последиците кои ќе ги наметне решавањето на овој проблем и токму поради тоа со него ќе може да се полемизира. Но, ми се чини дека најдобар одговор би било наше согледување, па во рамките на тоа и мислење дали МКГ е штетна или не, да се донесе наш суд, наше мислење. Мое е јас да ви го дадам моето мислење, но најмалку од сè претендирам моето мислење да биде единствено, бидејќи тоа не е ниту единствено, ниту најдобро. Потребно е да се соберат повеќе аргументирани мислења па тогаш ќе направиме едно мислење, но и тогаш не смееме да дозволиме да кажеме дека таквото мислење е најдобро, туку тоа да оставиме да го решат граѓаните. Меѓутоа, проблемот со кој се соочуваме е тоа дека сè додека ние кон МКГ се однесуваме демократски, на таквата наша демократија тие ќе возвраќаат со недемократски сретства. Со други зборови, со ваквите недемократски сретства, без јавна проверка, се обидуваат да влијаат врз одлуката којашто треба да ја донесат граѓаните на избори.

Трето, еден од најдобрите одговори сте токму вие. Вие сега правите една јавна верификација на ваквиот нивен став, но ја правите на единствениот можен начин, со консултации, тоа што тие заборавија да го направат. Јас не можам да разберам како вие најдовте за потребно да го консултирате и цивилното општество и власта, да консултирате најверојатно и личности кои не сакаат да имаат врска ни со едното ни со другото и да правите некаква верификација прво, за нивната улога и второ, за нивните ставови, а тие заборавија тоа да го направат. Оттука, јасно се гледа нивниот негативен резултат којшто следува како последица од тоа што ја немаат сликата на целата држава, па според тоа тие не се ниту невладина организација и тука ја уништуваат дефиницијата за невладини организации и потоа со начинот на кој се финансирани докажуваат дека не се претставник на американското мислење во целост, туку на негов сегмент, бидејќи американското мислење е многу комплексен сплет од различни интереси па поради тоа не може да се каже дека еден човек па дури и врвен политичар го застапува тоа единствено мислење, туку на тоа треба да се гледа комплексно. Нам сега ни се случува токму тоа што ни се претставува еден сегмент од тие интереси и тој ни се претставува како еден единствен интерес и став на претседателот Буш. Далеку од тоа, јас тврдам и ќе потпишам оставка доколку некој докаже дека Џозеф го претставува интересот на претседателот Буш. Џозеф е маргиналец кој наиде „на уши“ да си се проморива себеси, бидејќи тој во Република Македонија ќе стекне промоција на себе си, а тука промоција ќе стекнат и лица граѓани на оваа држава како г. Фрчкоски. На крај, ќе се сведе дека Република Македонија ќе биде жртва на кариерата на неколкумина кои по ова чекаат да добијат некаква верификација од оние кои стојат зад нив, а блескавите умови напишани на меморандумот на МКГ најверојатно немаат поим кој е тој Едвард Џозеф и што бара тој тука.

– *Што мислите за решението што го предлага МКГ според кое единствено Република Македонија треба да направи отстапки во корист на Република Грција и каде е тука принципот на реципроцитет присутен во најголем број меѓународни договори?*

Чашуле: Можам да кажам дека начинот на кој се решава овој проблем и ставот кој во него се изложува за мене е сосема неписмен бидејќи не води сметка за илјадници меѓународни узанси, а не само за реципроцитетот како еден од нив со кои ваквите прашања се решаваат. Но, најстрашно од сè е што со нивниот предлог се елиминираат ООН и се елиминира волјата на две држави, бидејќи без оглед на тоа колку ние сме принудени во тоа решение да даваме отстапки тоа е во некои елементи не само за нас, туку и за Република Грција, сосема неприфатливо. И сега се појавува еден неентитет, нешто што не постои во светот, бидејќи во светот меѓународните односи се темелат врз државите и врз нивните меѓусебни конвенции, договори и резолуции, било на билатерален, било на мултилатерален план. Но, наместо ваквиот проблем да се реши на ваков начин, се појавува еден неентитет без да се знае чии интереси застапува и каков израз на суверена волја се тие, бидејќи нив не можеме да ги идентификуваме. Особено е значајно да знаеме кого го застапуваат тие во спорот со името меѓу Република Македонија и Република Грција, односно, дали тие некого претставуваат. Ако ме прашате мене, сметам дека не застапуваат никого. Со ваквиот договор тие не елиминираат и нас и Грците како суверена волја, а јасно е дека не може да има валиден договор без да постои израз на волја на двете страни. Според тоа што можам да ви кажам, повеќе од доволно е да го погледнете Извештајот, онака само грубо, па ќе видите дека ова го пишуваа неписмени луѓе. Како може да ме увери мене дека јас можам на некој ентитет да му доверам турска улога и тој ќе ми биде гаранција дека ќе го спроведам она за што сум се обврзал. Ако ова прашање беше така лесно решливо, светот ќе немаше ниту една војна бидејќи војните се само продолжение на неуспехот на политичарите, бидејќи она што тие не можат да го постигнат со договор го правеле со сила и, еве, ако била можна таа арбитража и ако била прифатлива, тогаш ќе беа решени сите конфликти, значи ако се гледа од таа страна тоа е сосема наивно.

Имено, еве, ако оваа Влада реши да го прифати Извештајот и утре, на следните избори, победи друга политичка партија која што не ја прифатила ваквата платформа за решавање на овој спор и ако таа ваквото решение го отфрли, тогаш НАТО врз основа на другиот договор ќе врши притисок врз нас да не се противиме Грците да не викаат „Република Македонија“ на кирилица, а тоа не е прифатливо бидејќи е преседан. Како друг преседан би можеле да го сметаме Џозеф кој се става во позиција да решава во името на суверената волја на македонските граѓани и да решава како тие ќе ја нарекуваат својата држава. И трето, ние и Грците како израз на нашата волја (не знам колку нашата одлука беше израз на суверенитетот, но сепак, таа е дадена како волја) се согласивме да преговараме за ваквиот наш спор во рамките на ООН. Она

што сега со ваквиот договор следува е тоа што со едно вакво сурогатно решение се ништат ООН и се доаѓа до заклучок дека сè што се создава таму, едноставно, треба да се фрли на буниште. Она што нам ни се случи е тоа што кога бевме на прагот да донесеме решение, спогодба - ние да не им се противиме на Грците да нè викаат така како што ќе сакаат, а да не биде навредливо за нас, а тие да изразат разбирање дека ние не можеме да го смениме нашето име, а така што тие можат да не викаат „ХУ“, а ние за цел свет ќе се викаме „Република Македонија“ - и во моментот кога го исковавме ова решение се појави МКГ. А на крај, се јавува последната најголема штета - нерешавањето на овој спор (ете нека биде недоразбирање, бидејќи не сакам да го наречам спор) спречува македонско-грчка интеграција во рамките на ЕУ, спречува отворање на грчкиот пакет за стабилизација на Балканот со европски пари и, што е најважно, спречува воен договор меѓу Република Македонија и Република Грција за унапредување на перформансите на нашиот безбедносен систем како влез во НАТО. Со сето ова се создава нестабилност на меѓународен план, се создава нервоза. А кому му одговара таквата нервоза? Се разбира, дека ѝ одговара на онаа сила која сака да создаде амбиент за прекројување на границите за да се прави нова држава, а таа не запира само на радикалниот политички елемент на албанскиот фактор, бидејќи зад него стои меѓународниот криминал. А зошто? Па се разбира, ако има на Балканот хаос, тогаш шверцот со дрога, оружје и луѓе ќе минува без контрола, па ако седнете и размислите логично ќе видите дека со нерешавањето на македонската криза само продолжува стравот кој е основен генератор за создавањето на хаосот. Нерешавањето на односите со Република Грција ја спречува релаксираната положба на Република Македонија, ја оддалечува уште повеќе хармонизацијата во регионот, а ваквата положба им одговара на оние кои сакаат да оформат Република Косово. Но, ваквата држава нема да биде држава на Албанците туку ќе биде нивна несреќа и концентрационен логор, бидејќи вистинскиот газда, а тоа е организираниот криминал, ќе продолжи да го прави она што го правеше и досега, да убива политичари кои не му се по вкус, да шверцува, да тргува - бидејќи тоа е целта. Мојот главен став и размислување е дека МКГ очигледно му служи само на организираниот криминал, бидејќи не нуди решенија, а блокираше едно решение што значи дека со тоа таа го поддржува хаосот кој, пак, им користи на сите тие што стојат зад ОНА, АНА, УЧК, а сите тие токму во овој момент се главен непријател и на САД.

– Во кој правец се движи ставот на нашата држава за решавање на овој спор, односно, што презема МНР во правец на изнаоѓање на некакво решение?

Чашуле: Ние си направивме сопствена платформа и таа платформа ја верификувавме во Собранието, прво во дипломатскиот совет при нашата амбасада во Скопје, потоа во Комисијата во Собранието и во Владата. Платформата е следната: тоа што треба да го направиме со Грците е да бидеме попатметни отколку што бевме во 1991 година и да видиме дали ќе дозволиме ова

прашање, кое е лесно решливо, да постои и да не блокира и понатаму, или не. Јас сметам дека не треба. Решението на ваквиот проблем не е предавничко туку напротив, е компромисно и европско и го нудиме јас и Папандреу јавно, а таман што го понудивме се појави МКГ. Платформата се состоеше во тоа ние да им испратиме на Грците писмо во кое ќе се изјасниме дека ние не се противиме да не викаат со име кое што не е навредливо за нас, а тие нам ќе ни пратат писмо дека имаат разбирање за фактот дека ние не можеме да го смениме нашето име и Устав. Врз основа на ваквата размена на мислења ќе го елиминираме спорот со меѓусебна комуникација, ќе ги релаксираме односите, потоа, тие ќе можат да ја ратификуваат Спогодбата за стабилизација и асоцијација која нашата држава ја потпиша со ЕУ, па врз основа на тоа да донесат закони, да дојдат да инвестираат и да продолжиме да потпишуваме меѓународни договори, а светот кој веќе и онака ни се обраќа со уставното име ќе го прифати тоа како јасна позиција. Бидејќи ние веќе сме дојдени до потребното 2/3 мнозинство, тогаш врз основа на овие гласови ние по автоматизам ќе ја елиминираме референцата ФИРОМ, а сето тоа ќе се направи во рамките на ООН каде што и нашиот и грчкиот претставник ќе преговараат таквата референца да се трансформира во согласност со двете земји. Кога ова го поставивме како предлог, се појави Џозеф кој ја иритираше македонската и грчката јавност, а во јавност која е исплашена и иритирана тешко е да излезете со едно вакво компромисно решение.

– *Какво е расположението од грчка страна за решавање на спорот?*

Г. Чашуле: Расположението е големо, а особено кај Јоргос Папандреу кој овој мој предлог го прифати веднаш и затоа јас патував негде пред Нова година во Република Грција за да му го предложам ова и да се договориме. Имаме и меѓународна поддршка да го решиме ваквиот проблем, но да го решиме онака како што нам и на Грците ни одговара. Тогаш се појави МКГ која го блокира ваквиот наш предлог. Но, тоа не мора да значи дека во иднина треба лесно да се откажеме од решавање на ваквиот проблем и еве ние ова ќе го направиме доколку го добиеме следниот мандат. Ако не, јас како личност во јавноста ќе се борам на овој начин да го елиминирам овој наш проблем, а кога ќе се интегрираме во Европа кому ќе му биде гајле како ќе се викаме, бидејќи тогаш ќе создаваме вредности, а кај народ и општество кое создава вредности нема место за кавга!

МАКЕДОНИЈА НЕ ТРЕБА ДА ПОПУШТИ⁵⁹⁶

– Господине Харуни, дали сте запознати со Извештајот на МКГ во врска со спорот со уставното име на Република Македонија?

Харуни: Не, не сум запознат. Но, имам сознанија дека тоа е онаа МКГ на која учествувал и Борис Трајковски.

– Вашиот став за спорот меѓу Република Македонија и Република Грција?

Харуни: Република Грција нема право толку колку што запна за името, но таа има други причини за тоа. Најмногу е погодена зашто егејскиот дел на Македонија никогаш не бил грчки. Таа го усвои и претендира дека и другите делови насилно узурпирани треба да се одвојат. За решавање на споров го користи своето влијание. Но, не може да е исклучок Република Грција кога сите други околу го признаваат името на Република Македонија. Македонската страна не би требало да попушти.

– Дали за Република Грција би било прифатливо името Горна Македонија?

Харуни: Република Грција го спори уставното име и нема право. За што е можно да се јави и проблем Долна Македонија како што е случајот Северна и Јужна Кореја.

– ПДП има долга традиција и дали е консултирана во врска со Извештајот?

Харуни: Сигурно била консултирана, за време на изготвувањето на Извештајот јас бев отсутен, бев болен, а нејзин став е да нема отстапки.

– Дали за вас би било прифатливо име Македонска Република?

Харуни: Има многу финеси во сите вакви предлози. Со ова име би се означувал дел каде што живеат етнички Македонци. Не би се согласил. Јазичниот предлог не е прифатлив затоа што Република Грција инсистира да ја стави Република Македонија пред свршен чин.

– Дали има поврзаност меѓу Рамковниот договор и спорот со името и дали меѓународната заедница, во врска со ова, вршела некаков притисок?

Харуни: Не сум во состојба да ги коментирам притисоците на тие центри на моќ. Центрите на моќ не секогаш се искрени. Тие сакаат само мир во куќата. Имало притисок да се прифати Охридскиот договор, но, македонската страна беше шашардисана. Уставот од 1991 година немаше „асално“ решение прифатливо за сите етникуми и јас уште тогаш, на собраниската говорница,

---

⁵⁹⁶ Интервјуто со г. Сејфедин Харуни – тогашен пратеник од редовите на *Партијата за демократски просперитет* (ПДП), беше остварено на 23 април 2002 година, во неговиот кабинет во Собранието на Р. Македонија.

реков тешко да нема меѓуетничка војна, што за жал се потврди во 2001 година. А, војна меѓу Македонците и Албанците досега немало.

– *Дали Охридскиот договор е договор за мир и сожителство?*

Харуни: Не е точно. Далеку сме од правата што треба да ги уживаме. Уставот од 1974 е полиберален (конститутивен народ, право на високо образование, вработување во стопанството и во сите институции), сега сме малцинство.

– *Како ја гледате Република Македонија како граѓанска држава со Албанци или македонски Албанци во неа?*

Харуни: Република Македонија не ја гледам како граѓанска држава, ја гледам како мува без глава, но има услови да биде граѓанска, само треба да се ослободи од разбојниците. Не ги разбираам македонските интелектуалци кои излекуваат поуки од историското искуство, можеби имитирајќи ја српската политика. Од осамостојувањето наваму Република Македонија има предиспозиции да биде оаза на мирот и да влезе во семејството на ЕЗ. Оваа власт Република Македонија ја третира како држава само на Македонците, а не и на другите.

– *На кого се мисли кога се употребува терминот антиохридска фракција?*

Харуни: Андов, Георгиевски и Бошковски не гледаат подалеку од носот и сакаат да добијат на националистичка карта, во СДСМ се посвесни дека со ова нема Република Македонија.

– *Дали антиохридската фракција и опструкциите од Андов на почетокот, беа навистина за промена на Преамбулата од Уставот на Република Македонија?*

Харуни: Првата Преамбула беше подготвена од Георгиевски и Џафери. Тие биле криминогени структури. До таквата Преамбула се стигнало со закани со затвор за Џафери. Зашто Џафери го има моделирано и Али Ахмети. Андов не знае ни што сака. Нему му одговара поделбата според предлогот на МАНУ, но таа карта е без Скопје, како што ним би им одговарала. И не отстапуваат од таа идеја. Андов е против ваква Република Македонија, исто и Георгиевски и Бошковски.

– *Вашиот став во врска со евентуална Балканска федерација?*

Харуни: Уште пред 200 години некои првенци меѓу Албанците, на пример Даили и некои други, ја застапувале таа идеја за Балканска федерација. Тоа го иницирале Димитри Туцовиќ, Георги Димитров. Јас сметам дека со пропаѓање на овие граници, со поврзување на културен план можеби, и стопанска блискост, сакале или не, тоа е најдоброто можно решение.

– *Во што се состоеше нејаснотијата на изјавата на Претседателот за амнестирање и какво беше влијанието на ДПА?*

Харуни: Декларација за амнестија е вид амнестија, многу земји ја практикуваат но, таму функционира правната држава, а во Република Македонија и мене не ми е јасно што сакаа кога таа не беше поткрепена со закон. ДПА сакаше да ги придобие учесниците на УЧК за изборите. Затоа, имаше многу неправедно приведени лица на УЧК. Ние инсистираме на закон. Целта на изјавата беше да се

дисциплинираат припадниците на УЧК, а ние инсистираме на закон зашто немавме доверба, зашто и според сегашниот закон има луѓе што се во затвор.

– *Што мислите за македонското малцинство во другите држави?*

Харуни: Да ги уживаат сите права каде и да се и не се согласувам македонското малцинство во соседните држави да не ги добие сите права.

– *САД има симпатии кон Република Грција. Дали таа е заинтересирана за решавање на спорот во корист на двете страни?*

Харуни: Едната страна мора да е незадоволна. Не сум сигурен каков е ставот на САД, но за да биде задоволена правдата потребно е прифаќање на уставното име. Сепак, не можам да сугерирам симпатии, само можам да кажам дека каде што е поголемо парчето, и интересот е поголем.

– *Дали Република Грција може да го добие спорот?*

Харуни: Не може, затоа што таквото решение не е задоволување на правдата и ќе предизвика други последици.

– *Што би добиле Европа, Балканот и меѓународната заедница со овој предлог?*

Харуни: Интересот е соработка без дискриминација и заемно почитување на културата, само треба да се отфрлат предрасудите.

– *Република Грција се почувствува навредена од картите за Голема Македонија презентирани од ВМРО-ДПМНЕ, а што сега кога голем дел од општествениот имот е продаден на Република Грција од истата партија?*

Харуни: ВМРО доби на националистичка карта, а таквите емоции сè уште растат, не опаѓаат. Не се во право, но, поради примитивизмот добива националистичката карта. Но, крајно време е да почне да се мисли на идните генерации. Тоа шаренолико однесување е основно за ВМРО-ДПМНЕ, не знаат што прават, палат сè, истовремено се и пожарникари, зашто не се стабилни луѓе, тие се криминогени структури, не можат да се справат со стопанството и воопшто, со политиката.

– *Дали на ВМРО-ДПМНЕ и ДПА им одговара поделба на Република Македонија?*

Харуни: Не верувам, но, ако е така, не се свесни дека таа поделба ќе предизвика војна со несогледливи последици, зашто со таа поделба Албанците никогаш не би се согласиле. Соединување на сите етнички Албанци значи јака Албанија, Косово да не биде протекторат, а истовремено да бидат задоволени и соседните држави. Ако има инсистирање за корекции во историјата, тоа значи Република Македонија да крене раце и полека да се присоедини кон Бугарија.

– *Дали мислите дека договорот за корекции во македонската историја, како политички договор, ќе ја уништи објективноста на историјата како наука?*

Харуни: Секаде каде што се меша политиката, нема објективност, особено во науката.

– *МКГ - нејзините успеси?*

Харуни: Голема Србија ја нема, пад на социјализмот!?

ИМЕТО „ГОРНА МАКЕДОНИЈА“ Е НЕПРИФАТЛИВО!⁵⁹⁷

– Господине Абдулаи, кој е ставот на Вашата политичка партија во врска со Извештајот на МКГ околу предлогот за промена на името на Република Македонија?

Абдулаи: Имајќи го предвид текот на настаните на глобален план, каде што во меѓународните односи, во врска со решавањето на определени проблеми, акцентот сè повеќе се става врз преговарањето, водењето дијалози меѓу самите субјекти - државите, спорот за името со Република Грција ќе се реши побргу од очекуваното со вклучување на меѓународен фактор. Врз основа на нашите економски, политички и културни потенцијали, ние во Република Македонија треба да бидеме среќни што во спорот за името, прашање кое е основен столб на државноста, се вклучува и меѓународниот фактор. Меѓународната заедница уште пред неколку години има ангажирано дипломати кои ќе ја истражуваат и анализираат оваа проблематика, почнувајќи со Сајрус Венс, па преку други сè до анонимни дипломати, вклучувајќи ја во тие редови и МКГ како, условно кажано, невладина организација. Свесни сме за тоа какви сè интереси се застапени, свесни сме и за тоа кој кого застапува и чии интереси се заштитуваат, меѓутоа во сето тоа постои и еден мал вакуум простор, кој мора максимално да се искористи од наша страна и да настапиме единствено, за на крајот на краиштата, да си ја олесниме нашата работа - па знаете ли колку е важно еднаш засекогаш да се реши спорот за името и да не може никој повеќе да нè условува со нашето име ниту во меѓународните, ниту во билатералните односи со определени држави, држави-членки на определени организации од високо светско рамниште како што се: ООН, НАТО, ОБСЕ и др. Но, без двоумење - да не се стигне до тоа решение по секоја цена.

Тој „вакуум простор“, според нашето гледиште, е имплементирањето и правилното спроведување на Рамковниот договор. Мораме да ја искористиме позицијата што Република Македонија ќе ја постигне пред меѓународната заедница под услов успешно да се спроведе Рамковниот договор, којшто претставува компромисно решение на неколку спорни прашања меѓу Македонците и Албанците во Република Македонија и гарант за идно единство меѓу овие две заедници. Мораме да покажеме политичка зрелост и храброст за да го спроведеме Рамковниот договор, на таков начин да ја зајакнеме довербата кај „западњациите“ како зрела држава и да ја зајакнеме нашата позиција како преговарачка страна при решавањето на спорот со името со Република Грција и решавањето на ред други спорови што на еден или на друг начин ја

⁵⁹⁷ Интервјуто со г. Јонуз Абдулаи, тогашен пратеник од редовите на *Демократската партија на Албанците* (ДПА), беше остварено на 14 мај 2002 година во Собранието на Р. Македонија.

негираат македонската државност. Предлогот што е доставен од МКГ не е целосно прифатлив, имајќи ги предвид сите отстапки, барања, со еден збор - обврски што треба да паднат на товар на Република Македонија. Знаеме дека преговорите во кои би стапила Република Македонија заради решавање на овој спор ќе бидат тешки и макотрпни но, не би ја прифатиле основата што е предложена од МКГ. Ние, Република Македонија ја гледаме како целосна и единствена, а употребата на терминот „Горна Македонија“ па дури и само во билатералните односи со Република Грција е неприфатлива, бидејќи, според нас, зад овој термин скриени се политички намери на Грците, намери што можат да бидат штетни по македонската државност. Доколку се направи анализа, поединечно, од политички и правен аспект, осврнувајќи се на меѓународното јавно право, името на една држава не смее да се оспорува од страна на друга држава, а особено ако станува збор за соседна држава. Државата има дискреционо право при решавањето и одлучувањето со кое име ќе се служи, идентификува, односно под кое име ќе биде призната од страна на другите држави и меѓународни организации. Меѓутоа, во нашиов случај, за жал, Република Грција од една страна, искористувајќи ја нејзината „појака“ меѓународна позиција, како економската, така и политичката сила со која располага, а од друга, моменталната позиција на Република Македонија, се осмелува да спори име на држава, дејствие што е забрането, односно, незаконито и забрането со меѓународното јавно право. Исто така, од големо значење е следниов факт: ако и во најмала мера се зачне решавањето на овој веќе долгогодишен спор и тоа од страна на меѓународниот фактор, сигурно ќе стане збор и за зачувувањето на македонската државност. За да докажеме дека сме политички зрели, ние, граѓаните на Република Македонија, а особено политичарите, пред нас имаме вистински испит - што побрзо и поефикасно спроведување на Рамковниот договор. Доколку успееме во ова, тоа ќе ни служи како „отсочна даска“ од ситуацијата во која сега се наоѓаме, а исто така ќе ни служи и како клуч за решавање не само на проблемот со Република Грција во врска со името, туку и за спорот со Бугарија во врска со јазикот и нацијата. Исто така и за спорот во врска со признавањето на Македонската православна црква - прашања кои ве уверувам дека ќе бидат „вистинска рутина“ по решавањето на најважното прашање во врска со името на државата.

За крај ќе изразам доза оптимизам дека идната владејачка гарнитура, која и да биде, сигурно ќе се соочи со преговорите и со помош на меѓународниот фактор ќе изнајде компромисно решение од кое ќе бидат задоволни двете страни.

МАКЕДОНИЈА ТРЕБА ДА НАПРАВИ ОТСТАПКИ ЗА ИМЕТО⁵⁹⁸

– Господине Адеми, кој е Вашиот став кон МКГ ?

Адеми: Позитивен став за нивната храброст за откривање на политичкиот организиран криминал.

– Дали сте информирани за Извештајот на МКГ во врска со името на Република Македонија?

Адеми: Ние сме информирани, но не сме заинтересирани во врска со тој спор.

– Дали сте биле консултирани од МКГ во врска со името на Република Македонија?

Адеми: Не!

– Какво е вашето мислење во врска со овој Извештај, и конкретно, за отстапките кои би требало да ги направи Република Македонија спрема Република Грција, НАТО и ОБСЕ?

Адеми: Ние го почитуваме Извештајот и ставот на МКГ во врска со отстапките кои треба да ги направи Република Македонија. Што се однесува до отстапките кон Република Грција, НАТО и ОБСЕ, нашето мислење е дека тие отстапки треба да бидат еластични.

– Колку Република Македонија може да направи отстапки во врска со решавањето на спорот во врска со името?

Адеми: Република Македонија треба да направи отстапки сè додека не го промени името.

– Која е врската меѓу Рамковниот договор потпишан во Охрид и спорот меѓу Република Македонија и Република Грција во врска со спорот со името?

Адеми: Со Рамковниот договор се регулирани внатрешните работи во државата, додека спорот меѓу Република Македонија и Република Грција во врска со името е проблем што допрва треба да се реши на меѓународен план.

– Вашиот став во врска со Рамковниот договор?

Адеми: Рамковниот договор е само почеток за исполнување на правата на Албанците и остварување на нивните интереси што треба да ги уживаат како граѓани на ова општество, на овој систем и оваа држава.

---

⁵⁹⁸ Интервјуто со г. Џеват Адеми, тогашен генерален секретар на политичката партија од албанскиот кампус НДП, беше направено на 14 мај 2002 година во Скопје. Подоцна овој господин беше меѓу првите луѓе на Демократската унија за интеграција (ДУИ).

ИМЕТО НЕ Е ПРОБЛЕМ НА НАТО⁵⁹⁹

– Господине Ретклиф, кој е Вашиот став за трилатералното решение предложено од МКГ за името на Република Македонија?

Ретклиф: Па тоа е прашање кое често ни е поставувано, но НАТО нема свој став за ова прашање, затоа што НАТО не е инволвирано во овој спор. Очигледно МКГ има свој став за ова прашање, затоа што оваа организација е инволвирана во спорот меѓу Република Грција и Република Македонија. Иако ова е добро прашање, јас не можам понатаму да одговарам, затоа што НАТО не е посредник во овој спор.

– Република Грција е член на НАТО, дали може да се очекува од НАТО и неговите членови да ја поддржат Република Грција во овој спор?

Ретклиф: НАТО не е во позиција да ја поддржува Република Грција во овој спор. Тоа не е проблем на НАТО. Тоа е проблем на Република Грција. НАТО нема да се вклучи во решавањето на овој спор, овој спор мора да се реши со почитување на меѓународното право и со помош на ООН, а секако и со помош на двете држави кои се инволвирани во овој спор.

– Кои беа причините што доведоа до внатрешни судири во Република Македонија и го привлекоа вниманието на меѓународните фактори како што се НАТО и ОБСЕ ?

Ретклиф: Како прво, за причините кои доведуваа до внатрешни судири на Република Македонија, секоја организација има свое мислење, на пример, ставот на меѓународната заедница за причините што доведоа до внатрешни судири во Република Македонија е признавање на правата и слободите на албанскиот народ кој живее во Република Македонија? Кои беа причините кои ги принудија меѓународните фактори да реагираат во случајот во Република Македонија. Морам да кажам дека самата влада на Република Македонија побара помош од меѓународната заедница да се разреши овој проблем по мирен пат, а своја задача имаше и НАТО. А за уставните промени тоа прашање повеќе е за ЕУ затоа што Република Македонија претендира кон оваа организација и мора Република Македонија да направи реформи кои се во согласност со европските стандарди.

– Дали во Република Македонија во текот на конфликтот имаше масовни гробници?

Ретклиф: Јас не можам да одговарам на ова прашање затоа што тоа е надвор од мојата компетенција. За ова прашање можат да ви одговорат други компетентни организации.

---

⁵⁹⁹ Интервјуто со г. Крег Ретклиф беше направено на 10 август 2002 година. Таа година тој беше портпарол на НАТО во Р. Македонија.

– Колку е значаен престојот на НАТО во Република Македонија за стабилизација и воспоставување мир во овој регион?

Ретклиф: Престојот на НАТО е многу значаен за Република Македонија и пошироко во регионот затоа што меѓународната заедница и НАТО помагаат да се создаде мирна атмосфера во овој регион, а со тоа и мирно решение на конфликтот но, немаат сите исто мислење, на пр. некои мислат дека и без НАТО и без меѓународната заедница може да се постигне мир и стабилизација на Република Македонија

– Дали според Вас, беше успешна мисијата „Неопходна жетва“ спроведена од НАТО?

Ретклиф: Ова прашање ни е често пати поставувано и сите велат дека мисијата „Неопходна жетва“ беше неуспешна, но мисијата беше успешна затоа што со оваа мисија не можеше целосно да се разоружува ОНА, нејзините поединци со ова покажа дека постои волја кај овие поединци да се разреши конфликтот по мирен пат, а со тоа и условите за применување на Охридскиот договор се подобруваа. Никој не рекол дека со оваа мисија ќе се соберат сите пушки и целиот арсенал на ОНА.

– НАТО беше посредник во донесувањето на Охридскиот договор. Дали НАТО претпоставува дека со овој договор се гарантира стабилизација во Република Македонија или е можно во иднина да се појават нови внатрешни судири, нови ескалации меѓу Албанците и Македонците во Република Македонија?

Ретклиф: Никој не кажал дека Охридскиот договор гарантира мир, тоа е само платформа врз која лежи можноста да се гради мир, просперитет и стабилизација во Република Македонија, но можам да кажам дека Охридскиот договор беше мотив за запирање на конфликтот, па затоа на крај не само НАТО, туку и меѓународната заедница заедно со политичките лидери на оваа држава, седнаа на маса и го потпишаа Охридскиот договор. Охридскиот договор претставува водич кој води до постабилизирана и мирна Република Македонија.

ДЕБАТА НА СТУДЕНТИТЕ СО ЕДВАРД ЦОЗЕФ⁶⁰⁰

По трибината во врска со Извештајот за Балканот на МКГ, одржана во хотелот „Холидеј Ин“ во центарот на Скопје, решивме да го посетиме господинот Едвард Цозеф, претставник на МКГ во Република Македонија, со цел да го поканиме на кус разговор. По првиот контакт, бевме љубезно примени и пречекани од неговиот (сè)работник (секретар, преведувач и сл.).

Средбата со господинот Цозеф беше договорена за вторник, 19 март 2002 година во 10 часот и 30 минути. Како и секој презафатен „правник“ го почекавме половина час, при што бевме во друштво со неговиот (сè)работник. Од разговорот со (сè)работникот на господинот Цозеф дознавме дека тој е визитинг професор на Универзитет, дека професор Шкарик е добар теоретичар и научник кој постојано се занимава со нешто... Додека го чекавме, имаше повеќе телефонски повици од новинари кои бараа средба со него.

Околу 11 часот пристигна и г. Цозеф, кој веднаш прокоментира за метежот во сообраќајот.⁶⁰¹ Се изненадивме колку е млад. Љубезно се поздравивме и се ракувавме. Неговиот (сè)работник, на англиски јазик му кажа на Цозеф на што се должи нашата посета. Кога му рече дека сме од Правниот факултет, Цозеф задоволно се насмеа, но кога се спомна името на нашиот професор, тој избувна: „Шта, па мене је Шкарик критиковао у свим новинама и сад он хоће да вам ја држим предавања? Што ме није он лично посетио?“

Малку се изненадивме од неговата реакција, се обидовме да ги смириме страстите и му објаснивме дека иницијативата е наша. Му кажавме дека разговорот со него е еден голем плус за нас, бидејќи ние работиме на Извештајот на МКГ и во тоа, всушност, се состои нашиот испит. Пред да прифати, претпазливо нè испраша дали ќе има новинари на таа средба, дали таа ќе биде само предавање или дебата, па професорот Шкарик да го негира и прекинува на секој негов збор, и каде ќе се одржи средбата. Го „смиривме“, кажувајќи му дека таа средба ќе биде само предавање без каква било политичка заднина, без новинари и без приговори и забелешки од страна на професорот.

Господин Цозеф прифати, но не се договоривме веднаш за точниот датум бидејќи беше презафатен, па ни рече дека ќе бидеме дополнително известени за средбата со него.⁶⁰²

⁶⁰⁰ Господинот Едвард Цозеф, во 2002 година беше претставник на МКГ за Република Македонија. Ова се стенограмски белешки од тет-а-тет средбата на младите студенти со г. Цозеф, одржана во амф. 3 на Правниот факултет „Јустинијан Први“ - Скопје.

⁶⁰⁰ Тој ден имаше штрајк на синдикатот на претпријатијата-загубари.

⁶⁰¹ Мирјана Ристовска и Билјана Секуловска (тогашни студенти на Правниот факултет „Јустинијан Први“ - Скопје) го поканија г. Едвард Цозеф да биде наш гостин, на 19 март 2002 година.

Средбата беше одржана на 21 март 2002 година и траеше нешто повеќе од еден час. Се случи ненадејно, бидејќи г. Џозеф го изгубил нашиот број, па контактирал директно со професорот.

Иако не бевме доволно подготвени, средбата се одвиваше во најдобар ред, г. Џозеф беше „бомбардиран“ со најразлични прашања. На прашањата добивавме повеќе „дипломатски“ одговори, без речиси ништо конкретно и директно.

Пред почетокот на разговорот, г. Џозеф ни ги изложи основните црти на Извештајот. Истакна дека по неколкумесечната криза во Република Македонија и по донесувањето на Уставните амандмани, на 16 ноември 2001 година, кои претходно беа „договорени“ во Охрид, се создадени услови за смирување на ситуацијата во Македонија. Но, како основен услов за смирувањето на ситуацијата, г. Џозеф го истакна имплементирањето на Рамковниот договор. Примената на овој договор би значела најголем чекор на Република Македонија кон мирот. Меѓутоа, со донесувањето на овој „договор“, г. Џозеф рече дека се јавуваат два проблема: прво, меѓу Македонците се пројавува голема недоверба кон „меѓународната заедница“, ⁶⁰³ затоа што тие „сметаат“ ⁶⁰⁴ дека биле принудени да го склучат Рамковниот договор; второ, драматично е зголемена важноста на македонската криза на идентитетот. Токму заради разрешување на овие проблеми, МКГ и го изготвила Извештајот.

Во врска со спорот со името г. Џозеф истакна дека, при обидите на МКГ за изнаоѓање компромисно решение, дошол до заклучок дека не постои политичка волја за негово изнаоѓање. Тој смета дека сме премногу емотивни кога се работи за нашето име и дека би требало да бидеме далеку пофлексибилни.

Во своето полчасовно излагање, г. Џозеф успеа да даде и кус опис на својата кариера: дека по завршувањето на правните студии, во почекот на 90-тите години, работел во администрацијата на Буш (постариот) и учествувал во преговорите меѓу Буш и Горбачов, па така имал определено познавање на меѓународното право; потоа работел и во НАТО, а за време на кризата престојувал во Босна и Херцеговина.

По излагањето на г. Џозеф, имавме можност да поразговараме со еден човек кој, според професор Шкарик, има познавање за работите што се случиле на Балканот, а тоа, секако, е добра шанса да научиме нешто ново. Исто така, се договоривме дека со нашиот гостин можеме да разговараме и за други теми интересни за нас, за кои г. Џозеф има познавање, а кои не се директно поврзани со Извештајот на МКГ за името. Проф. Шкарик истакна дека е добро ние, студентите, да поразговараме со нашите колеги од Република Грција,

⁶⁰³ Под поимот „меѓународна заедница“ г. Џозеф ги подразбира САД и членките на ЕУ и НАТО, без Грција - *Извештај на МКГ*, стр. 27.

⁶⁰⁴ Се верува дека меѓународната заедница ја помагала ОНА или, пак, ги толерирала прекуграничните активности од Косово, а потоа набрзина ја рехабилитирала ОНА од „терористи“ во „мировни партнери“; ја ограничила Владата во справување со „терористичките закани“; и, на крај, ја присилила да ги прифати болните отстапки на Охридскиот договор - *Извештај на МКГ*, стр. 14.

што би било драгоцено искуство, а исто така и еден чекор повеќе во решавањето на проблемот, бидејќи проблемите најдобро се решаваат со дебати и разговори.

Разговорот со г. Џозеф ќе се потрудиме да го изнесеме изворно, со многу мали недостатоци, што воопшто не го менуваат значењето на она што беше разговарано.

Следуваат прашањата од студентите што му беа поставени на г. Џозеф, како и одговорите што тој ги даде.

Разговорот го започна Билјана Секуловска. Со свои прашања во разговорот потоа се вклучија и: Софка Трајчевска, Небојша Цветкоски, Панче Ќосев, Петар Поповски, Магдалена Арсова, Јане Георгиев, Томе Гушев, Југослав Ѓорѓиевски, Елизабета Спироска и Митре Георгиев - сите студенти на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје. Нивните прашања, заедно со одговорите на г. Џозеф, следуваат подолу.

***

Секуловска: *Вие, г. Џозеф во Вашето излагање рековте дека ги консултиравте нашите политички лидери. Зошто тогаш не ги консултиравте професорите и стручњаци на полето на оваа проблематика, кои не се политички обоени? Бидејќи рековте дека сте еден вид истражувач на кризата на Балканот, што значи и кај нас, треба да знаете дека нашите професори и стручњаци се многу повеќе запознати со таа проблематика, затоа што се и лично засегнати, затоа што се работи за нашата држава, а тоа е веќе емотивно прашање?*

Џозеф: Па јас консултирав и стручњаци покрај вашите политички лидери. Тие стручњаци што ги консултирав не можам да ви ги посочам, затоа што на нив очигледно ќе гледате пристрасно, субјективно.

Секуловска: *Во Вашето претходно излагање рековте дека не постои политичка волја за решавање на спорот во врска со името на Република Македонија. Што сакавте да кажете со тоа? Дека ние сме тие кај кои не постои волја, не постои волја од грчка страна или воопшто не постои?*

Џозеф: Па и вашите и грчките политички лидери цврсто стојат на своите ставови. И вие не попуштате и многу емотивно реагирате кога се работи за ова прашање. Но, како што ви предложи професорот, треба да се сретнете со студентите од Грција и видете ги нивните мислења во врска со спорот. Меѓутоа треба да имате предвид дека Грција има голема поддршка од Америка, затоа што Америка гледа свои интереси во неа.

Секуловска: *Што сте Вие по националност?*

Џозеф: Американец.

Секуловска: *И сакате да ми кажете дека Вие како Американец не сте пристрасни и дека не ги штитите интересите на Вашата држава?*

Џозеф: Јас тука не сум претставник на мојата земја, јас сум претставник на МКГ.

Трајчевска: *По донесувањето на Уставот на Република Македонија од 1991 година, беше донесен и амандман според кој Македонија нема никакви територијални претензии кон соседите, вклучувајќи ја и Република Грција. Зошто Грција со овој став на Република Македонија не е задоволна и која, според МКГ, треба да биде нашата следна отстапка?*

Џозеф: Не се работи за територијални претензии на Македонија, туку Република Грција смета дека се работи за комерцијални претензии. Тоа од грчка перспектива значи монополизирање и присвојување на грчката сопственост од страна на Македонија. Тоа е многу емотивно прашање за Грците. Би требало вие да разговарате со грчките студенти и да го воочите нивниот проблем. Комерцијализацијата на името навистина е клучно прашање и проблем за Грците. Тие сметаат дека можат многу да изгубат на финансиски и економски план, доколку овозможат да го користите уставното име. Ова навистина е еден комплексен проблем, неговото разрешување не е едноставно, а јас знам дека нашиот предлог не е совршен. Но, ако можете да најдете некој друг подобар предлог од овој и од Извештајот што го направи МКГ, слободно сторете го тоа. Јас ќе ви кажам „БРАВО“.

Цветкоски: *Господине Едвард Џозеф, Вие и „Вашата“ кризна група се декларирате како невладина и меѓународна група. Невладина не сте, бидејќи сте финансирани од држави и влади и наместо невладини, заштитувате државни интереси. Меѓународна сте, но без Русија, Кина, Индија. Вие како „невладина“⁶⁰⁵ кризна група, спорот го разрешувате во корист на Република Грција бидејќи за тоа сте платени. Како „невладина“ група, Вие немате право да се мешате во меѓудржавни спорови, а Вие и „Вашата“ група не сте повикани од македонска страна да ни помогнете во спорот со Грција. Ние Македонците сме сиромашни, но и да имаме пари нема да ангажираме кризна група која ќе работи против нашите национални интереси, т.е. суверена, самостојна и независна Република Македонија. Ако Албанците сакаат држава, дали Грците ја сакаат Македонија со нејзината историја?*

Џозеф: Дали Humans Rights Watch има право да му каже на претседателот Борис Трајковски да не донесува амнестија?⁶⁰⁶

Цветкоски: *Humans Rights Watch го кажа своето мислење, но претседателот Трајковски не го прифати и прогласи амнестија, што според мене е погрешно, но за тоа ќе пресуди народот на следните избори и ќе го казни претседателот ако смета дека тој погрешил.*

⁶⁰⁵ „...МКГ се декларира за невладина и непрофитна организација, а ја финансираат држави, влади и фондации со политичка содржина“ - Анализа на Извештајот на МКГ и предлози за решавање на спорот со името, проф. Шкарик; стр. 2.

⁶⁰⁶ Во времето на водењето на разговорот, актуелен беше ставот на Humans Rights Watch упатен до тогашниот претседател Трајковски да не донесува амнестија, поради кршење на човековите права, а, всушност, претседателот на Р. Македонија формално-правно гледано не е надлежен да амнестира!?

Џозеф: Знам дека правото е на страната на Македонија, но силата е на страната на Грција, која како членка на НАТО и ЕУ има поголема моќ и углед, а со тоа и поголемо влијание во светот.

Косев: Дали Вам, г. Џозеф Ви е познато дека по завршувањето на Балканската војна, во 1913 година бил потпишан Букурешкиот мировен договор со кој за Македонија беше решено дека по сто години, ако таа стане развиена земја, ќе може да си ги поврати своите територии, но тоа нема да може да го стори ако не биде запишана, односно, призната во светските регистри под името Македонија?

Џозеф: Земјата нема да се врати под власта на Македонија, но земјоштето кое било во сопственост на Македонците тие ќе можат во судска постапка, пред меѓународен суд, да си го бараат назад.

Поповски: Вие предлагате едно решение кое се состои од три точки, во кое има еден билатерален договор, според кој Република Македонија треба да направи големи отстапки. Кои се тие отстапки што Македонија треба да ги направи?

Џозеф: Ова е доста добро прашање. Треба да ја посетите нашата web страница, каде што ќе го пронајдете целиот Извештај, таму на страница 33 ќе го пронајдете одговорот.

Арсова: Ако сметате дека решавањето на спорот со името е еден од предусловите за внатрешната стабилност на земјата, зошто тогаш токму сега, по немирите во Република Македонија, меѓународните фактори кои досега кон ова прашање, кое се појави уште со осамостојувањето на Република Македонија беа индиферентни, се заинтересираа за решавањето на овој сложен и чувствителен проблем?

Џозеф: Меѓународните фактори сфатија дека доколку не се постигне политичка стабилност на Балканот, не би имало политичка стабилност во Југоисточна Европа, што е спротивно на меѓународниот глобален план за соработка и мир. Тоа е причината поради која меѓународните фактори ги набљудуваат кризните региони, и оние региони што го носат потенцијалот да бидат такви во иднина. Тоа е еден од темелите на глобализацијата кон која се стремиме целиот свет, а на која сепак многумина ѝ се спротивставуваат.

Ѓеоргиев: Како Вие, г. Џозеф, го објаснувате сукцесивното разорување на Балканот по 1990 година, почнувајќи од Хрватска, Босна и Херцеговина, преку Србија и на крајот завршувајќи со Република Македонија?

Џозеф: Со оглед на фактот што јас живеам во Босна, ги знам последиците од војната што таму следуваа по разгорувањето на меѓуетничките судири. Верувајте ми, последиците се ужасни. Одговорноста за војната во поранешната СФРЈ паѓа врз сите нејзини членки, но сепак најмногу се одговорни Србите и политиката на Белград. (Откако виде иронични насмевки на лицата на речиси сите студенти г. Џозеф продолжи). Не знам зошто толку емотивно сте поврзани со Србите, кога „знам“ дека постоеше огромна опасност да бидете нападнати од нивна страна. Инаку, сметам дека присуството на миси-

јата на НАТО – *Килибарна лисица*, како и склучувањето на Рамковниот договор ќе придонесат за смирување на македонскиот и албанскиот блок и за враќање на односите во нормала. Најискрено се надевам дека Република Македонија ќе го зачува внатрешниот идентитет и интегритет и нема да произлезат фатални последици како во поранешните воени жаришта на Балканот.

Гушев: Дали „меѓународната заедница“ за која Вие г. Џозеф говорите е легитимна? Зошто од неа се изоставени можеби најголемите сили во светот, Русија и Кина, а ја нема ниту Индија? И доколку можете, господине Џозеф да ни кажете кој е критериумот за една држава да биде членка на „меѓународната заедница“ која Вие во Извештајот ја споменувате?

Џозеф: Подетални информации по ова прашање можете да најдете на интернет. За една држава да биде членка на „меѓународна заедница“ најважна е нејзината економска моќ.

Гушев: Значи ли тоа дека, на пример, Тајван може да се смета за член на „меѓународната заедница“?

Џозеф: Да, може.

Ѓорѓиевски: Господине Џозеф, Вие рековте дека во 1990 година сте биле правник во администрацијата на САД и сте работеле во НАТО, а имате и познавање на меѓународното право, па што мислите за една константна практика на САД и на другите западни земји, кои постојано го кршат меѓународното право, на пример, прекршен е Договорот за антибалистичко оружје со градењето на одбранбениот штит во САД, а од друга страна овие земји се повикуваат на меѓународното право кога тоа им е потребно. На пример, кога беше затворен американскиот дипломат во Белград, САД се повикуваше на меѓународното право. И како ние да бидеме сигурни дека доколку потпишеме договор со Република Грција, тој ќе се почитува, кога Грција веќе еднаш го прекрши меѓународното право кога ни воведо санкции?

Џозеф: Јас не сум компетентен да дадам одговор на ова прашање, а ако Ве интересира зошто САД го крши меѓународното право, јавете се во амбасадата на САД да Ви одговорат.

Ѓорѓиевски: Но, јас Ве прашав само за мислење!?

Џозеф: Добро, ако е за мислење, јас мислам дека ние не го кршиме меѓународното право и тоа што Вие го кажавте е само еден пример и не претставува доказ.

Ѓорѓиевски: Еве уште еден пример: САД фрлаа и фрлаат касетни бомби во Југославија, Ирак и Авганистан. И прашав како ние да бидеме сигурни дека нашиот договор со Република Грција ќе се почитува, кога САД и Вашата „меѓународна заедница“ се дволични?

Џозеф: Мојата земја е демократска земја, таа го слуша гласот на народот и јас сум срекен што сум Американец и можам секогаш да се јавам на мојата влада и тие секогаш ќе ме ислушаат.

Спироска, која трпеливо чекаше да дојде до збор, сакаше пред г. Џозеф да даде еден мал коментар на Извештајот на МКГ од 10 декември 2001 година, а во којшто ќе бидат имплементирани и некои нејзини прашања:

- **прво**, името на Извештајот не одговара на неговата содржина, затоа што само една третина од Извештајот реално е посветена на спорот во врска со името на Република Македонија и Република Грција, а другиот дел е посветен на Рамковниот договор, што пак од своја страна влече заклучоци *sui generis*;

- **второ**, прашањето за поимот „меѓународна заедница“ не само што не е неважно туку е од исклучително значење за сите, а во овој случај особено за Република Македонија, бидејќи токму во овие 33 страници од овој извештај се среќаваат и имаат пресудна улога категории од типот (покрај оној главниот „меѓународна заедница“): „меѓународно влијание“, „меѓународни стандарди“, „меѓународно право“, „меѓународно правна практика“ и слично;

- **трето**, карактеристика на Извештајот што ми го привлече вниманието уште при првото читање, е конфузијата на поими: мешање на поимот „граѓанска држава“ со поимот „етничка држава“, во смисла пропагирање држава - *demos* преку елементи на држава - *ethnos*, зашто Република Македонија како граѓанска држава во вистинска смисла на зборот не бара Македонци и Албанци туку трпи само единствени и лојални граѓани. Понатаму, одредницата „Антиохридска фракција“⁶⁰⁷ е несоодветен термин. Јас сум охриѓанка и мене лично овој термин ме навредува;

- **четврто**, во Извештајот постојано се зборува за Македонци и Албанци, и пак Македонци и Албанци, и пак Македонци и Албанци. Што со другите етнички малцинства, каде се тие?;

- **петто**, се согласувам со Вас дека Извештајот е само предлог, а не наредба, но дека има влијание врз насоките на дејствување на државите, е несомнено. Со оглед на авторитетот што го ужива МКГ во таканаречената „меѓународна заедница“ и оној на Република Македонија како ПЈРепублика Македонија, јасно е што Македонија нема право да бара, затоа што и да бара нема да добие;

- **шесто**, едно конкретно прашање, на кое не мора да одговорите: Дали верувате дека Република Македонија и Република Грција директно, без меѓународни посредници, поефикасно би го решиле спорот со името? И самиот рековте дека верувате во директен дијалог по ова прашање;

- **седмо**, колку навистина верувате дека е ова договор за мир? Имануел Кант рекол дека оној договор кој во себе содржи предуслови за војна не е договор за мир. А Вашиот извештај е токму таков. Цитирам: ‘Речиси сите отстапки направени од страна на Скопје ќе бидат унилатерални и нереципрочни’. На пример, предлогот не предвидува рецензии на грчките учебници, за етничките македонски топоними во Грција или пак декларација за македонското наследство

⁶⁰⁷ Одредницата „антиохридска фракција“ се среќава на повеќе наврати во Извештајот на МКГ.

во Грција.⁶⁰⁸ *А сето ова, затоа што поинакво решение, цитирам: ‘...би ја изложило Грција на изолација и исмевање во меѓународната заедница’.*⁶⁰⁹ *А што е со Република Македонија? Дали помисливте на неа и покрај тоа што не разбираам какво е тоа исмевање на меѓународната заедница;*

- **осмо**, знам дека претерав и узурпирав многу повеќе време од дозволеното, но Ве молам да ме поштедите од дипломатскиот одговор дека прашањето за името се актуелизира токму сега и од Република Македонија се бара покрај оние отстапки во однос на Грција уште и отстапки во однос на НАТО и ОБСЕ, зашто тоа го бара нејзината стабилност и безбедност. Ваквиот одговор речиси имплицира дека војната во Македонија била претходно режирана, а решението на спорот во врска со името била златна резерва за подигнување на рејтингот на т.н. „меѓународна заедница“.

Џозеф: Поимот „меѓународна заедница“ во Извештајот не е од голема важност, а неа ја сочинуваат пет држави: САД, Англија, Франција, Италија и Германија!

Спироска: *Дали можеби Кина?*

Џозеф: Не! Во врска со Вашето прашање за местото на другите малцинства во Рамковниот договор, јас сметам дека нивното место треба да биде во тој договор. А во врска со „антиохридската фракција“, сите знаеме како таа настана. Што се однесува до отстапките на Република Македонија спрема НАТО и ОБСЕ, ние сметаме дека улогата на НАТО и ОБСЕ е од голема важност за стабилноста и безбедноста на Вашата држава. Така сме процениле преку нашите аналитичари. Во врска, пак, со отстапките, не прави отстапки само Вашата држава, туку отстапки прави и Грција, а вашите отстапки не се ништо друго туку само свечено потврдување на обврската на Република Македонија како членка на УНЕСКО.

(По интервенцијата и укажувањето од наша страна дека во Извештајот има цитат во кој изречно се вели дека „отстапките на Скопје се унилатерални и нересипрочни“, Џозеф заклучува):

- Добро, како што реков, се согласувам со вас, дека овој Извештај не е совршен, но ако вие можете да направите нешто подобро, јас ќе ви речам „браво“!

Георгиев: *Дали тие седум точки⁶¹⁰ во кои се предвидени отстапувањата, не се услов за создавање нов конфликт, во смисла Грција да не би запрела на наведените отстапки?*

Џозеф: Ќе ви кажам нешто во доверба. Тие отстапки претставуваат само „eye wash“ (плакнење очи) за Грците!⁶¹¹

⁶⁰⁸ Извештај на МКГ, 10 декември 2001 година; стр. 32.

⁶⁰⁹ Исто; стр. 32.

⁶¹⁰ Исто; стр. 28, 29.

⁶¹¹ Благодарност до г. Едвард Џозеф за средбата одржана на 21 март 2002 година на Правниот факултет во Скопје. Од г. Џозеф беше побарано негово размислување за оваа средба, но тој не покажа добра волја да одговори на нашето барање.

ПРОЦЕСОТ Е ПОВАЖЕН ОД РЕШЕНИЕТО ЗА ИМЕТО⁶¹²

Во врска со *Рамковниот договор*, господинот Вајт, без да добие конкретно прашање, уште од самиот почеток на разговорот кажа дека тоа е изворен договор, јасен, кус и прецизен и нуди решение. За разлика од Договорот од Дејтон, кој има 70 страници и никој не го разбрал, Рамковниот имал 5 и бил јасен во секој негов сегмент. Барем сите го прочитале. Во врска со Рамковниот договор тој уште изјави дека, најважното нешто во него е дека таму Република Македонија е именувана со нејзиното уставно име, а не со скратеницата ФИРОМ. Во врска со Извештајот тврди дека сè уште може да се најдат и други решенија, дека во целост не се согласува со него, но, засега е единствената солучија која би ја прифатила грчката страна. Дури и тоа, дека оној што го напишал тој извештај не би имал ништо против ако не сè прифати, се додека не се најде нешто друго.

– Господине Вајт, како настана Извештајот на МКГ за Балканот, број 122?

Вајт: Извештајот настана бидејќи личност од Скопје, Република Македонија, (инсистираше да не ја именува) го иницира неговото создавање, но не го спровела на дело т.е. „не го напишала“. Потоа изјави дека „топката“ се префрлила на друга организација (која исто така не ја именува) и кога во МКГ увиделе дека нема кој да го напише тоа, собрале тим и го започнале процесот. „Процесот е поважен од решението“. Иако смета дека Р. Македонија и меѓународната заедница требале тоа сами да го решат, сепак овој извештај го смета како помош, како чекор кон решавање на проблемот. Исто така знае дека меѓународната јавност, САД и Република Грција многу се вознемириле за настанувањето на Извештајот, кој според нив само го забавува процесот и патот кон решението.

На прашањето дали ги смета за релевантни политички фигури и фактори луѓето кои го потпишале т.е. го поддржале Извештајот, вели дека спо-

---

⁶¹² Разговорот со г. Николас Вајт - еден од вработените во МКГ, официјално од мај 2002 година, е воден кон средината на 2002 година. Иако тој во МКГ беше релативно кусо време, целосно е запознат со прашањата што ја засегаат Р. Македонија и меѓународната јавност. Интервјуто беше направено во хотел Вараждин, Селце, Р. Хрватска за време на Летниот универзитет за европска интеграција, кој траеше од 24 до 31 август 2002. Господинот Вајт беше предавач, а за време на предавањето во рамките на Летниот универзитет, кое му претходеше на интервјуто, господинот Вајт беше запрашан дали бил во Република Македонија и во каква мисија? Тој ни кажа дека бил во Република Македонија, за време на конфликтот, заедно со тим од двајца Бугари, двајца Грци, Албанец, и дека нивната задача била да постигнат привремено примирје меѓу двете војувани страни. Господинот беше горд на тоа што успеал да ги натера градоначалниците (од регионите каде што има мнозинство Албанци) да контактираат со локалната полиција и тоа неколку пати, со цел за нивна поблиска соработка.

ред него постојат политичари кои би се согласиле на сè и такви кои не се согласуваат на ништо.

– *Што мислите за македонското малцинство во Република Грција а воедно и за македонското малцинство во другите земји-соседи на Република Македонија ?*

Вајт: Република Грција треба да си ги среди односите со националностите исто како и Франција. Знаете, Франција има проблеми со Баските. И не само проблемот со македонското малцинство, туку општо, со сите националности. Односот што го има Република Грција со националностите ме згрозува. За Република Македонија треба да станат важни Македонците, не само во Република Грција, туку и во другите соседни земји. Република Македонија треба да им го посвети вниманието коешто тие го заслужуваат. Македонската интелигенција треба да направи таква стратегија која би ги опфатила сите Македонци во соседните земји без да има претензии за менување на границите.

– *Зарем не мислите дека тоа ќе ги загрози добрососедските односи на Република Македонија, со оглед на фактот дека се работи за чувствителни прашања?*

Вајт: Зависи како ќе се направи тоа. Не смее да се изостави помошта која Република Македонија може да ја добие од меѓународната заедница. Сметам дека не постои ни една јазична, религиозна, културна и етнички нормална граница во светот, освен, секако, границата меѓу Англија и Франција. Затоа е нормално да настануваат проблеми од таков тип, за кои секогаш постои решение. Во врска со албанското малцинство во Република Македонија сметам дека само со нивно високо едуцирање ќе се створи генерација на Албанци, која ќе се истакнува секаде и така во Република Македонија ќе биде подобро. Едуцираното малцинство е важно за соживот во државата.

– *Ваше видување на конфликтот кој настана во Република Македонија, март 2001 година?*

Вајт: Конфликтот во Република Македонија настана по грешка. Имено, во Танушевци се скарале дилерите од Албанија и локалната македонска полиција. Тука не беше однапред испланиран конфликтот како во други кризни подрачја во светот, иако мало влијание имало од Косово и невнимателното чување на границата со Косово, од каде се увезе разгорувањето (ескалирањето) на конфликтот.

– *Според Вас кој е виновник за тоа?*

Вајт: Сметам дека најголем виновник е КФОР кој не ја чувал границата како што било договорено. Сепак најголемо влијание конфликтот да прерасне во мала војна имаше Република Македонија. Власта во Република Македонија им ветувала многу нешта на малцинствата, кои подоцна не ги исполни со години. На пример, високо образование, па така веќе деликатната ситуација се проширила во поголеми размери кои повторно, потенцирам, не беа планирани.

– *А кој е интересот на САД во Република Македонија?*

Вајт: САД немаат и не сакаат да имаат интерес во Република Македонија. Тоа е проблем кој не беше планиран, а на кој требаше брзо да се интервенира и да се сопре за да не добие размери на војна како во другите балкански земји.

– *Што е со преголемото вложување од страна на „меѓународната заедница“ конкретно за Албанците, а помалото интересирање за Македонците?*

Вајт: Меѓународната заедница вложи во изградба и реновирање на куќи во кризните подрачја. Поголема помош од веќе постоечката, не е возможна, бидејќи за источниот дел од Македонија требаат поголеми средства за обнова на цели индустрии кои не работат. Реактивирањето на тие фабрики за нив е прескапо и за сега ќе мора да почека.

Николас Вајт – член на МКГ

КОНТАКТИ СО ДРУГИ ЧЛЕНОВИ НА МКГ И СТРАНСКИ ПРОФЕСОРИ

Со намера да чуеме мислења и на други членови на МКГ, решивме да оствариме барем некаков контакт и со некои од нив, покрај со г. Едвард Џозеф. Иницијативата ја покренa професорот Шкарик, кој нѝ ги посочи личностите кои, покрај нивното светско реноме, имаат врска со темата на овој извештај, со актуелните настани поврзани со нашата земја и од кои, се надевавме, дека ќе добиеме барем некаков коментар на Извештајот чиј редактор е МКГ. На списокот на членови на МКГ со кои одлучивме да контактираме меѓу другите се најдоа и лица како: О. А. Санчез, М. Ахтисари, М. Абрамовиц, У. Е. Јенсен, М. Рокар, Џ. Сорос и др., но и лица кои немаат никаква врска со МКГ, како М. Чосудовски. Најпрвин се одлучивме за контакт со г. О. А. Санчез, како добитник на Нобеловата награда за мир поради неговата напорна работа за постигнување на мир во Централна Америка (The Arias Plan) но, и како познат поборник за мир во светот и демилитаризација на секоја држава. Тој, исто така, е голем критичар на земјите кои произведуваат и увезуваат оружје. Уште еден плус да контактираме со господин О. А. Санчес беше и тоа што *Уставот на Костарика*, како еден од најмировните устави на светот, е преведен на македонски јазик во книгата „*Мирот и уставите*“ од Светомир Шкарик и Тадаказу Фукасе, така што ни беше достапен и нам. Тоа беа некои од причините кои кај нас ја поттикнаа желбата да стапиме во контакт со г. Оскар Ариас Санчез кој, меѓу другото, е член и на МКГ. Не можејќи да ја пронајдеме неговата адреса за да му се обратиме и да му го испратиме нашето писмо, како и книгата во која е преведен Уставот на Костарика од 1949 година најпрвин, преку Интернет, се обравивме до канцелариите на МКГ (Париз, Вашингтон, Брисел и Њујорк) тие да нѝ упатат како да стапиме во контакт со него. Одговори добивме од Брисел и Вашингтон, но, сепак, најмногу ни помогнаа од канцеларијата во Париз кои и ни дадоа адреса од *Фондацијата за мир* чиј основач е г. О.А. Санчез. Понатаму испративме уште едно писмо и до Фондацијата, а одговор добивме од асистентката на Санчез:

Драги пријатели, го примивме Вашето барање за мислењето на д-р Ариас околу Извештајот на МКГ за Македонија и неговиот предлог за решавање на спорот за името на државата. За несреќа, д-р Ариас беше на пат, и затоа не беше во можност да ви ги даде неговите одговори досега. Бидејќи 20 април веќе е поминат, не знам дали сè уште сте заинтересирани за неговите размислувања, но доколку имам можност да дискутирам со него, ќе го запрашам за неговото мислење и ќе ве известам. Поздрав: Џули Витман, асистент на д-р Ариас Санчез.

По овој љубезен одговор ние испративме уште едно писмо на кое се надеваме дека ќе добиеме одговор во најскоро време. Имено, во писмото со кое му се обраќаме на Санчез бараме од него да даде свое мислење за Извештајот до-

колку е запознат, бидејќи и самиот тој е член на оваа организација. Исто така го покануваме да дојде да нè посети во Република Македонија за да би можеле и лично да поразговараме. Особено ќе ни биде драго доколку го добиеме неговото мислење кое, како и секое друго, многу ќе ни значи. Но одговор, за жал, не добивме. Меѓу личностите од коишто успеавме да добиеме одговор по нашето барање беше и М. Чосудовски (професор по економија на Универзитетот во Отава). Тој е член на антивоеното движење во Канада и има доста опширно пишувано за војната во Југославија. Неговите публикации се објавени на повеќе од 20 јазици, што само по себе говори за способностите на оваа личност. Со оглед на фактот што аналитички ја следи состојбата на Балканот, доста често ја анализира и состојбата во која се наоѓа и Република Македонија (на релација-интересите на големите сили) давајќи свој критички осврт. Бидејќи успеавме да се запознаеме со некои од неговите публикации, решивме да контактираме и со него (иако тој не е член на МКГ) за да би добиле негово мислење за Извештајот што го изготви МКГ. Веднаш по нашето испратено барање добивме негов потврден одговор, од што се гледа дека тој е спремен во секое време да контактира (па дури и со нас како студенти) за прашања од областа што ја проучува. Во писмото кое тој ни го испрати немаше негов коментар за Извештајот, но сепак имаше негов став за карактерот на МКГ која го изготви извештајот:

МКГ е инструмент на Вашингтон, таа е поддржана од Џорџ Сорос, Вашингтон го поддржуваше тероризмот, со цел да ја дестабилизира Република Македонија и да ги инкорпорира своите марионети (пр. Ахмети) во фокусот на избирачката демократија. МКГ како инструмент на надворешната политика на САД не е решение, туку е фактор кој придонесува за кризата. Ова не можам да го адресирам кон прашањето Македонија - Грција, но би се сомневал во организација која тактички го поддржува тероризмот. Поздрав, Мајкл Чосудовски.

Исто така писмо испративме и до Уфе Елеман Јенсен (член на МКГ и министер на Данска 1994 год.) кој воедно го поддржал признавањето на Република Македонија под уставното име. И тој најпрво покажа интерес да контактира со нас со ветување дека негов коментар ќе добиеме преку електронска пошта, но одговорот не го добивме:

Сега сум во Естонија - кога ќе си дојдам дома викендов ќе ви пратам одговор на вашите прашања. Во меѓувреме вие можете да истражувате за тоа што се дебатирало во Европскиот парламент во јануари 1993г. - кога како претседател на Советот на министрите учествувал во многу жешка дебата, поддржувајќи го вашиот независен статус и употребата на вашето вистинско име. Уфе Елеман Јенсен.

Од другите членови на МКГ со кои се обидовме да контактираме и на кои исто така уредно им испративме писма со наши скромни барања да разбереме нешто повеќе, сè уште немаме добиено никаков одговор. Меѓу тие личности се и: Џ. Сорос; М. Ахтисари; М. Абрамовиц; М. Рокар, Весли Кларк и др. Иако од ниедна од овие личности не добивме конкретен одговор на нашите прашања, ние сепак сме задоволни што покажаа барем и најмал интерес да контактираат со нас.

КОНТАКТИ СО АМБАСАДИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА⁶¹³

Турска амбасада⁶¹⁴

Ставот за спорот и за Извештајот на МКГ не бевме во можност да го добиеме во писмена форма бидејќи тогаш би бил официјален став на Република Турција. Овој пат добивме само лично мислење. Бидејќи немавме диктафон, разговорот беше запишан во најглавни црти кои, склопени во текст, изгледаат вака: На 16 мај 2002 бевме примени од страна на помошникот на амбасадорот, господин Север. Тој прво ни го прочита мислењето на турскиот амбасадор што беше напишано, па потоа и неговиот личен став.

Најпрво со гордост ни рече дека РТ беше и е прва земја која ја призна Република Македонија под уставното име, народот, црквата и територијалниот интегритет. Исто така ни рече дека Република Македонија не требало да го смени ни знамето со Сонцето на Виргина поради притисокот на Република Грција, и дека европските држави, па дури и ООН, неправилно се однесувале спрема Република Македонија. За спорот со името, Турција силно се спротивставува на какво било менување на името на Република Македонија и дека е преседан во ООН да се преговара за името и како е примена Р. Македонија во ООН под кратенката ФИРОМ. Во врска со *Извештајот на МКГ* рече дека е до некаде позитивен, но не и реален, па дури и провокативен. Исто така, нагласи дека Извештајот предизвикува размислување на таа тема но, сепак не е реален. Додека, пак, за „антиохридската фракција“ рече дека секој кој е против просперитетот на државата било на економски или на политички план од која било заедница, е не само анти Договорот туку и против Македонија.

Кога го запрашавме што мисли за *Охридскиот рамковен договор*, тој ни рече дека Рамковниот договор не ги опфаќа сите проблеми и дека не е потполно реален но, тоа беше најдоброто решение за да се избегне поголема војна, бидејќи во време на војна, каков и да е договор е подобар од никаков. Но, исто така рече дека со овој договор турската заедница која според некои е со повеќе од 6% останала надвор, како и другите помали заедници. Тој исто така ни рече дека другите заедници треба да бидат застапени најмалку со 5% во Парламентот. И Турците би требало да имаат свој претставник, бидејќи тие се

⁶¹³ Во оваа секција ги презентираме направените разговори и неуспешните обиди за интервјуа со шефовите на дипломатските мисии на некои странски држави во Р. Македонија.

⁶¹⁴ Интервјуто ни беше овозможено од страна на секретарката Дилек Ханм, на која многу ѝ се благодаруваме. Два дена пред интервјуто прашањата беа доставени и имајќи предвид колку време треба да се влезе во процедура на дипломатските одговори, ова интервју беше дури и пребрзо. Иако времето беше кусо, сепак тие се потрудија одговорите и предлозите да бидат што пообјективни и попрецизни.

распространети низ целата територија и не верувам дека на избори би можеле да имаат барем еден претставник во Парламентот. Интересно е тоа што ни изјави дека во сите службени документи на релација НАТО-САД-Турција, па и со Македонија, под кратенката ПЈРепублика Македонија која се користи под притисок на Грција, исто така под притисок на Турција долу стои и уставното име, Македонија. Се надеваме дека ќе успееме да ни дадат еден примерок од документ кој ја докажува оваа изјава.

Кога го запрашавме што мисли за употребата на знамињата дали треба да се употребуваат знамињата на заедниците, ни одговори негативно. Ни беше кажано дека турскиот став е дека сите држави треба да го употребуваат државното знаме бидејќи тоа е нивно обележје, како и тоа дека сите мораат да бидат лојални граѓани на Република Македонија. Неговиот став е дека ако другите заедници постават нивни знамиња, Турците не би требало бидејќи Република Македонија како нивна држава ја респектираат и дека со тој чин би ги погазиле добрите односи со неа. Исто така ни соопштија дека ги осудуваат сквернавењата на црквите, поточно на Лешочкиот манастир. Ни објасни и дека тие што го направиле тоа, ако се Муслимани повеќе не се, бидејќи Исламот забранува уништување на други верски објекти. Реагираа и сочувствуваа со случувањата во Битола за време на немилите настани. Во врска со образовниот систем мислењето е дека треба малку повеќе да се обрне внимание и на турската заедница бидејќи имаат само основно, додека во средното образование има само три предмети на турски јазик. Кога го запрашавме за имплементацијата на Рамковниот договор, ни рече дека ако се врши во едно побрзо темпо и без дополнителни менувања, цит.: „*може да донесе мир и стабилност иако договорот потполно не е реален и фер*“. На крај, ни соопшти дека за секое идно прашање Република Македонија има каде да побара помош од каква било природа, а таа земја е пријателска Турција.

Германска амбасада

– Амбасадоре, кое е вашето мислење за Извештајот на МКГ?

Буркарт: Извештајот на МКГ дава детален преглед на проблематиката околу прашањето за името. Извештајот ја сместува оваа проблематика во нејзиното историско окружување и ја појаснува актуелноста пред заднината на кризата во минатата година. Во основа го делам мислењето во анализата на МКГ, која на прашањето за идентитетот, во врска со прашањето на името му придава големо значење. Се разбира, некои точки во Извештајот не се веќе на ниво на времето. Спроведувањето на Рамковниот договор се движи напред. Исто така, денес сме во нова ситуација и кај предлог-решенијата кои се однесуваат, на пример, на присуството на НАТО и ОБСЕ во 2002 година. Сепак, Извештајот на МКГ нуди опширна слика на ситуацијата без да се изгуби погледот врз битното.

– *Како го оценувате Рамковниот договор и кои се, според вас, позитивните и негативните аспекти од неговата (не)имплементација?*

Буркарт: Рамковниот договор е изработен и потпишан во август 2001 година, од релевантни политички сили во Република Македонија. Тој го запре вооружениот конфликт и беше изгласан од македонскиот парламент, а спроведувањето досега се одвива задоволително и покрај помалите и поголеми пречки. Овој успех не ќе беше можен, ако во Договорот не беа опфатени важните теми за учесниците. Се разбира дека спроведувањето на Рамковниот договор во секојдневниот живот е потешко отколку што е напишано во текстот. Само регулирањето на употребата на јазиците е предусловено со опширни промени во администрацијата, па дури и во изборот и обуката на вработените. Нешто слично и тоа во поголем обем е при неговото воведување во локалната самоуправа. Сега се дадени правните предуслови за подобро заедништво меѓу етникумите во Република Македонија и тоа позитивно ќе се одрази во секојдневниот живот, веројатно не веднаш и за секого, меѓутоа секој ден сè повеќе. Овој развој, се разбира, мора да биде придружуван од спремноста да се контактира меѓусебно. Тоа не може да се постигне само со правна регулатива. Меѓутоа, реалноста ќе мора да ги приближи разните етникуми, ако се сака да се спроведат потребните реформи во земјата. На својот пат кон Европа, Република Македонија мора да изоди уште долг пат. Тоа може да се направи ако во иднина поинаку се постават тежишните точки; да споменам само некои од нив: образованието, стопанството, екологијата и реформата на социјалниот систем, тие мора да се во првите точки од дневниот ред, а не прашањето како најдобро може да се направи оградување еден од друг. И тука важи старата изрека: *Целината е толку јака колку што е јака најслабата алка*. Интерни рововски борби Р. Македонија нема да ја придвижат ниту еден чекор напред.

– *Што мислите за спорот за името меѓу Република Македонија и Република Грција и вашиот предлог за негово разрешување?*

Буркарт: Извештајот на МКГ во својот трикратен осврт содржи интересно појдовно стојалиште за спогодбено решение. Не без причина меѓу приоритетните точки е билатерален договор меѓу Атина и Скопје. Ако двете земји се согласат за прашањето на името, решението сигурно нема да биде опструвано од меѓународната заедница. Генерално се залагам за прагматично решение. Официјалното име секако мора да го оправда сопствениот идентитет. Во секојдневниот живот меѓутоа, Македонија ќе остане тоа што е, имено Македонија, исто како што Сојузната Република во обичниот говор се вика Германија.⁶¹⁵

⁶¹⁵ „Се надевам дека овие одговори понатаму ќе ви помогнат. Со пријателски поздрави, Буркарт с.р.“. Во времето на изготвувањето на интервјуто, 17 мај 2002 година, неговата екселенција Буркарт беше амбасадор и неговиот мандат заврши набргу подоцна, јуни/јули. Интервјуто беше добиено автентично на германски јазик, во писмена форма, и преведено од судски преведувач.

Италијанска амбасада

Обидот за разговор со италијанскиот амбасадор беше неуспешен поради неговата презафатеност. Меѓутоа имавме неофицијален разговор со еден од вработените во Амбасадата кој рече дека со задоволство ќе ни одговори на прашањата. Кога ги виде прашањата, не беше расположен да ни одговори, но сепак, во неофицијалниот разговор, имаше многу негативен став во врска со спорот за името на нашата земја со Република Грција. Имено, не се согласува дека треба да се зачува името Македонија, туку дека треба да се смени во некое друго име, на пример, Скопје или нешто слично. Кога го замолив да ги запише овие предлози дури и „неофицијално“ па макар и како личен став, најљубезно бевме одбиени дека никој од Амбасадата не може да даде изјава или став. Така и ние „неофицијално“ одлучивме да ја напишеме во форма во која ни ја кажаа.

*За време на поделбата на Македонија во Букурешт (1913)
Италија ја поддржувала позицијата на Бугарија,
а на Самитот на НАТО во Букурешт (2008), во врска со спорот за името,
ја поддржа позицијата на Грција.*

НЕУСПЕШНИ ОБИДИ ЗА СРЕДБА

1. На заедничката средба решивме разговорот да го водиме со *господи- нот Чедомир Кралевски* – тогашен координатор на пратеничката група на ВМРО- ДПМНЕ, кој би можел да ни го изнесе ставот на (тогаш) владејачката партија во врска со Извештајот понуден од МКГ.⁶¹⁶ Бидејќи г. Краљевски мораше да присуствува на седниците на Собранието, од негова страна ни беше понудено разговорот да го водиме со г. Кирил Андоновски, претседател на Законодавно-правната комисија при Собранието на Република Македонија. Првиот пат го побаравме на 29-ти април 2002 г. кога не можевме да стапиме во контакт ниту со него, ниту со неговата секретарка. Следниот обид беше на 9-ти мај, 2002 г. во 15:35 часот, кога г. Андоновски беше на ручек, а неговата љубезна секретарка не знаеше дали воопшто ќе се врати во канцеларијата. Третиот обид беше на 10-ти мај во 10:30 часот, кога г. Андоновски сè уште не беше пристигнат во својата канцеларија, а истиот ден во 12:00 часот, исто така не беше во својата канцеларија. Следниот обид беше на 13-ти мај, во 16:20 часот, г. Андоновски не беше повторно во својата канцеларија. Последниот, петти, обид да стапиме во контакт со г. Андоновски беше на 14-ти мај во 9:15 часот, кога тој, исто како и порано, не беше во својата канцеларија.

2. Обидот за разговор со *проф. д-р Васил Тупурковски*⁶¹⁷ беше неуспешен и покрај тоа што љубезно побаравме да разговараме со него неколку пати. Првиот обид беше на 26-ти април 2002 год. преку канцеларијата на неговата партија, Демократска алтернатива. Вториот обид беше на 29-ти април, кога ни беше речено дека би можеле да се сретнеме со него по завршувањето на првوماјските и велигденските празници (од 1 до 6 мај). По завршувањето на празниците, на 9 мај 2002 год. професор Васил Тупурковски, кој воедно е и претседател на ДА, заминува на службен пат. Ни беше понудено да разговараме со секретарот на ДА.

***

⁶¹⁶ Обид за контакт со претставник од ВМРО-ДПМНЕ.

⁶¹⁷ Проф. д-р Васил Тупурковски е редовен професор по *Меѓународно јавно право* на Правниот факултет „Јустинијан Први“ - Скопје. Тој беше специјален пратеник на претседателот на Р. Македонија - г. Киро Глигоров, пред приемот на РМ во ООН. Во ова својство тој беше директно инволвиран во спорот за името. Но, своите погледи за ова прашање тој пошироко ги образложи дури во 2008 година, во разговор со новинарот на неделникот *Фокус* – Јадранка Костова.

КРУПНА ИСТОРИСКА ГРЕШКА НА ГЛИГОРОВ⁶¹⁸

– Зошто не се валоризираше поддршката на Буш сениор?

Тупурковски: Јавноста во Македонија никогаш не дозна дека писмото од Буш го излобирал јас со тогашниот заменик на потсекретарот на САД за Балканот - Ралф Џонсон. Тоа писмо мене ми беше пратено 24 часа пред да биде упатено на претседателот Глигоров. Јас му го упатив на Глигоров, а тој писмото го препрати до лобито. И лобито за да направи конфузија и да стекне некаква позиција, да речам, заслуга за тоа, писмото ми го испрати мене со покриен број на факс, затоа што оригинално произлезе од кај мене во Вашингтон. Такви детски и инфантилни игри во едни историски мигови, мене не ме импресионираа. Писмото стигна во Македонија и не знам колку тука беше афирмирано, но првичниот сигнал од официјален Вашингтон е дека Македонија има перспектива и дека можеме да вршиме притисок за прием во ООН. На таа основа делував и сигурен сум дека ако беше послушано, во отсуство на единствена надворешна политика на Европа, кога Франција и Велика Британија како постојани членки на Советот за безбедност беа без обврска да ја поддржат Грција, а да ја респектираат повелбата на ООН што базира на принципот на универзалност, Македонија ќе беше членка под уставното име. Сè уште во Грција немаше идеја на кој начин ќе може да се злоупотреби сувереното право на еден народ и на една земја да ги определи своите државни атрибути. Сè уште немаше јасна политичка линија, ниту пак поддршка за нејзината нејаснотија.

– Последиците од овие стратешки гершки ги чувствуваме и сега?

Тупурковски: Секако дека историјата тоа ќе го оцени како крупна историска грешка и лично ќе му ја препише на претседателот Глигоров. Јас сум сигурен дека на тоа подоцна кумуваше и поддршката на Владата, на политичката гарнитура на Бранко Црвенковски.

– Таа структура на СДСМ е мајстор за манипулација со јавното мислење. Иако постојано се повторуваше дека Македонија нема да го промени своето име, дека 100-на држави не признале веќе под уставното име.. И сега наеднаш сите политиарите, исти експерти, исти новинари наеднаш свртеа од петта брзина ворикверц. И народот сега треба да го свари тоа без потрес?! Кога разговарав со Вас пред три години на оваа тема, кога тие патриотски се удираа во гради како ќе сочуваат името, Вие рековте дека „власта само не подготвува за промена на името кое порано или подоцна ќе се одигра, затоа што тие свесно или несвесно веќе го прифатиле тоа“. А во

---

⁶¹⁸ Ова е дел од интервју на д-р Васил Тупурковски преземено од неделникот Фокус, бр. 666, од 4 април 2008 година.

претходниот период Вие бевте наречен велепредавник, затоа што сте сослушале некаква таква понуда од европски фактори?

Тупурковски: Прво, јас никогаш не сум преговарал за името и никогаш не би си го дозволил тоа. Значи други, прифаќајќи ја конкретната содржина на *Привремената спогодба*, прифатија дека под покровителство на ООН ќе преговараат и ќе постигнат компромис, што уште тогаш било јасно дека еден ден ќе стигне понуда со која што можеби и ние нема да бидеме среќни. Исто така, бидејќи е „компромис“ во прашање и Грција наводно немаше да биде среќна, но Грција дипломатски постапи многу помудро и нè надитри. Грција на почетокот екстремно стоеше на позицијата дека не смее да има ништо од зборот Македонија во името на северниот народ, а ние појдовме од позиција на уставното име. Движејќи се кон компромис, Грција денеска прифаќа дека ние сме Македонија, но бара некоја географска одредница, а ние стоиме и понатака на позицијата на „уставното име“. Кога сте прифатиле на тој начин да разговарате со таков мандат, сосема е сигурно дека меѓународната заедница на крајот ќе ве натера да го платите цехот на вашите сопствени одлуки.

– *Само пред неколку години Црвенковски порача дека „баш сака да го види тој маж кој ќе го промени името“. Деновиве, пак, најави дека е прифатлива некаква додавка на името!?*

Тупурковски: Тоа ви велама, ќе најдете неверојатни диспропорции во изнесените ставови и во однесувањето во политичка смисла, во конкретните преземени акции.

– *Остана без реакција вашата иницијатива од пред неколку години за развивање на специјални односи со Грција?*

Тупурковски: Ако сакавме да ги анализираме работите, ако не сакаме да се криеме зад лажниот патриотизам, тогаш специјалните односи ќе беа излез за Македонија. Јас излегов со пишана декларација за специјални односи и од тогаш поминаа шест години. Денеска сме во ситуација комплетно да ги расипеме односите, сме во ситуација веќе да се покренат објективни прашања на субината на грчкиот капитал во РМ, кој сега веќе не е само грчки туку има примено и наши национални карактеристики. Денеска сме во ситуација да доживеете понатамошна територијална изолација, да се оддалечите од решавањето на интересите на 200 - 300 илјади Македонци од Егејска Македонија кога веќе има реална критична маса тие да се разрешат во нивна корист. И тоа не можете да го скриете со лажна еуфорија како патриотизам.

– *Имате добри релации со одредени грчки политичари како до Папандреу, Папуљас... Сметате дека тие ќе прифатат вакви специјални односи?*

Тупурковски: Еден дел од овие луѓе ги познавам од раните 80-ти години. Со Папандреу сме генерација, а Папуљас е постар. Но, никогаш сум немал проблем да разговарам со нив од позиција на Македонец. Убеден сум дека Грција ќе прифатеше специјални односи со Македонија, затоа што на крајот на краиштата таму беа и сега се свесни колку се изолирани и колку дополнителни притисоци ќе трпат.

– *Колку можат да одолеат на притисокот на еден американски претседател, во моментот најмоќната светска сила?*

Тупурковски: Порано помалку, сега повеќе, затоа што и самата грчка политика е целосно свесна дека веќе не е главна геостратежиска важност за САД. Во времето на студената војна Грција на некој начин беше блокада за пробивот на црноморската флота на Советскиот Сојуз во топлите мориња и таму беа американски бази. Веќе одамна ги нема американските бази, а сега крупниот фактор е пренесен во Турција, бидејќи Турција е регионот каде што Америка ги преселила своите воени капацитети и своите геостратежиски интереси на Блискиот и на Средниот Исток. А и во една друга смисла Турција е извонредно значајна како секуларна држава. Турција е пример на кој начин евентуално фундаментализмот би можел да биде потиснат или изрегулиран во секуларни исламски општества каде што полека ќе пробиваат форми на демократија.

– *Во евентуален грчко-турски спор, предноста од Вашингтон ќе биде дадена на Турција?*

Тупурковски: Само на турските воени сили им е практично признаено правото и секогаш биле оправдувани во интервенцијата кога ќе проценат дека се губи или се загорзува секуларниот карактер на државата која што е оставена како аманет од Ататурк. Под тие околности, бидејќи Турција добива голем степен на важност, во Грција се разбира многу убаво дека нема да биде поддржана во евентуален судир со Турција.

– *Значи вие прогнозираате дека грчките претставници во Букурешт можат да бидат многу ригидни?*

Тупурковски: За нив нема да биде лесно да бидат флексибилни, бидејќи такви позиции заземаа, но мислам дека тоа се сериозни преговарачки обиди да се спаси честа.

– *Каков епилог предвидувате?*

Тупурковски: Мислам дека заради инсистирањето на Буш постојат можности ова да се разреши. Сè помалку се можностите тие разлики да се разрешат по пат на компромис и тогаш алтернативата е промена на референцата од ООН. Ние со предлогот на Нимиц повеќе не разговараме за уставното име, тоа е ставено како дел од комплексниот пакет, но една катастрофална референца на меѓународна комуникација ФИРОМ заменуваме за друга поприфатлива.

– *Одредбата од последниот пакет на Нимиц дека никој нема право на ексклузивна употреба на придавката македонски доби различни толкувања. Од супер понуди, до загрозување на сè што е македонско. Можеме ли, како што се случува кога некои работи не се доволно прецизни, потоа ова да се толкува со духот на пакетот како што и од Рамковниот договор се отиде многу подалеку од оправдување дека е сè во духот на охридскиот договор?*

Тупурковски: Околу ексклузивноста, јас не знам што ни е нас повеќе во интерес: да имаме ексклузивно право на македонскиот простор што во суштина

не можеме да го оствариме или, пак, за нас е многу значајно Македонците од Егејска Македонија, односно од Грција или од Бугарија да можат да прогласат македонски институции, да отворат можност за школување на мајчин македонски јазик. На тој начин ние немаме ексклузивни права, но ги делиме со автентични претставници на етничкиот простор Македонија. Денеска, кој може да ги спречи во Грција да го наречат аеродромот „Македонија“? Да, слушаам аргументи дека на тој начин би се загрозил националниот идентитет, но јас би бил внимателен и би сакал да го приоценам од секој аспект. Не мислам деак тоа е возможно. Нашиот национален идентитет во историска смисла не е спорен. А самите го релативизираме затоа што немаме стабилна држава што оди во нормален колосек, со забрзано темпо на економски и социјален план.

– *Околу тој фамозен разговор со Алојз Мок. Ви било ли понудено за промена на името, Македонија, да добиете 3 милијарди долари, но и брза асицијација во ЕУ?*

Тупурковски: Пакетот што ми го пренесе Мок беше во време кога јас веќе имав дадено оставка. Мок само ми ги пренесе пораките од Мицотакис кои што му биле дадени нему, бидејќи тие се партии од иста политичка ориентација.

– *Кое име беше понудено?*

Тупурковски: Немаше разговор за конкретно име. Никогаш не сум преговарал за името. Јас верувам дека има други формули и ги понудив. Пакетот предвидувае економска поддршка, затоа што на секој му е јасно дека само низ економски развој ќе се стабилизираме и легитимираме. Тој предлагаше гаранција за безбедност од Советот за безбедност, значи една избалансирана формула за поддршка од Исток и Запад, од Кина, Русија од едната страна и Франција, Велика Британија и Америка од другата страна. Значи уште тогаш ќе се ослободевме од проблемот на територијалниот интегритет и неговата несигурност и конечно асицијација во ЕУ како сигурен пат за влез. Таа понуда во 1992 година ќе беше крајно корисна за РМ, а ја жртвуваме само како некој за да биде прогласен за предавник.

2

ПРЕДЛОГОТ НА МЕТЈУ НИМИЦ (9. XI. 2005)

*Преговарачкиот процес за спорот со името главно се одвива во адвокатската канцеларија на медијаторот **Метју Нимиц** во Њујорк (САД)*

**КОЈ Е МЕТЈУ НИМИЦ
И ШТО СОДРЖАТ НЕГОВИТЕ ПРЕДЛОЗИ ОД 2005?
ТЕКСТОВИ**

Адвокатот Нимиц бил асистент во персоналот на претседателот на САД Линдон Џонсон; советник на државниот секретар на САД; државен потсекретар за безбедност; специјален пратеник за Балканот на претседателот Бил Клинтон; специјален претставник на Генералниот секретар на ООН во грчко-македонскиот спор...

За волја на вистината, предлогот на Нимиц претставува чекор напред во дефинирањето на македонскиот јазик во однос на практиката на Советот на Европа, со која македонскиот јазик се обезличува како „јазик на граѓаните на ПЈРМ“.

Татјана Петрушевска

•

Па, нека му ја мисли апостол Павле дали во видението видел Грк или Македонец. Ако сака да го примат во ЕУ, можеби и ќе се размисли и премисли. А и Господ ќе треба да размисли со какви непостојни имиња за народи се служи во Своите писанија! Ако сака да го примат и Него во ЕУ, се разбира. Оти, Европа покажа дека може и без него, повеќепати.

Венко Андоновски

КОЈ Е МЕТЈУ НИМИЦ!?⁶¹⁹

1. Метју Нимиц⁶²⁰ е личен, специјален претставник на Генералниот секретар на ООН – Бан Ки Мун во грчко-македонскиот спор за „разликите околу името“, поставен на 23 декември 1999 година,⁶²¹ по повлекувањето, поради лични причини, на претходниот претставник, прво на Бутрос Бутрос Гали, па потоа и на Кофи Анан - Сајрус Венс⁶²², поставен на 1 август 1993 година.⁶²³ Следствено, сè што е изложено во последната точка од претходниот поднаслов од текстов важи во целина и во овој контекст.

2. Внимателното читање на релевантните одредби од Резолуцијата 817/93 на Советот за безбедност на ООН, појаснува дека правно-технички, обврската⁶²⁴ на преговарачките страни – РГ и РМ се состои само во започну-

⁶¹⁹ Автор на овој труд е д-р Татјана Петрушевска - професор на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје по предметите *Меѓународно јавно право*, *Право на Европска унија* и *Меѓународни организации*.

⁶²⁰ Се родил во 1939, меѓу другите активности, бил асистент во персоналот на американскиот претседател Линдон Џонсон (1967-1969), советник на државниот секретар на САД (1977-1980), државен потсекретар за безбедност, помош, наука и технологија (1980), специјален пратеник на американскиот претседател Бил Клинтон за Балканот (1994-1995), партнер во адвокатската канцеларија Paul-Wiss-Rifkin-Wharton-Garrison. (<http://www.theipa.org/aboutipa/barbios/tl> и <http://www.americanpresidnt.org>).

⁶²¹ Види на: <http://un.org.news/press/dots/1999/19991223.sga717.doc.html>.

⁶²² Се родил во Кларксбург - Западна Вирџинија на 27 март 1917 година, а почина на 12 јануари 2002 во Њујорк. Бил дипломец на Правниот факултет при Универзитетот Јеил (1942); државен секретар на САД (1977-1980) во администрацијата на Џими Картер; еден од копретседателите на Раководниот комитет на Конференцијата за поранешна Југославија, кој заедно со Лорд Овен во 1992 му предлага на Генералниот секретар на ООН - Бутрос Бутрос Гали одобрување група од воен, полициски и цивилен персонал што би ја оценувала ситуацијата на теренот и би подготвила извештај во врска со евентуално позиционирање посебна мисија за чување на мирот во РМ; специјален пратеник на Генералниот секретар на ООН во процесот на решавање на југословенската криза, именуван во согласност со *Резолуцијата 817/93* на Советот за безбедност на ООН. (en.wikipedia.org/wiki/cayrus_vance; <http://dosfan.lib.uic.edu/erc/secretaries/cvance/htm>). Во текот на специјалното претставување на Генералниот секретар на ООН во преговорите меѓу РМ и РГ беше постигната *Времената согласност за нормализација на односите* (13.09.1995), но не и компромис во врска со „разликите околу името“.

⁶²³ Види на: <http://www.un.org/french/news/oss/ffsrsg/htm>.

⁶²⁴ Се разбира, во оваа прилика, за момент, ги оставаме настрана одредбите на меѓународното право, па и на правото на Организацијата што се прекршени со Резолуцијата што е предмет на нашава анализа. Со оглед на фактот дека обврската заснована врз кршење на правото и не е вистинска обврска, поимот “обврска” слободно би можеле да го ставиме под знак наводници. Но, од друга страна, неспорно е дека постои недвосмислена обврска според општото меѓународно право за сите држави, сите меѓусебни спорови да ги решаваат преку примена на мирни (политички/ дипломатски или правосудни) методи/техники.

вање и водење преговори во врска со „разликите околу името“, бидејќи освен постоење спор во врска со името, никаде не е констатирано дека постои спор околу кое било друго прашање. Во директна врска со вака дефинираната обврска е и обврската на ООН да посредува само постоечкиот/утврдениот/дефинираниот спор. Обратно, не постои обврска за Организацијата да практикува медијација во контекст на кои било други прашања што го надминуваат контекстот на спорот како таков. Евентуалното проширување на активностите од страна на специјалниот пратеник и во оваа сфера би подразбирало самоволно, надвор од секаква утврдена процедура редефинирање на широчината на спорот, и со тоа, ново кршење на правото на Организацијата. Значи, ниту неговиот претходник, ниту Метју Нимиц има мандат да навлегува во прашања што го надминуваат, условно говорејќи, иако тоа никогаш не може да биде условно, техничкото манипулирање со името на РМ во рамките на ООН, на мултилатерално и на билатерално ниво РМ – РГ, т.е. да излегува од рамката на содржината на Резолуцијата 817/93 и да третира прашања што подразбираат историја, култура, традиции, наследство - редефинирајќи го, односно, доведувајќи го во прашање идентитетот на Македонците и на Македонија.

3. Како заклучок, Метју Нимиц е личноста која од 1999 година во име на Генералниот секретар на ООН, односно во нејзино име го посредува македонско-грчкиот спор, овозможувајќи го, олеснувајќи го, поттурнувајќи го, преку давање предлози некогаш само до едната, некогаш само до другата, или понекогаш, истовремено до двете страни. Таков е случајот и со неговиот последен предлог што на 8 ноември 2005 година⁶²⁵ официјално му го соопшти на вонредниот и ополномоштен амбасадор на РМ во САД и истовремено преговарач на РМ во спорот со РГ – Никола Димитров, предлог што веќе следниот ден, на 09.XI.2005 беше обзнанет како предлог на ООН.⁶²⁶ Значи, иако си ја обезбеди неофицијалната налепница „документ на Нимиц“, „предлог на Нимиц“, „предлози на Нимиц“, односно „пакет на Нимиц“ под која веќе фигурира во дипломатијата, политиката, журналистиката, па дури и во науката, особено во РМ, хартијата, во основа, склопена од Метју Нимиц е официјален документ на ООН.⁶²⁷

Каков документ е оној што го содржи Предлогот на Нимиц?

1. Хартијата што го содржи предлогот на Нимиц по обем е кус документ, сè на сè шест страници на кои е отпечатен само главен текст, без фусноти и без крајни забелешки.

2. Содржината на Документот опфаќа три наслови:

⁶²⁵ Види на: <http://www.2dw-world.de/macedonian/temamace/1.157161.1.html>.

⁶²⁶ Види на: <http://www.A1.com.mk/vesti/default.asp2vestid=52476;52442;52458;52425;52444>.

⁶²⁷ Текстот на *Документот* види го на: <http://macedonian-heritage.92/officialDocument/Ni-metz/html>.

- „Протокол за употреба на името во рамките на Организацијата на Обединетите нации“;

- „Нацрт на предложената Резолуција на Советот за безбедност“ и

- „Прилог 1 кон Резолуцијата _____ (2005) на Советот за безбедност“.

3. Дури и при најповршното читање на Документот паѓаат во очи следниве негови карактеристики:

- голема сличност на дел од предлозите содржани во него со дел од предлозите содржани во претходно анализираниот *Извештај на Меѓународната кризна група* од 10.XII.2001;⁶²⁸

- конфузност, нејасност, дво(повеќе)смисленост на формулациите на предлозите што остава простор за различни толкувања и објаснувања, односно за бројни проблеми во процесот на нивното применување што нужно би следувало доколку предлозите беа прифатени од РМ и од РГ;

- од меѓународно-правна гледна точка неправилност/неиздржаност на определени поими, посебно во првиот и во третиот наслов;

- несоодветност на конкретни наслови (првиот и последниот) со содржината наведена под нив;

- непотребно повторување на идентичен предлог во контекст, односно, под наслов што логички и јазично воопшто не би требал да ја третира содржината што фактички ја има;

- занимавање со прашања, односно нудење решенија за прашања што формално-правно го надминуваат мандатот на ООН т.е. на нејзиниот претставник во конкретниов спор;

- изнесување предлози, односно давање предлози за дефиниции што го доведуваат во прашање националниот идентитет на граѓаните на РМ, односно народносниот супстрат на РМ како национална држава на македонскиот народ;

- следствено, Документот не содржи само еден предлог, туку повеќе предлози „врзани“ во пакет што преку, наводно, формално повикување на правото на ООН, никако не значи афирмација на клучните принципи и правила на општото меѓународно право во конкретен случај, туку негово ново кршење, како своевиден дополнителен преседан со далекусежни негативни реперкусии и во однос на РМ и по меѓународниот правен поредок во целина.

Анализа на предлозите на Нимиц

1. Првиот наслов од Документот гласи: „Протокол за употреба на името во рамките на Организацијата на Обединетите нации“. Употребата на поимот „протокол“ во првиот наслов од Документот навидум се чини како чисто техничко прашање. Но, таа воопшто не е лишена од суштина. Имено,

⁶²⁸ Види детално кај Петрушевска Т., *ibid*; стр. 328 и понатаму.

називот на првиот дел од Документот „протокол“⁶²⁹ во меѓународно-правната доктрина и практика се употребува најмалку во три значења:

- прво, како назив за меѓународен договор, најчесто, или склучен на поедноставен начин, во поедноставена форма (иако поедноставувањето воопшто не мора да значи отсуство на ратификација) или за дополнителен договор, договор што следува откако друг договор претходно бил склучен, т.е. додатен договор како надополнување, или делумно или целосно објаснување на постоечки договор, кој не функционира самостојно, туку како придодаден кон првиот/основниот. Во случајов е потполно јасно, дека не станува збор за документ кој би имал карактер на договор како билатерален правен акт, иако, поради мошне раширената употреба на поимот „протокол“ токму во опишаното значење, постои извесна опасност при *prima vista* читање недоволно упатените лица да добијат погрешен впечаток дека станува збор за договор околу кој е постигната некаква согласност меѓу страните што се во прашање која тие, откако ја постигнале, ѝ ја доставуваат на ООН;

- второ, како синоним за записник, односно, како назив на документ во кој се забележани текот и резултатите од конкретен разговор, преговарање, договарање меѓу претставниците на меѓународно-правните субјекти кои преговараат/ преговарале, како доказ за договореното, одлученото или направеното. Имајќи го предвид фактот дека во Њујорк во континуитет се одвиваат различни рунди грчко-македонски преговори, називот „протокол“ има способност да заведе во насока на заклучок дека во него се впишани конкретни резултати од заемно договореното, во кој случај, токму овој назив би бил сосема соодветен. Но, фактот што Документот на Нимиц следниот ден по обзnanувањето беше одбиен од страна на РГ, експлицитно говори дека воопшто не се работи за записник од недвосмислено договорено на релација РМ-РГ и

- трето, како вкупност за облици/форми на однесување во меѓудржавните односи, т.е. како назив за правила на однесување со кои се уредуваат и олеснуваат неопходните контакти меѓу државните органи, како синоним за церемонијал/меѓународна куртоазија (*comitas gentium*). Можеби на втор поглед, откако ќе се апсолвира содржината на текстот што следува по цитираниот наслов, „добронамерниот“ читател ќе си дозволи да констатира дека најверојатно, поимот „протокол“ бил употребен како ознака само за еден аспект на начинот на меѓународно/меѓудржавно однесување, имено, начинот на меѓународно/ меѓудржавно обраќање кон РМ, под имиња што консекутивно се наведуваат како предлози. Меѓутоа, „добронамерниот“ толкувач не би смеел да биде толку „добронамерен“ за да го заборава фактот дека правилата на однесување/обраќање на меѓународен/меѓудржавен план настанале поради потребата од почитување на достоинството на секоја од државите - членки на меѓународната заедница во согласност со когентниот принцип суверена рамно-

⁶²⁹ Грч. *protos* - прв + *kollao* - залепува, зацврстува, приврзува т.е. записник, формулар, правила на етикета/етикетија; правила на церемонијал.

правност на државите. За разлика од изреченово, предлозите за меѓународно обраќање кон РМ поместени во Документот на Нимиц значат фрлање на колена на достоинството на РМ, односно, нејзин третман на далеку понеповолен начин од која било друга суверена држава. Токму поради овој очигледен факт, поимот „протокол“ дури и употребен во ова, последново, навидум најсоодветно значење, не ѝ одговара на суштината на решенијата што следуваат, односно на природата на самата хартија како таква – предлог/нацрт договор меѓу државите кои „разговараат за разликите околу името“.

2. Формулацијата на целиот наслов наведува на сосема логичен заклучок дека неговата содржина се исцрпува со предлози за употреба на името на РМ само во рамките на ООН. Меѓутоа, фактички, во рамките на така формулираниот наслов се дефинира и предлог за обраќањето на РГ кон РМ во билатералните односи. Очигледно, формулацијата на насловот не ѝ одговара на содржината наведена под него, односно, содржината на текстот што следува по насловот е поширока од самиот наслов.

3. Попрецизно, во содржинска смисла, првиот наслов ги содржи следниве предлози:

- прво, алтернативна формулација на формалното/официјалното име на РМ (или Republika Makedonija или Republic of Macedonia). Едната алтернација – уставното име на РМ напишано на латиница не е оригинален предлог на Метју Нимиц, туку предлог веќе изложен во *Извештајот број 122 на МКГ* од 10.XII.2001 година.⁶³⁰ Втората алтернација – уставното име на РМ на англиски јазик (не ми е јасно дали намерно или случајно без неопходниот член – the Republic of Macedonia – во согласност со правилото на англискиот јазик за пишување на потполните официјални уставни имиња на државите), поради дискретноста на целиот преговарачки процес, не ми е познато дали воопшто некогаш била на маса, или е изворен предлог на Нимиц. Во секој случај, формулацијата на алтернативите не е доволно јасна, дали предлогот се состои во тоа да биде договорена само една од двете варијанти, или и Republika Makedonija и Republic of Macedonia да бидат кумулативно две симултани варијанти во игра, со можност за избор на употребата на една од нив во секој конкретен случај;

- второ, можност за употреба и на други преводи, на пример, Republique Macedoine, но од предлогот не е доволно јасно дали и тие други варијанти на превод на уставното име на РМ, се официјално име на РМ. Систематското толкување на целината на овој дел од Документот дозволува толкување дека тоа не е случај, но сепак, сериозноста на проблематиката што се регулира, во најмала рака бара максимална прецизност со отстранување на секаква двосмисленост на употребените формулации. Инаку, примената на изразот „на пример“, наведува на заклучок дека француската варијанта е земена *exempli causa*, не како конечна, затворена бројка можности;

⁶³⁰ Види опширно кај Петрушевска Т., *ibid*; стр. 334 и понатаму.

- трето, алтернатива Republika Makedonija како формално име да се користи во мултилатерални договори, спогодби, коминикеа, резолуции итн., со фуснота „За Republika Makedonija“. Овој предлог е само разработка на предлогот за употреба на споменатото официјално име во мултилатералниот механизам на ООН содржан во *Извештајот на МКГ* – заедничко им е мултилатералното ниво на комуникација/обраќање, веќе анализирано во контекст на претходниот текст и на него посебно не се задржувам. Останува сосема нејасна потребата од внесување фуснота со наведената содржина која, практично, ништо не појаснува. Неупатените во спорот и во евентуалниот начин на негово разрешување од различни делови од светот на кои македонскиот јазик ама баш ништо не им значи, никако нема да бидат во состојба да разберат за која тоа држава се употребува официјалното име Republika Makedonija;

- четврто, во прифатената официјална меѓународна употреба да се користи и обраќањето со Republic of Macedonia, при што повторно не е јасен ниту соодносот/обемот на употребата на двете алтернативи, ниту карактерот на приликите во кои би се користела секоја од нив, детализирана погоре во текстов;

- петто, Секретаријатот на ООН да ја користи алтернативата Republika Makedonija, во рамките на ООН. Овој предлог, во потполност е преземање на кореспондентниот од *Извештајот на МКГ* на чија анализа во претходно поместениот текст повторно повикувам;

- шесто, државите-членки на ООН и другите страни во обраќањето кон РМ можат да употребуваат една од двете алтернативи. И овој предлог делумно е копирање на предлогот што МКГ во *Извештајот бр. 122* го изложува во однос на употребата на уставното име на РМ напишано на латиница од страна на државите-членки на ЕУ и на НАТО и негово проширување со додавање и на англиската варијанта како алтернатива. Но, за жал, и во овој контекст останува истата нејаснотија нотирана во два наврата погоре во текстов;

- седмо, РГ во обраќањето кон РМ може исто така да го кристи името Republika Makedonija – Skopje. Логиката на овој предлог е идентична со онаа содржана во предлогот на МКГ во *Извештајот бр. 122*, имено посебна формула на обраќање на РГ кон РМ, со тоа што МКП ја предлагаше одредницата „Горна Македонија“;⁶³¹ - неофицијалното, кусото име да биде една од следниве три алтернативи - Republika Makedonija, Republic of Macedonia или Republika Makedonija – Skopje.

4. Крајно поедноставените анализи на предлозите содржани во овој дел од Документот него го карактеризираат како сублимација/еманација на т.н. „двојна формула“ која долго време е на маса во Њујорк. Треба ли посебно да се потцртува дека тоа ни оддалеку не е случај, бидејќи двојната формула подразбира обраќање кон РМ под нејзиното уставно име без никакви моди-

⁶³¹ Детална елаборација на неприфатливоста на првиот дел од ваквата одредница до цртичката во текстот посветен на *Извештајот 122 на МКГ*, како и на фактот што нејзината неприфатливост само се зголемува со она што следува по тирето; Види кај Петрушевска Т., Ibid; стр. 334 и понатаму.

фикации од страна на сите други држави и во рамките на сите мултилатерални документи и форуми, а само од страна на РГ, строго билатерално, обраќање кон РМ под одредница што би била заемно/билатерално прифатлива.

5. Во темпорална смисла, предложените алтернативи на официјалното и на неофицијалното име Документот сугерираат нивно користење во следниве временски рамки:

- од 2006 до 2009 година, временска отсечка што воопшто не е објаснета од каде произлегува, односно, кои се причините поради токму таквото нејзино дефинирање, но која во светлината на претстојното решавање на финалниот статус на Косово и на рedefинираниот статус на РМ со Рамковниот договор од 2001, би морала да наведува на крајна претпазливост и

- од 2009 до 2021 година, подолг, но и релативно појасен (не и докрај јасен) проток од време бидејќи е објаснет на следниов начин - за 2021 Нимиц предлага Генералниот секретар на ООН да назначи специјален претставник кој ќе се консултира со засегнатите страни (РМ и РГ) и ќе им даде препораки на Генералниот секретар и на Советот за безбедност дали да има измени во Протоколот за именување во ООН. Со други зборови, предлозите на Нимиц, дури и кога би биле прифатливи и прифатени од двете страни, не би предизвикувале трајни реперкусии, туку би значеле ново привремено решение, до некоја нова прилика кога нови лица во својство на специјални претставници на Генералниот секретар на ООН би си организирале нови „игранки“ практикувајќи ги своите преговарачки, убедувачки, пишувачки способности. Значи, нови мониторирања, инспекторирања, опсервирања, набљудувања, надгледувања, проблематизирања на македонскиот народ и на македонската држава, со нови можности за обезличувања, разнебитувања и исчезнувања.

6. Насловот на вториот дел од Документот гласи: „*Нацрт на предложената резолуција на Советот за безбедност*“. Нацртот содржи предлози за сите составни делови што вообичено ги содржат резолуциите на Советот за безбедност – Преамбула, Изрека (или Диспозитив) и Преодни и завршни одредби.

7. За првиот дел од драфт документот – *Преамбулата*, Нимиц предлага да се повикува на:

- резолуциите 817 и 845 (1993), со други зборови, на актите со кои веќе еднаш беше прекршено меѓународното право, за жал, и овојпат, како негово продолжено кршење, а не како надминување на неправото со конечно инсталирање право и

- на потребата резолуцијата што следува да биде во функција на јакнење на мирот и безбедноста во Југоисточна Европа и унапредување на односите меѓу соседите, што како флоскула не е во ниту еден аспект спорна, освен ако не се соголи од празната реторика и не се фрли во светлината на темелниот постулат на секој правен поредок, вклучително и на меѓународниот – владеење на правото, за да токму неговото брутално кршење се покаже како сериозна основа за нарушување на меѓународниот/регионалниот мир и безбедност.

8. За вториот дел од драфт документот – *Диспозитивот*, Нимиц предлага да се состои од следниве делови:

- еден дел што ги содржи предлозите веќе изложени во првиот наслов, значително зајакнати со обврска ниту една од државите во спорот ниту нивен официјален составен дел во меѓународна употреба во кое било време (на кој било јазик) да не го користи само, односно самостојно името „Македонија“. Ова решение формулирано врз реципрочна основа би требало да изгледа доволно „ферско“ за да биде „испиено“ без никакво противење. Но, реципроцитетот во обврската за воздржување, не е во состојба да го „покрие“ фактот дека со евентуалното прифаќање на овој предлог РМ се самолишува од историското право/стекнатото право на употреба на поимот „Македонија“ и во историска и во актуелна смисла. Во оваа точка, се одзема континуитетот на македонската историја, со што предлагачот драстично ги надминува рамките на мандатот што ѝ е доделен на ООН со цитираните резолуции;

- втор дел што го повторува предложеното во врска со временската точка 2021 година;

- трет дел што содржи препорака до организациите различни од ООН, до владите и до другите официјални страни да ја усвојат погоре наведената официјалната употреба и уште една заемно формулирана обврска за РГ и РМ да се воздржуваат од какви било влијанија во правец на официјалната употреба за која стана збор, од страна на која било влада, официјална страна или меѓународна организација;

- четврт дел што содржи тврдење дека поимот „Македонија“ се користи како ознака за географска област што опфаќа делови на неколку држави во регионот на Југоисточна Европа, вклучително и РМ и РГ, но не и само нив, дека поимот е важен за наследството и долго се поврзува со него со историјата и културата на тие држави, дел што ја поништува целата историја на регионот, прави непрецизен скен на аспект од актуелната ситуација на теренот и не помалку важно, го промовира поимот „Македонија“ како чисто географски регион распослан во (не распарчен меѓу) повеќе држави и со тоа повторно надминувајќи ги рамките на доделениот мандат;

- петти дел што содржи следна реципрочна обврска за двете држави да се воздржуваат од тврдење дека имаат исклучиво право врз поимот „Македонија“ или „македонски“ во историска, географска и во комерцијална смисла;

- шести дел што ја потенцира обврската на двете држави сите меѓусебни прашања да ги решаваат во духот на мир и добрососедство во согласност со меѓународните договори и меѓународното право (апсолутно излишен предлог со оглед на општата меѓународно-правна обврска во нотираната насока) и поддршка од РГ за економскиот и безбедносниот развој на РМ и на зачленувањето на РМ во НАТО и ЕУ (нова непотребно напишана предлог-обврска во светлината на генералната обврска на сите држави за развивање меѓусебни пријателски односи, што меѓудругото, *per definitionem*, ги опфаќаат и предложените ставки;

9. Во *Преодните и завршни одредби* од драфт документот, Нимиц го дефинира датумот на нејзиното евентуално влегување во сила (на 13 ден од нејзиното донесување) и престанувањето на правното дејство исклучиво на оној дел од Привремената согласност што се однесува на „разликите околу името“. Тоа значи дека другите неповолни одредби за РМ содржани во *Привремената согласност*⁶³² би продолжиле да произведуваат правни консеквенции.

10. Третиот наслов гласи „*Прилог 1 кон Резолуцијата _____ (2005) на Советот за безбедност*“. Тој ги содржи истите предлози за името внесени во двата претходни наслова, само групирани на малку поинаков начин.

11. Единствен нов предлог изнесен за првпат во овој наслов е предлогот како придавка со значење македонско/а/и, односно, како националност Македонец/Македонка/Македонци да се користат следниве верзии:

- на Republika Makedonija;
- на Republic of Macedonia;
- на Republic of Macedonia – Skopje,

со што не би бил направен никаков исчекор подалеку од она што и денес функционира во рамките на Советот на Европа, на пример, под флоскулата „граѓани на ПРМ“. За волја на вистината, предлогот на Нимиц прави јасен чекор напред во дефинирањето на македонскиот јазик како македонски (денешна практика во Советот на Европа македонскиот јазик да се обезименува како „јазик на граѓаните на ПРМ“).

---

⁶³² За деталите кај Петрушевска Т., *ibid*; стр. 338 и понатаму.

**КАКО АПОСТОЛ НИМИЦ ЌЕ ЈА ПРЕИМЕНУВА
„ТАА ЗЕМЈА“ МАКЕДОНИЈА, ВО БИБЛИЈАТА!?⁶³³**

„Република Македонија треба да прифати име за меѓународна употреба што се разликува од нејзиното уставно име. Таквото име треба да биде единствено, да важи за Македонија, за Грција и за целата меѓународна заедница. Ваквиот предлог е содржан во документот што им го претставил посредникот Метју Нимиц на преговарачите во македонско-грчкиот спор за името, Никола Димитров и Адамантиос Василакис, завчера во Њујорк“ - ја-вија македонските печатени медиуми во саботата. Државниот врв го отфрли предлогот и предложи „да прави анализи“.

Е па, да анализирам и јас нешто што можеби треба да му се пренесе на Нимиц. Треба некој да му каже дека неговиот предлог сериозно им се заканува не само на Македонија, не само на македонскиот народ, туку и на најпопуларната книга на планетава, источникот на сета светска литература: Библијата ќе мора да претрпи сериозни измени, оти ваква каква што е - не е по мера на Нимиц и на неговиот предлог!?

Македонија е Библиска земја: се споменува во Библијата, како место на кое бил упатен апостол Павле да го шири словото Божјо. Во *Делата на апостолите* од светиот апостол Лука, во Новиот завет, се вели: *„И кога ја напуштија Мизија, тие слегаа во Троада. Преку ноќта имаше Павле видение: стоеше пред него еден човек, Македонец, кој го молеше и му велеше: 'Премини во Македонија и помогни ни'. По тоа видение веднаш посакавме да тргнем за Македонија, бидејќи разбравме дека Господ не повикал таму да го проповедаме Евангелието“* (Дела 16, 8-9).

Тоа е првата појава на Македонец во Библијата именуван со неговото природно (а не само „уставно“) име. Интересно е дека тој не се именува самиот како Македонец, туку тоа го прави Божјиот глас, светиот наратор на Библијата - сезнајниот раскажувач. Јасно се вели, преку раскажувач во трето лице: *„стоеше пред него еден човек, Македонец...“*. Основна одлика на раскажувачот во трето лице, односно - *омнисцентот* (сезнајниот расказан глас), во сите теории на литературата е - дека нема сомневање во вистинитоста на информациите што ги изнесува. Неговите информации се прифаќаат без да подлежат на тест на вистинитост!

Значи, тоа бил Македонец и - точка. Според Нимиц, како и според грчката шовинистичка политика во спорот со името на нашата држава, апостол Павле требало во своето видение да го легитимира човекот, Македонците, па да го праша: дали е Македонец од ФИРОМ или е Македонец од сегашна Гр-

---

⁶³³ Текстот е преземен од списанието за духовни вредности *Премин*, ноември/декември 2007 година; Двоброј 45/46, година VII. Автор на текстот е д-р Венко Андоновски - професор на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ при УКИМ - Скопје, и познат писател и колумнист.

ција? Веројатно Грците би рекле дека тој Македонец, што му се јавил на Павле, воопшто и не бил Македонец, туку Грк, ама Библијата не вели Грк, туку - Македонец. Значи, можно е да бил Македонец од денешна Грција, и јас не го спорам тоа. Ама, бидејќи сегашниве Грци велат дека кај нив никогаш немало и нема ни да има Македонци ниту за лек, сè некако излегува дека тој Македонец бил - од денешна Република Македонија.

Но, бидејќи денешниве Грци не признаваат дека има Македонци во денешна Република Македонија, бидејќи не даваат да постои ни Република Македонија во денешна Европа, следува дека тие и Нимиц директно стануваат против Библијата. Односно, сакаат да покажат дека оној Македонец од Библијата денес нема и не треба да има своја матична земја, дека му припаѓа на некој мртов, непостоен народ (нема правни наследници, стручно кажано). Како таков, тој збор, „Македонец“, останува само „празен“ збор во речникот за кој нема корелат во стварноста, па станува збор за бесмислена роља во Светото Писмо. Е како така, кога се знае дека во Библијата нема ниту ред - бесмисленост и празнословие, и дека празнословието се смета за еден од најголемите гревови? Со таа Нимицова и грчка интерпретација тој Македонец станува „неподобен“ лик во Библијата, па и патувањата на апостол Павле (две мисии за кои сведочи Светото Писмо) - веројатно, не постоеле!? А, и ако постоеле, би требало да бидат политички цензурирани и избришани од Библијата! Оние пасуси каде што се говори за Македонија, треба со амандман да се преиначат на тој начин што наместо „Македонија“ ќе се впише зборот „Грција“, а наместо „Македонец“ ќе се впише зборот „Грк“.

Па, нека му ја мисли апостол Павле дали во видението видел Грк или Македонец. Ако сака да го примат во ЕУ, можеби и ќе се размисли и премисли. А и Господ ќе треба да размисли со какви непостојни имиња за народи се служи во Своите писанија! Ако сака да го примат и Него во ЕУ, се разбира. Оти, Европа покажа дека може и без него, повеќепати. Последен пат беше во 1918 година, кога ја распарчи Неговата Библиска земја, каде што Павле беше го проповедал најраното христијанство на Балканот. Таа година им ја подели Македонија како погача - на Грција (Егејска Македонија), Бугарија (Пиринска Македонија) и на Србија, односно Кралството СХС (Вардарска Македонија). Сега сака да ја ликвидира и последната третина што остана да ја брани честа (веродостојноста) на она фрагментче од Библијата!

Така, Нимиц станува најважниот постмодерен реформатор на палимпсетот Библија. Тој е гениј: прави персифлажа на свети текстови. За таа негова заслуга терба богато да биде награден, со уште некој предлог од наша страна. На пример, за да нема лутење, која Македонија била „стара“, а која „нова“ (каква глупост - да инсистираш да бидеш што постар во време на целосна глобализација која со себе носи само нови нешта), да се предложи да се преименува цела Грција во „Јужна Македонија“. Така и ние би останале „Република Македонија“. И не само тоа: тогаш веројатно не би се справале од каде дошол оној Македонец во Библијата и му влегол во видението на апостол Павле.

Проблемот е само дали и кога тој Македонец ќе влезе во видението на апостолот Нимиц.

**СТАВОВИ И КРИТИКИ
НА ПРЕДЛОГОТ НА НИМИЦ ОД 2005
СТУДЕНТСКИ ЕСЕИ**

Владата на Република Македонија оцени дека предлогот на медијаторот Нимиц е позитивен за Македонија и дека тој е добра основа за решавање на спорот со Грција.

Владо Бучковски

•

Владата ќе направи грешка доколку избрза со одговорот, без претходно детално да направи анализа на она што ни е понудено и да изврши пошироки консултации.

Никола Груевски

•

Ова е сериозен предлог. Треба за него да се размислува како за изворно добра основа за понатамошно договарање со Грција околу овој нејзин проблем со нашето име.

Слободан Чашуле

•

Македонија треба да покаже конструктивност, да го поддржи предлогот како основа за решавање и да продолжине понатаму во разрешувањето на еден јазол којшто трае премногу долго, не истоштува во секој поглед и ги попречува добрите односи со Грција.

Денко Малески

КРИТИКА НА „ПРЕДЛОГОТ НА НИМИЦ“⁶³⁴

Неофицијалниот интегрален текст на предлогот на посредникот Метју Нимиц, за решавање на спорот со Грција за името Република Македонија, беше објавен во весникот *Време* на 13 октомври 2005 година. Предлогот наиде на различни толкувања и оценки од страна на македонските релевантни фактори. Многумина го оценија како добра основа за продолжување на преговорите, други, пак, даваа коментари од типот на тоа дека не обезличува како народ, дека се брише сè што е македонско, дека е велепредавство, трети советуваа да не „бараме влакно во јајце“... Она што нас не иритира е што сите парламентарци, експерти, професори, новинари и други релевантни фактори, самиот предлог си го поставија само како цел за искажување на своето мислење и аргументирање на мислењето на сите други, а ниту еден од нив не се потруди прво да го каже она што го предложил посредникот на јазик разбирлив за пошироките народни маси - за македонските граѓани, бидејќи мислам дека ќе се согласите со нас дека она што беше објавено како превод на оригиналниот текст не е нешто што граѓаните идентично би го протолкувале, а би требало бидејќи не се работи за книга од Толстој, па секој да добие различен впечаток!?

Она што Нимиц го предлага е Република Македонија, на која од 1993 година најголемиот дел од државите ѝ се обраќаат со референцата ПЈРМ (Поранешна Југословенска Република Македонија), од 2006 до 2008 година во сите мултилатерални договори, спогодби, коминикеа, формални резолуции итн., да фигурира како „*Republika Makedonija*“. Исто така во прифатена официјална меѓународна употреба да се користи и обраќањето „*Republic of Macedonia*“, а од страна на Грција „*Republika Makedonija – Skopje*“. Од 2009 година, и понатаму, Секретаријатот во рамките на ОН ќе го користи „*Republic of Macedonia*“.

Според нас, ова е оној дел од предлогот кој е убава увертира за нашата држава, а лоша предигра за Грција. Меѓутоа не смееме да дозволиме да се изградуваме пред да почне главниот дел!?

Она што Нимиц го предлага во Нацртот на предложената резолуција на Советот за безбедност посебно во точката 7, е земање предвид дека „Македонија“ (во оригиналниот текст „*Macedonia*“) се користи за означување на поимите за географската област што опфаќа делови од неколку држави во регионот на Југоисточна Европа, вклучувајќи ги и ПЈРМ и Грција, но и не само нив, и дека поимот „Македонија“ (во оригиналниот текст „*Macedonia*“) е од важност за наследството со кое долго се поврзуваат историјата и културата на неколку од тие земји. Под точка 8, пак, *Нацрт-резолуцијата* предлага: дека

⁶³⁴ Коавтори на овој есеј се Зорица Велковска и Владимир Патчев.

ниту една држава нема да тврди дека има исклучиво право врз терминот „Македонија“ или „македонски“ (во оригиналниот текст „Macedonia“ и „Macedonian“) во историска, географска или во комерцијална смисла.

Интересна е и точката 13, во која се вели дека во 2021 година Генералниот секретар на ООН и на Советот за безбедност ќе назначи претставник кој ќе даде препораки за тоа дали ќе има некакви измени во употребата на името меѓу засегнатите страни. Која е целта на оваа одредба? Ако пред 2021 година Република Македонија и Република Грција постигнат договор околу името, зошто тогаш би имало потреба од назначување на специјален претставник? Впрочем, зошто би требало да има препораки во однос на некакви измени при употребата на името меѓу засегнатите страни? Со ова се доаѓа до заклучок дека и ова решение не е конечно, туку дека претставува уште поголемо заплеткување на јазолот. Ако со ова се сака да се покаже волјата на ООН кон решавање на проблемот преку гаранција на правото на слободен избор на името на сопствената држава, тогаш тешко на оној кој што треба да избира. Ваквата ситуација по малку ни изгледа како крштевање новороденче во црква. Попот - свештеникот не ви дозволува да го крстите детето, само затоа што имало многу други кои го користат истото тоа име.

Вакви случаи во вистинскиот живот апсолутно не се можни, а за жал, еве, се случува токму таквиот проблем да биде предмет на многу полемики меѓу две суверени држави. Таквиот проблем опфаќа многу сфери од односите на обете држави.

Според тоа, се работи за многу посериозна тема и текст кој ја менува првичната слика. Не можете за која било држава да кажете дека името што го користи се однесува само на географската област распослана во повеќе држави што таа ги опфаќа. Името на една држава е она што неа ја карактеризира, нејзините одбележја, нејзината традиција, банкнота, нејзината храна, музика и фолклор, културното богатство, нејзината историја и народ!!! Сите сакаат да пијат од француското вино, да возат германски автомобил, да јадат швајцарски чоколади, да пијат англиски чај (иако не е вкусен, ама англиски е!), да носат шпански и италијански чевли...

Би го запрашале посредникот, како и оние релевантни фактори кои го поддржаа Предлогот кому ќе му ги дадат македонските обележја? Колку ќе им значи ако постоиме како „Republika Makedonija“ или „Republika of Macedonia“ во „глобалното село“, а не постоиме ние - македонскиот народ, македонската музика, македонскиот ајвар, македонското вино, македонскиот денар... македонската историја, која постоеше (каква таква) и пред посредникот и која треба да остане и понатаму?

Тука ќе го посочам и оној дел од предлогот што нуди решение за придавката и националноста, при што се вели дека воопштено можат да се користат две алтернативни верзии на имиња: *Republika Makedonija*; *Republic of Macedonia* и *Republic of Macedonia - Skopje* ќе може да се користи од страна на Грција. Ако е сето тоа така, зошто е толку неопходно да се користи

Republic of Macedonia- Skopje? Нашиот главен град се вика Скопје и е административен, политички и културен центар на Република Македонија, а не на самиот град Скопје! Нашето културно, историско и политичко наследство е македонско и се простира на целата територија на Република Македонија - во Охрид, Струга, Битола, Тетово, Велес, Штип, Струмица, Скопје и други градови. Скопје е наш главен град, исто како што Атина е на Република Грција. Таа не се нарекува Република Грција - Атина, туку само Република Грција. Дали тоа значи дека ние повеќе не ќе можеме да зборуваме за македонските обележја? Дали ние ќе треба да зборуваме за „обележјата на Република Македонија“, за „ајварот на Република Македонија“, за „музиката на Република Македонија“..., за „граѓаните на Република Македонија“!?

За ова да звучи нормално, прифатливо или во краен случај добра основа за понатаму, морате да бидете од друга планета. Македонија веќе во многу работи е единствена со многуте направени промени, па зарем треба да дозволиме и вакво нешто? Посредникот многу прецизно и добро обмислено дава предлог кој дава нешто што овие граѓани на оваа географска област со години го бараат и очекуваат, а тоа на почетокот е уставното име Република Македонија. Меѓутоа, ако добро размислите и прецизно го прочитате неговиот предлог до крајот, тој е нечесен - па дури можам слободно да кажам дека е непристоен предлог! Нè доведува до моментот кога треба да ги ставиме на вага името, на едната страна, и македонското, на другата страна. Па дали изгледа пропорционално? Дали Република Македонија повеќе тежи од сето она што неа ја сочинува?

Во краен случај овие прашања не се за посредникот, туку за нашите македонски релевантни фактори (т.е. „релевантните фактори на Република Македонија“), зашто сметам дека предлогот колку ќе нè израдува пред светот двојно ќе ни создаде проблеми „дома“. Ако се согласиме со тоа дека предлогот е добар почеток (а не можеме ниту да замислиме колку ќе се истенчи до крајот и каков облик ќе добие) и ако не бараме „влакно во јајцето“ ги прашувам нашите „кројачи на судбината“, во нашава држава, како сето тоа тие понатаму ќе го спроведат внатре во нашата европска Република Македонија?

Ќе се задржиме на вториот дел од предлогот, па прашуваме: *Дали ќе треба од македонски народ да станеме „граѓани на Република Македонија“?* Ако одговорот биде потврден, соодветно на условите во предлогот, тогаш, ќе треба да ви посочам неколку работи од аспект на значењето во кое е употребен поимот „македонски народ“ во *Преамбулата на Уставот на РМ*. Самиот поим „македонски народ“ е многу потесен од поимот „граѓани на Република Македонија“. Па тогаш објаснете ми како би звучела денешната Преамбула на Уставот на Република Македонија од 1991? Само да ве потсетам дека на 16 ноември 2001, врз основа на склучениот Рамковен договор од август 2001, со *Амандманот 4* беше сменета *Преамбулата на Уставот на РМ*, која сега гласи вака: „*Граѓаните на Република Македонија, македонскиот народ, како и граѓаните што живеат во нејзините граници, кои се дел од албанскиот народ, турскиот народ, влашкиот народ, српскиот народ, ромскиот народ,*

боињачкиот народ и другите, преземајќи ја одговорноста за сегашноста и иднината на нивната татковина“...

Оттука, убаво се чита кои се граѓани на Република Македонија, а кој е македонскиот народ. Па тогаш, како ќе треба во иднина да гласи Преамбулата на Уставот на Република Македонија? Што ќе напишете на местото на македонскиот народ, како граѓани на Република Македонија, а што на местото на деловите од другите народи (албанскиот, српскиот, турскиот...) кои живеат во границите на Република Македонија, како граѓани на Република Македонија? Дали би напишале на пр. делови од народот на Албанија, на Србија... кои живеат во границите на Република Македонија? Се работи за толку чувствителна тема која може да доведе (а и доведува) до бришење (губење) на македонскиот народ како мнозинство во сопствената држава за сметка на деловите од другите народи кои живеат во границите на Република Македонија како заедници кои не се мнозинство.

Оттука, пак, совршено се поклопува и делот од Протоколот за употреба на името под насловот „Петнаесетгодишен преглед“, каде што стои дека: „Во 2001 година Генералниот секретар на ООН ќе назначи специјален претставник што ќе се консултира со засегнатите страни, во врска со измените на Протоколот за употреба на името“.

Дали ова значи дека во 2001 година однапред бил испланиран ваков предлог текст, кој би требало да следи по воените дејствија, во една пост-Рамковна Македонија? Ако е така, тогаш измената на Преамбулата од Уставот на Република Македонија и потпишувањето на Рамковниот договор се само предуслов за донесување на оваа Нацрт-резолуција. Како што гласи старото правило: „Ќе им дадеме предлог на кој нема да можат да му одолеат!“.

Она што сакам да го посочам е тоа дека не смееме да заборавиме дека Република Македонија е мултинационално општество, дека главниот град, Скопје, е двојазичен, дека имаме два државни универзитети и дека посредникот за тоа не размислил и прецизно не го опфатил, но на крај тоа и не е неговата цел, тоа е наше и ние треба понатаму да го средиме, спроведеме и европски да го живееме!? Прашањето е дали „кројачите на судбината“ во нашава држава, воопшто, помислиле на тоа, дали знаат како ќе го решат, дали ангажирале посредник кој повторно ќе ни помогне со предлог на различни прецизно и обмислено дадени решенија или воопшто не го сметаат за проблем (што би било навистина жално)?

Исто така, многу чувствителна е темата за националниот идентитет. За таа цел познатиот британски историчар Ерик Хобсбаум, во својата книга „Нациите и национализмот“ запишал: „... јас ‘нацијата’ не ја сфаќам како примарна ниту како неменлива социјална целина. Таа исклучително му припаѓа на посебен и историски понов период. Таа е социјален ентитет само додека е во однос со одреден вид на современата територијална држава, ‘нација-држава’, и нема смисла да се расправа за нацијата и за национализмот сè додека и едното и дру-

гото не се однесуваат на тоа.⁶³⁵ Во тој контекст, новата Преамбула и Нацрт-текстот завлегуваат во една контрадикторност. Од една страна Преамбулата започнува со „Граѓаните на Република Македонија“ и го признава националниот идентитет на останатите етнички заедници кои се дел од веќе постојни национални држави! Значи граѓаните на Република Македонија се различни по својот национален идентитет. „Тоа исто така ја имплицира мултипликатноста на така конституираната национална држава и тоа било навистина потребна последица од популарното самоопределување“.⁶³⁶ Од друга страна, Нацрт-текстот го споменува терминот македонски народ. Каде се тука другите националности? Еве уште едно прашање: како во иднина во нашава држава ќе се врши попис на населението и како ќе се изјаснат Македонците во графата националност? Знаеме дека со извршениот попис добиваме процентуална застапеност на националностите во Република Македонија. Сите кои поседуваат државјанство на Република Македонија докажуваат дека се нејзини државјани без разлика дали се Македонци или се дел од народите кои живеат во границите во Република Македонија. Сите тие врз основа на националноста дали можат да се изјаснат како Македонци, Албанци, Срби, Роми и други? Прашањето е дали доколку некој не може во графата националност да се изјасни како Македонец, државјанин на Република Македонија, некој друг ќе може во графата националност, да се изјасни како Албанец, Србин..., државјанин на Република Македонија? Резултатите се исти како и од претходниот пример, сето тоа ја доведува во прашање состојбата на македонскиот народ со деловите од другите народи кои живеат во границите на Република Македонија. Оттука, гледајќи колку е специфична и суптилна оваа тема, не само за поимот национален идентитет, туку и како дел од спорот меѓу Република Македонија и Република Грција, за името Македонија и последиците околу него, Ерик Хобсбаум во својата книга заклучува: „...’нацијата’ и ’национализмот’ веќе не се адекватни термини да се опишат, а да не говориме и да се анализираат, политичките ентитети опишани како такви, па дури и чувствата веќе опишани со тие зборови“.⁶³⁷

Како и да продолжиме и колку и да посочуваме примери, да поставуваме прашања, постојано ни се провлекуваат неколку прашања: *Колку македонската власт е подготвена да влезе во преговори врз основа на предлогот на посредникот Нимиц и докрај разумно да ги издржи? Дали имаме услови и доволно релевантни фактори кои се подготвени да реализираат ваков предлог во нашава држава? И дали е ЧЕСНО спрема македонскиот народ да се прифати ваков предлог?*

Она што после сè знаеме е дека сепак каква помош и да ни дадат, ние сме тие што треба паметно, рационално и чесно да ја искористиме. На крајот да кажеме дека нас предлогот воопшто не нè радува, затоа што „(не) е добра основа за натамошни преговори“. На крај ќе ве потсетиме на познатата изрека: *Негово е да ни понуди, а наше е да не прифатиме!*

⁶³⁵ Ерик Хобсбаум „Нациите и национализмот по 1780 - програма, мит, стварност“; Предговор, стр. 18 и 19.

⁶³⁶ Ерик Хобсбаум, Исто; Глава 1: *Нацијата како новитет: од револуција до либерализам*; стр. 30.

⁶³⁷ Ерик Хобсбаум, Исто; Глава 6: *Национализмот во доцниот дваесетти век*; стр. 263.

СОСТОЈБИ, РЕШЕНИЈА И МИСЛЕЊА ЗА ПРЕДЛОГОТ НА НИМИЦ⁶³⁸

„Спор“ претставува несогласување меѓу најмалку две страни околу некое прашање. Спор може и мора да се нарече, недоразбирањето, спорењето, докажување и барање правда помеѓу две страни. Во конкретниот случај сметаме дека се работи за наметнување волја на една страна (држава) - Република Грција на другите држави, на штета на една држава - Република Македонија. Тоа е ултиматум, практикување и покажување сила. Грција, користејќи ги својата географска положба, историските придобивки, членувањето во ЕУ, НАТО и ООН ја наметнува својата „вистина“ и својот став дека има ексклузивно право единствена да го користи името Македонија. Додека, пак, секоја друга држава не смее името Македонија да го спомене без притоа да ја спомене Грција. Името Македонија не смее ни во мислите да биде име на некоја држава. Ова особено важи кога се работи за соседна држава, која се простира на територијата со векови нарекувана единствено со името Македонија, а дел од нејзината територија насилно и бил одземен. Историските факти, археолошките наоди, пишаните документи се неспорни дека Македонија е една од најстарите организирани држави во Европа. Основана уште пред Атина да стане град-држава, односно Рим да го отпочне своето постоење и оформување на империја. Еден од македонските кралеви, Александар III Македонски, го овековечи името Македонија, засекогаш и остави траги што не можеа да ги избришат освојувачите во вековите што следуваа.

Очигледно македонската историја на Грција не и одговараше, а тоа го потврди и министерот за надворешни работи на Грција, Костас Мицотакис, на Светскиот економски форум во Давос, 5 декември 1991 година. Тој изјави дека проблемите започнуваат од антиката и дека старите Македонци биле Хелени, дека уште повеќе од сите други Хелени биле најзаслужни за ширењето на хеленизмот. А, одеднаш вели тој, кај нашиот северен сосед многумина тврдат дека тие биле наследници на старите Македонци и дека античките Македонци воопшто не биле Хелени.

Но, гледајќи пошироко, ако во политиката се вовлечат и споровите од хеленизмот, сите ќе имаме проблеми, бидејќи со него не се управувало само од Атина и Спарта туку и од Александрија, Антиохија, Палмира, Филадельфија, па дали сега Грција ќе спори со Египет, Турција, Сирија, Јордан?!

На крајот на XX-от век на Балканот се распаѓаше една држава - СФРЈ, а на европската и светската сцена се појавија држави кои своето неotuѓиво право на суверенитет го преточија во самостојни и суверени држави. Тогаш,

---

⁶³⁸ Коавтори на овој есеј се: Вера Костовска, Ивана Ангеловска, Марија Блажевска, Емилија Димиќ и Драгана Кипријановска.

во 1990/91 година, во светското семејство на држави се јавија и го зазедоа своето место државите Република Словенија, Република Хрватска, Република Македонија, Република Босна и Херцеговина, Сојузна Република Југославија, потоа Република Србија и Црна Гора. Република Грција ги разбуди и ги покажа своите националистички страсти и го наметна прашањето за името Македонија, а таа своја желба ја потврдуваа грчките дипломати изнесувајќи различни неосновани, неистинити причини. Една од нив беше онаа за нашето потекло, која е веќе изнесена во текстот (дека старите Македонци биле Хелени). Меѓу изнесените причини кулминираше онаа во која директно се изјавува барањето за промена на името, бидејќи во Република Грција постои географска област „Македонија“ (оваа северна провинција сè до 1988 година се викаше Северна Грција, но со декретот на претседателот на Владата, а не со закон или одлука на Парламентот, се преименува во „Македонија“) од која 51% ѝ припаѓа на Грција и е во нејзин состав. За ова Мицотакис во Давос изјави: *„Ако вашата земја се вика Македонија, со самото тоа нејзиното име содржи аспирација за целата област Македонија. Затоа, во моите размислувања претпоставувам дека Грција може да си дозволи во поволни општини околности да прифати име на вашата држава кое би гласело Република Македонија - Скопје. Тоа би значело дека РМ не ја зафаќа и нема никакви претензии кон областа Македонија, туку ќе се простира само на територија што сега ја означуваат границите на државата чиј главен град е Скопје“.*

Република Македонија, македонскиот народ мора да го смени своето име, својата историја, да се избрише од политичката и етнографската карта, со еден збор да го прифати овој грчки став како единствен, исправен и прифатлив. Членките на ЕУ, оптоварени од историското минато и стварноста, се најдоа во еден нерешлив лавиринт, па така европската дипломатија го виде излезот во ООН. ООН ја отвори вратата во моментот кога македонскиот народ му кажа на сиот демократски свет дека тој има своја суверена и самостојна држава - Република Македонија. Наместо Република Македонија да биде примена во ООН како Република Македонија, таа беше примена под референцата ПЈРМ, во согласност со сите меѓународни акти донесени, признати, задолжителни за државите со кои тие стануваат членки на ООН. Но, за РМ, ООН тие меѓународни акти ги стави во мирување, а името на државата стана референца. Заклучи двете држави да го решат спорот, Генералниот секретар назначи свој претставник кој требаше со двете стани, (а во стварноста со Р. Грција), да изнајде заемно прифатливо решение кое ќе го прифати ООН. Како да не беше доволно тоа што Република Кина, Република Русија и многу други држави не признаа под уставното име Република Македонија. Зарем нашата научна елита, нашата дипломатија, нашите пријатели и поддржувачи немаа осет дека со влегувањето во наметнатиот спор од Грција, Македонија станува заложник на Грција. Исто така, ООН и ЕУ станаа заложници на Грција, Македонија стана заложник на самата себеси, да го докажува она што е докажано, она што Европа и светот, ООН и ЕУ го знаат.

Состојби

- На 7 август 1991 година се донесе Одлука за распишување на референдум. Според член 1 од наведената одлука, се распишува референдум во Република Македонија за претходно изјаснување на граѓаните за суверена и самостојна држава Македонија, со право да стапи во иден сојуз на суверени држави на Југославија;

- На 8 септември 1991 година се одржа референдум (на кој му претходеше усвоената Декларација за независност во првиот повеќепартиски парламент на 25 јануари 1991 година⁶³⁹) на кој од 1.495.807 граѓани со навршени 18 години старост по референдумското прашање: *Дали сте за самостојна Македонија со право да стапи во иден сојуз на суверени држави на Југославија?* излегле на гласање 1.132.981 граѓани односно 75,74% од избирачкото тело на Република Македонија. Од овој број „за“ гласале 1.079.308 (или 72.16% од запишаните граѓани во избирачките списоци или 95.26% од оние кои излегле на гласањето); „против“ гласале 36.639 граѓани (или 2.65% од регистрираните граѓани);⁶⁴⁰

- На 18 септември 1991 година се потврди формалната волја на народот за самостојна држава со Декларацијата за прифаќање на референдумските резултати, во која меѓу другото стои дека: *„...Република Македонија се обврзува да ја базира својата активност во меѓународните односи со почитувањето на меѓународните стандарди и принципи за почитување на територијалниот интегритет и суверенитет, неинтервенирање во меѓународните односи, зајакнување на заедничкиот интерес, доверба и целосна соработка со сите држави и народи“*.⁶⁴¹

- На 17 ноември 1991 е усвоен Уставот на РМ;

- На 17 декември 1991, Собранието на РМ усвои Декларација за меѓународно признавање на РМ како суверена и независна држава, барајќи меѓународно признавање;

- На 6 јануари 1992 година беа донесени два амандмана кои се однесуваа на промената на членовите на Уставот за границата на Република Македонија и на деловите од македонскиот народ кој живее како малцинство во соседните земји (на барање на Бадентеровата комисија односно на Грција);

- На 11 јануари 1992, Бадентеровата Арбитражна меѓународна комисија на Европската заедница утврди став дека Македонија треба да се признае како самостојна и суверена држава и дека *„името Македонија не имплицира територијални претензии спрема нејзините соседни држави“*;

- На 27 јуни 1992 година се донесе Лисабонската декларација во која, меѓу другото, Европската заедница постави услов да се промени името на

---

⁶³⁹ „Службен весник на СРМ“, бр.5/91, Скопје.

⁶⁴⁰ Светомир Шкарик, „Македонија на сите континенти“, Унион Трејд; Скопје, 2000; стр. 46-47.

⁶⁴¹ „Службен весник на РМ“, бр. 42/91, Скопје.

нашата држава и во новото име да го нема зборот Македонија, ниту придавка од тој збор;

- На 8 април 1993 година, со акламација, во Генералното собрание на Обединетите нации, Македонија беше примена како 181-ва полноправна членка на Светската организација;

- Поради противењето и притисоците на Грција, која не го прифаќа уставното име на Република Македонија, зачленувањето во ОН беше направено под привремена референца Поранешна Југословенска Република Македонија;

- Поради несогласувањето со името и државното знаме на РМ, Грција во 1993 година воведо целосно трговско ембарго кон Македонија. Трговската блокада беше во сила 18 месеци, сè до октомври 1995 година, кога Република Македонија го промени државното знаме;

- Република Македонија и Република Грција во рамките на ОН почнаа преговори за надминување на спорот со името со посредство на американските дипломати Сајрус Венс и Метју Нимиц. Односите меѓу двете држави значително се подобрија по потпишувањето на Привремената (билатерална) спогодба за соработка во 1995 година, по укинувањето на едностраното ембарго;

- Во 1996 година тогашниот претседател Киро Глигоров ја промовира британско-ирската формула т.е. формулата за користење на „двојно име“;

- Грција, оспорувајќи го името на РМ, досега имаше поддршка од сите земји-членки на НАТО, освен од Република Турција, која на 6 јануари 1992 година ја призна Република Македонија (по неа и Словенија на 12 јануари) под уставното име.⁶⁴²

Решенија

Решението на спорот е тешко да се предвиди, да се воочи во која насока треба да се концентрира раководството на Р. Македонија. Сајрус Венс, а сега и Метју Нимиц, овластени претставници на Генералниот секретар на ООН ги водат преговорите. Негативно е тоа што се чекаа парламентарните избори, се чекаа новите влади, нови министри за надворешни работи и постојано името на државата остануваше на референцата.

Клучниот исчекор го направи САД признавајќи ѝ го уставното име на државата Република Македонија (ноември 2005 година). Ова го потврдува и мислењето на еден американски аналитичар кој истакна дека Александар ја освои Атина, како и фактот, дека денешна Македонија никогаш не била дел од Грција. Одлуката на САД беше примена со воодушевување и на тоа се остана.

Завршената работа ја презентира медијаторот Нимиц кој предложи двојна формула, толку измешана, со потреба од безброј фусноти. Но, во осно-

⁶⁴² Стојан Андов, *На мој начин*; Матица Македонска, Скопје; 2003, стр. 380.

ва решението се сведува на тоа двојно име - едно за сиот свет и име за Република Грција. Во заднината, пак, изгледа дека никој никогаш не смее да го спомене името Македонија, односно нема македонски народ, нема македонска нација, нема македонска историја, традиција, обичаи, право и што било македонско. Постои држава со името Македонија и само тоа е валидно и вистинито. Со прифаќање на предлогот вековите зад нас ги нема, жртвите, дејците, научните творци, прозата и поезијата, обичаите, ги нема. Република Грција нема што да стравува од илјадниците Македонци со сила иселени од вековните огништа од „нивната“ грчка Македонија. Кога се иселувале т.е. протерувале Македонците од Егејска Македонија им е одземено правото на сопственост (иако имаат докази за тоа) кое е едно од најпочитуваните права во меѓународните заедници. Доказ на сето ова се декларациите кои ги донесовме и во кои стои дека во Грција нема македонско малцинство и дека сите оние граѓани кои ја напуштиле Грција поради трагичните собитија од 1946-1949 година, а биле нејзини државјани, како и нивните наследници немаат никакви права и побарувања во и од Грција. Тоа е уште една причина зошто Република Грција го одолговлекува признавањето на Република Македонија под уставно име.

Република Грција *Предлогот на Нимиц* веднаш го отфрли. Во Република Македонија, власта заседаваше, го поддржа предлогот како добра основа за надминување на спорот. Научните авторитети, од сите полиња на научното дејствување и од практиката одржаа тркалезни маси, укажуваа на штетните последици од предлогот на Нимиц, ѝ укажуваа на Владата, на претседателот на државата, на актуелната дипломатија да биде крајно воздржана и претпазлива.

Мислења

Горан Момировски: *Предлогот на Нимиц содржи три имиња* (8 октомври 2005)

„Синоќа во 18 часот, во Њујорк е соопштена новата формула. Метју Нимиц предлага Република Македонија за внатрешна употреба и во билатералните односи со земјите кои веќе ни признале под уставното име, за Грција ‘Република Македонија - Скопје’, Република Македонија напишано на латиница во меѓународните институции и ОН“.

Според Момировски, овој предлог содржи веќе познати предлози кои биле во оптек изминатите 10-ина години, што значи дека најавената модификација на двојната формула паѓа во вода. Имено, формулацијата Република Македонија-Скопје е повеќе од позната опција, за неа за малку и ќе се расправаше во Собранието на РМ.

*

Весна Велкова: Според предлогот на Нимиц нема Македонци!

„Најновиот предлог на специјалниот пратеник на Генералниот секретар на ООН, Метју Нимиц за уставното име е составен од три точки и два анекса. Првата точка е тројната формула за името; Втората точка се однесува на националноста. Во официјалниот документ на англиски јазик стои дека по националност сме граѓани на Република Македонија, не Македонци. Наместо македонски јазик стои нејасна кратенка МЦДС, која владата ја објаснува како техничка грешка“.

Секаде во меѓународното право една од вредностите кои котираат највисоко е националниот идентитет. Токму оваа вредност е силно загрозувана од овој предлог. А доказите за неспорното постоење на македонскиот народ и нација се повеќе од очигледни и треба да се посочат на оној кој намерно, заради некои други цели одбива да ги види, односно да се соочи со нив и да ги прифати како такви. Со тоа, Грција се покажува во лошо светло пред меѓународната јавност, кршејќи некои од основните човекови слободи и права.

*

Трибина за последниот пакет предлози за името - во организација на СПМ (5 октомври 2005):

Академикот Блаже Ристовски смета дека *„уставното име се почитува макар напишано и на латиница, но многу поважно е прашањето на културниот, националниот и историскиот идентитет. Овој акт е само круна на историските тенденции за негирање на македонскиот народ. Тој е одлучувачки за судбината на македонскиот народ - дали утре ќе бидеме само републикомакедонци. Нека бидеме и ФИРОМ во ЕУ, но да не се однародиме.“*

Проф. д-р Светомир Шкарик: *„Со забраните за придавките македонски - македонски народ, МАНУ, МПЦ, авторите на предлогот сакаат да не обезличат и македонските преговарачи мораат да инсистираат таквите забрани да отпадат. Предлогот на Нимиц е само продолжение на една опасна геополитика на ОН за Македонија, која почна со Рамковниот договор. Временската ограниченост на Резолуцијата и предлогот таа да се претисита за 15 години дестабилизирачки ќе влијае и на Грција и на Македонија, но и воопшто на регионот“.*

С. Шкарик и Б. Ристовски оценуваат дека Владата не треба да брза со затворање на прашањето за името со неповолни предлози како последниот на Нимиц. Тие сметаат дека со последниот предлог на Нимиц, прашањето за името ОН го претвора во декрет за одземање на идентитетот на македонскиот народ. Според нив, подобро е да се чека со години, одошто непромислено да се прифатат штетни решенија за македонскиот национален идентитет.

Проф. Билјана Ванковска смета дека со последниот предлог за името ОН нудат неприфатлива трампа. *„Ни даваат или ни го признаваат името на државата, но се губи името на народот или на нацијата. Маке-*

донци ќе може да бидеме само дома, но надвор не ќе можеме така да се идентификуваме“.

Новинарката **Мирка Велиновска** (има идентичен став со професорката Ванковска), смета дека со Резолуцијата *...се нуди идентитет за по дома*. Со предлогот што е даден од Нимиц не се решава само техничката употреба на името, туку се засегнува националниот идентитет. Прашањето за преговорите веќе не е само техничко - за името, туку е и историско, политичко и цивилизациско. Од македонската власт се бара само да го затвори македонското прашање прифаќајќи однародување и откажување од идентитетот. *„Кај нас политиката е секогаш на прво место. Политичките партии милуваат наместо научни авторитети, докажани луѓе во определени области, да промовираат и да користат авторитети регрутирани од своите политички редови. Правниот проблем со името е ставен ад акта, но затоа политичкиот поглед е на прво и единствено место, разгледувано и практикувано од т.н. авторитети, во Владата, дипломатијата, претседателот на државата. Но, тоа не смее да биде едноставно така. Погоренаведените ставови на нашите правни авторитети, истакнати дејци во својата област во земјата и во странство, нивното аргументирано и издржано мислење, нивната објективност и стручност ни говорат дека тие се и тоа како значаен, круцијален фактор во креирањето на ставот на РМ како држава по предлогот на Нимиц (во конкретниов случај) како и за сите други прашања од значење за нашата држава“.*

*

**СМК: Прашањето за името е затворено на 8 септември 1991!
(10 октомври 2005)**

Тодор Петров: *„Прашањето за името дефинитивно е затворено со референдумот одржан на 8 септември 1991 година на кој македонскиот народ и граѓаните со апсолутно мнозинство се изјаснија за самостојна и суверена држава Македонија, без додавки и придавки. Ниту Собранието, ниту Претседателот, ниту Владата немаат никаков мандат да разговараат и договараат двојна или каква и да е друга формула за името со ексклузивно право кон кого и да е, за внатрешна и надворешна употреба, освен името Македонија. СМК ги охрабрува и повикува владите и претседателите на Македонија и Грција да склучат договор за траен мир и добрососедство кој би ја заменил Привремената македонско-грчка согласност и заедничка Декларација за разбирање и помирување. Според СМК, надворешната политика на Македонија по прашањето за името е сервилна, дефанзивна и неиницијативна, со исклучување на цивилниот сектор од ова прашање“.*

Во мислењата на СМК се забележуваат неколку битни моменти. Пред сè, се става акцент на волјата на народот како најбитна, искажана на Референдумот. Понатаму, се советува Владата да не заборави дека мандатот помину-

ва, но мислењето на народот е многу потрајно. Исто така се повикува на воспоставување траен мир и добрососедство помеѓу двете држави, односно се апелира за мирно решавање на овој проблем.

*

Ирена Чаушевска: Предлогот на Нимиц има 7 верзии, објавуваат грчките медиуми (10 октомври 2005)

„Според дописникот од Њујорк од грчкиот весник 'Етнос', новиот предлог од посредникот Нимиц дефинитивно го содржи името Македонија. Предлогот што Метју Нимиц го упатил до двете страни има 7 различни верзии во начинот на пишување - кирилица и латиница и определени наставки, со препорака секоја од страните да ја избере онаа варијанта која највеќе и одговара за именување на земјата. Односно, РМ да одлучува која од 7-те варијанти да се употребува во меѓународната комуникација за земјата, а Грција да одлучува со која варијанта би ѝ се обраќала на Македонија во билатералната комуникација. - Според 'Етнос' тоа практично би значело прифаќање на ставот на РМ за употреба на двојната формула“.

Без оглед на бројот и комбинациите на варијантите кои се понудени со овој предлог, основата е иста, повторно двете држави заземаат став за едно решение кое не е прифатливо за другата држава. Со тоа, овој спор повторно се одолговлекува.

Христос Папуцис - раководител на Секторот за надворешна политика и одбрана и на Политичкиот совет на опозициската грчка партија ПАСОК, уште еднаш ја обвини грчката влада за немање стратегија во водењето на надворешната политика со што земјата ја води во сè понезавидна позиција и побара целосен брифинг за содржината на новиот предлог на Нимиц за името на Македонија од министерот за надворешни работи Петрос Моливијатис.

„И коалицијата на левите партии побара од министерот итно да свика вонредна седница на Националниот совет за надворешна политика. Целосно и неприфатливо е тоа што политичките партии не добија ниту елементарен брифинг од страна на Владата. Се плашам дека сме доведени до нова безизлезна ситуација по ова прашање, коешто ја парализира политиката на Грција кон Балканот веќе цела една декада - беше потенцирано од страна на член на политичкиот секретаријат на партијата“.

Од овие изјави и реакции може да увидиме дека опозицијата во Грција е во понезавидна положба од македонската, затоа што не е целосно запознаена со Предлогот, и со право бара брифинг за тоа. Прашањето за името може да се реши со соработка - надворешна, но и внатрешна.

*

Коле Чашуле: Бучковски за предлогот, Груевски бара подетална анализа (10 октомври 2005)

„Владата и официјално соопшти дека предлогот на медијаторот Нимиц е позитивен за Македонија и тој е добра основа за решавање на спорот со Грција“.

„На денешната средба на релевантните политички партии од опозицијата, која беше организирана кај претседателот Бранко Црвенковски, беа презентирани аргументите на Владата, но беа сослушани и сугестиите коишто ги даваа опозициските партии. - Забележките кои ги дадоа опозициските партии ќе бидат вградени во инструкциите кои ќе ги пренесе Министерството за надворешни работи“ - изјави **Владо Бучковски**, претседател на Владата.

Но, државниот врв не успеа да обезбеди политички консензус од поголемите партии. И покрај петчасовната жестока дискусија, Црвенковски и Бучковски не можеа да го убедат лидерот на ВМРО-ДПМНЕ да даде безусловна поддршка.

За **Груевски** предлогот има определени нејаснотии за кои ни самата Влада немала одговор. Тој порача да не избрзува во соопштувањето на државниот став. „Владата ќе направи грешка доколку избрза со одговорот, без претходно детално да направи анализа за она што ни е понудено и да изврши пошироки консултации. Навистина не знам зошто толку се брза, имајќи предвид дека Грција веќе го одбила предлогот. Со овој предлог се напушта двојната формула и се воведува нова, тројна. Позитивниот одговор во ситуација кога Грција веќе го одби предлогот, може да биде штетен“.

ВМРО - Народна партија се согласува со владиниот став: „Предлогот на Нимиц има поедини точки за кои треба посериозно да се продискутира, а во основа предлогот е добар“, вели **Весна Јаневска**, в.д. претседател на ВМРО-НП.

Позитивната страна од овие изјави се гледа во фактот дека позицијата и опозицијата заеднички го разгледувале и дискутирале за предлогот, секој изразувајќи ги своите гледишта. Сосем е нормално тие да не се поклопуваат целосно, но различните мислења за кои се разговара може да доведат до позитивен ефект, доколку се мисли пред сè за доброто на државата и граѓаните.

*

Горан Момировски: Поранешните министри сметаат дека предлогот на Нимиц е позитивен (10 октомври 2005)

Првиот министер за надворешни работи во независна Македонија, **Денко Малески**, смета дека „...Македонија треба да покаже една конструктивност, да го поддржи предлогот како основа за решавање и да продолжиме натаму во размрсувањето на еден јазол, којшто трае премногу долго, не истоштува во секој поглед и ги попречува добрите односи со Грција“.

За **Слободан Чашуле** предлогот е позитивен, затоа што за првпат во официјален предлог на Обединетите нации се предлага употреба на уставното

име. Доколку Македонија го одбие најновиот предлог на Нимиц, тогаш ќе го одбие и својот предлог за двојна формула, затоа што во случајов се работи за разработена двојна формула. *„Ова е сериозен предлог. Треба за него да се размислува како за извонредно добра основа за натамошно договарање со Грција околу овој нејзин проблем со нашето име.“*

За **Александар Димитров**, новиот предлог за името е интересен за анализа, но во исто време и нереален. Тој стравува дека се работи за меѓу-предлог и дека во скоро време ќе се соочиме со уште еден нов предлог со кој ќе се бара последен компромис за името.

Љубомир Фрчковски смета дека предлогот е драстична промена кај странците во корист на Македонија. Неговото лично мислење е дека се работи за добар предлог кој треба да стави крај на спорот со името. Без оглед на експресното одбивање на Атина, Македонија не смее да остане без став за новиот предлог на Нимиц.

Сите экс-министри за надворешни работи сметаат дека предлогот на Нимиц е во основа позитивен и треба сериозно да се разгледа. Според Слободан Чашуле, позитивноста се гледа во тоа што Обединетите нации предлагаат употреба на уставното име. Но, Република Македонија во ООН не беше примена под уставното име, односно ООН ги занемарија актот за основање, договорите, резолуциите и направија правен преседан невиден од основањето на ООН, но тој правен преседан изгледа владејачките гарнитуре во Македонија не го видоа и не го гледаат бидејќи тие секогаш биле и се за политиката и сите прашања ги сместуваат во огромниот поим политика.

Тери Дејвис - генерален секретар на Советот на Европа, ја разбира фрустрацијата на македонските граѓани, но ја отфрла можноста тој или Советот на министри на најстарата европска организација да влијаат за евентуална одлука за името сè додека ОН се надлежни за спорот. *„На највисоко ниво го покренувам ова прашање во ОН и ќе продолжам сè додека не се реши ова прашање. Многу е тажно што е потребно толку многу време да се реши ова прашање. Вие може да извршите дискретен притисок врз луѓето кои носат одговорност, да ги поттикнете да го решат ова прашање што е можно побрзо“.*

Во врска со пресудите со кои Судот за човекови права им наложува да ги почитуваат правата на македонското малцинство, Дејвис рече дека одлуките на Судот се обврзни за земјите за кои се однесуваат.

Со ова г. Дејвис кажува дека рацете на Советот на Европа се врзани сè додека за ова прашање се одговорни ОН, но и дека ја следи состојбата со внимание, посакува што побрзо решавање на спорот, но со дискретен притисок и без било каква агресија (што и, всушност, е политиката на Македонија) и советува Македонија да го штити своето право и правото на малцинствата, потврдено од Судот за човекови права, и да не отстапува од него.

*

Грчките интелектуалци го отфрлија името FYROM – „Ние ќе ја нарекуваме Македонија“!

Во петицијата објавена во атинскиот дневен весник 'Елефтеротипија' (09.03.2006), 56 левоориентирани грчки интелектуалци се декларираа дека решиле Република Македонија да ја нарекуваат со нејзиното уставно име, независно од ставот на официјална Атина. Со оваа петиција велат дека Македонија отсега натаму ќе ја викаат „Република Македонија“, 56 граѓани од соседната држава, категорично нагласувајќи: „Ќе се одделиме од челото на државата и ќе ја викаме Република Македонија со нејзиното уставно име, што ќе рече нејзиното единствено, легитимно и вистинско име“. Во текстот што го потпишале тие *inter alia* изјавуваат дека „Република Македонија е призната од десетици земји и, најважно, етаблирана е со ова име во лингвистичка употреба и во свеста на сите луѓе насекаде во светот, освен кај грчките националисти. Кога определени личности се обраќаат на „државата без име“, што е нашиот северен сосед, во печатените или електронските медиуми, во спортот во научни книги или конгреси, насекаде во светот, го користат терминот „Република Македонија“. Би било човечки невозможно оваа ситуација да се промени.

Оваа петиција ја потпишале: **Јозефина Анастасијаду** - Брисел, **Ставрос Алатас** - маркетинг агент, Атина, **Јоргос Александридис** - електроинженер, Атина; **Григорис Ампацоглу** - психијатар, Солун; **Андреас Анастасиу** - новинар, Атина; **Катерина Арванитаки** - синдикален работник, Атина; **Димитриос Аргирис** - приватник, Јонија; **Павлос Воскопулос** - архитект, Флорина; **Акис Гаврилидис** - преведувач, Брисел; **Дионисис Гусетис** - инженер, Атина; **Сотирис Димитријадис** - студент, Солун, **Димитрис Димулис** - академик, Сао Паоло; **Јоана Дурала** - професор, Брисел; **Мариос Еманулидис** - службеник, Солун; **Александрос Илијас** - студент, Лондон; **Насос Теодоридис** - адвокат, Атина; **Михаилис Кавориадис** - наставник, Икарија; **Нели Кабури** - Атина; **Христос Канелопулос** - Атина; **Лазарос Каралиотас** - студент, Солун; **Антон Кара** - Брисел; **Спирос Касимадис** - филолог, Атина; **Јоргос Касисоглу** - Солун; **Тасос Кипријанисис** - физичар, Атина; **Јоргос Константино** - сликар, Барселона; **Димитрис Лавацис** - Хиос; **Софија Лалополу** - Солун; **Лукиа Мано** - Брисел; **Панаиотис Марко** - Атина; **Никос Менегакис** - електроинженер, Атина; **Софија Николаиду** – претприемач, Атина; **Танасис Мавракис** - академик, Ретимно; **Марта Михаелиду** - академик, Атина; **Георгиос Накрацас** - пневмолог, Ротердам; **Марија Пападима** - психолог, Лодон; **Јанис Пападимитриу** - адвокат, Јанина; **Никос Пападојанис** - постдипломец, Лондон; **Христофарос Пападопулос** - банкар, Атина; **Парис Папамихос-Хронакис** - историчар, Солун; **Михаилис Папарунис** - уредник, Атина; **Василис Папастериу** - адвокат, Атина; **Никос Папастеријадис** - академик, Мелбурн; **Танисис Паризис** - преседавач на грчката канцеларија на ЕБЛУЛ, Науса; **Христос Пулакис** - Осло; **Василис Сакелариу** - Атина; **Василис Клиас** - Луксембург; **Петрос Ставру** - Атина; **Ни-**

кос Сомитакос - Атина; Димитрис Сампрунис - електроинженер, Атина; Василис Цианос - Хамбург; Алексиса Циуни - Атина; Јоргос Фуртунис - Солун; Зои Халидија - Атина; Панос Хадзипрокопиу - Лондон; Павлос Хадзипулос - Атина и Танос Христидис - Брисел. („Елефтеротикија“; 9 март 2006).

„Поголемиот дел од потписниците на петицијата се левоориентирани грчки интелектуалци и универзитетски професори, кои живеат во Грција и во странство“ (Време, 10 март 2006).

Веста за оваа петиција ја примивме со радост, но и со трошка сомнеж. Позитивно е што мислењето на грчките интелектуалци конечно излезе во јавноста и со тоа се назира можното решение на спорот за името. Профилите на потписниците ветуваат дека интелектуалната свест ќе надвлее и ќе ги победи зачмаените тесно-националистички, назадни, идеи кои долго време неправдано одржуваат status quo ситуација на штета на двете држави. Но, сепак, останува дилемата зошто требаше да помине толку време, па случајно или не, реакцијата на грчките интелектуалци да ја толкуваме и како вовед на шпекулациите дека ЕУ ќе ги затвори портите за влез во Унијата на дел од државите од Западен Балкан. Доколку оваа шпекулација се оствари, Македонија би останала изиграна, а напорите на Македонија залудни. Загубите би се огледале преку кршењето на човекови права од страна на Грција, а Македонија годиниве наназад претрпе штети на политички, економски и меѓународен план.

Заклучок

Годините зад нас се години на заложништво, спорот мора да го решиме. Се промовираа можни решенија, сè повеќе држави Република Македонија ја признаваа под уставното име. Република Македонија беше и е името што го користат дипломатите, владите на државите на ЕУ, на интернет нема карта на која го нема името Македонија, зар САД не не призна под уставното име, но, сепак, спорот е уште актуелен. Медијаторот Нимиц предложи можно решение, но повторно Грција е таа што го одби предлогот. Свесна е дека спорот кој таа им го наметна на сите не е спор, туку ултиматум, а познато е дека ултиматумот се поставува непосредно пред војна, а во XXI-от век војната на просторот на Европа е незамислива. Меѓународната јавност полека но сигурно се изморува од спорот кој ѝ го наметна Република Грција. Република Македонија многупати докажа дека созрева во модерна и демократска држава, незапирлива е во патот за членување во ЕУ и во НАТО. Спорот мора да биде еднаш засекогаш затворен, но мора да се има сериозно заземен и цврст став кој ќе резултира со најповолното и единствено решение за нас. Вака отворен тој може да предизвика спорови и таму каде што никој не се надева, а тоа е штетно за сите држави во Европа и во светот.

Од горенаведените состојби и мислења на релевантните фактори, можеме да увидиме дека сме на пат на разрешување на спорот. Република Македонија се развива по европски терк. Помалку или повеќе, постои согласност дека последниот предлог на Нимиц има крупни недостатоци, но претставува добра основа врз која може да продолжат преговорите.

Друга крупна и многу важна промена претставува фактот што во Република Грција сè повеќе се менува јавното мислење, предводено од грчките интелектуалци. Тие потпишаа петиција за признавање на Република Македонија, сметајќи дека спорот постои само во главите на националистите. Грчката непопустливост, вели еден млад атински адвокат, е состојба на домашна политика, кој признал дека проблемот со името е апсурден, но никој не може да го каже тоа јавно, затоа што тоа станало тест за патриотизам. Патриотизмот не се состои во бранење на невинности со цел да се остварат некои скриени цели, туку напротив, љубов кон своите корени. За апсурдноста на спорот со името укажува и дописник од Атина, тврдејќи дека за Грција некои работи се побитни од вистината.

Штетите направени во изминатите години во билатералните односи на двете држави ќе се избришат само со решавање на овој спор. Решението е на врвот на јазикот на секој граѓанин на Република Грција и Република Македонија, на светот, името е неотуѓиво и неменливо по волја на друг. Името на една држава е име кое извира и го создава народот кој ја создал и живее во таа држава. Државата која ја создал македонскиот народ е Република Македонија. Никогаш македонскиот народ не може да ја нарекува својата држава поинаку од Република Македонија. Тој никогаш не може да се согласи со промена на нешто што го носел со векови, а неговата држава го носи повеќе од педесет години (што не е случај со грчката северна провинција)?!⁶⁴³

Очигледно е дека главната цел е да се оневозможи употребата на терминот (придавката) македонски за сè што е во врска со нашиот идентитет и историја. Дали сме воопшто свесни каков културен и национален геноцид ни се сервира на еден прикриен и софистициран начин?!

---

⁶⁴³ Светомир Шкарик, *Македонија на сите континенти*; Унион Трејд, Скопје; 2000; стр. 30.

УШТЕ ЕДНА ЕПИЗОДА ОД СЕРИЈАТА ПРЕДЛОЗИ НА Т.Н. „МЕЃУНАРОДНА ЗАЕДНИЦА“⁶⁴⁴

Предлогот за решавање на името што беше подготвен од специјалниот претставник на ОН, господинот Метју Нимиц и доставен⁶⁴⁵ до Владата на РМ е, всушност, „пакет“ од предлози кој содржи: *Протокол за употреба на името во рамките на ООН, Нацрт на предложената Резолуција на Советот за безбедност* (во натамошниот текст: СБ) и *Прилог кон Резолуцијата на СБ*. Значи се работи за еден добро спакуван „пакет“ од страна на меѓународната заедница, за која „можеби“ ова би значело и конечно решавање на „спорот“ со името.

Само да се потсетиме на историскиот развој на настаните во врска со доставувањето на апликацијата, од страна на Република Македонија, за нејзиното признавање и подоцнежното оспорување на името Република Македонија, од страна на нашиот јужен сосед, што резултираше со смена на името Република Македонија во ПЈРМ (Поранешна Југословенска Република Македонија).

ЕУ на 7 септември 1991 година ја формира т.н. ЕУ Конференција за Југославија (ЕССУ). Во состав на Конференцијата е создадена т.н. Арбитражна комисија, составена од пет претседатели на уставни судови на европските земји на чело со Роберт Бадентер (по него наречена Бадентерова комисија - ЕСАС). Целта на Комисијата беше да изгради критериуми и да процени кои од нив, за признавање на државите настанати од распаѓањето на СФРЈ, ќе бидат применети и на кои држави.

На 16 декември 1991 година, ЕУ во Брисел донесе одлука дека југословенските републики кои посакуваат независност можат да достават апликација за тоа до Бадентеровата комисија за разгледување.

До Комисијата на Бадентер доставија апликации сите шест држави до 23 декември 1991 година, а нејзиниот одговор требаше да се достави до 15 јануари 1992 година. Работата на Комисијата резултираше со разгледување на конститутивните документи на секоја од републиките и со донесување на мислења - одлуки.

Мислењата 4, 5, 6 и 7 се однесуваат на прашањето на исполнување на условите и процените на Комисијата за признавање на Босна и Херцеговина, Хрватска, Македонија и Словенија. Мислењата 8, 9 и 10 се однесуваа за Србија и Црна Гора.

Комисијата сметаше дека целосно исполнување на условите да бидат признаени имаат само две републики: Македонија и Словенија (не Хрватска,

⁶⁴⁴ Автор на овој есеј е Борче Размоски.

⁶⁴⁵ На 7 октомври 2005, во 18 часот, во Њујорк е соопштена новата формула.

Босна и Херцеговина и Србија и Црна Гора). ЕУ ги призна прво Хрватска и Словенија, подоцна Босна и Херцеговина и најдоцна Македонија, учедувајќи ја по прашањето на името???

Таа учена првпат се согледа во Декларацијата за Југославија, која ЕУ ја донесе во Брисел на 19 декември 1991 година. Таму има параграф во кој се вели: „Југословенските републики, пред признавањето, се должни да усвојат уставни членови во кои ќе се обврзат дека немаат територијални претензии кон своите соседи, вклучувајќи го и името (деноминација) кое имплицира територијални претензии (claims)...“? Всушност, овде ЕУ одбива признавање врз основа на приговор на соседна земја на името на новата држава. Критериумот на „политички реалности“ какви што наведува ЕУ во Декларацијата од 16 декември 1991 година, во овој случај повеќе се однесува на односите внатре во ЕУ отколку на состојбата на Македонија.

Бадентеровата комисија прифаќа дека извршената уставна промена (амандман на Уставот на Република Македонија од 6 јануари 1992 година) со член во горната насока е добра, но јасно сугерира во своето мислење дека: „... употребата на името Македонија не може да имплицира никакви територијална претензија против друга држава...“.⁶⁴⁶

Наспроти ова мислење, ЕУ не ја признава Македонија поради спротивставувањето на Грција и прашањето на името на Македонија станува ПРОБЛЕМ. На Лисабонскиот самит (26-27 јуни 1992 година), ЕУ усвои Декларација со која вели дека е спремна да ја признае Македонија, но под име кое нема да го содржи зборот „Македонија“...?

Македонија аплицира за прием во ОН на 30 јули 1992 година. СБ предложи *Нацрт-резолуција* Македонија да биде примена во членство на ОН, но под привремена референца „Поранешна Југословенска Република Македонија“.⁶⁴⁷ Претседателот на Република Македонија со писмо ги извести ОН за подготвеноста на Македонија да ги извршува обврските што произлегуваат од членството во ОН, но дека Македонија не може да ја прифати референцата „Поранешна Југословенска Република Македонија“ како свое име.

На 7 април 1993 година Советот за безбедност ја усвои *Резолуцијата 817*, со која утврдува дека подносителот ги исполнил критериумите за прием согласно со член 4 од *Повелбата на ОН* (ст. 2), а дека во рамките на ОН на Македонија треба да ѝ се обраќа под привремената референца „Поранешна Југословенска Република Македонија“. Македонија беше формално примена во ОН на 8 април 1993 година.

Од 12 април 1993 година па сè до септември-октомври истата година, копретседателите на Конференцијата за бивша Југославија Сајрус Венс и Лорд Овен, даваа добри услуги на страните да го надминат грчкиот проблем со името на Македонија (согласно со препораките на *Резолуцијата 817*). Како

⁶⁴⁶ Цитирано од *Мислење бр. 6* на Комисијата.

⁶⁴⁷ *Резолуција 817*, од 1993 година, како одговор на апликацијата на Македонија; UN document S/25147.

резултат на застојот во постигнувањето решение, Советот за безбедност донесе уште една Резолуција, 845, од 18 јуни 1993 година, со која страните се повикуваат да продолжат со настојувањето за постигнување на решение. Посредниците, пак, продолжија со средбите и со предлозите за заедничко решение.

Во февруари 1994 година Грција унилатерално наметна економска блокада врз Македонија. Во ЕУ, во април 1994 година, почна правна постапка против Грција пред Европскиот суд на правдата, под обвинение за кршење на Договорот на ЕУ.⁶⁴⁸

Посредувањето од овој првичен вид заврши со потпишување на Interim Accord меѓу Македонија и Грција, на 13 септември 1995 година во Њујорк, а без решение за спорот со името и со обврска за него да продолжи да се разговара под покровителство на Генералниот секретар и од него назначен претставник.⁶⁴⁹

Ова не беше крај. Поради противењето на Грција, Република Македонија не можеше да стане полноправна членка и во некои други регионални организации (пр. ОБСЕ) заради консензусот што се бара при приемот на нови членки, што значи дека Грција, на секаков можен начин се обидуваше да ја спречи интеграцијата на Република Македонија во меѓународните и регионалните институции.

Зарем не беше доволно што Република Македонија направи многу отстапки, ставајќи ги интересите на меѓународниот фактор на прв план, наспроти интересите на македонскиот народ, зарем не беше доволно смена на знамето, смена на името, а пред некоја година, по војната (поточно во 2001) и смена на Уставот со потпишување на капитулантскиот, фамозен „Рамковен договор“ или како што некои милуваа да го нарекуваат „Договор за мир“, со кој се воведо двојазичност и се изврши поделба на Република Македонија врз етничка основа, зарем не нè убедуваа дека „Македонија е сè што имаме“ или паролите од типот „Сè за Македонија“. Сега, 15 години од приемот на Република Македонија во ООН под „привремена референца“, се прави уште еден преседан, и тоа пак под закрила на меѓународната заедница, рефлектиран во

⁶⁴⁸ Договорите на ЕУ од Рим и од Мастрихт, кршење на членот 224, а во врска со нарушување на правилата на трговски натпревар. Барањето од ЕУ до Судот за итни мерки за отстранување на блокадата беше одбиено од Судот. На 1 февруари беше тајното сослушување на грчките ставови. Одлуката на Судот се очекуваше на почетокот на 1995 година, а по одбивањето на ставот на Генералниот бранител дека Судот не треба да навлегува во спорот меѓу Македонија и Грција, Судот заведе став дека ќе се ограничи во одлуката на правните основи на блокадата, а не и на спорењето на Грција на употреба на името Македонија. Постапката пред Судот се прекина поради постигнување договор (Interim Accord) меѓу Македонија и Грција.

⁶⁴⁹ За спорот со името, подетално види кај проф. д-р Лубомир Данаилов Фрчкоски во објавениот труд: „Трендови во признавањето на државите во меѓународното право и случајот на Македонија“, објавен во Зборник на трудови од Меѓународната конференција македонско-француски денови на Правото - 200 години од Code Civil.

предлогот на специјалниот претставник на ООН, господинот Метју Нимиц. Се поставува прашањето: што губи Република Македонија со овој нов „пакет“ предлози?

Ако предлогот добро се анализира, ќе се види дека Македонија се третира како географски поим во повеќе држави, поточно, во делот каде што е наведено дека *„ниту една држава нема да тврди дека има исклучиво право врз терминот ‘Македонија’ или ‘македонски’ во историска, географска или комерцијална смисла“*.

Читајќи го ова, забележувам дека свесно се доведува во прашање една од основните слободи и права на човекот, слободата на изразување (така што никој не ќе може да се нарече македонски професор, македонски актер, нема да имаме македонски јазик, македонска музика, македонски филм, не би постоела МПЦ, МАНУ, односно претпоставувам дека би дошло до нивно пререгистрирање). Последователно, ќе се исфрлат од употреба термините македонски народ и Македонци со што би се создал еден супститут на овој термин *„граѓани на РМ“* кој би означувал крајно негирање на македонскиот народ како нација. Како последица на ваквата „генијална замисла“ на авторите на овој предлог, во Македонија би се признавало живеењето на различни етнички заедници, како право на личен избор на индивидуата, а не како право на еден мнозински колективитет да се идентификува како народ кој има своја држава.

Со самото прифаќање на овој предлог фактички се откажуваме од нашата историја, од националниот идентитет, со што, ние, самите си ставаме „јамка околу вратот“.

Се доведува во прашање историјата на еден народ, а знаеме дека историјата не познава безимен народ и не сакам да верувам дека ние, како резултат на разните авантури на нашите официјални преговарачи и на нашите влади, ќе бидеме единствен исклучок.

Исто така, нејасен е делот од предлогот кој упатува дека *„по 15 годишен период Генералниот секретар ќе назначи специјален претставник што ќе се консултира со засегнатите страни, а потоа ќе им дава препораки на Генералниот секретар и на СБ за тоа, дали ќе се измени Протоколот во врска со предвидената употреба“*. Ова упатува на заклучок дека се нуди еден неконечен и нестабилен предлог, лесно подложен на ревизија, кој по овој период од 15 години, повторно би бил подложен на проверка и со можност за повторно започнување на официјални преговори во рамките на ООН.

Нема да нè чуди ако во блиска иднина некој од претставниците на меѓународната заедница го постави прашањето: *Кој живее во Република Македонија?* Некои од нашите самопрогласени „патриоти“ би го прифатиле одговорот дека во Македонија живеат Албанци, Турци, Бугари, Срби, но не и Македонци, поточно, дека во Македонија живеат *„граѓани на Македонија“*, слично како што некој сакаше тоа да го протурка преку фамозниот Рамковен договор, при промената на преамбулата, или слично, како што пред некој месец „пријатно“ нè изненади Европската унија на својот официјален сајт.

На крајот, мојот заклучок е дека за името на една држава и за еден народ едноставно не може да се преговара, всушност за да дојде до компромис за определено прашање треба да постои спор, но јас во ова гледам само вештачки наметнат „спор“ заради нечии интереси.

Сепак, враќање назад нема. Македонија веќе има преземено обврски во рамките на ООН врз основа на резолуциите број 817 и 845 за да преговара, но и покрај овие обврски, мислам дека предлогот треба да произлезе од нас самите бидејќи, едноставно, се работи за нашиот идентитет и за нашиот национален интерес. Во прилог на ова треба да се потенцира дека Македонија не треба да подлегне на никакви притисоци и закани од страна на Грција, божем Грција има право да стави вето за прием на Македонија во ЕУ или некоја друга меѓународна организација под име различно од ПЈРМ. Затоа, примарна задача на Македонија е да опстане како држава, да го задржи својот национален идентитет, а не само формата Република Македонија, да опстане македонскиот народ, да завладее правото и да се изгради Македонија како перспективна држава која сама ќе може да си ги решава своите проблеми, а не само да повторува „да“ на секој предлог што потекнува од меѓународната заедница, макар тој предлог и да е толку беден, само заради желбата да стане дел од тоа семејство.

Само така Македонија може да се надева на прием во ЕУ, без разлика на ставот на Грција, и стекнување доверба пред меѓународната заедница, бидејќи на Европа не ѝ требаат нестабилни, безимени и сервилни ентитети.

**ИМЕТО НА ДРЖАВИТЕ И
ГРЧКО-МАКЕДОНСКИОТ СПОР
РАЗГОВОРИ**

Јас работев на Кипарскиот проект скоро 25 години. На повеќето од овие проблеми им е потребно повеќе време за да бидат решени.

Метју Нимиц

•

Ниту еден предлог од Нимиц не може да се смета за конечен, доколку тој не биде заемно прифатен од обете страни.

Радмила Шекеринска

•

Метју Нимиц дава по неколку десетици предлози за името годишно.

Никола Димитров

ДИПЛОМАТОТ СО ИСКУСТВО ЗА ПРЕГОВОРИ⁶⁵⁰

Господин Нимиц е назначен како специјален застапник на Генералниот секретар на ОН во преговорите помеѓу Грција и Поранешна Југословенска Република Македонија (во натамошниот текст: ПЈРМ) да им дава сугестии и да им помогне во изнаоѓањето меѓусебно прифатливо решение за проблемот за „името“. Интервјуто е направено на 25 септември 1995 година, по приемот на Р. Македонија во ОН под референцата ПЈРМ.

A1 TV: *Вие неколку пати споменавте дека преговорите меѓу Грција и Македонија ќе продолжат со посредништво на Сајрус Венс, но не се споменавте самите. Дали ги губиме Вашите услуги како посредник?*

Нимиц: Да. Јас бев наменуван од претседателот на САД да помогнам во преговорите. Сега, кога ја направив Времената согласност и откако САД ги воспостави дипломатските односи со Вашата држава, мојата задача е завршена. Јас ја поминав последнава година и пол на овој проблем и мислам дека не сум потребен повеќе. Но, ќе ме видите повторно.

Greek TV ET: *Како остатокот од светот ќе ѝ се обраќа на оваа држава? Грција ќе ја вика „Скопје“, луѓето во ПЈРМ ќе ја викаат „Македонија“, но како ќе ја викаат другите?*

Нимиц: Ние ја викаме Вашата држава Грција, а фактички Вашето име е „Хеленска Република“. И јас не ѝ се обраќам на Вашата држава како *Хеленска Република*, туку ја викам Грција (Greece). Исто така, *Обединетото Кралство на Велика Британија и Северна Ирска* го викаме само Британија. Ние употребуваме многу зборови кои технички зборувајќи не се имиња на државите. Јас мислам дека ова не е голем проблем. САД ја призна државата и воспостави дипломатски односи употребувајќи го изразот ПЈРМ. Но, многу држави ја признаа под нејзиното уставно име „Република Македонија“. Според мене, голем дел од луѓето во оваа држава кога зборуваат за оваа држава или во неофицијално обраќање имаат тенденција да го употребуваат зборот Македонија. Многумина го прават тоа. Што со тоа на крајот на краиштата? Јас не можам сега да кажам, но што и да употребат формално или неформално, не би требало да биде подложено на критика.

⁶⁵⁰ Текстот од англиски јазик го преведе студентот Зорица Велковска. Интервјуто со Метју Нимиц е објавено на интернет страницата на *MAK-NEWS* „M.I.L.S.“ (Види повеќе на: www.hri.org/news/balkans/mils/1995/95-09-25.mils.html). Оригиналниот воведен дел гласи: *Продолжение на дискусиите со специјалниот претставник за проблемот со „името“ - MILS NEWS („M.I.L.S.“ - Macedonian Information Liaison Service); Специјален додаток: интервју со Matthew Nimetz (Puls, 25 септември 1995 година), Втор дел.*

Телефонски прашања до Нимиц од Вашингтон: Зошто требаше толку долг период за да дојде до договор и дали на крајот Германија или Европската унија генерално имаат посебна улога?

Нимиц: Прашањето е зошто требаше толку долг период, но јас се прашувам себеси како ние имавме толку среќа да се случи ова толку брзо. Јас работев на Кипарскиот проект скоро 25 години. На повеќето од овие проблеми им е потребно повеќе време за да бидат решени. Како и да е, јас мислам дека ова беше разумен период, во кој најпрво, атмосферата во двете држави многу се измени, а во минатото беше многу вжештена. Прогресот фактички се состои во тоа што двете страни можат да комуницираат помеѓу себе и можат да стапат во директни преговори помеѓу нив. Што се однесува до улогата на ЕУ и Германија, можам да кажам дека имаше дипломати кои работеа во главните градови на двете држави, кои се обидоа да преговараат со двете страни, да даваат корисни сугестии, со што можам да кажам дека трудот што го дадоа помогна како поддршка.

Anntena TV: Кога Времената согласност ќе функционира, ќе треба ли двете страни да дојдат во Њујорк за да ги продолжат договорите или ќе можат да речат: „Ние не сакаме да зборуваме за името“?

Нимиц: Се согласивме преговорите да продолжат под покровителство на Генералниот секретар на ОН и мислам дека тоа вклучува добра волја за продолжување на преговорите за проблемот што постои и кој и Советот за безбедност го идентификува како проблем. Таму има механизми, модалитети за тоа и би било полесно за двете страни, за двете нации и за ОН. Целта е да се изнајде решение. Целта не е некој да се посрамоти или да се притисне до сид. Финалната цел е добрососедство. Мое мислење е дека овој договор во некоја смисла на крај води до некои релации. Овој проблем многу полесно би се решил ако атмосферата на двете држави е повеќе насочена кон соработка, отколку кон непријателство. Во случај да се смени знамето, ќе се создаде чувство дека нешто е постигнато и ќе ги тргне чувствата на антагонизам и тензија. Тоа ќе создаде подобра атмосфера, овозможувајќи им на двете страни да воспостават дипломатски односи и генерално атмосфера во која ќе биде полесно да се разговара и да се изнајде решение.

MEGA TV: Вие велите дека овој договор не го решава проблемот со името, но можеме ли да речеме дека страните се согласуваат на овој договор?

Нимиц: Мислам дека тие се согласуваат дека постојат разлики. Тоа е вистина. Тие исто така се согласуваат дека не би дозволиле овие разлики да застанат на патот на другите начини на соработка што тие можат да ја реализираат заедно. Тоа е она што е важно. Тие исто така се согласуваат да ги продолжат разговорите за разликите под покровителство на Генералниот секретар на ОН. Тоа е многу разумен став за проблемот.

Greek Press: Јас имам три брзи прашања. Ништо овде не е брзо, но во секој случај ќе се потрудам. САД вчера отвори Амбасада во Скопје. Под кое име - ПЈРМ или Македонија?

Нимиц: Дозволете ми да го објаснам тоа сега. Нашите дипломатски односи и признавањето употребуваат формулација „ПЈРМ“ под условна (привремена) употреба.

Greek Press: *Да претпоставиме дека Парламентот во Скопје ќе го одбие договорот. Што ќе се случи тогаш?*

Нимиц: Тоа е сериозен проблем. Ако Парламентот го одбие договорот, тогаш нема договор, и тоа ќе создаде едно многу лошо чувство и ние ќе видиме што ќе се случи тогаш. Јас мислам дека овој договор е многу добар за двете страни. Како и да е, јас сметам дека претседателот Глигоров и неговата Влада која има мнозинство во Парламентот имаа сигурни заземања кога го потпишаа договорот и, се разбира, без очекувања дека договорот би бил одбиен.

Greek Press: *И последното брзо прашање: да претпоставиме дека ние ќе се согласиме за проблемот со името и дека ќе биде прифатено во ОН. Ќе им биде ли дозволено на Скопјаните да го сменат повторно?*

Нимиц: Дозволете ми да кажам нешто во врска со проблемот со името. Името на оваа држава фактички е избрано од самата држава. И ние не го избравме името Канада, ние не го избравме името за Мексико. Државите самите си ги избираат сопствените имиња.

Greek Press: *Но, не и во овој случај.*

Нимиц: Единствена причина овде е тоа што соседите стојат против името. Но, како и да е, тие се оние кои ќе го изберат сопственото име. Грција не може да го избере името. Грција може да каже дека е против името избрано од другата страна. Се разбира, овој проблем е веќе решен на одреден начин. Дури ни ОН не се тие што одбираат имиња. ОН можат само да признаат држава како постојана членка. Откако ќе ја признаат, тие можат да се договорат што да стават како репрезентација на таа држава. Тоа е нивен проблем. Во овој случај тие не го избраа името за државата, туку рекоа дека привремено ќе ѝ се обраќаат со „ПЈРМ“. Како што веќе реков, тие можат да ни се обраќаат нам како „Поранешна Британска колонија Северна Америка“. Тоа не е нашето име, како што она „ПЈРМ“ не е име на оваа држава. Тоа значи дека има одредени несогласувања, и сè додека не се постигне согласност со меѓународна организација, и одредени држави можат да ја користат истата формулација за да ја совладаат чувствителноста во нивните односи. Ние само користиме привремена референца...

НЕУСПЕШЕН ОБИД ЗА СРЕДБА СО ИЛИНКА МИТРЕВА И РАДМИЛА ШЕЌЕРИНСКА⁶⁵¹

Посетата на Владата на Република Македонија ја остварив со цел да добијам повеќе информации околу предлогот за името што беше актуелен во нашата земја. Информациите што ги собравме ни беа потребни за проектот што го работевме со колегите на Правниот факултет „Јустинијан Први“ - Скопје. Бидејќи се работи за чувствителна тема, дојдовме до заклучок дека е подобро да консултираме политичари, историчари и преговарачи во чиј домен беше ова прашање. Но, морам да забележам дека, и покрај големите напори што јас и моите колеги, кои работевме околу ова, ги направивме да воспоставиме контакт со државниот врв беа, така да кажам, залудни. Владата не покажуваше интерес да оддели време за студентски прашања!?

Проф. Шкарик ни велеше дека и недобивањето одговор на нашите прашања, е добивање одговор и тоа позитивен за нас, ќе согледаме дека тие всушност не одбегнуваат и се кријат од јавноста.

При обидите да ја добијам министерката за надворешни работи, Илинка Митрева, на меилот што го пратив, добив одговор дека сме ставени на листа за чекање. А всушност побарав само мислење: Како се движат? И дали воопшто се движат работите во нашата земја околу името Република Македонија?

Во Владата тргнав со цел да ја видам г-ца⁶⁵² Радмила Шеќеринска, но ми беше објаснето дека таа нема да даде изјава за студентски проекти. Значи, првиот обид да добијам мислење од г-ца Шеќеринска за спорот околу името не беше успешен. Затоа стапив во контакт со шефицата на кабинетот на г-ца Шеќеринска, г-ѓа Малинка Јорданова. По разговорот со г-ѓа Јорданова таа се согласи на соработка доколку на каков било начин може да помогне околу проектот, но г-ца Шеќеринска е зафатена и не би можела да не прими на разговор.

Г-ѓа Малинка Јорданова го посочи соработникот г. Филип Чапаровски како компетентен за соработка, бидејќи многу истражувал во оваа област, а неговата магистерска тема била работена токму на тема од областа на историјата и односите помеѓу Република Македонија и Република Грција.

Господин Чапаровски беше расположен за соработка, но не можеше со сигурност да одговори на моите прашања. Тоа што забележав беше дека секој негов одговор завршуваше со „...Треба да се обратите до Министерството за надворешни работи, името не е во наша надлежност“... (Иако, морам да потенцирам, се трудеше да задоволи со своите одговори).

---

⁶⁵¹ Извештајот од оваа посета го состави Маја Симоновска, јануари 2006.

⁶⁵² Во време на посетата Р. Шеќеринска беше г-ца, но во периодот кога го завршувавме овој проект стана г-ѓа.

Потоа извади еден меил со нашите прашања кои беа одговорени. Се разбира, веднаш прашав зошто не ни беа препратени, а објаснувањето гласеше: ... „Сите прашања што ги добиваме најчесто се одговорени, но претходно мора да поминат на контрола и потпис кај г-ца Радмила Шеќеринска. Кога јас ѝ ги дадов вашите прашања, таа ги прегледа и рече: ....„Подобро препратете го ова до Министерството за надворешни работи, ова е сепак во нивна надлежност,... и затоа не ви ги препратив, но ги зачував, еве, ви ги давам неофицијално (без потпис), земете ги.

Немаше потреба да вршам притисок за да извлечам повеќе информации, сепак спорот е навистина во надлежност на Министерството за надворешни работи. Доволно беше што пројавија интерес за разговор.

Но имаше една работа што мислам дека го интересираше соработникот. Тоа го забележав во неговиот глас. Често го поставуваше прашањето: „А за што е всушност вашиот проект?“. Убаво објаснив дека собираме мислења, коментари, идеи. Студентите, неколку генерации пред нашата, започнаа по предметите *Уставно право* и *Политички систем*, под менторство на проф. Шкарик да го работат не со намера да повредат нечиј углед. Ми дадоа некои контакти кои можам да ги оставам, и кому можам да му се обратам во Министерството за надворешни работи. На збогување ветија дека ни стојат на располагање за натамошна соработка со цел да го оствариме нашиот проект успешно!

Почитувана г-це Симоновска,

Ви благодарам за вашиот допис и морам да истакнам дека ми причинува задоволство што можам да придонесам кон вашата иницијатива и кон Проектот кој го работите на Правниот факултет.

На почеток, сакам да потенцирам дека во јавноста имаше изнесено многу неистинити информации и одредени спекулации по последниот предлог на медијаторот во спорот за името, г. Метју Нимиц.

Како што знаете, улогата на медијаторот е тој да посредува со конкретни предлози во насока на решавање на спорот, но нема ниту мандат ниту овластување од ООН да поднесува конечни решенија – тој е еден вид „олеснувач“/посредник при разговорите, а конечното решение мора да биде прифатено од двете страни, согласно со резолуциите на Советот за безбедност.

Но, да поминам на вашите прашања:

1. Јавноста е добро запознаена со повеќегодишниот официјален став на Република Македонија за т.н. „двојна формула“ – Уставното име за меѓународна употреба, а друго заемно прифатливо име, со кое Грција ќе ни се обраќа. Предлогот на медијаторот содржеше компоненти во кои е содржано уставното име – Република Македонија (Republika Makedonija) во латинична транскрипција како официјално име. Ставот на Владата е дека тоа е прифатливо решение, бидејќи ги запазува македонските интереси и позиции, а воедно престставува и добра основа за почеток на преговори со Грција за

изнаоѓање на името со која тие ќе ни се обраќаат... + споменување на македонскиот народ! Да повторам уште еднаш, ниту еден предлог од г. Нимиц не може да се смета за конечен, доколку тој не биде заемно прифатен и од Република Македонија и од Република Грција.

2. Во однос на прашањето дали решавањето на спорот со името е еден од критериумите за членство во ЕУ, морам категорично да истакнам – НЕ. Во секојдневните контакти што ги имаме со институциите на Унијата, се истакнува дека е пожелно што поскоро да дојде до решение за овој 15 годишен спор, но дека тој не претставува дополнителен услов за нашата натамошна интеграција во ЕУ. Тоа значи дека т.н. Копенхашки критериуми остануваат единствен услов за нашето зачленување, а истото тоа е децидно повторено и во Мислењето од Европската комисија. Прашањето за името се споменува во контекст на добрососедските односи и нивна препорака е што побрзо да се реши ова отворено прашање – значи тоа не е нов политички критериум, а не е ни пречка.

Сегашните регулативи на ЕУ ѝ овозможуваат на Грција како земја-членка на Унијата да има право на вето, односно да се спротистави на која било одлука која се однесува на заедничката надворешна и безбедносна политика и европската безбедносна и одбранбена политика, кои се донесуваат исклучиво со консензус на европските самити (во европскиот Устав има промена по ова прашање за unanimity in decision making, каде што е заменето со 2/3 мнозинство – но знаеме дека процесот на неговото ратификување во моментот е во фаза на мирување). Има одредени мислења кај некои земји – членки дека спорот за името е комплетно ирелевантен (па дури и безмислен), кои ни ги соопштуваат само во неформалните разговори, но тие сепак, поради колегијалност и зачувување на добрите односи со Грција, не можат (не сакаат) да донесат унилатерална одлука за признавање на нашето уставно име (барем не во овој момент).

Што се однесува до одредени други размислувања дека ЕУ би требало да ја преземе посредувачката улога во спорот, ставот на РМ, а и доминантен став во Унијата, е дека таа не е компетентна да посредува, бидејќи Македонија би се нашла во подредена позиција. Грција сепак има право на глас, за разлика од РМ која претендира да стане нејзин член, слично како и спорот за кипарското прашање – тоа мора да остане да се решава во рамките на структурите на ООН.

Понатаму според 'Привремената согласност' од 1995 година, Грција треба да го поддржува зачленувањето на РМ во меѓународните организации, но под привремената референца, сè додека не се најде конечно решение. Како илустрација, РМ по потпишувањето на Привремената согласност (Interim Accord) се зачлени во ООН во Советот на Европа и во ОБСЕ, воспостави дипломатски односи со ЕУ и со НАТО, но под реферецата. Грчките претставници оваа одредба од Согласноста, пак, ја читаат на поинаков начин (за нив поприфатлив), дека Грција има право на вето за членство на РМ во тие организации под име поинакво од Поранешна Југословенска Република Македонија – сè до изнаоѓањето на конечно решение.

Се надевам дека бев доволно јасна во изнесените ставови и ви помогнав во изработката на Вашиот проект.

Ви стојам на располагање доколку имате некои други прашања или Ви се потребни појаснувања на одредени ставови кои ги застапува Владата на Република Македонија.

(Радмила Шеќеринска)

Гарантираме дека за половина година, откако ќе дојдеме на власт, ќе добиеме датум за преговори со ЕУ и членство во НАТО – Радмила Шеќеринска, мај 2008

СРЕДБА СО НИКОЛА ДИМИТРОВ⁶⁵³

На 19 април 2006 година на Правниот факултет „Јустинијан Први“ при УКИМ - Скопје, во просториите на Депозитната библиотека на ООН, со почеток во 14:00 часот се одржа средба на студентите со господинот Никола Димитров – поранешен амбасадор на Република Македонија во Соединетите Американски Држави, и официјален преговарач во спорот со името на Република Македонија со нејзиниот јужен сосед – Грција, кои се водат во седиштето на ООН во Њујорк (САД) под покровителство на Генералниот секретар на Обединетите нации, чијшто специјален претставник е г. Метју Нимиц, по професија адвокат.

Средбата со овој екс-амбасадор, за време на чиј мандат САД ја призна Република Македонија под нејзиното уставно име, беше иницирана од страна на студентите од правни студии кои работат на Проектот: „Спорот за името меѓу Македонија и Грција“, а реализирана со поддршка на професорите Светомир Шкарик и Татјана Петрушевска, кои воедно се и раководители на овој студентски проект.

На трибината присуствуваа 30-ина студенти на Правниот факултет од различни студиски години, и тоа како од четврта (уставно-правна и меѓународно правна група), така и од втора студиска година (од предметот Политички систем).

На оваа средба се отворија неколку теми мошне интересни за самиот проект, којшто е во финална фаза, а на кои група студенти од повеќе генерации работи континуирано повеќе години.

1. Воведно излагање на амбасадорот Димитров:

На почетокот г. Никола Димитров, кој инаку е дипломиран правник и магистер по меѓународно право, даде кус вовед во суштината на спорот околу името на Република Македонија со Република Грција.

Во ова излагање тој ги запозна студентите со повеќе детали кои дотогаш не ѝ беа познати на пошироката јавност, како на пример:

- дека Метју Нимиц дава по неколку десетици предлози годишно;
- дека за вршењето на оваа функција тој не добива никаков хонорар како награда;
- дека македонската страна во разговорите во Њујорк избегнува да го употребува терминот „спор“ затоа што не се работи за спор туку за еднострано барање на Грција упатено до Македонија таа да си го промени уставното име, што е преседан во досегашната теорија и практика на меѓународното право.

---

⁶⁵³ Ова резиме од средбата остварена со амбасадорот Димитров го состави Д. Апасиев.

Во овој т.н. „неформален дел“ од разговорот со г. Димитров, за којшто не се водеше официјален записник, туку заинтересираните студенти самоиницијативно запишуваа свои белешки - можевме да чуеме и некои негови лични ставови во врска со овој проблем, за тоа дека македонската дипломатија е неуспешна овие години во обидот да ја наметне својата вистина пред меѓународната јавност, како и тоа дека уставното име е последниот столб на државноста и ако Република Македонија го промени под меѓународен притисок ќе се премине линијата на македонското достоинство и сл.

2. Прашања до гостинот:

Во овој втор, интерактивен дел од средбата, на г. Димитров му беа поставувани прашања од присутните студенти на кои тој се обидувахе да биде колку што е можно поотворен при одговарањето.

Студентската креативност и овој пат се покажа на дело, па присутните му поставија над десетина прашања на гостинот, притоа опфаќајќи најразлични аспекти на проблемот, на пример:

- за имотот на раселените и протерани Македонци од Егејскиот дел на Македонија;
- за биолошките истражувања на некои странски научни институти околу етногенезата на македонскиот народ;
- за тоа зошто овој „виртуелен спор“ трае толку долго и ни одзема толку многу енергија;
- за последниот официјален предлог на Метју Нимиц за решавање на спорот околу името, за евентуалниот притисок на Грција врз Македонија во контекст на нејзините евро-атлантски интеграции и слично.

Но, за разлика од првиот дел, каде што можеа да се чујат и некои неформални изјави, ставови и размисли на нашиот гостин, во овој т.н. „официјален дел“ од разговорот, за кој се водеше посебен записник од страна на студентката која беше одговорна за тоа, забележлива беше своевидна крутост и дипломатска стегнатост при давањето на одговорите, кои најчесто беа доста кратки и мошне скудни со податоци. Имено, присутна беше тенденцијата да се даде правно толкување и образложение на спорот, за кои претходно беше потенцирано дека е цивилизациски, а не правен феномен!

И така, по два часа дискусија на оваа трибина, која беше планирана да трае само еден час, а благодарение на инвентивноста и заинтересираноста на аудиториумот потраја двапати подолго, професорот Светомир Шкарик, кој воедно беше и модератор на средбата, му се заблагодари на гостинот за одвоеното време и во знак на благодарност му подари еден примерок од својата книга „Македонско и споредбено уставно право“.

Со овој чин на почит и пријателство заврши оваа средба која, генерално гледано, во многу нешта им помогна на студентите кои работат на претходно споменатиот проект директно, „од прва рака“, да се запознаат со некои аспекти во врска со случувањата од кои зависи и исходот на овој „спор“ – и тоа непосредно од човек кој учествувал во голем број официјални активности на македонската дипломатија на ова поле.

3

ПРЕДЛОГОТ НА МЕТЈУ НИМИЦ (19. II. 2008)

*Конференција за печат на медијаторот **Метју Нимиц** (во средина) и преговарачите **Никола Димитров** - РМ (лево) и **Адамантиос Васиљакис** - РГ (десно) – Атина, февруари 2008*

**КОМЕНТАРИ, ПРЕДЛОЗИ И ЗАБЕЛЕШКИ
НА ПРЕДЛОГОТ НА НИМИЦ ОД ФЕВРУАРИ 2008
ТЕКСТОВИ**

Главна компонента на фер, правично и можно решение на овој „спор“ ќе биде она кое ги обезбедува етничкиот и културолошкиот идентитет.

Од писмото на „Виножито“ до Нимиц

•

Иако нашиот маневарски простор е тесен, не смееме да дозволиме промената на позицијата на Нимиц да биде санкционирана надвор од ООН, која единствено го дава мандатот.

Ристо Никовски

•

Без разлика кое име ќе се усвои, историските дискурси врз кои двете земји ги базираат своите национални идентитети не само што ќе останат различни, туку и ќе продолжат да се судираат. А токму овие дискурски, а не името, се срцевината на спорот.

Тахис Михас

•

Нимиц предлага модел за промена на Уставот на РМ, сличен на моделот од 2001 година. Наместо Рамковен договор, се предлага донесување на резолуција на Советот за безбедност на ООН, во која конкретно ќе се формулираат уставните измени.

Светомир Шкарик

ПИСМО НА „ВИНОЖИТО“ ДО НИМИЦ⁶⁵⁴

До: Метју Нимиц

Специјален застапник на Генералниот секретар на ООН, Њујорк

Врска: Предлогот од 19 февруари 2008

Почитуван г. Нимиц,

Ви пишуваме во врска со Вашиот последен предлог кој се однесува на т.н. „спор за името“ помеѓу нашата земја, Грција и соседната Република Македонија. Нашата позиција по ова прашање е добро позната и, секако, тоа Ви е потврдено од нас во неколку пригоди во последните неколку години. Според тоа, ние овде нема да се повторуваме во врска со нашата основна позиција по ова прашање. Наместо тоа, ние би сакале да ја искористиме оваа можност директно да ги изразиме нашите гледишта за Вашиот најнов предлог, објавен во грчкиот дневен весник *То Вима*, минатата недела. Подробно, ние се чувствуваме обврзани да коментираме за параграфите 3, 8 и 9, бидејќи тие се поврзани директно со нашиот идентитет, како етнички Македонци во Грција и како Европски граѓани кои водат голема грижа за стабилноста на регионот и мирен соживот на сите луѓе (националности) во Југоисточна Европа.

II - Параграф 3 и Анекс 1

Би сакале да коментираме на две имиња кои сте ги изнеле во Анекс 1, имињата „Република Горна Македонија“ и „Нова Република Македонија“.

Во врска со „Горна Македонија“, додека Грчката влада ја покажа својата волја за согласност со ова име (како што грчките медиуми изјавија последните неколку дена), треба да се напомене дека ова име е недоследно со неговата официјална позиција. Ако постои „Горна Македонија“, тогаш логично постои „Долна Македонија“. Според тоа, имајќи го ова предвид, како може грчката влада да се спротивставува, меѓу другото, дека името „Република Македонија“ има иредентистички претензии на северна Грција, а името „Горна Македонија“ да нема? Јасно е дека тоа име, „Горна Македонија“ ќе го охрабри иредентизмот на ОБЕТЕ страни, што би значело дека ова име е проблематично.

Што се однесува до предлогот „Нова Република Македонија“, ние мора да нагласиме дека секоја додавка поврзана со национално-етничкиот карактер на државата и нејзиното население, директно или индиректно, го отфрла македонскиот идентитет, обострано со респект кон граѓаните на Република Македонија

⁶⁵⁴ „Виножито“ е член на Европската слободна алијанса - Европска политичка партија (E.F.A - E.P.P); Член на Федералната унија на Европски националности (F.U.E.N). Адреса: „Стефаноу Драгуми“ 11, Флорина/Лерин Т.К. 53100 Р.О Вох 51 Грција. Тел/факс: ++0030 23850 46548. Интернет страна: www.florina.org. E-mail: rainbow@florina.org. Оригиналниот текст на ова отворено писмо од 26 февруари 2008, е напишано на англиски јазик, а на македонски го преведе В. Патчев.

и членовите на етничкото македонско малцинство во Грција. Ако етничките Грци кои живеат во историската територија позната како „Македонија“ имаат право кон „грчко-македонскиот“ културен идентитет (иако мнозинството од нив во областа пристигнале во 1922 - 1928), тогаш зошто етничките Македонци во Република Македонија (коишто исто така живеат во дел од историската територија позната како „Македонија“), не го имаат правото на историското и културно минато на истата област? Ако префиксот „Нова“ има намера да ги одвои модерна (современа) Македонија и античка Македонија, тогаш логично, истото треба да важи и за името на Грција т.е. Грција треба да се вика „Нова Грција“, бидејќи модерна Грција не е исто што и античка Грција. Понатаму, ако префиксот „Нова“ има намера да ги одвои граѓаните на Република Македонија од граѓаните на Република Грција (етничките Грци), треба да се напомене дека повеќе од 700 000 православни етнички Грци беа преселени од Мала Азија во северна Грција меѓу 1922 - 1928 година. Според тоа, термин како што е „Ново Македонци“ би бил соодветен за употреба за да ја опише оваа група и јасно да ги оддели нив од македонските граѓани во Република Македонија.

II - Параграф 9

Во овој параграф е предложено употребата на терминот „Македонски“ да биде ограничен во економската сфера. Ние сметаме дека премисата во параграфот недоследна кон демократските принципи. Да се ограничи употребата на терминот „Македонски“ во економската сфера значи да се забрани правото на само-идентификација, што влијателно ќе значи, *inter alia*, забрана на терминот „Македонски“ при опишување на нашиот јазик. Треба да бидете известени дека негирањето на постоење на засебен етнички македонски идентитет било официјална политика на грчката држава повеќе декади и како членови на македонското малцинство во Грција, ние сме биле, и сè уште сме, подложни на оваа жалосна политика. Според тоа, предлогот за негирање на фундаменталното право на самоидентификација (крајниот резултат на она што е предложено во параграф 9) треба да биде разгледан.

Ние сакаме да ја искористиме шансата за да Ве потсетиме уште еднаш дека постојат бројни официјални грчки документи, кои далеку пред 1945 година го дефинирале „Македонски“ како нешто што е различно од „Грчки“. Ова го содржи и букварот во македонскиот јазик, „Абецедарот“, испечатен во 1925 година за Македонското малцинство во Грција и документ од попис во 1920 година во Грција, кој експлицитно го потврдува постоењето на македонскиот јазик во Грција (обата документи претходно Ви се испратени).

Предложен додаток кон крајниот Договор

Имајќи ги на ум нашите коментари во врска со *Делот II, Параграфот 9* на Вашиот предлог, ние би сакале да го предложиме следново. Главна компонента на фер, правично и можно решение на овој „спор“ ќе биде она кое ги обезбедува етничкиот и културниот идентитет. Имајќи го ова на ум, ние сил-

но го охрабруваме вклучувањето на два параграфи кон финалниот договор, кои подолу следат:

„Грчката држава го признава постоењето на засебен етнички македонски идентитет како што е изразен и развиен во Република Македонија и на друго место како одделен етнички идентитет, различен од грчко-македонскиот културен идентитет што се развил во грчката држава по 1912-1913 година, кога дел од Македонија бил вклучен во грчката држава“;

„Република Македонија го признава постоењето на посебен и различен грчко-македонски културен идентитет како што бил развиен во грчката држава по 1912-1913 година“.

Според тоа, обете страни ќе го почитуваат правото на само-идентифицирање со респект кон индивидуалниот етнички и културен идентитет. Употребата на префиксите пред зборот „Македонски“ става јасна разлика меѓу двете групи (на пр. етничко Македонски и Грчко - македонски). Понатаму, обата термини кои се од фундаментална важност, се самоидентификувачки. Непосакувани имиња не се претставени, а со тоа не се продира во обата идентитети. Како што можете да забележите во Вашиот предлог, ниту една страна не држи монопол врз употребата на терминот „Македонски“ (во согласност со *Дел II, Параграф 8* од Вашиот последен предлог).

Во контекст со *Дел II, Параграф 8* од Вашиот предлог, истакнато е дека ниту една страна нема да има ексклузивни права кон името „Македонија“. Ако ова важи за Република Македонија, тогаш секако мора да важи и за Грција. Според тоа, ако Република Македонија понатаму биде дефинирана со додавање на друг префикс, како што е предложено, тогаш ова исто така би се применувало и за грчките административни региони кои го употребуваат името „Македонија“. Тогаш би било корисно и правично да се сугерира регионите на Западна, Централна и Источна Македонија да бидат дефинирани преку додавање на префикси и суфикси. Истиот принцип да се примени и кон имиња како што е Министерството за Македонија и Тракија (името сугерира дека станува збор за Министерство за целата историска територија на Македонија, што е недоследно со *Дел II, Параграф 8*), како и со меѓународниот аеродром во Солун наречен „Македонија“.

Понатаму, би било правично и корисно да се предложат некои нови имиња за географскиот регион на Северна Грција, со цел да се направи јасна разлика меѓу регионот и Република Македонија, онака како што грчката страна побара од Република Македонија. Неколку сугестии:

1. Грчки Географски Регион на Македонија;
2. Географска Грчка Македонија;
3. Грчка Македонија;
4. Грчка Историска Македонија;
5. Регион на Грчка Македонија.

На крај, да ја споменеме важноста за мир и стабилност во ова време, како и во иднината, особено кога се говори за македонското прашање, ако се

признае посебен македонски идентитет како што е изразен од страна на граѓаните на Република Македонија, како и членовите на етничките Македонски малцинства во другите Балкански држави (Грција, Бугарија, Албанија, Косово). Ова е мошне важна точка, кога се зема предвид негирањето на македонскиот етнички идентитет и правото на самоопределување на македонскиот народ ги втурнал посилните Балкански држави (Бугарија, Грција и Србија) во крвав конфликт во Балканските војни од 1912 - 1913 година. Со други зборови, од наше гледиште, клучниот проблем на овој т.н. „проблем со името“ е да се елиминираат иредентистичките аспирации од овие држави преку заштита на етничкиот и национален идентитет на македонскиот народ во Република Македонија и на други места.

Конечно, ако проблемот со етничкиот и културниот идентитет биде дел од крајниот договор, како членови на македонското малцинство во Грција, ние инсистираме да бидеме консултирани во однос на погоре изнесеното. Според тоа, ние повторно остануваме на Ваше располагање за консултативен разговор во Ваша удобност.

Искрено Ваш,

Павлос Филипов Воскопулос

- член на Политичкиот секретаријат ЕФА – „Виножито“

(политика партија на македонското малцинство во Грција);

- член на Бирото за Европскиот слободен сојуз – Европска политичка партија.

НОВИТЕ ИДЕИ НА НИМИЦ И ДИРЕКТНОТО ИНВОЛВИРАЊЕ НА САД⁶⁵⁵

Како што можеше и да се очекува, притисокот врз нас околу името се засилува. Најавите дека Вашингтон директно го презема случајот, што е спротивно на нашите интереси, тоа го потврдува. Познато е дека САД се подготвени, кога тоа им е потребно, проблемите да ги решаваат и со употреба на (при)сила. Затоа, мора да сме свесни дека американското директно ангажирање во спорот (иако и досега изгледаше извесно дека тие стоеја зад предлозите на Нимиц), најверојатно ќе води до некаков *Дејтон* и наметнување решение што може да има далекосежни негативни последици за нашата нација. Нивното „решение“ можеби нема да ги задоволува максималистичките барања на Атина, но (сигурно) ќе води сметка за нејзините базични интереси, а тие се сведуваат на разнебитување на македонската нација. Иако нашиот маневарски простор е тесен, не смееме да дозволиме промената на позицијата на Нимиц да биде санкционирана надвор од ООН, кој единствен го дава мандатот. Треба да се искористат сите механизми за релативизирање на оваа постапка, без преголемо експонирање и конфронтирање со САД.

Знаејќи ја грчката позиција и нејзините интереси, не треба да има дилеми дека преземањето од Вашингтон не навестува нешто поволно за нас. Ангажирањето на САД е резултат на длабоката загриженост за иднината на НАТО. Може да се очекува дека тие би биле подготвени да ни наметнат некакво решение, само да се избегне блокадата во Букурешт. Проблемот е нагласен бидејќи, поради Грција, може да биде блокирано целото проширување, што би отворило (длабока) криза во Алијансата. Ако го направат тоа, Турците ќе покажат дека нашето вековно пријателство е вистинско и трајно. Таквиот потег може да биде дури и излез од ситуацијата: да го отвори патот за покана на целата Јадранска група. Тоа само би ја одложило нашата траума - до ратификацијата. Во овие клучни моменти, бидејќи поканата од НАТО отвора широки перспективи за нашата земја, не само што треба да бидеме крајно внимателни, туку мора да бидеме подготвени и за одлучно дејствување. Не е ни малку едноставно, на најголемата и најсилна земја на светот - да ѝ се каже НЕ, за нешто поврзано со нејзин стратегиски интерес. Како што изгледа, на тоа ќе бидеме присилени бидејќи е во прашање нашиот опстанок. Во новата ситуација, која изгледа (многу) веројатна, на САД треба недвосмислено и храбро да им се стави до знаење дека сме разочарани од нивниот однос и иг-

⁶⁵⁵ Автор на овој текст е македонскиот дипломат од кариера Ристо Никовски, долгогодишен дипломат на СФРЈ и амбасадор на РМ во Лондон, Тирана и Москва. Текстот беше објавен како колумна, под наслов „Дали сме пред нов Дејтон?“, во дневниот весник: *Дневник*, бр. 3 621; 15 март 2008 година.

норирање на нашите фундаментални национални интереси. Ние сме животно заинтересирани ова прашање да се реши, но не по секоја цена! Не можеме да прифатиме дека не им е јасно дека за Грција проблем е постоењето на македонската нација. Нè доведуваат во безизлезна ситуација, без реална опција, поради членка на НАТО и на ЕУ, која не признава основни човекови права - што се фундамент на демократските општества. Второ, нè тераат да преземаме несакани чекори, кои не се (долгорочен) интерес ниту на Р. Македонија, ниту на регионот, ниту на НАТО, ниту на ЕУ. Трето, ќе бидеме принудени да ги преиспитаеме нашите надворешно-политички приоритети. Ако нашиот пристап кон НАТО и ЕУ е, и остане, блокиран од една (неодговорна) членка, недвосмислено ќе мора да се бара друга перспектива. Ќе мора да размислуваме за отворање постапка за преоценување на процедурите спроведени при приемот на Р. Македонија во ООН, кога ни е, нелегално, наметната обврска да преговараме за нашето историско и уставно име.

Сегашната ситуација е резултат на тогашното грубо кршење на *Повелбата на ООН* и на нејзините процедури, како и на игнорирањето на основите на меѓународното право. Ќе мора да се повлечеме од *Привремената спогодба* со Грција, бидејќи таа веќе не ја почитува истата и ќе бидеме присилени да ги преиспитаеме нашите односи, во светло на нивната најнова блокада на нашата земја. Досега, РМ демонстрираше крајна воздржаност и кооперативност (не возвративме на блокадата на границата, сменивме Устав, знаме...), но, присилени сме да го преиспитаеме нашиот однос кон НАТО, првично преку нашето учество во мировните операции, со кое досега се гордеевме. Веќе 10-ина години РМ се однесува како полноправна членка на Алијансата, преземајќи одговорност за безбедносните проблеми на регионот и пошироко, а за време на косовската криза, без наша помош Алијансата немаше соодветна функционалност. Затоа, РМ заслужува недвосмислена и со ништо неусловена поддршка на аспирациите за членство, односно покана во Букурешт. Ако се прави некаков нов договор со Грција, како што најави Нимиц, тогаш мора да се опфатат сите отворени прашања меѓу двете земји (признавање на македонското малцинство, имотите на Македонците...). Дека работите не се развиваат по волно за нас, јасно најави интервјуту на Нимиц за „*Гласот на Америка*“, неговата последна посета на Скопје (при која разговараше со највисоките личности) и на Солун (кога се сретна само со преговарачот), како и посетата на Даниел Фрид (кој и немаше потреба да оди во Грција, што потврдува дека се бараат наши отстапки. Тоа беше видливо и од неговите изјави. Рече дека „членство во НАТО значи дека САД, најсилната земја на светот, ќе се заложат да ја бранат Македонија... а тоа значи дека и Велика Британија, Франција, Италија... ќе гарантираат дека ви се сојузници“. Не кажа дека за таа цел од нас, најверојатно, ќе се бара новозможното: да се откажеме од себеси).

Во интервјуту, Нимиц повторно (по кој пат?) излезе од својот мандат велејќи дека „беа направени компромиси во тоа време (1995), но спогодбата (*Привремената*) заврши. Сега говориме за нов договор и луѓето треба да пог-

леднат што сега може да се направи, а што не“! Тој дури си дозволи да констатира дека „македонското прашање е присутно речиси стотина години, можеби уште од договорот од Букурешт во 1913 година“! Ни порачува ли Нимиц дека сака да го заврши процесот, почнат во Букурешт пред 100-ина години, со докрајчување на македонската нација? Дали Нимиц смета дека има мандат, проблемот со нашето име, нелегално наметнат од страна на грчкиот екстреман национализам, да го фокусира во рамките на решенијата донесени во Букурешт? Крајно е невкусно и неодговорно од негова страна, во контекст на сегашните состојби, да го спомнува гробарот на Македонија - Букурешт 1913.

Оваа изјава отвора и други клучни прашања: дали за идејата за нов договор знаела нашата преговарачка „четворка“? Ако знаеле, зошто ништо не презеле бидејќи новиот договор бара целосна промена на нашата стратегија? А ако не знаеле, што е поверојатно, тоа зборува и за нашите (преговарачки) капацитети, но и за крајно некоректен и непрофесионален однос на Нимиц, што мора да се санкционира. Всушност, целта на Нимиц е да не ѝ го оспори правото на вето на Грција, што го оневозможуваше Привремената спогодба, насочувајќи го притисокот врз нас. Значи, ситуацијата во која сме доведени, во најголем дел без наша вина, бара бескомпромисно да се дејствува. Прашањето е да се биде или не. Се работи за комплицирана завршница и секој потег е одлучувачки. Иако се прават напори да бидеме матирани, изгледите за успех не се мали. За победа се потребни тешки потези што мора да ги одиграме. Потребна е домашна мобилизација на врвни експерти, а уште поважна е помошта која итно мора да се бара кај странски специјалисти, искусни во решавање меѓународни проблеми. Без нив, потезите многу лесно можеме да ги помешае, а тоа би значело крај на нашите аспирации. Во политиката нема емоции, туку само интереси. Со оглед дека се работи за фундаментален интерес на нашата земја и нација, мора да бидеме храбри, одлучни и директни. Само тоа го признава политиката. Ако во една ваква ситуација не покажеме заби, немаме никакви шанси за успех. Сега, нема место за инфериорност, тесни партиски интереси, колебање, двосмисленост, хипокризија. САД се значаен и клучен стратешки партнер на нашата земја и тоа мора да се почитува и да се негува. Но, никој нема право, особено не пријателите, да посегаат по нашиот идентитет. Тоа е недозволиво и наша обврска е тоа да го спречиме. Вистинските пријатели тоа и ќе го разберат, и ќе го оправдаат и, што е најважно, ќе го ценат! Ние сме на потег.

СПОРТ СО МАКЕДОНИЈА НЕ Е ЗА ИМЕТО⁶⁵⁶

Несомнено е дека голем дел од грчкиот народ, особено во Северна Грција, искрено се чувствува загрозен од она што тој го смета за „иредентизам“ на Владата во Скопје. Неодамнешните постапки, како што се преименувањето на скопскиот аеродромот во „Александар Велики“, или појавувањето во јавност на мапи со „Голема Македонија“, ги потврдуваат стравовите на многу Грци дека „експанзионистичката“ идеологија на нивниот сосед претставува закана кон грчкиот територијален интегритет. Додека некои странски посматрачи заклучуваат дека грчките стравувања се основани, повеќето ги сметаат за лудост. Сепак, ретко се поставува едно прашање: *Дури и да се прифати дека грчките стравувања се оправдани, како промената на името на земјата ќе ја отстрани основата врз која тие се базираат?* Ако тоа е така, грчката политика на притисоци врз Скопје, да го промени своето уставно име, во последниве 20 години има малку смисла. Да претпоставиме дека Владата во Скопје ќе подлегне под меѓународниот притисок и ќе го прифати името „Горна Македонија“. Грчката влада, според ова сценарио, би го поддржала приемот на „Горна Македонија“ во НАТО со раширени раце. Прашањето е зошто? *Зошто усвојувањето сложено име како „Горна Македонија“ ги прави Грците да се чувствуваат помалку загрозени од таканаречената „иредентистичка политика“ на нивниот сосед?* Без разлика кое име ќе се усвои, историските дискурси врз кои двете земји ги базираат своите национални идентитети не само што ќе останат различни туку и ќе продолжат да се судираат. А токму овие дискурси, а не името само по себе, се срцевината на конфликтот. Денес Грција тврди дека земјата е „вештачка творба“ на бившиот југословенски водач Јосип Броз Тито. Македонските историчари, од друга страна, го гледаат создавањето на Републиката во рамките на Југославија како резултат на долг историски процес. Грција не го признава постоењето дури ни на траги од „македонска“ етничка свест помеѓу популацијата со словенски јазик која живеела во регионот за време на XVIII-от и XIX-от век. На север, владее сосема спротивно гледиште. Грција одбива да признае и дека нејзиниот сосед воопшто има „јазик“ нарекувајќи го во своите официјални документи „идиом“ или „дијалект“. На крајот, Грција го негира секое „право на враќање“ на Македонците со словенски јазик кои избегаа од Грција по Втората светска војна, тврдејќи дека тие се предавници што го загубиле правото на државјанство. Не е сигурно дека оваа ситуација ќе се смени ако земјата го одбере името „Горна Македонија“. Словенските Македонци што ја напуштија Грција по војната нема одеднаш да бидат добредојдени во Грција. Ни-

---

⁶⁵⁶ Автор на овој текст е грчкиот новинар Тахис Михас. Текстот го преземавме од дневниот весник *Дневник*, бр. 3 621 од 15 март 2008 година, кадешто беше објавен како колумна. Извор: *БИРН*.

ту, пак, Грција ќе признае дека говорот што го користи народот на Скопје претставува „јазик“, а не „идиом“ само затоа што сега би го нарекувале „горномакедонски јазик“. Ниту, пак, може да се очекува дека официјалната грчка историографија одеднаш ќе прифати дека некогаш група луѓе што живееле во Грција развиле „македонска“ етничка свест (или треба да речеме „горномакедонска“?). Грубо речено, сите сериозни точки на несогласување помеѓу двете земји, сите барања и контрабарања ќе продолжат да постојат и понатаму, без оглед дали името на земјата ќе се смени или не - затоа што проблемот помеѓу двете земји не е „спор за името“, туку општ спор што се однесува на натпревар помеѓу националните митологии, симболи и историски референци. Со други зборови, тоа е конфликт што се однесува на сите теми за кои луѓето од Балканот весело се колеа едни со други во далечното и не така далечно минато и околу кои веројатно ќе продолжат тоа да го прават во иднина ако се укаже можност и ако пресушат европските фондови. Ако ова е точно, Атина и Скопје направија огромна грешка со тоа што се фокусираа само на името. Ако во изминатите десет години двете земји беа ангажирани во сериозни билатерални или мултилатерални разговори на сите теми за кои постојат разлики, а не само за „името“, можеби денес немаше да се најдат во актуелната апсурдна ситуација, која само ја потврдува меѓународната сомничавост дека Балканот, што и да се случи, останува Балкан.

Прωινή απόλαυση!

Γίνετε συνδρομητής στην εφημερίδα ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ και απολαύστε την με δωρεάν πρωινή παράδοση στο χώρο σας!

MAKEDONIA

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΤΕ ΜΕ ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ, ΤΗΛ: 2310 560.301, e-mail: sub@newspaper.gr

Весникот „Македонија“ од Солун - Грција

ЗБОРОТ МАКЕДОНИЈА И СИТЕ ИЗВЕДЕНКИ И АСОЦИРАНИ ПОИМИ⁶⁵⁷

Во овој спор, направен од страна на Република Грција со цел да изгледа апсурден, се содржани цела низа историски и сегашни политички и културни проблеми. Според тоа, потребна е речничко-енциклопедиска анализа на зборот Македонија.

Да почнам со ред:

1. Македонија, географски термин. Земја што се граничи на југоисток со Тракија, на југ со Тесалија, на југозапад со Епир, на запад со планиски венец, односно со Албанија, на северозапад со Косовско Поле, на североисток со Прешевската Долина итн.

2. Македонија, политички и административен термин. Ознака за државата Република Македонија и ознака за административна провинција Македонија со три региона: источна, централна и западна, во рамките на Република Грција.

3. Македонија, традиционална ознака за земја составена од три дела: Пиринска, Вардарска и Егејска (Беломорска) Македонија.

Од оваа сопствена именка се изведени (генерирани) следниве именки:

1. Македонец, жител на Македонија.

2. Македонец, припадник на современиот македонскиот народ и припадник на македонската нација.

3. Македонец, припадник на македонскиот антички народ.

4. Македонец, припадник на народ(и) што живееле или живеат на територијата на Македонија.

Од оваа сопствена именка се изведени (генерирани) следниве придавки што претставуваат дел од сложени поими: македонски народ, македонски јазик, македонска култура, македонска музика, македонско јадење, македонски производ итн.

Наведените сложени поими се повеќезначни, на пример: јазик на современиот македонскиот народ (македонската нација), јазик на античкиот македонски народ, култура на македонскиот народ, култура на друг народ што живее на територијата на Македонија, култура од мешан тип на еден или повеќе народи што е помалку или повеќе карактеристична за Македонија, традиционална музика на современиот македонски народ, музика на некој друг народ на територијата на Македонија, јадење специфично за македонскиот

---

⁶⁵⁷ Автор на овој текст е д-р Људмил Спасов - професор на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ при УКИМ - Скопје. Текстот беше објавен како колумна во дневниот весник *Утрински весник*, број 2 629 од 6 март 2008 година, а воедно беше и излагање на Тркалезната маса по повод *Предлогот на М. Нимиц* од 19 февруари 2008 година, одржана на 4 март 2008 на Правниот факултет „Јустинијан Први“ – Скопје.

народ, јадење на некој друг народ на територијата на Македонија, помалку или повеќе заедничко јадење на жителите на територијата на Македонија итн.

Со именката Македонија се асоцирани повеќе други зборови (поими), освен спомнатите претходно, на пример: припадник на народ (Србин, Бугарин, Албанец, Турчин, Влав, Ѓуптин, Ром...), дел (област) на некоја држава, на пример, бугарска Македонија, албанска Македонија, грчка Македонија, Македонија како територија на Република Македонија.

Зборот Македонија и изведенките од него имаат неутрално, позитивно и негативно значење. Пример за позитивно: македонска убавина. Пример за асоцирано негативно значење: македонска салата, македонски јазол...

Зборот Македонија е сложен поим, значи сложен предикат што бара аргументи. Тие можат да бидат експлицитни или контекстуални. На пример: македонски јазик е експлицитен поим, бидејќи се однесува на античкиот или на современиот македонски јазик; македонска култура е контекстуален поим бидејќи може да се однесува на културата на македонскиот народ, или на културата на некој друг народ на територијата на Македонија, или на мешан тип култура на сите или некои народи на Македонија.

Дел од поимите асоцирани со зборот Македонија може да бараат и парафраза во објаснувањето. На пример: турски јазик на Турците во Македонија итн. Или: турски јазик на Турците во Егејска Македонија, Република Грција, итн.

Поимите асоцирани со зборот Македонија, на пример, Скопје, не можат да бидат замена за други поими асоцирани со зборот Македонија. На пример, Скопје не може да биде замена за Република Македонија, па дури ниту во синтагмата Република Скопје. Еве пример направен со тестот на семантичката издржаност: скопски јазик, јазик на скопјаните итн. не може да биде замена за поимот македонски јазик, затоа што се доаѓа до значенска апсурдност, на пример, скопскиот јазик на дел од не-Грците во Република Грција, скопскиот јазик на Крсте Мисирков, дијалектите на скопскиот јазик во Република Бугарија (пиринските дијалекти), мајчиниот скопски јазик (родениот) скопски говор на Крсте Мисирков од Пела (Постол), од еницевардарскиот крај (Јаница), скопскиот говор на Скопјаните (на Грците од скопско потекло) од Лерин (Флорина), Република Грција... Понатаму, придавката (атрибутот) северен и изведенките од него не можат да бидат замена за други поими асоцирани со поимот македонски. На пример, северномакедонски костурски дијалект на Скопјаните (Северномакедонците) од околината на Костур (Касторија)...

Од сето досега кажано произлегува единствен заклучок: кога се употребува зборот Македонија, како и сите изведенки и асоцирани поими со него, треба да се има предвид сета стварност поврзана со овој збор. Секоја друга употреба е неправилна и претставува јазична и поимска манипулација мотивирана од желбата да се манипулира со стварноста.

ПРЕДЛОЗИТЕ НА НИМИЦ И УСТАВОТ НА РМ⁶⁵⁸

1. Уставни промени - Во „Предлозите за името“ од 19 февруари 2008 година, Метју Нимиц отворено бара од Република Македонија во текстот на Уставот на Република Македонија да го запише новото официјално меѓународно име за службена меѓународна употреба што ќе биде предвидено во новата резолуција на Советот за безбедност на ООН.

Воедно, медијаторот Нимиц бара новото име да се вгради и во останатите делови од легислатурата, како што се законите, подзаконските акти и актите на правните лица во Република Македонија.⁶⁵⁹

Ако се усвои нова резолуција на Советот за безбедност со ново официјално име, Република Македонија ќе мора да отвори нова постапка за промена на Уставот на Република Македонија. Тоа ќе биде втора уставна ревизија, предизвикана од спорот за името, по ревизијата од 1992 година, кога се донесени *Амандманите I и II*.

Со промената треба да се замени постојното уставно име „Република Македонија“ со новото име што ќе биде запишано во резолуцијата на Советот за безбедност на ООН.

Нимиц предлага новото име да се бара помеѓу следниве алтернативи: Демократска Република Македонија; Независна Република Македонија; Нова Република Македонија; Република Горна Македонија и Уставна Република Македонија.⁶⁶⁰ Новото име ќе биде наведено во називот на Уставот, како што е тоа случај со другите уставни во светот. Секој устав го носи името на земјата во која е донесен како највисок правен акт.

Наместо називот „Устав на Република Македонија“ треба да имаме устав со нов назив: Устав на Демократска Република Македонија; Устав на Независна Република Македонија; Устав на Нова Република Македонија; Устав на Република Горна Македонија или Устав на Уставна Република Македонија.

Устав на Уставна Република Македонија!?

Зад овој нелогичен назив стои Метју Нимиц, не како правник и адвокат, туку како поранешен државен секретар во администрацијата на Џими Картер (1977-1980), американски дипломат инволвиран во процесот на дисо-

---

⁶⁵⁸ Автор на овој текст е д-р Светомир Шкарик – професор (во пензија) на Правниот факултет „Јустинијан Први“ при УКИМ - Скопје. Ова, всушност, е неговото излагање на Тркалезната маса по повод *Предлогот на М. Нимиц* од 19 февруари 2008 година, одржана на 4 март 2008 на Правниот факултет „Јустинијан Први“ – Скопје.

⁶⁵⁹ *Интегрален документ со предлозите на Нимиц*, Дневник; 22 февруари 2008; оддел IX, стр. 3.

⁶⁶⁰ *Новото име ќе стои и во пасошите*, Утрински весник; 21 февруари 2008; стр. 1.

луцијата на СФРЈ (1992-1993) и претставник на САД задолжен за решавање на спорот за името, именуван од претседателот Вилијам Клинтон (1995).⁶⁶¹

Освен промена на називот на Уставот, промени ќе уследат и во називите на централните државни органи, како што се: Собрание на Република Македонија, Влада на Република Македонија, претседател на Република Македонија, Уставен суд на Република Македонија, Врховен суд на Република Македонија, Судски совет на Република Македонија и Јавен обвинител на Република Македонија.

Под ударот на измените ќе се најдат и оние уставни одредби кои го содржат атрибутот „македонски“, како што се одредбите за македонскиот народ и македонскиот јазик.

Според Нимиц, македонскиот народ треба да исчезне како етнос од *Преамбулата на Уставот на РМ*, усвоена во 2001 година. Тоа би бил втор потежок удар врз македонскиот идентитет, по потпишувањето на *Рамковниот договор* од 2001 година.

Рамковниот договор е тесно поврзан со спорот за името. Со разнебитувањето на македонскиот народ се омекнува позицијата на македонската страна во преговорите за името. Од друга страна, врз македонската страна се врши притисок за остварување на *Рамковниот договор* во практика, ако сака македонската страна да смета на некаков успех во преговорите. Тоа се гледа од Извештајот за Балканот на Меѓународната кризна група од 10 декември 2001 година.⁶⁶²

Под удар ќе дојде и името „Македонија“. Предлагачот инсистира зборот „Македонија“ да не се користи како официјално име во двете земји, ниту како официјално име во било која друга држава.⁶⁶³

Реално гледано, забраната за користење на тоа име важи само за Република Македонија. Се предлага забрана на користење на името „Македонија“, како политички и како географски поим.

Под удар на уставните измени ќе се најде и зборот „Македонија“ содржан во преамбулата на Уставот (Амандман IV) и Амандман IX: „*Самостојна и суверена држава Македонија*“ (политички поим) и „*Историското и уметничкото богатство на Македонија*“ (географски поим).⁶⁶⁴

Ако со *Рамковниот договор* е извршена деетнизација на историското и уметничкото наследство на македонскиот народ, со предлогот на Нимиц се кине и врската помеѓу македонскиот народ и географска Македонија, врската

⁶⁶¹ Спорот со името меѓу Македонија и Грција – состојби и излезни решенија, Студентски проект (работна верзија), Правен факултет „Јустинијан Први“, Скопје, 2008; стр. 451.

⁶⁶² Студентски проект „Спорот со името меѓу Македонија и Грција – состојби и излезни решенија“ (работна верзија), Правен факултет „Јустинијан Први“, Скопје, 2008; стр. 512 – 547.

⁶⁶³ Интегралниот документ со предлозите на Нимиц, Дневник, 22 февруари 2008; Оддел II, точ. 7; стр. 3.

⁶⁶⁴ Светомир Шкарик, *Споредбено и македонско уставно право*, Матица, Скопје, 2004; стр. 185.

меѓу народот и земјата на која што живеат Македонците. Врската се кине и меѓу Македонија и оние грчки граѓани кои се чувствуваат како грчки Македонци.

Нимиц зборува за „Историска Македонија“. Тој не зборува за денешна Македонија. За него Македонија е историска категорија, а не нешто што живее денес како реалност. Со тоа уште повеќе се подзасилува раскинувањето на врската помеѓу Македонците и Македонија како територија.

Моделот за промена на Уставот на Република Македонија е сличен на моделот од 2001 година. Наместо Рамковен договор треба да се донесе резолуција на Советотот за безбедност на ООН во која конкретно треба да се формулираат сите 9 точки од оделот II од Предлог документот. Ако тоа се случи, Уставот на Република Македонија ќе биде првиот устав во светот што се менува и дополнува со резолуција на Советот за безбедност на ООН.

Ако се донесе таква резолуција, тогаш тоа нема да биде само удар врз Република Македонија, туку тоа ќе биде удар и врз Обединетите нации. Со таков акт, ООН ќе се обезвреднат како организација на суверени држави. Тоа е и целта на глобалните актери – уривање на постојното меѓународно право и изградба со сила и притисок на нов меѓународен поредок кој ги штити интересите на потесната меѓународна заедница.

2. Промена на легислативата – Според предлогот на Нимиц, треба да се извршат и промени на законите и подзаконските акти, за да се обезбеди целосно прифаќање на новото официјално меѓународно име, утврдено во новата резолуција на Советот за безбедност на ООН.

Од постојната легислатива треба да се острнат: името „Република Македонија“, зборот „Македонија“ и атрибутите „македонски“, „македонска“ и „македонско“. Според Предлогот - не може да постои Македонски народен театар, Македонска академија на науките и уметностите или Македонско сонце.

Нема потреба од поширок коментар. Јасно е дека со наведените предлози се проблематизира клучното прашање: идентитетот на македонскиот народ и вредноста на името „Македонија“.

Името го одредува и докажува постоењето. Името „Македонија“ постои подолго од две и пол илјади години и ќе постои и натаму, наспроти вековите и моќните империи. Тоа особено се рефлектира во студентскиот ум кој во вредностите на Македонија наоѓа голема инспирација и креативност.

3. Врската помеѓу претходните документи и предлозите на Нимиц од 2008 година – Постои тесна врска меѓу новиот предлог на Нимиц и претходните документи за спорот со името „Македонија“: *Декларацијата на Советот на Европската заедница* донесена во Лисабон на 27 јуни 1992 година; *Резолуцијата 817* на Советот за безбедност на ООН од 7 април 1993 година; *Резолуцијата 845* на Советот за безбедност на ООН од 18 јуни 1993 година; *Резолуцијата на Генералното собрание на ООН* од 8 април 1993 година со која РМ е примена за членка со привремено име; *Привремената спогодба*

меѓу РМ и РГ од 1995 година; *Рамковниот договор* од август 2001 година; *Извештајот за Балканот* на Меѓународната кризна група од декември 2001 година; Предлог за името на Метју Нимиц од 2005 година.

Декларацијата на Советот на ЕЗ за првпат грубо го негира името „Македонија“, исто како што тоа го правеле Русија, Австро-Унгарија и Турција во XIX-от и почетокот на XX-от век. Во Лисабон, ЕЗ настапи како поранешните империи, без чувство за судбината на малите народи и нивните држави.

Особено е проблематична *Резолуцијата 845* на Советот за безбедност на ООН. Тој документ излегува од рамките на Резолуцијата на Генералното собрание на ООН со која Република Македонија е примена за членка на ООН со привремено име (ПЈРМ).

Со *Резолуцијата 845* на Советот за безбедност, од 18 јуни 1993 година, за првпат се шири предметот на спорот меѓу РМ и РГ. Освен што се зборува за разлика во врска со името, се зборува и за „брзо решение на преостанатите прашања“, со што предметот на спорот се прошири и на историското наследство на Македонија, како и на други прашања. На тој начин, Советот за безбедност на ООН излезе од мандатот, дефиниран во Резолуцијата на Генералното собрание на ООН од 8 април 1993. Според *Резолуцијата на Генералното собрание на ООН*, двете страни можат да разговараат само за разликата во врска со името што што треба да се користи за целите на ООН. Ништо повеќе од тоа.

Наместо да се бара прекин на разговорите - треба да се бара страните во спорот да разговараат само за разликите во врска со името на македонската држава, и тоа само за името што ќе се користи за „целите во рамките на Обединетите нации“. Така како што е формулирано во *Резолуцијата* на Генералното собрание на ООН од 8 април 1993 година.

Зошто Советот за безбедност на ООН со втората резолуција излегол од рамките на мандатот што го добил од Генералното собрание на ООН?

Уште е позначајно прашањето: Зошто Република Македонија ја потпиша *Привремената спогодба* на 13 септември 1995 година со проширен предмет на спорот?

Треба да се преговара, но само во рамките на мандатот утврден од страна на Генералното собрание на ООН. Не треба да инсистираат македонските преговарачи во идните разговори.

4. Студентски проект - Врска помеѓу наведените документи ја открива група од 40-на студенти на Правниот факултет „Јустинијан Први“, во Студентскиот проект за „Спорот со името меѓу Македонија и Грција – состојби и излезни решенија“, реализиран во период од шест години (од 2002 до 2008 година).

Студентите го осветлуваат спорот во врска со името од историски, економски, правен и геополитички аспект, со консултација на релевантна литература и непосредни разговори со поголем број актери инволвирани во спорот и со

поголем број аналитичари кои го проучуваат предметот на спорот од научен аспект. Кога се во прашање инволвираните актери, значајни се погледите, на пример, на Киро Глигоров, на членовите на Меѓународната кризна група, на Крег Ретклиф и Едвард Џозеф, на странските амбасадори акредитирани во Скопје, како и на преговорачите Никола Димитров и Метју Нимиц.

Од групата научници, интересни се погледите на Чаусидис, Проева, Папагеоргиу, Борза, Литоксоу, Шеј, Стојчев, Кикеркова, Петрушевска и др. Станува збор за аналитичен проект кој нуди и одредени предлози за надминување на разликите; станува збор за студентскиот ум кој покажува висок степен на креативност и одговорност за состојбите и за нивното надминување, без омаловажување на аргументите на засегнатите страни.

По објавувањето на проектот на македонски јазик, треба да уследи и негово објавување на англиски јазик. На тој начин, студентите од Република Македонија и студентите од Република Грција ќе можат непосредно да се вклучат во дебатата за спорот во врска со името и културното наследство на Македонија.

Проектот е во функција на академско разбирање на историското и културното наследство на Македонија и решавање на спорот во духот на почитување на сите култури и народи што живеат на географскиот регион Македонија.

**ПРОТИВРЕЧНОСТА НА
ПРЕДЛОЗИТЕ НА НИМИЦ ОД 2008
СТУДЕНТСКИ ЕСЕЈ**

Нејасните морфолошки одредници, искази и сугестии се резултат на Нимицовата недоследност кон правдата и вистината. Тоа е причината за грчкиот и македонскиот гнев едни кон други.

Владимир Патчев и Емилија Димиќ

•

Додека сме меѓу живите да ја негуваме човечноста; никому да не му предизвикаме страв, ниту опасност. Да ги презираме загубите, неправдите, пцовките, навредувањата и храбро да ги поднесеме минливите незгоди. Додека се свртиме, како што велат, смртта веќе ќе пристигне.

Лукиј Анај Сенека

МОРФОЛОШКО ТОТЕМИЗИРАН ГНЕВ⁶⁶⁵

На 19 февруари 2008 година, Специјалниот претставник на Генералниот секретар на ООН, г. Метју Нимиц, излезе со нов предлог текст за решавање на деценискиот „спор за името“ меѓу нашата земја, Република Македонија и Република Грција. Тој предлог е резултат на грчкото притискање врз меѓународната заедница, а посебно врз нас, да го промениме нашето уставно име Република Македонија пред самитот на НАТО во Букурешт во април 2008 година. Од една страна, навидум, самиот предлог изгледа примамливо и поволно за нашата земја, но од друга страна тој предлог е исполнет со многу неразјаснети тези, зборови кои се двосмислени при подлабоко читање. На пример, правата и обврските на двете страни изгледаат приближно еднакви, но се добива впечаток дека Првата страна (Република Грција) повеќе зазема некаков чуден одбранбен напад, небаре Втората страна (Република Македонија) нив ги нападнала. Тој факт делува бесмислено.

Од друга страна, пак, сомнителна е тезата дека се исклучува ексклузивитетот за употреба на името „Македонија“ и „македонски“ од двете страни. Можно ли е Втората страна да нема право на име во меѓународните односи, којашто, пак, теза укажува на нееднаква положба на нашата земја во меѓународните односи. Читајќи ја содржината, од точка во точка се добива впечаток дека предлог текстот добива поинаква димензија, на моменти како договор, а на моменти како сугестија. Што е што? Од друга страна, пак, нееднаквоста меѓу страните го доведува во прашање едно од основните права во меѓународното право, а тоа е правото на еднаквост.

На моменти се задира во уставноста и идентитетот на нашата држава, па така сублимирано, ако не постојат еднакви услови за преговарање, како може да се добие борбата за идентитет? Во тој случај, како можеме да зборуваме за право на еднаквост во меѓународните односи, кога токму тоа право на еднаквост се прекршува во најголем дел од овој документ? Ако станува збор за договор, тогаш треба да има еднаков пристап за двете страни, но овде тоа не се случува. Каде тука лежи борбата за идентитет?

Се покренуваат многу прашања, многу од нив остануваат neodговорени (можеби и подобро е така), но со оглед на тоа дека по изнесувањето на предлогот до денес, имаше многу бранувања, па дури и нов, да речам „меѓупредлог“, две клучни прашања константно се провлекуваат: 1) *Дали е на поглед создавање на затегната кризна состојба на Балканот преку вештачко кревање на национализам по пат на морфолошко тотемизирани гнев?*; и 2) *Каков е тој „морфолошко тотемизирани гнев“?*

---

⁶⁶⁵ Коавтори на овој есеј се Владимир Патчев и Емилија Димиќ.

***

За да се разгледа предлогот подлабоко, сметам дека е многу важно да се објаснат некои поими, кои пак, се клучни за дознавање на суштината на текстот. Од друга страна пак, важно е и објаснувањето на термините морфологија, тотемизам и гнев, бидејќи сметам дека токму преку тие термини ќе се согледа природата на текстот на г. Метју Нимиц.

Нивното значење, или барем нивната непосредна поврзаност со некои клучни поими од текстот на Нимиц (предлог, сугестија, договор итн.), се надевам дека би придонеле кон едно пошироко анализирање на текстот.

Во тој контекст, зборот *предлог*, на нашиот македонски литературен јазик, и во слободен превод и значење во другите странски јазици, означува морфолошка форма која именува една апстрактна состојба. Апстрактна, бидејќи не постои за да се наметне, туку за да ја потврди менливоста на самата природа на предложеното.

Според тоа, доследно е да се напомене во воведниот дел од најновиот предлог на г-динот Метју Нимиц стои дека: „... (*Првата страна, застапувана од амбасадорот Васиљакис - „Прва страна“ и Втората страна, застапувана од амбасадорот Димитров - „Втора страна“*), како и предлог за усогласување за прашањето за „името“ и слично “!?

Имајќи предвид дека во воведниот дел од текстот детално се означени двете страни во „разговорите“, логично е да се заклучи дека самата суштина на поимањето на зборот „предлог“ ја појаснува улогата на самите страни. Тоа го нагласува карактерот на усогласување и разговор, но не и прифаќање на она што е предложено.

На 19 февруари 2008 година, специјалниот медијатор во „спорот со името“ меѓу нашата земја, Република Македонија и Република Грција изведе неколку предлози кадешто ја објасни нивната употреба. Интензитетот на параграфите и точките, кои се наведени, преминува од крајност во крајност. На пример, во точка 2 стои: „...*Се признава дека уставното име на Втората страна е Република Македонија и дека територијата на Втората страна опфаќа дел од историската Македонија* ...“.

Од друга страна пак, во точка 5 од предлогот стои: „...*Официјалното меѓународно име ќе се употребува како име на Втората страна: а) во мултилатералните договори, спогодби и конвенции; б) пасоши и в) за пристапување и официјална употреба во меѓународни организации*. ...“, додека во точките 8 и 9: „...*зборовите „Македонија“ и „македонски“ можат да се употребуваат само во економска смисла, признаени само според меѓународната легислатива, без притоа, сами по себе, двете страни, да имаат ексклузивни економски или политички права врз нив*“.

Според овие точки, „предлогот“ добива нова димензија. Преминува во друга морфолошка форма, наречена сугестија. *Сугестијата претставува влијание врз некого, влевање на некое сопствено мислење врз некого, наговарање, наведување на нешто*. Ваквото дејство секогаш суптилно се провлекува

врз волјата на спротивната страна. Спротивната страна е онаа која мора да ги трпи „подметнувањата“ што се впикуваат во нејзината психа. Таа најчесто не е свесна за сето тоа, но во краен случај таа, и да ја согледа волевата надмоќ, сепак е беспомошна да направи компромис во однос на она што се нуди. Погруба варијанта на сугестијата носи со себе хипнотички елемент. Преку хипнотичка изрична наредба му се наложува на „пациентот“ нешто што мора да го изврши за време на хипнотичкиот сон или откако ќе се разбуди. Така во сугестијата на Нимиц се истакнуваат дејствата што Втората страна (Република Македонија, преку амбасадорот Никола Димитров) ќе мора да ги направи, на пример точката 9.⁶⁶⁶

Оттука може јасно да се види дека ваквите нејасни, наметливи, морфолошки мутации го покажуваат своето нелогично светло на сугестивност, без притоа да се воочи што претходно е напишано и зошто е воопшто запишано. Логички, оттука се поставуваат неколку прашања, ако се направени вакви „пропусти“, дали истите се намерни или ненамерни, но кога веќе се запишани и предложени, тогаш зошто пак истите се однесуваат само на една од страните (Втората страна)? Ако според природата на зборот сугестија, станува збор за некаков вид на договор, тогаш договор како збор, според правно или секако друго значење, во себе ја содржи обврската за обете страни, каде е таа?

Морфолошката нелогичност на овој текст оди дури и дотаму, што се чини дека задира и во уставноста, како начело во уставниот поредок на Република Македонија и идентитетот, како законитост за истоветноста на еден народ.

Професорот по уставно право и политички систем, д-р Светомир Шкариќ, во својот учебник *„Споредбено и македонско уставно право“*, уставноста ја поимва како согласност на сите правни акти и материјални дејства со Уставот како нависок правен акт, односно доследно остварување на Уставот во практиката и постоење на усогласен правен поредок на чиј врв се наоѓа Уставот како најопшт и најсилен правен акт.⁶⁶⁷ Како наука, пак, уставното право, познава две значења на уставноста, материјално и формално значење (поимање):

а) Материјалниот поим опфаќа неколку елементи и тоа: согласност на содржината на законите и на подзаконските акти со содржината на Уставот; согласност на материјалните дејствија на државните органи со содржината на Уставот; уставното гарантирање на основните слободи и права на човекот и граѓанинот и постоење на уставно ограничена државна власт.⁶⁶⁸

⁶⁶⁶ „.....Македонија“ и „македонски“ може да се употребуваат во економска смисла од двете страни и од страна на граѓаните или организирани групи правно признати од двете страни, но само според постојната меѓународна легислатива, врз база на договори и пракса што се однесуваат на употребата на географски имиња за економска или слична цел“ - 19. 02. 2008, Предлог на Специјалниот претставник на Генералниот секретар на ООН, г. Метју Нимиц.

⁶⁶⁷ *Споредбено и македонско уставно право*, проф. д-р Светомир Шкариќ; Матица Македонска - Скопје, 2004; *„Владење на правото, Поим за уставност и законитост“*; стр. 326.

⁶⁶⁸ Ibid.; стр. 327.

б) Формалниот поим на уставноста, пак, опфаќа, исто така, неколку елементи: хиерархиска подреденост на законите и на другите правни акти под Уставот; усогласеност на формата на законите и на другите правни акти со нивната форма утврдена со Уставот; донесување на законите и на другите правни акти во согласност со постапка утврдена со Уставот; донесување на законите и на другите правни акти од субјектите утврдени во Уставот и влегување во сила на законите и на другите правни акти во согласност со одредбите на Уставот.⁶⁶⁹

Со ова се докажува дека текстот на Метју Нимиц, не само што е во колизија со уставните начела на Република Македонија, ами и со самиот текст. Како може да се признава уставното име⁶⁷⁰, кое патем речено е загарантирано во Уставот на Република Македонија, а истовремено, суптилно да се продира во Уставот?⁶⁷¹

Оттука произлегува едно прашање. Ако после погоре изнесеното, веќе е јасна целта на морфолошките „метаморфози“ во најновиот текст на Нимиц, тогаш како е можно еден документ, кој нема својство на меѓународен договор (меѓународен акт) да се наметнува директно над Уставот на една суверена и самостојна држава? Сосема е оправдан фактот дека правните акти од меѓународен карактер имаат повисоко правно дејство од Уставот на една држава и дека тие се инкорпорираат во правниот систем на една држава преку Парламентот, но зарем тоа би било по цена на менување на начелото на уставност? Менување на уставноста, и тоа преку документ кој нема никаква правна сила.

„Метаморфозата“ е само потврдена во *прилогот А* во Предлогот од 19 февруари 2008 година, каде стојат предложените имиња.⁶⁷²

Од друга страна, пак, уставноста како начело во уставниот поредок на Република Македонија, се изразува низ следните принципи: супрематија на Уставот; статусна уставност; гарантирана уставност; цврста уставност; устав-

⁶⁶⁹ Ibid.; стр. 327.

⁶⁷⁰ „...Се признава дека уставното име на **Втората страна** е Република Македонија и дека територијата на Втората страна опфаќа дел од историската Македонија.“ - 19. 02. 2008 Предлог на Специјалниот претставник на Генералниот секретар на ООН, г. Метју Нимиц.

⁶⁷¹ „...**IX - Втората страна** ќе дејствува преку уставните процедури за спроведување на Резолуцијата на Советот за безбедност, која се споменува во горенаведениот параграф 2, за да се обезбеди, според нејзината легислатива, прифаќање на официјалното меѓународно име за службена меѓународна употреба, како што се предвидува со Резолуцијата на Советот за безбедност....“ - Ibid.

⁶⁷² „...Следните имиња се сугерираат како можности за официјално меѓународно име (на англиски јазик): Уставна Република Македонија; Демократска Република Македонија; Независна Република Македонија; Нова Република Македонија и Република Горна Македонија...“ - Ibid.

на вредност на слободите и правата на човекот и граѓанинот и поделба на државната власт на законодавна, извршна и судска.⁶⁷³

Според ова, имајќи предвид дека уставноста ја опфаќа уставната вредност на слободите и правата на човекот и граѓанинот, тоа, пак, би значело задирање во граѓанскиот и етничкиот идентитет во Република Македонија. Граѓанскиот идентитет во Македонија ги покрива етничките идентитети кои се видливи од уставната преамбула од 2001 година.

Во неа, граѓанскиот идентитет ги опфаќа етничките идентитети, поврзувајќи ги меѓусебно со крвски граѓански нишки (civic bond). Текстот на Преамбулата почнува со зборовите: „Граѓаните на Република Македонија“, а тоа е доволно за заклучокот дека припадниците на етничките заедници во Македонија се граѓани. Ваквиот, граѓански, статус е основа за моралното зреење и основа за развојот на граѓанските доблести во Македонија.⁶⁷⁴

Идентитетот, пак, како една природна законитост за истоветност е онака за секој поим, за секој предмет, за да значи она што значи (А се чита како А, бидејќи А=А). Според тоа, ако еден Грк се поистоветува со значењето, смислата и белегот за грчкоста на неговиот јазик, култура и етнос, тогаш негово природно право е да се нарече така.

Истото идентифицирање го имаат и зборовите „Македонија“ и „македонски“ за нас, граѓаните на Република Македонија. Тоа претставува етничка, историска и географска природност, втемелена врз историски и секојдневни навики и традиции. Тоа е секојдневна потреба на еден народ и претставува негов највисок дострел, а не мутирана морфологија, изведена од нечија досадна секојдневност.

За жал, овој текст, тоа и го прави, но за нештата да бидат уште пожалосни, тоа не се одразува само на нас, како Втора страна во документот, туку и на Првата страна (Република Грција) на која суптилно ѝ ја поткрева гневноста за нешто кон кое нема потреба да го стори тоа.

***

Римскиот филозоф Лукиј Анај Сенека во својата книга *За гневот*, со право, го запишал следново: „...Ниту, пак, треба да се верува дека гневот придонесува нешто кон величината на духот. Тоа не е величина; тоа е надуеност; и на телата подуени од големо количество штетни пијалаци растењето не им претставува болест, туку погубна прекумереност. Сите оние кои што безумниот дух ги понесува надвор од здравиот разум си вообразуваат дека се исполнети со нешто величествено и возвишено; меѓутоа, во основа

⁶⁷³ Споредбено и македонско уставно право, проф. д-р Светомир Шкарик; Матица Македонска – Скопје, 2004; „Владеење на правото, Начелото на уставност во Македонија“, стр. 330.

⁶⁷⁴ Ibid., стр. 350.

нема ништо цврсто, туку сè она коешто се издигнало без темели, се стреми кон уривање“.⁶⁷⁵

Сенека, чии текстови содржат теми од традиционалната стоичка филозофија, се стремел кон филозофија која ќе им помогне на луѓето. Тој сакал филозофијата да ги учи како да работат и да постапуваат, а не како да водат ситни расправи. Барал секој да живее според својот принцип, а живеењето да не биде противречно на зборовите. Учел дека треба да се живее разумно, трпеливо, умерено, штедливо, со благост и свесно, а највисокоата добродетел тој ја гледа во љубовта кон сите, која се однесува на сите луѓе во светот.

Во поглед на најновиот текст на г. Метју Нимиц, Сенека со право вели дека гневот предизвикува гнев, дека противречноста буди сомнежи и нелагодност. Таквиот став во документот еволуира од неговиот почеток, до неговиот крај. Нејасните морфолошки одредници, неправедните искази и сугестии се резултат на Нимицовата недосленост кон правдата и вистината, причина за грчкиот и македонскиот гнев на едни кон други; желбата Едната страна да превладее над Втората, само ја докажува тезата дека „Земјата е рамна“, како и кон недовербата во реално-временските атрибути кои постојат. Тие атрибути се вековните човекови стремежи за засенување на конфликтите кои постојат. Наместо ова, тие се заменуваат со тотемизирани вековни страшила кои не носат разумност, трпеливост и умереност.

Таквото вештачко симболизирање и манипулација на едно име, наликува на модерен тотемизам, преку кој се дивертира вниманието врз вистинските аспирации на субјектите. Модерен тотемизам затоа што луѓето се доведуваат во состојба да веруваат во нешто толку неистинито, што тие во својата потсвест го прифаќаат како дел од реалноста, а реалноста работи спротивно од нив.

Сигмунд Фројд, таткото на психонализата, во својата книга *Тотем и табу* забележува дека тотемизмот претставува една од најраните форми на религијата, верување во заедничко потекло на мистичен однос меѓу едно племе и некој вид животно, а понекогаш и растенија; таквото животно или билка (тотем) ги обожавале и ги сметале за основачи на своето племе, па вообичаено, по нив се нарекувало и целото племе.⁶⁷⁶

Така и во нашиов случај, објектот „обожување“ е името, а вистината е сосема друга, дека името Македонија му припаѓа единствено на народот кој се чувствува себеси за македонски и од идентитетот кој се назира од името Македонија.

Фројд се запрашува, дали е можна споредба на психологијата на „примитивните народи“ со психологијата на невротичарот во денешното модерно време. Понатаму тој додава дека такви споредби се можни, бидејќи манифестациите кои ги имаат и обете страни се совпаѓаат. Понатаму тој објаснува

⁶⁷⁵ *За Гневот (De Ira)*, Лукиј Анај Сенека (Lucius Anneaus Seneca); XX, стр. 45; Магор, Скопје; 2003 год.

⁶⁷⁶ *Тотем и Табу* - Сигмунд Фројд; „Мал лексикон за полесно читање на книгата“, стр. 194; ТНИД Ѓурѓа, Скопје; 2006 год.

дека тотемизмот и табуто имаат замен однос, односно, забраната за употреба или дејство врз некаков објект или мисла е манифестирана во подоцнежна фаза како обожување и страв од истото, па така тоа преоѓа во тотемизам. Таквата појава е всушност амбивалентна, во себе содржи и страв и љубов кон истото, невротична желба да се посегне по забранетото, а истовремено да се покаже манифестација на страв од свеста за тотемот. Тој запишува: „*Душевите поттици на примитивните, воопшто се во поголема мера под влијание на амбиваленцијата отколку што е случај со денешните цивилизирани луѓе. За невротичарите, коишто се принудени да ја репордуцираат оваа борба и табуто што произлегува од неа, би рекле дека тие на свет ја донеле архаичната конституција, како остаток на атавизмот чијашто компензација, во служба на културните потери, ги принудува на огромен психички напор*“.⁶⁷⁷

Така, на пример, ако се земе предметот на целиот овој спор, името, тогаш стравот како појава е сеприсутен, а истиот се јавува амбивалентно и од двете страни. Република Грција покажува истовремено страв од грешките и небулозите кои самата ги создава, и гнев кон сè она што полека ја поткопува силната детерминираност за негирање на името „Македонија“. Република Македонија, пак, стравот за сопствената иднина произлегува од нејзиното тешко историско минато, кое како флешбек се навраќа во суровата реалност. Амбивалентната позиција, сакањето да се интегрира во идејата за посветла иднина и стравот од доведување во позиција на непредвидливост, доведува до гневност.

Според ова, ако внимателно се чита најновиот текст на Нимиц, од 19 февруари 2008 година, ако внимателно се следи целиот овој „спор за името“, па дури и ако се забележат реперкусиите кои проследија веднаш по објавувањето на најновиот предлог, симболиката на овие морфолошки тотемизми, кои константно создаваат гнев од обете страни, доведува до заклучок дека погоре изнесената теза за создавање на затегната кризна состојба на Балканот, е оправдана.

Овој гнев би значел, подгревање на национализам преку суптилно напикнување на зборовни форми кои ќе предизвикаат состојба на вештачки „мистичен“ однос на незасегнати субјекти кон објектот (во овој случај името Македонија).

Какви размери ќе земе оваа состојба останува да се погледне иднината, сегашноста да пресуди, а историјата да запише.

„*Веќе испуштаме душа. Но додека сме меѓу живите да ја негуваме човечноста; никому да не му предизвикаме страв, ниту опасност. Да ги презираме загубите, неправдите, пцовките, навредувањата и храбро да ги поднесеме минливите незгоди. Додека се свртиме, како што велат, смртта веќе ќе пристигне...*“.

Сенека, За гневот

⁶⁷⁷ Ibid., II „Табуто и амбиваленцијата на емотивните стремежи“ (Глава 4); стр. 69.

4

ПРЕДЛОГОТ НА МЕТЈУ НИМИЦ (26. III. 2008)

*Последниот предлог на Нимиц, како и претходните, беше катастрофален!
Во меѓународните односи ние требаше да бидеме и безимени и нерамноправни.
На Атина и должиме голема благодарност што не ја прифати последната понуда.
Ристо Никовски, мај 2008*

ГРЧКАТА ИТРОШТИНА И „ЕКСПЕРТИТЕ“ ТЕКСТОВИ

Познато е дека Република Македонија е единствена држава која со целата своја територија е ситуирана во регионот „Македонија“, додека Грција со околу 27 отсто од својата територија лежи во истиот регион, а Бугарија со уште помалку. Заради тоа, и помислата за некаква грчка ексклузивност и забрана за наше користење на терминот Македонија, беше едноставно – апсурдна.

Ристо Никовски

•

„Експертите“ ги забошотуваат оние 83 проценти граѓани кои на прашањето: „Дали сте за промена на уставното име за да влеземе во НАТО?“ јасно, гласно и бескомпромисно велат - не!

Милан Банов

•

По петнаесет години исцрпувачко спорење со Грција, ние не успеавме да предвидиме што нè чека пред Самитот на НАТО во Букурешт.

Филип Петровски

НАЈНОВАТА ГРЧКА ИЗМАМА⁶⁷⁸

Стара е изреката дека *...треба да се чуваш од Грците и кога ти носат дарови*. Деновиве, кога наметнатиот спор за името кулминира, грчката страна излегува со нова лага дека тие ни „подариле согласност“ во името да ни остане зборот Македонија! Тоа не е ниту може да биде некаква отстапка. Точно е дека Грција, без апсолутно никаква основа, со сите сили настојуваше да ни го забрани користењето на зборот Македонија. Во тоа ја имаше дури и поддршката на ЕУ, на нејзин голем срам (Лисабонската декларација). Со исфрлањето на терминот Македонија, Грција ја постигнуваше својата цел - нема Македонија, нема Македонци. Познато е, меѓутоа, дека РМ е единствена држава која со целата своја територија е ситуирана во регионот Македонија, додека Грција со околу 27 % од својата територија лежи во истиот регион, а Бугарија со уште помалку. Заради тоа, и помислата за некаква грчка ексклузивност и забрана за наше користење на терминот Македонија, беше едноставно - апсурдна. Грција бргу сфати дека тоа не може да помине и ја промени тактиката. Демек, ни го „дозволува“ зборот Македонија во името и сега тоа го валоризира како нивна врвна флексибилност која треба, нели, ние да ја платиме. Во што е поентата? Откако увиде дека првата опција не врви, Грција премина на оспорување на значењето на нашето име и почна процес на негово рedefинирање. Во таа насока го насочи и посредништвото! Посредникот се концентрира на подготвување пакет со кој поимот Македонија може да има само географско значење. Оваа клучна трансформација на самиот процес и на улогата на посредникот се реализира, како изгледа, без соодветна наша реакција? Ние дозволивме посредникот да одредува дека името не може да рефлектира на нацијата, јазикот, културата, историјата... На доматите, евентуално. Со овој приод, посредникот целосно излезе од мандатот: наместо да работи на надминување на разликата околу името, предвидено со Резолуцијата на ООН, почна да ја обработува неговата содржина, настојувајќи на секој начин да спречи тоа да го дефинира националниот идентитет на македонскиот народ. Иако звучи неверојатно, Нимиц предлагаше (и предлага!) кирилицата на името да ја транскрибираме во бесмислена латиница. Значи, „огромната“ грчка отстапка е: го „дозволуваме“ зборот Македонија, само тој не смее ништо да значи и нема никаква врска со националниот идентитет.

Меѓународните фактори сигурно високо ја ценат грчката „широкоградост“ што ни „дозволува“ да го користиме терминот Македонија. Затоа ние мора итно да им ја елаборираме најновата грчка измама. Класична е приказ-

⁶⁷⁸ Автор на овој текст е македонскиот дипломат Ристо Никовски. Текстот беше објавен како колумна во дневниот весник: *Дневник*, бр. 3 633 од 29 март 2008 година, под оригинален наслов: „Транскрипција само на арапско писмо“.

ната на богаташот Лацис. Како дете, на крајот од школската година, тој имал единица по математика. Пред поделбата на свидетелствата, отишол кај учителот и му однел голема мисирка. Му рекол дека татко му многу го поздравува и го моли да му помогне. Утредента, во свидетелството, единицата мутирала во двојка. Вечерта, тој повторно отишол кај учителот и плачејќи му рекол дека татко му забележал дека ја нема мисирката и дека ако не ја врати, ќе биде избркан од дома! Звучи познато, нели: и двојка и мисирка? Претседателот Буш е апсолутно во право - проблемот е решлив! Впрочем, во светот нема нерешлив проблем, почнувајќи од Блискиот Исток, сите може да се решат за многу кратко време. Единствено прашање е кој и какви отстапки ќе (мора да) даде. Во конкретниов случај, стравувањето е дека тие (главно) ќе се бараат од нас.

Во најновата ситуација (која е неповолна за нас), кога ќе дојде до (нова) средба на министрите за надворешни работи на двете земји, исклучително е важно да не бидеме во дефанзива. Би било добро, на самиот почеток на следната средба, Милошоски да ја праша Бакојани: со цел што полесно да дојдеме до некаков компромис, Ве молам а) прецизно да ги елаборирате аргументите, причините, стравувањата... поради кои ја барате промената на историското и уставно име на нашата држава и б) дали Вие и Вашата држава прифаќате/признавате/знаете... дека постои издвоен македонски национален идентитет односно македонска нација? Тоа би ја зајакнало нашата преговарачка позиција што е важно во вакви тешки моменти.

Ние сме жртва на грчката агресивна националистичка политика, која е далеку од европските демократски достигнувања, и затоа секоја дефанзива ни ги скратува и така малобројните опции. Загрижува оценката на Н. Димитров дека „влогот е стравотно голем“! Тоа го отвора прашањето дали е тој преговарач или навивач? Наша недвосмислена стратегиска цел е да бидеме поканети во НАТО и сите напори се прават во таа насока. Но, цената никако не смее да биде превисока. Во секој случај, и да не дојде покана од Букурешт, на нашата земја не ѝ се заканува никаква (само)изолација. Сите такви најави се чист политички блеф, а кога доаѓаат од странски партнери, директна уцена. Застрашувањата, сега НАТО или (речиси) никогаш, дека неповратно се губи историската шанса, се чиста манипулација на јавноста.

Нашите изјави дека без НАТО земјата нема (никаква) перспектива, се во најмала рака неодговорни бидејќи се крајно штетни за нашите интереси. Тие директно ги тераат инвеститорите. Без покана, веројатно некои (значајни) погодности нема веднаш да се манифестираат, но земјата, без никаков сомнеж, ќе продолжи нормално да живее и да се развива. Впрочем, и членство во НАТО и во ЕУ нема преку ноќ да ни ги реши проблемите. Зар Бугарите и Романците живеат (многу) подобро отколку пред приемот? Нема никакви индикации ниту реални можности за безбедносно загрозување на нашата земја, а, не дај Боже, тоа и да се случи, зарем НАТО, САД и ЕУ ќе останат рамнодушни, без оглед што би биле надвор од Алијансата? Урнисувањето на земјата е

возможно само однатре (2001) и тоа не може да се случи без поддршка на (нај)важен меѓународен фактор. НАТО не дава никаква гаранција за такви случаи. Зарем немало (тешки) оружени инциденти меѓу членки на Алијансата? Дури во случај да останеме без покана, и НАТО и ЕУ максимално ќе настојуваат тоа да ни го компензираат бидејќи ќе бидат свесни дека виновник е - Грција. Тие точно знаат дека ние сме во право, но политиката ја диктираат интересите.

Битен факт е дека интегрирањето на РМ во НАТО е нивен нагласен интерес, бидејќи без нас нема целосна консолидација на ЈИЕ. На таа карта мора нагласено да играме. Но, ако сега ни го скршат 'рбетот, засекогаш остануваме инвалиди. Господа од НАТО, ние од сè срце сакаме да станеме членка и даваме голема помош во вашите (и наши!) мисии, но не ни одговарајте со уцени заради нечији политички хирови. Уцената е криминален деликт. И, да не забораваме: нашиот клучен интерес е ЕУ, а не НАТО, чија улога и потреба, во денешни услови, на одреден начин се релативизирани. Всушност, со нашето членство во НАТО се зголемуваат нашите обврски и трошоци, но тоа е значаен и неспорен чекор кон ЕУ.

Членството во ЕУ, од друга страна, освен обврски носи широки бенефиции и огромни претпристапни средства за суштински и длабоки реформи преку кои директно се подобруваат условите за живот на секој поединец. Затоа, паралелно со НАТО, сите сили мора да ги концентрираме на ЕУ-агендата која единствена нуди перспектива и долгорочен излез од нашата беда и сиромаштија. Не само материјална. Ако веќе ни се наметнува бесмислена транскрипција на кирилицата, мора да се избориме тоа да биде на арапско писмо. Арапите велат – Македонија!

ИМЕТО И ЕКСПЕРТИТЕ⁶⁷⁹

Со, бездруго, досега невидена медиумска пресија и од само ним познати причини, многумина квазианалитичари, параексперти и стручњаци со и без наводници на нашето влегување во НАТО му го подредија македонскиот национален идентитет, кој наеднаш стана нешто небитно, потценето, анахронно и во длабока спротивност со европските и светските перспективи на Република Македонија. И сега навистина не би сакал да навлегувам во личните мотиви на овие правоверни НАТО-посленици кои со невидена леснотија го менуваа (и менуваат) уставното име на државата, ниту пак ми паѓа на памет да ги ставам во редот на петтата колона или да ги именувам како платеници и предавници. Но независно од тоа; независно што во нивниот антимакедонски порив не сакам да ги препознаам и не им ги додавам срамните атрибути, сепак, останува тажниот факт за една стравична анационална кампања во која најмалку или дури и никако не се водеше сметка за интересите на државата и народот.

Во сиве овие денови на бунило, низ еден јазичен галиматијас, на Македонија бесрамно ѝ се изнаредија погоре споменатите експерти, универзитетски професори, академици, политичари, невладини аналитичари, новинари, силувајќи ја и обесчестувајќи ја сопствената земја, при што од вештачки поставената дилема - НАТО или името - заложбите и определбите одеа кон првото, зашто, нели, од тоа зависела судбината и опстанокот на Македонија. Меѓутоа, во сиот тој напати манипулативен обид за заблудување на јавноста, случајно или намерно, нешто е сепак заборавено. Пренебрегната е истата таа јавност, граѓаните на Република Македонија, нивниот глас и непомирлив став за неменување на името на државата. Или, поинаку кажано, експертите ги забोधуваат оние 83 проценти граѓани кои на прашањето: „Дали сте за промена на уставното име за да влеземе во НАТО?“ јасно, гласно и бескомпромисно велат - не!

И кога е тоа така, веќе не би требало да има сомнение дека станува неприменлива и нефункционална математиката според која ист толкав процент граѓани (сега можеби и намален) недвосмислено се определуваат за нашето интегрирање во евроатланските структури, зашто, ќе признаете, истоветноста на процентот не ги антагонизира бројките, сеедно од нечија „стручна“ упорност тоа да го прикаже на тој начин. Значи, да нема недоразбирање, никој не е против влегувањето во НАТО и ЕУ и на овдешната популација и без медиумско-папагалското повторување на постојано истите ликови, чија инфлатор-

---

⁶⁷⁹ Автор на овој текст е новинарот Милан Банов. Текстот изворно беше објавен како колумна во дневниот весник *Дневник*, бр. 3 633 од 29 март 2008 година, под оригинален наслов: „Силувана држава“.

на појавност оправдано ви го носи стравот да не излезат уште и од вашите фрижидери и фритези, ни се апсолутно јасни бенефитите од македонското интегрирање во овие структури. Но, таа желба и настојување и тој, би рекол, општонароден консензус автоматски не претпоставува откажување од името и доброволно напуштање на националниот идентитет и на самиот себеси.

Оттука, тешко дека може да се дефинираат поинаку од бедни, потценувачки и понижувачки обидите на збирштината „експерти“ кои со Сизифовска упорност ја туркаат тезата за неопходноста од компромис (читај: промена на уставното име и губење на идентитетот) кој би ни обезбедил влез во алијансата, а би ги спречиле катастрофичните последици по Македонија, апокалипсата што ѝ се заканува и би го обезбедил нејзиниот натамошен опстанок. Објективно, за да се докаже глупавоста на тезата не е неопходна поширока елаборација, освен можеби потсетувањето дека Република Македонија и досега не беше членка на НАТО (како што впрочем не се и најголемиот број држави во светот), па нешто не гледам дека не функционира, дека пропаднала и ја снемало од картата на светот. Затоа, пак, сосем јасно може да се препознае анационалноста на веќе споменатата булумента „загрижени“ стручњаци, чии ставови, барем јас лично, не ги разликувам премногу од оние што доаѓаат од страната на нашиот јужен сосед. Истовремено, покрај очигледниот обид да се измеси и моделира јавното мислење според сопствениот (којзнае, можеби и нечиј туѓ) вкус, без особен напор може да се забележи и бесрамниот обид да се потцени сопствениот народ, кој овие набедени интелектуалци, скрибомани, лицемери и суетно обременети луѓе јавно го прогласија за нерационален, неук и недоветен. И веќе сега ги гледам по 4 април, по речиси извесното грчко вето за нашиот прием во НАТО, како повторно дидактички го креваат прстот, уверувајќи нè колку биле во право кога се однесувале бесрамно.

ПРЕДЛОГОТ НА НИМИЦ Е ПОВЕЌЕ ОД ДОБАР ЗА НАС⁶⁸⁰

Неверојатна е тензијата којашто деновиве лебди во воздух. Претстојниот самит на НАТО во Букурешт во целиот регион создаде една тешка атмосфера на исчекување. Апсолутна непознатост е што ќе се случи навистина на крајот. Разврската и нејзиното очекување веќе се дел од нашите животи, најобични дискусии... Деновиве присуствувајќи на расправија меѓу двајца пријатели кои имаа поделени мислења околу нашиот можен став по последниот предлог на медијаторот Нимиц. Инаку, овие двајца никогаш ги немав видено да бидат нервозни, агресивни или нетолерантни по прашања од областа на политиката и историјата во меѓусебните дискусии. Но, овој пат не беше така. Еден од нив, едноставно, стана и си замина, не отстапувајќи од неговите ставови.

Истото се случува и на политичката сцена. Таа е стресена до корен. Речиси сите наши актери ми изгледаат некако збунето. Како да ги изненади и затекна неподготвени притисокот од Грција. Ги гледам секојдневно на вести (веќе ми се вселија дома) и не можам да видам стаменост, силина и стратешност, не гледам јасен став и изградена стратегија како ќе се справиме со ова небиднина што сака да ни застане на патот. Пробав да се присетам како ја дочекавме оваа последна и најсилна офанзива на Грците. Трагав по некаков пишан текст, мислење, документ или платформа на кој било државен орган. И не ја најдов. По петнаесет години исцрпувачко спорење со Грција, ние не успеавме да предвидиме што нè чека пред самитот на НАТО во Букурешт. Никој не спомна ниту збор како понатаму. Наивно ни се нудеше тезата дека времето работи за нас, дека над 120 држави нè признале под уставното име, што само по себе имплицирало дека работите се развиваат во наша корист. Сепак, наместо лесно пристапување во НАТО, нашиот пат стана и повеќе од трнлив. Практично, јас ја разбираам Грција. Таа е заплеткана во своите шовинистички разбирања на историјата. Секој поупатен ќе се согласи дека заплеткувањето е толку силно што и нивната влада по ова прашање виси на крај. Сега, во ова игра на нерви, најважно е да не се загуби разумот и да се изигра партијата до крај трезвено и без грешки.

Пред нас е многу значаен историски момент. Букурешт не смее да се претвори во можност за втора поделба на Македонија (првпат во 1913 Македонија е поделена на три дела според договорот од тој град). Символиката е и повеќе од

---

⁶⁸⁰ Автор на овој текст е г. Филип Петровски – магистер по меѓународна политика, поранешен водач на студентските протести во Скопје, бивш пратеник во Македонскиот парламент од редовите на ВМРО-ДПМНЕ, а сега (2008) директор на Градската библиотека „Браќа Миладиновци“ во Скопје. Текстот изворно беше објавен во *Утрински весник*, бр. 2 649 (стр. 11) од 29-30 март 2008 година, под оригинален наслов: „НАТО – сега и веднаш!“.

јасна и повикува на трезвеност. Ние мораме да направиме сè до почетокот на са-митот да бидеме конструктивни и да ѝ покажеме на западната и НАТО-јавност (која поради тензијата што ја создаде Грција ги врти своите очи кон нас) дека за нас Алијансата нема алтернатива. Мораме да бидеме итри и во овој момент да ја изведеме Грција и нејзините фикс-идеи за сопственост врз историјата на ледина. За да ги видат сите. Така, кај многу од членките ќе се разбистри маглата што со години тие ја создаваат планирано, стратегиски. Ако идната недела, и покрај ин-систирањето на американскиот претседател Буш за влез во НАТО на целата Ја-дранска група, Грција се обиде да стави вето, тоа, убеден сум, ќе биде спречено со сите можни средства што ги има на располагање американската политика. Ама за да се случи тоа нашиот одговор на последниот предлог на Нимиц мора да биде таков што нема да остави сомнеж дека сме зрел кандидат за членство кој ја заслужува поддршката на сите држави-членки. Потребно е да оставиме впечаток на зрела држава којашто знае што сака и каде ја гледа својата иднина. Дозволете само да потсетам дека НАТО е предворје на Европската унија, односно дека сите држави кои во последните проширувања влегоа во ЕУ, прво поминуваа низ без-бедносната стабилизација на НАТО.

Ова не случајно го спомнувам. Затоа што проструија информации дека можеме ние да влеземе и во некој иден круг на проширување. Или, пак, да ба-раме алтернатива на НАТО. Кој било што ќе се реши на оваа варијанта мора да биде свесен дека може да предизвика катастрофа од несогледливи после-дици за Македонија и Македонците како народ. Како што стојат работите се-га, проширување на НАТО може да нема многу години или децении. Едно-ставно е видлив напорот на Русија, преку стимулирање на Грција (западните аналитичари често Грција ја нарекуваат „руски тројански коњ“ во Европа) и македонскиот проблем да најави дека нема и во иднина да се согласува со по-местувањето на Алијансата кон нејзините граници. А ако согласно со покажа-ните намери, продолжи јакнењето на Русија глобално, таа дефинитивно може на оваа точка да предизвика замрзнување на геополитичкиот распоред. Од-носно, да нема ширење на овие простори на НАТО веќе никогаш! Од таа перспектива ќе можат веќе утре (по потреба) да се активираат плановите за создавање голема Албанија кон необезбедената и останата Македонија над-вор од НАТО. Сите знаат дека Албанците ја имаат изработено својата агенда со Американците. И немаме право да им се лутиме. Тие работат на своите ин-тереси и зацртани агенди, како и сите други држави и народи. Не се ништо ново ниту интересите на големите држави на овие простори. Нашите судбини се поврзани неразделно токму со тие интереси. Откако постојат државите на Балканот, од деветнаесеттиот век, тука се и интересите на големите држави. Ние имаме две можности, да го разбереме тоа и да најдеме модус вивенди, или да се изолираме од сите и да пробаме нов модел досега, за жал, непознат. Свесен сум дека ова се драматични претпоставки, ама подобро е јас да погрешам во еден текст, отколку нашето државно водство во спорот.

На што работиме ние? Каде е нашата агенда? Па, ако се познати начините на лобирање, ако е познато дека интерес и пријателство се гради, зошто и ние да не го правиме тоа. Само тоа. Ништо повеќе. Да градиме. Нашиот стратегиски партнер САД нè спасува по секоја цена. Предлогот што го даде Нимиц и повеќе е од добар за нас. Тој ни дава можност да одиграме стратегиски и да влеземе во НАТО (бидејќи е врзан со поканата). Го признава нашето уставно име. Го преведува и на англиски, со што го прави името препознатливо. Дозволува во билатералната комуникација да си го користиме уставното име, кое не се менува, и не го негира нашиот идентитет. Секако, им дава за право и на Грците. Не е без отстапки и од наша страна (менување на имиња на аеродромите). Но, како поинаку? Не гледам начин да се заобиколи Грција која стои на нашиот пат кон Алијансата.

Сè што ќе дојде потоа е предмет на анализа, стратегија и тактика. Мо-
раме веќе еднаш и ние да ги применуваме вештините на дипломатијата. И колку да се знае, јас за мојот идентитет се борам и ќе се борам секогаш и секаде колку што можам повеќе и колку што можам погласно (оние што следат Интернет добро го знаат тоа). Тоа право не може да ми го одземе никој. Ама како државјанин на членка на НАТО ќе имам на располагање дополнителни можности за гласност.

„ПОСЛЕДНИОТ“ ПРЕДЛОГ И ВРТЕЊЕТО ВО КРУГ ЕСЕИ

Фактичкиот став треба да победи, изморени од целава ситуација, веќе се изморивме поаѓајќи по невозможното - име со кое ќе го задржиме идентитетот, но различно од ова досега. Кои да бидеме, кога тука припаѓаме?

Емилија Димиќ

•

Сите наши намери и настојувања треба да водат кон подобрување на животот (Ad utilitatem vitae omnia consilia faciaque nostra dirigenda sunt).

Цицерон

•

Во предлогот постојат елементи од сите претходно дадени предлози; тој е рамноправен и станува збор за име со географска одредница. Исто така, предлогот може да биде добра основа за фер и чесно решение.

Метју Нимиц

•

Според ова, може да се заклучи дека, без оглед на тоа колку е позитивен овој документ за Втората страна (Република Македонија), сепак, ова претставува уште една пропадната рунда на преговори, бидејќи еднострано решение за овој проблем е повеќе од очигледно. Сè што до сега е запишано, хронолошки гледано, претставува само едно одолговлекување на процесот и негово привидно решавање. Предлозите се само фарса за искажување на добра волја, а зборовите во нив непречена тафтологија која поткрева гнев кај обете страни.

Владимир Патчев

УШТЕ ЕДЕН „ПОСЛЕДЕН“ ПРЕДЛОГ⁶⁸¹

Уште кој по ред последен предлог е овој? Или да појаснам, ќе го употребам датумот на издавањето на предлогот во печатените медиуми, а тоа е 26.III.2008 година. Сфаќајќи ја улогата, пред сè на медијаторот, наоѓам контрадикторност во целава оваа ситуација. Повикувајќи се на правото на државите, кои би требало да се еднакви, тука јас гледам знак неравенство. Недоставува суштинско право кое го поткопува нејзиното постоење, еднаквоста во меѓународниот поредок.

Името е проблем веќе неколку години и што е најважно, ние не бегаме од негово решавање. Ние сакаме што побрзо нашата татковина да го добие она што го заслужува секој субјект, име. Ниту рамноправност ниту еднаквост можам да најдам во последниот предлог од г-нот Нимиц. Благодарност за поддршката и за макотрпната работа како медијатор, но мислам дека името е наше право, тоа право никој не може да ни го одземе. Од една страна задоволна затоа што името Република Македонија некаде фигурира, барем за нас, но во претставувањето со светот мораме да користиме име кое не е идентично со она нашето, домашното. Оваа нелогичност никако не можам да си ја разјаснам. Јас кога сум дома се викам Емилија, но и кога патувам во странство, се претставувам со истото име.

Територијалните претензии, во кои ја наоѓаат причината да спорат, мислам дека тоа прашање е одамна решено. Една година по донесувањето на Уставот од 1991 година.

Во 1992 година донесени се два амандмани. Овие амандмани се донесени под притисок на Европската Унија, изразен преку Бадинтеровата комисија. Оваа комисија бараше да се дополни Уставот на Република Македонија со амандмани во кои јасно ќе стои дека Македонија нема територијални претензии спрема кој и да е сосед и дека нема да се меша во внатрешните работи на другите држави. Зад овој притисок, всушност, стоеше Република Грција која, во тоа време, сметаше дека името Македонија имплицира територијални претензии кон неа.⁶⁸²

Во историјата не сум сретнала една земја да има проблем со името на нечија друга држава! Велат дека повторувањето е мајка на знаењето но, ова повторување не турка во бездната на безличност, постапка за губење на идентитетот, припадноста кон своето... Има ли нешто полошо од тоа да не можеш да го наречеш својот дом онака како што му е името? Фактичкиот став треба

---

⁶⁸¹ Автор на овој есеј е Емилија Димиќ.

⁶⁸² Светомир Шкарик, *Споредбено и македонско уставно право*, „Поим, содржина и структура на Уставот“ - концепција, содржина и структура на Уставот на Р. Македонија; стр. 182, Матица Македонска, Скопје; 2004 година.

да победи, изморени од целава ситуација, веќе се изморивме поаѓајќи по не-возможното - име со кое ќе го задржиме идентитетот, но различно од ова досега. Кои да бидеме, кога тука припаѓаме? Каде и да одиме, пак на македонски јазик ќе говориме! Ми се чини конфузно решението да имаме две имиња, едно за нас самите, дома, а друго за во меѓународна соработка. Токму во меѓународните односи ние ги запознаваме странците со нашата култура, традиција, но пред сè, се претставуваме со име! Република Македонија (Скопје) за оние што живеат во Скопје, а што со останатите? Дали треба сите да се преселат во Скопје или, пак, на сите населени поголеми места да им дадеме ново име, Скопје?!

Зошто едноставно не ни дадат поддршка и заедно да станеме посилни и горди на своето потекло, сепак сме соседи. Цицерон рекол: *Ad utilitatem vitae omnia consilia faciaque nostra dirigenda sunt* - *Сите наши намери и настојувања треба да водат кон подобрување на животот*. Без никави територијални претензии кон Грција, го оставаме минатото зад себе и поранешните граници на Македонија. Живееме во време кога завојувачките војни не се водат на фронт, како што впрочем биле порано. Денес сите се стремат да освојат со туризам, технологија, наука. Денешните, ако можам да ги наречам оружја, се насочени кон подобрување на сосотојбата на луѓето, а не кон нивно уништување. Нормално дека и тука има жртви, сите оние кои не можат да си дозволат да понудат на светскиот пазар свое “оружје”, со кое би го привлечле вниманието на светската јавност кон нас. Свесни за ситуацијата во која сме, ја негуваме историјата, но продолжуваме напред! Не можеме да го сопреме животот во еден стадиум и да останеме таму. Сакаме развој, сакаме да бидеме ако не рамо до рамо, барем во истиот круг со сите други држави од светот. Изолацијата не е добро решение за никого. Се создава напнатост, нетрпеливост, горчина заради подвоеноста на светот. Границите постојат, но неспоици се термините глобализација и граници, барем не онакви што ни ги поставува нашиот јужен сосед. Зарем потребно е да поставиме бодликава жица на нашите граници, како доказ дека не целиме кон нечија територија? Бесмислено.

Чувствувам како да сме во позиција да мораме да избереме некое од имињата кои ќе ни бидат понудени, небаре станува збор за новороденче, а не за држава со вековна историја. Се трудам да го пронајдам правото за да и овој мој текст биде повеќе правно излагање одошто критика на сегашната ситуација. Се трудам да го разберам и нашиот сосед, но некако не ми успева, а неуспехот не го гледам само во нив самите, туку и во сите оние кои дозволуваат постоечкото право да биде занемарано. Но, едно нешто постојано ја измачува мојата психа... *Зошто правото молчи кога посилниот зборува!?*

КРУГ КОЈ ПОТТИКНУВА ГНЕВ КАЈ ОБЕТЕ СТРАНИ⁶⁸³

На безмалку една недела пред самитот на НАТО во Букурешт, медијаторот назначен од Генералниот секретар на ООН - г. Метју Нимиц, во средбата во Њујорк, заедно со преговарачите - г. Адамантиос Васиلاكис (Република Грција) и г. Никола Димитров (Република Македонија), го изнесе својот најнов и последен предлог за решавање на долгогодишниот спор за името.

Пред да биде објавен предлогот за лицето на пошироката македонска и грчка јавност, Нимиц по завршувањето на средбата истакна дека во него постојат елементи од сите претходно дадени предлози; дека истиот е рамноправен и дека станува збор за име со географска одредница. Нимиц, исто така, истакна дека предлогот може да биде добра основа за фер и чесно решение. Пред да го објават преговарачите „контроверзниот“ предлог, Нимиц изрази надеж дека владите на двете земји сериозно ќе го разгледаат како можност за постигнување на разумен компромис.⁶⁸⁴

Подоцна македонските и грчките медиуми објавија дека предлогот на г-динот Нимиц е „Република Македонија (Скопје)“.

Предлогот уште на прв поглед ја прикажува тенденцијата на г-динот Нимиц да се постигне еден баланс меѓу двете страни, кој ќе придонесе за компромис. Тој во себе, меѓу другото, најглавно го содржи фактот дека Република Македонија, за домашна употреба ќе го користи името „Република Македонија“ на кирилско писмо.⁶⁸⁵ Подолу пак, во точка б), стои дека име за меѓународна употреба, во англиска верзија, би било, „Republic of Macedonia (Skopje)“ - Република Македонија (Скопје).⁶⁸⁶

Од Република Грција, веднаш излегоа со реакции дека таквиот предлог за нив би бил неприфатлив. Според министерката за надворешни работи г-ѓа Дора Бакојани таквиот предлог е далеку од целите на Грција и дека при преговори нема конечен предлог, а воедно Грција не може да се согласи на партнерски односи со Скопје, ако нема заемно прифатливо решение за името.⁶⁸⁷

Од наша, македонска страна, реакциите беа тивки. Од една страна, како да се надсираше согласноста за предлогот, но истовремено и како да не постоеше храброст да се изнесе ставот во јавноста. Државниот врв, тивко чекаше до последен момент пред самитот на НАТО за евентуално последно реше-

---

⁶⁸³ Автор на овој есеј е студентот Владимир Патчев.

⁶⁸⁴ *Утрински весник*, бр. 2 647; 27 март 2008 година; На прво место: „Метју Нимиц предложи „Република Македонија (Скопје)“; од новинарот Борис Георгиевски.

⁶⁸⁵ *Предлог на г. Метју Нимиц* од 26 март 2008 година, Њујорк; точка а).

⁶⁸⁶ *Ибид*, точка б).

⁶⁸⁷ *Дневник*, бр. 3 631; 27 март 2008 година; Бакојани: „Новиот предлог е далеку од целите на Грција“.

ние. Иако од други фактори во државата, се охрабруваше државниот врв да го изнесе својот став и да го прифати предлогот, но до тоа не дојде. Меѓу другото, премиерот и претседателот на државата најдоа на различни ставови околу прашањето за референдум околу изјаснување на граѓаните по однос на прашањето за името, со што ставовите околу суштината на самиот предлог беа, некако, тргнати на страна.⁶⁸⁸

Имајќи ги предвид овие заклучоци, тогаш разумно е да се запрашаме што точно содржи тој „фамозен“ предлог?

Да почнеме од почеток. Документот содржи еден предлог кој има двојна формула. Првата формула, „Република Македонија“ со кирилско писмо, е за домашна употреба, а втората формула „Republic of Macedonia (Skopje)“ за меѓународна употреба. Понатаму стои дека меѓународното име е препорачано, а за државите кои го употребуваат уставното име можат да предложат со тоа, но не се бара да го сменат ставот.⁶⁸⁹ Од овде јасно се заклучува дека Уставното име на нашата земја, Република Македонија, не се доведува во прашање, а со тоа и идентитетот на македонскиот народ, кој, меѓу другото, е загарантиран преку Уставот.⁶⁹⁰ Од друга страна, реално гледано, дури и да стои името „Republic of Macedonia (Skopje)“ за меѓународна употреба, ниту една друга држава не би не нарекла Скопјани или пак би го употребила целиот тој назив за да не огласи поинаку. Тоа цврсто стои во точката „ц)“ од договорот.⁶⁹¹ Со други зборови, како е можно една држава, која не има признаено под нашето уставно име, преку ноќ да го промени ставот? Впрочем, како прво зошто би го сторила тоа, и како второ, ако би било излишно да го промени ставот, без оглед на тоа какво ни е името за меѓународна употреба, зошто воопшто е ставена таква потточка во документот?

⁶⁸⁸ Утрински весник, бр. 2 650; 31 март 2008 година; На прво место: „Македонија сè уште без конечен став за предлогот на Нимиц“.

⁶⁸⁹ Предлог на г. Метју Нимиц од 26 март 2008 година, Њујорк; точка ц).

⁶⁹⁰ „Во преамбулата се даваат четири клучни констатации: **прво**, државно-правниот континуитет на македонската држава која се јавува како резултат на историско, духовно и културно наследство на македонскиот народ и на државноправните традиции на Крушевската Република, на историските одлуки на АСНОМ и на повеќедецениското постоење на македонската држава како членка на Федеративна Југославија; **второ** се подвлекува историскиот факт дека Македонија е конституирана како национална држава на македонскиот народ; **трето** во рамките на македонската држава обезбедена е граѓанска рамноправност и трајно сожителство на македонскиот народ со Албанците, Турците, Власите, Ромите и со другите националности што живеат во Република Македонија; **четврто** се укажува на слободно изразената волја на граѓаните на референдумот од осми септември 1991 година Република Македонија да се конституира како суверена и самостојна држава со право да се сојузува со другите држави во најразлични облици на меѓусебно поврзување и соработка.“ – д-р. Светомир Шкарик, Споредбено и македонско уставно право; „Поим, содржина и структура на уставот - концепција, содржина и структура на Уставот на Р. Македонија“; стр 180; Матица Македонска; 2004, Скопје.

⁶⁹¹ „... ц) билатерална употреба: меѓународното име е препорачано, а за државите кои моментално го употребуваат уставното име, може да продолжат со тоа, но не се бара да го сменат ставот“; Предлог на г. Метју Нимиц од 26 март 2008 година, Њујорк.

Ако се цели кон тоа да се има една строга меѓународна одредница која билатерално ќе стави јасна дистинкција на она што Република Грција го бара од нас (да се постави разлика меѓу Република Македонија и грчката северна провинција Македонија), тогаш зошто меѓународното име е препорачано ако се признава фактот дека моменталното обраќање на други земји (кои не признале под уставното име) е со Република Македонија? Зошто некој би ја променил таа фактичка состојба?

Со Уставот од 1991 година, а тука вклучувајќи ги и уставните амандмани од 2001 година, Република Македонија има граѓански суверенитет. Граѓански суверенитет подразбира дека суверенитетот произлегува од граѓаните и им припаѓа на нив.⁶⁹² Според тоа, вклучувајќи ги тука уставните амандмани од 2001 година, кои покрај македонскиот народ, како дел од македонското општество се вклучуваат и припадниците на другите националности кои што живеат во Република Македонија (Албанците, Турците, Бошњациите, Србите, Ромите и Власите), а во тој поглед трансформацијата на националностите во делови од народи претставува баланс на повторно враќање на македонскиот народ во *Преамбулата*. Според тоа преамбулата стана извор на многунационален суверенитет, уште повеќе го изразува духот на граѓанскиот суверенитет.⁶⁹³ Оттука, во членот 3 од најновиот предлог на г. Нимиц, се добива една поширока слика за карактерот на овој нов документ т.е. се обезбедува простор за гаранција за заштита и почитување на суверенитетот, територијалниот интегритет и безбедноста на обете земји. Ако е така, тогаш врз која основа Првата страна - Република Грција, веднаш го одби предлогот? Очигледен е фактот дека дури и овие прашања добиваат едностран карактер, односно, дека волјата на едната страна мора да биде истоветна со волјата на другата страна. Но, до кога?

Следејќи ја содржината на Предлогот, се доаѓа и до уште една мошне важна забелешка кон приложениот предлог. Тоа е членот 5 каде стои дека Првата страна (Република Грција) активно ќе ја поддржува Втората страна (Република Македонија) при нејзиниот придонес за апликација за членство во меѓународните организации, вклучувајќи ги тука НАТО и Европската унија.⁶⁹⁴

На 13 септември 1995 година во Њујорк, посведочено во согласност со *Резолуцијата 845* на Советот за безбедност на ООН (1993) од страна на Специјалниот претставник на Генералниот секретар на ООН, Сајрус Венс, претставниците на Република Грција, г. Карлос Папуљас и на Република Македонија, г. Стево Црвенковски, потпишаа *Привремена спогодба* во која се обврзаа на заемна соработка, безбедност и мирољубиви односи меѓу двете земји.

⁶⁹² Светомир Шкарик - *Македонско и споредбено уставно право*; „Суверенитет – суверенитетот во уставните документи на Македонија“; стр. 297; Матица Македонска; Скопје, 2004.

⁶⁹³ Исто; стр. 299.

⁶⁹⁴ Предлог на г. Метју Нимиц од 26 март 2008 година; Њујорк; член 5.

Во член 11 ст. 1 од Спогодбата стои дека: „По влегувањето во сила на оваа Привремена согласност, Првата страна се согласува да не приговара на пријавата за членство или на членството на Втората страна во меѓународни, мултилатерални и регионални институции и организации, во кои Првата страна е членка. Но, Првата страна го задржува правото да приговара на секое горенаведено членство, ако и доколку во таквите организации и институции на Втората страна ѝ се обраќа поинаку од она во Резолуцијата 817 (1993) на Советот за безбедност на Обединетите нации“.

Споредувајќи ги овие две, навидум слични ставки, се доведува заклучокот дека, ваквата позиција во најновиот предлог на г. Нимиц се обидува или да го да го ревидира, или да го потврди документот од 13 септември 1995 година. Повеќе од јасен е фактот дека Република Грција ја крши *Привремената спогодба* со нејзините закани за ставање на вето при влезот на Република Македонија во НАТО поради спорот со името, но ако е така, тогаш која е целта на членот 5 во новиот документ? Без оглед на тоа дали е целта да се ревидира или потврди ставот од член 11 од Спогодбата, бидејќи *de facto* и *de iure* се крши, тогаш ваквиот потег значи признавање дека Спогодбата за неважечка. Од друга страна, директното одбивање на овој предлог од Република Грција, значи и дека го признаваат нивното свесно прекршување, а со тоа и го потврдуваат фактот дека единствено уставни промени се решение за спорот.

Според ова, може да се заклучи дека, без оглед на тоа колку е позитивен овој документ за Втората страна (Република Македонија), сепак, ова претставува уште една пропадната рунда на преговори, бидејќи еднострано решение за овој проблем е повеќе од очигледно. Сè што до сега е запишано, хронолошки гледано, претставува само едно одолговлекување на процесот и негово привидно решавање. Предлозите се само фарса за искажување на добра волја, а зборовите во нив непречена тафтологија која поткрева гнев кај обете страни.

При еден таков круг, на кој не му се знае ни почеток, ни крај, единствена опција е да се разгледаат грешките кои се правени и да се смогнат сили за да не се случи нивно повторување. Тоа важи за обете страни, бидејќи во нив е моќта да го сторат тој потег, во спротивно им претстои опасност да бидат проголтани од кружниот вртлог кои самите го создале.

„...Овај круг сам смислио, овај круг сам створио

Овај круг сам разбио, у ветар расуо

Ветар мисли, ветар зна, све што знамо ти и ја

Он ме воли, он ме носи, он ме разбија...“

„Круг“ - *Екатерина Велика*⁶⁹⁵

⁶⁹⁵ Познат српски рок бенд.

5

ГРЧКОТО ВЕТО НА БУКУРЕШКИОТ САМИТ НА НАТО (2-4. IV. 2008)

Последниот предлог на медијаторот Нимиц, од наша страна, беше прифатен. Тоа што не заседаваше Парламентот за да ја потврди таквата одлука на извршната власт - за Нимиц, за НАТО, за САД и за останатите членки на Алијансата беше ирелевантно и на тоа се гледаше како на внатрешна процедура за потврда на таа одлука.

Бранко Црвенковски - претседател на РМ, април 2008

СИМБОЛИКАТА НА „БУКУРЕШТ 1“ И „БУКУРЕШТ 2“ ИЛИ ШТО Е СРЖТА НА ПРОБЛЕМОТ? ТЕКСТОВИ

Блокирањето на нашиот прием во НАТО од страна на Грција претставува грубо кршење на Привремената спогодба, така што не гледам причина во вакви услови да се остане при неа, а освен тоа таа е и одамна неефективна. Не се согласувам со тврдењата дека не би било поволно да се излезе од Спогодбата.

Јана Лозаноска

•

Начинот на кој претседателот на САД застапа зад отфрлената земја, укажува на тоа дека малата прачка во рацете на Давид полека и сигурно патува кон целта, на ужас на гломазниот и несмасен Голијат, кој заборувајќи дека не е сè во силата, со последните атоми моќ од лажното чувство на супериорност, кажувајќи го своето „охи“, си кажа „не“ на себеси и на Господ.

сестра Макрина

•

И не вела „проблемот со името“, затоа што нема проблем со името. Има проблем што Грците го имаат со нас (и тоа не само со името), т.е. со нашето постоење и со нивниот концепт за нивните национални интереси на Балканот, каде што од разни причини ние не сме им баш добредојдени. Ова, да си бидеме искрени, се гледа по нивното однесување во последниве 17, ама и во претходните 100-150 години.

Милчо Манчевски

•

Ние сме Македонци и нема да дозволиме некој да го нарушува македонскиот идентитет или да го менува Уставот. На референдум народот да се изјасни за судбината на нацијата, за идентитетот, за уставното и за националното име.

Антонио Милошоски

ШТО ПО БУКУРЕШТ?⁶⁹⁶

Одговорноста за негативниот исход за Република Македонија на Самитот на НАТО во Букурешт треба да се бара кај македонската страна, која како „мало дете“ се држеше за фустанот на САД. Нивните ставови беа поволни, но не корисни за нас посебно во поглед на креирање на стратегија како да излеземе од кор-сокакот чија заплетканост мошне ја потценивме. Ја потценивме бидејќи бевме сигурни дека нашата „голема мајка“ ќе не заштити. Но, не било така, „мајката“ може да подбутне, да утеша, но во краен случај „детето“ е одговорно за чекорите што ги влече и за исходот од нив. Политичката елита од која било провиниенција мора да сфати дека без самостојна и јасно определена надворешна политика држава, ниту се гради ниту се зајакнува. Само „глупавиот“ дејствува без поставување јасни приоритети и опции. Ние имавме приоритет, но најмногу преовладуваа збунетост и незнаење што да се прави. Но, да се вратиме на попречувањето на нашиот влез во НАТО. Пред да се анализира кои средства ни се на располагање по блокирањето на нашиот прием во НАТО мора да се разгледа постојната рамката што ги уредува односите помеѓу Република Македонија и Грција за т.н. спор за името. Советот за безбедност според Поглавјето VI и грчките неосновани тврдења ја донесе *Резолуцијата 817* од 1993 со што му наложи на Генералното собрание на ООН да не прими во ООН под привремено име. Обврска за соработка односно преговори под покровителство на Генералниот секретар на ООН првпат е спомената во *Резолуцијата 845* од истата година. Но заедничко, меѓу другото, за овие две резолуции е потенцирање дека е неопходно „*брзо решавање на спорот*“.

Некој ќе праша што е „брзо решавање на спорот?“ Секако, според сите нормални критериуми, „брзо“ сигурно не се однесува на период од 15 години. Во тој правец нашата страна може да аргументира дека горе споменатите резолуции имаат изгубено важност бидејќи предвидуваат едно, а во реалноста се случува друго. Понатаму, рамката, но на билатерално ниво, со која се уредени прашања за овој т.н. спор е *Привремената спогодба* од 1995. Сметам дека македонската страна, по фијаското во Букурешт, конечно ќе ги примени правните мерки кои ѝ се на располагање. Тие се состојат од повлекување од Привремената спогодба и иницирање на спор во Меѓународниот суд на правдата во Хаг.

Блокирањето на нашиот прием во НАТО од страна на Грција претставува грубо кршење на *Привремената спогодба*, така што не гледам причина во вакви услови да се остане при неа, а освен тоа таа е и одамна неефективна.

⁶⁹⁶ Автор на овој текст е Јана Лозаноска - магистер по меѓународно хуманитарно право. Извор: *Дневник*; бр. 3 639 од 5 април 2008 година.

Не се согласувам со тврдењата дека не би било повољно да се излезе од Спогодбата бидејќи со неа е воспоставена за првпат по одвојувањето на Република Македонија од бивша Југославија, канцеларијата за врски со Грција. Така, евентуално повлекување би значело и прекинување на дипломатските односи помеѓу двете земји. *Привремената спогодба* е билатерален договор и при било каква анализа на истата е важно да се погледне Виенската конвенција за договорно право која уредува низа прашања, но во случајов ќе ги посочам оние кои се релевантни за горенаведените тврдења. Во таа смисла најрелевантен е делот кој што се однесува на одделување на договорните одредби. Генерално правило е дека при повлекување од одреден договор тоа може да се стори само во поглед на целокупниот договор.

Но, постои исклучок кој вели дека, доколку основата за повлекување се однесува на одредени одредби кои можат да се одвојат од остатокот на договорот, тогаш повлекувањето може да се направи само во однос на тие одредби. Во случајов, ние како основа за повлекување го имаме блокирањето на нашиот влез во меѓународни и регионални организации под привременото име од страна на Грција. Така што оние одредби кои се однесуваат на оваа основа за повлекување можат да се одделат од Спогодбата, без да се наруши оној дел кој се однесува на дипломатските односи. Тие одредби се обврската за преговори и неможноста за иницирање на апликација против Грција во Меѓународниот суд во Хаг за прашањето со името.

Ако македонската страна реши да се повлече од Спогодбата ѝ стојат на располагање два вида на правни мерки во склоп на судот во Хаг. Тоа се иницирање на советодавно мислење до Судот за легалноста на поставување на дополнителни услови за нашиот прием во ООН кое може да се поднесе единствено од страна на органите (Советот за безбедност и Генералното собрание) и специјализираните агенции на ООН или поведување меѓудржавен спор Република Македонија против Грција. Доколу се преземе прво наведената опција мора да се истакне дека советодавното мислење се однесува единствено на органите на ООН кои имаат и надлежност да го побараат истото од Судот и што е мошне важно, не е од задолжителна природа. Со иницирање, пак, на суштински спор покрај тоа што ќе се опфатат прашањата како што се: неоснованоста на грчките аргументи за територијални претензии и неоснованото блокирање на нашиот прием во НАТО со повикување на правни аргументи, воедно ќе се начне и прашањето за нашиот прием во ООН, при што ќе се размрда и онака развиениот кредибилитет на Организацијата.

Но, најважно е дека пресудата од судот во Хаг е задолжителна за страните, односно и за Грција и Македонија. За жал, кој било друг правец различен од овие погоре споменати на разрешување на овој т.н. спор за името ќе биде неповолен за нас. Иако, исто така, морам да посочам дека се сомневам во капацитетот на Македонија за преземање на ваков чекор, од проста причина што во минатото се направија голем број правни пропусти, а во денешни услови поради неспособноста за градење една јасна стратегија. Како и да е, ако има решеност ваков капацитет се гради брзо, така што единствениот излез од кор-сокакот е Хаг.

ДВЕТЕ СТРАНИ НА МЕДАЛЈОНОТ⁶⁹⁷

1. Да имав можност да си ја избирам националноста и да можев да бидам нешто што не сум, деновиве сигурно ќе бев во крајна недоумица, но со ладна глава и без судбинска вовлеченост во натамошниот тек на настаните, ќе воздигнував - *чуден народ се ова Македонциве...* Имаат недостиг од кохезивност. Немаат смисла за единство, заедништво, сложеност. Еден град со друг не се поднесува. А и внатре градовите меѓусебно си ги вадат очите, еден со друг не можат да се смислат, секој си гледа за себе... толку се изморени од себе што не можат ни да помислат на другиот, не дека имаат сила или време да го мразат. Не се спремни да се соочат со критика. Од една страна, немаат моќ, бедни се и мизерни, а од друга имаат голема суета, се удираат в гради со некое античко минато, од чиј дух одамна отстапиле. Каков било упат за нивната некомпетентност, неспособност, недоветност, го доживуваат како директен напад, десант на егото со големина колку планетата Земја. Да сте средношколец и да ви дадат задача (на час по математика), да направите равенка помеѓу неколку македонски градови, или не дај боже, да ги соберете во заедничко множество, т.н. унија, ќе добиете слаба оценка и никогаш нема да ја решите задачата, затоа што тој дел во мозокот ви е недоволно развиен. Охрид не може да ја замисли Струга, Битола не може Прилеп, а пак, целата провинција заедно го мрази Скопје, како несоодветна, хаотична, селска метропола, квазипрестолнина.

Да бидеш патриот во овие услови на целосна дисхармонија што владее на план на општествен живот, политичка култура, заклучно со исчанчениот социјален аспект на животот на луѓето расположени на територијата по текот на реката Вардар, на почетокот на XXI-от век, претставува подвиг, но во исто време и залудна будалаштина, Сизифова и донкихотовска работа. Од овие луѓе не бива заедница. Да бевме некои „други“, на пример, Германци, Бугари, Италијанци, Грци и слично, можеби ќе знаевме како. Но вака, вакви какви што сме, тешко. Во нашиот генетски код не постои запис за тоа како се гради заедница. Но, постои запис за инает, своеглавост, како и упорност да се истрае во апсурдите. Македонија е култ кон апореата, земја на филозофијата, свет кој чека да биде роден. Заради тоа овде тешко виреат какви било политички стратегии. Ова е земја во која народот признава единствено личности како Александар, сè друго е несолена историска шега. Иако по вокација сме христијани, според себичноста со која така раскошно се расфрламе на сите страни, оставаме само простор за сомнеж во назначеноста. Христијанството не е во симболите, туку во чувството за заедница, љубовта кон Другиот (кој и да е). Ме плаши поразителниот факт дека мо-

⁶⁹⁷ Автор на овој текст е сестра Макрина (монахиња Макрина Поповска) - главен уредник на месечникот за духовни вредности „Премин“. Извор: *Дневник*, бр. 3 645; 12 април 2008 година; стр. 27.

ментниов кор-сокак упатува на тоа дека можеби ни себеси не се сакаме. Љубовта би ни дала сила да ги лоцираме, а потоа и да ги надминуваме тешкотиите. Но, ние сме во некој чуден меѓупростор, во неиздефинирана позиција, неспособни за одлука.

2. Да не се залажуваме дека нешто друго е причина за тоа што пред неколку дена се случи во Букурешт. Нашето политичко зреење е процес што навистина се одвива многу бавно, но крајно време е за наша внатрешна консолидација. За општ консензус во однос на целта, макар каква и да е таа. Сè додека немаме внатрешно единство, ваквите надворешни напади за нас ќе бидат потсетувања за нашиот недостаток, а не знак дека некој сака да нè уништи. Грчкото „вето“ во однос на крвката балканска република, членка на некогашната југословенската федерација, беше реприза на уривањето на Светскиот трговски центар што се случи во Њујорк во 2001, иако не одекна со толкава јачина низ кулоарите на светската демократија. Но, начинот на кој претседателот на САД застана зад отфрлената земја, укажува на тоа дека малата прачка во рацете на Давид полека и сигурно патува кон целта, на ужас на гломазниот и несмасен Голијат, кој заборавајќи дека не е сè во силата, со последните атоми моќ од лажното чувство на супериорност, кажувајќи го своето ОХИ, си кажа „не“ на себеси и на Господ. Кризните ситуации се секогаш еден добар повод човек да се сврти кон невозможното и да почне да верува. Во „непринудната принуда“ на Бога, како што Отците ја нарекуваат верата, човек се сретнува со еден од најголемите предизвици на богодаденото постоење: светоста.

Денес, на Балканот, сме исправени пред овој предизвик повеќе од кога било досега. На 3 април 2008, претседателот и премиерот на Република Македонија, и покрај тоа што не беа до крај поддржани од сопствениот народ, стоички го одбранија достоинството на земјата, кога не прифатија да бидат уценети. Со своето молитвено застапништво пред Бога, Македонската православна црква ја упатува својата поддршка кон државниот врв. Скептиците се прашуваат дали е можно во мигови на вакви историски премрежиња, и под ваков притисок, нашата земја да истрае на патот на сопственото признавање? Од една страна, потребна е доза самокритичност, а од друга, неуморно и без застој да работиме на изнаоѓање општо прифатливо решение - консензус на сите. На крајот на краиштата, Македонија ќе остане единственото мултиетничко општество во регионот, за разлика од сите околни држави, што во своите уставни мошне несмасно се трудат да ја прикријат својата етничка и национална исклучивост.

Секое зло за свое добро, вели народот... Страдањата на еден чудесен начин го продлабочуваат човекот и му откриваат патишта кои „на човека на ум не би му паднале“. Бог сака сите луѓе да се спасат, но никогаш не се наметнува, туку тропа на вратата од нашето срце и чека да Му отвориме. Во таа смисла, спасението е можно единствено преку Љубовта, ако самите ние живееме литургиски и во другиот, без оглед дали е тоа нашиот ближен или нашиот непријател, секогаш гледајќи го доброто во него. На самитот во Букурешт беше речено дека Македонија се научи да го разликува доброто од злото!

Ние би додаде дека зло е само она што е небитие, што не постои. Тогаш кога го разбираме другиот, а не затворајќи се во себе, остваруваме заедница со него. Оти, како што велат - ако пропаѓам јас, пропаѓаат и сите околу мене, а ако јас се спасувам - можно е да се спасат и многу други. Да се обидеме заеднички да ја победиме себичноста, како најголемо зло на сегашноста, како и стравот што од неа произлегува. Стравот дека другиот е закана за нашиот личен интегритет. Тоа е вистина само тогаш кога тој интегритет го нема.

Децата бегалци од Егејска Македонија, кои никогаш не се вратија во своите родни огништа, за време на Грчката граѓанска војна (1946-1949)

ВО ПРАШАЊЕ Е ИМЕТО НА НАРОДОТ, А НЕ НА ДРЖАВАТА⁶⁹⁸

Да не се залажуваме: според досега стореното и кажаното се виде следното: единствен начин да се реши грчкиот проблем е да се прифати грчката уцена и да се промени не само името на државава (во комуникација со сите други држави), туку и (особено) името на јазикот и на нацијата. Да не се разбереме погрешно - јас никако не велам дека треба да се прифати нивната уцена, само велам дека тоа е единствениот начин да се реши грчкиот проблем. И не велам „проблемот со името“, затоа што нема проблем со името. Има проблем што Грците го имаат со нас (и тоа не само со името), т.е. со нашето постоење и со нивниот концепт за нивните национални интереси на Балканот, каде што од разни причини ние не сме им баш добредојдени. Ова, да си бидеме искрени, се гледа по нивното однесување во последниве 17, ама и во претходните 100-150 години. Оти, сега е веќе јасно, Грција ќе продолжи со притисок, со лобирање и со вета сè додека не ѝ се реши проблемот по нејзин ќеф, и никому нема да му биде гајле за тоа (освен по малку и на кусо, на САД). Реакцијата на Грција по изјавата на Даниел Фрид од Стејт департмент дека постојат македонска нација и јазик дојде како кец на десетка. Беше брза и не се однесуваше на географијата. Најпосле се откри вистинската цел на преговорите. Грците, како добри пазарции, ги криеја картите. Додека нашите се потеа околу „Скопје“ со заграда или со цртичка, Грците скришно се фокусираа на она што им е навистина важно - името на народот и јазикот. Кога тоа пазарење не пројде, удрија вето. И ништо не им фали. Допрва фаќаат залет. Значи, ако сакаме да го решиме проблемот со Грција, ние треба да ја прифатиме нивната уцена.

Вето и за ЕУ

Дали нам ни треба да го решиме проблемот со Грција? Разумен човек би рекол дека ни треба, затоа што на ниеден рационален човек не му е мерак да има отворена кавга со комшиите. Згора, во случајов постојат неколку практични придобивки ако се реши грчкиот проблем. Грција измисли проблем со името и сите ѝ се смеат. Арно ама, не е важно кој ѝ се смее. Важен е вистинскиот проблем (не оној со името). Вистинскиот проблем е тоа што Грција има моќ да влијае врз животот во Македонија. Инаку, би ни било сеедно ако, на пример, Северна Кореја има проблем со нашето име или нашето постоење, затоа што Северна Кореја не може да влијае врз животот во Македонија. А

---

⁶⁹⁸ Автор на овој текст е Милчо Манчевски - сценарист, режисер и професор на Универзитетот Њујорк во САД. Извор: *Дневник*, бр. 3 645; 12 април 2008 година; стр. 25.

вака, тоа што Грција ќе стави вето на приемот во НАТО значи дека Македонија не влегува во НАТО и покрај исполнетите услови, и покрај големото и отворено залагање на наједнаквиот меѓу еднаквите во самото НАТО (а богам и во светот), САД. Добро, ќе си речеме - не е ни толку важно дали сме членка на еден воен сојуз кој ја загубил целта на своето постоење. Така е, ама сега е јасно дека Грција ќе стави вето и на приемот на Македонија во ЕУ (веќе го прави тоа) ако не се исполни нивната уцена, особено што во ЕУ нема ама баш никој што ќе се стрча да ѝ помогне на Македонија како што САД се залагаше за земјава во Букурешт.⁶⁹⁹ Што е најлошо, и нашата - често пати неоправдана - потреба од самосожалување веќе си наоѓа емпириска потврда. Дали е голем проблем ако не влеземе во ЕУ? Ќе речете: животот ќе продолжи, никој нема да умре, планините ќе постојат и понатаму, Вардар ќе продолжи да тече. Ама, според сите анкети, скоро сите граѓани на Македонија сакаат економски просперитет преку интеграција во европските токови. Без ЕУ, можноста да се забрза економскиот развој во сиромашна Македонија ќе биде намалена. Помалку пари ќе доаѓаат од фондови и од инвестиции, а со тоа и економијата ќе страда, со неа и луѓето, и тоа ќе создава и дополнителен внатрешен социјален и психолошки притисок, кој кружно ќе влијае и на економијата. Веќе предолго стануваме сè посиромашни, сè поизолирани и сè попоножени. Нема да расте и директното влијание на европските институции и традиции врз животот во Македонија, нешто што е речиси поважно од финансиските инвестиции, затоа што Европа има да понуди важни работи. Нема да расте мешањето на идеи и на луѓе. Ќе продолжи (или дури и ќе се зголеми) иселувањето од Македонија. Од друга страна, веројатно постои начин да се просперира и без да се биде дел од ЕУ. Сигурно такво нешто би било многу, многу тешко, и којзнае дали имаме капацитет за такво нешто. Досега не се покажавме баш многу. Секако постојат поинформирани луѓе од мене кои можат да објаснат како би можело да се изведе такво нешто (ако воопшто и може), ама сигурно би барало многу самоодрекување, фокус и промена на бројни социјални (и особено деловни) матрици. Додуша, таквата промена би била добредојдена во секој случај.⁷⁰⁰ (Што се однесува до НАТО, вистинското решение е политичко и безбедносно решавање на потенцијалните безбедносни проблеми, а не крстење во НАТО. Со други зборови, нема НАТО да дојде да го расчистува Бродец, Танушевци или Тетовско Кале.)

⁶⁹⁹ *Европа, континент на одлучни лидери и чесни односи*; Види: Саркози Николас, Чемберлен Невил.

⁷⁰⁰ Само за пример, еве неколку земји кои постојат надвор од ЕУ: Молдавија, Белорусија, Украина, Турција, Босна, Србија, Црна Гора, ама и Швајцарија и Норвешка, па и еден Тајван, кој е дури и надвор од ОН. Некои од нив сакаат да влезат, а кај некои (богати земји) народот на референдум одби влез во ЕУ. Значи, животот не завршува со крајот на европските аспирации. Е, сега, дали е поубаво со или без ЕУ? Тоа треба самите да го кажеме.

Именување на идентитетот

Дали ни е важно да го задржиме името онакво какво што е во Уставот (и за многумина - во срцето)? Според формалните и неформални анкети, скоро сите граѓани сакаат да се задржи уставното и историско име. Доколку постои размислување или простор за компромис по прашање на името (колку луѓе би го прифатиле „Република Македонија (Скопје)“ или „Горна Македонија“ или „Република Скопје“ или „Република Македонија (Стоби)“?), јасно е дека се многу малубројни оние што се спремни да прифатат промена на тоа како се викаат јазикот и народот. Наметнување или прифаќање на промена на ИМЕНУВАЊЕТО НА ИДЕНТИТЕТОТ (оти самиот идентитет никој не може да ти го промени) веројатно ќе има долгорочни (и не многу убави) последици. И психолошки, а со тоа и политички и практични. Да бидам конкретен, веројатно ќе биде катастрофално за чувството за себе, нешто што емпириски не се мери и чија важност тешко може да се опише во мала колумна. Се разбира, има многу луѓе што велат дека до сега во ОН бевме БЈРМ, а сите не знаат како Македонци; значи етикетата „БЈРМ“ не ни наштетила. Тоа е вистина, но откако почнаа да се откриваат контурите на она што Грција го бара (и од што нема да отстапи - затоа што не мора и не сака да отстапи) станува јасно дека новава промена би била порадикална. За да се постигне компромис се бара ние самите ДОБРОВОЛНО да се откажеме од користењето на придавката „македонски“ во опишувањето на јазикот и нацијата („горномакедонски“?, „повардарски“?, „скопски“?, „драчевски народ и јазик“?), како и самите да си побараме оние што веќе нè признале под уставното име да престанат да го користат. Не е дефинирана црвената линија, ама се чини дека и оние што заговараат промена на името, не се баш спремни да променат како се викаат јазикот и народот. Со други зборови, скоро сите сакаат во Европа, ама скоро никој не сака да ги промени името на државата и особено на јазикот и на народот. Е, ама дилемата е баш таа. Возрасно ли е наместо рационално согледување да инсистираме на список на желби? Се зборува дека треба да се најде разумен компромис. Да, одлична идеја (што би рекол Ганди за Западната цивилизација). Ама, разумот не игра улога во курентниве преговори, туку само силата. А, ние немаме ама баш никаква сила. Досега се покажа дека ставот на Грција го анулира потенцијалот на дипломатско надмудрување, компромис, фер-плеј кај меѓународната заедница, вербата во помош од посилните, издржливоста или надежта.

Најтажно од сè е што на многу Грци не им пречи настапување со омраза. Не им пречи да мразат, а со тоа долгорочно да создаваат непријателство кај комшиите. Оти, омразата е вирус, особено националистичката. Интернетот е преплавен со омраза (особено од грчки сурфери) која на морничав начин потсетува на времето на Балканските војни, кога низ Грција се продавале плакати на кои грчки војник со заби му го парчосува лицето на бугарски вој-

ник, како животно, а со натпис „Бугаројадач“ (во XX-от век!) или на писмата во кои грчки војници со гордост им раскажуваат на своите мајки како мачеле или стрелале заробеници и цивили во Балканските војни.⁷⁰¹ Грција може да продолжи со вакво однесување и око да не и трепне. До сега не истрпи ама баш никакви последици од своето опасно однесување. Ниту во минатото, ниту сега. Оние кои беа најактивни во овие 17-тина години само добија поени кај домашната (грчка) публика. Европските партнери си свиркаат и си тераат демагогија. Од истата причина од која кучето си ги лиже тестисите - оти му се може. Значи, можат комотно да продолжат. Само добиваат.

Змијата и магарето

Работите се прости - се покажа дека ако Македонија сака да стане членка на ЕУ, таа мора да ги смени името на државата, јазикот и народот. Сè друго е залажување. Ова е многу лоша ситуација. Полоша од онаа народната за изборот меѓу змијата и магарето. Или не? Треба сами да си одговориме. Целта на овој текст е (да се обидам) да ја посочам вистинската ситуација. Верувам дека оние кои бараат да се најде решение во кое ем ќе ја изедеме тортата, ем истата ќе ни остане за утре (што би рекле Американците), се или наивни или демагози. Не сакам тука да навивам за едното или за другото (името или Европа), туку сакам да ја фокусирам дилемата и да ја крстам со вистински зборови. Како што сега стојат работите, не гледам дека со мали компромиси ќе може да се добијат и двете. Се разбира, би можеле сега да анализираме дали сме можеле да направиме нешто друго во минатото. Ама можеби е поважно да анализираме зошто Грција постапува вака: агресивно, хистерично и ирационално. Така можеби ќе заклучиме дека настапот е само агресивен, аме не е ич хистеричен и ирационален. Ако во проценката ги вклучиме грчкото фашизоидно инсистирање дека живеат во етнички чиста држава (на етничката калакурница, Балканот!), нивниот континуиран и незаконски притисок врз Македонија (сетете се само на ембаргото), непризнавањето на геноцидот врз Егејците, како и надворешната политика на Грција која не се воздржува од конфликт и мешање во внатрешните работи на Турција и Кипар и го поддржува Милошевиќ, тогаш можеби ќе заклучиме дека поголемата слика е поинаква. Можеби не е во прашање воопшто името. Можеби ќе заклучиме дека Грција спроведува исклучително етноцентрична политика и во тој контекст не сака стабилна Македонија (па, приемот на Македонија во НАТО ќе значеше стабилизирање на грчкото соседство) и нема да прифати никакво решение - освен она што ќе значи долгорочна нестабилност во Македонија. Кое е тоа „решение“ што значи долгорочно дестабилизирање на Македонија (и кое патем како бонус нуди и затворање на прашањето на територијата што Грција ја запоседна во 1912 и прашањето на Егејците)? Се разбира, тоа е решението во

⁷⁰¹ Види: *Извештај на Карнегиевата комисија*, 1914.

кое ниту државата, ниту јазикот, ниту народот ќе се викаат македонски. Како илустрација на ова може да послужи (покрај реакцијата на изјавата на Фрид) фактот дека во преговорите се појавуваат нови точки, нови барања од сосема поинаква природа.⁷⁰² Сега наеднаш веќе не се зборува само за името, туку и за придавките! За правото да се користи зборот (како некој ќе ми забрани да го користам во блог, на пример, не ми е јасно!?). Грчкиот премиер бара во грчкиот парламент и внатрешна промена на името - во друга држава (!). Еве еден можен тест за тоа дали горнава теза држи вода. Можеме најсериозно да предложиме да го промениме името во нешто со ептен географска одредница, на пример, „Горна, Северна, Вардарска Македонија“ или во „Македонија 41.50“ (географската широчина среде Македонија). Но, да се инсистира да останат името на народот и на јазикот, т.е. придавките „македонски“ и да се признае македонското малцинство во Грција што го констатирале бројни меѓународни тела. Да видиме дали и на овие географски одредени имиња ќе им се најде маана.

Сега да се вратиме на почетокот - имаме избор меѓу:

- 1) менување на името на државата, народот и јазикот, и
- 2) прием во ЕУ.

За жал, сè друго се многу зборови, кои на крај пак не враќаат на истиов избор. За што ќе се одлучиме?

---

⁷⁰² Нели се бараше географска одредница, па кога Македонија прати сигнали дека ја прифаќа одредницата „Скопје“, Грција го одби предлогот како топка на одбојка?

ВЕТОТО И НАТАМОШНИТЕ ПРЕГОВОРИ РАЗГОВОР

Не треба да се биде хипокрит. Привремената спогодба никогаш не беше почитувана. Од едната страна, велат дека над сто земји ја признале под уставното име, еден од елементите на договорот беше токму привременото име БЈРМ. Владата во Скопје успеа да го замени ФИРОМ со уставното име, што значи дека цело време се работеше во спротивност со договорот.

Теодорос Пангалос

**АКО ТАКВА ЗЕМЈА НЕ ПОСТОЕШЕ,
ТРЕБАШЕ ДА СЕ ИЗМИСЛИ**⁷⁰³

– Господине Пангалос, како поранешен шеф на грчката дипломатија, како гледате на актуелните односите меѓу Македонија и Грција по Самитот во Букурешт?

Пангалос: Морам најпрво да ве потсетам на приказната видена од грчка страна. Позицијата на сите политички сили како никогаш досега не била толку обединета, како што е сега. Треба да се види зошто. Во почетокот на спорот за името, владата на Мицотакис и неговиот министер за надворешни работи Самарас на еден начин го создаде проблемот со името со нивната максималистичка позиција, според која ние нема да го прифатиме името Македонија или додавката македонска во името на државата. Уште тогаш реков дека ваквата позиција е неодржлива, но и покрај ова, целата политичка класа под притисок на јавното мислење во Грција, со ретки исклучоци, ја прифати оваа позиција на тогашната конзервативна влада.

Тоа што го направи Караманлис треба да се поздравува, со што се надминува претходната теза со прифаќањето на сложеното име за земјата, во кое ќе се најде терминот Македонија, но на начин со кој нема да има недоразбирања и проблеми со Македонија која постои во Грција.

Нашето мислење во Атина е сега кога направивме чекор да признаеме едно сложено име, сега другата страна треба да прифати име со географска определница. Морам да ви речам, со сета моја искреност, дека не знам зошто тоа е тешко за владата во Скопје. Тоа е нова држава, географската определница ниту ја намалува, ниту ја понижува државата, која покрај терминот Македонија би го имала уште зборот Северна, Горна, со престолнина Скопје... Тоа е решението, кое со нетрпеливост чекаат да го најдеме нашите меѓународни партнери. Потоа, можеме да се зафатиме со реалните проблеми, како што се безбедносните проблеми на земјата, вклучувајќи го тука и нејзиниот територијален интегритет и единството, за кој треба да биде поддржана.

Јас ја изреков реченицата, која многу ме чинеше: „Ако една таква земја не постоеше, требаше да се измисли“. Тоа го тврдам и денес, имаме интерес да бидеме соседи со една мала земја во која заеднички живее православно христијанско мнозинство, кое зборува јазик со словенско потекло, и муслиманското малцинство. Вие добро знаете дека не оди заедно да се имаат

---

⁷⁰³ Интервјуте со г. Теодорос Пангалос - грчки европатеник и поранешен шеф на дипломатија, е преземен од *Утрински весник*, бр. 2 666 од 18 април 2008 година, кадешто беше објавено под оригинален наслов: „Ветото нема да им наштети на преговорите“. Разговорот го водел Тони Гламчевски - дописник од Стразбур.

лоши политички и дипломатски односи и истовремено да се имаат тесни економски врски. Ние сме првите инвеститори во земјата, ние културно сме блиски, можеби и најблиски од сите други земји во регионот, затоа треба да се надмине оваа приказна за името. Во минатото од двете страни имаше несреќни гестови кои не ја олеснаа дебатата, како што е неприфаќањето на терминот Македонија од наша страна во името на државата, термин кој е од суштинско значење за идентитет на нашиот сосед.

– *Токму стравот од губење на идентитетот е една од најголемите причини зошто Република Македонија и Македонците изразуваат воздржаност околу некои од предлозите на посредникот Нимиц.*

Пангалос: Ако земјата прифати да се вика официјално Горна Македонија или Северна Македонија, не гледам зошто таа ќе го изгуби својот идентитет. Потребно е да се има храбро однесување и да се донесе една непопуларна одлука. Знаете, и кај нас не е популарна одлуката за сложено име на земјата.

Имаше кај вас несреќни иницијативи кои беа примени како провокација во Грција, како што е знамето, потоа најновата за преименување на аеродромот во Скопје во „Александар Велики“. Реферирањето на грчката култура не е навреда за Грците, напротив. Зошто тогаш не го именуваа аеродромот „Икар“, не е проблемот во грчката култура и традиција, тоа се заедничко историско наследство на целиот свет. Во спротивно, ќе биде параноја.

– *Ветото во Букурешт во Македонија е доживеано како навреда. Што мислите вие за тоа?*

Пангалос: Треба да се знае дека НАТО, исто како и ЕУ, е организација со статут, во кој се опишани прерогативите, меѓу кои и правото на вето на една држава. Тоа не значи дека ќе побараме што било за земјата да стане членка на НАТО, но тоа што го бараме е почувствувано од извесен број земји-членки на НАТО. Тие не се многу, но, сепак, тие се побројни отколку пред неколку месеци, како нешто логично и рационално. Тоа што се случи во Букурешт нема да им наштети на преговорите. Барем јас така мислам. Освен кај некои неодговорни лица од политичкиот свет во Атина, не видовме празнување или голем триумф, напротив она што се случи во Букурешт беше примено со претпазливост и разумност. Јас не сум среќен, тоа и го реков во грчкиот парламент. Ќе бидам среќен кога земјата ќе биде членка на НАТО со согласност на Грција.

– *Дали со ветото е прекршена Привремената спогодба од 1995 година?*

Пангалос: Не треба да се биде хипокрит. Привремената спогодба никогаш не беше почитувана. Од едната страна, велат дека над сто земји ја признале под уставното име, а еден од елементите на договорот беше токму привременото име БЈРМ. Владата во Скопје успеа да го замени ФИРОМ со уставното име, што значи дека цело време се работеше во спротивност со договорот.

– Што мислите за актуелните преговори за името?

Пангалос: Повеќе сакам да работам без притисоци. Американските притисоци не треба да се дисквалификуваат, но треба да бидеме претпазливи, бидејќи САД имаат интереси кои се дел од планот за светска доминација. Тие не се заинтересирани што правиме ние или тие. Тие се интересираат како да им угодат на муслиманите од Балканот, да се организира просторот во функција на нивните бази итн... Треба да се гледаат Американците, такви какви што се. Тие имаат големо влијание во НАТО, но не се семоќни. Но, и во НАТО работите се менуваат. Првпат една земја рече „не“ и тоа беше почитувано. И првпат три прашања кои беа во интерес на САД не беа решени според нивната волја.

– Кога може да се очекува вистинска нормализација на односите меѓу двете земји?

Пангалос: Мислам дека односите што ги имаме не се лоши. Но, потребно е во текот на годината да се реши проблемот со името на начинот на кој ви опишав. Повеќе години под моја одговорност работевме на сложеното име, и покрај тоа што грчката позиција не го прифаќаше тоа. Ние успеавме да дојдеме многу блиску до решение кога господинот Љубчо Георгиевски беше премиер. Потоа не знам што се случи, имаше проблеми, ја изгубивме нишката, се сменија владите и министрите и се најдовме во иста ситуација.

***Теодорос Пангалос –
поранешен градоначалник на Атина
и министер за надворешни работи на Република Грција***

ТРЕТ ДЕЛ
ДОКУМЕНТИ

**ДОГОВОР ЗА МИР
МЕЃУ КРАЛСТВОТО СРБИЈА, КРАЛСТВОТО ГРЦИЈА,
КРАЛСТВОТО РОМАНИЈА И КРАЛСТВОТО ЦРНА ГОРА - ОД ЕДНА
И КРАЛСТВОТО БУГАРИЈА - ОД ДРУГА СТРАНА⁷⁰⁴**

Букурешт (28 јули/10 август 1913 година)⁷⁰⁵

Нивните Величества: Кралот на Романија, Кралот на Елините, Кралот на Црна Гора и Кралот на Србија, од една страна и Неговото Величество Кралот на Бугарите, од друга страна, исполнети со желба да стават крај на сегашната воена положба во која се наоѓаат нивните земји и решени, во стремежот кон ред, да воспостават мир меѓу своите народи, толку многу напатени, решија да склучат конечен договор за мир.

Нивните величества за таа цел, наменуваа свои полномошници, имено:

Неговото Величество Кралот на Романија:

Неговото Превасходство господинот Александар Маргиломан, својот министер за финансии;

Неговото Превасходство Таки Јонеско, својот министер за внатрешни работи;

Неговото Превасходство господинот Константин Дисеско, својот министер за просвета и црковните работи;

Дивизискоит генерал аѓутантот К. Коанда, генерален инспектор на артилеријата; и

Полковник К. Кристеско, помошник на началникот на Штабот на неговата армија.

Неговото Величество Кралот на Елините:

Неговото Превасходство господинот Елефтери Венизелос, својот претседател на Министерскиот совет, воен министер;

Неговото Превасходство господинот Димитри Панас, ополномоштен министер;

Господинот Никола Политис, професор по меѓународно право на Парискиот универзитет;

Капетанот Ат. Егзадакилос; и

---

⁷⁰⁴ Документот попознат како *Букурешки мировен договор* е преземен од книгата *Македонија во меѓународните договори 1875 - 1919* од проф. д-р Александар Христов и д-р Јован Донев, во издание на Архив на Македонија и Матица Македонска; Скопје, 1994 година. Документот во ова цитирано дело го носи редниот број 33; стр. 186-191.

⁷⁰⁵ Дадени се обата датума, бидејќи станува збор за стар и нов стил на календарот.

Капетанот К. Пали.
Неговото Величество Кралот на Црна Гора;
Неговото Превасходство генералот Сердар Јанко Вукотиќ, својот претседател на Министерскиот совет, воен министер; и
Господинот Јован Матановиќ, некогашен вршител на работите на Црна Гора во Цариград.
Неговото Величество Кралот на Србија;
Неговото Превасходство господинот Никола Пашиќ, својот претседател на Министерскиот совет, министер за надворешни работи;
Неговото Превасходство господинот Михаило Ристиќ, својот вонреден и ополномоштен министер во Букурешт;
Неговото Превасходство господинот др. Мирослав Спалакјовиќ, вонреден пратеник и ополномоштен министер;
Полковник К. Смиљаниќ; и
Потполковник Д. Калафатовиќ.
Неговото Величество Кралот на Бугарите:
Неговото Превасходство господинот Димитри Тончев, својот министер за финансии;
Генерал-мајор Иван Фичев, шефот на Генералштабот на својата војска;
Господинот Саво Иванчев, доктор по право и некогашен потпретседател на Собранието;
Господинот Симеон Радев; и
Генералштабниот потполковник Константин Станчов,
кои, на предлог на Кралската Романска Влада се состанаа на Конференцијата во Букурешт, снабдени со свои полномошна, што се оценети во потполн ред.

Откога помеѓу нив е постигната среќна спогодба, договорени се следниве одредби:

Член 1

Од денот на размената на ратификациите на овој договор, мир и пријателство ќе владее меѓу Неговото Величество Кралот на Романија, Неговото Величество Кралот на Бугарите, Неговото Величество Кралот на Елините, Неговото Величество Кралот на Црна Гора и Неговото Величество Кралот на Србија, како и помеѓу нивните наследници и следбеници, нивните држави и поданици.

Член 2

Меѓу Кралството на Бугарија и Кралството Романија, старата граница помеѓу Дунав и Црно Море, сообразно со записникот на воените делегати на

двете страни и на додадениот Протокол бр. 5 од 22 јули/4 август 1913 година од Букурешката конференција, исправена е вака:

Новата граница ќе поаѓа од Дунав нагоре по реката од Туртукаја и ќе излезе на Црно Море јужно од Едрене.

Помеѓу овие две крајни точки граничната линија ќе оди по трасата означена на картите 1/100.000 и 1/200.000 на романскиот генералштаб, а според описот придоден на овој член.

Бездруго се подразбира оти Бугарија, најдоцна во рок од две години, ќе ги урне фортификационите градби што постојат и дека нема да подига други во Рушчук, Шумла, во областите меѓу нив и во зоните дваесет километри околу Балчик.

На Мешовитата комисија составена од претставници на двете Високи страни договорнички, во еднаков број од едните и од другите, ќе им биде ставено во должност, во рок од 15 дена по потпишувањето на овој договор, да ја повлече на теренот трасата на новата граница, сообразно на горните одредби. Оваа комисија ќе претседава на делбата на имотите и капиталот што досега заеднички им припаѓале на околиците, општините или здруженијата на граѓаните, како такви, а кои сега се разделени со новата граница. Во секој случај на недоразбирање на трасата и за мерките за извршување, обете Високи договорни страни се обврзуваат да ѝ се обратат на трета пријателска влада со молба да одреди арбитер чијашто одлука по спорните прашања ќе се смета како конечна.

Член 3

Меѓу Кралството Бугарија и Кралството Србија границата ќе оди сообразно записникот на воените делегати додаден кон Протоколот бр. 9 од 25 јули/7 август 1913 година од Букурешката конференција, по оваа траса:

Граничната линија ќе поаѓа од врвот на Патарица на старата граница, ќе оди по старата турско-бугарска граница, и по вододелницата помеѓу Вардар и Струма, изоставајќи го горниот дел на Струмичката долина која ќе остане на српска територија; ќе излегува на планината Беласица, каде ќе се спои со грчко-бугарската граница. Поединечниот опис на оваа граница и нејзината траса на картата 1/200.000 на австрискиот генералштаб, придодени му се на овој член.

На Мешовитата комисија составена од претставници на обете Високи договорни страни, во еднаков број од едните и од другите, ќе ѝ биде ставено во должност, во рок од 15 дена по потпишувањето на овој договор, да ја опвлече на теренот трасата на новата граница, сообразно со горните одредби.

Оваа комисија ќе претседава на поделбите на имотите и капиталот што до сега заеднички им припаѓал на околиците, општините или здруженијата на граѓаните, а кои се разделени со новата граница.

Во случај на недоразбирање за трасата и за мерките за извршување обете Високи договорни страни се обврзуваат да ѝ се обратат на трета пријателска влада со молба да одреди арбитер чијашто одлука за спорните прашања ќе се смета за конечна.

Член 4

Прашањата што се однесуваат на старата српско-бугарска граница ќе бидат уредени според спогодбата постигната меѓу обете Високи договорни страни, и утврдена со Протоколот придоден кон овој член.

Член 5

Меѓу Кралството Грција и Кралството Бугарија границата ќе оди, сообразно со записникот на воените делегати придоден кон Протоколот бр. 9 од 25 јули/7 август 1913 година од Букурешката конференција, по оваа траса:

Граничната линија ќе поаѓа од новата српско-бугарска граница на сртот на картата 1/200.000 на австрискиот генералштаб, а според описот придоден кон овој член.

На Мешовитата комисија, составена од претставници на обете Високи договорни страни, во еднаков број од едните и од другите, во рок од петнаесет дена по потпишувањето на овој договор, дадена ѝ е должност, да ја повлече на теренот трасата на границата сообразно со горните одредби.

Оваа комисија ќе претседава за поделбите на недвижните имоти и капиталот, кои досега заеднички им припаѓале на околиите, на општините и здруженијата на граѓаните и кои се разделени со новата граница. Во случај на недоразбирање за трасата и за мерките за извршување, обете Високи договорни страни се обврзуваат да ѝ се обратат на трета пријателска влада со молба таа да одреди арбитер, чијашто одлука за спорните прашања ќе се смета за конечна.

Изрично се подразбира дека Бугарија уште отсега се одрекува од своите претензии кон островот Крит.

Член 6

Врховните команди на војските ќе бидат веднаш известени за потпишувањето на овој договор. И утредента по добиениот извештај, Бугарската влада ќе биде обврзана да ја сведе својата војска на мирнодопска состојба. Таа ќе ги упати трупите во нивните гарнизони, каде ќе се пристапи, во најкраток рок, кон распуштање на разните резерви, дома.

Трупите на кои гарнизонот им се наоѓал во зоната на воената окупација на едната од Високите договорни страни, ќе бидат упатени во некое друго место на старата бугарска територија и ќе можат да се вратат во своите ердовни гарнизони по евакуацијата на окупационата зона, за која погоре станува збор.

Член 7

Евакуацијата на бугарската територија, и старата и новата, ќе почне веднаш по демобилизацијата на бугарската војска и ќе биде довршена најдоцна за 15 дена.

За сето време, за романската операциона војска демаркационата зона ќе биде означена со линијата: Шишов-Ловча-Турски-Извор-Глозен-Златица-Мирково-Араба-Конак-Орханија-Ездр-Враца-Берковица-Лом-Дунав.

Член 8

За време на окупацијата на бугарските територии одделните војски ќе го задржат правото на реквизиција плаќајќи со готови пари.

Тие ќе можат на тие територии да се служат слободно со железниците за превоз на трупите и за снабдување од секаков вид, а месните власти не ќе имаат право на надоместок.

Болните и ранетите на тие територии ќе бидат под заштита на тие војски.

Член 9

По размената на ратификациите на овој договор колку е можно побрзо, ќе се разменат меѓусебните воени заробеници.

Владите на Високите страни договорнички, ќе одредат, секоја, специјални пратеници за примање на заробениците.

Сите заробеници кои се наоѓаат во рацете на една Влада, ќе му бидат предадени на пратеникот на онаа Влада на која ѝ припаѓаат, или на неговиот ополномоштен заменик, на местото што ќе го утврдат заинтересираните страни.

Владите на Високите страни, договорнички, ќе ѝ поднесат една на друга, и колку што е можно побргу по предавањето на заробениците, сметка, за непосредните издатоци што ги направиле околу грижата и издржувањето на заробениците, од денот на заробувањето или предавањето до денот на смртта или враќањето. Од сумите што Бугарија би ѝ ги должела на една од Високите страни договорнички, ќе се одбие сумата што оваа влада би ѝ ја должела на Бугарија и разликата ќе ѝ биде платена на Владата поверител колку што може побрзо по размената на гореспоменатите сметки за издатоци.

Член 10

Овој договор ќе биде ратификуван и ратификациите ќе бидат разменети во Букурешт во рок од петнаесет дена или порано ако тоа биде возможно.

Во потврда на ова полномошниците го потпишаа и ставија на него свои печати.

Во Букурешт на дваесет и осмиот ден од месец јули (десетиот ден од месец август), во годината илјада деветстотини и тринаесеттата.

Потпишале:

За Романија: **Мајореско с.р.; Ал. Маргиломан с.р.; Таке Јонеско с.р.; К. Г. Дисеско с.р.; генерал-аѓутант Коанда с.р.; полковник К. Кристеско с.р.;**

За Грција: **Е. К. Венизелос с.р.; Д. Панас с.р.; Н. Политас с.р.; капетан А. Егзадактилос с.р.; капетан Пали с.р.;**

За Црна Гора: **генерал Сердар Ј. Вукотиќ с.р.; Ј. Матановиќ с.р.;**

За Србија: **Ник. П. Пашиќ с.р.; М. Г. Ристиќ с.р.; М. Спајалковиќ с.р.; полковник К. Смиљаниќ с.р.; потполковник Д. Калафатовиќ с.р.;**

За Бугарија: **Д. Тончев с.р.; генерал Фичев с.р.; др. Иванчев с.р.; С. Радев с.р.; потполковник Станчов с.р..**

*Конференција на балканските држави за поделба на Македонија,
Букурешт 1913*

**ДЕКЛАРАЦИЈА НА СОВЕТОТ НА ЕЗ
ЗА ПОРАНЕШНА ЈУГОСЛАВИЈА⁷⁰⁶
(Лисабон, 27.VI.1992)**

Европскиот совет силно го осудува продолжувањето на насилството кое веќе повеќе од година дена ја распарчува територијата на бившата Југославија, кое има за последица страшни човечки жртви и безнадежна хуманитарна ситуација, особено во Босна и Херцеговна. Иако кон сегашната ситуација допринесоа сите страни, секоја на свој начин, далеку најголем дел на одговорноста ја сноси раководството на Србија и Југословенската армија која тоа ја контролира. Заедницата и нејзините држави членки уште еднаш ја истакнуваат потребата за потполна примена на санкциите кои ги воведе Советот за безбедност на Обединетите нации.

Европскиот совет особено жали што не е постигнато повторно отворање на Сараевскиот аеродром за хуманитарни потреби, во согласност со Резолуција 758 на Советот за безбедност на ОН. Затоа потребни се понатамошни мерки.

Државите членки на ЕЗ ќе продолжат да правно надлежниот орган – Советот за безбедност, неодложно да ги преземе сите потребни мерки, со цел повторно отварање на Сараевскиот аеродром и ефикасно допремување на хуманитарна помош во Сараево и околните подрачја. Европската заедница и нејзините држави членки се подготвени да соработуваат во тоа, во мерка која тоа е практично и правно возможно. Тоа би можело да опфати и воздушен мост за хуманитарна помош, иако дава предност на мирољубиви средства, Европскиот совет не исклучува поддршка за употреба на воени средства од страна на Обединетите нации заради остварување на овие хуманитарни цели.

Имајќи ја предвид Декларацијата на Советот на министри на Западноевропската унија од 19.06.1992, Европскиот совет ја поддржува студијата на оваа организација за можните средства за поддршка на акциите кои се преземаат во рамките на соодветните резолуции на Советот за безбедност.

Европскиот совет сериозно е вознемирен од сè помалку подносливата ситуација на стотина илјади раселени лица на територијата на бивша Југославија. И покрај акциите кои се превземени, особено од страна на Високиот комесар на Обединетите нации за бегалци (УНХЦР), Европскиот совет смета дека ќе биде потребна натамошна финансиска помош. Комисијата ќе ги координира своите напори заедно со останатите држави на членките на Групата 24.

---

⁷⁰⁶ Фамозната Лисабонска декларација е преземена од збирката Република Македонија – Документи 1990-2005, од авторите С. Георгиевски и С. Додевски; Правен факултет „Јустинијан Певи“, Скопје; 2008.

Што се однесува на Косово, Европскиот совет очекува од раководството на Србија да престане со натамошна репресија и да стапи во сериозен дијалог со претставниците на оваа територија. Европскиот совет го потсетува населението на Косово дека нивните легитимни барања за автономија треба да се разгледуваат во рамките на Конференцијата за Југославија. Се истакнува потребата за итно испраќање на набљудувачи на Косово, како и во соседните држави, како би се спречила употребата на насилство и би се допринело кон обновивање на довербата. Заедницата и нејзините држави членки го повикуваат КЕБС да ги преземе сите потребни чекори во таа смисла и се спремни, што се однесува до нив, да учествуваат во една таква мисија.

Европскиот совет ја повторува својата позиција заземена од Заедницата и нејзините држави членки од Гимараеш на барањето на Република Македонија, да биде признаена како независна држава. Ја изразува нивната подготвеност да ја признае таа Република, во рамките на нејзините постојни граници, во согласност со нивната Декларација од 16 декември 1991 под име кое не го содржи терминот Македонија. Таа понатаму ги смета границите на таа република како неповредливи и гарантирани во согласност со Повелбата на ОН и Повелбата од Париз.⁷⁰⁷

Европската заедница и нејзините држави членки нема да ја признаат за држава сукцесор на поранешна Југославија новата федерална творба која ја сочинуваат Србија и Црна Гора сè додека квалификуваните меѓународни институции не донесат одлука за тоа. Одлучено е да се бара суспензија на југословенската делегација и организација.

Европскиот совет го изразува своето определување да помогнат на народите на бившата Југославија во нивните настојување за мирна иднина во Европа и повторно истакнуваат дека Конференцијата за Југославија под покровителство на Лордот Карингтон е единствениот форум кој може да обезбеди трајно и праведно решение за отворените проблеми на пранешна Југославија, вклучувајќи и уставно уредување на Босна и Херцеговна. Европскиот совет бара од сите страни вклучени во мировниот процес под итно да земат учество во преговорите под покровителство на оваа конференција.

---

⁷⁰⁷ Болдираниот текст е на редакторите и се однесува на Р. Македонија.

РЕЗОЛУЦИИ НА ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ⁷⁰⁸

РЕЗОЛУЦИЈА 817

(Њујорк, 7.IV.1993)

Усвоена од Советот за безбедност на неговиот 3 196 состанок,

Совет за безбедност,

Разгледувајќи го *Барањето за прием во Обединетите нации* во документот S/25147,

Забележувајќи дека барателот ги исполнува критериумите за членство во Обединетите нации содржани во член 4 од Повелбата,

Меѓутоа, констатирајќи дека се појави разлика во врска со називот на државата кој треба да се реши во интерес на зачувувањето на мирот и добрососедските односи во регионот,

Поздравувајќи ја подготвеноста на ко-претседателите на Раководниот комитет на Меѓународната конференција за поранешна Југославија да, на барање на Генералниот секретар, пружат добри услуги да се реши претходно споменатата разлика и да се унапредат мерките на доверба помеѓу страните,

Констатирајќи ја содржината на писмата содржани во *документите* S/25541, S/25542 и S/25543 примени од страните во спорот,

1. Ги повикува страните во спорот да ја продолжат соработката со ко-претседателите на Раководниот комитет на Меѓународната конференција на поранешна Југославија во интерес на брзо разрешување на разликата;

2. Му препорачува на Генералното собрание да државата чие барање за членство содржано во документот S/25147 да биде примена во членство на Обединетите нации, оваа држава привремено поради потребите во Обединетите нации, ќе се нарекува „Поранешна југословенска Република Македонија“ сè до конечното разрешување на разликата која се појави во врска со името на државата;

3. Бара Генералниот секретар да го известува Советот за безбедност за резултатите на иницијативата која ја презиле ко-претседателите на Раководниот комитет на Меѓународната конференција на поранешна Југославија.

---

⁷⁰⁸ Како извор за Резолуциите на ООН ја користевме збирката: „Република Македонија - Документи 1990-2005“ од авторите С. Георгиевски и С. Додевски; Правен факултет „Јустинијан Први“, Скопје; 2008.

РЕЗОЛУЦИЈА
НА ГЕНЕРАЛНОТО СОБРАНИЕ НА ООН
ЗА ПРИЕМ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
ВО ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ
(A/RES/47/225, Њујорк, 8.IV.1993)

A/RES/47/225 98 пленарен состанок 8.04.1993.

Прием на државата чие барање е содржано во документот A/47/876-S/25147 за членство во Обединетите нации

Генералното собрание,

Откако ја прими препораката на Советот за безбедност од 7.04.1993 дека државата чие барање е содржано во документот A/47/876-S/25147 треба да биде примена во членство на Обединетите нации,

Откако го разгледа барањето за членство содржано во документот A/47/876-S/25147,

Одлучува да ја прими државата чие барање е содржано во документот A/47/876-S/25147 за членство во Обединетите нации, оваа држава привремено се споменува за сите цели во рамките на Обединетите нации како „Поранешна Југословенска Република Македонија“, во очекување на решение за разликата што се појави околу името на државата.

РЕЗОЛУЦИЈА 845
(S/RES/845, 18.VI.1993)

Усвоена од Советот за безбедност на неговиот 3 243 состанок

Советот на безбедност,

Повикувајќи се на својата Резолуција 817 (1993) од 7.04.1993, во која тој ги поттикна Грција и Република Македонија⁷⁰⁹ да продолжат да соработуваат со ко-претседавачите на Раководниот комитет на Меѓународната конференција за поранешната Југославија, со цел да стигнат до брзо решавање на нивната разлика,

Земајќи го предвид извештајот на Генералниот секретар, поднесен во согласност со Резолуцијата 817 (1993), заедно со изјавата на Владата на Грција и писмото на Претседателот на Република Македонија од 27 и 29 мај 1993 соодветно (S/25855 и Add. 1 и 2),

1. Ја изразува својата почит кон ко-претседавачите на Раководниот комитет на Меѓународната конференција за поранешна Југославија за нивните напори и им ги препорачува на двете страни како добра основа за решавање на нивната разлика препораките содржани во анекс V од Извештајот на Генералниот секретар;

2. Ги повикува страните да продолжат со своите напори под покровителство на Генералниот секретар да стигнат до брзо решение на преостанатите прашања помеѓу нив;

3. Бара Генералниот секретар да го информира Советот за напредокот на овие натамошни напори, чија цел е да се разреши разликата помеѓу двете страни пред почетокот на 48-та сесија на Генералното собрание и да навремено го известува Советот за нивниот исход и одлучува да продолжи да ја разгледува таа работа во светло на извештајот.

---

⁷⁰⁹ Се користи привремената референца од *Резолуцијата 817 (1993)*.

ПРИВРЕМЕНА СПОГОДБА
[МЕЃУ ГРЦИЈА И МАКЕДОНИЈА]
(Њујорк, 13.IX.1995)

Министерот **Карлос Папуљус**, кој ја претставува првата страна (Прва страна) и министерот **Стево Црвенковски** кој ја претставува втората страна (Втора страна), го изјавуваат и се согласуваат со следното:

Повикувајќи се на принципите за неповредливост на границите и територијалниот интегритет на државите, содржан во Завршниот документ на Конференцијата за безбедност и соработка во Европа, потпишан во Хелсинки;

Имајќи ги предвид одредбите на Повелбата на Обединетите нации, а особено оние што се однесуваат на обврските на државите на меѓународните односи-да се воздржуваат од закани и употреба на сила против територијалниот интегритет или политичка независност на која и да е држава;

Водени од духот и принципите на демократијата и од основните слободи и почитување на човековите права и достоинство, во согласност со *Повелбата на Обединетите нации*, како и *Завршниот Хелсиншки документ*, *Париската повелба за нова Европа* и соодветните акти на Организацијата за безбедност и соработка во Европа;

Со оглед на заедниот интерес за одржување на меѓународниот мир и безбедност, особено во нивниот регион;

Со желба да ги потврдат постоечките меѓусебни граници како трајни меѓународни граници;

Повикувајќи се на обврската за немешање во внатрешните работи еден кон друг, под каков и да е изговор и во каква и да е форма;

Со желба да ги развијат заедните односи и да постават цврсти основи и атмосфера за мирољубиви односи и разбирање;

Со разбирање дека економската соработка е важен елемент за развој на заедните односи на стабилна и цврста основа, како и со желба да ја развиваат и да ја унапредуваат идната соработка;

Со желба да постигнат одредена привремена согласност, што ќе претставува основа за договорање на трајна согласност, се согласија на следното:

А. Пријателски односи и мерки за изградба на доверба

Член 1

1. Со влегувањето во сила на оваа привремена согласност, Првата страна ќе ја признае Втората страна како независна и суверена под привремено обраќање, назначено во писмото на Првата страна од датумот на оваа При-

времена согласност и по кратко време страните ќе воспостават дипломатски односи на договореното ниво, со конечна цел-воспоставување на односи на амбасадорско ниво.

2. Првата страна веднаш, штом е можно, ќе основа канцеларија за врски во Скопје, главниот град на Втората страна и Втората страна, веднаш штом е можно, ќе основа Канцеларија за врски во Атина, главниот град на Првата страна.

Член 2

Страните со ова ја потврдуваат нивната постоечка заедничка граница, како трајна и неповредлива меѓународна граница.

Член 3

Секоја страна презема врз себе да ги почитува суверенитетот, територијалниот интегритет и политичка независност на другата страна. Ниту една од страните нема да поддржува активности на трета страна, насочени против суверенитетот, територијалниот интегритет и политичката независност на другата страна.

Член 4

Во согласност со целите и принципите на Повелбата на Обединетите нации, страните ќе се воздржат од закана за употреба на сила, вклучувајќи и закана или употреба на сила насочена кон повреда на нивната постоечка граница и се согласуваат дека ниедна од нив нема да истакнува ниту да поддржува барања за кој и да е дел од територијата на другата страна, ниту барања за промени на постоечката граница.

Член 5

1. Страните се согласуваат да ги продолжат преговорите под покровителство на Генералниот секретар на Обединетите нации, според Резолуцијата 845 (1993) на Советот за безбедност, со намера да се постигне договор за разликите неведени во таа резолуција и во Резолуцијата 817 (1993) на Советот за безбедност.

2. Признавајќи ја разликата што постои помеѓу нив во однос на името на Втората страна, секоја страна ги задржува сите свои права што се во согласност со специфичните обврски преземени со оваа Привремена согласност. Страните ќе соработуваат со намера да ги овозможат нивните заемни односи и покрај нивните соодветни позиции во однос на името на Втората страна. Во тој контекст, страните ќе преземат практични мерки, вклучително и во врска со прашањето на

документите, заради нормално извршување на размената и трговијата помеѓу нив на начин конзистентен со нивните соодветни позиции во врска со името на Втората страна. Страните ќе преземат практични мерки разликите околу името на Втората страна да не го попречуваат, ниту да се мешаат во нормалната размена и во трговијата помеѓу Втората страна и трети страни.

Член 6

1. Втората страна со ова свечено изјавува дека ништо од нејзиниот Устав и посебно Преамбулата и членот 3 на Уставот, не може и не треба да се толкува дека претставува, или дека некогаш ќе претставува основа за какво и да е барање од Втората страна кон која и да е територија што не е во состав на нејзините постоечки граници.

2. Втората страна со ова свечено изјавува дека ништо од нејзиниот Устав, а особено дополнителниот член 49, не може и не треба да се толкува дека претставува или некогаш ќе претставува основа за мешање на Втората страна во внатрешните работи на друга држава, со цел да ги заштити статусот и правата на лица во други држави кои не се државјани на Втората страна.

3. Понатаму, Втората страна свечено изјавува дека толкувањата дадени во став 1 и 2 на овој член, нема да се заменат со поинакви толкувања на нејзиниот Устав.

Член 7

1. Секоја страна веднаш ќе преземе ефективни мерки за забранување на непријателските активности или пропаганда од страна на агенциите под државна контрола и за обесхрабрување на активностите од приватни субјекти, за кои е веројатно да се смета дека ќе поттикнуваат насилство, омраза и непријателство меѓу нив.

2. По влегувањето во сила на оваа Привремена согласност, Втората страна ќе престане на каков и да е начин да го користи симболот во сите негови форми, што го истакнуваше на нејзиното знаме пред таквото влегување во сила.

3. Ако која и да е од страните смета дека еден или повеќе симболи, што сочинуваат дел од нејзиното историско и културно наследство, несоодветно се користи од другата страна, ваквото наводно користење ќе ѝ го предочи на другата страна и таа ќе преземе соодветни мерки тоа да се исправи, или ќе укаже зошто не смета за потребно тоа да го стори.

Член 8

1. Страните ќе се воздржат од наметнување какво и да е попречување во движењето на луѓе и стоки меѓу нивните територии или низ териториите

на која и да е од страните до територијата на другата страна. Страните ќе соработуваат заради овозможување на ваквите движења во согласност со меѓународното право и обичаите.

2. Страните се согласуваат дека во врска со развивањето практични мерки, наведени во став 2 на член 5, можат да се побараат добрите услуги од Европската унија и од Соединетите Држави, со што би им се помогнало на страните во спроведувањето на член 8.

Б. Човекови и културни права

Член 9

1. Во извршувањето на нивните работи, страните ќе се водат од духот и принципите на демократијата, основните слободи, почитување на човековите права и достоинството и владеење на правото, во согласност со *Повелбата на Обединетите нации, Универзалната декларација за човекови права, Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи, Меѓународната конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација, Конвенцијата за правата на децата, Завршниот Хелсиншки документ, Документот од Копенхагенската средба на конференцијата за човекова димензија на Конференцијата за безбедност и соработка во Европа и Париската повелба за нова Европа.*

2. Ниедна одредба на механизмите наведени во став 1 нема да се толкува дека дава какво и да е право да се преземаат активности спротивни на целите и принципите на *Повелбата на Обединетите нации* или на *Завршниот Хелсиншки документ*, вклучително и принципот за територијалниот интегритет на државите.

Член 10

Уверени дека развојот на меѓучовечките односи е потребен заради унапредување на разбирањето и добрососедството меѓу нивните два народа, страните ќе ги поттикнуваат контактите на сите соодветни нивоа и нема да ги обесхрабруваат средбите помеѓу нивните државјани во согласност со меѓународното право и обичаите.

В. Меѓународни, мултилатерални и регионални институции

Член 11

1. По влегувањето во сила на оваа Привремена согласност, Првата страна се согласува да не приговара на пријавата за членство или на членството на Втората страна во меѓународни, мултилатерални и регионални ин-

ституции и организации, во кои Првата страна е членка. Но, Првата страна го задржува правото да приговара на секое горенаведено членство, ако и доколку во таквите организации и институции на Втората страна ѝ се обраќа поинаку од она во *Резолуцијата 817* (1993) на Советот за безбедност на Обединетите нации.

2. Страните се согласуваат дека постојниот економски развој на Втората страна треба да се поддржува преку меѓународна соработка и , колку што е тоа можно, преку поблиски односи на Втората страна со европската економска зона Европската унија.

Г. Договорни односи

Член 12

1. По влегувањето во сила на Привремената согласност, страните во нивните меѓусебни односи ќе се раководат од одредбите на следните билатерални договори, склучени меѓу Социјалистичка Федеративна Република Македонија и Првата страна, на 18 јуни 1959 година:

* *Конвенцијата во врска со заемните правни прописи*

* *Договорот во врска со реципрочното признание и спроведување на судски одлуки и*

* *Договорот во врска со водостопанските прашања.*

Страните веднаш ќе се консултираат, со намера да склучат нови договори, во значајна мера слични на оние погоре наведени.

2. Страните меѓусебно ќе се консултираат, со цел да идентификуваат и други билатерални договори склучени меѓу Социјалистичка Федеративна Република Југославија и Првата страна, коишто ќе се сметаат за соодветни за примена на нивните заемни односи.

3. Страните можат да склучуваат додатни билатерални договори во области од заемен интерес.

Член 13

Земајќи го предвид фактот дека Втората страна е земја без излез на море, страните во нивните односи ќе се водат според соодветни одредби на *Конвенцијата на Обединетите нации за правото на море*, колку што тоа може да се спроведе и во практиката и при склучувањето на договори наведени во член 12.

Член 14

1. Страните ќе го поттикнуваат развојот на заемните пријателски и добрососедски односи и ќе ја зајакнуваат економската соработка во сите сектори, вклучително и употребата на водите. Тие особено ќе ги унапредуваат на

реципрочна основа патните, железничките, морските и воздушните транспортни и комуникациски врски, користејќи ја најдобрата технологија што е на располагање и ќе го овозможат меѓусебниот транзит на нивните стоки низ нивните територии и пристаништа. Страните ќе ги почитуваат меѓународните правила и прописи во однос на транзитот, телекомуникациите, ознаките и кодовите.

2. За оваа цел страните се согласуваат веднаш да стапат во преговори насочени кон брзо спроведување на договорите за соработка во горенаведените области, водејќи притоа сметка за обврските на Првата страна што произлегуваат од нејзиното членство во Европската унија и во други меѓународни механизми. Ваквите договори ќе се однесуваат на визите, работните дозволи, осигурувањето со зелени картони, воздушниот транзит и економската соработка.

Д. Економски, комерцијални, еколошки и правни односи

Член 15

1. Страните ќе ги зајакнуваат економските односи на сите полиња.
2. Страните посебно ќе го поддржуваат развојот и соработката во полето на вложување на капитал, како и индустриска соработка меѓу претпријатијата. Посебно внимание ќе се посвети на соработката меѓу малите и средните компании и претпријатија.

Член 16

1. Страните ќе ја развиваат и ќе ја подобруваат научната и техничката соработка, како и соработката на полето на образованието.
2. Страните ќе ја интензивираат размената на информации и на научна и техничка документација и ќе се стремат заемно да го подобрат пристапот кон научните и истражувачките институции, архиви, библиотеки и слични институции.
3. Страните ќе ги поддржуваат иницијативите на научните институции и на поединци, насочени кон подобрување на научна соработка.

Член 17

1. Страните ќе посветат голема грижа за одбегнување на опасностите по животната околина и да ги заштитиуваат животните услови во езерата и реките што ги делат двете страни.
2. Страните ќе соработуваат во елиминирањето на сите видови загадување во пограничните области.

3. Страните ќе се стремат да развиваат и да усогласуваат стратегии и програми за регионална и меѓународна соработка заради заштита на животната средина.

Член 18

Страните ќе соработуваат во отстранувањето на последиците од невреме.

Член 19

1. Страните ќе соработуваат во подобрувањето и во унапредувањето на деловите и на туристичките патувања.

2. Во согласност со обврските на Првата страна, што произлегуваат од нејзиното членство во Европската унија и од други релевантни механизми на Унијата, страните ќе вложат заеднички напори за подобрување и забрзување на царинските и на граничните формалности, вклучително и поедноставување на издавањето визи за државјаните од двете држави, земајќи го предвид член 5, став 2 на оваа Привремена соггодба.

3. Страните ќе се стремат да ги подобрат и да ги модернизираат постојните гранични премини според потребите на сообраќајниот промет и според потребите да градат нови гранични премини.

Член 20

Страните ќе соработуваат во борбата против организираниот криминал, тероризам, економскиот криминал, криминалот со наркотици, нелегалната трговија со културни добра, повредите во цивилниот авио-транспорт и фалсификувањето.

Г. Завршни одредби

Член 21

1. Страните ќе ги разрешуваат сите спорови единствено со мирољубиви средства во согласност со Повелбата на Обединетите нации.

2. Сите разлики или спорови што ќе се јават меѓу страните во врска со толкувањето или споредувањето на оваа Привремена спогодба можат да се поднесат од која и да е страна до Меѓународниот суд на правда, со исклучок на разликата наведена во член 5, став 1.

Член 22

Оваа Привремена спогодба не е насочена против ниедна друга држава или субјект и не ги повредува правата и обврските што произлегуваат од би-

латералните и мултилатералните договори што се веќе во сила, а што страните ги склучиле со други држави или со меѓународни организации.

Член 23

1. Оваа Привремена спогодба влегува во сила и станува полноправна на триесеттиот ден по датумот на којшто е потпишана од претставниците на страните, според долу наведеното.

2. Оваа спогодба останува во сила сè додека не се замени со дефинитивен договор, со тоа што по седум години, секоја од страните може да се повлече од оваа Привремена спогодба со писмено известување, што ќе влезе во сила дванаесет месеци по неговото доставување до другата страна.

3. Со ова се посведочува дека страните, преку нивните овластени претставници, потпишаа три копии на оваа Привремена спогодба на англиски јазик, која ќе се регистрираа во Секретаријатот на Обединетите нации. Во рок од два месеци од датумот на потпишувањето, Обединетите нации треба да подготват, во консултација со страните, преводи на јазикот на Првата страна и на јазикот на Втората страна, што ќе претставува составен дел на оваа спогодба.

Карлос Папуљас, с. р.
Претставник на Првата страна

Стево Црвенковски, с. р.
Претставник на Втората страна

Посведочено, во согласност со *Резолуцијата 845 (1993)*
на Советот за безбедност од:

Сајрус Венс, с.р.
Специјален претставник на
Генералниот секретар на Обединетите нации

Њујорк, 13 септември 1995 година.

ИЗВЕШТАЈ ЗА БАЛКАНОТ - БРОЈ 122 НА МКГ

„ИМЕТО НА МАКЕДОНИЈА: ЗОШТО Е ВАЖЕН СПОРОТ И КАКО ДА СЕ РАЗРЕШИ?“ (10. XII. 2001)

РЕЗИМЕ

На 16 ноември 2001 година, Собранието на Македонија усвои уставни амандмани што претходно беа договорени во Охрид, кога лидерите на Македонците и на албанското малцинство го потпишаа охридскиот Рамковен договор. Истиот ден, претседателот Трајковски ги појасни условите за амнестија на албанските бунтовници, во согласност со меѓународните препораки.

Овие позитивни чекори го зајакнаа Охридскиот договор. Но, сепак, ризиците сè уште не се надминати, ниту, пак, Македонија е целосно излезена од зоната на опасност. Силна фракција во Владата сè уште се спротивставува на договорените реформи и ќе се спротивставува на примената на тие реформи. Обичните Македонци длабоко не се согласуваат со начинот на кој Охридскиот договор беше постигнат и остануваат сомничави на целокупната улога на меѓународната заедница. Тоа претставува сериозна пречка на процесот на реформи, но и сериозна поплака на која се повикува антиреформската фракција/група.

Што се однесува до Македонците, Договорот содржи двојна слабост. Прво, ги уважува долгогодишните поплаки на малцинството со тоа што му ги одзема привилегиите на мнозинството. Второ, целта да ја претвори Македонија во „граѓанска држава“ ја прави Македонија аномалија во регионот кој е составен од „етнички“ држави, а три од нив постојано го оспоруваат македонскиот идентитет. Грција се спротиставува на меѓународното признавање на Македонија под уставното име, Србија ја негира автокефалноста на Македонската православна црква, додека пак Бугарија (која ја признава Македонија како држава), го негира постоењето на македонскиот јазик и македонската нација.

И покрај успехот во Охрид, меѓународната заедница ја потценува опасноста што Рамковниот договор ја наметнува на македонскиот, и онака веќе чувствителен идентитет, и начинот на кој го еродира капацитетот на земја-

та да ги спроведе договорените реформи. Тоа доведе до губење на влијание-то. Мисиите на НАТО и ОБСЕ дозволија да бидат заобиколени од антиреформистите. Парламентарните избори, што треба да се одржат во април, не се гаранција дека ќе бидат избрани поумерени лидери.

Конфликтот со дел од албанското малцинство го присили Скопје да бара воена помош (како оружје така и политичка поддршка) од истите тие соседи кои го негираат македонскиот идентитет. Постои вистински ризик дека антиреформската групација во Скопје ќе падне во искушение да употреби воено решение, дури и по цена на државна поделба, а тоа е потег што ќе биде широкоградо пречекан од албанските екстремисти.

Општо земено, конфликтот со Албанците и недостатоците на Рамковниот договор драматично ја зголемија важноста на македонската криза на идентитетот. Меѓународната заедница мора да ги увери Македонците во спротивното за да се создаде порелаксирана политичка атмосфера за спроведување на реформите, како и конструктивна соработка.

Најакутно прашање на идентитетот, кое ако се разреши ќе има најголемо и најпозитивно влијание, е долгогодишниот спор за името со Грција. Додека и двете земји го присвојуваат името и наследството, македонското присвојување не е ексклузивно. Меѓутоа, само Македонците зависат од името „Македонија“ како име на државата и народот.

Грција има подиректен интерес од другите членки на ЕУ да се стабилизира Македонија, но тешко е да се очекува да ја промени својата позиција без јасна порака од нејзините партнери дека ги разбираат нејзините желби и дека ќе ѝ помогнат да се осигураат нејзините основни поплаки. Грчкото лидерство е клучно. Иако грчката финансиска и безбедносна помош е од корист, таа не може да ја замени потребата да се обезбеди македонскиот идентитет.

Билатералните разговори што се водат во ОН за да се разреши спорот не доведоа до решение, ниту, пак, со оглед на природата на прашањето и на досегашните разговори, е извесно дека ќе доведат до решение. Меѓународната заедница има обврзувачка стратешка причина да го признае уставното име на Македонија како прашање на регионална безбедност, а тоа може да биде направено на начин што ќе им излезе во пресрет и на грчките легитимни поплаки.

МКГ предлага трилатерално решение со следните три елементи, што едновременно теба да влезат во сила:

- Билатералниот договор ќе биде склучен меѓу Скопје и Атина, во кој Македонија ќе направи значајни отстапки за Грција, вклучувајќи декларација за односот кон грчкото културно наследство во македонските наставни програми; договор кој ќе ѝ дозволи на Грција да употребува свое име за Македонија, како и строга заштита од можноста Македонија да го користи своето уставно име на сметка на Грција, како на комерцијален план, така и на законодавен;

- Членките на НАТО и Европската унија и други земји ќе го охрабрат овој билатерален договор со размена на дипломатски ноти до двете страни, во кои тие ќе го признаат македонското име како „Republika Makedonija“ и ќе ѝ ветат на Грција дека ќе се консултираат со неа во врска со соодветни мерки што ќе се преземат доколку договорот се прекрши;

- Обединетите нации, како и други меѓународни организации, ќе ја усвојат употребата на уставното име Republika Makedonija на македонски јазик во сите свои тела.

Пред официјално да се признае името Republika Makedonija, билатерално и во меѓународни организации, разумно би било меѓународната заедница да побара две претходни отстапки од Македонија во врска со спроведувањето на *Рамковниот договор*, и тоа:

- Покана НАТО да го продолжи својот мандат најмалку шест месеци по март 2002 и

- Покана ОБСЕ да ја продолжи својата мисија по 12 декември 2001, со мандат да го надгледува изборниот процес во сите негови делови, вклучувајќи целосен пристап и надлежност да врши преглед и да дава препораки.

Најголемата придобивка на овој пакет ќе биде актот дека на тој начин ќе се консолидираат придобивките во Охрид и ќе се обезбеди македонското чувство на сигурност и верба во меѓународната заедница. Меѓународното признавање на земјата под името што таа за себе го избрала ќе го обезбеди токму тој елемент што недостасува во сегашната ситуација - поддршка на македонскиот национален идентитет.

Предложениот пакет исто така ќе им излезе во пресрет на клучните грчки барања: а тоа е промена на името на државата и дека таа нема да го монополизира „македонија“. Грција ќе го задржи правото во ОН или во други меѓународни етла да го употребува името што ѝ одговара (како, на пример, Горна Македонија). Нема да има никакви граници на комерцијална употреба на името „Македонија“ или, пак, која било негова варијанта, а тоа важи за производи што се произведуваат како во грчката провинција Македонија, така и во Република Македонија.

Исто така, во грчка корист ќе биде експлицитното наведување на предложениот билатерален договор Скопје - Атина во предложените дипломатски ноти кои ќе го признаат македонското име. За првпат Грција нема да мора да биде зависна од македонските ветувања, туку ќе биде поддржана од светските сили кои ќе бидат гарант за спроведување на целиот пакет.

Предлогот не може сосема сè да реши и ќе ја соочи меѓународната заедница со потребата да прекине со една веќе востановена практика што трае цела деценија. Ќе биде тешко да се преговара, но според проценките на МКГ, по консултациите што беа вршени во Скопје, Атина и други клучни меѓународни фактори, не е немоќно да се постигне тоа. Алтернативата е или да се остави спорот за името да трае, што ќе биде сигнал до Македонците дека меѓународната заедница можеби не е целосно посветена на охридските реформи или, пак, да се зачува Македонија како единствена држава. Ова е порака со опасни импликации.

ПРЕПОРАКИ

1. За да се создаде психолошка база за постигнување на клучниот следен чекор за обезбедување на траен мир во Македонија, треба да се направи голем напор, како од ЕУ така и од САД, а тоа е да се реши спорот за името на Македонија на начин што ќе ѝ обезбеди на Македонија витална поддршка за нејзиниот национален идентитет, а истовремено ќе им излезе во пресрет на грчките легитимни барања.

2. Најдобриот начин да се реши тој спор е трилатерално решение со следните три елементи што едновременно ќе влезат во сила:

- Билатерален договор меѓу Скопје и Атина што ќе вклучи македонски отстапки на грчките барања, како и право Грција да употребува свое име за Македонија. Истовремено ќе се дадат гаранции за идните односи;

- Дипломатски ноти од ЕУ и НАТО, и други држави кои ќе го признаат македонското име како Republika Makedonija, но и ќе ги наведат условите на билатералниот договор. Истовремено ќе ѝ се издаде ветување на Грција дека ќе се консултираат со неа за соодветни мерки доколку договорот се прекрши и

- Усвојување и употреба за работни потреби од ОН и други меѓународни организации на името Republika Makedonija на македонски јазик.

3. Пред формално да се признае името Republika Makedonija билатерално и во меѓународни организации, најмалку две претходни отстапки терба да бидат побарани од Македонија во врска со примената на *Рамковниот договор*:

- Да се покани НАТО да ја продолжи својата мисија најмалку шест месеци по март 2002 и

- Да се покани ОБСЕ да ја продолжи својата мисија 12 месеци по декември 2001, со мандат да го надгледува изборниот процес во сите негови делови, вклучувајќи целосен пристап и надлежност да врши и прегледи и препораки.

Скопје/Брисел,
10 декември 2001

ИМЕТО НА МАКЕДОНИЈА: ЗОШТО Е ВАЖЕН СПОРОТ И КАКО ДА СЕ РАЗРЕШИ

I. ВОВЕД

A. Искра надеж

Потпишувањето на Рамковниот договор во Охрид на 13 август 2001 година беше забележителен успех на европските, американските и посредниците на НАТО кои посредуваа во договарањето. Тој договор даде основа за долгорочно мултиетничко решение на проблемите на националностите во Македонија. Првата фаза на имплементација исто така се спроведе во голем дел со согласност со планираното: албанските бунтовници предадоа дел од нивниот арсенал на НАТО силите и формално се распуштија во септември.

Оттогаш прогресот во Македонија е делумен. Македонците беа луты на НАТО што делумното разоружување тој го третираше како целосно. Лидерите на Македонците го одложуваа усвојувањето на Рамковниот договор во Собранието. Тензиите во етнички мешаните подрачја во земјата продолжија.

Првиот посериозен судир се појави во средината на ноември што можеше да доведе до драматична ескалација на насилството. На 11 ноември земјата наизглед повторно се наоѓаше на работ на поширок конфликт по игнорирањето од претседателот Борис Трајковски и министерот за внатрешни работи Љубе Бошковски на предупредувања кои доаѓаа од меѓународната заедница. Тие испратија вооружени полициски единици во востаничките области,⁷¹⁰ наводно да ги обезбедат масовните гробници крај селото Непроштено.

Елитните полициски сили брзо заробија седум наводни лидеры на бунтовниците и се разместија во село во близина на гробницата. Вооружени Албанци одговорија со минофрлачи, притоа убивајќи тројца полицајци. Поголем број македонски цивили беа киднапирани и чувани во заложништво за седумте притворени Албанци.⁷¹¹ Бошковски, притоа, ја даде следната изјава за новинарите: *Тукушто го почнавме второто полувреме.*⁷¹² Пет дена подоцна, на 16 ноември, на седницата на Собранието која траеше доцна во ноќта, Парламентот со двотретинско мнозинство ги усвои уставните амандмани - сушти-

⁷¹⁰ Ова се однесува на областите што во моментот се под контрола на албанската Ослободителна национална армија (ОНА) кога силите на НАТО пристигнаа кон крајот на август. Иако ОНА е формално распуштена за време на операцијата на НАТО *Неопходна жетва* (27 август 2001 до 26 септември 2001) веројатно е дека сè уште ги контролира областите во кои македонските сили за безбедност не се присутни.

⁷¹¹ Самопрогласената „Албанска национална армија“ (АНА) презеде јавна одговорност за нападите и киднапирањата. Лидерот на ОНА Али Ахмети успеа да издејствува ослободување на киднапираните Македонци.

⁷¹² Коментар даден на новинарите на 11 ноември, според *Ројтерс*.

ната на Рамковниот договор што беше потпишан од македонските лидери и лидерите на албанското малцинство во Охрид на 13 август 2001⁷¹³. Истиот ден, Претседателот Трајковски им испрати писмо на лидерите на ЕУ, ОБСЕ и НАТО прифаќајќи ја строгата меѓународна интерпретација на декларацијата за амнестија што беше издадена од претседателот на 8 октомври 2001.⁷¹⁴

Бошковски подоцна се прогласи за „човек на мирот“ кој ќе презема внимателни и релаксирани пристапи во врска со враќањето на неговите полициски сили во областите под доминација на Албанците и ќе соработува со меѓународната заедница.⁷¹⁵ Премиерот Љубчо Георгиевски исто така се откажа од неговата вообичаена незаинтересираност, согласувајќи се да соработува со меѓународните претставници.

Драматичен пресврт се случи кога прореформските политичари ја зграбија својата шанса по инцидентот кај масовната гробница. Повеќето Македонци не сакаат војна. Наместо да му биде аплаудирано за бранењето на македонските жртви, Бошковски беше осуден од поголемиот број македонски партии за авантуризам и создавање три нови жртви. Трајковски се обиде да се огради од сопственото ентузијастичко одобрување на мисијата, притоа соочувајќи се со остри критики во медиумите.⁷¹⁶ Исто така, ексхумацијата

⁷¹³ Конечното гласање резултираше со 94 гласови за и 13 против. Сите присутни пратеници на ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ, ПДП и ДПА гласаа за амандманите. Пратениците од ЛП, НД, ДА и ВМРО-ВМРО гласаа против. За *Рамковниот договор* в. ICG Balkans Briefing, *Macedonia: War on Hold*, 15 August 2001.

⁷¹⁴ Писмото на претседателот Трајковски до лидерите на ЕУ, ОБСЕ И НАТО официјално потврдува дека амнестијата се однесува на сите бивши членови на ОНА кои се разоружале до 26 септември 2001, додека пак Владата ќе мора да докаже дека некое ново лице не се разоружало или пак дека не било член на ОНА и затоа не може да ужива имунитет; дека нема да бидат извршувани нови апсења или судења во врска со тие активности; дека според листата од министерот за правда (моментно етички Албанец), претседателот ќе издаде помилување за лица кои се во притвор или пак отслужуваат казна; и дека македонската влада ќе соработува со Меѓународниот суд за воени злосторства (Судот во Хаг) во врска со лица што се осомничени дека учествувале во криминални активности кои се под јурисдикција на Судот во Хаг, па според тоа не можат да уживаат имунитет. Тужителот (заб. обвинител) Карла Дел Понте имаше разговори на 20 ноември 2001 со претставниците на Владата во врска со тие прашања како и за ексхумацијата на масовните гробници. Трајковски за време на својот говор во Североатланскиот совет на 28 ноември 2001 изјави дека министерот за правда Идет Мемети му доставил листа од 88 поранешни членови на ОНА кои се наоѓаат во притвор или, пак, ја отслужуваат казната. Претседателот, понатаму, рече: „Почнувам со спроведувањето на изјавата за амнестија. Како што е познато во јавноста, дојдовме до заедничко разбирање со државните органи да не започнеме нови случаи или, пак, да продолжуваме со постојаните кои се поврзани со амнестијата“. Комисијата за амнестија при Кабинетот на претседателот се очекува да го заврши прегледот на сите 88 случаи до 8 декември.

⁷¹⁵ Разговор на МКГ со министерот Бошковски на 22 ноември 2001. В. исто така интервју на МТВ, 21 ноември 2001 година. Ова беше, без сомнение, првиот пат кога Бошковски вети целосна соработка.

⁷¹⁶ Претседателот Трајковски тврдеше дека неговата дозвола на планот на Бошковски се однесувала исклучиво на обезбедување на масовната гробница. Средба на МКГ со г. Трајковски на 14 ноември 2001 година.

која се одвиваше под мониторинг на Хашкиот трибунал резултираше со пронаоѓање остатоци од човечки тела, но се покажа дека не се работи за масовна гробница како што претходно се наведуваше.

Усвојувањето на реформите и писмото за амнестија ги намали наталожените незадоволства кај албанските лидери. Имено, одделни команданти на ОНА биле нестрпливи со процесот и од флексибилните албански лидери⁷¹⁷. Од таа перспектива, Албанците го дале својот максимум во Охрид за да бидат наградени со речиси двомесечно одложување и тактики во Собранието во врска со усвојувањето на уставните реформи;⁷¹⁸ очекуваниот закон за амнестија беше заменет со нејасната изјава на претседателот;⁷¹⁹ спорадичните престрелки на теренот, како и повремени прекин на слободата на движење; апсењата и судските постапки против поранешните членови на ОНА; како и алармантната реторика на антиреформските политичари и медиуми.

Истовремено, албанското политичко единство што беше видливо откако нивните лидери се сретнаа на 22 мај во Косово, во Призрен,⁷²⁰ се соочуваше со опасност да се растури по поделбата на двете главни албански партии за прашањето на *Преамбулата на Уставот*.

Додека Албанците чекаат да се ослободат оние поранешни членови на ОНА кои сè уште се затворени (и судењето против седумтемина неодамна уапсени), а албанските политичари очекуваат усвојување на останатите закони кои беа договорени во Охрид,⁷²¹ настанот на 16 ноември секако ја отстра-

⁷¹⁷ Голем број Македонци сметаат дека операцијата на НАТО „Неопходна жетва“ е лажна. Тие сметаат дека ОНА има значително поголем број парчиња оружје од речиси 4000-те собрани од НАТО, и исто така сметаат дека организацијата не е распуштена. Независните експерти сметаат дека бројот соопштен од НАТО е мал и дека ОНА не е целосно распуштена.

⁷¹⁸ Усвојувањето на уставните реформи беше поврзано со трите фази на предавањето на оружјето. Тој процес заврши на 26 септември, датумот што беше првично определен како краен за усвојувањето на уставните реформи.

⁷¹⁹ Изјавата за амнестијата, објавена на 8 октомври 2001, вели дека „Претседателот има намера да ги амнестира припадниците на т.н. ОНА кои доброволно го предале оружјето...до 26 септември. Амнестијата не се однесува на тие што извршиле воени злосторства против човештвотот, измачување или убиство на цивили, етничко чистење, уништување на религиозни објекти и други акти за кои е надлежен Хашкиот трибунал“ - Изјава на претседателот, „Амнестија за членовите на т.н. ОНА“, на 8 октомври 2001. Изјавата, меѓутоа, не содржи информација за ослободување на оние што се во притвор или, пак, отслужуваат казна, ниту, пак, објаснува како исклучоците за кои е надлежен Хашкиот трибунал ќе бидат спроведувани. Писмото на Трајковски што беше споменато погоре имаше за цел да ги отстрани тие нејаснотии. Со оглед на постојаната недоверба, брзото ослободување на Албанците кои се затворени за слични дела ќе биде исклучително важно. Едновременно, на Албанците кои се уапсени за време на акцијата во Требош, „седуммината од Требош“, треба да им биде обезбедено фер судење.

⁷²⁰ Во врска со таканаречената *Призренска декларација*, в. ICG Balkans No.113, Macedoina: *The Last Chance for Peace*, 20 June 2001, p. 10.

⁷²¹ Закон за локална самоуправа веќе требаше да биде донесен. Закон за јавно обвинителство и Закон за општински граници треба да бидат донесени до крајот на годината. Шест дру-

ни опасноста тие повторно да посегнат по оружје. Навистина, ситуацијата на теренот говори дека Македонија е значително подалеку од конфликтот откако НАТО се распореди во август.

Б. Антиохридска фракција

Сепак, македонската коалициона влада вклучува силна фракција која се спротиставува на реформите кои беа договорени во Охрид и се очекува да продолжи да го прави тоа. Предводена од премиерот Георгиевски и министерот Бошковски од ВМРО-ДПМНЕ,⁷²² како и претседателот на Собранието Андов од ЛДП, оваа фракција ги одложуваше уставните реформи истовремено создавајќи одбивност против меѓународната заедница за вршењето притисок врз власта да го прифати Рамковниот договор.

Овие политичари постојано го истакнуваат своето негодување од *Рамковниот договор*. Според зборовите на премиерот, „сите ние знаеме дека овие уставни промени беа наметнати со тероризам,насилие и притисок“.⁷²³ Ставот на Андов е дека „меѓународната заедница го наметна Охридскиот договор врз Македонците и ја зеде страната на Албанците... Обидите да се уништи Македонија се поддржани од САД и Западот за да ги истиснат руските интереси на Балканот“.⁷²⁴ Бошковски се надоврза на ваквите изјави, изјавувајќи за МКГ дека Охридскиот договор е, „катастрофа за Македонија“.⁷²⁵ Ниту еден од тројцата не веруваат во заеднички живот со Албанците, онака како што е предвидено со Охридскиот договор.⁷²⁶

1. Антиохридски став, став за поделба?

Доследни на својата идеологија и визија, Георгиевски и Андов во континуитет се нејасни во поглед на идејата за ограничена територијална по-

---

ги закони треба да бидат донесени до крајот на парламентарниот мандат. *Рамковен договор*, *Анекс Б*; „Законски модификации“.

⁷²² ВМРО-ДПМНЕ е Внатрешна македонска револуционерна организација-демократска партија за македонско национално единство. Оваа партија со албанската етничка партија ДПА(Демократска партија на Албанците) беа во коалиција од 1998, по парламентарните избори.Влада на државно единство беше формирана по меѓународен притисок во мај 2001 со донесување на Социјалдемократите (СДСМ) и етничката албанска партија ПДП, како и ВМРО-ВМРО, Социјалистичката партија, Либералите, Либерално-демократската партија. На 21 ноември, пет дена по усвојувањето на уставните промени, СДСМ, Либерално-демократската партија и Социјалистичката партија ја истакнаа својата намера да ја напуштата Владата. Нова Влада беше изгласана од Собранието на 30 ноември 2001.

⁷²³ Говор на премиерот Љубчо Георгиевски за десетгодишнината на усвојувањето на македонскиот Устав,17 ноември 2001.

⁷²⁴ *Утрински весник*, 15 ноември 2001, репринт на интервју од југословенскиот дневен весник, *Дневник*.

⁷²⁵ Интервју со МКГ, 19 октомври, 2001.

⁷²⁶ Посебни средби на МКГ со Георгиевски, Андов и Бошковски.

делба според етничките линии. Предлог во таква насока беше даден од МАНУ, кој беше објавен кон крајот на мај 2001, што предизвика огромна контроверзност. „Мислам дека нивната идеја е резултат фактот дека Македонија е веќе три месеци во војна. Всушност, се соочуваме со вооружено востание од Албанците во Македонија, а академиците се обидуваат да најдат мирно, краткорочно и стратешко решение на кризата“, изјави Георгиевски, додавајќи дека тој лично не ја прифаќа идејата.⁷²⁷

Реакцијата на Андов беше следнава: „Идејата е цивилизациска. Текстот на предлогот е многу интересен и провокативен, но не и иритирачки. Би сакал да нагласам дека оваа идеја треба добро да се проучи затоа што ги вклучува сите цивилизациски принципи што ние сме ги прифатиле како држава“. ⁷²⁸ Јавниот протест против предлогот резултираше во тоа сите негови поддржувачи да избегнуваат натамошни коментари во врска со тоа. Во интервју за МКГ на 6 јуни, Андов рече дека „Идејата на МАНУ нема политичка супстанца, тоа не е политички факт“. ⁷²⁹

2. Чекор назад, не напредок!

Меѓутоа, антиохридската фракција не сака да преземе целосна одговорност и да го одбие Договорот. Кон крајот на октомври, Владата обезбеди промена на амандманот на уставната Преамбула што беше договорено во Охрид, како и мала корекција на амандманот за религиозните заедници. Тоа им даде на Георгиевски и на Андов покритие за усвојувањето на остатокот од амандманите, како и амнестијата. И наместо да постапат така, тие го произведоа инцидентот во Непроштено. Дури кога тоа им се врати како бумеранг, тие решија да се вратат на обврските што ги беа презеле три месеци претходно. Тие се одлучија на тој чекор, доцна во ноќта, на ненајавено продолжение на седницата. Токму како што еден од проохридските политичари критиките на *Охридскиот договор*, но тивки, дури и со превез на тајност во неговото усвојување.,

⁷²⁷ Изјави пренесени од МИЛС, 31 мај 2001. В. исто така *ICG Balkans Report No.113, Macedonia: The Last Chance for Peace*; 20 June 2001.

⁷²⁸ *Дневник*, 31 мај 2001.

⁷²⁹ Оние што сакаат повеќе да го проучуваат „мирното“ или „договорното“ разделување треба да имаат предвид дека предлогот за поделба (поделба на земјата на Македонци и етнички Албанци), туку уште пострашен и понереален предлог за еднострана територијална размена и размена на население вклучувајќи ја Албанија (областа Мала Преспа). Како таков, има сериозни недостатоци во поглед на приодот дека: (а) етничките Албанци од Македонија би се согласиле да се апсорбираат во Албанија; (б) би се согласиле со губењето на Скопје и (в) по покажаната супериорност на ОНА, би ги оставиле Македонците да ги поставуваат условите за поделба. Всушност, со тој план, како и со многуте такви, постигнување договор би било исто толку тешко, ако не и потешко, отколку договор за заеднички живот во мултиетничка држава. Понатаму, таков план не може да обезбеди гаранции дека подоцна нема да се појават тврдења дека договорот е „неправеден“ или „наметнат“.

Слична ситуација се појави следната недела, на 21 ноември, кога умерените социјалдемократи (СДСМ) објавија дека ќе излезат од Владата на ВМРО - ДПМНЕ. Претседателот на партијата, Бранко Црвенковски, го обвини ВМРО за користење на кризата за „воен профит, лично богатење и воведување на партиски феудализам во Македонија“. ⁷³⁰ Георгиевски прво го обвини СДСМ дека ѝ „забива нож во грб на Македонија“, но потоа им понуди на социјалдемократите да се вратат во Владата. Тој дури изрази подготвеност да се распишат избори во април 2002, подоцна од датумот договорен во Охрид, но се очекува да ги закаже тогаш кога тој смета дека може да ги победи своите противници (а не порано).

Георгиевски најави нова влада која ќе ги задржи партиите на Албанците во власта, но ќе ги врати назад доверливите Владо Поповски (во одбраната) и Доста Димовска (како потпретседател) кои ќе ги заменат умерените министри од СДСМ и потпретседателот на Владата од таа партија (кој едновременно ја извршуваше и функцијата шеф на координативното тело за справување со криза).

Меѓународната заедница мора да одолее на искушението да ги толкува неодамнешните назадувања како пресвртна точка. Додека новите амандмани и амнестијата се несомнено голем чекор напред и додека на Георгиевски му е стеснет маневарскиот простор, би било погрешно да се верува дека Андов или Бошковски останаа без опции. Тие сè уште ги предводат истите гледишта и нивната политичка моќ не е намалена.

Исто така, усвојувањето на уставните реформи доведе до тоа чувство кај Македонците на пониженост од страна на меѓународната заедница да прерасне во чувство за потреба за меѓународна поддршка. Како што претседателот Трајковски изјави на денот на усвојување на реформите, „ние ги исполниме нашите заеднички ветувања. Сега (меѓународната заедница) тие треба да го исполнат својот дел“. ⁷³¹

Тоа што Трајковски го мисли не застанува само на задолжителната Донаторска конференција што треба да се одржи на 20 декември 2001 и некаква економска помош. Македонците, меѓу другото, сега очекуваат целосна меѓународна поддршка за „нулта толеранција во врска со каква било албанска опструкција или насилство... Ние очекуваме безрезервна поддршка и вклученост на меѓународната заедница во врска со враќањето на безбедносните сили во кризните региони (т.е. области под контрола на ОНА)“, изјави Трај-

---

⁷³⁰ Прес конференција на СДСМ и ЛДП, Македонска информативна агенција; 21 ноември 2001.

⁷³¹ Изјава на претседателот за усвојување на уставните реформи, 16 ноември 2001. Како главни меѓународни долгови што Трајковски ги спомена се донаторската конференција и признавањето на уставното име на Македонија.

ковски.⁷³² „Не гледам никакви причини зошто Македонија не би се реинтегрирала целосно, почнувајќи од утре“ - изјави Георгиевски.⁷³³

Со оглед на досегашното однесување на Бошковски, сосема е јасно дека, без оглед на неговата неодамнешна „промена“, целта е не само да се постигне контрола врз целата територија, туку и да се задржат тензиите, и дури, можеби, да се обнови конфликтот.

Судирите на Бошковски со министерот за одбрана Бучковски, не само што го открија неговиот „јастребски“ пристап кон враќањето на бегалците и раселените лица, туку откритие и сосем различен пристап за концептот на сожителство со Албанците во една интегрална, обединета држава. Како што изјави министерот Бучковски од редовите на СДСМ пред да си поднесе оставка, „главниот проблем е судирот на два концепта во македонскиот блок, не затоа како да се реши кризата, туку за иднината на Македонија. Едниот концепт е за зачувување на територијалниот интегритет на земјата, а другиот се заснова на започнување на војна и за поделба на Македонија“.⁷³⁴

Опасноста што претстои е дека антиохридската фракција ќе го употреби враќањето на македонските сили за безбедност, што треба да биде завршено до средината на јануари 2002, како параван за жестоки операции против бунтовниците. Во таа смисла, акцијата на Бошковски на 11 ноември постигна една клучна цел: со провоцирање одговор од Албанците, тој покажа дека албанските вооружени групи не само што останале вооружени, туку и имаат капацитет да преземаат операции за кратко време.⁷³⁵ Тоа може да биде употребено за да се „оправдаат“ натамошни воени акции, со образложение дека Македонците го исполниле својот дел од договорот, за разлика од Албанците (чиј вооружени групи требаше да бидат разоружани и распуштени) и НАТО (кој исто така го прифати тврдењето на албанските востанички групи дека се разоружале).

Делумно, расположението против Рамковниот договор се заснова и на опасно проширената илузија дека меѓународниот притисок ја спречил Македонија од нанесување пораз врз ОНА. Ова чувство не е намалено, и покрај манифестираната неспособност на македонските безбедносни сили да ги сопрат борците на ОНА за време на пролетта и летото, а уште помалку да ги потиснат назад.⁷³⁶

Навистина, сè поголем број Македонци по сè изгледа веруваат дека победа е можна. Неодамнешните набавки на оружје, регрутации и обука, го зго-

⁷³² Исто.

⁷³³ Обраќање на премиерот Георгиевски за 10-та годишнина на усвојувањето на македонскиот Устав, 17 ноември 2001.

⁷³⁴ Изјава на Бучковски за Зум магазин, 16 ноември 2001.

⁷³⁵ Исто така, тоа можело и да значи дека „јастребите“ во Владата, по неколкумесечни набавки, регрутации и обуки, се здобиле со клучната самодоверба во македонската воена способност.

⁷³⁶ B. ICG Balkans No.113, *Macedonia: The Last Chance for Peace*; 20 June 2001.

лемија чувството на самодоверба на „јастребите“ кои сонуваат за воено решение. Оние што веруваат во такво сценарио, сакаат еден вид преттекст за акција: опструкција за враќање на Македонците кои се раселени за време на конфликтот, или некој друг вид инцидент, или „доказ“ за албанска закана.

Тоа можеби го објаснува фактот зошто Георгиевски предвиде „сеалбанска офанзива“ што ќе настане по изборите на Косово на 17 ноември,⁷³⁷ и зошто зборува за постојана опасност од „терористите“: „Нема причина за 'напната безбедносна ситуација', но ние сите ја чувствуваме и ја гледаме. Тоа најдобро го знаат припадниците на македонските безбедносни сили, бидејќи тие сè уште се цел на активностите на терористите“.⁷³⁸ Медиумите на македонски јазик во деновите по усвојувањето на уставните амандмани опсежно известуваа за се поголем број инциденти на теренот. На пример, еден од извештаите кој тврдеше дека набљудувачите на ОБСЕ биле нападна-ти од „терористи“, беше на граница на фабрикација.⁷³⁹

Може да се изведе заклучок дека усвојувањето на уставните реформи, амнестијата, како и промените во Владата ја оставија антиреформаторската група надвор од рамнотежа и, исто така, нема значајно прегрупирање на силите што се освојувани против договореното во Охрид.

В. Меѓународното двоумење

Меѓународната заедница нема заземено цврст став да се надмине антиреформаторската опструкција, и покрај навидум цврстиот став кога реформите беа усвоени од Парламентот. Иако премиерот Георгиевски го омекна својот став кон маѓународната заедница, со сигналот што преку Владата го испрати дека ќе се согласи на продолжување на НАТО мандатот до март 2002, меѓународното влијание значително се намали по потпишувањето на *Рамковниот договор*.

На прво место, меѓународниот процес на посредување што доведе до Охридскиот договор создаде огромно негодување. Исто така, сè поприсутно е чувството дека настаните на 11 септември 2001 и „војната против тероризмот“ им го пренасочи вниманието на големите сили и ги охрабри да го заострат својот став кон албанските групи на Косово и во Македонија. Според зборовите на Стојан Андов, САД „имаат сопствени проблеми сега“.⁷⁴⁰ Поли-

⁷³⁷ В. главната историја на *Дневник* од 14 ноември 2001.

⁷³⁸ Обраќање на премиерот Георгиевски за 10-та годишнина на усвојувањето на македонскиот Устав, 17 ноември 2001.

⁷³⁹ Всушност ОБСЕ ги негираше наводите и ги обвини медиумите дека прават скандал од таков ситен настан. *OSCE Urgent Press Advisor*, 18 Nov. 2001.

⁷⁴⁰ Интервју на МКГ со претседателот на Собранието Андов, 2 октомври 2001. Во неговата изјава од 16 ноември, претседателот Трајковски исто така ја поздрави „позицијата на САД да ги карактеризира сите идни воени провокации на албанските групи во Македонија како акти на тероризам“. Бившата министерка за надворешни работи, Илинка Митрева (СДСМ), исто

тичарите и медиумите продолжуваат да повлекуваат знак на еднаквост меѓу тероризмот во САД и акциите на ОНА во Македонија.⁷⁴¹ Трето, убеденоста на Македонија дека товарот сега паѓа на меѓународната заедница да ѝ понуди нешто на Македонија, а не само да бара од неа, ќе ја намали можноста за притисок врз процесот на спроведување на реформите.

За да бидат работите полоши, односот на специјалниот пратеник на САД, Џејмс Пердју, со водечките македонски политичари значително се влоши. Заминувањето на Пердју кое се очекува (заедно со претходното заминување на неговиот француски колега Франсоа Леотар кој беше заменет од претставник на француското министерство за надворешни работи, Ален Ле-руа) создаде чувство дека меѓународното учество се намалува.

Меѓународната заедница се интересира за вакви локации и обврзана е да ги обезбедува, без разлика на ставот кој го заземаат Македонците. Наместо да инсистира или пак да се понуди да постави набљудувачи на ОБСЕ по заштита на НАТО на местото на гробницата се водеше дебата за мандатите. ОБСЕ тврдеше дека нема мандат за човечки права, само за човечка димензија и дека „локацијата не е безбедна“. Во меѓувреме НАТО изјави дека неговото присуство на местото на гробницата зависи од ОБСЕ и дека не може да обезбеди заштита за набљудувачите, туку само да ги „извлече“.⁷⁴²

Поради разбирливото сомневање на Министерството за внатрешни работи, мотивите, преговорите за заедничко поставување луѓе на местото на гробницата која најверојатно содржи жртви на воени злосторства, предизвикаа расправа над „отстапките“. Иронично, но ова колебање заврши со поставување на НАТО трупите во опасноста (тие избрзаа да одат на местото на гробницата на настаните, а тоа беше проследено со гранатирачки напади од страна на Албанците), предизвикувајќи гнев кај македонските медиуми бидејќи се поставиле на страната на „терористите“.⁷⁴³ Така, не се оствари ниту една од меѓународните цели - сили за безбедност или, пак, почит на суверенитетот.

Меѓународната заедница бара нови избори, според *Охридскиот договор*, кои на државата ќе ѝ донесат ново поодговорно водство. Премиерот Љубчо Георгиевски неодамна се согласи изборите да се одржат при крајот на април 2002. Меѓутоа, помеѓу умерените политичари постои загриженост дека и да се одржат изборите во тој период (а не постои гаранција дека Владата ќе ги одржи тогаш), тие нема да бидат фер и демократски. Формацијата на елитни полициски единици како што се „Лавовите“ во Министерството за вна-

---

така зборувааше за тероризам (не постои разлика меѓу домашниот и меѓународниот тероризам), на обраќање за време на состанокот на Генералното собрание на ОН.

⁷⁴¹ B.ICG Balkans Report No.119, *Bin Laden and the Balkans: The Politics of Anti-Terrorism*; 9 November 2001.

⁷⁴² Интервјуа на МКГ со претставници на ОБСЕ и НАТО во Скопје, 11 ноември 2001.

⁷⁴³ „Тие . . . конечно рекоа дека ‘лисиците’ (т.е. НАТО трупите) немаат мандат. Следниот ден одеднаш добија мандат да . . . разместат сили со тенкови. . . за да ги спречат инцидентите помеѓу македонските безбедносни сили и албанските терористи“. Магазин Зум, 23 ноември 2001.

трешни работи - велат умерените политичари, можеби би се користеле како средство за вршење на притисок на изборите и заплашување на Македонците, уште повеќе отколку на Албанците.⁷⁴⁴

Претходно искуство на изборите во Македонија, со веродостојни тврдења за масовните измами на гласачите и насилството на гласачките места, укажува на тоа дека волјата на народот може и да не биде изразена во конечното гласање. Според *Охридскиот договор*, ОБСЕ има мандат за скромно „набљудување на изборите и градење на доверба“. Меѓутоа, ОБСЕ до сега ја има одиграно улогата на градител на доверба не многу успешно, покажувајќи согласност со Владата. Исто така, не е многу веројатно дека самото набљудување на изборите ќе гарантира дека тие ќе бидат фер и демократски.

Целосно земено, додека спроведувањето на уставните реформи, зацврстувањето на амнестијата и реорганизацијата во владата на антиреформаторската групација, сè уште не е извршено повторно поставување на силите сојзници наспроти *Охридскиот договор*. Премиерот, министерот за надворешни работи и претседателот на Собранието сè уште не ги промениле своите гледишта, туку само тактиките.

Г. Македонското незадоволство

Ако бескрупулозните политичари „јастреби“ и медиумите беа единствениот извор на опозицијата кон *Охридскиот договор*, исходот немаше да биде толку тежок. Основната причина зошто меѓународната заедница не е цврсто поставена да ги турка промените е, едноставно, фактот дека поголемиот дел од Македонците е незадоволен од начинот на кој се постигна Договорот. Се верува дека меѓународната заедница ја помагала ОНА или, пак, ги толерира прекуграничните активности од Косово, а организацијата од „терористи во мировни партнери“; и на крај ја присилила да ги прифати болните отстапки од *Охридскиот договор*.

Овие отстапки болат сè повеќе. Имплементацијата на охридските реформи ќе доведе до вклучување на илјадници вработувања на Албанците во државниот сектор, регрутирање на албанска полиција, спроведување нов попис кој речиси сигурно ќе ја зголеми официјалната бројка на албанското население, ќе запише повеќе албански студенти на универзитет, ќе дозволи далеку поголема моќ и застапеност на малцинствата во централната влада и на локално ниво и ќе дозволи широка, официјална употреба на албанскиот јазик и на чувствителните симболи како што се националните знамиња. Згора на тоа, овие мерки ќе мора да вклучат и севкупни намалувања во јавните служби и вработувањата во државниот сектор, паралелно со континуираните економски реформи и оние во јавниот сектор.

---

⁷⁴⁴ Интервјуа со постари про-охридски политичари и набљудувачи, Скопје.

Дури и прореформските политичари ѝ кажуваат на МКГ дека онаму каде што постои јавна поддршка на *Охридскиот договор*, тоа е поради тоа што на него се гледа како на привремено решение сè додека неограничените барања на Албанците не предизвикаат некои силни верувања во неопходноста на реформите.

Револтот кон меѓународната заедница е повеќе проблем на имиџ; активно го поткопува верувањето на меѓународната ангажираност во возвишени цели на проектот и води кон тоа многумина да мислат дека НАТО или ќе остане траен амортизер или ќе си оди и ќе дозволи да почне следната војна.⁷⁴⁵

Д. Структурални проблеми со Охридскиот договор

Исфрустрираноста на меѓународната заедница кон Македонците како да ја заслепува за основните структурални проблеми со *Охридскиот договор*: дека тој обезбедува безбедност на Албанците по директна цена на чувството за безбедност на Македонците, поставувајќи уникатен предизвик пред националното мнозинство на државата.⁷⁴⁶

Потпишан на 13 август 2001, *Охридскиот договор* претставува пакт помеѓу мнозинството Македонци и најголемото национално малцинство Албанците, заснован на договорите за делење на власта. Целта беше да се тргне Македонија од нешто слично на Дејтон, каде што основата е во националноста, и да се примени еден повисок модел на „граѓанска држава“.⁷⁴⁷

Договорот ова го постигнува со пропорционално намалување на македонската административна власт (отстапувајќи централна моќ на локалните општини) и законодавна власт (подарувајќи им на Албанците квази-вето врз изборот на судии, закони на локалната самоуправа, култура, употреба на јазикот, образование, документација и користење на симболи). Моќта на македонските симболи е намалена со дозволувањето слободна употреба, албанските (и други) симболи, како што е албанското знаме. Земено во целина *Рамковниот договор* бара од македонското мнозинство да направи нешто што досега не било во ниту една балканска држава. Од него се бара да се откаже од сопственичкиот карактер на државата без притоа да му се даде реципрочна можност да го зачува својот идентитет на начин на кој другите бал-

⁷⁴⁵ Истрајноста на верувањето дека НАТО помага на ОНА не може да е претерано.

⁷⁴⁶ Во август повеќе од очигледно беше ризикот догореното заминување на НАТО силите по само еден месец доаѓање би создало безбедносен вакуум во државата. В. ICG Balkans Briefing, *Macedonia: Filling the Security Vacuum*; 8 September 2001. Согласноњето на Скопје да се продолжи со нов мандат, операцијата „Килибарна лисица“, ја спречи оваа непосредна опасност.

⁷⁴⁷ Повеќе за контрадикциите на *Дејтонскиот мировен договор за Босна и Херцеговина*, в. After Milosevic: *A Practical Agenda for Lasting Balkans Peace*; 26 April 2001; pp. 133-165.

кански народи го прават тоа, ниту пак може да се залага за каузата на своите национални малцинства.⁷⁴⁸

Она што предизвика гнев кај Македонците не беа толку добивките на Албанците според Договорот (на пр. јазикот или пак виртуелното вето на повеќе типови законодавство), колку загубите на македонскиот идентитет. На пример, наместо да го разгледа детално законодавното вето доделено на Албанците со *Рамковниот договор*, парламентарната дебата се фокусираше на целосно симболичен јазик на Преамбулата. Додека ВМРО-ДПМНЕ и сојузничките антиохридски партии го поставија проблемот на преамбулата, без сомнение драматичноста одекна во јавноста која го интерпретираше новиот, граѓански текст (исклучувајќи ја фразата национална држава на македонскиот народ и нивната борба за национална слобода) како буквално бришење на македонскиот народ. Про-охридскиот СДСМ, исто така, бараше предложената преамбула да се промени. Меѓународните посредници да не попуштеа и посредуваа компромис на крајот од октомври, реформите тешко дека ќе беа изгласани на 16 ноември.⁷⁴⁹

Втор проблем е тоа што *Охридскиот договор* предлага Македонија да ја претвори во аномалија: „граѓанска држава“ во еден регион каде положбата на државата се сфаќа и структурира во недвосмислени етнички услови. Згора на тоа, три од македонските соседи - Грција, Бугарија и Србија веќе подолго време го предизвикуваат македонскиот идентитет. Додека Грција става вето на името Македонија, Србија продолжува да ја негира автономијата на македонската црква,⁷⁵⁰ а Бугарија го негира постоењето и на македонскиот јазик, и на македонскиот народ. Во случајот со Бугарија, политиката на Софија за „еден народ - две држави“ може да звучи релативно убедливо, но не е, бидејќи го соборува основното македонско право на држава: дека тие, како Македонци, се различна и единствена нација. Повеќето Македонци се вознемирија кога ја слушнаа оваа забелешка на поранешниот претседател на Бугарија дека Македонија е најромантичниот дел од бугарската историја,⁷⁵¹ како и коментарот на

⁷⁴⁸ Ниту Хрватска или Србија, на пример, има усвоено формални или симболични мерки со кои им се даваат еднакви права на нивните големи малцинства како што тоа го прават *Рамковниот договор*. Малцинствата во двата ентитета на Босна, иако законски тие не се малцинства туку конститутивни народи, уживаат само неколку од правата кои *Охридскиот договор* им го дава на Албанците во Македонија. Дури ниту заштитата што своеверемно ја уживаа Србите на Косово не е еднаква на таа што ја уживаат Албанците во Македонија.

⁷⁴⁹ Промената на Преамбулата го спомена македонскиот народ заедно со слични споменувања на дел од албанското население, Турците и сл. Се забележа дека единствената друга промена на *Рамковниот договор* беше модификација на амандманот на религиозните заедници. Извршената промена (вклучувајќи ги зборовите исто како и по споменувањето на Македонската православна црква) беше сфатена од страна на Македонците како заштитна за оваа институција.

⁷⁵⁰ Иако автокефалноста на Македонската православна црква не беше призната од ниту една православна црква. Се верува дека главната пречка за нејзиното признавање е Српската православна црква.

⁷⁵¹ Изјавата на бугарскиот претседател, Петар Стојанов, на парламентарното собрание на Советот на Европа како одговор на прашањето за проблемот со јазикот на македонскиот

бугарскиот амбасадор во Скопје дека „Бугарија нема да инсистира на промена на сегашните граници, но Бугарите преку границата (т.е.Македонците) (не)треба да се плашат што се Бугари“.⁷⁵²

Сите овие предизвици кон македонскиот идентитет кои заемно се зајакнуваат,⁷⁵³ укажуваат на фактот дека поранешните стремежи кон македонската територија и нејзиниот народ не изумреле.⁷⁵⁴ Враќањето на министерот за одбрана, Владо Поповски, ја сумираше оваа широко распространета македонска загриженост: „Продолжува да егзистира притисокот врз Македонија од страна на трите соседи (Грција, Бугарија и Србија), применуваат притисок врз (јавната) психа... Одржувајќи го чувството на загриженост во еден момент или, пак, небезбедност наредниот“.⁷⁵⁵

Како резиме, Рамковниот договор го поткопа македонското чувство на безбедност - внатрешна доминација - без да го гарантира крајот ниту на албанските аспирации, ниту, пак, на предизвиците од страна на македонските православни соседи.

За работите уште повеќе да бидат отежнати, македонските малцинства во Бугарија, Грција и Албанија и самите имаат проблеми, а меѓународната заедница не разгледува ниту еден од нив, како што изнуди мноштво отстапки

претставник Атанас Вангелов; А1 ТВ, 24 април 1997. А1 известува дека Стојанов на прес конференција по состанокот изјавил дека во Бугарија не постои македонско малцинство. Неодамнешните промени на бугарскиот закон, според кој полесно се издава бугарско државјанство на оние кои тврдат дека се со бугарско потекло, беше навреда за Македонија. Критериумите за утврдување вакво потекло се субјективни и можат да се утврдат не само од страна на државата, туку и од организации на Бугари кои живеат во странство или на Бугарската православна црква. Некои Македонци на Законот за Бугари кои живеат во странство гледаат како на понуда за регрутирање Македонци да добијат свој независен идентитет. Види: Граѓански закон, член 15 и Закон за Бугари кои живеат во странство, член 2.

⁷⁵² Ова го изјави бугарскиот амбасадор во Македонија, Александар Јорданов, во Благоевград, во 1993 година, на прославата од 100 годишнината од ВМРО. Јорданов исто така беше цитиран со следното: „Бугарија нема да инсистира на промена на сегашните граници и нема да учествува во конфликтите на нашите соседи, но Бугарите преку границата треба да признаат и да бидат горди на својата историја без да се плашат од тоа што се Бугари“. Неделно списание *Старт*, 2 ноември 2001.

⁷⁵³ Имињата „Словенски Македонци“ или „Бугари“, обете фаворизирани од страна на Грците, го засилија бугарскиот став дека Македонците се само подгрупа на поголемите словенски или бугарски народи во регионот. Тоа што Србите ги нарекуваат Македонците „Јужни Срби“ веќе не постои, благоадрејќи на федералистичката политика на Тито. Тврдењата против македонскиот идентитет не само што се зајакнуваат еден со друг, туку понекогаш и активно заговараат: „Се чини дека Бугарите се соединиле со Грците во одрекувањето на постоењето на македонскиот народ, како што е промовирано од страна на Југословените“. *Who are the Macedonians?* (Bloomington, Indiana University Press, 2000); pp. 168-169.

⁷⁵⁴ Што се однесува до современите територијални претензии кон Македонија „Длабоко се верува дека во 1992 и 1993 година министрите за надворешни работи на Југославија и Грција дискутирале за можна територијална поделба на БЈРМ“, James Pettifer; *Former Yugoslav Macedonia - The Shades of Night?*, Conflict Studies Research Centre, Surrey; UK, July 2001; p. 9.

⁷⁵⁵ Владо Поповски, „Зошто жителите на Република Македонија се чувствуваат безбедни или небезбедни?“, во *Инвентарот на Македонија 1989-1999*; Институт „Отворено општество“, 2001; стр. 271.

од Македонците за нивната главна малцинска група, Албанците. Во оваа ситуација, за антиохридската фракција е едноставно да ги искористи проблемите на легитимните Македонци за нелегитимни цели. Целта на ова искористување ќе се зголеми уште повеќе кога Охридските реформи ќе доведат до вработување на илјадници Албанци во јавниот сектор и отпуштање на голем број Македонци.

Г. Македонската загуба на „еквидистанца“

Вооружениот конфликт со Албанците кој започна во февруари 2001 не само што ја вознемири основата на меѓуетничките односи во Македонија, туку им даде и поинаква форма на односите на државата со помоќните соседи.

За време на 90-те години, период на претседателот Киро Глигоров и Бранко Црвенковски, независна Македонија водеше регионална политика на „еквидистанца“ од своите соседи. Оваа стабилизирачка политика беше неопходно да се воопостави, поради двојните закани кон Македонија од страна на албанскиот национализам и традиционалните православни претензии. во периодот од 10 години регионалниот и внатрешен развој ја тестира политиката неколку пати, најзабележително за време на операцијата на НАТО против ФРЈ во 1999.⁷⁵⁶

Откако ја презеде власта во 1998, премиерот Георгиевски го исклучи концептот на „еквидистанца“ и воведо нов „принцип на позитивна енергија“.⁷⁵⁷ Ова имаше импликации за македонскиот идентитет. На Георгиевски му се припишува наклонетост кон пробугарското крило на македонскиот национализам,⁷⁵⁸ и имаше јавна вчудоневиденост кога во февруари 1999 тој прифати Бугарија да избегне формално да го признае македонскиот јазик.⁷⁵⁹

⁷⁵⁶ Покрај косовската бегалска криза, во 1999, т.н. „заговор со оружје“ од 1993 и етничкото насилство во Тетово и Гостивар во 1994 и 1997, исто така ја разликува албанската политика и меѓуетничките односи. Види ја дискусијата на Петифер „Сенки на нокта?“. Тој укажува дека од нејзиниот почеток, независна Македонија се потпира на двосмисленост за опстанок - дури и референдумот за независност од 1991 дозволи враќање во новата југословенска федерација.

⁷⁵⁷ Љубчо Георгиевски, „Предизвиците и проблемите на патот за имплементација на реформите“ во *Инвентарот: Македонија 1989 – 1999*; Институт за „Отворено општество“, Скопје, 2001; стр. 113.

⁷⁵⁸ Види ја статијата на Георгиевски, „Гоце Делчев да беше жив во 1945, ќе завршеше во Идризово“, *Пулс*, 7-14 јули 1995, каде што го нападна Андов за изјавата дека Бугарија е главен непријател на Македонија (заб. Идризово е главниот затвор во Скопје.)

⁷⁵⁹ Заедничката декларација на претседателот на Владата на Република Македонија и претседателот на Владата на Република Бугарија, заврши со една двосмислена фраза: „Потпишано во Софија на 22 февруари 1999, во две оригинални копии, секоја на официјалниот јазик на двете држави, македонскиот јазик во согласност со Уставот на Република Македонија и бугарскиот јазик во согласност со Уставот на Република Бугарија“. Стандардна пракса во меѓународните договори е да се наведе, „на македонски и на бугарски јазик“. Така, Декларацијата го докажува бугарското негирање на македонскиот јазик.

Две години подоцна, тој го прифати барањето на Грција за „сложенка“ за Македонија.⁷⁶⁰

Сепак, во врска со критичното прашање на односи со доминантните муслимански Албанци, Македонија одржа широко независна политика сè до пролетта 2001, кога конфликтот со ОНА ја изрази слабоста на македонската војска. Во очајна ситуација за да ги изгради своите способности, Скопје се сврте кон исток - Украина и Русија, како и кон православните соседи Србија и Бугарија, кои се сега негови снабдувачи на муниција број два и три.⁷⁶¹ Грција обезбеди хеликоптери.

Во меѓувреме Македонија ѝ се доближи на Србија против Албанците. Обете ги затворија своите остри различни ставови во однос на Косово и изградија заеднички став против независноста на покраината. Претседателите Коштуница и Трајковски неодамна потпишаа договори за заедничка безбедносна политика против „заканата од тероризмот на албанските муслимани низ јужниот Балкан“.⁷⁶² Заменикот премиер Небојша Човиќ, кој е специјално одговорен за Косово и јужна Србија, стана чест посетител на Скопје. Исто така и вооружени единици на Министерството за внатрешни работи на Србија се поставуваат во северна Македонија за да ги „штитат“ српските села.⁷⁶³

Додека трендот на негување цврсти односи со Истокот, дури и по цел на подреденост на македонскиот идентитет, е најсилен помеѓу антиохридските водачи, дури и проохридските политичари, како што е поранешниот министер за одбрана Бучковски, исто така, негуваат одбранбени односи со Софија и Белград.

За меѓународната заедница ситуацијата е целосно спротивна од посакуваното. Со зголемувањето на воената доверба на Скопје не се прави ништо за да се олесни подлабокото чувство на национална безбедност, македонските православни соседи го прават конфликтот со Албанците поверојатен.

Чудно е тоа што Албанците ги прифатија повиците за македонското име да биде меѓународно признаено.⁷⁶⁴ Тие сфаќаат дека колку е поголем

⁷⁶⁰ Цитирајќи „секогаш добро информирани грчки новинари“, *Старт* известува дека „договорот за сложено име (Северна или Горна Македонија) беше постигнат помеѓу македонските власти и Грција. Зависеше само од македонската парламентарна опозиција дали ова решение може да се реши со завршувањето на Привремената спогодба во октомври 2002“. Неделник *Старт*, 2 ноември 2001. Владини извори кажуваат на МКГ дека Георгиевски го прифатил името на состанокот во Грција во февруари 2001.

⁷⁶¹ Разговор на МКГ со македонскиот министер за одбрана, 2 ноември 2001.

⁷⁶² „Македонија многу ќе добие од југословенската воена технологија...Севкупно, на Македонија ѝ недостасуваат неопходни средства за одбрана на одлучното муслиманско бунтовништво“. Истражувачка служба на вооружените сили, ноември 2001.

⁷⁶³ Интервјуа на МКГ со постари функционери, ноември 2001.

⁷⁶⁴ Лидерот на ДПА Арбен Џафери му пиша на државниот секретар Колин Пауел, барајќи промена на политиката на САД и употреба на името Република Македонија. Интервју на МКГ со Џафери, 2 октомври 2001. Д-р Џафери ја одби употребата на придавско решение за името, како на пр. Македонска Република, како навредлива за албанскиот народ во Македо-

надворешниот предизвик за македонскиот идентитет, толку повеќе Македонци ќе бараат внатрешна доминација. И колку е поголема воената помош од страна на православните соседи, толку повеќе Скопје ќе ја држи отворена воената опција.

II. РАСПРАВА ЗА ИМЕТО

Додека бугарските и српските негирања на македонскиот идентитет се болно почувствувани од страна на голем број Македонци, без сомнение вето-то на Грција е најкритичен проблем. Негирањето на меѓународниот легитимитет на уставното име на државата наметнува длабок предизвик кон националниот и државен идентитет. За време на првата декада на независноста, Скопје го прими ова негирање без да го прифати. Сега конфликтот со Албанците ја промени расправата за името давајќи една стратешка безбедносна димензија за Македонија и нејзините соседи.

А. Потекло и еволуција

„Македонското прашање“ и историското негирање на македонскиот идентитет. По Берлинскиот конгрес (1878), Грција, Србија и Бугарија се грабаа за најголемиот остаток и национално неопределениот дел на Отоманската империја во Европа. Поделбата на регионот во три дела по Втората балканска војна (1913) повеќе или помалку ги преживеа двете светски војни сè до денешен ден. Егејска Македонија во Грција, Пиринска Македонија во Бугарија, Вардарска Македонија во Србија (наследена од страна на Југославија, а потоа Република Македонија). Покрај очигледната истрајност на територијалната поделба, македонското прашање со Бугарија остана отворено низ поголемиот дел од XX-от век, вложувајќи напори да ја промени „нефер“ поделбата и да ја добие Вардарска Македонија контролирана од Србите.

За време на меѓувоениот период Србите, Грците и Бугарите се обединиле во негирањето на македонскиот идентитет. Србија ги нарекувала „Јужни Срби“, Бугарија тврдела дека се нејзини. Грција ги нарекувала „Славофонски Грци“, пред да им го даде терминот Бугари.⁷⁶⁵ Политиките на јазикот, образованието, па дури и презимињата се движеле во иста насока, со доминантна идеологија која ги наметнувала своите форми. Така, потиснувањето на македонскиот идентитет беше од почеток еден критичен елемент во консолидирање на територијалната контрола (за Србите и Грците) и предизвикување (за реваншистите Бугари).

нија, бидејќи тоа би укажало на фактот дека државата припаѓа само на македонското мнозинство.

⁷⁶⁵ Andrew Rossos, „The British Foreign Office and Macedonian National Identity, 1918-1941“, *Slavic Review*, vol. 53, number 2; Summer 1994; p. 9.

Грчката граѓанска војна која ги доведе „Словенските Македонци“ со партизанска позадина (грчки жаргон) во горчлив братоубиствен конфликт, на крај, со сигурна поддршка од сојузниците, го затвори егејскиот дел на прашањето.⁷⁶⁶ Македонците и останатите Словени во Грција платија огромна цена заради амбициите на Тито презентирани како „Обединета Македонија“, која ќе ги обединеше грчките и бугарските делови под една про-Титова влада. Илјадници избегаа за време на војната, а уште повеќе емигрираа потоа, сакајќи да ги избегнат напорите на Грција да ги асимилира со основното грчко население. Денес Грција се уште одбива да ги признае Македонците или пак, „Словенските Македонци“ како „етничко малцинство“.⁷⁶⁷

За време на Титовото комунистичко владеење, српската доминација беше заменета со нова македонска република во склоп на Федерална Југославија. Републиката го зајакнуваше македонскиот идентитет независно од бугарското негирање, поставувајќи им ја на Македонците првата официјална санкција за нивниот јазик и постоење. Од своја страна, пак, Грција ја гледаше и сè уште ја гледа Титова Македонија како вештачка творба – мутација на основниот, „вистински“ бугарски идентитет на словенските народи во целиот дел на Вардарска и Пиринска Македонија.⁷⁶⁸ Со текот на времето, како што се подобруваа односите помеѓу Грција и Југославија, Атина почна да бара од Белград да ги контролира иредентистичките тенденции (кон Пиринска или Егејска Македонија) во однос на Социјалистичка Република Македонија.

⁷⁶⁶ Види: Евангелос Кофос, „Влијанието на македонското прашање врз граѓанскиот конфликт во Грција“, *The Impact of the Macedonian Question on Civil Conflict in Greece (1943 - 1949)*, Hellenic Foundation for Defence and Foreign Policy: Occasional Papers No. 3 (Athens 1989); „Само едно единствено прашање има толкави различни и долготрајни реперкусии на почетокот, планирањето, водењето и перцепциите на Грчката граѓанска војна, а тоа е македонското прашање“. Концептот на Тито за обединета, автономна социјалистичка Македонија беше исто така политика која се спроведуваше, во голем дел, во меѓувоенниот период. Неговото континуирано тежнеење кон таа политика по 1945 го доведе до конфликт со Сталин.

⁷⁶⁷ Полтон, стр. 171.

⁷⁶⁸ Професор Кофос, на пример, вели дека Тито го сковал целосниот македонски идентитет, вклучувајќи ја и државата, јазикот, црквата и историјата. Види: See Evangelos Kofos, *The Macedonian Question: The Politics of Mutation*, Institute for Balkan Studies (Thessaloniki, 1987); pp. 3-4. На друго место, пак, Кофос изјавил дека Грција, за разлика од Бугарија, признава „одделен словенски народ“ во Македонија, но само се противи на нивната употреба на името „Македонци“. Во пракса, тешко е да се види дека дистинкцијата прави разлика. Не постои алтернативно име на „Македонци“ кое би го одбрало од трајното бугарско негирање на постоењето на етничките Македонци. Сложени имиња, регионални имиња како „Горна Македонија“ или, пак, „Вардарска Македонија“, само ја засилуваат бугарската позиција дека Македонците се „Бугари“ од „македонскиот дел“. Види Kofos, „Greece's Macedonian Adventure: The Controversy over FYROM's Independence and Recognition“, in *Greece and the New Balkans: Challenges and Opportunities*, edited by Van Coufoudakis, Harry J. Psomiades, Andre Gerolymatos, (New York, The Center for Byzantine and Modern Greek Studies, Queens College of the City University of New York, and Pella Publishing Company, N.Y., 1999); p. 363.

Независна Македонија и расправата за името

Кога пред една декада се распадна бивша Југославија, се појавија пет независни држави. Меѓународната заедница за кратко време призна три од нив (Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина), ја прифати и четвртата под името за кое самата држава одлучи, Федерална Република Југославија, Србија и Црна Гора. Единствена од тие пет држави која не беше прифатена под сопственото име беше Македонија.

Одлуката Македонија да не се признае заедно со Словенија и Хрватска во јануари 1992 година, беше контрадикторна на создавањето на советодавно тело за правни прашања на ЕУ, како резултат на конфликтот во Југославија. Комисијата за арбитража, под водство на Роберт Бадинтер, откри дека Македонија, со тоа што го изменила Уставот за да се откаже од сите територијални претензии или непријателски пропаганди, ги задоволи тестовите на условите на (ЕЗ) за признавање.⁷⁶⁹

Размислувањата на ЕУ немаа врска со националните односи во Македонија или со нејзините односи со соседите. Во тоа време, Македонија имаше најмал потенцијал за конфликт од сите пет држави, со исклучок на Словенија. Но, нејзиниот јужен сосед, Грција, приговараше на „присвојувањето“ на име и симболи кои се сметаат само за грчки, од страна на Македонија.

Во Македонија, како и во останатите југословенски републики, крајот на еднопартискиот систем во 1990 доведе до повторна појава на националната и националистичката еуфорија. ВМРО-ДПМНЕ, водечката антикомунистичка партија-даде завет да дејствува за „идеалот на сите слободни Македонци да се обединат“ во една македонска држава.⁷⁷⁰ Беа продавани мапи со „Солун“ (македонско име за Тесалоники) во „голема Македонија“. Се промовираа и публикуваа и симболични врски со Александар Велики.

На овој начин, независна Македонија стапна на најболното грчко табу-иредентизмот кон Севрна Грција и присвојувањето на древниот македонски завет. Грчките политичари, академици и новинари правеа сензација од заканата од страна на новата држава и ексклузивитетот на грчките барања. Се одвиваа огромни демонстрации, каде учесниците изјавуваа дека „Македонија е Грција“... Обете водечки политички партии го охрабруваа трендот и грчката влада стана активна во спречувањето на признавањето на Македонија доколку Македонија не го промени своето име и престане со употреба на „Свездата на Вергина“ на своето знаме.

Во однос на името се изнајде консензус „нема употреба на Македонија или, пак, некоја од нејзините изведени зборови“, негирајќи го Скопје за оп-

⁷⁶⁹ Конференција за Југославија: Мислење на Комисијата за арбитража бр. 6 за признавањето на СРМ од страна на ЕУ и нејзините земји членки, параграф 5. Терминот „ЕЗ“ се однесува на Европската заедница, која притоа прирасна во Европска унија (ЕУ) со ратификација на Мастришкиот договор во 1993.

⁷⁷⁰ *Oslobodjenje*, Сараево, 23 јуни 1990, цитирано во Полтон; стр. 173.

ција на името „Македонија“ во каква било форма, дури и со уводна придавка како „Горна“, „Нова“ или, пак, „Вардарска“.⁷⁷¹

Атина го искористи своето членство во ЕЗ за спречување на признавање на Македонија. Унијата ги послуша Грците и им овозможи ефективно вето за кое било име и забрана за име кое би го содржело зборот Македонија. На разочарување на Атина, Македонија беше примена во ОН во април 1993 година, иако под „привремено име“ како Бивша Југословенска Република Македонија (БЈРМ).⁷⁷² Сепак, повеќето земји, вклучувајќи ги и САД, одбија да го признаат Скопје, уважувајќи ја Грција.

Следниот месец, претседавачите на Меѓународната конференција за бивша Југославија, Сајрус Венс и Лорд Овен, ја презедоа работата во свои раце. Повторно поставувајќи ги на маса поранешните компромисни напори, Венс го предложи името „Нова Македонија“. Обете страни го одбија, Грција придржувајќи се на својата максималистичка положба, а Македонија продолжувајќи да инсистира на уставното име.

Расправата го достигна дното во февруари 1994, кога Грција со премиерот Андреас Папандреу постави целосно ембарго врз БЈРМ, освен за храна и лекови. Посредништвото на Венс пропадна сè до септември 1995 кога тој го оддели проблемот со името од проблемот со знамето (со мотивот на древната македонска „Свезда на Вергина“). Во предвечерието на Дејтонските преговори и со вклученоста на американскиот пратеник Ричард Холбрук, Атина и Скопје конечно го потпишаа предлогот на Венс (Привремената спогодба) за подигање на ембаргото и признавање на Скопје заради одрекувањето од знамето.⁷⁷³ САД и останатите главни земји за кратко време воспоставија целосни дипломатски односи – четири години по прогласувањето на независноста на Македонија.

Во согласност со Привремената спогодба, разговорите продолжија со наследникот на Венс, Метју Нимиц, со скромни потези на обете страни. Атина се откажа од барањето на Скопје да не го користи името „Македонија“, а се согласи на име како „Горна Македонија“. Од своја страна, Скопје е подготвено да прифати сложено име во своите односи со Грција, но продолжува да бара признание на уставното име и во билатералните и во мултилатералните односи.

Разговорите на Нимиц дозволија двете влади да бараат разновидни решенија на проблемот во еден доверлив дипломатски канал. Специјалниот претставник, исто така, се сретна одделно со двете страни, вклучувајќи го и пленарниот состанок со Генералното собрание на ОН есента 2001. И Генерал-

⁷⁷¹ Види: дискусија во „*Greece's Macedonian Adventure*“ (види ја фуснотата над).

⁷⁷² Кратенката што се употребува во оригиналната верзија на текстов е FYROM, според во-становената практика, иако според граматичките правила би требало да биде FYROM.

⁷⁷³ *Привремената спогодба*, исто така, вклучува и голем борј практични мерки за олеснување на нормалната трговија и покрај разликите во името. На пример, грчките имиграциони власти не ставаат печат на македонските пасоши (што би значело признавање на името) на границата, туку издаваат виза на лист. Договорот е исто така значаен за да не се налетнува ниту една од земјите - наместо употреба на формулацијата „Првата и Втората страна“. Во 2002, секоја од страните има право да се повлече од Договорот, и тоа повлекување ќе влезе во сила една година подоцна.

ниот секретар го дискутираше проблемот со двете страни. Овие упорни напори не изнајдоа решение, да се надеваме дека во иднина ќе бидат поуспешни.

Б. Кој е ставот на Атина?

Грчката хиперчувствителност на Македонија има повеќе извори: Грчката граѓанска војна во која Словените активно учествуваа, долготрајната ранлиост на Грција кон иредентизмот на северните граници, страв од дестабилизација на традиционалните, внатрешни поделби меѓу Атина и нејзините северни покраини и, повремено, иритирачкото негирање на поврзаноста на модерна Грција со античка Грција и Византија.

Денес сево ова е помалку чувствително отколку пред една декада. Еминентниот грчки научник Евангелос Кофос вели дека Грција се стабилизи-рала и созрела од периодот на Втората светска војна, македонското прашање се развило од вистински „проблем на национална безбедност“ до проблем на идентитет и, конечно, како резултат на грчката неодамнешна појава како без-беден и просперитетен член на ЕУ и НАТО - до проблем на човекови права; права на Грците и нивното културно наследство.⁷⁷⁴

Во секој случај, грчкиот став е сè уште дека Република Македонија или Македонија претставува негирање на грчкиот идентитет и изразување на иредентистички намери. Официјалната грчка политика бара „компромис“ со предлог за името „Горна Македонија“. За возврат Грција ветува дека „ќе вни-мава на стабилноста и развојот на БЈРМ“. Дискусиите на МКГ со грчките вла-сти укажаа дека ова би се проширило со вклучување зголемени инвестиции, безбедносна помош, како и помош за придвижување на Македонија кон членство во ЕУ.⁷⁷⁵ Грција негира било каква поврзаност на расправата за име-то со неодамнешната внатрешна криза на Македонија со Албанците и ја обви-нува „националистичката“ безскомпромисност на Скопје за своите проблеми.

Неколку мислења, кои не мора да значи дека се официјална политика, го прикажуваат грчкиот став:

- *Верувањето дека и покрај Рамковниот договор, поделбата на Македони-ја е само прашање на време.* Со ова размислување, за владата на Грција нема смисла да презема политички ризик за да ја стабилизира државата која има ограничена иднина. Згора на тоа, некои грчки аналитичари не веруваат дека проблемот со името има огромен придонес за нестабилноста на Македонија и се сомневаат дека решавањето ќе помогне во стабилизација на државата;⁷⁷⁶

- *Убеденоста дека на Македонија ѝ е потребна Грција многу повеќе, отколку обратно.* Додека Грција е трет најголем трговски партнер на Маке-донија, Македонија се рангира само во вторите дванаесет трговски партнери

---

⁷⁷⁴ Интервју на МКГ со проф. Кофос, на 4 октомври 2001.

⁷⁷⁵ Грција е веќе главен странски инвеститор во Македонија, а инвестициите во текот на 2000 изнесувале 300. 000. 000 долари.

⁷⁷⁶ Дискусии на МКГ на Грчката фондација за европска и надворешна политика, Атина.

на Грција.⁷⁷⁷ Понатаму, како членка на ЕУ, Грција има огромно влијание врз македонските аспирации за членство во ЕУ. Договорот за стабилизација и асоцијација со ЕУ, кој Скопје го потпиша во април 2001 како основа за процесот на членство, нема да влезе целосно во сила, сè додека не се ратификува од сите држави-членки на ЕУ, вклучувајќи ја и Грција;

- *Сомневање дека тврдоглавоста, повеќе отколку суштинската чувствителност, е причина зошто Скопје сè уште ги нема прифатено грчките услови.* Впечатокот дека премиерот Георгиевски покажал волја да го прифати името „Горна Македонија“ само го засилува ова сомнение;

- *Чувство дека грчката чувствителност е целосно погрешно сфатена и не се цени.* Тенденцијата на многумина дипломати да го занемарат грчкиот став ги разбеснува Грците и го засилува нивното мислење дека монополизацијата на Македонија со името ги затворила очите на светот за егзистенцијата и идентитетот на Грчка Македонија;

- *Вознемиреноста дека ако попушти со името, тоа нема да биде само повреда на достоинството на грчкиот народ и политички ризик за владата, туку и отворање на Пандорината кутија за отстапки и компликации.* Со ова гледиште, постои страв дека Скопје би се перчело со прифаќањето на уставното име и би поставило предизвици за грчката употреба на името Македонија, како и правни и други претензии кои се однесуваат на тековното и прогонето етничко население. Со други зборови, „иредентизмот“ за Грците не се манифестира преку земање територии, туку преку постојано зголемена правна и комерцијална узурпација. (Ова, исто така, делумно објаснува зошто повторените македонски ветувања за немање територијални претензии не задоволуваат.);

- *Верувањето дека не постои ништо што се нарекува (негрчки) Македонец.* Идејата дека Словенските Македонци се „навистина“ Бугари (или нешто друго), е основа на грчкиот став кон проблемот со името. Како поддршка на ова гледиште, интелектуалците веруваат дека македонскиот идентитет е во огромна мера мајсторија на Тито;

- *Убеденоста дека самата употреба на името го негира постоењето на грчко македонскиот идентитет.* Ова претставува сржта на проблемот. За сите претходно наведени причини, многумина Грци гледаат на употребата на името не само како на навреда, туку и негирање на нивниот сопствен идентитет. Овие гледишта се поврзуваат околу клучното барање Скопје да ја прифати, како максимум, употребата на сложеното име наместо уставното име.⁷⁷⁸

⁷⁷⁷ Извор: Грчката канцеларија за врски, Скопје. *The Economist Intelligence Unit, East European Investment Prospects*, 2001.

⁷⁷⁸ Грција го цитира преседанот на ОН за државите како Франција да користат форма различна од уставното име.

В. Кој е ставот на Скопје?

За Македонците, „Македонија“ служи како единствено име и за државата и за народот. Оваа дистинкција е суштинска: името на државата, Република Македонија, е неразделно поврзано со идентитетот на македонскиот народ. Негирањето на целосната употреба на нивното име за Македонците претставува факт дека самите тие, нивната држава и нивниот јазик се „вештачка творба“ (како што тврдат некои Грци и Бугари) и постојат само како дел од бугарскиот народ (како што укажува Бугарија).

Накратко, за Македонците проблемот со името не е прашање само на идентитет, туку и на постоење. Ова гледиште е засилено со три размислувања:

- Дека името веднаш ја идентификува државата и народот и дека Македонците немаат друга „роднинска“ или, пак, „матична“ држава за да го обезбеди нивниот идентитет;

- Дека нивниот идентитет е постојано предизвикан од страна на Бугарија, која тврди дека тие се втора компонента на една иста нација;

- Дека привременото име БЈРМ не е само понижување, туку и привремено прифаќање на државата, како нејзина сегашна форма само да претходи на конечниот нејзин статус кој треба да се одлучи подоцна.

Сепак, во изминатите две години Скопје беше подготвено да прифати одделно име, добиено со преговорите (на пр. Горна Македонија) само за употреба со Грција, со цел да се направи разлика меѓу државата и грчката северна покраина Македонија.⁷⁷⁹

Четвртото размислување е следново: По болните попуштања во Охрид, вклучувајќи ги и оние околу идентитетот, бесцелно е понатаму да се преговара за прашања околу идентитетот, било да е тоа со Грција, Бугарија или Србија.

Ова придонесува за продлабочување на македонското убедување за прашањето во текот на 2001. Најпочитуваната политичка личност во Македонија, поранешниот претседател Киро Глигоров, на почетокот на годината зборуваше за политичкото и народното мнозинство (не само за премиерот Георгиевски) и рече: „Јас сум убеден дека во Република Македонија постои државник кој е подготвен и овластен да дава согласност за промена на уставното име на државата. Исто така, ниту една држава или меѓународна организација не смее да бара од нас да го сменеме нашиот устав или пак да ни наметне име кое нам не ни припаѓа“.⁷⁸⁰ Неодамна, Борис Трајковски, наследникот на Глигоров, „повторно ја повика меѓународната заедница да го признае нашето уставно име - Република Македонија. Ова би претставувало ви-

⁷⁷⁹ На грчки, „*Peripheria Makedonias*“, Оддел за (покраината) Македонија.

⁷⁸⁰ Киро Глигоров, „Борбата за меѓународно признавање на Македонија“, во *Инвентар/Попис: Македонија 1989 – 1999*; Скопје, Институт „Отворено општество“, 2001; стр. 79.

стинска поддршка на нашиот суверенитет, нашиот идентитет и огромен придонес за трајна стабилност во регионот“.⁷⁸¹

Новиот заменик премиер, Доста Димовска, изјави за МКГ дека „во поглед на важноста која името ја има за Македонија, ако треба да се постави на скала од 1 до 10, тогаш прашањето на името има значајност 10“.⁷⁸² Во интервјуата со МКГ и останатите водечки владини личности, како и оние од опозицијата, вклучувајќи ги и самиот Георгиевски и поранешен премиер и претседателот на СДСМ Црвенковски, го делат истото чувство.

Г. Споредба на позициите

Сржта на „македонското прашање“ денес е дека судирот околу географскиот и историскиот регион попознат како „Македонија“ се измешал со контроверзноста околу постоењето на еден народ и неговата држава. Како последица на тоа, прифаќајќи ја грчката (или бугарската) позиција би значело не само одрекување од македонската позиција, туку и одрекување на македонското постоење воопшто.

- Основните проблеми со позицијата на Атина не потекнуваат од потрага по човекови и културни права *per se*. Грчката позиција имплицира супериорно - честопати и ексклузивно право на привремено именување, како и на културното наследство на Македонија. Од грчка перспектива, употребата на името „Република Македонија“ од страна на Скопје значи „присвојување“ и „монополизација“ на грчката сопственост. Употребата на името од страна на Скопје само по себе го „одрекува“ постоењето на грчката Македонија и ја „лишува“ Грција од нејзиното наследство. Накратко, грчката позиција е дека употребата на името Македонија само по себе претставува закана за нејзиното наследство и идентитет;

- Историскиот регион на Македонија навистина сочинува еден важен дел од грчкиот идентитет. Но, колку и да им е битна античка Македонија на Грците, сепак постои една објективна разлика: Грција не зависи од името Македонија како ексклузивен одредувач на грчкиот идентитет;

- Што се однесува до законот, барањата на Грција се невалидни;

- Грчкото барање за промена на името Република Македонија наоѓа недо- волна или никаква поддршка во меѓународните закони.⁷⁸³ Бадинтеровата ко-

⁷⁸¹ Претседателска изјава од 16 ноември 2001.

⁷⁸² Интервју на МКГ со заменик претседателот на ВМРО - ДПМНЕ, Доста Димовска; 14 септември 2001.

⁷⁸³ „По сè изгледа дека не постои основа или, пак, практика во меѓународното право за грчката позиција (да се одложи признавањето на Македонија додека таа не го смени името)“. Henkin, Pugh, Schacter, Smit, *International Law, Cases and Materials*, Third Edition (Minnesota 1993); p. 253. Додека во меѓународните закони може да се најдат одделни клаузули кои дозволуваат дискреционо право при признавање, дури и наметнување услови пред сè да се даде признавање, таквото дискреционо право „не е прашање на арбитрарна или политичка отстапка, туку се дава или се одбива во согласност со законските принципи“. Во случајот на Грција и Македонија, таквиот принцип, меѓутоа очигледно недостига. В.

мисија го зема предвид прашањето во нејзиното советодавно мислење, истакнувајќи дека „Република Македонија се оградува од какви било територијални претензии“; (поради тоа), употребата на името „Македонија“ не имплицира никакви претензии кон друга држава.⁷⁸⁴ Колку и да е легитимно грчкото претендирање кон наследството на Александар, историското и културното наследство не гарантираат авторско право на имиња и места.

Употребата на „провизорното“ име како услов за членство во ОН е најверојатно прекршување на член 4 од *Повелбата* која според Меѓународниот суд за правда строго ги ограничува барањата кои смеат да се наметнат како услов за членство.⁷⁸⁵ Образложувањето на Советот за безбедност за застранување од одредбите и практиките на ОН - „интересот (од) одржување мирни и добрососедски односи во регионот“ - сега, во моменти на очигледна нестабилност во Македонија, би говореле во спротивна насока: дозволувајќи ѝ на Македонија најбрза можна употреба на нејзиното уставно име.

За да се биде фер, потребно е да се проучи досието за да се види кои чекори досега се презеле за разрешување на спорот. „Колку и да била виновна Македонија за својата националистичка еуфорија во периодот околу 1990 година, грчката одлука да ѝ се наметне комплетно ембарго беше неразумна“.⁷⁸⁶ На барање на Грција, Македонија еднаш веќе го смени Уставот, вметнувајќи три амандмани во кои се тврди дека таа нема територијални претензии кон соседните држави, дека нема да се меша во нивната внатрешна политика и дека своите граници би ги променила единствено во согласност со меѓународните норми.⁷⁸⁷

International Law, London, Ninth Edition; Volume I, Chapter 2; 'Recognition of States and Governments', Sections 34 and 39.

⁷⁸⁴ Конференцијата на Арбитражната комисија за Југославија, мислења и прашања што произлегоа од распадот на Југославија, *Мислење бр. 6 за признавање на Социјалистичка Република Македонија од ЕЗ и нејзините членки*.

⁷⁸⁵ В. „*Admission of State to the United Nations*“, Advisory opinion; 1948, ICJ Rep. 57, 61.

⁷⁸⁶ Европската комисија во април 1994 година ја предизвика легитимноста на ембаргото пред Европскиот совет за правда како прашање на законот на Европската унија. Генералниот адвокат на судот го поддржа грчкиот став дека преземањето на „контрамерки“ е субјективна одлука и не може да се попречи (врз основа на тоа што државната безбедност е прашање на субјективна проценка) и дека судот одлучува да не го разгледува тоа прашање. Види: Szasz, 'Greece-the Former Yugoslav Republic of Macedonia: Interim Accord and Practical Measures Related to the Interim Accord', *International Legal Materials*; November 1995; p. 1, 464. Во секој случај, доколку Судот побараше да се поддржи со доказ нејзиниот став дека „заканата наметната“ од Македонија ги оправдува наметнатите „контрамерки“ (т.е. ембаргото), тешко дека Атина ќе можеше да задоволи некои разумни европски стандарди. Како што беше забележано погоре, Бадентеровата комисија посебо истакна дека Македонија се откажува од сите територијални претензии и дека одрекува дека нејзиното име имплицира какви било територијални претензии кон некоја друга држава. Згора на тоа, повлекувањето на српски доминираната Југословенска народна армија – ЈНА, во огромна мерка ги намали македонските воени капацитети, оневозможувајќи успех на каков било прекуграничен напад на Грција. Види: Бадентерова арбитражна комисија, *Мислење бр.6*, став 5.

⁷⁸⁷ *Устав на РМ*, член 49, став 1. Амандманите влегле во сила на 6 јануари 1992 година.

Д. Меѓународниот интерес

Меѓународната заедница сака да ја стабилизира Македонија и да обезбеди усвојување и имплементација на долгорочните реформи договорени во Охрид. Ова од своја страна ѝ дава на меѓународната заедница стратешка причина да работи со Грција на пронаоѓање начин за признавање на уставното име на Македонија како *прашање на регионална стабилност*.⁷⁸⁸ Предизвикот е конечно да се надмине таа нултадинамика и да се најде начин за потврдување на македонскиот идентитет, без одрекување на грчкиот и со осврт кон главните поплаки.

Набљудувачите на меѓународната заедница, во консултации со МКГ, се согласуваат дека таков еден фер механизам кој дозволува употреба на името Македонија, што е и желба на нејзините жители, во меѓународната комуникација би помогнало во голема мера за:

- намалување на огорченоста и фрустрацијата која ја чувствуваат Македонците поради отстапките кон Албанците и улогата на меѓународната заедница;
- зголемување на влијанието на меѓународната заедница;
- зајакнување на умерените и создавање критична маса за поддршка на реформите од Охрид како нешто повеќе од само средство за одложување на следната војна;
- забавување на центрифугалните сили кои го кинат ткивото на државата;
- ставање во непријатна ситуација на оние во Македонија кои се за војна, како и оние надвор од Македонија кои претендираат кон државата и
- враќање на добрососедските односи на Македонија.

Во спротивно, за да се истрае во наметнување на еден идеалистички договор како оној од Охрид, без да се поставува прашањето за името, им укажува на Македонците дека меѓународната заедница или не е сериозна за проектот или одбива да ја сфати загриженоста на Македонија за својата безбедност. Накратко, тешко е да се види како еден траен компромис, како Охридскиот, може да функционира во земја со провизорно име.

III. НОВ ПРЕДЛОГ: ТРИЛАТЕРАЛЕН, НЕ БИЛАТЕРАЛЕН

За да се може да се спроведе кое било предложено решение за спорот со името, тоа мора да исполнува три критериуми:

⁷⁸⁸ Ова не е првпат стратешките интереси да ја насочуваат одлуката за македонското прашање. Грчкиот научник Евангелос Кофос посочил дека Стејт Департментот зазел став (по Втората светска војна) дека сржта на македонското прашање било одржувањето на територијалниот интегритет на Грција. Борбата против комунизмот загарантирала овој императив да не се наметне во текот на Студената војна. Со зачувувањето на Македонија, кое сега е тема на дискусија и со Студената војна од пред повеќе од една деценија, сржта се сели повторно во Скопје. Kofos, 'The Impact of the Macedonian Question on Civil Conflict in Greece (1943-1949)', Hellenic Foundation for Defence and Foreign Policy: Occasional Papers No. 3; Athens, 1989; p. 24.

- Мора да помогне во зачувувањето на Македонија како една интегрална држава и да придонесува за стабилноста во регионот. Не смее да ги намали македонските стравувања на сметка на грчките и мора да ги земе предвид односите на Скопје со останатите соседи - не само со Атина, туку и со Софија и со Белград;

- Мора во голема мера да придонесе за имплементација на *Охридскиот договор* со тоа што ќе помогне да се надмине најголемата пречка - македонското чувство на несигурност, да не падне во рацете на антиреформската групација. Мора да ѝ обезбеди некаква моќ на меѓународната заедница доколку Скопје продолжи со одолговлекувањето на своите обврски;

- Мора да биде практично можно да се постигне и спроведе. Не треба да бара некакво херојско заобиколување на меѓународната дипломатија или создавање на некаква крута рамка или структура. Понатаму, тоа мора да биде доследно на целокупната цел за минимализирање на меѓународното распоредување на Балканот.

Решението кое е предложено овде, кое беше предмет на разновидни консултации во Скопје и Атина, и со уште неколку главни меѓународни играчи, содржи елементи кои се дизајнирани за да ги задоволат овие критериуми. Тоа ја заменува залудната надеж за постигнување на билатерален компромис по прашањето - идентитет и културно наследство. Тоа го победува компромисот со една трилатерална формула која ја прави меѓународната заедница⁷⁸⁹ активен учесник во постигнувањето решение.

Предлогот на МКГ содржи три главни елементи кои би стапиле во сила истовремено:

- Билатерален договор меѓу Скопје и Атина кој вклучува отстапки за грчките поплаки;

- Дипломатски ноти од земјите членки на ЕУ и НАТО како и од други кои го признаваат и името Republika Makedonija, и условите на билатералниот договор, со ветување дека ќе се консултираат со Грција за соодветните мерки кои би се примениле доколку се прекрши договорот;

- Прифаќање и употреба на името Republika Makedonija на македонски јазик за сите работни потреби на ОН и другите меѓувладини организации.

Пред да се прифати името Republika Makedonija, би било разумно за меѓународната заедница однапред да побара од Македонија барем две отстапки поврзани со Рамковниот договор и тоа:

- Скопје да побара од НАТО да ја продолжат својата мисија уште шест месеци и по март 2002 и

- Скопје да побара од ОБСЕ да ја продолжат нивната мисија уште 12 месеци по декември 2001 и значително да ја зголемат нивната улога на изборите.

Следува деталниот предлог.

---

⁷⁸⁹ Терминот „меѓународна заедница“ се однесува пред сè на САД и на членките на ЕУ и НАТО (освен Грција) како трета страна, со најголем интерес во разрешување на спорот со името, плус способноста да го имплементираат решението опишано во овој извештај.

А. Трите клучни елементи

Елемент број еден: Билатерален договор за отстапки на Атина.

По добивањето знак од меѓународната заедница дека е подготвена да премине на прашањето, Атина и Скопје ќе го заклучат договорот кој се состои главно од македонски отстапки:

1. Македонија прифаќа Република Грција да го употребува името „Горна Македонија“ и „Горни Македонци“ (или слична договорена формулација), кое ќе се однесува на Република Македонија и на нејзиниот народ, вклучувајќи ги и мултилатералните организации;

2. Двете страни се обврзуваат да не ја попречуваат употребата на името „Македонија“ или „Македонци“ во било која форма во трговски контекст во врска со производи или услуги кои потекнуваат од Република Грција или од Република Македонија;

3. Македонија се обврзува да обезбеди формална парламентарна декларација за културни и историски прашања кои:

- ја потврдуваат свечено македонската обврска, како член на УНЕСКО и како потписник на релевантните меѓународни конвенции, да го почитува и чува наследството на грчката традиција во рамките на територијата на Република Македонија и правата за културното наследство на сите народи кои го населуваат географскиот регион Македонија⁷⁹⁰ и

- ветува дека ќе охрабрува целосна и највисока соработка во духот на науката и потрага по вистина, на регионалните и меѓународните академски форуми за унапредување на заедничко разбирање на историјата (античка, средновековна и модерна), на географскиот регион Македонија и на сите нејзини народи;

4. Прифаќање на одредбите од *Привремената спогодба* кои вклучуваат:

- постојана обврска на двете страни, според став 1 од член 7 на *Привремената спогодба*, за забрана на државно - контролирана пропаганда и обесхрабрување од приватни лица кои поттикнуваат насилство, омраза или непријателство;

- обврска на двете страни за употреба на симболите и културно наследство, според ставот 2 и 3 од член 7 на *Привремената спогодба* и

- сите останати одредби од *Привремената спогодба*, освен оние за кои и двете страни се согласуваат дека не се повеќе применливи. Тоа значи дека практичните мерки во врска со возилата и пасошите ќе продолжат да важат.

5. Да се повика УНЕСКО, Советот на Европа или некоја согласна трета страна (на пример, некој независен експертски одбор) да го испита македонскиот образовен план, особено по предметите историја и географија, за да се осигура неговото придржување кон меѓународните стандарди и дали е во согласност или дух во рамките на членот 7 од *Привремената спогодба*;

---

⁷⁹⁰ Грчката реципрочна обврска како член на УНЕСКО да го почитува македонското етничко наследство во Грција ќе продолжи незасегнато од оваа конвенција.

6. Македонија се обврзува да обезбеди формална *Парламентарна декларација* која понатаму би ги појаснила член 49 од *Уставот* (според кој Македонија „се грижи за статусот и правата на Македонците кои живеат во соседните земји“) и членот 6 од *Привремената спогодба*. Во појаснувањето би се назначило дека прифаќањето на таквиот статус и права би било строго во согласност со меѓународниот закон и во соработка со релевантни меѓународни организации;⁷⁹¹

7. Ако ги добие сите свои права според меѓународниот закон кои се однесуваат на можните барања на нејзините жители или, пак, на самата држава, Република Македонија изјавува дека постоењето на овој договор или која било негова одредба, или прифаќањето на нејзиното уставно име од трета страна, нема да го протолкува како давање единствена или проширена платформа на Републиката за донесување на такви барања.

Елемент број два: Признавање на уставното име од страна на меѓународната заедница.

Земјите членки на НАТО и на Европската унија и останатите формално ќе го прифатат овој билатерален договор преку размена на дипломатски ноти со двете страни. Овие дипломатски ноти ќе го признаат името „Република Македонија“ и истовремено ќе ги признаат условите на билатералниот договор Атина - Скопје. Тие исто така ќе ветат дека ќе ја консултираат Грција за соодветните мерки кои би се презеле доколку се прекршат границите содржани во Договорот.

Елемент број три: Обединетите нации и останатите меѓувладини организации ќе го усвојат и употребуваат името Republika Makedonija за сите работни цели.

- *Формално име:* Формалното име во ОН и во останатите меѓувладини организации ќе биде уставното име, Republika Makedonija, напишано на македонски јазик, на латиница;

- *Кратко име:* Краткото име (или неформално) име ќе остане Република Македонија - не 'Macedonia' или "Makedonija" - и ќе биде ставено под буквата „р“ не „м“ во азбучниот регистар;

- *Грчка употреба:* Грција ќе има право во Обединетите нации да го употребува името „Горна Македонија“ за државата и „Горни Македонци“ за народот (или сличен назив според билатералниот договор со Македонија);

- *Придавки:* Сите останати ќе ја употребуваат придавската форма „на/од Република Македонија“ освен кога се однесува на јазикот и народот. Во тој случај придавската форма ќе биде „македонскиот народ“ и „македонски јазик“.

- *Примери:* „Советот за безбедност му посакува добредојде на претставникот на Република Македонија и му го честита националниот празник на македонскиот народ.“

⁷⁹¹ Како што беше забележано погоре, членот 49 од *Уставот* беше надополнет со амандмани. Моменталната одредба би ги проширила тие амандмани да го опфатат специфичното прашање за изложување на етничкиот род.

Грција исто така сака да им го честита националниот ден на претставникот на Горна Македонија и на горномакедонскиот народ“.

Пред формално да се признае името Republika Makedonija билатерално и во меѓувладините организации, би било разумно од меѓународната заедница однапред да побара барем две отстапки од Македонија во врска со имплементацијата на Рамковниот договор, имено:

- овластување и покана на НАТО да ја продолжи својата мисија уште шест месеци по датата кога таа истекува (март 2002). За возврат, меѓународната заедница би ги искористила своите позиции за да ја зголеми и понатаму соработката во Партнерството за мир и да ги проучи сите начини за забрзување на процесот на членство во НАТО;

- овластување и покана до ОБСЕ да ја продолжи својата мисија уште дваесет месеци по декември 2001 и да земе активно учество во организацијата на изборите, над предвиденото со Рамковниот договор.⁷⁹² На ОБСЕ нема да му биде дозволено да наложува и забранува одлуки на изборните тела, но ќе има целосен пристап и учество во таквите тела од почетокот на изборниот процес. Ќе му биде дозволено да предлага чекори и да дава совети и материјална помош. Особено внимание ќе се обрне на усовршување на регуларна гласачка листа и процедури со цел да се избегне двојно гласање или други недоследности.

Б. Процедурата на меѓународната заедница

САД и членките на Европската унија ќе ја имаат улогата на олеснувачи на предлогот. Тие на Атина и на Скопје ќе им ја сигнализираат нивната поддршка за ова решение и ќе бараат од двата главни града да пристапат кон специјалниот претставник на ОН за свикнување на специјални преговори во врска со билатералниот договор. Доколку специјалниот претставник поднесе извештај дека Македонија не успеала да се прилагоди на законските поплаки на Грција, САД и Европската унија нема да ја сменат нивната политика за употреба на името „Поранешна Југословенска Република Македонија“. Доколку тој изјави дека Грција инсистирала на претешки услови, тогаш САД и Европската унија би можеле да сигнализираат дека не постои билатерална согласност за нивната подготвеност да се тргне понапред.

Предлогот е доказ против можните обиди на Скопје да го искористи за забавување на Рамковниот договор. Ако Скопје се обиде да инсистира дека нема да го имплементира Договорот доколку не се признае името, ќе добие директен одговор: „Нема да има никаква промена на името, дури ни според предложениот предлог, сè додека не си ги исполни своите обврски“.

⁷⁹² Рамковен договор, Анекс Ц, став 2.2: „Парламентарните избори ќе се одржат најдоцна до 27 јануари 2002. Меѓународни организации, вклучувајќи ја ОБСЕ, ќе бидат поканети да ги набљудуваат овие избори“.

Овој предлог не создава нови структури, ниту пак, откако во принцип ќе се постигне согласност за процесот, ќе бара неможни дипломатски напори или внимание на највисоко ниво. Прашањата кои се предмет на овој предлог, спорот околу македонскиот идентитет и изборот кој тој тим им го наметнува на Македонците, постојат независно од овој предлог. Неуспехот да им се пристапи ќе има сериозно влијание на остатокот од агендата на меѓународната заедница кој се однесува на Македонија и на регионот.

В. Дополнителни прашања

1. Бугарија, Србија и македонските симболи

МКГ, исто така, предлага Бугарија и Србија да преземат чекори за потврда на нивното признавање на македонските симболи. Како услов за пристап во членството на НАТО, ЕУ и останатите меѓународни организации, Бугарија особено треба да демонстрира целосно откажување од каква било претензија, искажана или имплицирана, во врска со македонскиот јазик, народ или држава.

2. Албанија, Бугарија и македонските малцинства

Бугарија и Албанија треба да се консултираат со Високиот комесар за национални малцинства на ОБСЕ за да утврдат дали положбата на македонските малцинства во нивните земји ги задоволува европските стандарди (таквите прашања кои се однесуваат на Грција и на Србија треба да се разгледуваат посебно, надвор од контекстот на овој предлог). Со оглед на тоа што Албанците во Македонија добиваат значителни отстапки според Охридскиот договор, Албанија особено треба да гарантира обезбедување соодветни права за македонското малцинство таму во поглед на образованието, употребата на јазикот и претставници во локалната и централната власт, како и во полицијата.⁷⁹³

IV. ЗАКЛУЧОК

Иако меѓународната употреба на името „Republika Makedonija“ не е онака како што Грција преферира да заврши овој спор, предлогот ги опфаќа главните поплаки на Атина:

- Неговото примарно барање за поврзување на некои специфични карактеристики со името „Republika Makedonija“ се задоволува на два начина:

---

⁷⁹³ Уставните реформи во Албанија не треба да се исклучат. Како што се истакнува во основните принципи на Рамковниот договор, „една модерна демократска држава во природниот тек на својот развој и созревање мора постојано да гарантира дека нејзиниот Устав целосно ги задоволува потребите на сите нејзини граѓани“ - Рамковен договор, став 1.4. Македонските малцинства не треба да поттикнуват насилство за да привлечат внимание на нивните незадоволства во Албанија или на кое било друго место.

* се прифаќа меѓународното име да биде на македонски јазик

* со тоа што краткото име „Makedonija“ да се употребува во ОН и во останати меѓувладини организации;

- Атинските поплаки на културните и историските претензии се опфатени со Парламентарната декларација во ставот 3, од елементот број еден споменат во текстот (кој го опишува билатералниот договор) и во одредбата за образовниот план во ставот 5;

- Нејзината загриженост дека Скопје хипотетички би бил во состојба да ја предизвика грчката употреба на името Македонија е опфатена во ставот 2;

- Нејзината загриженост дека Скопје ќе го искористи Договорот или името за територијални барања, или сопственост, или барања за човекови права на етничките Македонци кои живеат или порано живееле во Грција, е опфатена во забраната во ставот 7;

- Нејзината загриженост дека раздвоеното „Ирско решение“⁷⁹⁴ би ја изложило Грција на изолација и исмевање во меѓународната заедница е опфатено во предлогот, односно, билатералните ноти експлицитно ги признаваат условите на договорот Атина - Скопје. Наместо да ја изложи Грција по ова прашање, Договорот приближува други земји во согласност со Атина до степен на потпишување на легитимноста на грчката употреба на името „Горна Македонија“.

Речиси сите отстапки направени од страна на Скопје ќе бидат унилатерални и нереципрочни. На пример, предлогот не предвидува рецензија на грчките учебници, за етничките македонски топоними во Грција, или пак декларација за македонското наследство или пак етничко македонско малцинство кое Грција не го признава.

Има неколку причини поради кои овој момент е најпогоден за пристап кон Грција по прашањето за името:

- Распоредувањето на НАТО трупите и важната мисија на ОБСЕ во Македонија се доказ дека албанскиот конфликт ја интернационализирал македонската ситуација. Ова ги ограничува опциите кои ѝ се достапни на Атина во нејзиниот спор со Скопје околу името;

- Атина има свои сопствени интереси мисиите во Македонија да успеат. Продолжувањето на конфликтот би можело да ги загрози нејзините инвестиции и да ја изложи на бегалски бранови.⁷⁹⁵ Каков било значителен прилив на Македонци и/или Албанци се заканува повторно да го отвори македонското прашање во Грција и повторно да ја изложи Грција на разгледување на човековите права кои се однесуваат на нејзините малцинства.

⁷⁹⁴ Велика Британија речиси ѝ се обраќа на Ирска како „Република Ирска“ за да ја засили разликата меѓу Даблин и Белфаст, т.е. „Северна Ирска“.

⁷⁹⁵ Свесен за ризиците од бегалски бранови, еден грчки генерал, во август 2001, го поттикна создавањето на „cordon sanitaire“ во Македонија за да ги спречи бегалците да ја преминуваат границата кон Грција (информацијата е од Томислав Ивановски, главен уредник на неделникот *Старт*).

Со тек на времето, името „Македонија“ се почесто се употребува и неговата употреба станува вообичаена.⁷⁹⁶ Тоа би можело да го обесхрабри Скопје да стане понефлексибилно во однос на отстапките. Според тоа, овој момент би бил најпогоден за постигнување договор.

Привремениот договор истекува следната година (истекувањето влегува во сила во 2003, доколку едната страна одлучи да заврши Договорот). И покрај тоа што договорот не мора автоматски да престане да функционира, тој неизбежно ќе го фрли прашањето назад во агендата, давајќи му на Скопје платформа за да го турка понатаму.

Владата на ПАСОК нема потерба да оди на избори сè до април 2004 година. Премиерот Симитис е во подем по последниот партиски конгрес. Кризата во Македонија и нејзиното потенцијално влијание на Грција ѝ дава на владата „покритие“ за да ја смени политиката.

Грција имаше конструктивно барање да дејствува како регионален лидер. Решавањето на спорот околу името би го прикажало грчкото државништво во најдобро светло.

Доколку македонската вознемиреност околу националниот идентитет не се разгледа, Рамковниот договор може сè уште да се „заплеткува“ во моменталните проблеми. А уште поверојатно е дека ќе подлегнува на различните искушенија анализирани во овој извештај. Иако сегашниот предлог за разрешување на спорот со името не е без тешкотии, тие сепак се помали од далеку посериозниот ризик да ѝ се дозволи на Македонија да се тетерави кон насилиството.

Овој предлог не е лек за сè, но сепак ќе ѝ ја обезбеди на Македонија долго посакуваната потврда за идентитет и ќе ѝ даде не само на меѓународната заедница, туку и на македонските умерени сили, значителна моќ да го натераат Скопје на трајна обврзаност кон реформите од Охрид. Изборот на меѓународната заедница е дали ќе се посвети целосно на зачувувањето на Македонија. Токму поради оваа причина, а не поради некаква апстрактна „правда“ или „чесност“, треба да се најде начин да се признае уставното име на Македонија и грчко - македонскиот идентитет. Признавањето на името нема само по себе да гарантира опстанок за Македонија, но доколку продолжи да се употребува анахроната кратенка БЈРМ, или ако се усвои сложеното име, тоа само ќе им помогне на оние надворешни и внатрешни сили кои преферираат конфронтација и поделба. Накратко, еден траен компромис како оној од Охрид не може да се очекува да функционира со провизорно име како што е БЈРМ.

---

⁷⁹⁶ Самиот Рамковен договор го употребува името „Македонија“, а не БЈРМ (Грчкиот став е дека, иако беше воден и посведочен од пратеници од САД и ЕУ, Рамковниот договор е сепак внатрешен документ и затоа не е преседан за употребата на името). Дури и во грчкото новинарство почнува да се употребува името „Македонија“ во неусловена поврзаност со БЈРМ. Види: септемвриско/октомвриско издание на списанието *Odyssey*, стр. 10.

Изборот за Македонија е дали ќе бара сигурност со албанското малцинство во една мултиетничка држава или ќе ризикува ескалација на насилство кое може да го загрози опстанокот на државата. Како размена за одлуката за името, од Македонците ќе се очекува да се посветат целосно на Охридскиот проект за заедничка егзистенција со Албанците во мултиетничка држава. Со други зборови, вистинската етничка сигурност - заштита на македонскиот етнички идентитет наспроти неговите трајни историски предизвици, меѓународната заедница може единствено да го гарантира доколку Македонија вложи добар и искрен напор да изгради една заедничка држава.

Иако сегашниот предлог го потврдува грчкото право да го бара своето македонско наследство на секаков начин освен со одрекување на македонската употреба на името, Грција исто така се соочува со избор. Ќе продолжи ли да тврди дека е недоволно поддржана во меѓународните закони,⁷⁹⁷ и со тоа да ја става во опасност стабилноста на регионот и сопствените пошироки интереси? Или ќе покаже дека е целосно подготвена да ја прифати одговорноста која ѝ ја носи улогата на водечка сила во југоисточна Европа?

Скопје/Брисел,
10 декември 2001.

---

⁷⁹⁷ Види Henkin, стр. 253 и Бадентерова комисија, *Мислење бр. 6* став 5. МКГ консултираше и други еминентни правни експерти кои го поддржаа ставот на Хенкин и Бадентер.

**ОФИЦИЈАЛНИОТ ПРЕДЛОГ ЗА ИМЕТО
НА ПОСРЕДНИКОТ МЕТЈУ НИМИЦ
(9.XI.2005)**

I. Протокол за употреба на името во рамките на ООН

Формално име (алтернативи):

Republika Makedonija/1
Republic of Macedonia/2

Неофицијално (скратено) име (алтернативи):

Republika Makedonija/3,4
Republic of Macedonia/4,5,6
Republika Makedonija - Skopje/7

1. кое ќе се користи од 2006 па сè до 2008 во мултилатерални договори, спогодби, коминикеа, формални резолуции, итн., заедно со следнава фуснота: „За Republika Makedonija исто така со прифатената официјална меѓународна употреба се користи и обраќањето со Republic of Macedonia, а од страна на Грција Republika Makedonija - Skopje“;

2. кое ќе се користи во 2009 и понатаму во мултилатерални договори, спогодби, коминикеа, формални резолуции, итн., заедно со следнава фуснота: „За Republic of Macedonia исто така со прифатената официјална меѓународна употреба се користи и обраќањето со Republika Makedonija, а од страна на Грција Republika Makedonija - Skopje“;

3. Секретаријатот ќе користи Republika Makedonija во рамките на Организацијата на Обединетите нации во текот на 2006 па сè до 2008;

4. Државите - членки и другите страни можат да употребуваат или Republika Makedonija или Republic of Macedonia во обраќањето кон Државата, а Грција може исто така да го користи името Republika Makedonija – Skopje;

5. Секретаријатот ќе користи Republic of Macedonia во рамките на Организацијата на ОН во текот на 2009 и понатаму;

6. Дозволен се и други преводи, на пример Republique Macedoine;

7. Republika Makedonija - Skopje може да се користи од страна на Грција.

15 годишен преглед

Во 2021 Генералниот секретар ќе назначи Специјален претставник, кој ќе се консултира со засегнатите страни, за потоа да им даде препораки на Генералниот секретар и Советот за безбедност за тоа дали ќе се измени Протоколот во врска со предвидената употреба.

Резолуција на Советот за безбедност

Овој протокол ќе го донесе Советот за безбедност, заедно со неколку други одредби прифатливи за страните кои се однесуваат на неисклучивоста, итн.

II. Нацрт на предложената Резолуција на СБ

1. Ќе има упатување на *Резолуциите бр. 817 и 845 (1993)* на Советот за безбедност со кои Државата е примена привремено како „поранешна југословенска Република Македонија“ (во натамошниот текст „Државата“) сè до решавањето на спорот во врска со името на Државата.

2. Тука би следела изјавата дека решавањето на спорот во врска со името на Државата би ги зајакнало мирот и безбедноста во Југоисточна Европа и би ги унапредило подобрите односи меѓу државите - соседи во регионот.

3. Прифаќа дека уставното име на Државата е „Republika Makedonija“ (како што е транслитерирано на латиница).

4. Утврдува дека во целите на официјалната употреба во рамките на Обединетите нации за обраќање на Државата ќе се користи следново:

A. Формално име (алтернативи):

Republika Makedonija/1

Republic of Macedonia/2,6

B. Неофицијално (скратено) име (алтернативи):

Republika Makedonija/3,4

Republic of Macedonia/4,5,6

Republika Makedonija - Skopje/7

1. кое ќе се користи од 2006 па се до 2008 во мултилатерални договори, спогодби, коминикеа, формални резолуции, итн., заедно со следнава фуснота: „За Republika Makedonija исто така со прифатената официјална меѓународна употреба се користи и обраќањето со Republic of Macedonia, а од страна на Грција Republika Makedonija - Skopje“;

2. кое ќе се користи во 2009 и понатаму во мултилатерални договори, спогодби, комуникации, формални резолуции, итн., заедно со следнава фуснота: „За Republic of Macedonia исто така со прифатената официјална меѓународна употреба се користи и обраќањето со Republika Makedonija, а од страна на Грција Republika Makedonija - Skopje“;

3. Секретаријатот ќе користи Republika Makedonija во рамките на Организацијата на Обединетите нации во текот на 2006 па сè до 2008;

4. Државите - членки и другите страни можат да употребуваат или Republika Makedonija или Republic of Macedonia во обраќањето кон Државата, а Грција може исто така да го користи името Republika Makedonija – Skopje;

5. Секретаријатот ќе користи Republic of Macedonia во рамките на Организацијата на ОН во текот на 2009 и понатаму;

6. Дозволен се и други преводи, на пример Republique Macedoine;

7. Republika Makedonija - Skopje може да се користи од страна на Грција.

В. Придавките и другите супсидијарни форми на обраќање ќе бидат во форма која е определена во Прилогот кон оваа резолуција или, во околности кои не се експлицитно предвидени, како што ќе определи Генералниот секретар или негов претставник.

Г. Неколките форми на името на Државата на која се упатува во овој Дел 5 ќе бидат правно еквивалентни.

5.⁷⁹⁸

6. Препорачува другите меѓународни организации, влади и други официјални страни да ја усвојат погоре наведената употреба како официјална употреба, но изјавува дека ниту една држава нема да настојува да изврши несоодветно влијание врз останатите држави за да влијае врз употребата од страна на било која друга меѓународна организација, влада или друга официјална страна.

7. Зема предвид дека „Македонија“ (во оригиналниот текст „Macedonia“) се користи за географска област која опфаќа делови од неколку држави во регионот на Југоисточна Европа, вклучувајќи ги и Државата и Грција, но и не само нив, и дека „Македонија“ (во оригиналниот текст „Macedonia“) е од важност, и долго се поврзува со наследството, историјата и културата на неколку од тие држави.

8. Натаму изјавува дека за ниту една држава или за нејзин официјален составен дел во меѓународната официјална употреба во било кое време (на било кој јазик) нема да се користи само, односно самостојно „Македонија“ (во оригиналниот текст „Macedonia“).

---

⁷⁹⁸ Точката 5 од Предлогот воопшто не можевме да ја пронајдеме!?

9. Натаму изјавува дека ниту една држава нема да тврди дека има исклучиво право врз терминот „Македонија“ или „македонски“ (во оригиналниот текст „Macedonia“ и „Macedonian“) (на било кој јазик) во историска, географска или комерцијална смисла.

10. Ја зема предвид заложбата на Државата и на Грција да ги решаваат сите прашања меѓу нив, врз основа на мирни и соседски односи и во согласност со меѓународните договори и меѓународното право, како и заложбата на Грција да го поддржи безбедносниот и економскиот развој на Државата и да се залага за нејзиното барање да стане членка на постоечките регионални организации, вклучувајќи ја Европската унија и Северноатлантската организација.

11. Изјавува дека оваа резолуција ќе влезе во сила 30 дена од нејзиното донесување, под услов Генералниот секретар, како и националните власти и други организации да преземат разумни мерки за премин кон погоре усвоената употреба и под услов ниту еден минат договор, документ или друга употреба да не се сметаат за неважечки во иднина поради тоа што се применила поинаква употреба пред датумот на влегување на сила на Резолуцијата.

12. Предвидува дека Привремената спогодба од 13 септември 1995 година меѓу Државата и Грција ќе се смета дека е заменета до онаа мерка до која тоа го бара оваа резолуција, за која ќе се смета дека ја решава разликата меѓу страните спомената во членот 5 од истата.

13. Решава во 2021 Генералниот секретар да назначи Специјален претставник, кој ќе се консултира со засегнатите страни и на Генералниот секретар и на Советот за безбедност ќе им даде препораки за тоа дали ќе се измени употребата во однос на името и другите одредби од оваа резолуција.

III. Прилог 1 кон Резолуцијата _____ (2005) на СБ на ООН

Англиска верзија (слично и на други јазици)

Скратено име

Воопштено може да се користи
две алтернативни верзии на имиња
Republika Makedonija*
Republic of Macedonia
Republika Makedonija - Скопје може исто така да се користи од страна на
Грција

Главен град:

Скопје

Формално име:

Може да се користат две алтернативни верзии на имињата:

Republika Makedonija/1 Republic of Macedonia/n

Придавка/националност

Воопштено може да се користат

Две алтернативни верзии на имиња:

на Republika Makedonija

на Republic of Macedonia

на Republika Makedonija - Skorje може исто така да се користи од страна на Грција

Јазик:

Македо:

(во оригиналот стои Macedo-)

---

* Било која од наведените верзии на името може да се користи како опција од страна на корисникот: под услов Секретаријатот да употребува Republika Makedonija во 2006 па сè до 2008 и да употребува Republic of Macedonia понатаму.

1. Republika Makedonija ќе се користи во мултилатерални договори и слично за мултилатерални документи во период од 2006 до 2008, со следнава фуснота: „За Republika Makedonija исто така со прифатената официјална меѓународна употреба се користи и обраќањето со Republic of Macedonia, а од страна на Грција Republika Makedonija - Skorje“.

2. Republic of Macedonia ќе се користи во мултилатерални договори и слично за мултилатерални документи во 2009 и понатаму со следнава фуснота: „За Republic of Macedonia исто така со прифатената официјална меѓународна употреба се користи и обраќањето со Republika Makedonija, а од страна на Грција Republika Makedonija - Skorje“.

**ОФИЦИЈАЛНИОТ ПРЕДЛОГ ЗА ИМЕТО
НА ПОСРЕДНИКОТ МЕТЈУ НИМИЦ
-интегрален основен текст-
(19.II.2008)⁷⁹⁹**

Во продолжение на разговорите, кои се одвиваат во согласност со членот 5 на Билатералната спогодба од 13 септември 1995, последователната обврска за разбирање се содржи во Страните (Првата страна застапувана од амбасадорот Василакис - „Прва страна“ и Втората страна застапувана од амбасадорот Димитров - „Втора страна“) како Предлог за усогласување за прашањето за „името“ и сл.

I - Овие страни ја изразуваат желбата за решавање на разликите во врска со прашањето за „името“ во духот на добрососедските односи и пријателство, имајќи го предвид вишиот интерес за мир и безбедност, како помеѓу двете земји, така и во регионот;

II - Од Генералниот секретар на ООН се бара да ги изложи пред Советот за безбедност заклучоците на овие соговорници и да побара од Советот за безбедност да усвои Резолуција со долунаведената цел во врска со Резолуциите 845 (1993) и 817 (1993):

1. Се признава дека трите административни делови на Првата страна се викаат Источна Македонија, Централна Македонија и Западна Македонија и дека територијата на Првата страна опфаќа дел од историската Македонија;

2. Се признава дека уставното име на Втората страна е Република Македонија и дека територијата на Втората страна опфаќа дел од историската Македонија;

3. Покрај уставното име на Втората страна, името на Втората страна, кое се употребува меѓународно („официјално меѓународно име“), како што се опишува подолу ќе биде: (види во **Анексот 1**);

4. „Официјалното меѓународно име“ ќе го замени „Поранешна Југословенска Република Македонија“, како официјално име на Втората страна во ООН автоматски, веднаш;

5. „Официјалното меѓународно име“ ќе се употребува како име на Втората страна во: а) мултилатералните договори, спогодби и конвенции, б) пасоши и

---

⁷⁹⁹ Извор: *Дневник*, број 3 602 од 22 февруари 2008. Ова е основниот интегрален текст на Предлогот што посредникот Метју Нимиц им го даде на македонскиот и на грчкиот претставник во преговорите за името на средбата одржана во Атина. Предлозите за новото име се содржани во „Анексот 1“ од Предлогот, кој првично не ѝ беше достапен на јавноста.

в) за пристапување и официјална употреба во меѓународни организации;

6. Се предлага „официјалното меѓународно име“ да биде разгледано за употреба во други официјални меѓународни околности и во службена билатерална меѓународна употреба.

Официјалното меѓународно име исто така може да се употребува таму каде што се смета за целисходно во скратени облици (акроним) - во согласност со востановената пракса, која важи во кои било меѓународни организации и доследно со прифатената пракса што се применува генерално од државите, освен од тие што се споменуваат во параграфот 7;

7. Зборот „Македонија“ самиот по себе не ќе треба да се признава како официјално име, типично или атипично, за Втората страна, или како официјално име на која било друга држава;

8. Ниту една од државите сама по себе нема да има ексклузивни права, политички или економски, врз името „Македонија“ или „Македонски“;

9. „Македонија“ и „Македонски“ може да се употребуваат во економска смисла од двете страни и од страна на граѓаните, или организирани групи правно признати од двете страни – но, само според постојната меѓународна легислатива, врз база на договори и пракса што се однесуваат на употребата на географски имиња за економски или слична цел.

III - Секоја страна строго ќе се придржува до условите на Непосредната спогодба од 13 септември 1995, освен до тие што се видоизменети подолу.

IV - Секоја од страните отфрла секакви територијални претензии кон другата страна и нема да поддржува каква било иредентистичка изјава на ниту еден официјален начин и ќе дејствува во правец на обесхрабрување на каков било сличен тврд радикализам - зашто се претпоставува дека ќе дејствуваат за сметка на или во интерес на таа страна.

V - Страните ќе го изразуваат својот предлог за приближување на разговорите до степен на договор, или за заедничка декларација и ќе ја потврдат својата желба за зајакнување мирољубиви и блиски меѓусебни односи, да изразуваат меѓусебна почит на суверенитетот и територијалниот интегритет, културното наследство и да го потврдат својот придонес за тесна соработка за безбедносните прашања и економскиот развој - како и други прашања од заеднички интерес.

VI - Страните ќе го изразат својот предлог да почнат разговори за создавање една заедничка комисија, која ќе испитува и ќе дава сугестии во врска со прашања од културата и образованието - така што ќе доставуваат предлози до Комисијата.

VII - Првата страна ќе ги поддржува барањата на Втората страна под официјалното меѓународно име за прием во заедничките регионални и меѓународни организации, вклучително Европската унија и Северноатлантскиот пакт.

VIII - Втората страна ќе бара од надлежните административни власти да го преиспитаат именувањето на националните аеродроми, имајќи ја предвид вознемиреноста (чувствителноста) на Првата страна.

IX - Втората страна ќе дејствува преку уставните процедури за спроведување на Резолуцијата на Советот за безбедност, која се споменува во горенаведениот параграф 2, за да се обезбеди, според нејзината легислатива, прифаќање на „официјалното меѓународно име“ за службена меѓународна употреба - како што се предвидува со Резолуцијата на Советот за безбедност на ООН.

АНЕКС 1

(APPENDIX A to Proposal of February 19, 2008)

Следниве имиња ги сугерираат можностите за официјалното меѓународно име (заб. Official International Name) – на англиски јазик:

- 1. Constitutional Republic of Macedonia** (Уставна Република Македонија);
- 2. Democratic Republic of Macedonia** (Демократска Република Македонија);
- 3. Independent Republic of Macedonia** (Независна Република Македонија);
- 4. New Republic of Macedonia** (Нова Република Македонија);
- 5. Republic of Upper Macedonia** (Република Горна Македонија).

**ОФИЦИЈАЛНИОТ [ПОСЛЕДЕН] ПРЕДЛОГ ЗА ИМЕТО
НА ПОСРЕДНИКОТ МЕТЈУ НИМИЦ
(26.III.2008)⁸⁰⁰**

Во моето својство како личен дипломат на Генералниот секретар и базирано на разговорите со договорните страни, страни вмешани во спорот, согласно со член 5 од Привремената спогодба од 13 септември 1995 година и Резолуцијата на Советот за безбедност 845 (1993) и 917 (1993), договорните страни да ги испеглаат разликите врз база на „пакет-решение“ направено врз основа на следните елементи:

1. Резолуцијата за прашањето за името да биде отелотворена во Резолуцијата на Советот за безбедност на ОН, согласно следното:

а) домашно име: „Република Македонија“ за домашна употреба, на кирилско писмо;

б) меѓународно име: „Republic of Macedonia (Skopje)“, за меѓународна употреба (англиска верзија);

в) билатерална употреба: меѓународното име препорачано, а за државите кои моментално го употребуваат уставното име, може да продолжат со тоа, но не се бара да го сменат ставот;

г) зборот „Македонија“ самостојно нема да се употребува како официјално име на втората страна или на било која друга држава;

д) зборовите „Македонија“ и „македонски“ може да се наведуваат самостојно (освен во ситуација опишана под точката „г“ во овој документ) и да се употребуваат на неексклузивна основа од првата или втората договорна страна согласно со меѓународна правна и комерцијална практика.

2. Страните ќе преговараат за обврзувачка заедничка обврска против иредентизмот во која било форма од страна на која било од страните, или од која било организација, поддржана од која било од двете страни против другата страна.

3. Страните ќе преговараат за соодветни договори и/или заеднички декларации кои се однесуваат на мирни и блиски односи, почитување на суверенитетот, територијалниот интегритет, безбедноста, економската соработка, договорената употреба на номенклатурата за имињата на местата и другите прашања од заеднички интерес.

---

⁸⁰⁰ Извор: *Утрински весник*, број 2 649 од 28 март 2008 година. Ова е основниот текст на Предлогот што посредникот Метју Нимиц им го даде на македонскиот и на грчкиот претставник во преговорите за името на средбата одржана во Њујорк.

4. Страните ќе преговараат за формирање заедничка комисија за разгледување на прашањата од областа на културата и образованието.

5. Првата страна активно ќе ја поддржува Втората страна во нејзиниот процес за апликација за членство во меѓународните организации, вклучувајќи ги НАТО и ЕУ под меѓународното име.

6. Прашањето на именување на националните аеродроми ќе биде пак разгледано од Втората страна, во поглед на развојот на севкупните добри односи со нејзиниот сосед.

7. Гореспоменатите елементи на сеопфатно разбирање ќе бидат имплементирани со добра волја и веднаш, преку уставни процеси на двете страни и преку Советот за безбедност на ОН и Генералното собрание и неговата имплементација ќе биде олеснета преку продолжен мандат на Генералниот секретар на ОН.

8. Деталите на горенаведеното решавање ќе бидат разработени со добра волја и документирано од страните преку процес на ОН.

**ДЕКЛАРАЦИЈА ОД БУКУРЕШКИОТ САМИТ НА НАТО
(2-4.IV.2008)⁸⁰¹**

Произлезено од шефовите на држави и влади, учесници на средбата на Северно-атлантскиот совет во Букурешт на 3 април 2008 година

1. Ние, шефовите на држави и влади на земјите членки на Северноатлантската алијанса, се сретнавме денес за да ја прошириме нашата алијанса и понатаму да ја зајакнеме нашата способност да се соочиме со постоечките и растечките безбедносни закани во XXI-от век. Ние го разгледавме значајниот прогрес што го направивме во последните години за трансформација на НАТО, сложувајќи се дека ова е процес кој мора да продолжи. Признавајќи ја трајната вредност на трансатлантската врска и на НАТО, како есенцијален форум за безбедносни консултации меѓу Европа и Северна Америка, ние ја потврдивме нашата солидарност, кохезија и посветеност кон заедничката визија и ги споделивме демократските вредности остварени со *Вашингтонската спогодба*. Принципот на безбедносната неделивост на Алијансата е фундаментална. Силна колективна одбрана на нашите населенија, територии и сили е суштинската причина на нашата алијанса и останува наша најважна безбедносна задача. Ние ја повторуваме нашата верба кон целите и принципите на *Повелбата на Обединетите нации*.

2. Денес, ние одлучивме да ги поканиме Албанија и Хрватска да започнат преговори за стапување кон Алијансата. Ние им честитаме на овие земји за ова историско постигнување, здобиено преку години на силна работа и демонстрирање на посветеност кон нашата општа безбедност и заедничките НАТО вредности. Стапувањето на овие нови членки ќе ја зајакне безбедноста на сите во Евроатлантската област, и поблиску ќе нè доведе до нашата цел за Европа, која е целосна, слободна и во мир.

3. Ние се стремиме кон Самитот за 60 годишнината во 2009, кој ќе ја подвлече трајната важност на трансатлантската врска. Ние продолжуваме да ја трансформираме нашата алијанса со нови членки; подобар одговор на безбедносните предизвици, научени преку досегашните искуства; поголеми распоредувачи способности; и нови односи со нашите партнери. Самитот ќе обезбеди можност за натамошно појаснување и зајакнување на визијата на Алијансата за нејзината улога при соочување со развојните предизвици на XXI-от век и одржување на способност за потполно извршување на мисиите, колективно одбранувајќи ја нашата безбедност дома и допринесување кон

---

⁸⁰¹ Преземено од официјалниот веб сајт на НАТО: <http://www.nato.int/docu/pr/2008/p08049e.html>. Превод од англиски - В. Патчев.

стабилност надвор. Согласно, ние бараме Советот во постојана сесија да подготви *Декларација за безбедност на Алијансата*, за да се прифати на Самитот, кој понатаму ќе ја обезбеди оваа мошне важна задача.

4. Во Букурешт беа добредојдени бројни партнери: г. Бан Ки Мун - Генералниот секретар на Обединетите нации и реномирани претставници на други меѓународни организации. Многу од денешните безбедносни предизвици не би биле успешно остварливи доколку НАТО дејствува сам. Соочувањето најдобро може да биде остварено преку широко партнерство со пошироката меѓународна заедница, како дел од навистина искрениот пристап, кој се заснова на заемното чувство за отвореност и кооперација, како и одлучност на сите страни. Ние, работејќи заедно, сме решени да ги промовираме мирот и стабилноста и да се соочиме со глобалните предизвици кои зголемено влијаат врз безбедноста на сите нас.

5. Успехот од овој заеднички напор најмногу зависи од индивидуалната посветеност. Ние даваме признание кон професионализмот и храброста на повеќе од 6 000 мажи и жени од сојузните и други нации, кои се вклучени во мисиите и операциите на НАТО. Ги изразуваме нашите најдлабоки сочувства кон фамилиите и саканите на оние кои загинале или биле повредени во текот на нивните должности. Нивните жртви нема да бидат залудни.

6. Евроатлантската и пошироката меѓународна безбедност тесно е врзана со авганистанската иднина како мирна, демократска држава, која ги почитува човековите права и е слободна од заканата од тероризам. За таа причина, нашата ISAF мисија (International Security Assistance Force - Меѓународна безбедносна помошна сила), со мандат од ОН, којашто моментално брои 40 нации, е наш врвен приоритет. Соработувајќи со Авганистанците, ние имаме направено значаен напредок, но забележуваме дека преостанатите предизвици бараат дополнителен труд. Ниту ние, ниту нашите авганистански партнери ќе дозволат екстремисти и терористи да преземат контрола врз Авганистан, или да ја користат оваа земја како база за терор кој е закана за сите наши луѓе. Со нашите партнери од ISAF и со посветеноста на претседателот Карзаи, ние ќе искажеме став за Авганистан. Овој став ја покажува јасната визија предводена од четири принципи: а) долгорочна цврста и заедничка посветеност; б) поддршка за зголемување на авганистанското водство и одговорност; в) сестран пристап од меѓународната заедница, која ќе ги собере заедно цивилните и воените напори и г) зголемена кооперација и други форми на поддршка, како натамошна демонстрација на нашата решеност за идни дополнителни придонеси. Исто така, го поздравуваме и назначувањето на амбасадорот Каи Еиде - специјалниот претставник на Генералниот секретар на Обединетите нации за Авганистан и раководител на Мисијата на Обединетите нации за помош во Авганистан (UNAMA), кој ќе обезбеди дополнителна

брзина и доследност на обидите на меѓународната заедница. Ја очекуваме претстојната Париска конференција, која ќе го разгледа прогресот и да ги зајакне меѓународните заложби за понатаму да ја имплементира авганистанската целовитост.

7. Нашата посветеност за регионална безбедност и стабилност во Балканот останува непоколеблива. Ја пофалуваме брзата, ефективна и непристрасна изведба од КФОР пред насилството и ги жалиме сите напади врз дадениот мандат на ОН на НАТО, предводен од КФОР и други меѓународни присуства во Косово. Ние потврдуваме дека КФОР ќе остане на Косово врз база на *Резолуцијата 1244* на Советот за безбедност на Обединетите нации (UNSCR), за да обезбеди стабилна и сигурна средина, вклучувајќи и слобода на движење, за сите луѓе на Косово, доколку Советот за безбедност не реши поинаку.

8. Во Косово, НАТО и КФОР ќе продолжат да соработуваат со властите и, имајќи го предвид сопствениот оперативен мандат, КФОР ќе соработува и асистира со ООН, ЕУ и други меѓународни актери, соодветно, да го поддржува развојот на стабилно, демократско, мултиетничко и мирно Косово. Ја поддржуваме акцијата на ОН да осигура почитување на правото и повикување на сите страни да земат потврдни чекори за да спречат и да се оградат од насилство во Косово. НАТО и КФОР ја поздравуваат до сега покажаната справедливост на властите во Косово. Очекуваме континуирана имплементација на нивните определби кон стандардите, посебно оние поврзани со владеењето на правото и грижата за заштита на етничките малцинства и заедници, заштита на историските и религиозните области, како и борбата со криминалот и корупцијата.

9. НАТО стои подготвено да го одигра својот дел во имплементација на безбедносните спогодби. Повикувајќи се на UNSCR 1244, ја нотираме неопходноста од одржување на меѓународно присуство на цело Косово, чии што напори придонесуваат кон слободата на движење и протокот на луѓе и добра, вклучувајќи и гранична контрола. Ги повикуваме сите актери во регионот конструктивно да се вклучат и да избегнат било какви акции и реторики кои би ја нарушиле безбедносната ситуација во Косово или на било кој друг дел во регионот. КФОР ќе продолжи безбедно, од близу, да води дијалог со сите страни.

10. Денешната информативна околина, конкретно во однос на нашите операции во Авганистан и Косово, ја подвлекува потребата за соодветна, навремена, точна и одговорна комуникација со локалните и меѓународни слушатели во однос кон политиките на НАТО и дејствијата во меѓународните операции. Го поздравуваме направениот прогрес во спроведувањето на стратешката комуникациска способност на НАТО, демонстрирано од брзиот раз-

вој на Медискиот центар за операции. Исто така, го поздравуваме пуштањето во етер, за време на Самитот, на новата НАТО ТВ станица на Интернет, која ќе обезбеди редовни вести и видео репортажи, конкретно, од разни региони од Авганистан. Ја нагласуваме нашата посветеност да го поддржиме натамошното подобрување на нашите стратешки комуникации до нашиот Самит во 2009 година.

11. Искуствата во Авганистан и на Балканот демонстрираат дека меѓународната заедница треба да работи заедно поблиску и да превземе разбирлив пристап за успешно да се соочува со безбедносните предизвици на денес и утре. Ефективна имплементација на јасниот пристап бара од сите главни актери кооперација и придонес, вклучувајќи и од невладините организации и релевантни локални тела. Досега, многу е важно за сите главни меѓународни актери да делуваат координирано и да прифатат поширок спектар на цивилни и воени инструменти во согласен напор којшто ги зема предвид нивните респектирани сили и мандати. Овие предлози целат да ја подобрат кохерентната апликација на инструментите за менаџирање со кризи на НАТО и да ја зголемат практичната кооперација на сите нивоа со други актери, што и да е погодно, вклучувајќи и ресурси за поддршка кон стабилизација и реконструкција. Тие се однесуваат на области како што се планирање и извршување на операции; тренинг, едукација и спроведување на кооперативност со надворешни актери. На Советот за постојани сесии му даваме задача да имплементира акционен план, како приоритет, и да го држи под постојано надгледување, имајќи го предвид целиот релевантен развој, како и научените лекции.

12. Ја поздравуваме кооперацијата меѓу Обединетите нации и НАТО, која трае повеќе од декада, во одржување на меѓународниот мир и безбедност. Развивме оперативна соработка во зачувување на мирот преку мандатните операции доверени од ОН кон НАТО во Балканот и Авганистан. Овие заеднички искуства ја демонстрираа вредноста на ефективна и брза координација меѓу двете организации. Натамошната соработка значително ќе придонесе за соочување со пречките и предизвиците за кои на меѓународната заедница ѝ е јавено да одговори. НАТО ја зајакнува вербата во целите и принципите на *Повелбата на Обединетите нации*, вклучувајќи ја практиката за инхерентното право на индивидуалната или колективна самоодбрана, признаена со член 51 од *Повелбата на ОН*, подвлечено во *Вашигтонската спогодба*. Примарната одговорност за одржување на меѓународниот мир и безбедност лежи во Советот за безбедност на Обединетите нации.

13. НАТО, исто така, ја игра својата улога во придонесување кон имплементацијата од страна на нациите од UNHCR 1371 и, поврзано со борбата на UNHCR, ја дава својата поддршка кон забраната за развој на оружја за масов-

но уништување преку вклучување во имплементација од страна на нациите од UNHCR 1540.

14. Релациите НАТО - ЕУ покриваат широк дијаметар на точки од заеднички интерес, кои се однесуваат на безбедност, одбрана и менаџмент со кризи, вклучувајќи ја борбата против тероризмот, развојот на кохерентни и заемно поддржувачки воени способности и граѓанско итно планирање. Нашата успешна соработка во Западниот Балкан, заедно со ЕУ операцијата АЛТЕА преку *Договорите Берлин плус*, придонесува за мир и безбедност во регионот. Во светлото на заедничките вредности и стратегиски интереси, НАТО и ЕУ работат рамо до рамо во клучни операции со менаџирање на кризи и ќе продолжат со таквата соработка. Ја признаваме вредноста дека посилна и поспособна европска одбрана носи способност за соочување со заедничките предизвици со кои НАТО и ЕУ се соочуваат. Според тоа, ние ги поддржуваме заедничките обиди до крај. Успехот во овие и идни кооперативни напори бара дополнителна посветеност за да ги осигура ефективните методи на заедничко работење. Во тој контекст, ние сме одлучни да го подобриме стратегиското партнерство меѓу НАТО и ЕУ, како што е договорено од страна на нашите организации, за да постигнеме поблиска соработка и поголема ефикасност и да избегнеме непотребно удвојување во духот на транспарентноста, како и почитување на автономијата на двете организации. Посилна ЕУ, понатаму, ќе придонесе за наша општа безбедност.

15. Најстрого ги осудуваме актите на тероризам во сите форми, без оглед на нивната мотивација или манифестирање. Нашите нации ќе останат одлучни да се борат против ова бедно зло, индивидуално и колективно, сè додека е неопходно и во согласност со меѓународното право и принципите на ОН. Терористите употребуваат разновидни конвенционални оружја и тактики, вклучувајќи асиметрични тактики, со можност да најдат начин за употреба на оружја за масовно уништување (заб. ОМУ) за да се заканат на меѓународниот мир и безбедност. Препишуваме голема важност кон заштитата на нашите популации, територии, инфраструктура и сили против последиците од терористички напади. Ќе продолжиме да развиваме и придонесуваме кон политики за спречување и спротиставување на пристапот и употребата на ОМУ од страна на терористи. Исто така, ќе продолжиме со поддршка на работење на програмата за развој на напредни способности за одбрана од терористички напади, вклучувајќи го и континуираното развивање на нови технологии. Остануваме доследни кон зајакнување на способноста на Алијансата да споделува информации и разузнавачки информации за тероризам, посебно во поглед на поддршка на операциите на НАТО. Нашата алијанса дава есенцијална трансатлантска димензија кон одговорот против тероризмот и нашите нации ќе продолжат да придонесуваат кон целосната имплементација на UNHCR 1373 во согласност со UNHCR, поточно UNHCR 1540, и кон поши-

роките напори на меѓународната заедница во овој поглед. Соодветен дијалог и кооперација со други меѓународни организации и нашите пријатели е неопходен и добредојдени се сите напори кон ревитализирање на имплементацијата на *Акциониот план за партнерство против тероризмот*. Ја повторуваме нашата посветеност кон активното операционално настојување, нашите поморски операции во Медитеранот, да продолжуваат да даваат значаен придонес во борбата против тероризмот.

16. Остануваме длабоко загрижени од продолжувањето на насилството и громоморствата во Дарфур и ги повикуваме сите страни да престанат со непријателствата. НАТО останува подготвен, следејќи ги консултациите по однос на договорот на ОН и Афричката унија (АУ), да ги поддржува нивните обиди за зачувување на мирот во регионот. По барање на АУ, НАТО се согласи да ги снабди со поддршка мисиите на АУ во Сомалија и ние сме подготвени да размислиме за натамошни потреби за поддршка кон оваа мисија. Како пример за нашиот пристап на разбирање, ги поздравуваме директното соработување меѓу НАТО и АУ, демонстрирано преку нашата неодамнешна решителна поддршка на АУ мисијата во Судан и нашата сегашна поддршка на Африканските сигурносни сили. НАТО ја поздравува мисијата на Европската унија EUFOR - Чад/ Централно-Африканска Република, во нејзините операции и придонесот на ЕУ за стабилност и безбедност во регионот.

17. Ја повторуваме посветеноста на Алијансата за поддршка на Владата и народот на Ирак и асистирањето во развојот на Ирачките безбедносни сили. Реагиравме позитивно на барањето на премиерот Ал Малики за проширување на тренинг мисиите на НАТО во Ирак (NTM 1) во 2009 година. Исто така, сметајќи го за услужно барањето на Ирачката влада да ги зголеми мисиите на NTM 1 во областите, како на пример, морнарицата и воздухопловството, полицискиот тренинг, гранична безбедност, борбата против тероризмот, реформи во одбраната, изградба на одбранбени институции и одговорноста за малите и лесни оружја, NTM 1 продолжува да дава значаен придонес кон меѓународните напори за обука и опремување на Ирачките безбедносни сили, така што, до сега, има обучено преку 10 000 од овие сили. Дополнувајќи ги овие напори, НАТО исто така одобри предлози за рамковно структурирана кооперација за да ги развие долгорочните односи на НАТО со Ирак и да продолжи да ги развива ирачките способности за справување со општите предизвици и закани.

18. Постојниот процес за проширување на НАТО беше историски успех кон растечката стабилност и соработка, приближувајќи нè кон нашата заедничка цел за заедничка и слободна Европа, обединета во мир, демократија и општи вредности. Вратата на НАТО ќе остане отворена за европските демократии желни и способни да ги преземат одговорностите и должностите за членство, во сог-

ласност со член 10 од *Вашингтонската спогодба*. Повторуваме дека одлуките за проширување на НАТО се самостојни.

19. Нашата покана кон Албанија и Хрватска да отпочнат преговори за пристапување кон нашата алијанса, го запишува почетокот на новото поглавје за Западниот Балкан и го покажува патот, напред кон иднината, каде што стабилен регион е целосно интегриран во Евроатлантските институции и е способен да направи голем придонес кон меѓународната безбедност.

20. Ја препознаваме макотрпната работа и посветеноста покажана од страна на Поранешната Југословенска Република Македонија⁸⁰² кон НАТО и им оддаваме пофалби за нивните напори за изградба на мулти-етничко општество. Во рамките на ОН, многу актери работеа силно да го разрешат спорот со името, но Алијансата со жаење забележува дека овие разговори не дадоа успешен исход. Според тоа, се согласивме дека покана за Поранешната Југословенска Република Македонија ќе биде дадена веднаш штом ќе биде изнајдено и постигнато прифатливо решение кон спорот со името. Ги охрабруваме преговорите да продолжат без застој и очекуваме да завршат што поскоро.⁸⁰³

21. Прифаќањето на Албанија и Хрватска ќе ја зголеми способноста на Алијансата да се соочи со предизвиците од денес и утре. Овие земји демонстрираа цврста посветеност кон базичните принципи изразени преку Вашингтонската спогодба, како и нивната способност и подготвеност да ја заштитат слободата и нашите заеднички вредности преку придонесување кон колективната безбедност и целосен опсег на мисии на Алијансата.

22. Ќе започнеме со преговори веднаш, со целење кон потпишување на *Протоколите за пристапување* кон крајот на јули 2008 година и завршување на ратификациониот процес без одложување. Во текот на овој период на пристапување, НАТО ќе ги вклучи поканетите земји во активности на Алијансата во најголем можен опсег и ќе продолжи да дава поддршка и помош, вклучувајќи го и *Акциониот план за членство* (Membership Action Plan - MAP). Се надеваме дека ќе ги добиеме агендите за реформи од поканетите земји, врз основа на кои ќе се очекува натамошен прогрес, а потоа пристапница, со цел да се зголеми нивниот придонес кон Алијансата.

23. НАТО ги поздравува Евроатлантските аспирации на Украина и Грузија за членство во НАТО. Обете нации направија вредни придонеси кон операциите на Алијансата. Ги поздравуваме демократските реформи во Украина и

---

⁸⁰² Турција ја признава Република Македонија под нејзиното уставно име.

⁸⁰³ Болдираниот текст е на редакторите, бидејќи само оваа точка се однесува на Р. Македонија.

Грузија и се надеваме на слободни и фер парламентарни избори во Грузија во мај. *Акциониот план за членство* е следен чекор за Украина и Грузија кон нивниот директен пат за членство. Денес ние појаснуваме дека ги поддржуваме апликациите за членство на овие две земји. Според тоа, ќе започнеме период на интензивни средби на високо политичко ниво со двете земји за да ги испратиме прашањата за нивните *МАР апликации* каде што припаѓаат. Побаравме од министрите за надворешни работи да направат проценка за прогресот до средбата во декември 2008 година. Министрите за надворешни работи имаат авторитет да одлучат за *МАР апликациите* на Украина и на Грузија.

24. Остануваме доследни кон стратегиски важниот регион на Балканот, каде што Евроатлантската интеграција, базирана на демократски вредности и регионална кооперација, останува неопходна за одржување на мирот и стабилноста. Го поздравуваме прогресот од Самитот во Рига до денес, во развој на соработката со Босна и Херцеговина, Црна Гора и Србија. Ги охрабруваме секоја од овие три земји во најцелосен можен опсег да ги искористи можностите за дијалог, реформи и соработка понудена од Евроатлантското партнерство, а воедно го назначивме Советот за постојани сесии да го следи развојот на овие односи со секој од овие партнери.

25. Ги поздравуваме одлуките на Босна и Херцеговина и на Црна Гора за развој на *Индивидуален акционен план за партнерство* (Individual Partnership Action Plan - IPAP) со НАТО. Гледаме со надеж на овие амбициозни и важни акциони планови кои ќе ги продлабочат Евроатлантските аспирации на овие земји и гарантираме со нашето асистирање кон нивните респектабилни обиди за реформи кон оваа цел. За да помогнеме за унапредување и водење на овие обиди, ние одлучивме да ги поканиме Босна и Херцеговина и Црна Гора да започнат интензивни дијалози на целосно политичко, воено, финансиско и безбедносно ниво, во однос на нивните аспирации за членство, без никакви предрасуди кон секаква можна одлука на Алијансата.

26. Стоиме подготвени за развој на амбициозни и важни односи со Србија, спроведувајќи го во целост нејзиното членство во Партнерството за мир, со поглед кон создавање на поголем прогрес кон интеграцијата на Србија во Евроатлантската заедница. Ја потврдуваме нашата желба да ги продлабочиме нашите соработувања со Србија, поконкретно околу IPAP и ќе ја разгледаме можноста за интензивен дијалог по желба на Србија.

27. Очекуваме Србија и Босна и Херцеговина целосно да соработуваат со Меѓународниот суд за злосторства за поранешна Југославија и поблиску ќе ги надгледуваме нивните напори во овој поглед.

28. Се навраќаме дека партнерството НАТО - Русија беше зачнато како стратешки елемент за унапредување на безбедноста во Евроатлантската област, базирано врз цврсти принципи, вредности и заложби, вклучувајќи демократија, граѓански права и политички плурализам. Гледајќи наназад во историјата, пред повеќе од една декада, ние развивме политички дијалог и конкретни проекти во широк дomet на меѓународно сигурносни теми каде што имаме заеднички цели и интереси. Бевме загрижени за неодамнешните руски изјави и акции за клучни безбедносни теми од заедничка грижа, како на пример *Спогодбата за конвенционалните вооружени сили во Европа* (CFE), ние сме подготвени да продолжиме да работиме со Русија како еднакви партнери во области од заедничка грижа, како што е предвидено во *Римската декларација* и *Основачкиот акт*. Треба да продолжиме со заедничките напори во борбата против тероризмот и во областа за забрана на развојот и снабдување со ОМУ. И укажуваме на Русија да пристапи кон важни активни кооперативни понуди кои се со продолжен рок. Веруваме дека билатералните дискусии САД - Русија за ракетната одбрана и CFE, меѓу другото, можат да направат значаен придонес на ова поле. Веруваме дека потенцијалот на Советот на НАТО и Русија не е целосно реализиран и останува подготвен да ги идентификува и пронајде можностите за здружени акции на 27, навраќајќи се на принципот на независност при создавање и креирање на одлуки од страна на НАТО или Русија. И потврдуваме на Русија дека отворената политика на НАТО, како претходно, така и во иднина, обидите за ракетна одбрана на НАТО се со намера подобро да се соочи со безбедносните предизвици кои сите ние ги среќаваме, и да потврдиме дека, далеку од претставата за опасност по нашите односи, тие нудат можност да ги задлабочиме нивоата на соработка и стабилност.

29. Го забележуваме руското ратификување на *Договорот на Партнерството за мир за статус на силите* и се надеваме дека ќе прозведе натамошна практична соработка. Ја цениме руската подготвеност да ја поддржи ISAF мисијата на НАТО во Авганистан со употреба на транзит преку руска територија. Ќе ја поздравиме продлабочената соработка меѓу НАТО и Русија со поддршка и од Владата на Авганистан, и се надеваме за доизградба на веќе цврстите обуки за авганистански и централно-азиски офицери против наркотици. Нашата продолжена соработка под нашата Кооперативна авиоиницијатива и руската поддршка кон операцијата Активен напор во медитеранот, придонесуваат кон нашата заедничка борба против тероризмот. Исто така, ја поздравуваме нашата соработка на внатрешната воена оперативност, ракетно одбранбени вежби, потрага и спасување на море и граѓанско планирање во итни случаи.

30. Потврдуваме дека политиката на НАТО за зголемување на партнерството, дијалогот и соработката е важен дел од целите и задачите на Алијанса-

та. Партнерството на Алијансата ширум светот има трајна вредност, која придонесува за стабилност и безбедност во Евроатлантските региони и пошироко. Имајќи го ова на ум, ние го поздравуваме прогресот направен од Самитот во Рига и зацврстувањето на политиката на партнерство и соработка на НАТО, како и потврдата за нашата заложба да се преземат натамошни чекори во овој правец.

31. Високо ги вреднуваме придонесите што нашите партнери ги прават кон НАТО мисиите и операциите. 17 нации надвор од Алијансата придонесуваат со воени сили за нашите операции и мисии и многу други обезбедуваат различни форми на помош. Ќе продолжиме да ја потхрануваме промоцијата за поголема надворешна оперативност меѓу нашите сили и оние од партнерските нации за да се зголеми понатамошното разменување на информации и консултации со нациите кои придонесуваат со НАТО операциите, да се понуди на партнерските земји совет од НАТО и асистирање во врска со одбранбени и безбедносни аспекти на реформите.

32. Ги поздравуваме нашите Евроатлантски партнери на Самитот во Букурешт и ја потврдуваме трајната вредносна Евроатлантскиот совет за партнерство (ЕАРС) и програмата Партнерство за мир (PfP). Го поздравуваме враќањето на Малта во PfP и се надеваме во неговото активно спроведување во ЕАРС. Го поздравуваме зајакнувањето на политичкиот дијалог преку ЕАРС безбедносниот форум. Ќе дадеме приоритет на неколку нови практични иницијативи, кои вклучуваат градење на интегритет во одбранбени институции и важна улога на жените во решавањето на конфликти предвидено со UNHCR 1325. Го вреднуваме успехот на Центарот на Евроатлантската координација со одговор на кризи, во последните 10 години во координација со НАТО, и придонесите за олеснување во кризи на партнерските земји. Ќе продолжиме со целосната употреба на НАТО/PfP фондовите и нивната употреба од страна на партнерските земји. Ги поздравуваме и ќе продолжиме да ги поддржуваме напорите на сите заинтересирани партнери во Евроатлантската област во програмите за поддржување на одбраната и граничните реформи, вклучувајќи го и IPAR. Навраќајќи се на одлуките од Самитот во Истанбул, ние сме обврзани да ги поддржиме нашите партнери во стратегиски важните региони во Кавказот и Централна Азија, вклучувајќи ги преку припремите за врски со овој регион и преку продолжување на дијалогот со нашите Централно азиски пријатели во Авганистан. Го цениме значајниот придонес од ЕАРС партнерите кон операциите на Алијансата и гледаме со надеж да соработуваме со нив за да ги сретнеме предизвиците во XXI-от век.

33. Со задоволство го забележуваме важниот прогрес постигнат во рамките на нашиот Медитерански дијалог меѓу самитите во Истанбул и Рига. Политичките консултации со партнерите од Медитеранскиот дијалог добија во

фреквентност и цврстина, а средбите одржани меѓу нашите министри за надворешни работи и нивните седум партнери од Дијалогот, минатиот декември, придонесоа кон продлабочување на нашето партнерство. Во тој контекст, планираме да го следиме овој моментум преку продлабочување на нашите претходни подготовки, на волонтерска основа, во регионот. Нашата практична соработка порасна во неколку области, а со тоа се создадени нови можности, особено за обука и едукација. Го поздравуваме прогресот направен во имплементациските активности на Иницијативата за тренинг и соработка на НАТО, во духот на заедништво и во погледот на отворање на Регионалниот центар за соработка на НАТО во Колеџот за одбрана на НАТО, кадешто беа успешно спроведени два пилот курсеви. Ги охрабруваме нашите партнери од Медитеранскиот дијалог да работат со нас за да ја развиеме оваа иницијатива понатаму. Заклучокот од Индивидуалните програми за соработка (ICP) со Египет и Израел, ќе го помогне спроведувањето на долгорочната, структурна и ефективна соработка со овие земји. Ги охрабруваме другите наши партнери од Медитеранскиот дијалог да развијат сопствен ICP во блиска иднина. Ја поздравуваме имплементацијата на првиот проект фонд на Медитеранскиот Дијалог кој ќе му асистира на Јордан со располагање на неексплодирана артилерија и муниција, како и лансирање на физибилити студијата за проект-фондот, за да се асистира на Мавританија со достава на муниција. Им се благодариме на нашите партнери од Медитеранскиот дијалог за нивните разновидни придонеси за нашите операции и мисии.

34. Го поздравуваме одговорот на четирите земји од Заливскиот регион кон нашето барање за соработка во рамките на Истанбулската иницијатива за соработка (ICI) и ги охрабруваме другите земји од регионот да ја прифатат таа понуда. Кон крајот на тоа, планираме да развиеме наши претходни подготовки, на доброволна основа, со овој регион. Задоволни сме да го видиме нивниот зголемен интерес и учество во НАТО обуките и едукативните активности и стоиме подготвени да ја зголемиме нашата соработка во ова и друго поле. Го поздравуваме прогресот направен во имплементациските активности на Иницијативата за тренинг и соработка на НАТО, во духот на заедништвото и во поглед на пуштање на Регионалниот курс за соработка на НАТО во Колеџот за одбрана на НАТО, кадешто беа успешно спроведени два пилот курсеви. Ги охрабруваме нашите партнери од ICI да работат со нас за развој на оваа иницијатива. Ги охрабруваме нашите партнери од ICI да развијат ICP гледајќи да ја структурираат нашата соработка подобро. Многу ја цениме поддршката дадена од нашите партнери од ICI кон мисиите и операциите на Алијансата.

35. Алијансата своето проширување и односите со другите партнери ширум светот високо ги вреднува. Нашите цели во овие односи, вклучуваат поддршка за операции, безбедносна соработка и зголемено општо разбирање

за напредни заеднички безбедносни интереси и демократски вредности. Имаме направено значаен прогрес во изградба на политички дијалог и развој на Индивидуални едноставни пакети на соработка со мноштво од овие земји. Ние особено го поздравуваме значајниот придонес од Австралија, Јапонија, Нов Зеланд и Сингапур кон предводните напори на НАТО во Авганистан. Исто така, ги поздравуваме вредните придонеси од Република Кореја кон напорите кои го поддржуваат НАТО во мисијата во Авганистан. Признавајќи дека секоја од овие земји посакува да бара еден единствен степен на релации со НАТО и дека секоја од овие земји може да бара дијалог и соработка со НАТО, ние ја потврдуваме нашата волја за натамошен развој во тој правец и отвореност кон нови, индивидуални односи, во согласност со одобреноста на Северноатлантскиот совет, како и во чекор кој ги почитува заемните интереси при спроведувањето на истото.

36. Го потврдуваме континуираното значење на регионот на Црното Море за Евроатлантската безбедност. Во овој поглед, го поздравуваме прогресот во консолидирање на регионалното заедништво, преку ефективна употреба на постоечките иницијативи и механизми. Алијансата ќе продолжи да ги поддржува, како што е соодветно, овие напори раководени од регионалните приоритети базирани врз транспарентност, комплементарност и инклузивност, сè со цел да се развие дијалог и соработка меѓу државите од Црното Море и Алијансата.

37. Производството на балистички ракети претставува зголемена опасност за силите, територијата и популацијата на Алијансата. Ракетната одбрана формира дел од поширок одговор за спротиставување на оваа закана. Според тоа, ние гледаме значаен придонес во заштитата на Сојузниците од балистички ракети со голем дomet преку снабдување, според планираното, и распоредување на ракетни одбрамбени инсталации во европските бази на САД. Истражуваме начини за да ја поврземе оваа способност со сегашните напори за ракетна одбрана на НАТО како начин за обезбедување дека ова ќе биде интегрален дел од било која идна поширока ракетно одбранбена архитектура на НАТО. Имајќи го предвид принципот на неделивоста на безбедноста на Алијансата, како и солидарноста на НАТО, ние му наложуваме на Советот на постојани сесии да развие опции за исцрпна одбранбена ракетна архитектура за да ја прошири својата покриеност на целата територија и популација на Алијансата која што не е покриена од системот на САД, а ќе се разгледа на Самитот во 2009 година, со што ќе се информираат преку идни политички одлуки.

38. Исто така, наредуваме веќе да се работи на зацврстување на соработката за ракетна одбрана меѓу НАТО и Русија. Обврзани сме на максимална транспарентност и реципрочна изградба на доверба за ублажување на сите грижи. Ја охрабруваме Руската Федерација да ги искористи предлозите за со-

работка за ракетна одбрана на САД и сме подготвени да го истражime потенцијалот за поврзување на одбранбените ракетни системи на САД, НАТО и Русија во соодветно време.

39. Потврдуваме дека контролата на вооружувањето, разоружувањето и забраната за прекумерно производство ќе продолжи да биде значаен носител на мир, безбедност и стабилност и, во тој поглед, да се спречи ширењето на оружје за масовно уништување и нивните начини на транспорт. Забележуваме, на записникот подготвен за нас, по однос на растечкиот профил на НАТО на ова поле. Како дел од поширокиот одговор кон безбедносните точки, НАТО треба да продолжи да придонесува кон меѓународните напори на ова поле на контрола на вооружувањето, разоружувањето и прекумерното производство и бараме од Советот на постојани сесии да ги држи овие точки под постојан надзор.

40. Алијансата ги намали своите конвенционални сили од нивоата на Студената војна и ги намали нуклеарните оружја назначени од НАТО за преку 90%. Сојузниците, исто така, ги намалија своите нуклеарни арсенали. Франција ги намали типовите на своите нуклеарни системи до два, бројот на својот преносен нуклеарен потенцијал за повеќе од половина и објави дека ќе го намалува бројот на своите нуклеарни боеви глави до помалку од 300, со никои други оружја освен оние кои се оперативни. Обединетото Кралство го намали својот нуклеарен потенцијал до еден нуклеарен систем и ја намали експлозивната моќ на своите нуклеарни залихи до 75%, а својот број на оперативно расположливи нуклеарни боеви глави за помалку од 160. САД ги намалија своите залихи на нуклеарно оружје до помалку од 25% од својата големина и бројност од Студената војна, и ги намалија тактичките нуклеарни оружја определени на НАТО приближно до 90%.

41. Остануваме длабоко загрижени за ризиците од прекумерното производство на иранските нуклеарни и ракетни програми. Го повикуваме Иран целосно да се согласи со *Резолуциите 1696, 1737, 1747 и 1803* на UNSCR. Исто така, длабоко сме загрижени и за зголемените активности на Демократска Народна Република Кореја и ја повикуваме целосно да се согласи со *UNSCR 1718*. Сојузниците ја зајакнуваат нивната поддршка за постоечките мултилатерални договори за забрана за прекумерно производство, како што е *Спогодбата за забрана на зголемување на нуклеарното оружје* и повикуваат на универзална согласност со Спогодбата, како и универзално придржување кон *Дополнителниот протокол од безбедносниот договор* на Меѓународната агенција за атомска енергија (IAEA) и целосна согласност со *Резолуцијата 1540* од UNSCR. Сојузниците се согласуваат да ги удвојат своите напори за целосно имплементирање на договорите за забрана за прекумерно производство и согласно со оние на UNSCR кон кои сојузниците ја потврдуваат нивната поддршка и кон кои се обврзани.

42. Целосно ја потпишуваме изјавата на Северноатлантскиот совет од 28 март 2008 година и ја потврдуваме посветеноста на Алијансата кон Мировниот режим СФЕ, очекувано според позицијата на Алијансата утврдена во параграф 42 од *Декларацијата на Самитот во Рига* во 2006 година и финалната изјава од Сојузниците на одличната Конференција на СФЕ во Виена, како и изјавите на Алијансата кои се однесуваат на неодамнешниот развој. Од највисоко значење ја ставаме СФЕ-спогодбата со сите нејзини елементи, подвлекувајќи ја стратешката важност на Спогодбата, вклучувајќи го и страничниот режим како камен темелник на Евроатлантската безбедност. Длабоко сме загрижени што Руската Федерација продолжи со нејзините унилатерални „суспензии“ на легалните обврски под СФЕ-спогодбата. Оваа акција не придонесува кон нашата општа цел во зачувување на долгорочната успешност на СФЕ режимот и ја убедуваме Руската Федерација да продолжи со неговата имплементација. Досегашната ситуација, каде што СФЕ сојузниците на НАТО ја имплементираа Спогодбата, додека Русија не - не може да трае вечно. Понудивме низа конструктивни предлози кои гледаат напред кон паралелите за акција врз клучни точки, вклучувајќи ги чекорите од Сојузниците на НАТО при ратификација на адаптираната СФЕ спогодба и на Руската Федерација за одличната посветеност поврзана со Грузија и Република Молдавија. Веруваме дека овие предлози ги огласуваат сите грижи нотирани од Русија. Ги охрабруваме руските власти да работат кооперативно со нас и со другите државни страни опфатени во СФЕ, за да постигнеме договор врз база на паралелен акционен пакет, со што ќе заедно ќе можеме да ги зачуваме бенефитите на овој значаен режим.

43. Загрижени сме од присуството на регионални конфликти во Јужниот Кавказ и Република Молдавија. Нашите нации го поддржуваат територијалниот интегритет, независноста и суверенитетот на Ерменија, Азербејџан, Грузија и Република Молдавија. Ќе продолжиме да ги поддржуваме напорите кон мирно разрешување на овие регионални конфликти, имајќи ги предвид овие принципи.

44. Веќе направивме многу за да ги трансформираме нашите сили и способности во рамниште на политичките цели, поконкретно на приоритетите изложени во исцрпниот *Политички водич* и во нашите *Операциски искуства*. Ќе продолжиме со овој процес за да се осигуриме дека Алијансата ќе остане способна да се соочи со сопствените операциски заложби и да ги извршува своите мисии целосно. Нашите операции ја засветлуваат потребата да се развијат модерни, мобилни, флексибилни и одржливи сили. Овие сили мора да бидат способни да спроведат, по одлука на Советот, колективна одбрана и одговор на кризи на и надвор од територијата на Алијансата, на својата периферија и стратегиска дистанца - со мала, или без, поддршка на нацијата-домаќин. Исто така, ќе се осигуриме дека го имаме вистинскиот вид на

способности да се пресретнеме со растечките безбедносни предизвици во XXI-от век, а за да го сториме тоа, ќе се трансформираме, адаптираме и реформираме според потребите.

45. Трансформацијата е континуиран процес и бара констатно и активно внимание. Според тоа, ние ги поддржуваме напорите на нашите министри за одбрана за надгледување на менаџирањето на одбранбените аспекти на трансформацијата, за да осигураат НАТО да остане ефикасно и ефективно, посебно во поглед на идните напори во следниве области:

- мора да се осигураме дека ги имаме силите потребни за нашите операции и други обврски. Во таа насока, ќе продолжиме со напорите за да можеме да распоредиме и да одржиме повеќе сили. Обврзани сме да ги поддржиме Силите за брз Одговор на НАТО преку обезбедување на неопходните сили и преку подобрување на достапноста на операционалните и стратегиски резервни сили за нашите операции. Ќе бараме поголема домашна поддршка за нашите операции, вклучувајќи и подобрен јавен дипломатски напор;

- ќе продолжиме да ги развиваме способностите потребни за извршување на целосниот опсег на нашите мисии и да ги искорениме специфичните недостатоци. Главно, ќе работиме за подобрување на стратешко подигнување и внатрешна аеромобилност, посебно хеликоптери способни за мисии и ги поздравуваме националните иницијативи во поддршка на оваа дејност, како и можноста за мултинационална логистика. Ќе ја зајакнеме информациската супериорност преку мрежно поврзани способности, вклучувајќи интегрирана воздушна команда и контролен систем; зголемена поморска ситуациона претпазливост и времена достава на Копенската надгледувачка способност на Алијансата. Ќе продолжиме да ја зголемуваме способноста за внатрешна оперативност на нашите специјални сили. Потпомогнати од процесот за одбранбено планирање, ќе ги зголемиме нашите напори за развој и работа врз вистинските можности и сили, со најголемата практична внатрешна оперативност и стандардизација. Ова ќе биде проширено со подобрување на трансатлантската индустриска одбранбена соработка;

- обврзани сме да развиваме политики и можности да се справиме со растечките предизвици и закани. Ова го вклучува развојот на разумна политика за спречување на прекумерното производство на ОМУ и одбрана од хемиска, биолошка, радиолошка и нуклеарна закана;

- се стремиме кон адаптацијата и реформата на структурите и процесите во Алијансата. Во овој контекст го разгледуваме мирновременото воспоставување на Командната структура на НАТО - како линеарна, поефективна и ефикасна и реформирање на процесот на одбранбено планирање, со цел да се промовира времена испорака на способностите согледани од исцрпното политичко водство.

46. Трансформацијата не е можна без доволни, правилни приоритетни ресурси. Обврзани сме да продолжиме да ги доставуваме, индивидуално и колективно, ресурсите потребни за нашата алијанса да може да ги извршува задачите кои се бараат од неа. Според тоа, ги охрабруваме нациите чии одбранбени трошоци опаѓаат, да го запрат тоа опаѓање и да се насочат кон зголемување на одбранбено трошење во вистински услови.

47. НАТО останува обврзан за зајакнување на клучните информациски системи на Алијансата од сајбер напади. Од неодамна присвоивме начела за сајбер-одбрана и развивме објекти и власти за да ја извршат. Нашата политика за сајбер одбрана ја нагласува потребата на НАТО и нациите да ги зачуваат клучните информациски системи во согласност со нивните респективни одговорности, споделување на најдобрите практики и обезбедување на способност за асистирање на сојузничките нации, доколку е побарано, за спротиставување на сајбер нападот. Се надеваме да продолжиме со развојот на сајбер одбрамбените способности на НАТО и зајакнување на врските меѓу НАТО и националните власти.

48. Истакнавме еден извештај: „Улогата на НАТО во енергетската безбедност“, подготвен како одговор од задачите од Самитот во Рига. Сојузниците ги идентификуваа принципите, кои ќе го совладаат пристапот на НАТО на ова поле, и ги подвлекоа опциите и препораките за натамошни активности. Врз основа на овие принципи, НАТО ќе делува во следниве полиња: информациско и разузнавачко спојување и споделување; проектирање стабилност; креирање на меѓународна и регионална соработка; поддршка на менаџмент на опседености; и поддржување на заштита на критична енергетска инфраструктура. Алијансата ќе продолжи да се консултира на најтешките ризици на полето на енергетската безбедност. Ќе обезбедиме настојувањата на НАТО да вложат вредност и да се целосно координирани и вгнездени внатре во оние од меѓународната заедница, кои содржат бројни организации специјализирани во енергетската безбедност. Ѓо задолживме Советот на постојани сесии да подготви сеестран записник за постигнатиот прогрес во областа на енергетската безбедност за наше известување на самитот во 2009 година.

49. Барањата врз нашата алијанса пораснаа во комплексност последните 20 години, како што безбедносната средина се промени и обата погледи на нашите мисии и операции и нашето членство се проширија. Ова бара континуирано адаптирање и реформи во Генералштабот на НАТО структурите и процесите. Нотираме на прогресот кој беше направен на ова поле, како дел од целосната НАТО трансформација; но, преостанува уште многу да се направи, вклучувајќи и да се земе целосен бенефит од нашето префрлување во нова зграда на Генералштабот. Пресметувајќи каде треба да се промениме, ние треба да направиме целосна употреба на лекциите извлечени од искуството

во пренесување на нашите централни функции, вклучувајќи подготвување и развој на способност за средби, како и партнерство и стратегиско-комуникациски потреби. Градејќи врз работата на нашите министри за одбрана, кои преземаат мерки за одбранбените аспекти на трансформацијата, Сојузниците, исто така, ќе треба да земат предвид како да постигнат најбрз и најкохерентен проток на здрави политички, воени и ресурсни совети за да ги поддржат нашите оперативни потреби, вклучувајќи ги оние на командантите на НАТО. Го замоливме Генералниот секретар да ја зацрта патеката за Самитот во 2009, за тоа како да се остварат овие цели.

50. Го изразуваме нашето искрено почитување за великодушното гостопримство што ни беше пружено од Владата на Романија. Градот Букурешт беше место на најголемиот Самит на НАТО досега, каде што беше во зенит определбата на Алијансата да работи поблиску со меѓународната заедница, како и неговиот исклучителен придонес во промовирање на безбедноста и стабилноста во околината која брзо се менува. На нашата средба ние преземавме одлуки и дадовме натамошни директиви за развојната адаптација на НАТО кон таа средина, преку сопствените мисии и операции, модернизација на својата структура и можностите, поблиски врски со други нации и организации, како и континуирана отвореност кон приклучување на дополнителни држави членки. Го зајакнавме нашиот дијалог и соработка со земји и организации витални по нашата безбедност. Ќе се сретнеме пак, следната година, во Стразбур и Келн за да ја прославиме 60 годишнината, да бидеме во склад со неговата адаптација и да дадеме натамошни директиви за модернизација на нашата алијанса, за да може да ги пресретне безбедносните предизвици во XXI-от век.

РЕГИСТАР НА ЛИЧНИ ИМИЊА:

А

Абдулаи Ј.: 381.
Абрамовиц М.: 398.
Аверов Е.: 362, 363.
Аврам: 16, 17, 18, 304.
Аврамов С.: 304.
Агантопоулос А.: 162.
Адеми Џ.: 329, 332, 383.
Аденауер К.: 159.
Ајановски О. В.: 148, 149.
Ајановски Ѓ.: 149.
Ајфантис: 142.
Акст Ј. Х.: 132, 159.
Ал Малики: 589.
Алатас С.: 438.
Алберт М.: 163, 164.
Албрајт В.: 16.
Александар I (Први): 19, 20, 78.
Александар III Македонски
(Велики): 9, 11, 12, 13, 21, 25, 29,
76, 77, 92, 95, 98, 101, 203, 209, 217,
276, 428, 466, 515, 558.
Александридис Ј.: 438.
Александров Т.: 107, 108.
Амадатов А.: 19.
Аминта I (Први): 19, 20.
Ампацоглу Г.: 438.
Анан К.: 411.
Анастасијаду Ј.: 438.
Анастасиу А.: 438.
Ангелов: 47.
Андов С.: 220, 283, 332, 355, 379,
431, 544, 545, 546, 548, 554.
Андоновски В.: 410, 420.
Андоновски З.: 248.
Андоновски К.: 403.
Андоновски Х.: 59, 60.
Андроникос М.: 10, 11.
Анѓеловска И.: 428.
Антиќ Б.: 52.

Апасиев Д.: 15, 52, 133, 148, 153,
159, 181, 268, 269, 454.
Апостолски В.: 85.
Арбур Л.: 299, 347.
Арванитаки К.: 438.
Аргирос Д.: 438.
Аријан: 78, 95.
Аристотел: 98, 188, 217.
Арнаулов Л.: 196.
Арсова М.: 388, 390.
Артаксеркс (цар): 18, 19.
Ататурк К.: 362, 406.
Аткинсон Д.: 184.
Ахмети А.: 343, 379, 398, 544.
Ахтисари М.: 357, 372, 397, 398, 298.
Ачевска: 367.

Б

Бадентер Р.: 441, 573.
Бакојани Д.: 165, 276, 277, 281, 285,
486, 496.
Банов М.: 488.
Бартош М.: 319.
Бастиас Џ.: 56.
Бауер Б.: 16.
Баучер Р.: 274.
Башевски Т.: 12.
Бенедикт XVI (Папа): 153.
Бергер: 367.
Берлускони С.: 197.
Беровски Д. П. Г.: 105, 106.
Биртлс Б.: 62.
Блажевска М.: 428.
Борза Ј.: 9, 10, 11, 12, 92, 92, 92, 95,
96, 97, 98, 99, 100, 101, 474.
Боровиќ П.: 37.
Боцарис М.: 77.
Бошковски Љ.: 332, 358, 359, 379,
541, 542, 544, 546, 547.
Брук Х. В. Д.: 193, 194, 195.
Бугајски Ј.: 184, 185.

Бурдие П.: 110.
Буркарт: 400, 401.
Буровиќ К. Р.: 279.
Бучковски В.: 285, 357, 358, 379,
541, 542, 544, 546, 547, 555.
Буш Ц. (сениор): 387, 404.
Буш Ц. В. (јуниор): 274, 280, 374,
406, 486, 491.

В

Вајт Н.: 14, 394, 395, 396.
Вајт Р. Ц. А.: 260.
Вакалопулос: 65.
Вангелов А.: 553.
Ванковска Б.: 433, 434.
Варбик Ц.: 260.
Василакис А.: 280, 285, 420, 272,
296, 579.
Василиј II (цар): 104.
Велек Р.: 16.
Велиновска М.: 434.
Велиу Ф.: 343.
Велкова В.: 433.
Велковска З.: 423, 447.
Венизелос Е.: 8, 44, 48, 49, 55, 61,
209, 216, 518, 523.
Венс С.: 192, 210, 212, 214, 251,
264, 284, 319, 381, 411, 431, 442,
447, 448, 536, 559.
Виганд С.: 132, 159.
Вијаван Ч.: 115, 118.
Вилхем У.: 21.
Витман Ц.: 397.
Власидис В.: 165.
Влахов Д.: 107.
Вогазлис Д.: 61.
Волс Л.: 17.
Вољу С.: 206.
Ворен О.: 16.
Воскопулос П. Ф.: 132, 146, 147,
169, 170, 171, 172, 173, 174, 175,
176, 2181, 438, 462.
Вукотиќ Ј. С.: 519, 523.

Г

Гаврилидис А.: 364.
Гајпел Ц.: 55.
Гали Б. Б.: 181, 192, 199, 212, 220,
244, 245, 270, 329, 411, 438.
Ганди М.: 120, 510.
Ганзовски Ѓ.: 147.
Георгиев Ј.: 388, 390, 393, 546.
Георгиевски Б.: 446.
Георгиевски Ј.: 388, 391.
Георгиевски Љ.: 218, 273, 284, 338,
342, 358, 359, 379, 516, 542, 544,
545, 546, 548, 549, 554, 555, 561,
563.
Георгиевски С.: 228, 254, 524, 526.
Георгиос I (Први): 54.
Гешов: 50.
Гламчевски Т.: 514.
Глигоров К.: 264, 271, 283, 329,
362, 362, 363, 364, 366, 368, 369,
372, 403, 404, 431, 449, 474, 554,
562.
Гом А. В.: 54, 56.
Горбачов М.: 86, 201, 387.
Гошев П.: 192, 217.
Грегор Ж.: 16, 17.
Гречеано Т.: 43.
Гроздановски В.: 218.
Груевски Н.: 153, 223, 276, 278,
279, 280, 285, 422, 436.
Гунарис А.: 196.
Гусетис Д.: 438.
Гушев Т.: 388, 391.

Д

Д'Амато: 304.
Давид (цар): 502, 506.
Дан В.: 180, 185, 204.
Данило (пророк): 21, 22, 26, 28, 29,
32, 41, 42.
Данфорт Л. М.: 109, 110.
Дариј (цар): 11, 27.
Де Гама В.: 116.
Де Мешита: 334.

Дејвис Т.: 437.
 Дел Понте К.: 346, 347, 542.
 Делор Ж.: 193.
 Демирел С.: 196, 200.
 Демостен (оратор): 24, 25, 94, 115.
 Детофт П.: 198.
 Димиќ Е.: 428, 475, 476, 493, 494.
 Димитријадис С.: 438.
 Димитров А.: 437.
 Димитров Г.: 74, 83, 84, 379.
 Димитров Н.: 280, 285, 412, 420, 446, 454, 474, 477, 478, 486, 496, 579.
 Димов Д.: 137.
 Димовска Д.: 191, 546, 563.
 Димулис Д.: 438.
 Дисеско К.: 518, 523.
 Диц Т.: 162, 163, 164.
 Довен Г.: 150, 151.
 Додевски С.: 524, 526.
 Дојл Л.: 71.
 Докмановиќ М.: 243, 244, 284.
 Донев Ј.: 518.
 Дурала Ј.: 438.

Ѓ

Ѓеорѓиевска А.: 41.
 Ѓилас М.: 75, 82.
 Ѓорѓевиќ В.: 129.

Е

Еванс Г.: 211, 292, 299.
 Еверт М.: 183, 200, 209, 212, 216.
 Егзадактилос А.: 523.
 Еиде К.: 585.
 Екатерина Велика: 499.
 Елингсен П.: 207.
 Еманулидис М.: 438.
 Енгелбрект К.: 184, 190.
 Енгелс Ф.: 16.

Ж

Желев Ж.: 200.
 Живков Т.: 86.
 Жипе А.: 197.

З

Зајковски П.: 149.
 Зафирис Н.: 60.
 Захаракис: 266.
 Захаридис: 360.
 Зиновјев А.: 114.

И

Иблер В.: 303, 304.
 Иванов Ѓ.: 8, 9, 269.
 Ивановски Т.: 571.
 Иванчев С.: 519, 523.
 Илијас А.: 438.

Ј

Јаков: 18.
 Јанев И.: 228, 239, 286, 287, 288, 289, 290.
 Јаневска В.: 436.
 Јаневски Д.: 43.
 Јелцин Б.: 200.
 Јенсен У. Е.: 299.
 Јоану Д.: 169, 177.
 Јовановска С.: 291.
 Јовановски Д.: 121, 122, 127.
 Јонеско Т.: 518, 523.
 Јоргос I (Први) - крал: 268, 270.
 Јорданов А.: 553.
 Јорданова М.: 450.
 „Јустинијан Први“: 243, 254, 272, 283, 284, 297, 303, 309, 330, 334, 338, 342, 350, 357, 386, 388, 403, 450, 454, 468, 470, 471, 473.

К

Кабури Н.: 438.
 Кавориадис М.: 438.
 Кадаре И.: 279.
 Какламанис Н.: 279.
 Калафатовиќ Д.: 519, 523.
 Калибер А.: 162.
 Калпаковска В.: 41.

Камбовски В.: 342, 343, 344, 345,
 346, 347, 348, 349.
 Канелопулос Х.: 438.
 Капур Ј. Ц.: 113, 114, 115, 118.
 Кара А.: 438.
 Каракасиду А.: 68, 69, 70, 71.
 Каралиотас Ј.: 438.
 Караманлис К.: 167, 210, 268, 278,
 280, 283, 285, 514.
 Карас К.: 207.
 Караџис: 63, 64.
 Карзаи: 585.
 Карло Велики: 277.
 Картер Ц.: 411, 470.
 Касимадис С.: 438.
 Касисоглу Ј.: 438.
 Катин С. Н.: 19, 24, 25, 26, 27, 30,
 31, 40, 41.
 Каутски К.: 16.
 Кејтос: 11.
 Ки Мун Б.: 411, 585.
 Кикеркова И.: 221, 222, 223, 224,
 225, 474.
 Кинкел К.: 197.
 Кипријанисис Т.: 438.
 Кипријановска Д.: 428.
 Кир (цар): 18.
 Кириакидис: 70.
 Кирил (Св.): 2, 9, 91, 122, 154, 246,
 325.
 Кларк В.: 299, 357, 367, 398, 411.
 Клеопатра VII (Седма): 92, 103.
 Клеридис: 206.
 Клиас В.: 438.
 Климент Охридски (свелец): 92.
 Клинтон Б.: 188, 190, 215, 264, 362,
 410, 411, 471.
 Коанда К.: 518, 523.
 Коларов: 85.
 Колер Џон: 120.
 Конески Б.: 75, 420, 468.
 Констадопулос Н.: 209, 210.
 Константино Ј.: 438.
 Конфорти Б.: 304.
 Коробар П.: 270.
 Костик М.: 91, 103.

Костов Х.: 357.
 Костова Ј.: 403.
 Костовска В.: 428.
 Кофос Е.: 123, 124, 212, 557, 560,
 560.
 Краљевски Ч.: 403.
 Креќа М.: 304.
 Ксеркс (цар): 11.
 Крилов: 240.
 Кристеско К.: 518, 523.
 Кристофер В.: 199.
 Кумуцакос Ј.: 275.
 Кушевски В.: 124.

Л

Лаваџис Д.: 438.
 Лалополу С.: 438.
 Ламасур: 196.
 Лаџис: 486.
 Леополд (цар): 105.
 Леотар Ф.: 549.
 Леруа А.: 549.
 Ливиј Т.: 37.
 Лимонов: 47.
 Литоксоу: 474.
 Лобасо Ф.: 307.
 Лозаноска Ј.: 502, 503.
 Лончар Б.: 88.
 Лука (апостол): 420.
 Луџијан: 269.

М

Мавраџис Т.: 438.
 Мазалчук П.: 304.
 Мазовер М.: 300.
 Мајлс О.: 199.
 Мајореску Т.: 43, 45, 48, 50.
 Макрина (сестра/монахиња): 502,
 505.
 Макрис Д.: 197.
 Малески Д.: 273, 329, 334, 335, 336,
 337, 422, 436.
 Малком Н.: 72.
 Мангов К.: 54.

Манесис Х.: 132, 143, 151.
 Манчевски М.: 502, 503, 508.
 Мано Л.: 438.
 Маргиломан А.: 518, 523
 Мари Ж. Б.: 150, 151.
 Марјановиќ Ѓ.: 296, 338, 339, 340, 341.
 Марканд Р.: 193.
 Марко П.: 438.
 Маркс К.: 16.
 Маркус А.: 270.
 Мартинез М.: 198, 199.
 Мартини К.: 307.
 Матановиќ Ј.: 49, 50, 519, 523.
 Мауер П.: 257.
 Менегакис Н.: 438.
 Метаксас Ј.: 62, 69.
 Методиј (Св.): 2, 9, 91, 122, 154, 246, 325.
 Микља Д.: 116, 117.
 Миладиновци (браќа): 490.
 Милошевиќ С.: 349, 351, 353, 367, 511.
 Милошоски А.: 272, 486.
 Мисирков К.: 469.
 Митевска Ж.: 170.
 Митрева И.: 278, 450, 548.
 Михалеиду М.: 438.
 Михас Т.: 458, 466.
 Мицотакис К.: 184, 203, 210, 252, 271, 273, 276, 283, 362, 407, 428, 429, 514.
 Мичев Д.: 75, 81, 85.
 Мишалис Ѓ.: 138.
 Мок А.: 407.
 Моливијатис П.: 435.
 Момировски Г.: 436.
 Моне Ж.: 159.
 Монталбано Б. Д.: 194.
 Морели Ј.: 303, 304.
 Мустафа (султан): 104.
 Мухиќ Ф.: 355, 356.

Н

Навуходоносор (цар/деспот): 21, 22, 27.
 Накрацас Г.: 438.

Наполеон Б.: 17, 49.
 Насер: 119.
 Наумоски В.: 91, 103.
 Нејгел Џ.: 191.
 Нехру Џ.: 114.
 Никас К.: 165, 167.
 Никовски Р.: 458, 463, 484, 485.
 Николаиду С.: 438.
 Нилс Т.: 199.
 Нимиц М.: 155, 166, 184, 212, 215, 229, 272, 274, 278, 279, 280, 284, 285, 406, 410, 412, 414, 415, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 427, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 439, 440, 441, 444, 446, 447, 448, 449, 451, 452, 454, 455, 458, 459, 463, 464, 465, 468, 470, 471, 472, 473, 474, 476, 477, 478, 479, 481, 482, 485, 490, 491, 492, 493, 494, 496, 497, 498, 499, 515, 559, 579, 582.
 Новковски Н.: 328.
 Нулант В.: 280.

О

О' Боул М.: 260.
 О' Нил Р.: 166.
 Овен Р.: 166, 251, 411, 442, 559.
 Огустин Д.: 184, 185.
 Олбрајт М.: 367.
 Ориани Џ.: 307.
 Оровчанец Т.: 243, 283
 Ортаковски В.: 272.
 Осокин М. А.: 10.
 Ото I (Први): 270.

П

Павле (апостол): 15, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 410, 420, 421.
 Павловски Ј.: 287.
 Пали К.: 519, 523.
 Панас Д.: 43, 518, 523.
 Пангалос Т.: 181, 182, 183, 188, 192, 193, 194, 209, 513, 514, 515, 516.

Панов Л.: 188.
 Пантелејмон: 153.
 Папагеоргиу Е. А.: 8, 73, 474.
 Пападима М.: 438.
 Пападимитриу Ј.: 438.
 Пападојанис Н.: 438.
 Пападопулос Х.: 438.
 Папазоглу Ф.: 28.
 Папаконстантину М.: 210, 250.
 Папанастасиу: 61.
 Папандреу А.: 65, 66, 111, 180, 183, 184, 185, 187, 198, 195, 202, 207, 212, 217, 218, 264, 363, 368, 559.
 Папандреу Ј.: 207, 377, 405.
 Папарунис М.: 438.
 Папастеријадис Н.: 438.
 Папастериу В.: 438.
 Папатемелис С.: 193, 292.
 Папуљас К.: 88, 180, 189, 216, 233, 264, 273, 219, 405, 498, 536.
 Папуцис Х.: 435.
 Паризис Т.: 438.
 Парисис А.: 150.
 Патчев В.: 91, 113, 423, 459, 475, 476, 493, 496, 584.
 Пауел К.: 372, 555.
 Пашиќ Н. П.: 43, 44, 49, 55, 519, 523.
 Пердју Џ.: 549.
 Петар (апостол): 47.
 Петерсен Х.: 198.
 Петифер Џ.: 554.
 Петров Т.: 434.
 Петровски Ф.: 484, 490.
 Петрушевска Т.: 228, 229, 296, 303, 308, 324, 410, 411, 413, 415, 416, 419, 454, 474.
 Пиларинос К.: 209.
 Пју: 241.
 Платон: 261.
 Плукровски Ѓ.: 137.
 Плутарх: 11, 25, 98.
 Полибиј: 78.
 Политис Н.: 50, 60, 61, 129, 518, 523.
 Полтон: 557, 58.

Поп-Атанасов: 19, 24, 25, 27, 36, 38, 39.
 Поповиќ К.: 362, 363.
 Поповска Б.: 105, 106, 107.
 Поповска М.: 505.
 Поповски В.: 350, 353, 354, 365, 546, 553.
 Поповски Н.: 360.
 Поповски П.: 388, 390.
 Прличев Г.: 115.
 Прибичевиќ С.: 55.
 Проева Н.: 12, 13, 24, 25, 30, 34, 39, 40, 212, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 269, 474.
 Протоѓеров А.: 107, 108.
 Псомиадес Х.: 557.
 Птоломеј С.: 17, 25, 29, 30, 92.
 Пуг: 563.
 Пулакис Х.: 438.
 Пфеч Ф.: 163.
 Пчињски П. (св. отец): 108.

Р

Радаели: 160.
 Радев С.: 50, 519, 523.
 Размоски Б.: 91, 92, 441.
 Ренан Е.: 16.
 Ретклиф К.: 384, 385, 474.
 Рид Џ.: 54.
 Ристевски С.: 58, 60.
 Ристиќ М. Г.: 519, 523.
 Ристовска М.: 386.
 Ристовски Б.: 433.
 Робертсон Џ.: 300, 340.
 Рове К.: 124, 125.
 Рокар М.: 317, 398.
 Ругова И.: 333, 341.
 Ротердамски Е.: 349.
 Русос: 61.
 Руф К. К.: 24, 28, 98.
 Руфи: 196.

С

Сајтлингер Ж.: 196.
 Самарас А.: 184, 183, 184, 208, 210, 216, 364, 514.

Сампрунис Д.: 439.
 Самуил (цар): 104.
 Сандански Ј.: 53, 129.
 Санчез О. А.: 372, 397.
 Сарагил Ѓ.: 137.
 Саракини В.: 121, 122, 123, 124, 125
 Сарсетакис Х.: 88.
 Саркози Н.: 509.
 Севиерсен Х.: 196.
 Седелмаер У.: 162.
 Секуловска Б.: 386, 388.
 Сенека Л. А.: 475, 480, 481, 482.
 Сефианопулус Ј.: 61.
 Сима Б.: 303.
 Симитис К.: 167, 284, 368, 572.
 Симоновска М.: 450, 451.
 Смиљаниќ К.: 519, 523.
 Смит: 241.
 Сократ (философ): 126, 261.
 Солана Х.: 270.
 Сомитакос Н.: 439.
 Сорос Џ.: 207, 298, 397, 398.
 Спајалковиќ М.: 523.
 Спасов Љ.: 468.
 Спироска Е.: 388, 392, 393.
 Ставру П.: 438.
 Сталин Ј. В.: 64, 83, 84, 85.
 Станкиевич Е.: 57.
 Станојевиќ Ж.: 30, 32.
 Станчов К.: 519, 523.
 Стефанопулос К.: 180, 182, 264.
 Стојанов П.: 552, 553.
 Стојчев В.: 474.

Т

Талески Д.: 162.
 Тачи М.: 279.
 Темпо В.С.: 82.
 Тенев Д.: 8, 15.
 Тентов А.: 12.
 Теодоридис Н.: 438.
 Тимотеј: 15, 28, 38.
 Тито Ј. Б.: 64, 82, 83, 84, 86, 109, 114, 123, 124, 154, 182, 185, 466, 553, 557, 561.

Тодоров З.: 135.
 Тончев Д.: 43, 44, 48, 519, 523.
 Тошевски В.: 266, 360.
 Трајковски Б.: 348, 358, 359, 372, 373, 378, 389, 537, 541, 542, 543, 546, 548, 555, 562.
 Трајчевска С.: 388, 389.
 Трикупис Х.: 52, 128.
 Тукидит: 11, 78, 99.
 Тупурковски В.: 272, 284, 364, 403, 404, 405, 406, 407.
 Туцовиќ Д.: 379.

Ќ

Ќосев П.: 338, 390.

Ф

Филип II (Втори) Македонецот: 9, 11, 13, 24, 25, 27, 34, 55, 92, 94, 95, 98, 103, 185, 246, 269.
 Филота: 11.
 Фичев И.: 48, 519, 523.
 Флавие Ј.: 16.
 Флоракис Х.: 90.
 Фодор Г.: 80, 81.
 Фрид Д.: 464, 508, 512.
 Фројд С.: 481.
 Фрчковски Љ. Д.: 272, 330, 331, 332, 333, 348, 372, 373, 437.
 Фукасе Т.: 397.
 Фуртунис Ј.: 439.

Х

Хајнц Ј.: 162, 168.
 Халидија З.: 439.
 Ханм Д.: 399.
 Ханциски Б.: 191, 281.
 Харис Д. Ј.: 260.
 Харуни С.: 378, 379, 380.
 Хаципрокопиу П.: 439.
 Хебиби: 343.
 Хемонд Н. Г. Л.: 13.
 Хенкин Л.: 241, 536.

Херд Д.: 194, 196.
 Херодот: 11, 13, 16, 19, 20, 39, 78,
 94, 99, 157.
 Хил П.: 60.
 Хобсбаум Е.: 426, 427.
 Хок Д.: 197, 196.
 Холбах П.: 16.
 Холбрук Р.: 212, 559.
 Хомер (поет): 78.
 Хоца Е.: 82, 279.
 Христидис Т.: 439.
 Христов А.: 518.
 Христодулос (архиепископ): 155,
 158.
 Христос Исус (Богочовек): 33, 35,
 36, 37, 39, 40, 141.
 Хронакис П.: 348.
 Хрушчов Н. С.: 86.

Ц

Цампирис А.: 164.
 Царкњас Н.: 281.
 Цветкоски Н.: 388, 389.
 Цвијик Ј.: 79.
 Цианос В.: 439.
 Циуни А.: 439.
 Цицерон М. Т.: 282, 493.
 Црвенковски Б.: 180, 189, 215, 219,
 268, 271, 278, 330, 355, 357, 404,
 436, 545, 554.
 Црвенковски С.: 190, 213, 264, 272,
 273, 274, 286, 291, 319, 529, 536.
 Цуцуловски Љ.: 296, 325.

Ч

Чаловски Б.: 73.
 Чапаровски Ф.: 450.
 Чаулев П.: 107.
 Чаусидис Н.: 2, 474.
 Чаушевска И.: 435.
 Чашуле К.: 436.
 Чашуле С.: 370, 372, 373, 375, 376,
 377, 422, 436.
 Черчил В.: 115.

Човиќ Н.: 555.
 Чомски Н.: 348.
 Чосудовски М.: 397, 398.
 Чукалис: 277.
 Чуповски Д.: 53.

Џ

Џафери А.: 338, 348, 349, 359, 379,
 555.
 Џејкобс Ф. Г.: 260.
 Џозеф Е.: 298, 299, 329, 372, 374,
 386, 389, 393, 474.
 Џонсон Б.: 197.
 Џонсон Л.: 410, 411.
 Џонсон Р.: 195, 404.

Ш

Шајновска А.: 91, 92.
 Шаликашвили Џ.: 216.
 Шамполион: 12, 17.
 Шарло М. Ш.: 82.
 Шахтер: 241, 563.
 Шварц О.: 132, 159, 162, 163, 168.
 Шеј Џ.: 8, 52, 181, 474.
 Шеќеринска Р.: 446, 450, 451, 453.
 Шефер Ј. де Х.: 280.
 Шимелфенинг Ф.: 162.
 Ширак Ж.: 194, 267.
 Шкарик С.: 8, 9, 296, 297, 348, 349,
 350, 351, 386, 387, 389, 397, 430,
 433, 440, 450, 451, 454, 455, 458,
 470, 471, 478, 480, 494, 497, 498.
 Шкоклјев А.: 19, 24, 25, 26, 27, 30,
 31, 40, 41.
 Шмит Ж.: 183.
 Штепан Х. Л.: 103, 105, 106, 109.
 Штетер С.: 163, 164.
 Штраус Д. Ф.: 16.